ISSN 1318 - 8313

21

GOSPODARSKA,
KULTURNA
IN ZGODOVINSKA
KRONIKA

ZBORNIK OBČIN GROSUPLJE IVANČNA GORICA DOBREPOLJE

Grosuplje 2000

ZBORNIK OBČIN
GROSUPLJE
IVANČNA GORICA
DOBREPOLJE
21, 2000

ZBORNIK OBČIN

GROSUPLJE

IVANČNA GORICA

DOBREPOLJE

GOSPODARSKA, KULTURNA IN ZGODOVINSKA KRONIKA

21

GROSUPLJE 2000

ZBORNIK OBČIN GROSUPLJE, IVANČNA GORICA, DOBREPOLJE

Izdaja skupina občanov. Ureja uredniški odbor: France Adamič, Ivan Ahlin, Cvetko Budkovič, Mihael Glavan, Ivan Grandovec, Tine Kurent, Jakob Müller, Danijel Zupančič

Glavni urednik

Mihael Glavan

1295 Ivančna Gorica, Stična 140, tel.: (01) 78 77 232

Odgovorni urednik

Ivan Ahlin

1290 Grosuplje, Taborska 17, tel.: (01) 78 71 117

Lektor in korektor

Jakob Müller

Računovodska in administrativna dela

Rezka Bučar

Naslov uredništva in uprave: 1290 Grosuplje, p. p. 28

Žiro račun pri Agenciji za plačilni promet, nadziranje in informiranje 50100-620-133 skl. št. 05-1022113-432202

Zbornik izhaja s prispevki vseh treh občin in podjetij, ki so navedena v oglasnem delu.

Grafična priprava in tisk

Partner graf, d.o.o., Grosuplje,

Kolodvorska 2, tel.: (01) 78 61 177

Naklada

850 izvodov

VSEBINA

Tretje desetletje našega zbornika 7

PODROČNA ZGODOVINA

France Adamič: Mala kronika treh občin III 9
Franc Kalar: Obrtništvo med obema vojnama v bivšem sodnem okraju Višnja Gora 25
Mihaela Jarc Zajc: Višenjske košaríce 33
Mihael Prijatelj: Iz zgodovine Šentpavla na Dolenjskem 37

NAŠA OBČINA IN OBČANI

Janez Lesjak: Občina Grosuplje v obdobju 1998 do 2000 43
Jernej Lampret: Občina Ivančna Gorica v letih 1998 in 1999 49
Anton Jakopič: Zadnji dve leti drugega tisočletja v občini Dobrepolje 55
Slavko Žličar: Gradnja avtocestnega odseka Višnja Gora-Bič 59
Tomaž Rigler: Vodopreskrba naših krajev na prehodu v novo tisočletje 65
Ivanka Potokar, Anton Omejec, Franc Glavič: V tekstilni tovarni Motvoz
in platno teče proizvodnja že 80 let 97
Jože Marolt: Grosupeljska dolina, uveljavljeno središče proizvajalcev
gastronomske opreme v Evropi. Ob 40-letnici podjetja
Kovinastroj Gastronom d. d. Grosuplje 103
Slavka Centa: Lesne obrti v Dobrepolju 115
Ivan Grandovec: Prizidek k šoli in novozgrajeni vrtec v Dobrepolju 125
Irena Kogovšek: Nova osnovna šola Grosuplje 137

ZNANOST, KULTURA IN KNJIŽEVNOST

Jakob Müller, Marija Janežič: Naši kraji in ljudje v Novicah (1843-1902) 139
Ema Sevšek: Dobrepoljci in Dobrepolje v umetniški besedi Karla Mauserja 159
Jože Lenarčič: Pustovanje v Ponikvah 171
Mihael Prijatelj: Testament iz leta 1905 179
Tine Kurent: Rimska mansio v Prapročah je bila vojaška postojanka 185
Tine Kurent: Napačne trditve o Louisu Adamiču 205

KRONIKA, JUBILEJI, KULTURNI DOGODKI

Marija Samec: Turistično društvo Županova jama – 40-letnica delovanja 215
Mihael Glavan: 100. obletnica rojstva Louisa Adamiča 225
Jakob Müller: Pisatelj Janez Šeme 227
Jakob Müller: Zborovodja, ki je igral trobento 233
Jakob Müller: Prof. Marija Janežič. Ob 80-letnici 237

Leopold Sever: Ob jubileju Nane Grošelj - Vehovec 239
Mihael Glavan: Cvetko Budkovič. Ob 80-letnici 241
Mihael Glavan: Ivan Ahlin. Ob 70-letnici 243
Jože Marolt: Stanko Prek (1915-1999) 245

GRADIVO

Tine Kurent: Kratek življenjepis Louisa Adamiča (z dopolnilom) 247
Tine Kurent: Kolaž Maksimilijana Vanke
»Druga svetovna vojna« je sijajna gematrična kompozicija 251
Tine Kurent: Shozo Tahara seznanja 257
Leopold Sever: Lov na polhe v škocjanskih vaseh 261
Drago Samec: Domoznanska bibliografija knjig za leti 1998 in 1999 263
Marija Samec: Bibliografija člankov v občinah Dobrepolje,
Grosuplje in Ivančna Gorica 1998-1999 287

TRETJE DESETLETJE NAŠEGA ZBORNIKA

Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje po številu knjig vstopa v tretje desetletje, po svojem koledarskem izhajanju pa že v četrto. Tretja desetina se pričenja s prenovljeno zunanjo podobo. Ta sicer ne prinaša nobenih zelo radikalnih posegov, saj v skladu z vsebinsko podobo zbornika želimo ohraniti umirjeno in nepretenciozno zunanjo podobo. Potrebno pa je bilo ovoj tehnološko posodobiti, pri čemer format ostaja nespremenjen in nadaljuje usklajeno vrsto.

Po obsegu in vsebini je tudi letošnja knjiga v približno enakih okvirih kakor vse iz zadnjega desetletja. Tudi v izdajateljskem in založniškem pogledu se ni nič spremenilo. Posebej nas veseli, da so vse tri občine in njihovi občani ohranili zavest o svoji povezanosti in potrjujejo Zbornik kot skupno domoznansko publikacijo, ki jih reprezentira v državnem okviru. Uredniški odbor si premišljeno prizadeva za to, da so vse tri lokalne skupnosti pošteno in enakomerno zastopane s predstavitvami svojega razvoja in s prispevki avtorjev s posameznih področij. Pri tem seveda ne gre za neko mehanično preštevanje števila prispevkov ali celo pisnih znakov, temveč za doseganje ciljev, da ostane trajno zabeleženo tisto, kar je vrednega in zanimivega nastalo in so prizadevni strokovnjaki in poročevalci pripravili za objavo. Zahvaljujemo se sodelavcem, naročnikom in podpornikom, ki našo skupno in že dobro uveljavljeno publikacijo vztrajno zalagajo s kvalitetnimi in zanimivimi prispevki oziroma ji kako drugače omogočajo uspešen obstoj. Še naprej hočemo ostati temeljna domoznanska publikacija za naše tri občine. Naš osnovni cilj je strokovno informiranje naših občanov in tudi širše zainteresirane bralne publike o trajno vrednih zgodovinskih dogodkih, osebah in pojavih, o dosežkih na področju znanosti, umetnosti, kulture in gospodarstva, v kronističnem delu pa spremljamo pomembnejše obletnice dogodkov, ustanov, društev, in posameznikov. Pomembni so tudi bibliografski podatki, ki omogočajo širši javnosti, raziskovalcem, študentom in učencem hitrejše in lažje zbiranje in poglabljanje v gradivo o našem skupnem preteklem in sedanjem bivanju in delovanju.

Želimo se zahvaliti tudi za finančno pomoč občinskih vodstev vseh treh občin in podjetij, ki z odkupom večjega števila izvodov pomagajo pokrivati stroške za izdajanje in natis. Zbornik pomagajo oblikovati člani uredniškega odbora, lektorji in korektorji, tehnični in administrativni sodelavci ter tudi tiskarna Partner graf, ki domači publikaciji posveča ustrezno pozornost z ustrežljivostjo in ugodnimi cenami za storitve. Vsem tem se ob začetku tretje desetine iskreno zahvaljujemo.

Uredništvo

PODROČNA ZGODOVINA

MALA KRONIKA TREH OBČIN III

France Adamič[*]

Dolenjski del prejšnje velike občine Grosuplje, danes so tu samostojne občine Grosuplje, Dobrepolje in Ivančna Gorica, je do nedavnega zaostajal v razvoju; z izgradnjo Dolenjske in Kočevske železnice pa se je začela razvijati obrt, trgovina in prosveta, hitro je napredovalo kmetijstvo, živinoreja in lesarstvo. Prva svetovna vojna je spodbudila mnoge aktivnosti, druga pa je prizadela obilo gorja; sledili so dvigi in padci, osamosvojitev države pa obeta psameznikom nove možnosti doma in na tujem.

Erjavčevi iz Višnje Gore in Ivančne Gorice

Razširjenost populacije in deset bratov

Erjavec je poleg Novak najbolj razširjen priimek v naši občini. Med Erjavci je bilo več znanih osebnosti in javnih delavcev. V Kriški vasi je bil rojen oče našega znamenitega naravoslovca in pisatelja Frana Erjavca (1834-1889), ki ima doprsni kip v spominskem parku v Novi Gorici. Drugi Fran Erjavec (1893-1960) je bil učitelj, novinar in zgodovinar, ki je prvi urejal Ilustriranega Slovenca (1924) in objavil več knjig, med njimi Slovenija in Slovenci (1940). Na Plešivici nad Žalno sta se rodila bratranca in pravnika: Ivan Erjavec (1910-1970), partizan, polkovnik in vojni tožilec, ter Janez Erjavec (1912-1998), vodilni organizator pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji. Za Malo kroniko treh občin pa je vsekakor zanimiva pripoved o osebnosti kmeta, knjigoveza, fotografa in župana Jožefa Erjavca (1871-1936), očeta desetih sinov – desetih bratov.

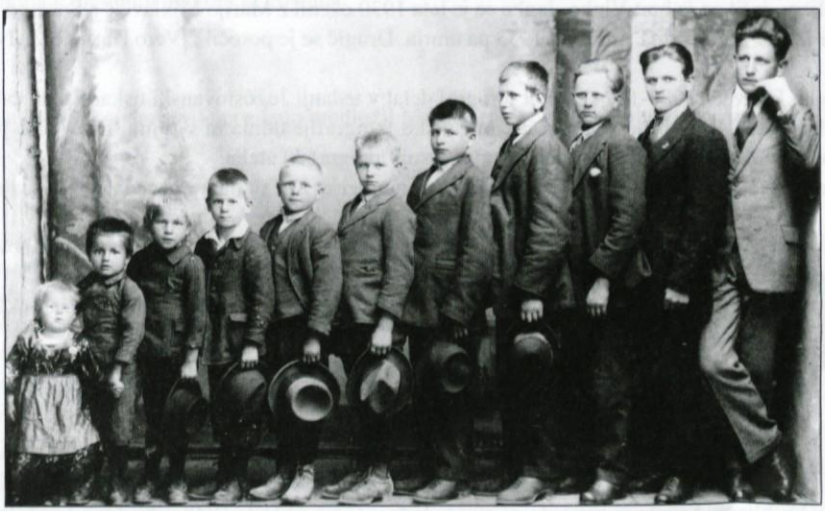

Deset bratov Erjavec s sestrico Amalijo, posneto leta 1923.

[*] Ljubljana, Janežičeva 1, dr. sc., zaslužni prof. Biotehnične fakultete v Ljubljani.

V družini Erjavec – pri Kavku na Veliki Dobravi pri Višnji Gori so se v prvi polovici 19. stoletja rodili Gertruda (roj. 1824), Martin (roj. 1829), Mihael (roj.1834) in Andrej (roj. 1836). – Martin je ostal na domu in se oženil z Marijo Habjan iz Nove vasi, Andrej pa je kupil hišo v Podsmreki št. 13 (sedaj št. 6) pri Višnji Gori ter se poročil s Katarino Štravs iz Lipljenj v škocjanski fari pri Turjaku. V tem zakonu se je rodil sin edinec Jožef Erjavec (1871-1936), ki se je poročil z Ivano Skubic (1880-1943) z Male Dobrave nad Višnjo Goro. V zakonu se je rodilo 13 otrok, 12 fantov in 1 deklica.

Jožef Erjavec je bil kmet, knjigovez, fotograf, priučen geometer. Sprva je služil kot knjigovez, leta 1885 je srečal potujočega fotografa Žagarja iz Zagreba in se pri njem naučil fotografske obrti in umetnosti. Leta 1889 je dobil obrtni list; fotografiral je z mehovko na plošče 18x24 cm, ki jih je osvetljeval v posebnih okvirjih na sončni svetlobi ter z enako svetlobo prenašal posnetke na fotografski papir brez povečevalnika. Posnel je množico motivov in dogodkov, kot so krsti, poroke, veselice in slovesnosti. Ohranjeni so posnetki ter krajinske slike Višnje Gore, Stične, Ivančne Gorice, Žužemberka, Velikih Poljan pri Ortneku, odpiranje mostu pri Žužemberku. Njegove fotostoritve so bogastvo tonov in kontrastov, ki uvrščajo Jožefa Erjavca na visoko mesto med sodobniki. Bil je znan javni delavec, župan občine Dedni Dol, po združitvi malih občin pa župan združene občine Višnja Gora. Več let je bil načelnik Okrajnega cestnega odbora; kot priučeni geometer je trasiral sedanje ceste Višnja Gora-Polica, Višnja Gora-Polževo, Višnja Gora-Velika Loka pri Žalni, Bič-Sela Šumberk.

Deset sinov in hči

Janko Erjavec (1903-1975) se je fotografiranja naučil pri očetu in leta 1931 odprl v Ivančni Gorici svoj fotoatelje, že pred 2. svetovno vojno je imel trgovino koles, radioaparatov, kasneje tudi prodajo motorjev in avtomobilov znamke DKW. V njegovi mehanični delavnici je bil zaposlen "leteči Kranjec", ki ga je Janko spremljal in mu sponzoriral dirke. Leta 1942 so Erjavca internirali v Gonarsu, leta 1943 ga je iz transporta za Dachau rešil brat Lojze. Leta 1947 je bil pol leta zaprt na Grosupljem, rešil ga je brat Vinko. Janko se je leta 1930 oženil z Marijo Miklavčič s Suhe pri Škofji Loki, ki je leta 1931 rodila sina, leta 1933 pa umrla. Drugič se je poročil z Vero Karinger iz Ivančne Gorice.

Alojzij Erjavec (1904-1974) je kot fotograf delal v tedanji Jugoslovanski tiskarni v Kopitarjevi ulici v Ljubljani. Priredil je več razstav umetniške fotografije doma in v tujini. Leta 1945 je prek Italije odšel v Argentino, kjer je imel do smrti lastni fotografski atelje.

Jože Erjavec (1905-1933) se je izučil za elektromonterja. Ker so mu odpovedale ledvice, je mlad umrl.

Anton Erjavec (1907-1974) se je izučil za mehanika in je od leta 1934 do smrti služboval kot voznik pri Električni cestni železnici v Ljubljani.

Stanislav Erjavec (1909-1943) je bil izučen za elektromonterja. Leta 1943 ga je pri poklicnem delu ubila elektrika.

Ciril Erjavec (1912-1985) je ostal na domačiji in do smrti vodil kmetijo.

Srečko Erjavec (1913-1966) je končal srednjo tehnično šolo ter se nato zaposlil kot poštni uslužbenec na Pošti v Ljubljani. Njegova žena Joža (1909) živi v Višnji Gori.

Andrej Karel Erjavec (1915-1978) je končal teološke študije in bil leta 1942 posvečen v duhovnika. Do leta 1945 je bil kaplan v Višnji Gori, nato pa je odšel na Koroško, od koder so ga vrnili v Škofove zavode v Ljubljano. Kmalu se je vrnil v župnišče Višnja Gora. Od leta 1948 je bil župnik v Želimljem pri Ljubljani, od leta 1965 do 1977 pa župnik v Šempetru pri Otočcu, nato so ga, težko bolnega, premestili v Voklo, župnija Šenčur pri Kranju.

Vinko Erjavec (1917-1977) je pred drugo vojno obiskoval vojaško šolo v Beogradu in postal

oficir. Med drugo vojno je bil partizan v I. proletarski brigadi, po vojni je služboval v raznih vojaških ustanovah: UNIS Sarajevo-Vogošća, Pobjeda Tešanj, Bratstvo Novi Travnik. Bil je tudi inšpektor za oborožitev Slovenije. Po upokojitvi v Sarajevu je živel in umrl v Zadru.

Metod Erjavec (1918-1943) se je izučil za elektromonterja: po odhodu Italijanov je bil leta 1943 mobiliziran v nemško vojsko. Ko je prišel avgusta istega leta na dopust, je pomagal bratu Stanislavu pri poklicnem delu, kjer ga je obenem z bratom ubila elektrika. Metodu, desetemu bratu družine Erjavec, je bil krstni boter cesar Karel I., zadnji avstro-ogrski vladar.

Amalija Erjavec (1921-1925) je kot štiriletna deklica skupaj z brati skakala čez goreče dračje; vnela se ji je oblekica in od opeklin je umrla.

Drugi rod, nečaki in vnuki

Milan Erjavec (roj. 1931), sin Janka Erjavca in Marije roj. Miklavčič, je končal srednjo tehnično šolo avtomobilske smeri; šest let je delal pri očetu kot priučeni fotograf, leta 1959 se je zaposlil v servisu podjetja Avtocommerce v Ljubljani. Po treh letih je prevzel prodajo mercedesovih osebnih in gospodarskih vozil ter ostal na tem mestu do upokojitve leta 1990. Živi izmenično v Ljubljani ali v Ankaranu.

Milanov sin Janez Erjavec (1931) je končal srednjo šolo za oblikovanje in fotografijo. Po maturi leta 1985 je fotografiral za podjetje Iskra, od 1987 do 1997 je bil samostojni kulturni delavec; leta 1992 je ustanovil samostojno podjetje za ekonomsko propagando. Izdeluje in oblikuje prospekte, koledarje in podlage za neposredno tiskanje. Sodeluje na skupinskih razstavah. Leta 1987 je imel samostojno razstavo v Amsterdamu. Žena Saša se ukvarja z grafičnim oblikovanjem in z možem vodi podjetje Medima.

Dodatek: Stara Erjavčeva hiša je zapuščena; Jožefov vnuk Jože Erjavec vodi kmetijo, stanuje pa v novi hiši v Podsmreki. Jankovo hišo v Ivančni Gorici je kupila Marija Kumarič. V razširjeni zgradbi je trgovina z mešanim blagom in gostilna.

*

Vir: Večino podatkov je pismeno predložil Milan Erjavec (1931), Ljubljana, Goce Delčev 62.

Lavričevi iz Šentvida pri Stični

Priimek Lavrič je razširjen na Dolenjskem in Notranjskem. Kot sinonimi ali spačenke se pojavljajo različne oblike, med njimi Lovrič, Lovrich in Lavrich. Zadnji iz šentviškega rodu Jože Josip Lavrič je s pomočjo genealogov sestavil rodovnik, ki je napisan na spominski plošči na zidu župnijske cerkve Sv. Vida. Obsega glavni in več stranskih rodov Lavričev in Lavrichov, ki so začeli in vodili strojarsko in usnjarsko obrt zadnjih tristo let. Na plošči je prvi zapisan Jože Lavrič (roj.1670), prvi usnjar v Šentvidu pri Stični. Sledila sta mu sinova Jurij (roj. 1703), poročen z Marijo Klun, in Gregor (roj. 1706). Jurijev vnuk Lovrenc (1813-1875), poročen z Ano Pobovšnik (roj.1816), je imel med drugimi tudi hčerko Frančiško (1857-1929), poročeno Linc (ki je bila mati Josipine, poročene Rojec), in tri sinove – usnjarje:

1. Jožef (roj. 1858), usnjar v Šentvidu pri Stični. Njegov sin Jože Josip Joco (1898-1968), imenovan Francoz, zadnji strojar in usnjar iz rodu Lavričev.

2. Alojzij (1862-1907), strojar in usnjar na Grosupljem ob Cesti na Krko, nasproti restavracije Krpan. Obrat in posestvo je leta 1907 kupil Jakob Štrubelj-Cestar za doto svoji hčeri Frančiški, poročeni z Mežnarjevim - Alojzijem Žitnikom, kasnejšim usnjarjem in od 1932-1936 županom občine Grosuplje.
3. Lovrenc Lavrich (1865-1931), usnjar v Slovenskih Konjicah; razvil je strojarno v Tovarno usnja KONUS, po drugi svetovni vojni preimenovano v KONIN.

Osrednja osebnost novejšega časa je bil Jože Josip Joco (1898-1968). Leta 1918 je maturiral na trgovski šoli v Gradcu, obenem se je učil sodobnega strojarstva pri stricu v Slovenskih Konjicah. Po maturi je Jože služboval v bančnih poslovalnicah v Ljubljani in Novem mestu, nekaj let pa je preživel v Angliji, Belgiji in Franciji, kjer se je izobraževal, učil jezike in proučeval posebnosti sodobnega strojarstva. Po vrnitvi je od očeta kupil posestvo in strojarno, zgradil sodobno tovarno usnja in zaposlil večje število delavcev, ki so strojili kože in izdelovali usnje za podplate, podloge in gornje usnje. Z dobrimi in zanesljivimi dohodki je z nakupom zemljišč in gozdov postal največji posestnik v občini. Na Dolenjski cesti na Rudniku je zgradil prostorna skladišča in prodajalno, ob Ljubljanici pa razkošno bivališče, kjer je sprejemal in gostil poslovneže in prijatelje. Vedno se je izkazal za prijaznega partnerja, darežljivega in potratnega gostitelja. Za nemoten razvoj proizvodnje sta skrbela delovodja in ekonom. Med drugo vojno je s skrivnimi dobavami usnja in denarno podpiral partizane. Zato so ga spomladi leta 1944 Nemci zaprli in poslali med talce v Begunje. Ob koncu vojne je bila tovarna bombardirana, deloma pa je pogorela. Lavrič je po vojni tovarno obnovil, leta 1946 pa jo je podaril Ministrstvu za industrijo LR Slovenije, misleč, da bo s skromno plačo imenovan za upravitelja. Z agrarno reformo je bilo tudi posestvo nacionalizirano in deloma razdeljeno med agrarne interesente. Ker je ostal brez dela in zaposlitve, je poskušal aktivirati Olepševalno in turistično društvo; organiziral je kamp za turiste, ki so prihajali po Dolenjski cesti, in navezal stike s popotniki iz širšega sveta. Tudi med krajani si je pridobil spoštovanje, saj je živel z vasjo in vaščani ter sodeloval pri reševanju javnih zadev, če ne gmotno pa vsaj z dobrimi nasveti. Po njegovi smrti je ostal spomin na Francoza zelo živ, zato so člani Planinskega društva Šentvid pri Stični leta 1997 odprli 17 km dolgo Lavričevo pot, ki vodi iz Šentvida mimo Velikih Češnjic proti Malemu Kalu do lovske koče Šentvid, dalje do vasi Debeče čez Pristavo na Gradišče, kjer na višini 519 m stoji Lavričeva koča. Na vsej dolžini je pot ali steza markirana, opremljena z napisnimi tablami, smerokazi in planinskimi znamenji. Planinsko društvo je že drugič in odslej vsako leto organiziralo spominski pohod Jožeta Lavriča, podobno kot je organiziran pohod po Jurčičevi poti od Višnje Gore čez Muljavo do Krke.

Jože Lavrič se je poročil z Jakobino, roj. Mandel. Njen oče Josip Mandel, doma s Farškega Kala, je bil direktor Tobačne tovarne v Ljubljani. Jakobini je zapustil prostorno stanovanje v Ljubljani, drugi hčeri Vlasti, poročeni s prof. Jušem Kozakom, pa hišo z vrtom v Šentvidu 127 (sedaj last Branka Bavdaša). Zato je lahko Kozakova družina vsako leto letovala v domačem okolju. Jakobina je rodila sina Lovrenca (1930-1974), ki je v Ljubljani diplomiral iz tehniške kemije; služboval je v Papirnici Vevče, nazadnje pa poučeval na Srednji tehniški šoli v Ljubljani. Poročil se je z dipl. ing. kemije Tejo Hinterlechner. Zakon je ostal brez otrok, zato so še ne v celoti denacionalizirano premoženje razdelili med sorodnike. Tretjina je pripadla vdovi Teji, ki vodi denacionalizacijski proces, druga tretjina Vidojki, vdovi po dr. Miklavžu Kozaku (1918-1971), oziroma njunima nedoletnima sinovoma Jerneju in Matiju Kozaku, eno tretjino pa je dobil prof. Damjan Kozak, ki živi v Ljubljani, v sezoni pa v Velikih Češnjicah pri Šentvidu.

Viri:

Osebni spomini in razgovori s poznavalci, Dolenjski list, 10. 10. 1997, 19,
Pisno sporočilo Damjana Kozaka z dne 20. 8. 1998 in telefonski razgovor z dne 26. 8. 1998.

Končinovi iz Gorenje vasi in Fačinijevi iz Šentviđa

Skrunova dinastija

Rodbinski priimek Končina izhaja verjetno iz Furlanije, kjer je v seznamu plemiških družin vpisano ime Concina in Concini (1); k nam so prišli kot trgovci, obrtniki ali graditelji. Eden izmed prednikov se je naselil v vasi Veliko Črnelo pri Ivančni Gorici. Praded Janez Končina je imel v tej vasi veliko posest, obenem pa je trgoval z žitom, lesom in živino. Bil je uspešen poslovnež, pridobiten in varčen. Pripovedovali so, da je po cesti pobiral kravjeke in konjske fige ter z njimi gnojil ob cesti ležečo njivo. Oženil se je z gostilničarjevo hčerko Micko Kalar, ki je v zakon prinesla poleg denarne dote in bale tudi posest.V zakonu se je razen sina Janeza rodilo več otrok, med njimi: Marija, ki se je poročila z gimnazijskim profesorjem Fajdigom; Terezina se je poročila s posestnikom in trgovcem Grebencem, s katerim sta imela štiri otroke: Kristino, Olgo, Gabrielo in sina Milana. Ded Janez (II) Končina je bil rojen 29. avgusta 1863 na Velikem Črnelu. Od 1870 do 1877 je obiskoval obvezno enorazredno ljudsko šolo v Stični. Ob očetu se je usposobil za samostojno poslovanje v trgovini z živino; v dvajsetem letu se je poročil s 17-letno Celestino Fačini v Šentvidu pri Stični; sto dni po rojstvu hčerke Celestine – Tince (1887-1966) je žena umrla in vdovec Janez Končina se je naslednje leto poročil s svojo svakinjo, sestro prve žene Otilijo Fačini (+1901). V srečnem zakonu se je rodilo šest otrok, trije sinovi: Ivan, Stanko in Milan, in tri hčere: Ela, Albina in Marija, ki je umrla v devetem mesecu starosti.

Leta 1891 je stari oče Janez Končina kupil za sina Janeza posestvo, ki je pripadalo čbeličarju Mihi Kastelicu (1796-1868) v Gorenji vasi. Posest je bila zaokrožena, z dokupom gozdov in travnikov od Cerkvenega sklada Stična pa je obsegala okoli 200 ha. Z odkupom posestva je novi gospodar prevzel na gruntu zapisano preužitkarico Meto (Kastelic), ki je umrla med obema vojnama.

Že ob koncu stoletja je Janez Končina razvil družinsko trgovsko obrt, podjetje za odkup in prodajo živine, izvoz živih in zaklanih prašičev in telet v Ljubljano, Trst, Gradec, na Dunaj, na Tirolsko in v Švico. Z zaslužki je s tekočim lastnim kapitalom in raznimi bančnimi vlaganji zelo obogatel. S prvimi prihranki je obnovil in povečal meščansko urejeno hišo v Gorenji vasi, povečal je gospodarska poslopja in hleve, zgradil klavniško halo, nabavil vozni park za prevoz živali in osebni prevoz (koleselj, gig, zapravljivček). K posestvu je pripadala tudi večja hiša, mlin in žaga na rokavu Višnjice. Že pred prvo svetovno vojno je v bližini železniške postaje Ivančna Gorica kupil več (gradbenih) parcel, gostišče na križišču cest v Ivančni Gorici, nato stanovanjsko hišo v Celovcu, obsežno vilo na Pantovčaku v Zagrebu, posestvo in dvorec Podlog ob Rašci pri Velikih Laščah ter več zrelih gozdov za posek.

Trgovanje z živino in klanje prašičev in telet je prinašalo dohodek in zaposlitev. V sezoni klanja od novembra do marca je sodelovala vsa vas neposredno pri klanju in čiščenju ščetin (šovpati, razščetiniti) ter sodelovala pri vzporednih pripravah. Ženske so ves dan nosile vodo iz Višnjice in segrevale v krop za razščetinjenje zaklanih živali ter si s tem služile denar za nakup nujnih potrebščin.

Ivan Končina je bil med trgovci in velikim kmeti eden izmed najuspešnejših gospodarjev na Dolenjskem. Njegovi otroci so obiskovali osnovno šolo v Stični, kamor jih je hlapec vsako jutro peljal z zapravljivčkom, tja in nazaj. Po osnovni šoli so se dekleta izobraževala v dekliških zavodih v Gradcu, sin Milan pa je pred prvo vojno obiskoval cistercijansko gimnazijo v Mahrerauu ob Bodenskem jezeru v Avstriji.

Delitev premoženja, poroke in smrti

Izmed treh rojenih Končinovih sinov je Stanko mlad umrl, drugi sin Ivan je leta 1910 umrl za

jetiko, sin Milan pa je preživel breskrbno mladost v Gorenji vasi in se izobraževal v sosednjih deželah. Bil je vesele narave, bolj zapravljiv kot oče varčen. Očetovo trgovanje z živino in klanje ter izvoz prašičev ga ni pritegnilo, zato se je po prvi vojni uveljavil v trgovini z lesom in v drugih kupčijah. Leta 1921 se je poročil s hčerko trgovca Antona Rojca iz Šentvida pri Stični. Po poroki se je vselil v večjo hišo ob Skrunovem mlinu in žagi v Gorenji vasi. Milan je žago usposobil za žaganje hlodovine, s katero je trgoval, in tudi za hlodovino drugih naročnkov. V zakonu z Anico Rojec se je rodil sin Milanček, mati Anica pa je kmalu po porodu umrla. Oče Milan se je 1930 ponesrečil z lastnim avtomobilom na cesti od Muljave pred Gorenjo vasjo. Milanček si je že v otroštvu poškodoval nogo in je šepal. Leta 1941 se je priključil aktivistom OF in nato odšel k partizanom. Leta 1943 se je z neko kurirsko nalogo približal domu v Gorenji vasi, kjer je od neznane strani priletela krogla in ubila zadnjega moškega potomca iz Končinovega rodu.

Hčerka Ela (Elizabeta) Končinova je že pred prvo vojno, zlasti pa med vojno pomagala očetu Janezu (Ivanu) Končina v trgovanju z živino, pri nakupu, klanju in izvozu prašičev in telet. Bila je med vsemi v družini najbolj izobražena in inteligentna, odločna in sposobna, dobrohotna in tudi srdita. Bila je glasna, da je pogosto prisluhnila vsa vas, urejena in oblečena po modi. Imela je za tisti čas bogato biblioteko, igrala je klavir. Tudi zaradi dote so jo snubili in skoro bi se poročila z nekim oficirjem, toda bila je narodno zavedna, panslavistka, zato se je proti volji družine odločila drugače. Nekega dne se je peljala z gigom proti Ivančni Gorici, srečala vod ruskih ujetnikov in izmed njih izbrala lepega in mladega Fjodorja – Fedjo Jefimova, ki je kot hlapec delal pri sosedu v Gorenji vasi. Poročila sta se proti volji družine leta 1918 ali 1919, in čeprav ga stari Skrun ni priznal za svojega zeta, je Eli izročil v upravo posestvo Podlog, kjer sta do leta 1930 uspešno kmetovala s podporo Skrunove hiše. Po smrti brata Milana leta 1930 sta se Ela in Fedja preselila v Gorenjo vas. Ela je prevzela celotno gospodarstvo, Jefimov pa je skrbel za kmetijstvo, toda gospod Končina ni spregovoril s Fedjo besede, četudi sta sedela za isto mizo. Občevala sta posredno, prek tretje osebe ali pismeno! Šele po Končinovi smrti leta 1935 je bil Fedja sprejet kot enak med enakimi. Skupaj z Elo je vodil rejo, trgovanje in izvoz živine. Leta 1943 so ga kot Rusa in "boljševika" aretirali in Fedja je pred osvoboditvijo umrl v Dachauu.

Hčerka Albina Končinova je za doto dobila gostišče na cestnem križu v Ivančni Gorici, na levem voglu ceste iz Stične proti Gorenji vasi, poleg tega več drugih hiš in obširna zemljišča med sedanjo Dolenjsko cesto in železnico. Poročila se je z Zagrebčanom Beppom Kraljem; za Albino se je zanimal zaradi njenega denarja, ki ga je brezvestno zapravljal. Albina je bila uspešna gostilničarka, imenovana "stiška kraljica"; sprejemala je voznike z vseh strani, zlasti iz Bele in Suhe krajne pa tudi goste iz širše okolice in iz Ljubljane. Mož Beppo je umrl v Dachauu, gospa Albina pa za rakom na jetrih leta 1960. Njeno bogato dediščino so nasledile nečakinje Grošljeve. Gostinsko hišo v Ivančni Gorici je zapustila cerkvi, ki je kot kapelica sv. Duha služila za začasno središče nove župnije Ivančna Gorica. Pripoved, da je gospa Albina na vrtu zakopala lonec zlatnikov, se doslej ni potrdila kot resnica.

Po smrti Ele Jefimove leta 1954 je prevzela gospodarstvo v Gorenji vasi najstarejša hčerka Janeza Končine, Celestina – Tinca (1887-1966), ki je od deklištva dalje spremljala očeta na potovanjih in mu pomagala v celotnem gospodarstvu in pri nakupu, klanju, prodaji in izvozu živali. V času pred prvo vojno so iz Gorenje vasi oz. Ivančne Gorice poslali pet do deset vagonov živih ali zaklanih prašičev, tako imenovanih dolenjskih pršutnikov. V sodelovanju s Kranjsko kmetijsko družbo so na Dolenjskem uvajali v rejo nemško landras in angleško jorkširsko pasmo z višjo stopnjo proizvodnosti ter kakovostno slanino, hamburger in bekon imenovano. Zato je trgovina cvetela in prinašala dohodek. Oče Janez – Ivan Končina je zelo cenil sposobnost in delovnost hčerke Celestine–Tince, zato ji je posredoval in priporočal bogatega ženina s Tirolske, toda Tinca se je odločila za mladega ing. kemije Andreja Groschla, ki je od leta 1910 do 1922 služboval kot analitik v laboratoriju Kmetijskega kemijskega preskuševališča za Kranjsko v Ljubljani. Tinca in Andrej sta se poročila 8. januarja 1910, stanovala sta v Grošljevi hiši na Poljanski cesti 7, kjer je bil po Andrejevi smrti znani nočni lokal. V tem zakonu so se rodile tri hčere.

Andreja (roj. 1910) je med drugim služboval pri deželni vladi v Celovcu, med drugo vojno pa pri Visokem komisarju za Jadransko primorje v Trstu, pozneje se je poročila z gospodom Themel in živi v Celovcu. Od Končinove posesti je podedovala stanovanjski blok v Celovcu, ki ga je namenila svojemu nečaku Joškotu Vehovcu mlajšemu z Reke.

Maša (roj. 1912) je leta 1924 obiskovala prvi razred Poljanske gimnazije (avtorjeva sošolka) ter se naslednje leto vpisala na licej v Gradcu. Poročila se je z jugoslovanskim generalštabnim poročnikom grofom Wurzbachom z gradu Lanšprež (Gradbišče) pri Trebnjem. Ima sina Atilo v. Wurzbacha, ki je leta 1988 napisal kroniko Končinove in Grošljeve družine (2). Maša živi v Bertesgadenu, sin Atila pa v Düsseldorfu.

Janja – Nana (roj. 1918) je bila med obema vojnoma jugoslovanska in evropska mladinska prvakinja v plavanju. Poročila se je z Joškom Vehovcem iz Žužemberka; med obema vojnama je bil upravnik skladišča lesa firme Javornik&Dolenjc na Sušaku s sedežem na Pečinah. Vehovčeva mama je bila Štajerčeva - Javornikova iz Žalne, sestra Joškota in Staša. V zakonu Nane in Joškota Vehovca sta se rodila sinova Joško in Jani, oba zdaj dipl. ekonomista, zaposlena v pristanišču oz. marini na Reki. Imenovana sta pri končni delitvi Skrunovega premoženja glavna dediča. Janja živi na Reki, poleti pa oskrbuje Skrunovo domačijo v Gorenji vasi.

Sklepni dogodki in epilog

V prvih dneh oktobra 1935 je Ivan Končina hotel obiskati svojo hčerko Albino, "kraljico" v Ivančni Gorici. Na vozu je med vožnjo zaspal in njegov konj je bil navajen poti do gostinskega dvorišča, kjer se naj bi ustavil. Toda na nezavarovanem železniškem prehodu je z desne pripeljal vlak iz Šentvida, lokomotiva je zadela vozilo in ga več metrov potiskala proti postaji ter gospodarja in konja močno ranila. Po treh dneh je Ivan Končina umrl in imel veličastno zadnjo pot z več kot kilometer dolgim sprevodom do pokopališča v Stični. Kot za njegovega očeta tako so se pogrebci zavedali, da je umrl "dolenjski Bog". Skrunova povest se ni in se ne bo ponovila, vendar je gradiva dovolj za zanimiv družinski roman. Tri vnukinje in pravnuki Ivana Končine se enkrat na leto snidejo v Gorenji vasi in pišejo zadnjo stran Skrunove dinastije.

Fačinijevi iz Šentvida pri Stični

Fačinijevi spadajo med tiste furlanske družine Facini in Faccini, ki so se pri nas naselile pred 200 ali 300 leti, ko so pri nas gradili "cesarske ceste" iz Trsta proti Dunaju in proti vzhodu. Prihajali so kot graditelji, trgovci in obrtniki. Praded Joannes Batista (Ivan) Fačini je bil rojen leta 1825 v kraju Artegna in se naselil v Šentvidu pri Stični. Bil je verjetno med onimi, ki so gradili železniški most v Borovnici in nato zidane mostove na Dolenjski cesti. V Šentvidu so se gospodarji Fačini pečali s kmetijstvom in trgovino s kmetijskimi pridelki ter z živino. Dobičkonosnost trgovanja je omogočala, da so se Fačinijevi otroci izobraževali v samostanskih in javnih šolah v Benetkah in Padovi.

Janez Fačini se je oženil s Terezijo Gerden, hčerko polzemljaka v Šentvidu pri Stični. Imela sta 14 otrok, med njimi štiri hčere: 17- letna Celestina se je poročila z Ivanom Končino in rodila Celestino – Tinco, poročeno Groschel. Ker je mati Celestina na porodu umrla, se je Ivan Končina poročil z eno leto starejšo svakinjo Otilijo. Obe poroki in rojstvo, vse se je zgodilo istega leta 1887, od januarja do decembra. Otilija je rodila tri sinove in tri hčere; umrla je leta 1901 in zapustila vdovcu nedl. otroke, ki so jih vzgajali sorodniki iz obeh družin. Tretjo sestro Angelo Fačini je zapeljal šentviški beneficiat (višji kaplan z nadarbino) in z njim je rodila hčerko Angelco, ki je po letu 1901 živela v Gorenji vasi in nazadnje v Višnji Gori, kjer je podedovala hišo po znani osebi (3) in doživela visoko starost 95 let!

Četrta Fačinijeva hči Marija se je omožila v Ljubljano. Njena hči Gabriela je bila razpoznavna osebnost, po modi oblečena gospa iz višje družbe.

Po moški strani se je družina Fačini razširila v sosednja središča, npr. v Ivančno Gorico, kjer sta bila brata Fačini še med obema vojnama uspešna trgovca, gostilničarja in mesarja. Zadnji Ivan Fačini, mesar in gostilničar, se je januarja 1991 v avtomobilski nesreči pri Rakovniku skupaj z ženo Pavlo, roj. Rus, z Grosupljega, smrtno ponesrečil. Sodeč po telefonskih imenikih ni v teh krajih nikogar več s priimkom Fačini.

Viri in dopolnila

1. Elenko storico della nobilita italiana, 1960
2. Prispevek k prednikom Celestine Groschel, 4 strani, 1988, zapisal Atila v. Wurzbach (v nemščini).
3. SBL II, 73.
4. Avtorjevi spomini.

Rojčevi iz Šentvida pri Stični

Priimka Rojc in Rojec sta poimenovana po krajevnem ali ledinskem imenu Roje in pomenita prebivalca z Roj. V Krajevnem leksikonu Dravske banovine (1937) je navedeno trinajst naselij ali zaselkov s tem imenom. Šentvidu najbližja je vasica Roje pri Gabrovki, kjer naj bi se začel rod in družinsko ime Rojec. Eden od pradedov z imenom Anton se je rodil pri Šetinčevih v Češnjicah, na veliki kmetiji s šestimi ali sedmimi otroki. Antona so starši poslali k ujcu Kozlevčarju, lastniku velike kmetije pri Gajzarjevih v Šentpavlu nad Šentvidom pri Stični. Ker ujec Kozlevčar ni imel otrok, je Antona sprejel za svojega, ga uvajal v vodenje kmetije ter mu zapustil vse premoženje.

Gajzarjev Anton Rojec se je poročil s Frančiško Šušteršič z velike kmetije v Brvacah pri Grosupljem, njeni daljni sorodniki "Šušternik – Zaviršek" še živijo v Brezju. Anton in Frančiška sta imela šest otrok, med njimi je bil Anton Rojec (1867-1925), oče velike družine Rojec iz Šentvida pri Stični. V svojem 22. letu se je osamosvojil. Gojil je konje za prevoze; prevažal je gradbeni material, deželne pridelke, blago za trgovine z mešanim blagom, živino in les, vse po naročilu. Za graditelje Dolenjske železnice je v letih 1893 do 1895 prevažal tirnice in pragove iz Litije do Radohove vasi z najetimi hlapci, on sam pa je prevoze nadziral na jahalnem konju ter tako uspešen in postaven fant zasnubil 19-letno Jožefo – Josipino Linc. Tudi njen oče Josip Linc je bil prevoznik, ki se je sredi osemdesetih na Španovem klancu ponesrečil. Na tistem mestu je stala še med obema vojnoma spominska tabla s sliko dogodka, pritrjena na razpelu.

Anton Rojec je po stricu župniku podedoval manjše posestvo s hišo, kjer sta Anton in Josipina razvila trgovino z mešanim blagom, sprva za oskrbo Šentvida z okolico, kasneje tudi z zalogo za oskrbo prodajaln širšega območja, predvsem v Suhi krajini. Razen tega je Anton Rojec trgoval z lesom, konji in deželnimi pridelki. Bil je uspešen, z dohodki pa je gradil in širil posest z nakupom gozdov in gradbenih parcel. Po izgradnji Dolenjske železnice je v Ivančni Gorici kupil večjo parcelo in leta 1905 zgradil podružnico, skladišča in gostišče, ki ga je do svetovne vojne upravljal Gaber Bršnjak.

Za Antona Rojca je bil usoden pristop k Družbi z neo. j. v podjetju elektrarna v Zagradcu, ki je v nekaj letih šla v stečaj in poravnavo, Anton in njegovi nasledniki pa so odplačevali dolgove do druge svetovne vojne. Po nenadni Antonovi smrti leta 1925 je Rojčevo gospodarstvo vodila vdova Josipina Rojec (od 1878 do 1964), ki je skrbela za družino, vodila trgovino in podružnico v Ivančni Gorici, tu preživela svetovno krizo, drugo vojno in nacionalizacijo, smrt hčerke Anice in sina – talca Karla. Za

preživetje je družina zbirala perutnino, dnevno odkupovala mleko, izdelovala maslo in sir ter izdelke in očiščeno perutnino dvakrat tedensko pošiljala v trgovino Slamič, ki sta jo vodili Pepca - Josipina Slamič in sestra Mici – Marija Rojec. Materi je stal ob strani sin Tone, ki je uspešno vodil podružnico v Ivančni Gorici.

Rojčev drugi rod

Pepca – Josipina Rojec (1898-1983) je sredi leta 1918 odšla v Gorico in se poročila s Francem Slamičem (1886-1955), doma iz Batuj na Goriškem, imel pa je mesarijo v Gorici in Postojni. Zaradi okupacije je konec leta 1918 pribežal v Ljubljano, kjer je ustanovil mesarijo, nato lastno klavnico in Tovarno mesnih izdelkov na Viču. Izdeloval je mesnine, znano praško šunko in mesne konzerve tudi za jugoslovansko vojsko in izvoz. Na Gosposvetski cesti 6 je imel mesnico in znamenito restavracijo Slamič, sedaj Slavija; na voglu hotela Slon je imela žena Josipina delikatesno trgovino, v Vižmarjih pa vrtnarijo. Franc Slamič je med drugo vojno oskrboval tudi nekatere enote NOV, med njimi tudi postojanko na Polici in Grosupeljsko četo. Med vojno so leta 1944 Nemci Slamiča zaprli in uvrstili med talce, po vojni so ga tudi zaprli in mu odvzeli vse premoženje.

Slamičeva otroka: Franci (1919-1998) je končal trgovsko akademijo v Ljubljani in več let služboval pri podjetju Slovenija avto. Tatjana (roj. 1921) se je poročila s Staretom, tekstilnim komercialistom in družabnikom trgovine s tekstilijami. Staretova hčerka arhitektka Katarina je bila nagrajena za skupni projekt nove Pediatrične klinike v Ljubljani. Druga hči Meta se ukvarja z denacionalizacijo Slamičeve d.zo.o. v Kersnikovi ulici 1 v Ljubljani.

Anica-Ana Rojec (1899-1923) se je leta 1921 poročila s posestnikom in trgovcem Milanom

Rojčeva družina leta 1948,
stojijo z leve: Feliks, Milena, Mici, Fanči,
sedijo z leve: Lojze, Tone, mama Josipina, Pepca.

Končino iz Gorenje vasi pri Muljavi. Anica je rodila sina Milančka in na porodu umrla. Milanček si je v mladosti poškodoval nogo in je pri hoji šepal. Med vojno se je povezal z OF in partizani. Jeseni leta 1943 se je kot kurir približal Gorenji vasi in je od strela z neznane smeri izgubil življenje. Bil je zadnji moški naslednik Končinove dinastije.

Tone – Anton Rojec (1901-1967) je vodil Rojčevo gospodarsko središče v Ivančni Gorici. Po očetovi smrti leta 1925 je razvil še druge dejavnosti. Iz prvotne žganjarne je ustanovil obrat za izdelavo likerjev, žganih pijač in sokov ter razširil trgovino z vinom in mešanim blagom. Pri tem je sodelovala trgovka, kasneje Tonetova žena Angela Mehle iz Spodnje Drage. Po nacionalizaciji je Tone vodil poslovalnico VINO Koper v Ivančni Gorici, obenem je bil zastopnik Slovenija-vina v Trstu. Rojčevo hišo sta vdova Angela in njena nečakinja prodali IMP Livarju, ta pa je zgradbo prodal Krajevni skupnosti in policiji. Danes je v hiši sedež občine Ivančna Gorica in dežurna soba policije. Na Rojčevem vrtu sta Angela in Silva zgradili stanovanjsko hišo, Rojčeva hlevska poslopja pa je podjetje Tabor preuredilo v prodajalno za železnino in gradbene potrebščine, na ostalem delu dvorišča pa sta Tone Rojec in nečak Jurij Karol Rojec oblikovala obrat za cementne izdelke.

Feliks Rojec (1903-1961) je končal trgovsko šolo v Ljubljani; bil je solastnik žagarskega obrata (nekaj časa skupaj z mizarjem Nacetom Gerdenom) v Šentvidu in se pečal z lesno trgovino. Po nacionalizaciji je delal v podjetju svaka Franca Slamiča, nato pa je bil v podjetju Slovenija-vino glavni kletar, gradbeni gospodar in pomočnik direktorja. Poročil se je z Ano Bivic – Skufčevo iz Pristavlje vasi. Njuni otroci: Feliks (Ele) Rojec (1928-1997) je služboval kot komercialist in direktor marketinga Saturnus v Ljubljani in nazadnje kot komercialist podjetja Takovo v Srbiji. Z ženo Jožo imata sina dr. ekonomije Mateja Rojca. Jožefa Jerca Rojec (roj. 1931) je računovodkinja ISKRE; poročena je z dipl. psihologom in pedagogom Francem Kovačem; njun sin Aleksander je dipl. arhitekt in ima ženo dipl. sociologinjo, etnologinjo in bibliotekartko Mivro. Majda Rojec (1932) je gradbena tehničarka, njen mož je elektroinženir Avgust Dacar, njuna hči Barbara je industrijska oblikovalka, druga hči Katja Andlovic je poslovodkinja. Antonija Tončka (roj.1934) je administrativna tehničarka, njen mož je dipl. elektroinženir, njuna hči je administratorka Karmen, por. z Igorjem Paravanom.

Feliks Rojec sin ima dva pravnuka, štiri pravnukinje, rodovni priimek pa je odvisen od pravnuka Matija.

Marija-Mici Rojec (1905-1991) je obiskovala dekliško šolo Mladika v Ljubljani; več let je služboval v delikatesni trgovini sestre Josipine Slamičeve v Ljubljani. Leta 1931 se je poročila z zdravnikom dr. Francem Ambrožičem (1895-1981); po njem se imenuje Zdravstveni dom v Postojni. Njegovi predniki so prišli z vzhoda, se naselili v Matuljah, v Vremski dolini in v Slavini pri Postojni. Na starejših zemljevidih je zapisan Ambrožičev mlin ob reki Reki. Franc Ambrožič je leta 1915 maturiral na škofijski gimnaziji v Šentvidu nad Ljubljano, bil je takoj mobiliziran in po oficirski šoli v Gradcu na fronti, po razsulu monarhije je služil kot prostovoljec pod generalom Maistrom na Koroškem. Medicino je študiral v Zagrebu, diplomiral na Dunaju leta 1924; služboval je pri tržaškem Lloydu, v ambulanti na Pivki, od leta 1928 v bolnišnici v Postojni kot primarij kirurškega in porodniškega oddelka, po koncu druge vojne pa je bil tudi direktor bolnišnice.

V zakonu Marije Rojec in Franca Ambrožiča sta se rodila dva otroka: Franci Aci (roj.1932) je bil komercialni direktor podjetja Primorje Eksport, nato do upokojitve leta 1993 predstavnik podjetja Chemo. Njegova žena Metoda, roj. Brecelj, je ekonomski tehnik in računovodkinja v Zavarovalnici Triglav v Postojni. Hčerka Maja je turistična delavka, Jana pa specializira kardiologijo v Izoli. Maruša Maruška (roj. 1936) je poročena s pianistom in dekanom Akademije za glasbo v Ljubljani Dejanom Bravničarjem. Njegov oče je bil Matija Bravničar, znameniti skladatelj.

Družina Ambrožič živi v Postojni v hiši, ki jo je oče Franc Ambrožič zgradil leta 1936.

Karol Rojec (1907-1944) je bil 4. maja 1944 ubit kot talec v Petrušnji vasi. Leta 1935 se je poročil z Ivano Bivic – Skufčevo (1906 do 1977) iz Pristavlje vasi. Ivana je bila sestra Feliksove žene Ane. Feliksovi in Karlovi otroci so torej dvojni bratranci. Ivanina in Anina mama je bila Mustarjeva – Rojčeva

iz Temenice, kjer še živijo njihovi potomci. V Karlovi družini sta se rodila hči Karli Karolina Ivana, ki se je poročila z dipl. ing. kemije Miho Prijateljem, in sin Jurij Karol – Jure, ki živi v Šentvidu in dela v Ivančni Gorici. Miha Prijatelj, Mežnarjev iz Šentpavla, je v 20. Zborniku treh občin objavil spis ob 50 - letnici stiške gimnazije in 40 – letnici prve mature. Miha je po diplomiranju služboval v Ljubljani, več let v Nafti v Lendavi in nazadje v Tovarni dušika Ruše. Je priznan strokovnjak ter med vodilnimi v podjetju. Njegov sin Metod Prijatelj je arhitekt v Ljubljani. Njegova žena arhitektka Andreja Lajh iz Maribora se ukvarja z grafiko in reklamo. Marjeta Prijatelj – Sitar (roj. 1963) je dipl. ekonomistka, dela v oddelku za zunanjo trgovino Tovarne Ruše, njen mož Danilo Sitar pa je dipl. ekonomist in od leta 1997 direktor Koprske banke v Mariboru. Helena Prijatelj (roj.1965), poročena Konočar, je zaposlena v Novi Komunalni banki Maribor, njen mož Branimir Konočar vodi bife na teniških igriščih Ljudskega vrta v Mariboru. Njegova starša pa vodita "pasji hotel" v Mariboru.

Karol Jurij Jure Rojec (roj. 1937) se je izučil za vodovodnega inštalaterja, služboval je kot prevoznik podjetja Vino Brežice, nato je bil tri leta v Nemčiji. Po vrnitvi je s stricem Tonetom Rojcem začel izdelovati cementne zidake na delu dvorišča ob takrat še Tonetovi hiši v Ivančni Gorici, Ljubljanska 6, ter razširil delavnice bliže železnice. Jure je leta 1978 zgradil nadomestno hišo na stari lokaciji Feliksovega in Karlovega bivanja v Šentvidu pri Stični, leta 1992 pa je na Malem Hudem kupil večje zemljišče, kamor seli cementninski obrat iz Ivančne Gorice. Leta 1964 se je Jure poročil z medicinsko sestro Ano Sodec iz Lokvic pri Metliki. Ana je vso delovno dobo delala v Zavodu za srčne rekonvalescente za mladino dr. Marko Gerbec v Šentvidu pri Stični. V zakonu so se jima rodili trije otroci: Tatjana, roj. 1965, poročena Pajek, je bila po maturi zaposlena, od leta 1992 pa dela v očetovi obratovalnici; ima sina Matijo in hčer Karolino. Tone Anton Rojec (roj. 1967) je oblikovalec kovin in delavec za vse v očetovem obratu. Alenka (roj.1967), poročena Pečnik, je prodajalka v Elektrotehni v Ljubljani in ima sina z imenom Luka.

Fanči Frančiška (roj.1911) je bila poročena z znanim ginekologom prof. dr. Vitom Lavričem (+ 1997) iz Ljubljane, živi pa na Bledu. Njuni otroci: dr. Marko Lavrič, ginekolog v kranjski porodnišnici; Tomaž Lavrič, arhitekt v Ljubljani; Vita Lavrič-Vreš, sodnica na Temeljnem sodišču v Ljubljani.

Lojze Alojzij Rojec (1913-1990), arhitekt – projektant je od jeseni 1941 organiziral in vodil ilegalne tiskarne in partizanski tisk z imenom Miha B, po vojni pa je vodil vladne in obrambne gradnje. Poročen je bil z arhitektko Drago Kodrič (1913-1991), ki je bila zaposlena v Projektivnem biroju SGP Gradis. Njuni otroci: Aleš Rojec (roj. 1941) je umetnostni zgodovinar: poročen, živi in dela v Rimu. Miha Rojec (1942 - 1996) je dipl. ing. strojništva in ekonomist; delal je pri SCT in nazadnje kot skrbnik za investicije pri SKB; Polonca Rojec-Levičar (roj. 1946) je kot dipl. arhitektka delala več let pri Lesnini. Ima dva sina študenta Tineta in Nejca.

Milena Mira Emilija (roj. 1920) je dipl. ekonomistka; več let je služboval v trgovski stroki, leta 1956 se je poročila z Giovannijem Guarnerijem (1916-1986) v Castelverde pri Cremoni (Italija), kjer upravljajo večje posestvo in pridelujejo pretežno koruzo za zrnje. Njuna otroka sta Eugenio Guarneri (roj. 1957), dipl. ekonomist, in Marco Guarneri (roj. 1959), dipl. agronom. Oba sta zaposlena v gospodarskem sektorju, v sezoni pa pomagata pri setvi in žetvi. Ker sta hodila k stari materi na počitnice v Šentvid, oba govorita tudi slovensko.

Rod šentviških Rojcev se nadaljuje predvsem v Ivančni Gorici in v Ljubljani. V družinski lasti je tudi rojstna hiša v Šentvidu.

Viri

1. Družinski list Župnijskega urada Šentvid pri Stični od 10. 6. 1960, št. 57.
2. Sporočilo Polonce Rojec –Levičar o družini Lojzeta in Drage Rojec z dne 21. 7. 1998 s sliko obeh.
3. Rodovnik Antona Rojca iz Šentvida pri Stični od 1877 dalje. Sestavila dne 23. 7. 1998 in

10. 9. 1998 Tatjana Rojec Pajek.
4. Sporočilo Franca Acija Ambrožiča iz Postojne o družini Marije – Mice Rojec in dr. Franca Ambrožiča z dne 29. 7. in 31. 10. 1998.
5. Sporočilo Milene Rojec Guarnieri o življenju Rojčeve družine, dne 10. 9. 1998.
6. Družinski list družine Feliksa Rojca po podatkih Jerce Kopač z dne 17. 9. 1998.
7. Družinski list družine Guarnieri iz Castelverde pri Cremoni, Italija.
8. Spomini avtorja.

Kurentovi iz Višnje Gore

Stari oče Andrej (I.), roj. leta 1846 v Vodicah nad Ljubljano (njegovemu očetu, najdenčku iz Mengša pri Komendi, kot se je kraj imenoval za časa francoske uprave – pa je bil dodeljen priimek Kurent), je prišel v našo občino okoli leta 1875. Opravljal je službo cestnega nadzornika na Dolenjski cesti, od 20 km pri Praprečah do vasi Hudo pri Stični. Pod njegovo nadzorstvo je spadalo pet cestarjev: na Grosupljem oz. Blatu, na Peščeniku, v Starem trgu pri Višnji Gori, Podsmreki in Hudem. Vsak cestarski odsek je obsegal okoli 3 km cestišča. Andrej je potoval peš, na konju ali kasneje s kolesom. Z mojimi starši ali strici se je dogovarjal o dovozu gramoza za nasipanje cestišča. Okoli leta 1880 je kupil hišo z vrtom ob državni cesti v Starem trgu pri Višnji Gori št. 4 ali 6. Oženil se je z Marijo Snoj, šiviljo z Lobčka nad Žalno. V tem zakonu se je rodila hči Marica in sin Alojzij.

Marica (1880) se je pred prvo vojno poročila s trgovcem Josipom Zupančičem iz Višnje Gore. Zaradi zgodnje smrti obeh staršev je za dva Maričina sinova skrbel stric Alojzij; njegov nečak Ciril je imel trgovino z mešanim blagom v Bevkah pri Vrhniki. Leta 1935 je Ciril organiziral tekmo višnjegorskih tekačev: Slapničarja in Krevsa z vrhniškimi, med katerimi sta nastopala kasnejši predsednik Republike Slovenije Franc Popit in predsednik Gospodarske zbornice Slovenije Andrej Verbič (glej ZOG 16, 1990, 108). Alojzij 1881 je po teoloških študijah služboval kot kaplan v Semiču in Krškem, kot župnik v Krškem in kot dekan v Leskovcu pri Krškem (med vojno izseljen v Zagreb), nazadnje zopet kot župnik in emiritiran dekan mestne fare v Krškem. V dvajsetih letih je sodeloval s Slovensko ljudsko stranko, z dr. Antonom Korošcem in dr. Francem Kulovcem. Kasneje se je približal liberalni stranki in bil v obdobju 1929 do 1935 banski svetnik ter član raznih poklonitvenih delegacij: leta 1933 pri kralju Aleksandru I. in leta 1934 na pogrebu v Beogradu. Odlikovan je bil z redom Belega orla in Jugoslovanske krone IV. razreda. Po drugi vojni je bil med ustanovitelji Ciril-Metodovega duhovniškega društva Slovenije (glej uvodni in načelni govor, NUK).

Andrej (I.) se je leta 1890 drugič poročil, in sicer z Ano Vaksel iz Leskovca pri Krškem. V tem zakonu se je rodilo pet otrok: dve hčeri (Justina in Anica) in trije sinovi (Valentin-Tine, Andrej II. in Viktor-Tomaž).

Justina je bila gospodinja pri polbratu župniku in dekanu Alojziju v Leskovcu in Krškem. Bila je znana kot gospa Stina, oblečena po tedanji modi, priljubljena kot gostiteljica izbrane družbe duhovnih gospodov in politikov.

Anica je končala šest razredov osnovne šole v Višnji Gori "Lehrgang Kurz" z računovodstva in korespondence ter se usposobila za poštno uradnico. Služboval je v Ljubljani in Krškem. bila je lepotica in skoraj zaročena s takratnim direktorejm Zadružne gospodarske banke d.d.v Ljubljani Ivanom Slokanom (SBL III, 366-367), poročila pa se je s trgovcem grosistom Karlom Biebrom iz kroga vojvodinskih Nemcev.

Andrej (II.) je zaradi razmer med prvo svetovno vojno opustil učenje na II. realni gimnaziji v Ljubljani in se učil mizarstva v Ljubljani in Zagrebu. Po prvi vojni je postavil lastno mizarsko delavnico v rojstni hiši v Starem trgu pri Višnji Gori ter izdeloval stavbno, pohištveno in umetno opremo (Adresar 1921). Leta 1921 se je poročil z absolventko trgovske šole Antonijo Tončko Adamič iz

Praproč ter povečal in opremil delavnico z nekaterimi sodobnimi stroji. V delavnici sta delala dva pomočnika in dva vajenca, med njimi Nace Gerden, Ante Adamič, Lojze Lampret in drugi. Po nesrečnem dogodku na vlaku pri Mirni Peči je Andrej umrl v Kandinjski bolnišnici, delavnico oz. opremo je za nizko odškodnino prevzelo mizarstvo Škafar pod Lipico v Ljubljani, hišo z vrtom pa je kasneje Alojzij prodal. Izkupiček je bil namenjen za kritje študija najmlajšega brata Viktorja.

Viktor Tomaž (1910) je obiskoval II. drž. realno gimnazijo v Ljubljani in končal z odliko šest razredov, nato je stopil v cistercijanski samostan Stična, maturiral leta 1929; v noviciatu dobil ime p. Tomaž; v mašnika posvečen leta 1933 v Ljubljani, dr. znanosti pod mentorstvom prof. dr. Grivca je opravil leta 1936 v Ljubljani, drugi dr. iz vzhodne liturgije pa v Rimu, kjer je nekaj let predaval na univerzi Gregorijana. Obvladoval je vse slovanske in glavne evropske ter biblične jezike in predmete. Po vojni je služboval tudi pri Sv. Antonu na Arlsbergu, v Baden-Badnu, nazadnje v samostanu v Eschenbachu v Švici (Družina, 24. 1. 1987, 5).

Valentin – Tine (1891-1969) je bil rojen v Višnji Gori, umrl pa v Ljubljani. Končal je nižje razrede realne gimnazije in kot enoletni prostovoljec odslužil vojaški rok in nadaljeval študij v vojaški šoli za upravnega vojaškega uradnika ter dosegel čin podporočnika avstroogrske vojske. Služboval je kot računovodja, blagajnik in finančni nadzornik v Zagrebu, Sarajevu (na srbski fronti), v Osijeku, Beogradu in Zaječarju. Po vojni je bil sprejet v vojsko Kraljevine SHS oz. Jugoslavije in bil povišan v nadporočnika in kapetana I. raz. Leta 1922 se je poročil z vdovo po bratu Andreju (II.), Tončko, poročeno Kurent, ki je rodila dva sina: Valentina – Tineta (II.) in Andreja (III.). Tine Kurent je bil rojen leta 1923 v Osijeku; maturiral je na ljubljanski klasični gimnaziji, leta 1942 in 1943 je bil interniran v italijanskih koncentracijskih taboriščih Gonars, Umigo Turin in Padova. Po drugi vojni je študiral arhitekturo in diplomiral v šoli prof. Eda Mihevca, specializacijo je opravil iz modularne kompozicije v Angliji, leta 1960 je bil promoviran za dr. arch. znanosti, nato je projektiral industrijske in druge zgradbe ter opravljal razne strokovne naloge, med drugimi je urejal Zbornik šole za arhitekturo, sourejal Zbornik občine Grosuplje; bil je izvoljen za docenta, izrednega in rednega profesorja za projektiranje in skupino drugih arh. disciplin (UL I. – IV.). Poročil se je z ing. arch. Milico Detoni, njuna hči Marjeta je tudi arhitektka, poročena z dr. vet. med. Polakom; v drugem zakonu z dr. univ. Nado Jeršin ima hčerko matematičarko Katarino in računalničarja Tineta.

Andrej (III.) je bil rojen leta 1931 v Beogradu. Že kot dijak je igral v prvem slovenskem umetniškem filmu Na svoji zemlji; po gimnazijski maturi je diplomiral na Akademiji za igralsko umetnost in postal ugleden član Drame v Ljubljani. Razpon njegovih vlog se razteza od Romea in Fausta do Kantorja in Zoisa ter v komedijah od Fatalista Jacquesa do Vanjušina in Volpona. Zaradi prevladovanja politike nad stroko je poskušal kljubovati z monodramskimi nastopi, npr. Sanje smešnega človeka (po Dostojevskem) in Pogovor z Goyo (po Andriču). Sicer je bil vso delovno dobo angažiran v Drami SNG v Ljubljani. Za umetniške stvaritve je bil leta 1960 nagrajen na festivalu v Sarajevu in na Sterijenem pozorju leta 1968, leta 1963 je dobil nagrado Prešernovega sklada. Na igralski Akademiji je od 1963 do 1970 učil odrski govor, leta 1979 je bil izvoljen za docenta, med tem pa se je izpopolnjeval pri režiserju Gončarovu v Moskvi. Poročen je z Zorico, r. Sretenović, ki je od 1963 do 1995 vodila dvorano Kinoteke v Ljubljani. Imata sina zdravnika Zorana (1959), specialista za otorinolaringologijo, in hčerko Ranko (roj. 1961), prof. slovenščine, poročena Keser.

Rod s priimkom Kurent živi in se množi okoli Šentruperta na Dolenjskem; v Ljubljani je zapisanih nad petdeset oseb, oz. družin s priimkom Kurent, še več pa je Kuretov in Korantov.

Viri

Šematizem Ljubljanske škofije, Letopis 1936, 83 in 171.

Pripovedi družinskih članov Adamič in Kurent,

UL 1975, 224 in drugi univ. almanahi.
Gledališki listi Drame v Ljubljani od 1968.

Štajerc in Javornikovi iz Žalne in Krke

Sredi 19. stoletja je po Dolenjski cesti prišel odsluženi vojak, imenovan "Štajerc". Ustavil se je na Spodnjem Blatu v Šlajpahovi gostilni št. 3 in se tu priložnostno zaposlil, ko so razprodajali Šlajpahovino. Oženil se je s sosedovo Marijo Terezo Jaklič, sedaj Trontljeva domačija; imela sta dva sinova: Jožeta in Janeza. Oče Jože (roj. 1810-1885), ki je vpisan kot gostač, in oba sinova sta v mladosti ob nedeljski šoli priložnostno delala pri Garbasu- Janezu Adamiču na Blatu pri raznih delih, zlasti pri nakladanju, prevozu in prodaji lesa. Oče Jože Javornik je bil praktičen človek, delaven, spreten ter značilen predstavnik tistega časa in razmer, ki so omogočale dvig podjetnim ljudem. Zato se je kmalu znašel v lastnih kupčijah s prašiči, ki jih je vozil žive ali zaklane v Trst ali na Reko. Štajerc se je praktično iz nič dvignil med bogatejše krajane, kupil domačijo v Žalni in se s Spodnjega Blata z družino preselil v novo še "neobdelano" okolje, razvil je trgovino z vinom, živino in lesom; zgradil je klavnico, vinsko klet in gostilno, ki je slovela vse do konca prve svetovne vojne. Bogastvo je hitro naraščalo, z izkupičkom so kupovali zemljo in propadle kmetije. Leta 1878 je Štajerc - Jože Javornik (I.) za sina Janeza kupil domačijo, mlin in žago na Krki, Gmajna 2, starejšemu sinu Josipu pa je zapustil celotno posestvo v Žalni. Odslej imamo Javornike v Žalni in na Krki. Ohranilo pa se je pri obeh prvotno ime Štajerc.

Josip Javornik, Štajerc v Žalni, je bil po naravi tih, delaven, preudaren in spreten gospodar; razmišljal je o napredku, pridobitvi in rasti podjetja in premoženja. Izkoristil je priložnost, ki jo je nudil zaton fevdalizma in razprodaja graščinskih posestev. Na dražbah praproške grofije je kupil hektar travnika na Logu, zaraščene gozdove v Kamni gorici in na Stehanu, kasneje pa še Staro pošto v Brvacah, gozdove v Prestrani in na Šoli pri Lučah. Ljudski glas, ki je še veljal med obema vojnoma, pravi, da je "Štajerc s krajcarjem zaslužil goldinar". Josip Javornik se je oženil z Vehovčevo iz Žužemberka, ki je imela bogato doto. V srečnem zakonu so bile rojena tri hčere: Ana se je poročila s čebelarjem v Žužemberk, Marija-Mara z veleposestnikom Francem Košakom na Grosuplje, Leopoldina-Poldi pa s stotnikom Karlom Košakom; njun sin je unv. prof. dr. Karl Košak (roj. 1916). Javornikova sinova Joško in Staš sta razvijala zgolj trgovino z lesom in dosegla mednarodno veljavo in obseg. V najem sta vzela Auerspergovo žago na Rogu in v Soteski ter pridobila koncesijo za izkoriščanje gozdov. Povezala sta konkurenčna lesnoindustrijska podjetja in ustanovila koncern Javornik-Dolenc-Hudovernik (Heinrichar), ki je vzdrževal skladišča na Sušaku (pod upravo bratranca Joška Vehovca).

Janez Javornik, Štajerc na Krki (1852-1909), je bil dober gospodar in od leta 1893 redni član Kmetijske družbe v vojvodini Kranjski. Obnovil je prostorno bivalno hišo, povečal gospodarska poslopja, najbolj pa skrbel za mlin in žago, ki sta prinašala pomembne dohodke. Pečal se je s trgovino z deželnimi pridelki, z lesom in živino.

V Štajerčevi družini na Krki se je rodil sin in tri hčere: Pepca se je poročila z vinogradnikom Francem Kerinom (+1998) iz Sv. Križa ob Krki. Imela je deset otrok, med njimi je nekaj javnih delavcev. Mimi se je poročila z nadučiteljem Lobetom iz Zagradca ob Krki, Manca pa je ostala samska na kmetiji. Štajerčevo domačijo z mlinom in žago je podedoval sin Jože-Josip (1883-1963), ki je obiskoval meščanske šole v Ljubljani; stanoval je pri Josipu Kozaku – Štrajzlju na Poljanski cesti, kjer je preživel potres dne 14. aprila 1895, globoko zasut v gostilniških kleteh. Z očetom je sodeloval pri vseh mogočih kupčijah, po očetovi smrti pa se je bolj posvečal mlinu, žagi in trgovini z lesom. Zaradi izgradnje Dolenjske železnice sta se hitro razvijala promet in trgovina, poljedelci so sejali več žit, tako da je Štajerčev mlin na Krki mlel za širšo okolico. Spominjam se, da so tudi iz naše hiše vozili mlet žito na Krko, zlasti v letih suše od 1921 do 1922 in kasneje celo redno. Mlinarji so od merice zbirali krmilno moko za pitanje prašičev. Tudi na Štajerčevi domačiji je bila reja prašičev donosni del gospodarstva.

Josip Krški se je leta 1929 poročil z učiteljico Ano Svetličič, ki je bila hčerka Cankarjeve prve ljubezni Francke Opeka z Vrhnike (2). V zakonu Ane in Josipa Javornika sta se leta 1930 rodila hčerka Ana in 1931 hčerka Marija; obe sta medicinski sestri. Leta 1934 se je rodil sin Jože, ki je diplomiral v Ljubljani za inženirja agronomije. Več let je vodil Kmetijsko zadrugo Stična, nato je bil imenoval za direktorja Uprave za preskrbo Ljubljane, obenem pa je s sodelavci upravljal domačijo Gmajna na Krki. Že njegov oče Josip Krški je leta 1921 popolnoma prenovil znameniti Javornikov jez, ki daje kraju značilno podobo, ter leta 1928 postavil novo žago venicijanko, ki je zdaj tehnični spomenik žagarstva na reki Krki. Tudi drugi rod z ing. Jožetom Javornikom posodablja življenje na domačiji, zato tekmuje v raznih natečajih. V zadnjem času je družina Javornik na Krki 27 od Turistične zveze Slovenije dobila priznanje s pečatom gostoljubnosti v letu 1997, in sicer I. mesto v kategoriji Živimo s podeželjem. Časopisna založniška družba Kmečki glas je družini podelila PRIZNANJE LIPOV LIST. Agronom Jože Javornik se je leta 1961 oženil z učiteljico Emilijo-Silvijo Biasizzo, ki je rodila tri otroke: Anjo (1962), Rada (1964) in Boruta (1967), Jožetova vnuka pa sta Tomislav (1982) in Jaka (1994). S to dinamično politiko bo Javornikov rod še živel v tretjem tisočletju. Na Krki živita s člani pete generacije Javornikov in skrbita za ohranitev domačije sinova Rado, ki je dipl.ing. zootehnike, in maturant Borut, ki se je leta 1992 na olimpiadi v Barceloni boril v vodnih disciplinah, doma pa razvija s čolni spust po Krki!

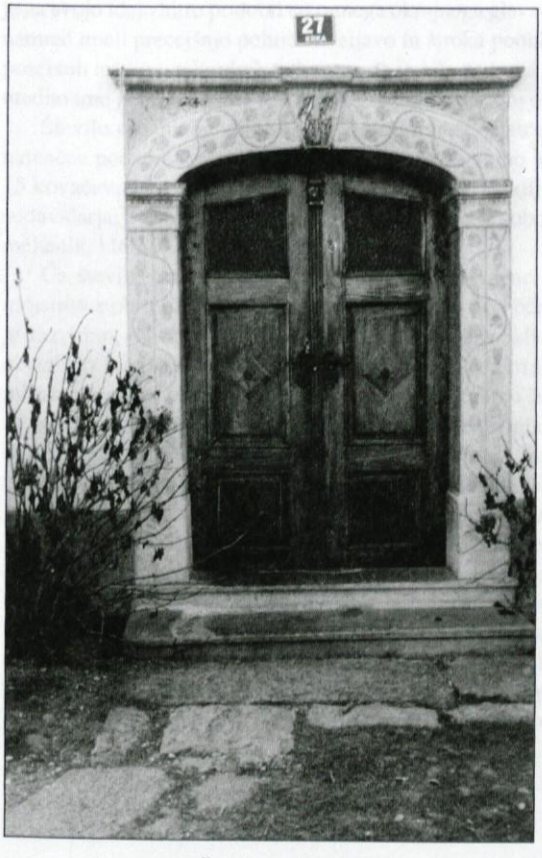

Portal Štajerčeve hiše na Krki

Viri in dopolnila

1. Kronika z rodovnimi podatki Štajerčeve-Javornikove družine v Žalni in na Krki je nastala iz podatkov in pripovedi staršev, stricev Mihata in Franceta ter z razgovorom z Joškom Javornikom iz Žalne, Josipom Javornikom s Krke ter Joškom Vehovcem.
2. Mnoge podatke o Javornikih s Krke nudi diplomska naloga prof. Dušana Štolfe, ki je sin leta 1931 roj. Marije Javornikove s Krke.
3. Jože Javornik je diplomiral leta 1961 (313) z diplomsko nalogo Morfološke razlike med populacijami potoške in soške postrvi in njihovimi križanci. Ugotovitve so povzročile projekt selekcije soške postrvi. V pismu 10. 7. 1998 omenja, da je ohranjena fotografija njegovega pradeda Jožeta Javornika iz leta 1870; portret je ohranjen na Krki, posnetek pa je bil objavljen leta 1989 v knjigi 150 let fotografije na Slovenskem.
4. O prvi Cankarjevi ljubezni je Jože Gregorič objavil prispevek s podobami v Zborniku občine Grosuplje, III, 139.
5. Z olimpikom po brzicah Zg. Krke. Igor Vidmar, Dolenjski list, 3. 9. 1998, 12 (s sliko).

OBRTNIŠTVO MED OBEMA VOJNAMA V BIVŠEM SODNEM OKRAJU VIŠNJA GORA

Pomen obrtniške dejavnosti in njena organiziranost

*Franc Kalar**

Sodni okraj Višnja Gora je v desetletjih po prvi svetovni vojni obsegal skoraj vse ozemlje današnje občine Ivanča Gorica. Zunaj njegovih meja sta ostali le krajevni središči Ambrus in Zagradec s pripadajočimi vasmi. Ambrus in Zagradec so tedaj pripojili sodnemu okraju Žužemberk, ta pa je sodil v novomeško oblastveno območje. Višnjegorski sodni okraj pa je bil del litijskega okrajnega glavarstva. Obrtniška dejavnost v najširšem pomenu besede je bila tiste čase ob kmetijstvu najpomembnejša gospodarska panoga, ki je dajala kruh precejšnjemu delu prebivalstva. V okviru splošne obrtniške dejavnosti smo tedaj razlikovali posebno skupino z zelo zgovornim imenom rokodelci. Ti so pri nas najprej začutili potrebo po lastnem združenju, ki bi ščitilo njihove interese in pomagalo pri razvoju. Iz te skupine obrtnikov je bil v tej smeri najbolj dejaven Anton Petruna, mehanik in ključavničar iz Ivančne Gorice. Ta je leta 1925 zbral skupino somišljenikov iz rokodelskih vrst in pričel z ustanavljanjem obrtniške zadruge za sodni okraj Višnja Gora. Že takoj na začetku se je stvari lotil s pravega konca, ker je za svojo idejo hitro pridobil takratnega okrajnega glavarja v Litiji Frana Podboja. Okrajni glavarji so namreč imeli precejšnjo politično veljavo in široka pooblastila, zato pri ustanavljanju zadruge ni bilo posebnih težav; v rekordnih treh mesecih je bila zadruga formirana in vpisana v sodni register. Njeno uradno ime je bilo Skupna rokodelska zadruga za sodni okraj Višnja Gora s sedežem v Stični.

Število organiziranih obrtnikov in obrtnic se je sicer stalno spreminjalo, zato je težko navajati natančne podatke. V letih pred zadnjo svetovno vojno je bilo stanje približno takole: 28 čevljarjev, 15 kovačev, 9 krojačev, 6 mizarjev, 6 mesarjev, 5 šivilj, 3 pletilje, 3 sedlarji-tapetniki, 2 frizerja, 2 sodavičarja, 2 usnjarja, 2 urarja, 2 peka, 2 zidarja, 2 soboslikarja, 2 ključavničarja, 2 kleparja in po 1 mehanik, klobučar, vrvar, fotograf in dimnikar.

Če številke malo zaokrožimo, je po moji evidenci takrat na našem območju delalo okoli sto mojstrov z obrtnimi dovoljenji, okoli devetdeset pomočnikov in nekaj čez sto vajencev. Iz podatkov je razvidno, da obrtniška zadruga ni zajela vseh poklicev, ki v širšem pomenu besede spadajo v obrtniško branžo. Zunaj nje so ostali krčmarji, čez trideset jih je bilo na našem območju, številni mlinarji, trgovci in drugi. V posebno skupino moramo šteti tudi obrtnike – podjetnike. Ti so se imeli za nekaj več in so se rajši šteli k tovarnarjem. Med temi moram v prvi vrsti omeniti Franca Krašovca iz Šentvida, ki je v svojem strojnem pletilstvu imel zaposlenih dvajset delovnih moči. To so bile predvsem izučene in priučene šivilje in pletilje. Tudi usnjarna Josipa Lavriča, prav tako iz Šentvida, je imela značaj tovarne. V njej je delalo 8 profesionalnih usnjarjev in 18 priučenih usnjarskih delavcev.

Poseben položaj so imeli mlinarski, mlekarski, mesarski in mizarski obrati v okviru stiškega samostana. Najbolj znana je bila stiška mesarija, v kateri se je izučilo veliko dobrih mesarjev pod strokovnim vodstvom češkega mojstra Jaroslava Bubenička.

V vseh časih so se našli ljudje, ki so se ukvarjali z obrtjo na črno, kar pomeni, da niso imeli obrtnega dovoljen ali, kot so takrat nasplošno rekli, koncesije. Tako je bilo tudi v letih med obema vojnama. Ker šušmarji niso plačevali z zakonom predpisanih dajatev, jih je oblast zasledovala in kaznovala. Preganjanje "črnih" obrtnikov so iz razumljivih razlogov najbolj vzpodbujali registrirani

* Ivančna Gorica, Partizanska ulica 1.

obrtniki. Člani naše rokodelske zadruge so imeli svoje delavnice v večjih krajevnih središčih v Višnji Gori, Ivančni Gorici, Šentvidu, Stični in na Krki. Zagradec in Ambrus pa sta, kot sem že omenil spadala pod novomeški okraj.

Novoustanovljeno zadrugo je uspešno vodil desetčlanski upravni odbor. Njegov prvi predsednik je bil mizarski mojster Štefan Bavdež iz Šentvida. Zadruga je uradovala v posebni sobi nekdaj zelo znane gostilne pri Karlingerju v Ivančni Gorici. Tam je vsako prvo sredo v mesecu že od leta 1923 imel uradne ure tudi litijski okrajni glavar Fran Podboj. To okoliščino je izkoristil tudi upravni odbor Skupne rokodelske zadruge in skliceval svoje sestanke ravno na ta dan. Tako so imeli obrtniki priložnost hkrati urediti več zadev na isti dan.

Upravni odbor je na svojih sejah, tja so pogosto vabili tudi druge člane, reševal najrazličnejše prošnje, pritožbe in druge vloge svojih udov. Na dnevnem redu so bila tudi splošna gospodarska vprašanja, nova zakonodaja, odnosi med obrtniki in zatiranje šušmarstva. V pristojnost obrtne zadruge je spadalo tudi opravljanje pomočniških izpitov. Še danes je živih nekaj nekdanjih obrtnikov, ki so pred strogo komisijo v gostilni pri Karlingerju postali obrtniški pomočniki različnih strok. Strokovno komisijo so sestavljali člani upravnega odbora zadruge. V komisiji je moral biti vsaj en član stroke, v kateri je kandidat opravljal izpit. Mojstrskih izpitov na tej ravni obrtniki niso mogli opravljati. Zanje je bila pristojna okrožna komisija za opravljanje mojstrskih izpitov v Ljubljani.

Tehnični napredek v obrti

V začetku obdobja, ki ga zajema moj sestavek, so obrtniki uporabljali izključno ročno orodje. Edino pogonsko silo je tedaj dajala tekoča voda. To so izkoriščali predvsem mlinarji, za druge poklice je bila manj prikladna, ker je ni bilo tam, kjer so jo potrebovali. Nekaj vodne energije so izkoriščali kovači za pogon težjih kovaških kladiv. Tudi bencinski motorji se v obrti niso kaj prida uveljavili. Ko je leta 1922 začela obratovati zagraška elektrarna, je sprva kazalo, da bo strojna obdelava v obrti dobila širši razmah, a do tega ni prišlo zaradi hude gospodarske krize, ki je v tistem času nastopila.

Prvi modernejši stroj sta leta 1928 kupila mizarja Nace Gerden in Feliks Rojc, oba iz Šentvida. To je bila mizarska kombinirka s strojnim obličem, krožno žago – cirkularko in še z nekaterimi priključki. Med kovinarji je prvi varilni aparat leta 1929 kupil mehanik Franc Dular iz Ivančne Gorice, s kovinsko stružnico pa se je naslednje leto opremil Jule Rozmaniht iz Radohove vasi. Počasi so tem zgledom sledili tudi drugi obrtniki. Med njimi je bil tudi prvi predsednik Skupne rokodelske zadruge Štefan Bavdež, mizarski mojster iz Šentvida, znan po zelo kvalitetnih izdelkih. Pri njem so se mizarstva izučili številni pomočniki in poznejši mojstri. Zanimivo je, da so nekateri naročniki posebej poudarili, da želijo izdelek ročne izdelave, ker so imeli s strojnimi izdelki slabše izkušnje. V nekaterih obrtnih strokah, npr. v krojaški, pletilski in čevljarski obrti so klasično ročno delo prevzeli stroji na ročni ali nožni pogon. Nekatere obrti pa so vse do izumrtja ostale le pri klasični ročni izdelavi. Taki so bili npr. sedlarji, klobučarji, vrvarji in še nekateri drugi poklici. Sedlarji še danes – kolikor jih je še ostalo – merijo velikost konjskih komatov v colah; komati imajo povprečno 18 do 24 col.

Šolanje in socialne razmere

Vajenca so ponavadi k mojstru pripeljali starši in se domenili za uk. Vajeniška doba je trajala tri leta. Vendar se vajenci prve dve leti niso kaj prida naučili, ker so v mojstrovi hiši po večini opravljali delo hlapca, otroške varuške in gospodinjske pomočnice. Poleg praktičnega obrtniškega dela, ki se je bolj resno začelo šele tretje učno leto, so vajenci iz našega območja imeli vsako leto nekaj mesecev trajajočo obrtno šolo v Ljubljani. Tu pa je nastopila težava, ker večina vajencev ni imela denarja za vožnjo v šolo,

zato mnogi niso mogli hoditi k pouku. Na srečo je to okoliščino upoštevala tudi komisija za pomočniške izpite. Pomankljiva izobrazba zlasti iz matematike, materinega jezika in tehničnega risanja je hodila narobe v poznejših letih tudi pri opravljanju mojstrskega izpita in pri zahtevnejših delih.

Dnevni delovni čas je suvereno določil mojster. Najkrajši delovnik je trajal 12 ur, ob velikem delu pa so bili v delavnici "od vida do vida", kar pomeni, da so delali od jutranje zore do večernega mraka. Dopusta, kakršnega poznamo danes, ni bilo. Tudi socialno zavarovanje je bilo v prvih povojih. Plačo so po večini delili ob sobotah, to se pravi vsak teden, nekateri mojstri pa so svoje ljudi plačevali na štirinajst dni. Ko je minila triletna vajeniška doba, so vajenci opravljali pomočniški izpit. Že uvodoma sem omenil, da so po letu 1925 te izpite opravljali v "Glavarjevi sobi" pri Karlingerju v Ivančni Gorici pred komisijo domače rokodelske zadruge. Ta je najprej ocenila vajenčev izpitni izdelek, potem pa se pogovorila z izdelovalcem. Če je bila komisija z izdelkom in z znanjem izpraševanca zadovoljna, je predsednik ob slovesnem nagovoru novopečenemu pomočniku izročil pomočniško spričevalo. Po uradnem delu so se vsi skupaj preselili v gostilniško sobo, kjer so izpit primerno zalili in ob tem novemu pomočniku nasuli še kupico vsakršnih nasvetov.

Izpite so imeli po večini štirikrat na leto. Pogosto je mojster vsaj še leto dni obdržal novega pomočnika pri sebi, da je izpopolnil znanje in si povečal izkušnje. Nekateri pomočniki pa so ostali mojstrovi stalni delavci.

Mojstri, ustanovitelji Skupne rokodelske zadruge za sodni okraj Višnja Gora in člani prvega upravnega odbora zadruge

Spredaj sedijo: Franc Zgonc – čevljar, Stična, Ignac Fabjan – krojač, Višnja Gora, Štefan Bavdež - mizar, Šentvid, Anton Petruna – mehanik, Ivančna Gorica, Anton Puš – krojač, Šentvid. Zadaj sedijo: Ivan Mavsar (starejši) – kolar, Škrjanče, Vinko Vidic – čevljar, Višnja Gora, Anton Hrovat – krojač, Krka, Tomaž Gantar – usnjar, Šentvid, Anton Tronkelj – mizar, Krka.

Sedlarski mojster Rudolf Gerden iz Šentvida – vse delo je bilo ročno.

Obrtniška ekonomija

Zaradi velikega števila obrtnikov je bila med njimi huda konkurenca, ki so jo še povečevali nikoli povsem zatrti šušmarji. Še posebej je bilo hudo v času gospodarske krize na prelomu drugega v tretje desetletje. Ta je pokopala marsikaterega obrtnika in podjetnika. Obrtniki so se znašli, kakor je kdo vedel in znal. Poleg splošne racionalizacije so se nekateri vrgli na izdelavo posebej kvalitetnih izdelkov iz najboljših materialov in s tem ob primerni ceni postali konkurenčni. Drugi so se podali v večjo proizvodnjo s slabšimi izdelki in nižjimi cenami.

Za mnoge obrtnike je bila življenjskega pomena udeležba na številnih sejmih blizu in daleč. Brez njihovih "štantov" ne bi bilo pravega sejma. Obrtnikom in prodajalcem obrtniške robe so ljudje pogosto rekli kramarji. Najbolj znano sejemsko mesto je bila Višnja Gora. Tam se je v letu zvrstilo kar 11 sejmov, 5 jih je bilo v Šentidu, 4 v Stični, prav toliko na Krki, 2 v Zagradcu in 1 v Ambrusu. Najbolj podjetni so hodili na sejme tudi drugam. Veliko so prodajali v Žužemberku, Ribnici in Metliki. Posebej imeniten je bil sejem pri dobrepoljskem Sv. Antonu na Zdenski rebri. Nanj so se obrtniki vselej dobro pripravili, saj je bil to "tabolš" sejem, kjer se je ponavadi veliko prodalo.

Revnejši kramarji so svojo robo prinesli na sejem v nahrbtniku in v pletenih "rajzenkorbah", večinoma pa so se tja pripeljali na vozeh s konjsko vprego. Navadno je voznik vzel na voz več kramarjev iz soseščine, da je prišlo ceneje. Najnaprednejši v tem pogledu je bil višnjegorski trgovec s tekstilnim blagom Miha Omahen. Ta je sicer sprva tudi vozaril s konji, potem pa si je leta 1930 privoščil kar tovornjak znamke Ford, kar je bilo za tiste čase sila imenitna stvar. Ko se je pojavil na sejmu, je že avtomobil privabljal kupce in radovedneže. Povrhu pa je imel s seboj še ekipo sposobnih trgovskih pomočnikov, ki so vedeli, kako je treba prodajati. Omahen je po količini in izbiri daleč prekašal vse sejemske trgovce s tekstilnim blagom. Z avtomobilom je dosegel tudi bolj oddaljene sejme npr. v Ribnici, Novem mestu, Semiču, Metliki, Črnomlju in drugod.

Med rokodelskimi obrtniki, ki so redno prodajali svoje izdelke na naših in okoliških sejmih, moram omeniti Franca Zgonca, čevljarja iz Stične, Franca Zalarja, krojača iz Višnje Gore, Andreja Bernika, klobučarja iz Višnje Gore, Franca Hugeca, vrvarja iz Višnje Gore, in Ivana Hočevarja, orodnega kovača s Hudega pri Ivančni Gorici. Redni gostje na sejmih so bili tudi številni višnjegorski čevljarji, vendar se njihovih imen ne spominjam.

Fran Podboj, litijski okrajni glavar

Z našim obrtništvom in sploh z razvojem našega območja je tesno povezana osebnost Frana Podboja, okrajnega glavarja v Litiji. Ta položaj je zasedel takoj po ustanovitvi države SHS leta 1918. V novi državi so se okraji preimenovali v sreze, glavarji pa v sreske načelnike. Vendar je preprosto ljudstvo iz navade še dolga leta po preimenovanju uporabljalo stare avstrijske izraze za lokalno oblast. Fran Podboj je bil torej uradno sreski načelnik, po domače pa okrajni glavar iz Litije. Po poklicu je bil pravnik, v zasebnem življenju pa navdušen hribolazec in smučar.

S krepitvijo gospodarstva, predvsem obrti in trgovine, nekaj pa tudi zaradi razraščanja birokracije, so imeli naši ljudje veliko potov v Litijo. Ker so bile ceste neprikladne, so ljudje ubirali bližnjice, a so kljub temu porabili za pešačenje veliko časa in podplatov. Zato je že leta 1923 sreski načelnik Podboj ustregel prošnjam obrtnikov, gostilničarjev in trgovcev in začel uradovati vsako 1. sredo v mesecu v Ivančni Gorici v gostilni pri Karlingerju. Tu je imel najet poseben prostor, ki se ga je prijelo ime "Glavarjeva soba". Tam so se potem oglašali prebivalci iz sodnega okraja Višnja Gora in si s tem prihranili prenekatero pot v Litijo, za kar so bili glavarju hvaležni.

Glavar Podboj je v Ivančno Gorico sprva prihajal z vlakom, nato pa z lepim avtomobilom Fordove znamke, ki ga je vozil njegov tajnik Pleničar.

Glavar je imel po merilih okoliškega prebivalstva čudno navado; če je bilo vreme količkaj primerno, jo je po končanem delu v Ivančni Gorici mahnil kar peš v Litijo, tajnik pa lepo z avtomobilom po

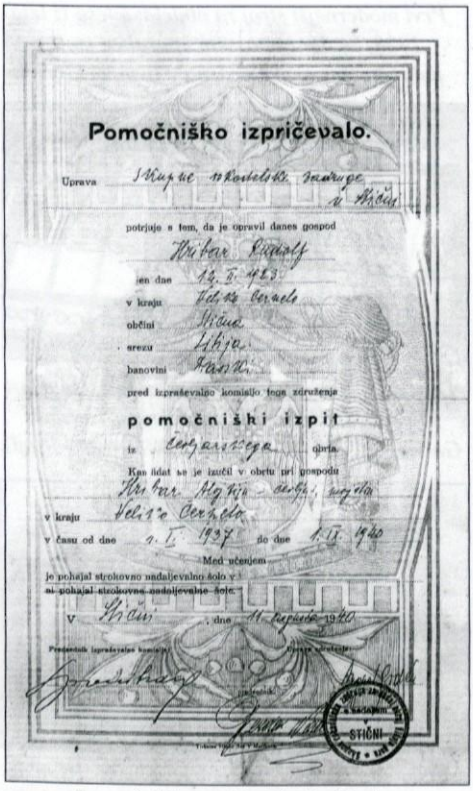

Pomočniško izpričevalo.

Uprava Skupne rokodelske zadruge v Stični

potrjuje s tem, da je opravil danes gospod Hribar Rudolf

jen dne 14. II. 1923

v kraju Veliko Cerneto

občini Stična

srezu Litija

banovini Hrvatski

pred izpraševalno komisijo tega združenja

pomočniški izpit

iz čevljarskega obrta.

Kandidat se je izučil v obrtu pri gospodu Hribar Alojziju - čevljar, mojstra

v kraju Veliko Cerneto

v času od dne 1. I. 1937 do dne 1. IX. 1940

Med učenjem

je pohajal strokovno nadaljevalno šolo v

ni pohajal strokovne nadaljevalne šole.

v Stični, dne 11. augusta 1940

Predsednik izpraševalne komisije: Uprava združenja:

predsednik: Stični

Takse prosto po členu 6 točka 7 taksnega zakona

OKROŽNA
KOMISIJA ZA OPRAVLJANJE MOJSTRSKIH IZPITOV
v LJUBLJANI

MOJSTRSKO IZPRIČEVALO

S tem potrjujemo, da je

IVAN MAVSAR

rojen dne 25. januarja 1920 v Stični, OLO Grosuplje, pred izpraševalno komisijo podpisane okrožne komisije danes opravi

mojstrski izpit

iz obrta

kolarjev.

To izpričevalo mu (ji) služi za dokaz strokovne izobrazbe po zakonu o obrtih in mu (ji) daje pravico do naziva

MOJSTRA

Ljubljana, dne 14. septembra 1949 Štev. 100/49

SMRT FAŠIZMU — SVOBODO NARODU!

Okrožna komisija za opravljanje mojstrskih izpitov

v Ljubljani

Predsednik izpitne komisije: Člani izpitne komisije:

Pomočniško spričevalo čevljarja Rudolfa Hribarja.

Mojstrsko spričevalo kolarja Ivana Mavsarja.

cesti. Ljudje so se temu potihem smejali, dokler niso ugotovili, da mož izjemno uživa pri hoji v naravi; če je le mogel, je vzel popotno palico v roke in hajd čez gore.

Bil je velike postave in nosil je košato brado, ki mu je segala do pasu. Ljudje so se ga sprva bali, a so kmalu ugotovili, da se za strogim obrazom skriva blaga duša, ki je marsikomu storila kaj dobrega. Ljudem se je zdel na moč podoben krškemu gostilničarju Borštniku. Nekoč so ju nevede spravili skupaj in fotografirali, toda posnetek se je pozneje najbrž izgubil.

Po upokojitvi pa tudi že prej je Fran Podboj v Litiji organiziral Planinsko društvo in pripravljal izlete po naših gorah. Med ljudmi je ostal v zelo lepem spominu.

Srensko načelstvo v Litiji,dne 1./10.1950.
Št.7688/2.

P O O B L A S T I L O .

Na podstavi § 4,odst.(3) in § 96 odst.(1) zakona o obrtih z dne 5.novembra 1951 in ker je zadoščeno zakonitim določilom,se pooblašča g. K a l a r F r a n c iz kraja Mlečševe, občine Stična,sreza litijskega,banovine hrvatske,da sme izvrševati:

m e h a n i š k o o b r t .

lav,pod katerim se izvršuje obrt,je:

K a l a r F r a n c .

Sedež obrta je v kraju Mlečševem h.št.58,občine Stična,sreza litijskega,banovine hrvatske.

To pooblastilo je v smislu § 99 zakona o obrtih vpisano pri srenjskem načelstvu kot občnem upravnem oblastvu prve stopnje v obrtnem registru II.pod zapor.štev.85/K.

Taksa po t.p.91 din 50.- in taksa po pravilniku o ban.dvoščinah din 25.- je plačana in po predpisih razveljavljena.

S r e s k i n a č e l n i k :

Obrtno dovoljenje mehanika Franca Kalarja.

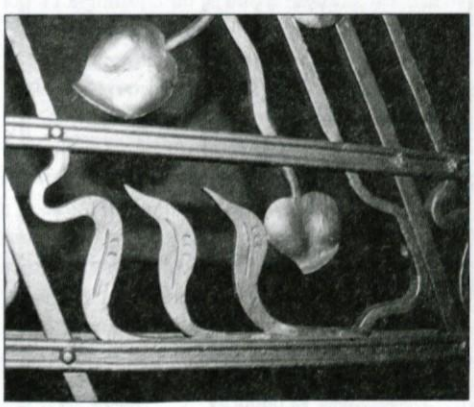

Umetniško oblikovana stopniška ograja v nekdanji Rojčevi hiši v Ivančni Gorici – sedaj sedež občine; delo kovača Toneta Mavsarja iz Stične, (detajl).

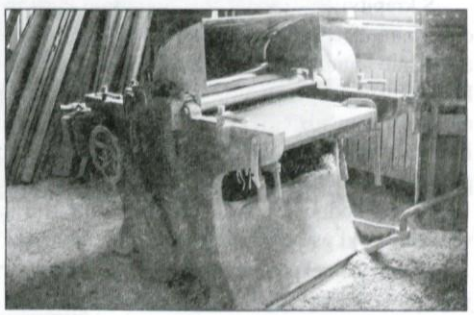

Prvi modernejši stroj za obdelavo lesa iz leta 1928. Še danes povsem uporaben stoji v delavnici mizarja Gerdena v Ivančni Gorici.

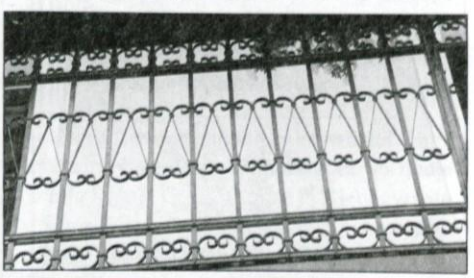

Lepa ograja na nekdanji Fačinijevi hiši, sedaj last Frenka Srebrnjaka, gostilničarja iz Ivančne Gorice. Izdelal jo je stiški kovač A. Mavsar (detajl).

Sedanja podoba Karlingerjeve hiše v Ivančni Gorici. V njej je uradoval litijski okrajni glavar F. Podboj in odbor Skupne rokodelske zadruge.

Zaključek

Z začetkom vojne vihre leta 1941 je počasi pojemal sorazmerno bogat gospodarski utrip, ki so mu dajali svoj pečat tudi obrtniki rokodelci. V takih razmerah je prenehala delovati tudi dobro zastavljena in utečena Skupna rokodelska zadruga za sodni okraj Višnja Gora. Njen zadnji predsednik je bil Ignac Gerden, mizarski mojster iz Ivančne Gorice. Povojna oblast je pri vzpostavljanju nove oblastvene strukture in nove ideologije vzpodbujala nastajanje obrtnih in drugih zadrug, vendar so imele le-te povsem drug značaj in druge namene.

V zapisu sem napravil le splošen pregled obrti in razmer, v katerih se je razvijala in organizirala. Rad bi, da bi vse obrtne stroke, ki sem jih tu omenjal, dobile tako dober oris in raziskavo, kot je to storil France Adamič o mlinarjih in Jakob Müller o kovačih z našega konca. Če se bo kdo lotil tega dela, bo moral pohiteti, kajti viri za pristno preučevanje kopnijo kot sneg v spomladanski odjugi.

VIŠENJSKE KOŠARÍCE

*Mihaela Jarc Zajc**

Če si se vozil v času med obema vojnama z našim vlakom dolenjcem proti Ljubljani, si se marsikdaj drenjal. Ne le med ljudmi, tudi med raznimi velikimi košarami, "kašcami" naših Dolenjk. Vse mogoče pridelke so vozile prodajat na ljubljanski trg, tudi živo perutnino, zajce, še kakšnega kozlička, včasih to že zaklano in očiščeno. Za živa bitja so imele posebne košare, zgoraj do polovice zakrite, druga polovica pa je bil gibljiv pokrov, vse spleteno iz vrbja. V vagonih si doživljal razna presenečenja: nenadno petelinje kikirikanje, piščančje vratolomnosti, gmoto razbitih jajc, vseh vrst vonjave itd.

Do Višnje Gore je bil vlak dostikrat poln že žensk iz spodnjih krajev in njihove prtljage za trg.

V Višnji Gori in okolici nekdaj ni manjkalo revščine. Znano je, kako so siromašni še desetletja potem, ko je že vozil vlak, še vedno vlačili v Ljubljano natovorjene šatrge in kolca, da so prišli do nekaj malega denarja. Po glavni cesti so se drenjali z raznimi vozniki z vprežno živino, hoje pa je od nas do Ljubljane čez Stehan 6 ur.

Tudi naše košaríce so se lotile novega posla zaradi svojega življenja, ki ni bilo lahko, morda so se

Poroka Francke Novljan iz Starega trga, Višnja Gora, in Jožeta Jančarja iz Zgornje Drage leta 1937.
Prva vrsta od leve: France Gorše in Minka, med njima hči Minka, oče neveste Anton Novljan, nevesta Francka Novljan, ženin Jože Jančar, mati neveste Marija Novljan in najmlajša hči Toni, Jožica Kahne in Alojz Kahne.
Druga vrsta: Jože Primic z ženo, cerkovnik Franc Mohorič, organist Avgust Fabjan, kaplan Silvester Skebe, Mihael Omahen, Tilka Volk, Antonija Groznik, mož Alojz Groznik, pred njim hčerka Toni.
Tretja vrsta: Pepca Ahlin, Martin Potokar, Olupkov Gustel, Ivan Borovič, Katarina Kokalj s torto, Draga Špiževa, Stane Erjavec, Ivan Ahlin, godec.

* Višnja Gora, Ciglerjeva 18.

zgledovale tudi po tujih potovkah - besede mičejo, zgledi vlečejo. In znale so si pomagati. To so bile utrjene, močne ženske, pripravne v vsakem položaju, vajene ljudi in pogumne. Ena glavnih domačih zbiralk in prodajalk je bila gotovo Katarina Kokalj, rojena leta 1871 v Kosci, umrla leta 1947 pod Višnjo Goro v hišici, ki jo je Ciglerjeva kuharica Barba nekdaj z zemljo vred zapustila domači cerkvi. Katrca Kokalj je bila odlična pevka in kuharica. Več let (1909-1912) je preživela kot kuharica na Dunaju, stožilo se ji je po domačem kraju in se je vrnila. Nekaj časa je služila pri Omahnovih, zatem je postala košaríca, že v svoji starosti pa se je rada postavila s kuharsko umetnostjo pri kakšni imenitni ohceti. Največ je zbirala jajca in jih nosila in vozila v Ljubljano. Vlak se je na višenjski postaji že skoro premikal za odhod, vlakovodja je zagledal Katrco s težkim tovorom jajc na glavi, pomahala je - in vlak je počakal.

Druga košaríca iz naše doline je bila iz Podsmreke Pavletova mati, Frančiška Erjavec, žena Jeromovega Pavla iz Polja. Zemlje je bilo malo pri hiši, otrok dosti, dinarčkov je manjkalo. Postala je prizadevna košarica in zbirala po vaseh jajca, piščeta, maslo in še kaj. "Mama, al' je kej dobička, je?" jo je nekoč vprašal neki sosed. "Zguba, sama zguba," se je odrezala, da bi ji ne bili ljudje nevoščljivi. Potem pa so jo začeli imenovati kar Zguba. "Zguba gre," so dejali domačini, kadar so jo spet zagledali na cesti.

Poroka Francke Ahlin z Vrha pri Višnji Gori in Antona Ahlin iz Dednega Doba leta 1937. Poroka pri Šklopovih (Ahlin) na Vrhu.
Prva vrsta z leve: Alojzija Borštnar, nevestina mati Marija Ahlin, nevesta Francka Ahlin, ženin Anton Ahlin, Alojz Borštnar, Mici Ahlin (Habjan), v naročju sin Robert, ob njej hči Ema. Spredaj, na tleh sedita Borštnarjevi hčeri Ivica, Anica.
Druga vrsta: Ciril Ahlin, Francka Habjan in Martin, Ivan Ahlin z ženo, France Ahlin.
Tretja vrsta: teta Roza iz Račne, Antonija Ahlin, košaríca, Alojz Borštnar ml., ženinova sestra Angela, Jože Ahlin, Micka Ahlin, Lojze Ahlin, Janez Ahlin.

Na južnem koncu višenjske doline, že v gozdu Zgornje Drage pa ob času tega popisa še živi devetdesetletna nekdanja košaríca Angela Potokar. Rojena je bila leta 1906 v revni družini dvanajstih otrok Jeromovega Jožeta prav tam. Robo je zbirala po naših in okoliških hribih, nekaj časa jo je vozila prodajat v Novo mesto, kasneje v Ljubljano; tam ji je na "šrangi" pri mitnici na Dolenjski cesti večkrat pomagala Nackova mama, Angela Pajk, katere mož je bil čevljar. Pajkova je vozila 37 let izdelane čevlje v Ljubljano in usnje nazaj v Višnjo Goro. Pred mitnico je večkrat skrila Potokarjevi, s katero sta skupaj potovali, pod čevlje kakšnega zajčka ali piščeta. S hvaležnostjo se je ta še vedno rada spominja.

Antonija Ahlin, rojena 1903, umrla 1970, Šklopova Tončka z Vrha pri Višnji Gori, je tudi košarila. Tega posla se je lotila po sili razmer, saj je bila doma v družini dvanajstih bratov in sestra. Ker je bila med najstarejšimi, se je morala znajti.

Na Peščenjeku je bila košaríca Grumova Micka, sestra kovačeve matere, rekli so ji ljudje kar Grumova, ker je živela pri Kovačevih (Zupančič), njen pravi priimek pa je v ljudskem spominu že zbledel. Bila je dobra poznavalka in zbiralka gob, pred vaškimi otročaji je skrivala svoje ''štante'', kjer je največ gob tudi sama nabrala. Prodajala je sveže in suhe gobe. Bolj oddaljena košaríca je bila Kavčeva mati, Frančiška Vrhovec na Selih. Bila je zelo odločna in podjetna, celo pri rojstvu svojih otrok - štirinajst jih je imela - si je znala sama pomagati, tudi na njivi se je to kdaj zgodilo, tako je pripovedovala. Kot košarica je bila zelo živahna in sposobna zbiralka in prodajalka.

Po naših hribih je košaríca tudi Špeharjeva mama iz Velike Loke onkraj našega železniškega tunela, bila je stara mati našega študenta gozdarstva in logarja Francija Kogovška. Špeharjeva mama je bila priljubljena zbiralka v Kriški in Novi vasi.

V naš oddaljeni Izvirk je hodila košaríca iz Metnaja, pozno zvečer je dostikrat prišla v mlin po jajčka, piščeta, zajce, s Hudega pa je hodila nabirat tudi v naše vasi košaríca, ki je bila mati znane babice Karline Štrubelj.

In kako je bilo v vasi, kadar je prišla košaríca?

Takole pripovedujeta dve sestri Erjavec iz Kriške vasi, to je Nežka, poročena Normali, rojena leta 1909, in Marija, rojena leta 1912:

''Košarile so predvsem ženske, naziv so dobile od nošenja košar, katerim smo rekli ''kašíce''. Prišle so od vseh vetrov, po dvakrat na teden. Včasih se je zgodilo, da sta prišli kar po dve na en dan. Kupovale so zelišča, dišavnice, suhe in sveže gobe, piščance, fižol, lečo, maslo, surovo maslo, zajce, jajca, orehe, ješprenj, kašo, malinovo listje, arniko, jagode, borovnice, kdaj tudi volno od ovc. Košaríce so bile največkrat žene železničarjev, zato, da so imele ''frej'' karte na vlaku ali vsaj popust. Na mitnici na Dolenjski cesti v Ljubljani so pregledovali, kaj nese vsaka ''na plac''. Od tega so morale nekaj plačati, enako tudi na živilskem trgu od prodanega blaga. Gospodinje so bile v vaseh košaríc vesele, saj je vsaka komaj čakala, da kaj proda, včasih so hranile, da je bilo za vsako nekaj. Otroci smo bili veseli, saj so starši za prodano blago kupili zmeraj kaj novega: šolske potrebščine, hlače, ''čižme'', ''kikle'', ''špecerijo''. Kis so delali iz češmina in ga ni bilo treba kupovati. Tudi kvas so delali doma in posušili tiste majhne hlebčke. - Košaril je tudi neki moški, kateremu smo rekli lasar. Kupoval oziroma zamenjeval je kakšno malenkost, npr. šivanke, sukanec, dali smo mu pa lase. Mati so spravljali lase, ko so nas česali, pa še ostrigli so se. Kam je možakar oddajal lase, ni povedal*. V tistih časih, ko so hodile okrog še košaríce, smo otroci dobili kakšen jajček samo takrat, ko smo imeli god, za očeta je pa moral biti jajček ali jajčni kropček.

---

* V Višnji Gori je še nekaj časa po vojni živela Polona Vrhovnik v "Pul ferturnu''. Zbirala je lase in iz njih izdelovala razne stvari, tudi nogavice in jopice.

Košaríce so zmeraj povedale tudi kaj novega, če je kdo umrl, če se je ali če se bo kdo ženil ali rodil, če je bila kakšna nesreča. Zato smo tudi otroci komaj čakali, da smo poslušali, kaj se pogovarjajo. Košarjenje je bilo koristno za vse, tisti, ki je prodajal, je dobil kakšen dinar, ženske so pa kaj malega zaslužile, pa še novice so se na ta način širile. Takrat so bili težki, a lepi časi. Med zadnjo vojno se je košarjenje ustavilo, ker so košaríce takoj obdolžili za vohune, tudi pobrali so jim vse, kar so nosile v košarah. Po končani vojni ni bilo več teh pridnih žensk, košaríc, ki so kupovale, pripovedovale in se borile za skorjico kruha.''

Te košárice, ''kašíce'' jim pravijo še sedaj pri nas preprosti ljudje, so bile prav navadne, nič pobarvane, ovalne oblike in še kar visoke, seveda so imele roč, locaj, gorje, če se je kateri izpulil! Take ''kašice'' so izdelovali tudi naši domačini, včasih pa so jih pripeljali s seboj Suhokranjčani, ko so prišli sem po vrbje. Vrbja jim je tam manjkalo: Suha krajina, pri nas pa je toliko potokov in toliko vrbja.

Včasih je znal okrog Višnje Gore vsak kmečki gospodar kaj splesti za dom: korbo, cajno, košaro, tavampasto korbo, cambah, koš, ''čovn'' za drva, sejalnico, otroške košarice, košaro s pokrovom za domači kvas, lese za sušenje sadja, peharje, kakšen bedek ali pa vsaj predpražnike iz ličkanja. Najbolj prizadevni so spletli celo šatrgo iz protja ali pa gnojni koš.

IZ ZGODOVINE ŠENTPAVLA NA DOLENJSKEM

*Mihael Prijatelj**

Med prelistavanjem Valvasorjeve Slave vojvodine Kranjske iz leta 1689 me je posebej zanimalo, kaj je Valvasor napisal o moji domači vasi, domači fari in domači gimnaziji t.j. o Šentpavlu na Dolenjskem, o Šentvidu pri Stični in o Stični. Ker je tega precej, se bom v tem zapisu omejil samo na prvo tj. na Šentpavel.

Začel bom z gradom Grumlef, saj je Valvasor v svoji Slavi posebno natančno in dosledno opisal ravno gradove. Šentpavel je namreč malo čudna vas: na sredi je velik gozd, okrog njega pa je od Radohove vasi mimo Grma, Sela, Zaboršta, Češnjic in Šentvida nazaj do Radohove vasi razpostavljenih tistih štirideset in toliko hiš, od katerih ena je tudi grad Grumlef, bolje rečeno, je bila, ker so v zadnjih 50 letih od nekoč res prijetnega gradiča ostale samo še razvaline.

Torej o Grumlefu je Valvasor pred dobrimi 300 leti v svoji Slavi napisal naslednje (Die Ehre des Herzogtums Crain, XI. knjiga, stran 231 in 232; Laybach – Nürnberg 1689).

GRUNDELHOF

Vsebina

Od kod ime gradu Grundelhof. Njegova zračna lokacija. Kupil ga je eden od gospodov Auwrsberg. Kateri gospodje so ga pozneje drug za drugim imeli v posesti. Kdo ga je obnovil. Imetje Sello.

Ta grad, katerega ime Grundelhof je enako v kranjskem in nemškem jeziku, ima svoje ime po Grundleinu, globočku, to je po ribici, ki jo tisti, ki radi kaj okusnega pojedo, dobro poznajo in se pogosto najde v tam mimo tekočem potočku.

Grad stoji na Dolenjskem, 5 milj oddaljen od Ljubljane, na mestu, ki ga zaradi njegove naravne lepote in dobrega zraka človek mora imeti rad. Ugleden ni samo po svojih ravnih poljih, ampak tudi po svojem zračnem gozdičku, ki se razprostira za poslopji in nudi umirjen pogled na okolico.

Ko se je pisalo leto 1412, naj bi ga kupil gospod Sebastian von Auwrsberg. Od tega časa naj bi bil v rokah gospodov Auwrsberg vse do leta 1589. Tega leta pa je gospod Hanns Semenitsch do Grundelhofa prišel s pogajanji. Po njegovi smrti leta 1604 je to premoženje prenesel nase gospod Hieronymus von Zara (ali Sara). Njegova vdova, roj. baronica von Dornberg, se je drugič poročila z gospodom Andrejem Semenitschem, ta pa ni imel nobenih družinskih dedičev, zato je moral v svojem testamentu vse svoje imetje in vso zapuščino napisati na svoja bratranca gospoda Sigmunda in gospoda Georga Wilhelma Semenitscha.

Brata sta si potem zapuščino med seboj razdelila, in sicer tako, da je mlajšemu tj. Georgu Wilhelmu, pripadal grad Grundelhof, starejšemu, tj. Sigmundu, pa Untersiemiz, imetje v enaki velikosti blizu Grudelhofa, ki se je imenovalo Sello. Tu so mu zgradili bivališče, ki je tudi prevzelo ime Sello. Ker pa je zdaj Bog poklical k sebi tudi omenjenega gospoda Georga Wilhelma Semenitscha, je baronu Ottu Heinrichu Rauberju uspelo grad prenesti nase. In ko je tudi ta gospod Rauber požegnal svet, je baronu Marxu Antoniju Taufrerju uspelo zapuščino kupiti na pogajanjih. Grad je izboljšal in obnovil, razen tega je tik ob gradu zgradil lepo kapelo. Tudi v času ko sem opisoval te kraje, se je močno trudil, da bi povečal grajska poslopja. In baron Marx Antoni Taufrer je lastnik gradu še danes.

Omenjeno Sello, ki je, kot že rečeno, blizu Grundelhofa in ki je bilo na novo zgrajeno, pa je

* Maribor, Vrbanska 12/a, univ. dipl. ing. kemije.

Hanns Sigmund Semenitsch približno pred tremi leti prodal svojemu sinu Hannsu Andreju Semenitschu, ki ga je močno izboljšal in ki ga ima še vedno v svojih rokah.

Tako in toliko torej Valvasor o Grumlefu. Pri prevajanju iz nemščine sem vsa imena pustil v izvirni obliki, ki za isto stvar ni vedno ista. Tako je v opisu gradu njegovo ime pisano enkrat kot Grundlhof, drugič kot Grundelhof in tretjič (na sliki) kot Grundlhoff, priimek prvih znanih lastnikov gradu pa enkrat kot Aursberg, drugič pa kot Aursperg.

Slovensko ime gradu pa ni Grumlof, kakor piše povsod, kjer se ta graščina omenja, ampak Grumlef, kot grad od pamtiveka imenujejo okoličani. Ker ne eno ne drugo ni slovensko, menim, da je prav oz. nujno, da se popačeno nemško ime tudi v knjižni slovenščini piše tako, kot ga uporabljajo domačini.

Tudi nemški naziv ribe (Grundlein) v tam mimo tekočem potoku (Šentpavelščica ali Grajžarjev potok) sem pustil v originalu, v slovenščini pa se ta riba imenuje globoček, po njej pa se je v tistem času današnji Šentpavel imenoval Globovica.

Valvasor pri opisu Grumlefa namreč nič ne govori o naselju, v oz. pri katerem je bila ta graščina. Kako se je sedanji Šentpavel imenoval leta 1688, ko je Valvasor napisal Slavo, pa je razvidno iz njegovega opisa prafare Šentvid pri Stični (Die Ehre, VII. knjiga, str. 823 in 824), ki je tedaj imela 29 podružnic, saj so vanje spadale tudi današnje samostojne župnije Primskovo in Veliki Gaber. Za vsako od podružnic Valvasor tudi navaja, v kateri vasi in kateri svetnik je njen patron. Tako tudi pod zaporedno številko IV na strani 823 stoji "S. Paulus zu Globoviza), iz česar se da sklepati, da se je leta 1688 današnji Šentpavel imenoval Globovica in da je ime po svojem patronu dobil šele mnogo let pozneje.

Tudi je jasno ali vsaj razumljivo, zakaj ravno Globovica: po izgleda, dobro znani in cenjeni ribi globoček iz tamkaj izvirajočega, med Grumlefom in Selom tekočega ter v bližnjem Dobu ponikujočega Grajžarjevega potoka. Riba je res morala biti dobro znana, da se je celo tukajšnji grad imenoval po njej.

O cerkvi v Šentpavlu nekateri menijo, da je bila zgrajena v 15. stoletju, drugi pa pišejo, da je na glavnih vhodnih vratih vklesana lestnica 1610. Vklesana je res, niso pa to glavna, ampak stranska vrata. Poleg tega me je oče nekajkrat opozoril, da to ni leto, ko je bila cerkev zgrajena, ampak, da so kamnite podboje z letnico vred pripeljali iz grumlefškega gradu in jih vgradili. Da je cerkev res mnogo starejša, dokazuje tudi poročilo o prihodu škofa Rubeisa iz Caorle (med Trstom in Benetkami), ki se je leta 1521 mudil na področju stiškega samostana in 9. septembra istega leta v podružnici sv. Pavla posvetil oltar v čast sv. Barbare. Gre za stranski oltar, ki je danes posvečen Žalostni Materi božji, na desni strani oltarja pa je tudi sedaj kip sv. Barbare.

Kdaj natančno se je moja domača vas preimenovala v Šentpavel, doslej nisem mogel ugotoviti. Ni pa tako preimenovanje nič nenavadnega oz. je bilo celo običajno. Kot pravi prof. dr. J. Mlinarič, so se na začetku naselja imenovala po kaki naravni posebnosti, svetnika pa so dobile v svoje ime šele – včasih tudi zelo pozno – po dograditvi njemu posvečene cerkve. Tako je bilo drugod in zakaj ne bi bilo tudi v Šentpavlu. Valvasorjev zapis v Slavi je dokaz za to.

Zaenkrat še brez dokazov pa grem s to Globovico še dalje, in ne da bi hotel v nič deveti in jeziti današnje Glogovčane, postavljam domnevo, da se vse tisto, kar se v knjigi prof. dr. Mlinariča Stiška opatija, v knjigi J. Grebenca Gospodarska ustanovitev Stične in podobnih pripisuje tedanji in današnji Glogovici, nanaša na tedanji in današnji Šentpavel. Naj navedem nekaj razlogov za to tezo:

- V nobeni od omenjenih knjig nista v nobenem seznamu skupaj navedena Glogovica in Šentpavel. V knjigi J. Grebenca npr. Šentpavel sploh ni omenjen, je pa zato več omemb kraja Glogowicz, Glogowiz, Glogewiz, kar avtor deloma na osnovi mnenja predhodnih raziskovalcev prevaja v Glogovica. Na enak način prof. dr. Mlinarič imena Glogowicz, Glogowitsch, Glogovza iz dokumentov za stiško opatijo prevaja kot Glogovica .
- Nikjer v stiški opatiji ni med navajanjem samostanu podarjenih kmetij omenjen Šentpavel, vedno le Glogovica.
- V listinah, ki so bile podlaga za Mlinaričevo knjigo, so kar precejkrat omenjeni ljudje s priimkom Glogoviški, ki so npr. prisostvovali podpisovanju pogodb med plemiči in stiškim samostanom in

so zato morali tudi sami biti nekaki plemiči ali vsaj pomembni uslužbenci plemičev, ki jih je bilo v Globovici, ki je imela tako cerkev kot graščino, lažje najti kot v Glogovici, ki ne enega ne drugega ni imela:

- Henrik Glogoviški (1277), Hertlein Glogoviški (1356), Ahacij Glogoviški (kaplan v Šentvidu 1403), Ana, hči Petra Glogoviškega (1403), Pavel Glogoviški (1405), Jurij Glogoviški (1405), Herman Glogoviški (služabnik Auerspergov 1406), Pavel Glogoviški (služabnik gospodov Auerspergov 1406), Pavel Glogoviški (1422), Jakob Glogoviški (Glowizer 1452), Pilgrim Glogoviški (Glowizer 1470). Tisti ljudje torej, ki so v starih listinah, ki jih je prof. Mlinarič uporabljal pri pisanju Stiške opatije, navedeni s priimkom Glogoviški, so zelo verjetno bili doma ali v službi v globoviškem gradu Grundelhof in ne Glogovici.

Koliko to drži in koliko ne, težko sodim, upam pa, da kdo od bralcev tega prispevka ve in mi bo sporočil tako dokaze, ki bi mogli to mojo domnevo (ali skoraj prepričanje) potrditi kakor tudi dokaze, da je ta domneva napačna. Valvasor in po njem vsi opisovalci Grumlefa omenjajo, da naj bi Auerspergi grad kupili l. 1412, nič (in nihče) pa od koga. Vendar: če so ga takrat kupili, je moral obstajati že prej, kakor tudi naselje, v katero je spadal, zato je omenjanje Glogoviških tudi dosti pred letom 1412 tudi neke vrste dokaz, da se priimek nanaša na Globovico.

In zdaj, kaj se je dogajalo na Grumlefu in z Grumlefom po letu 1689, ko je izšla Slava vojvodine Kranjske?

Po smrti Marxa Antonija Tauffererja (leta 1709) je grad podedoval njegov mlajši brat Vitus Jacobus Taufferer, leta 1753 pa je bil Grumlef prodan, in sicer cistercijanskemu samostanu v Kostanjevici, kjer je bil opat Alexander Taufferer, sorodnik Vita Jacobusa. V lasti kostanjeviške opatije

Portal grumlefškega gradu novembra leta 1998

Grad Grumlef novembra 1998. Zadaj na obzorju "imetje Selo"

pa je ostal le do 2. februarja 1784, ko je bil ta samostan v skladu z reformami avstrijskega cesarja Jožefa II. odpravljen, samostansko premoženje pa podržavljeno oz. je prešlo v t.i. verski sklad. Po 20 letih, to je 14. 5. 1804, ga je od Sklada na dražbi kupil Matija Ivanc – Karlowitz (ki je po ustnem izročilu mojih prednikov prišel na Grumlef iz Karlovice pri Velikih Laščah, skupaj z njim pa kot konjar in kočijaž tudi eden od mojih pradedov s piimkom Prijatelj).

Matija Ivanc je umrl leta 1831 in pokopali so ga v šentviški cerkvi. Nasledil ga je sin Franc, tega pa po njegovi smrti 12. 9. 1883 hčerki Terezija in Olga. Že Franc je, izgleda, imel toliko obveznosti do svojih sorodnikov, da jih iz dohodkom iz posestva ni mogel več pokrivati, to pa se je nadaljevalo tudi pozneje. Kdaj so zato začeli imetje odprodajati, nisem mogel ugotoviti, razprodali pa so ga že pred koncem 19. stoletja. Velika graščinska polja pod vasjo vse do Grajžarjevega potoka so severovzhodno od gradu v glavnem pokupili Šentpavelčani, jugovzhodno pa Radohovci. Šentpavelčani vse do danes tisto področje imenujejo Na grenskem (Na grajskem).

Kako in kdaj se je imetje razprodajalo, mi ni znano, obstajajo pa (v družinskem arhivu) pogodbe, po katerih je npr. moj ded Franc Prijatelj od zadnjih lastnic gradu Terezije Ivanc, poročene Wasser,

in od Olge Ivanc, poročene Kokelj, med leti 1885 in 1900 kupil več njiv.

Grad sam pa je leta 1900 ali 1901 preko znanega odvetnika Vencajza kupil slovenski slikar Ferdo Vesel in v njem tudi živel, njegova družina pa bolj kot na Grumlefu v Ljubljani. Že med njegovim bivanjem je poslopje zaradi slabega vzdrževanja, ki je bilo najbrž nekoliko posledica pomanjkanja denajra, v glavnem pa Veselovega čudaškega odnosa do okolice in narave, propadalo. Nič bolje ni bilo po njegovi smrti (leta 1946), tako, da je danes Grumlef sodobna razvalina. Sodobna zato, ker so bližnji pa tudi bolj oddaljeni okoličani odnesli in odpeljali vse, kar se je dalo.

" To, vidiš, je pa slika Ferda Vesela", me je že dolgo tega v veži svoje hiše opozorila neka znanka. "Kako pa veš, da je Veselova, ko ni nič podpisana?" sem podvomil v njeno trditev. "Vem, vem. In sicer zato, ker sem jo ukradla v Veselovem gradu". "Kako ukradla?" "Lepo. Vse navzkriž je bilo odprto, brez strehe, na pol porušeno in v glavnem tudi prazno. Če slike ne bi odnesla jaz, bi jo pa kdo drug, predvsem pa sem se bala, da bi je, ker je kot vse Veselove slike bolj temačna, kdo ne vrgel skozi polomljeno okno v goščo, ki je čedalje bolj zaraščala grajske zidove." Tako! Hic transit gloria mundi!

Naj se za konec tega opisovanja grumlefškega gradu in Šentpavla vrnem v leto 1749, ko je spadal še pod Tauffererje in poleg lastne zemlje imel še 41 podložnikov v Šentpavlu, na Culki, Kalu, Blečjem Vrhu, v Anžlovem, Temenici, Radanji vasi ter na Brezovem in v Zaborštu (pri Trebnjem). Tudi te podatke sem, podobno kot večino drugih, dobil v knjigah prof. dr. J. Mlinariča, tokrat v knjigi Kostanjeviška opatija. Tu sem tudi prvič videl (namesto Globovice ali Glogovice) ime vasi Šentpavel zapisano kot St. Paul, iz česar bi lahko sklepali, da se je vas preimenovala v času med letom 1688 in 1749.

Kako pa je graščina sama izgledala ob podržavljanju, se vidi iz popisa 8. aprila 1786 (J. Mlinarič, Kostanjeviška opatija): V gradu sta bili poleg bivanjskih prostorov tudi klet za vino in klet za poljščine, poleg gradu pa je bila grajska kapela (ki jo omenja že Valvasor) in gospodarska poslopja: konjski hlev za 10 konj, kravji hlev, hlev za vole, svinjski hlev, senik in prostor za slamo ter velik kozolec.

Viri

1. Johann Weichard Valvasor: Die Ehre des Herzogtums Crain, XI. knjiga, Laybach, Nürnberg 1689.
2. Johann Weichard Valvasor: Die Ehre des Herzogtums Crain, VII. knjiga, Laybach, Nürnberg 1689.
3. Jože Mlinarič: Stiška opatija 1136 – 1784, Novo mesto 1995.
4. Jože Mlinarič: Kostanjeviška opatija 1234 –1786, Kostanjevica 1987.
5. Metod Mikuž: Topografija stiške zemlje, Ljubljana 1946.
6. Jože M. Grebenc: Gospodarska ustanovitev Stične ali njena dotacija leta 1135, Stična 1973.
7. Majda Smole: Graščine na nekdanjem Kranjskem, Ljubljana 1982.
8. Ivo Brečič: Grosupeljski gradovi I. del, Grosuplje 1994.
9. Ivan Jakič: Vsi slovenski gradovi, Ljubljana 1997.
10. Polonca Vrhunc: Ferdo Vesel 1861 – 1946, Ljubljana 1989.
11. Krajevni leksikon Dravske banovine, Ljubljana 1937.
12. Družinska dokumentacija Prijatelj, Šentpavel na Dolenjskem.

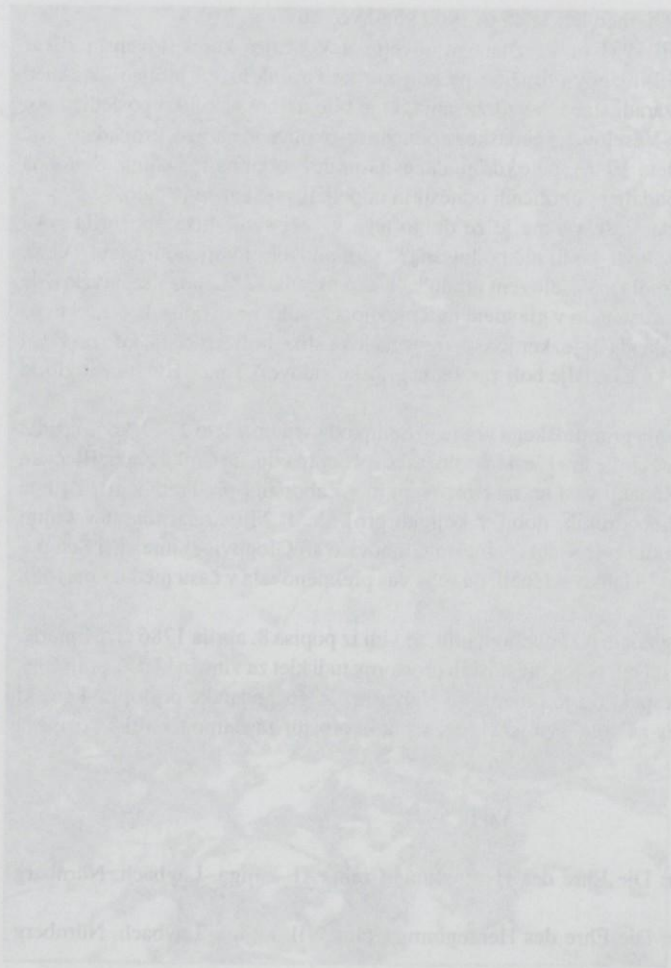

NAŠA OBČINA IN OBČANI

OBČINA GROSUPLJE V OBDOBJU 1998 do 2000

*Janez Lesjak**

Zakonske spremembe na področju lokalne samouprave so leta 1998 prinesle nekaj novosti tudi na področju organiziranosti občinske uprave.

Pomembnejša novost je, da župan brez pravice glasovanja predseduje občinskemu svetu, predstavlja in zastopa občino kot pravno osebo in je varuh zakonitosti delovanja krajevne samouprave. Njegova funkcija je precej ostro ločena od občinskega sveta. Župan ne more neposredno vplivati na delo občinskega sveta, kar povzroča pogosta trenja in napetosti v medsebojnem odnosu.

Delo občinske uprave je dobro, za zagotovitev še večje učinkovitosti pa bo potrebno ustrezno spremeniti sistemizacijo delovnih mest občinske uprave. Poudarek smo dali predvsem na povečanje kvalitete uslug za občane in aktivnejše sodelovanje in pomoč pri razvoju gospodarskih firm.

Občinska uprava sedaj deluje v naslednji organizacijski obliki:

1.	Župan	1
2.	Direktor uprave.	1
3.	Urad za splošne zadeve.	4
4.	Urad za gospodarstvo, družbene dejavnosti in finance.	8
5.	Urad za komunalno infrastrukturo.	6
6.	Urad za prostor.	5
	Skupaj zaposlenih	24

Gospodarska moč občine s priseljevanjem novih občanov in doslednim izvajanjem občinske davčne politike hitro raste. To nas že uvršča med 25 najrazvitejših občin, ki se morajo po republiških merilih same financirati. Vse to bo bistveno vplivalo na bodoče planiranje in hitrost razvoja. Občina je prišla v najbolj kritično fazo. Lastnih sredstev za razvoj in odpravo relativne nerazvitosti ne bo dovolj, s strani države pa ne bo več sofinanciranja oz. bo to zmanjšano na minimum. Izbire ni veliko, preostane nam samo nadaljnji pospešen gospodarski razvoj, kjer ne smemo zamuditi nobene priložnosti več.

Prihodke in porabo proračunskih sredstev prikazujejo preglednice, kjer je najbolj izrazit podatek o hitri rasti prihodkov od obdobja 1998 do 2000. Na strani planiranih odhodkov je v letu 2000 prvič zabeležen velik porast sredstev, namenjenih za razvojne naloge, tako da ta prvič presega sredstva za tekoče obveznosti. Taka razporeditev in poraba sredstev nam bo zagotavljala v daljšem obdobju bistven premik v razvoju.

V letu 2000 se končuje ena največjih investicij v zgodovini občine, izgradnja osnovne šole Brinje za 500 učencev v eni izmeni z večnamensko dvorano. Celoten projekt bo občino stal okoli 1.400.000.000 SIT, od tega bo Ministrstvo za šolstvo prispevalo 300.000.000 SIT. S to novo šolo bodo učenci dobili izredno moderen objekt s prostorskimi pogoji za uvedbo devetletnega šolanja ter z najsodobnejšimi sistemi, pripomočki in metodami za pridobivanje znanja in za dobro počutje.Obenem bomo na Grosupljem in v občini končno prišli tudi do primerne večnamenske dvorane za 1500 gledalcev, ki bo omogočala poleg redne šolske vadbe še vrhunske pogoje za vse dvoranske športe, vključno s sodobno alpinistično plezalno steno. Omogočala bo organizacijo velikih kulturnih, zabavnih in športnih prireditev idr. V ta enkratni objekt je bilo vloženega veliko truda in denarja. Zato upam, da ga bomo sprejeli kljub različnim mnenjem o njegovem videzu kot svojega in se do njega tako tudi vedli.

---

* Župan občine Grosuplje.

Preglednica 1: Prihodki

NAMEN	REALIZACIJA				PLAN	
	1998	v %	1999	v %	2000	v %
1. DAVČNI PRIHODKI			**856,0**	**52,7**	**952,9**	**42,5**
1. Davki na dohodek in dobiček (dohodnina)			677,9	41,7	752,8	33,6
2. Davki na premoženje			152,9	9,4	165,5	7,4
3. Domači davki na blago in storitve			25,2	1,6	34,6	1,5
2. NEDAVČNI PRIHODKI			**340,2**	**20,9**	**652,4**	**29,1**
1. Udeležba na dobičku in prihodki od premoženja			30,2	1,9	34,7	1,5
2. Takse in pristojbine			0,1	0,0	0,1	0,0
3. Denarne kazni			0,4	0,0	0,5	0,0
4. Prihodki od prodaje blaga in storitev			22,4	1,4	26,1	1,2
5. Drugi nedavčni prihodki			287,1	17,7	591,0	26,4
3. KAPITALSKI PRIHODKI			**194,6**	**12,0**	**194,4**	**8,7**
1. Prihodki od prodaje osnovnih sredstev			41,2	2,5	16,0	0,7
2. Prihodki od prodaje zemljišč in nematerialnega premož.			153,4	9,4	178,4	8,0
4. PREJETE DONACIJE			**0,4**	**0,0**	**7,0**	**0,3**
1. Prejete donacije iz domačih virov			0,4	0,0	7,0	0,3
2. Prejete donacije iz tujih virov			0,0		0,0	
5. TRANSFERNI PRIHODKI iz drugih javnofin. institucij			**179,6**	**11,1**	**314,1**	**14,0**
1. Finančna izravnava			116,8	7,2	105,6	4,7
2. Ostali transferni prihodki iz drugih javnofin. institucij			62,8	3,9	208,5	9,3
6. DOMAČE ZADOLŽEVANJE			**53,7**	**3,3**	**121,0**	**5,4**
1. Zadolževanje pri poslovnih bankah (o.š. Brinje)			53,7	3,3	121,0	5,4
2. Zadolževanje pri državnih skladih			0,0		0,0	
PRIHODKI ZA 1998 (neprimerljivo zaradi spremembe metodologije)						
1. Prihodki za zagotovljeno porabo	701,37	54,0				
2. Prihodki za druge naloge	598,41	46,0				
SKUPAJ:	**1.299,8**	**100,0**	**1.624,5**	**100,0**	**2.241,8**	**100,0**

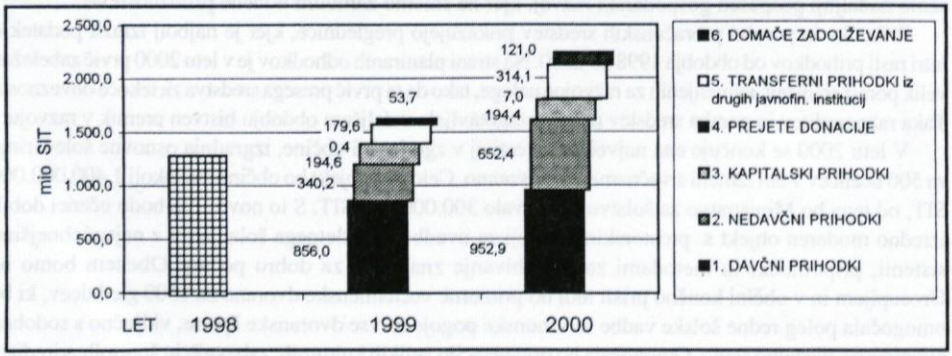

Preglednica 2: Porabljena sredstva proračuna po glavnih namenih

v mio SIT

NAMEN	PORABA				PLAN	
	1998	v %	1999	v %	2000	v %
skupaj denarno in % od skupnih sredstev	**1.294,3**	**100,0**	**1.624,5**	**100,0**	**2.241,8**	**100,0**
1. Tekoče obveznosti	710,4	54,9	781,6	48,1	871,1	38,9
2. Razvojne naloge	583,9	45,1	842,9	51,9	1.370,7	61,1

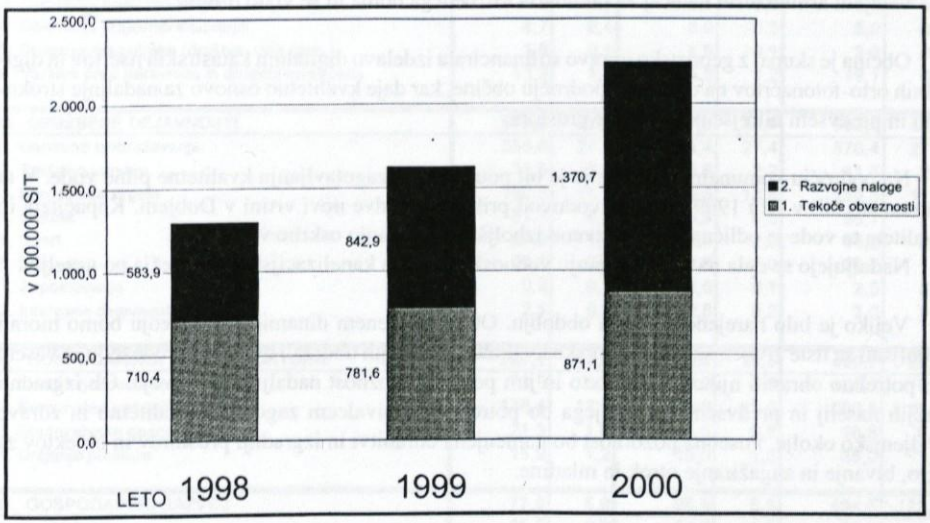

Na področju gospodarstva se pospešeno urejajo zazidalne cone. V gospodarski coni TOC II gre h koncu izgradnja prvega poslovnega objekta firme TIPRO, ki bo, kakor videz kaže, enkraten v svojem izgledu. S pripravo na gradnjo hitijo tudi druge firme, tako v TOC II kot v TOC III, kjer potekajo težavna parceliranja in priprava za infrastrukturno opremljanje. Tu moram povedati, da občina sedaj prvič celovito ureja zazidalce, zato imamo nemalo težav. V preteklosti na področju infrastrukturne priprave zazidalnih področij ni bilo storjeno veliko. Danes imamo velike težave, kako pravočasno zagotoviti celovito infrastrukturno opremljenost, kar je za investitorje pogoj, da lahko gradijo. V gospodarski coni »Pri pekariji« se dograjujejo zadnji poslovni objekti, tem pa se bodo že kmalu pridružili objekti v sosednjem gospodarsko-poslovnem območju »Pri Bambiču«, kjer bo svoje osrednje mesto dobila velika blagovnica trgovskega podjetja ABC TABOR.

Na križišču Adamičeve in Taborske ceste bo kmalu zrastel poslovno-stanovanjski objekt ADAMIČEV CENTER, ki bo osrednji in reprezentančni objekt na zahodnem vstopu na Grosuplje.

Na področju stanovanjske izgradnje potekajo priprave za izgradnjo dveh stanovanjskih naselij DVORI III in DVORI IV z več kot sedemdeset stanovanjskimi enotami. Ko bodo ti naselji zgrajeni, bo zaključena pozidava področja med novo osnovno šolo Brinje in avtocesto. Tu bo nastal nov center z bogato trgovsko, športno-rekreativno in vsakršno drugo ponudbo.

To so glavni projekti, ki trenutno tečejo v občini. Delali in pripravljali pa smo še vrsto drugih projektov, ki bodo realizirani v letošnjem ali v naslednjih letih.

Poleg aktivne gradnje gospodarske osnove občine pospešeno delamo tudi na področju planske in urbanistične dokumentacije. Opravljene so bile naslednje naloge:
- spremembe in dopolnitve prostorskega plana za območje Špaje doline,
- spremembe in dopolnitve prostorskega plana za izjemne posega na prvo območje kmetijskih zemljišč,
- ureditveni načrt Komunalna deponija Špaja dolina,
- arhitekturni natečaj za območje Starega gasilnega doma na Grosupljem,
- vabljeni arhitekturni natečaj za prenovo Družbenega doma in še vrsto drugih

Občina je skupaj z geodetsko upravo sofinancirala izdelavo digitalnih katastrskih načrtov in digitalnih orto-fotonačrtov na celotnem področju občine, kar daje kvalitetno osnovo za nadaljnje strokovno in predvsem hitrejše načrtovanje prostora.

Na področju komunalnega urejanja je bil poudarek na zagotavljanju kvalitetne pitne vode. V ta namen sta bili v letu 1999 na javni vodovod priklopljene dve novi vrtini v Dobjem. Kapaciteta in kvaliteta te vode je odlična in bo bistveno izboljšala dosedanjo oskrbo v občini.
Nadaljujejo se dela na posodabljanju vodooskrbnega in kanalizacijskega omrežja po naseljih.

Veliko je bilo narejenega v tem obdobju. Ob predvidenem dinamičnem razvoju bomo morali izboljšati še tiste življenjske in prostorske kvalitete, ki smo jih obdržali do danes. Podeželju in vasem bo potrebno ohraniti njihovo identiteto in jim ponuditi možnost nadaljnjega razvoja. Ob izgradnji večjih naselij in predvsem Grosupljega bo potrebno prebivalcem zagotoviti kvalitetno in zdravo življenjsko okolje. Posebna pozornost bo namenjena ohranitvi in izgradnji prostorov in objektov za igro, bivanje in angažiranje otrok in mladine.

Preglednica 3: Rekapitulacija odhodkov

v mio SIT

NAMEN	PORABA				PLAN	
	1998	v %	1999	v %	2000	v %
A. SPLOŠNA PORABA	**227,1**	**17,5**	**361,9**	**22,3**	**280,5**	**12,5**
1. Delovanje organov občine	93,5	7,2	106,2	6,5	78,9	3,9
2. Delovanje uprave občine	108,0	8,3	225,0	13,9	168,6	8,2
3. Delovanje političnih strank	5,2	0,4	5,1	0,3	5,3	0,3
4. Delovanje krajevnih skupnosti	4,7	0,4	5,0	0,3	5,0	0,2
5. Druge javne potrebe (društva, vzdr.grob.)	1,8	0,1	1,6	0,1	3,6	0,2
6. Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami	13,9	1,1	19,0	1,2	19,1	0,9
B. DRUŽBENE DEJAVNOSTI	**685,2**	**52,9**	**827,3**	**50,9**	**983,5**	**43,9**
1. Osnovno izobraževanje	358,6	27,7	444,4	27,4	570,4	27,9
2. Socialno varstvo	31,6	2,4	35,6	2,2	41,6	2,0
3. Predšolska vzgoja	190,8	14,7	223,5	13,8	239,5	11,7
4. Kultura	51,7	4,0	69,5	4,3	55,7	2,7
5. Šport	21,0	1,6	32,7	2,0	44,2	2,2
6. Zdravstvo	28,6	2,2	16,8	1,0	26,7	1,3
7. Zaposlovanje	0,9	0,1	2,0	0,1	2,5	0,1
8. Interesne dejavnosti mladih	2,1	0,2	2,8	0,2	3,0	0,1
C. GOSPODARSKA INFRASTRUKTURA	**287,1**	**22,2**	**332,6**	**20,5**	**460,7**	**20,6**
1. Cestno gospodarstvo	73,5	5,7	57,2	3,5	125,5	6,1
2. Komunalno gospodarstvo	176,4	13,6	242,9	15,0	280,5	13,7
3. Stanovanjsko gospodarstvo	21,3	1,6	13,6	0,8	16,8	0,8
4. Urejanje prostora	15,9	1,2	19,0	1,2	38,0	1,9
D. GOSPODARSKI RAZVOJ	**77,9**	**6,0**	**95,6**	**5,9**	**494,5**	**22,1**
1. Kmetijstvo	25,5	2,0	24,7	1,5	28,6	1,4
2. Razvoj podjetništva in drobnega gospodarstva	12,0	0,9	2,5	0,2	3,5	0,2
3. Turizem	4,7	0,4	4,3	0,3	10,5	0,5
4. Urejanje stavbnih zemljišč	29,3	2,3	57,7	3,6	443,4	21,7
5. Poslovni prostori	6,4	0,5	6,4	0,4	8,5	0,4
E. SRED. REZERV, OBRESTI, BANČ.STR.	**17,0**	**1,3**	**7,1**	**0,4**	**22,7**	**1,0**
1. Sredstva rezerv	7,7	0,6	2,3	0,1	11,5	0,6
2. Obresti za kredite	2,3	0,2	2,6	0,2	8,7	0,4
3. Bančni in drugi stroški	7,0	0,5	2,2	0,1	2,5	0,1
SKUPAJ:	**1.294,3**	**100,0**	**1.624,5**	**100,0**	**2.241,8**	**100,0**

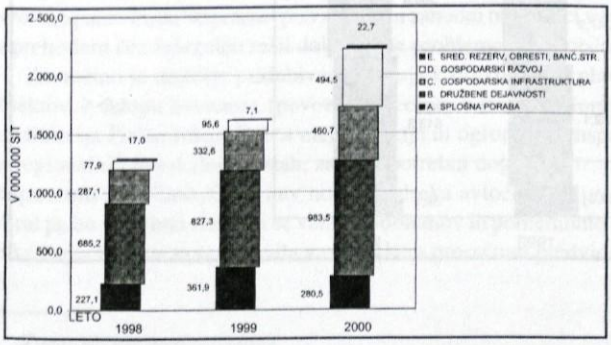

Preglednica 4: Rekapitulacija investicijskih odhodkov

v mio SIT

NAMEN	PORABA				PLAN	
	1998	v %	1999	v %	2000	v %
A. DELOVANJE OBČINE	**12,1**	**2,1**	**109,3**	**13,0**	**59,5**	**4,3**
1. Organi in uprava občine	7,7	1,3	101,6	12,1	54,5	4,0
2. Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami	4,3	0,7	7,6	0,9	5,0	0,4
B. DRUŽBENE DEJAVNOSTI	**332,5**	**56,9**	**432,1**	**51,3**	**513,3**	**37,5**
1. Osnovno izobraževanje	292,1	50,0	375,6	44,6	478,7	34,9
2. Predšolska vzgoja	5,8	1,0	15,8	1,9	6,5	0,5
3. Kultura	12,5	2,1	29,1	3,5	12,0	0,9
4. Šport	2,3	0,4	6,5	0,8	0,8	0,1
5. Zdravstvo	19,8	3,4	5,2	0,6	15,4	1,1
C. GOSPODARSKA INFRASTRUKTURA	**214,5**	**36,7**	**247,9**	**29,4**	**366,6**	**26,7**
1. Cestno gospodarstvo	72,5	12,4	57,2	6,8	125,5	9,2
2. Komunalno gospodarstvo z varstvom okolja	117,9	20,2	163,8	19,4	190,3	13,9
3. Urejanje prostora	15,9	2,7	19,0	2,2	38,0	2,8
4. Stanovanjsko gospodarstvo	8,1	1,4	8,0	0,9	12,9	0,9
D. GOSPODARSKI RAZVOJ	**24,8**	**4,2**	**53,6**	**6,4**	**431,3**	**31,5**
1. Kmetijstvo	6,0	1,0	7,7	0,9	11,6	0,8
2. Turizem	2,2	0,4	1,3	0,2	1,8	0,1
3. Urejanje stavbnih zemljišč	12,8	2,2	43,0	5,1	413,3	30,2
4. Poslovni prostori	3,0	0,5	1,3	0,2	3,0	0,2
5. Druge javne potrebe	0,8	0,1	0,3	0,0	1,6	0,1
SKUPAJ:	**583,9**	**100,0**	**842,9**	**100,0**	**1.370,7**	**100,0**

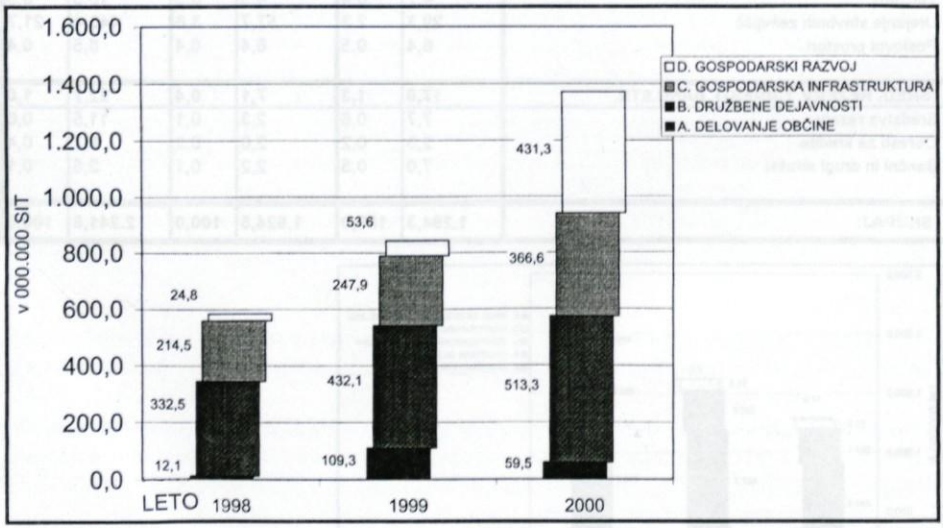

OBČINA IVANČNA GORICA V LETIH 1998 IN 1999

*Jernej Lampret**

Občina Ivančna Gorica se je v najširšem pogledu z vsemi svojimi segmenti zanesljivo umestila v prostor in čas.

Proti koncu leta 1998 so bile volitve za nove člane občinskega sveta in za župana. Občinski svet v sestavi 21 članov iz štirih političnih strank (8 SDS, 4 LDS, 3 SKD, 3 SLS, 2 ZLSD, 1 DS) in ponovno izvoljeni župan so v drugem mandatnem obdobju nadaljevali z že začetim delom in s pomočjo imenovanih organov ter dvanajstih krajevnih skupnosti opredelili nove naloge in njihovo uresničevanje.

Kot vsaka mlada zakonodaja je tudi zakon o lokalni skupnosti doživel kar velike spremembe. Kljub vsemu pa občini predpisuje veliko pristojnosti, ki jih zaradi neusklajenosti zakonodaje z drugimi zakoni ne more uveljavljati. Na ta način se občina večkrat kaže neoperativna in v nekem smislu neiznajdljiva. Stvarnost in ljudje postavljajo svoje meje in svoje zahteve, ki se zgubljajo v dolgotrajnih postopkih. Razlog za slabo voljo obstaja.

Bistvene naloge so vezane na urejanje prostora, na potrebne nove investicije in vzdrževanje komunalne infrastrukture (ceste, vodovod, kanalizacija, PTT, elektrika, ...).

Pomemben del aktivnosti se nanaša na življenje ljudi v sožitju z drugimi (sociala) in na ožji in širši prostor z deležem v vzgoji in izobraževanju, kulturi, otroškem varstvu, zdravstvenem varstvu. Dosedanje naloge občine so opredeljene preobsežno, saj so med njimi celo tiste, ki so z ustavo določene in zakoni opredeljene kot nacionalno najpomembnejše. Težave, ki izhajajo iz splošnih razmer gospodarstva, vsekakor ne morejo biti predmet razreševanja na lokalni ravni (kmetijstvo, evropske intregracije, brezposelnost,...). Vse te pristojnosti, ki jih ima občina v svojem programu, se z vidika občana kažejo v drugih dimenzijah.

Omejeni občinski proračun sili občinski svet in njegove organe, da z občinsko upravo porabo nadvse racionalizirajo. Na novo so bili postavljeni kriteriji za prihodek proračunskih sredstev, ki občini niso nič več zagotovljena glede na porabo, temveč z resornimi zakoni. Le-ti pa občini nalagajo, da zbere čimveč lastnih sredstev in s tem omogoči lažje kritje potrebnih programov. Vse to pa je nepopularno pri občanih, kar nas vnaprej obvezuje za dobro presojo, saj znajo naši občani že s samodogovori združiti sredstva za najrazličnejše skupne namene.

Zadnje dveletno obdobje označuje gradnja avtoceste skozi našo občino na odseku Višnja Gora – Bič. Z usklajenostjo uredbe niso bile še opravljene vse naloge, saj občina nastopa skupaj z najbolj prizadetimi občani kot partner in pogajalec. Številni pogovori in pogodbe so bili potrebni, da so se lokalni vstopi na avtocesto, povezovalni komunalni vodi in druga infrastruktura pod budnim očesom javnega nadzora uredili zadovoljivo. Prometna situacija v času gradnje je bila na spodnji meji sprejemljivosti, upamo le, da bo promet po vzhodni in zahodni obvoznici v Ivančni Gorici z ustreznim križiščem in prehodom čez železnico rešil dolgotrajne probleme naših občanov.

Za občino je najtežje pridobivati soglasja k družbenemu planu in lastništvo novodogovorjenih objektov v sklopu avtoceste (povezovalna cesta v Ivančni Gorici, povezovalni vodovod Trstenik, kanalizacija Podsmreka). Težka mehanizacija in ogromen transport sta povzročila velike poškodbe na regionalnih in lokalnih cestah, zato so potrebni dogovori oz. pogodbe med izvajalci, krajevnimi skupnostmi in občino. Otvoritev novega odseka avtoceste je predvidena v mesecu juliju 2000, do takrat pa bo potrebno razrešiti še veliko problemov in pomembnih podrobnosti, kar se bo nadaljevalo še kasneje, zato so za ta opravila v občinskem proračunu predvideva precejšna sredstva.

---

* Župan občine Ivančna Gorica.

Največja investicija v občini je bila izgradnja osnovne šole v Višnji Gori. Investicija je znašala nad 500 milijonov tolarjev, tretjino je prispevala država, večji del pa občina iz svojega proračuna. Sodoben objekt bo nudil cca 250 učencem program devetletnega šolanja. Žal take možnosti ne bodo imeli učenci matičnih šol Stične in Šentvida s svojimi podružnicami. Pripravljalna dela za izgradnjo šole v Ivančni Gorici pospešeno potekajo, tako da se bo investicija začela že v letu 2000 in bodo nemogoči pogoji za delo učencev in dijakov v Šolskem centru čimprej rešeni. Z adaptacijo je osnovna šola v Šentvidu pri Stični pridobila štiri učilnice, zato se je dvoizmenski pouk zmanjšal na vsega 20%.

Investicijska dela so bila opravljena tudi za potrebe vzgojno-varstvenega področja v Zagradcu, na Muljavi, v Ivančni Gorici in v Šentvidu s povečanjem za po en oddelek. Vrsta čakajočih za sprejem v vrtec se je skrajšala za 80 otrok. Namera za gradnjo novega vrtca v Ivančni Gorici se je potrdila z novim odkupom zemljišča in pridobivanjem gradbene dokumentacije. Kaže, da bodo po odhodu otrok iz objekta Zdravstvenega doma v Ivančni Gorici omogočeni boljši pogoji dela tudi za zdravstvene delavce in zvišana kvaliteta storitev za paciente. Manjša, a pomembna investicija je bila opravljena tudi v Zdravstvenem domu s preureditvijo nekaterih prostorov. Center za zdravljenje bolezni otrok v Šentvidu pri Stični je s popolno prenovo bazena in prostora za fizioterapijo bistveno izboljšal pogoje bivanja in rehabilitacije mladih pacientov in zunanjih uporabnikov.

Bistveno so se izboljšali pogoji dela za nogometaše NK Ivančna Gorica, ki so z novim objektom na stadionu dobili primerne pogoje. Združila sta se šport in poslovni interes v dobro tekmovalnih uspehov in tržnega učinka.

Vodooskrba je ena izmed bistvenih nalog občine. V zadnjih letih je bila zaključena investicija Debeli Hrib – Mišji Dol, s sofinancerskim deležem občine Litija, ter Koželjevec in Osredek-Planina. V izgradnji pa je vodovod Sad-Rdeči Kal, vodohran Hudo, črpališče Trstenik, vklop vrtine v Stiškem potoku in sklenitev vodovodnega omrežja v Petrušnji vasi. V planu so investicije vodovod Bratnice, Stranska vas, Polževska planota in visoka cona Stična. Z vodovodno oskrbo in večanjem porabe vode je kanalizacija ena izmed investicij, ki vpliva na ekološko ravnotežje v našem prostoru. Velika dela na področju urejanja kanalizacije so se začela leta 1998 v Šentvidu, zaključek pričakujemo v naslednjih treh letih. Največja investicija na področju komunalne infrastrukture pa je deponija komunalnih odpadkov v Špaji dolini ob sofinanciranju vseh treh občin in veliki pomoči Ministrstva za okolje in prostor.

Vzdrževanje lokalnih in krajevnih cest ostaja še naprej pomembna naloga vseh krajevnih skupnosti, kjer so glavna dela rekonstrukcije makadamskih cest in preasfaltiranje zaključne plasti. V zadnjih dveh letih je bilo asfaltiranih nad 50 km lokalnih in krajevnih cest.

Prostor kot urejena urbanistična celota omogoča občanu normalno vključevanje in sprejemanje naravnih dobrin, kar pa se lahko ob nestrokovnem pristopu spremeni v ekološko katastrofo. Naše okolje lahko postane idealno bivalno in delovno okolje, seveda ob pravem razmerju od infrastrukture do delovnih sredstev.

Predlog strategije varstva okolja je bil sprejet v začetku leta 1998. Spremembe in dopolnitve planskih aktov so dolgotrajen proces, saj se strokovno vključujejo mnogi resorji, katerih naloge so opredeljene s kriteriji ožjega in meddržavnega integralnega okolja. Opravljene so bile spremembe in dopolnitve planskih aktov z ureditvenim načrtom za komunalno deponijo Špaja dolina. Sprejet je bil ureditveni načrt za Ivančno Gorico–center in izveden natečaj za vplivno centralno območje med avtocesto, cerkvijo in železnico. Izdelani so prostorski ureditveni pogoji za Leskovec in Metnaj, v pripravi pa so za dolino reke Krke, Ambrus, Zagradec, Krko, Muljavo, Črnelo in za osrednji del občine: Stično, Ivančno Gorico, Višnjo Goro in Šentviški kot: Dob, Šentvid, Temenica, Sobrače.

Najpomembnejša naloga v letu 1998 je bilo dokončanje in sprejetje sprememb in dopolnitev planskih aktov, kjer je šlo za celovito revizijo prostorskih planov občine, sprostila so se območja za gradnjo in predvidela nova območja za poselitev. Hitre spremembe, ki so jih prinesle v prostor gradnja avtoceste, sprememba lastnine in nove tehnologije, so narekovale nov postopek za spremembo plana, ki poteka za celotno občino, prav tako poteka sprememba plana za povezovalno cesto oz. zahodno obvoznico v Ivančni Gorici.

V letu 1999 je bilo skupno izdelanih in izdanih 181 lokacijskih dovoljenj in urbanističnih mnenj. Veliki obeti za izboljšanje stanja največjih onesnaževalcev okolja so ostali večinoma neizpolnjeni. IMP Livar Ivančna Gorica je z vlaganji dosegel določen napredek, vendar stanje še ni zadovoljivo. V prihodnjem letu naj bi z novimi sodobnimi napravami prepričal občane, da misli resno in da pozna evropske zahteve in standarde.

Skupni sklad za razvoj drobnega gospodarstva treh občin z razpisi ustreznih kreditov daje možnost uveljavljanja drobnega gospodarstva in spodbuja podjetniško miselnost. Nezaposlenost v naši občini ne kaže izrazitih trendov rasti, saj se gospodarska dejavnost v občini okvirno ohranja na doseženem nivoju. Novi gospodar Indos v objektu nekdanjega Sinolesa ni uspel uresničiti zamisli. Po stečaju in odpustitvi delavcev se iščejo nove rešitve.

Družbene dejavnosti so v proračunu občine visoko zastopane. Stanje na področju vzgoje in izobraževanja je pod pričakovanjem. Nova zakonodaja nalaga visoke zahteve zlasti v zvezi s pogoji za začetek dela po novem programu devetletne osnovne šole. Po vstopu šole Višnja Gora v devetletni program se kljub investicijskemu vlaganju obeta nekajletno zatišje, čeprav ostalim šolam v občini manjka veliko prostora. Število osnovnošolskih učencev ostaja okrog 1500, okrog 850 dijakov pa je v treh programih Srednje šole Josip Jurčič v Ivančni Gorici. Večje spremembe se načrtujejo tudi z investicijskim vlaganjem v VIZ Višnja Gora. V dislociranih oddelkih Glasbene šole Grosuplje se šola 72 učencev. Zaradi vse večjih potreb bi bila potrebna razširitev dejavnosti, vendar primanjkuje ustreznih prostorov.

S pridobitvijo novih prostorov je v VVZ Ivančna Gorica vključenih 351 otrok, izven občine pa je vključenih še 48 otrok. Število odklonjenih prosilcev se manjša, vendar gradnja novega objekta v Ivančni Gorici ostaja nujna. V vrtcu poteka tudi delo v treh oddelkih priprave na šolo, pet oddelkov pa je organiziranih v okviru osnovne šole

Gasilci, združeni v 17 krajevnih gasilskih društvih, skrbijo za požarno varnost in tradicijo. Pomemben je tudi njihov prispevek na humanitarnem področju, kjer skupaj s Karitasom in Rdečim križem skrbijo za občane, potrebne pomoči.

Kulturna dejavnost v občini ponuja nešteto možnosti ljubiteljskim entuziastom. Prepoznavnost občine Ivančna Gorica po naravni in kulturni dediščini in tradicionalnih prireditvah je velika.

Velik delež pri ohranjanju in razvijanju kulturne dejavnosti so prispevala amaterska kulturna društva, klubi in skupine, ki se ukvarjajo s petjem, gledališkimi igrami, folkloro in literarnim ter likovnim ustvarjanjem. Med amaterskimi dosežki velja posebej poudariti Tabor slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični, po številu nastopajočih najmnožičnejšo prireditev v državi, ki je v letu 1999 praznovala visok tridesetletni jubilej.

Jurčičev Muzej na Muljavi obišče letno več kot 20 000 obiskovalcev, predvsem mladih. Poletno prizorišče oživi vsako leto z Jurčičevimi deli v izvedbi domače gledališke skupine, ki v nekaj ponovitvah privabijo množico gledalcev. V tradicionalni koledar prireditev se je umestil tudi spomladanski Pohod po Jurčičevi literarni poti, kjer nekaj tisoč izletnikov, ljubiteljev pohodništva in narave podoživlja avtentično okolje Jurčičevih literarnih junakov.

Verski muzej v okviru stiškega samostana z dopolnilno gospodarsko dejavnostjo postaja privlačno kulturno središče in izletniška točka številnih obiskovalcev. Kar nekaj prireditev verskega značaja postaja nepogrešljivih, posebej vsakoletno vseslovensko srečanje mladih.

Sklad za ljubiteljsko kulturo Ivančna Gorica se ob Zvezi kulturnih organizacij in številnih kulturnih društev umešča med snovalce kulturnih programov.

Zveza turističnih društev občine Ivančna Gorica pomaga pri promociji turističnih znamenitosti, kmetij odprtih vrat ter številnih drugih aktivnosti, ki prispevajo k večji prepoznavnosti naše občine. Pomembna vabljiva turistična točka je Krška jama z reko Krko in ponudbo ribolova, čolnarjenja in ostalih vodnih športov. Novoletni koncert v Krški jami postaja tradicija.

Športna aktivnost občanov se kaže v športnih društvih, povezanih v Zvezo športnih organizacij

Ivančna Gorica. V tekmovalnem pogledu dosegajo naši športniki vidne uspehe.

Nogometni klub Ivančna Gorica se je v letu 1999 uvrstil v drugo državno ligo, kjer dosega solidne uspehe. Društva z večjimi uspehi so še Rokometni klub SVIŠ, AMD Šentvid pri Stični, SD Jože Kovačič in SD Sonja Vesel ter Karate klub Ivančna Gorica. V tekmovalnem športu je tekmovalo 17 skupin v 7 športnih panogah z več kot 500 tekmovalci. Posebno mesto ima šport v šolskih športnih društvih in v vrtcu. Vse tri telovadnice v občini in ostala igrišča nudijo rekreativcem številne možnosti za popestritev vsakdanjika.

Za občane, ki nimajo druge možnosti za zavarovanje, je po zakonu o zdravstvenem zavarovanju občina plačnik obveznega zdravstvenega zavarovanja. Teh občanov je bilo v zadnjem letu nad 250. S področja socialnega varstva občina zagotavlja denarno pomoč kot edini vir preživljanja povprečno 8 upravičencem, denarni dodatek 105, dodatek za pomoč in postrežbo 13, dodatek za najemnino 9, rejnine 6, enkratne denarne pomoči 36. Oskrbovancev v splošnih in posebnih zavodih je bilo povprečno 78 , od tega dobra polovica v Domu starejših občanov na Grosupljem (41 samoplačnikov, z doplačilom občine 33 in celotnim plačilom občine 7). V zavodih za usposabljanje je 12 naših oskrbovancev.

S številnimi podatki bi lahko prikazali aktivnosti in izpolnitev začrtanih nalog delovanja občine. Pregledni prikaz je lahko le obris življenja in dela občine, kjer se združujejo interesi z namenom dvigniti kakovost življenja vsakemu občanu. Združevanje finančnih sredstev je v javnem interesu, za vsakega občana pa pomeni obremenitev in hkrati uresničitev njegovih potreb.

STRUKTURA ODHODKOV OBČINE

DEJAVNOST	Leto 1998	Delež v %	Leto 1999	Delež v %
SPLOŠNA PORABA Delovanje organov občine, uprave občine, političnih strank, KS, društev,...	88.292.000	9,2	96.610.000	9,8
DRUŽBENE DEJAVNOSTI Osnovno izobraževanje, socialno varstvo, otroško varstvo, kultura, šport, zdravstveno varstvo, znanost,	510.751.000	53,3	452.965.000	46,1
GOSPODARSKA INFRASTRUKTURA Cestno, komunalno in stanovanjsko gospodarstvo, urejanje prostora	217.412.000	22,7	338.768.000	34,4
GOSPODARSKI RAZVOJ IN DRUGO Kmetijstvo, turizem, urejanje stavbnih zemljišč, poslovni prostori, varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami	122.366.000	12,8	84.172.000	8,6
SREDSTVA REZERV, OBRESTI IN BANČNI STROŠKI	20.270.000	2,1	11.286.000	1,1
SKUPAJ	959.091.000	100	983.801.000	100

PRIHODKI OBČINE		
VRSTA PRIHODKOV	**REALIZACIJA 1998**	**REALIZACIJA 1999**
1. SKUPAJ PRIHODKI	1.070.270.000	1.120.418.000
TEKOČI PRIHODKI Davčni prihodki (davki na dohodek in dobiček, davki na premoženje, domači davki na blago in storitve) Nedavčni prihodki (udeležba na dobičku in dohodki od premoženja, denarne kazni, prihodki od prodaje blaga in storitev, drugi nedavčni prihodki)	664.771.000	609.131.000
KAPITALSKI PRIHODKI Prodaja osnovnih sredstev, prodaja zemljišč in nematerialnega premoženja	704.000	1.362.000
TRANSFERNI PRIHODKI Prejeta sredstva iz državnega proračuna, iz proračuna lokalnih skupnosti in iz drugih javnih skladov	404.796.000	509.925.000

ZADNJI DVE LETI DRUGEGA TISOČLETJA V OBČINI DOBREPOLJE

*Anton Jakopič**

Konec drugega tisočletja je občina Dobrepolje pričakala v polnem delovnem vzdušju. Volilno leto 1998 je nekoliko bolj razgibalo politično sceno v občini, prineslo pa je dokaj stabilno politično večino, ki ji je interes predvsem to, da občina dobro deluje v korist vseh občanov. V občinskem svetu sta se zamenjali dve tretjini svetnikov, samo štirje so ostali isti, vendar se je novi svet že takoj po konstituiranju izkazal kot dobro delujoča ekipa, ki z manjšimi odstopanji zagotavlja dobro delo občine. Stabilna večina v občinskem svetu je za delo vsake občine in, če hočete, tudi države bistvenega pomena za napredek. Politična prerekanja in nasprotovanja zaradi nasprotovanja ne morejo nobeni skupnosti prinesti napredka. Za Občino Dobrepolje lahko mirno rečemo, da ji morebitni poskusi delanja zdrah ne škodijo v takšni meri, da bi bilo ogroženo njeno stabilno delovanje. Vsem nam namreč postaja vse bolj jasno, da lahko samo s skupnimi močmi, znanjem, trdno voljo in medsebojnim sodelovanjem zagotavljamo skupni napredek.

Spremenjeni način financiranja občin, ki je na novo uveden v letu 1999, ni najbolj ugoden za občino, kot je naša, saj gre za veliko občino z malo prebivalci. Sedanji način financiranja pa ima za osnovo tako imenovano glavarino, to je znesek na prebivalca. Uvedene so sicer določene korekcije z ozirom na površino občine, dolžino cest, število mlajših od 15 let in število starejših od 65 let, vendar so te korekcije minimalne in ne zadoščajo dejanskim razlikam, ki nastajajo med občinami, predvsem zaradi redke poseljenosti. Poleg tega se v občini srečujemo z razmeroma velikim številom ostarelih, ki nimajo nikogar, ki bi skrbel zanje in so brez lastnih dohodkov ali pa imajo samo minimalne kmečke pokojnine. Za takšne mora na nek način poskrbeti občina. S pomočjo Centra za socialno delo smo uvedli službo za pomoč na domu, in sicer najprej z eno delavko preko javnih del, ki se je stalno zaposlila. Ta služba se vse bolj izkazuje kot nujno potrebna, saj lahko dlje časa pomaga ostarelim, da jim ni potrebno prehitro oditi v dom. Domska oskrba je namreč vse dražja in je v primeru, da prizadeti nima dovolj sredstev, tudi velika obremenitev za občinski proračun. Menimo, da ni pošteno, da vsa , če tako rečem, nacionalna revščina bremeni samo podeželske občine, mestne pa se za te probleme ne zanimajo. Kaj se namreč sedaj dogaja. S podeželja so se izselili predvsem mladi ljudje, ki delajo in živijo v mestih, na podeželju pa so ostali starejši, ki imajo morda še kakšno manjvredno lastnino ali pa še te ne, sami pa se več ne morejo preživeti. Tudi v mestih se mnogo ljudi odloča za bivanje v domu za ostarele, saj je to zelo primerno za človeka, ki sam ne more več opravljati vsakdanjih del, razlika je v tem, da imajo mestni ljudje običajno dovolj velike pokojnine, da si dom lahko sami plačajo, podeželski pa ne.

Delovanje občine se je v zadnjih dveh letih odvijalo na različnih področjih. Veliko je dejavnosti in potreb, ki bi jih bilo še potrebno narediti. Kljub temu da je glavna dejavnost občine usmerjena nekako na komunalno področje, se v občini dobro zavedamo, da samo zadovoljevanje materialnih potreb ni vse, in poskušamo biti aktivni tudi na drugih področjih. Občina je s svojimi skromnimi sredstvi pripomogla, da so bile ponatisnjene kar tri Jakličeve knjige, katere smo na priložnostnih prireditvah tudi predstavili. Jaklič je v teh ponatisih ponovno stopil pred bralce s svojo prijetno domačo govorico in nazornim prikazom življenja predvsem našega domačega kraja in nas samih. V treh letih je Mohorjeva družba iz Celja izdala tudi z našo pomočjo tri njegove knjige, in sicer: Oh ta testament, Nevesta s Korinja in Vaška pravda. v kateri so zbrana zlasti dela, novele in povesti iz neposrednega dobrepoljskega okolja. Veliko zaslugo za uspešne izdaje knjig ima tudi naš rojak prof. Milan Šuštar, ki se je resnično potrudil, da so ta dela ponovno prišla med bralce.

---

* Župan občine Dobrepolje.

Občina Dobrepolje je bila tudi pobudnik vseslovenskega posvetovanja z naslovom Zadružništvo včeraj, danes, jutri, ki je bilo v Jakličevem domu na Vidmu 11. dec. 1998. Posvetovanje je bilo posvečeno 130-letnici rojstva Frana Jakliča, ki je bil med drugim tudi ustanovitelj 1. zadruge rajfajznovega tipa na takratnem Kranjskem. To je bila Posojilnica v Dobrepolju, ki je bila registrirana kot zadruga. Soorganizatorji posvetovanja so bili Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ministrstvo za znanost in tehnologijo ter Zadružna zveza Slovenije. Na posvetovanju so kot predavatelji sodelovali vsi vidnejši predstavniki zadružnega življenja v Sloveniji, vključno z ministrom za kmetijstvo Cirilom Smrkoljem in podpredsednikom vlade Marjanom Podobnikom. Vsa predavanja in razprave smo izdali v priložnostnem zborniku, ki ga je še možno dobiti na sedežu Občine Dobrepolje.

Občina Dobrepolje je dobila v teh letih tudi svoj občinski praznik. Predlogi so se zbirali tudi z razpisi v občinskem glasilu Naš kraj. Predlaganih je bilo več različnih datumov, občinski svet pa se je odločil, da naj bo občinski praznik 6. decembra, to je na rojstni dan našega velikega rojaka Frana Jakliča.

V Jakličevem domu na Vidmu je bila 6. feb. 1999 odprta tudi stalna razstava Jakličeva soba in dobrepoljska hiša. Avtorica razstave je prizadevna domačinka in etnologinja prof. Anka Novak, oblikovalka zbirke, ki nas preseli v čas, ki ga opisuje Jaklič.

V teh letih so se v občini Dobrepolje končale nekatere dolgo načrtovane in prepotrebne investicije, s katerimi je bil nekako zaključen osrednji del prizadevanj iz 1. mandata nove občine. Osrednji moto programa za 1. mandat je bil namreč povezati vse občane z asfaltno cesto (ta program je v veliki meri izpeljan, vendar še traja tudi v drugem mandatu) ter izgradnja šole, vrtca in mrliške vežice.

Prvega septembra 1998 je bil dan v uporabo novozgrajeni prizidek k šoli na Vidmu, v katerem je vrtec in še 7 razredov za razredni pouk. Prizidek je načrtovala arhitektka Majda Bergant, zgradilo pa ga je Gradbeno podjetje Grosuplje. Objekt je sad in uspeh skupne odločitve za občinski samoprispevek, ki je bil osnova za zagotovitev lastnih sredstev. Celotna investicija je stala 200 milijonov tolarjev. Ministrstvo za šolstvo je prispevalo 94 milijonov, ostalo pa občina v glavnem iz sredstev samoprispevka. To novo pridobitev smo slovesno odprli in blagoslovili 9. oktobra 1998. Velika udeležba občanov na otvoritveni prireditvi je potrdila, da so ljudje to investicijo vzeli za svojo. Slavnostni govornik in glavni gost je bil minister za znanost in tehnologijo dr. Lojze Marinček, ki je osrednjo misel svojega nagovora strnil v besede: "Znanje brez srčne kulture ni tisto pravo, otroka je potrebno vzgajati predvsem za dobrega človeka, ki je trden član družine in trden član slovenskega naroda." Šolski prizidek in vrtec že drugo leto služita svojemu namenu v zadovoljstvo vseh občanov. Vrtec je zlasti dobrodošla pridobitev za mlade družine, saj je bil problem varstva otrok v občini zares pereč.

Druga večja investicija v občini je bila izgradnja mrliške vežice na Vidmu. Ta že zelo dolgo načrtovani objekt je bil slovesno odprt in blagoslovljen na roženvensko nedeljo 3. oktobra 1999. Blagoslovil ga je ljubljanski pomožni škof Alojz Uran. Objekt, v katerem je prostora za dva pokojnika, je zasnovan tako, da se v njem lahko ohranjajo tudi vsi stari običaji, ki so bili ob pogrebih v navadi v našem kraju. Načrte za vežico je izdelal arhitekt Gorazd Cibic iz Novega mesta. Gre za lep objekt, ki tudi lepo dopolnjuje okolico cerkve in središče Vidma. V njem so tudi prostori za hrambo potrebne pogrebne opreme. Vsa izvajalska dela je opravilo podjetje Gramiz iz Kočevja. Križ, ki stoji v osrednji avli, pa je delo akademskega kiparja Staneta Jarma iz Kočevja. Celotna investicija z ureditvijo okolice je nekaj čez 50 milijonov tolarjev.

V občini načrtujemo še nekaj večjih investicijskih zalogajev, ki vsak za sebe zahteva večletno delo in angažiranje sredstev. V občini, kot je naša, z omejenimi finančnimi možnostmi je potrebno vsak tolar zelo racionalno obračati. V enem zamahu lahko delamo samo eno večjo investicijo, ki jo moramo raztegniti na več let. Denar prenašamo iz leta v leto, tako da je isti denar prikazan tudi trikrat v proračunu in bi nepoučenega lahko zavajal, češ kako velik je vaš proračun. Proračunsko porabo skušamo uravnavati tako, da najmanj polovico proračunskih sredstev predstavljajo investicije, polovico pa redna tekoča poraba.

Seveda se, tako kot verjetno v vsaki občini, srečujemo z velikimi zahtevami za tekoče delovanje. Župan kot predlagatelj proračuna in za njim občinski svet kot organ, ki odloči, stojita pred večno dilemo: ali popustiti in dati več za tekočo potrošnjo ali biti razvojno naravnan in več dati za investicije. Občani radi vidijo, da se investira, še rajši pa, da dobijo nekaj sredstev za tekoče razpolaganje. Krmariti med razpoložljivimi sredstvi, potrebami, realnimi ali nerealnimi zahtevki je mnogokrat zelo težko. V občini se seveda trudimo, da bi vse dejavnosti, ki so že utečene, normalno delovale. Tu mislim v prvi vrsti na delovanje šole in vrtca, potem zdravstva, kulture in športa. Uspešno je v občini tudi delovanje vseh 7 gasilskih društev, ki so povezana v gasilski zvezi. V letu 1999 smo, tudi s pomočjo Ministrstva za obrambo, dobili v občino prvi sodobni gasilski avtomobil in s tem izboljšali požarno varnost. Izboljšana je tudi splošna opremljenost gasilskih društev, saj je bila ob nastanku nove občine izredno slaba.

V občini se tudi srečujemo s problemom premajhnih lastnih virov. Tu mislim na zakonsko priznane in z odloki opredeljene lastne vire. Novi zakon o financiranju občin zahteva, da mora najmanj polovico sredstev primarne porabe zbrati občina sama. Tu sicer nastane dilema, kako v občini, kjer je nizka povprečna plača, zbrati dovolj lastnih virov. V lastne vire se všteva tudi določen procent dohodnine, ki je seveda odvisna od višine plač. V občini, kjer imajo visoke plače, imajo visoko dohodnino in torej dovolj lastnih virov. V občini, kjer so plače majhne, je tudi dohodnina majhna, zato je tudi lastnih virov premalo. Ali je sedaj pravično, da naj bi občine, kjer so plače majhne, le-te še dodatno obremenjene, da bodo zadostile potrebam, ali bi se morala uresničiti solidarnost na državni ravni. Trenutno imamo v občini zagotovljen zelo dober investicijski vir, to je samoprispevek. Samoprispevek, ki sicer ni redni vir, je bil uveden za celo občino in se bo iztekel s koncem leta 2000. Spremenjena zakonodaja, ki zahteva za uvedbo samoprispevka absolutno večino vseh volilnih upravičencev, bo po vsej verjetnosti preprečila uvedbo novega. Na razpolago imamo uvedbo nadomestila za uporabo stavbnega zemljišča, ki je v bistvu socialistična skovanka za davek na premoženje oziroma na zgradbe, čeprav se mi zdi samoprispevek, za katerega nekateri trdijo, da je tudi še socialistična pogruntacija, za naše razmere bolj pravičen, saj se plačuje v procentu od plače, nadomestilo pa od premoženja. Težko sprejemam, da bo plačal tisti, ki ima 50.000 SIT plače, prav toliko, kot tisti, ki jo ima na primer 300.000, oba imata namreč lahko enako veliko hišo. Vse pa kaže, da se bomo s tem ob vstopu v Evropo prej ali slej srečali.

V pripravi in tik pred začetkom je adaptacija in dograditev Jakličevega doma. Ta osrednji kulturni hram v občini, ki nosi ime našega največjega rojaka, je že hudo dotrajan oziroma sploh nikoli ni bil dograjen. Izdelan je bil samo do polovice. Trenutno so načrti v zaključni fazi. Obstoječi del nameravamo adaptirati in posodobiti, v prizidku pa načrtujemo več dejavnosti, tako da bi bili prostori kar se da najbolje izkoriščeni. V prizidku bo klubski prostor za upokojence, nova večja soba za vaje godbe, knjižnica in glasbena šola, ki zdaj deluje v več različnih objektih. Velik zalogaj, katerega izvedba je odvisna tudi od posluha državnih institucij, od katerih pričakujemo tudi nekaj sofinancerskih sredstev.

Druga večja investicija, ki je načrtovana že za naslednji mandat, pa je izgradnja telovadnice, za katero imamo že določeno lokacijo in idejno zasnovo.

Čeprav iz same narave sedanjega sistema lokalne samouprave izhaja, da občina ni v prvi vrsti tista, ki bi bila nosilec gospodarskega razvoja, se seveda temu področju ne more izogniti, čeprav je pri tem zelo finančno omejena. Tudi Občina Dobrepolje se na različne načine trudi, da bi se gospodarski razvoj nadaljeval, seveda z novimi prijemi in privatno pobudo. Skupaj z občinama Grosuplje in Ivančna Gorica smo ustanovili sklad za pospeševanje drobnega gospodarstva s sedežem v Ivančni Gorici, ki z ugodnimi krediti pomaga investitorjem iz vseh treh občin pri posodabljanju, povečanju in modernizaciji proizvodnje. Občina Dobrepolje je skupaj z občinami Ribnica, Sodražica, Loški potok in Velike Lašče tudi ustanoviteljica Podjetniškega centra, ki je trenutno z enim zaposlenim že pričel z delovanjem. Ta center ima namen strokovno in organizacijsko pomagati bodočim podjet-

nikom pri njihovem delu, pri pripravi projektov, pridobivanju dokumentacije in poslovnem svetovanju. Uradne ure so tudi v prostorih Občine Dobrepolje enkrat tedensko. V občini Dobrepolje se kljub veliki površini kaže pomanjkanje prostora za gradnjo delavnic, zato smo pristopili k pridobivanju prostora za obrtno cono. V letu 1999 je občinski svet sprejel odlok o zazidalnem načrtu za obrtno cono. Cona je locirana ob železnici Ljubljana-Kočevje med Predstrugami in Ponikvami, tako da bo možno zaradi bližine obstoječih komunalnih vodov in komunikacijskih poti v doglednem času izvesti vsaj osnovno komunalno opremljenost. V občini je po podatkih iz 31. dec. 1999 že sedaj registriranih 170 gospodarskih subjektov, od tega 60 pravnih oseb in 110 fizičnih oseb, ki delujejo z večjim ali manjšim uspehom. Ta številka je na 3500 prebivalcev občine razmeroma visoka in razveseljiva in še kaže trend naraščanja. To dokazuje, da vse več občanov spoznava, da bodo morali za svoje preživetje in standard poskrbeti sami. Občina pa jim bo seveda po svojih močeh stala ob strani.

Bolj problematična je slika kmetijstva v občini. Nekdanja izrazito kmetijska struktura se zelo naglo spreminja, lahko bi rekli stihijsko razpada. Čeprav je tri četrtine občanov še nekako navezanih na kmetijstvo, je takšnih kmetij, ki bi preživljali družino, zelo malo ali pa skoraj nič. Občina se na vse načine trudi, da bi trend spremenili, seveda je mnogo odvisno tudi od državne in tudi mednarodne situacije v kmetijstvu. Kot predpogoj se v občini kaže nujnost zložbe zemljišč ali, kot se imenuje že z udomačeno tujko, komasacija. Razdrobljenost zemljišč na majhne kose je namreč nevzdržna in ne dovoljuje resnejšega pristopa. Pri tem pa gre seveda za spremembo miselnosti, ki pa se čez noč ne da spremeniti. Širjenje pozitivne miselnosti in izobrazbe se kaže kot nujni predpogoj za spremembe in šele druga faza je oblikovanje kmetij, ki bodo sposobne preživljati eno družino, in sočasno spodbujanje privatne iniciative v drugih dejavnostih, s čimer bi vendarle obdržali prebivalstvo v občini. Z raznimi projekti in spodbudami želimo na kmetijah pospešiti tudi dopolnilno dejavnost kot kmečki turizem in podobno.

Konec tisočletja v občini Dobrepolje lahko označimo kot čas naglih sprememb, ki prinašajo pozitivne pa tudi negativne posledice. Okrepljena zavest, da lahko z lastnimi močmi naredimo nekaj zase in za svoj napredek, razmeroma velika sloga pri strateških odločitvah, majhna politična nasprotja, ki ne ogrožajo skupnih prizadevanj za napredek, so seveda temelj, da se bo občina normalno razvijala tudi v tretjem tisočletju.

GRADNJA AVTOCESTNEGA ODSEKA VIŠNJA GORA - BIČ

*Slavko Žličar**

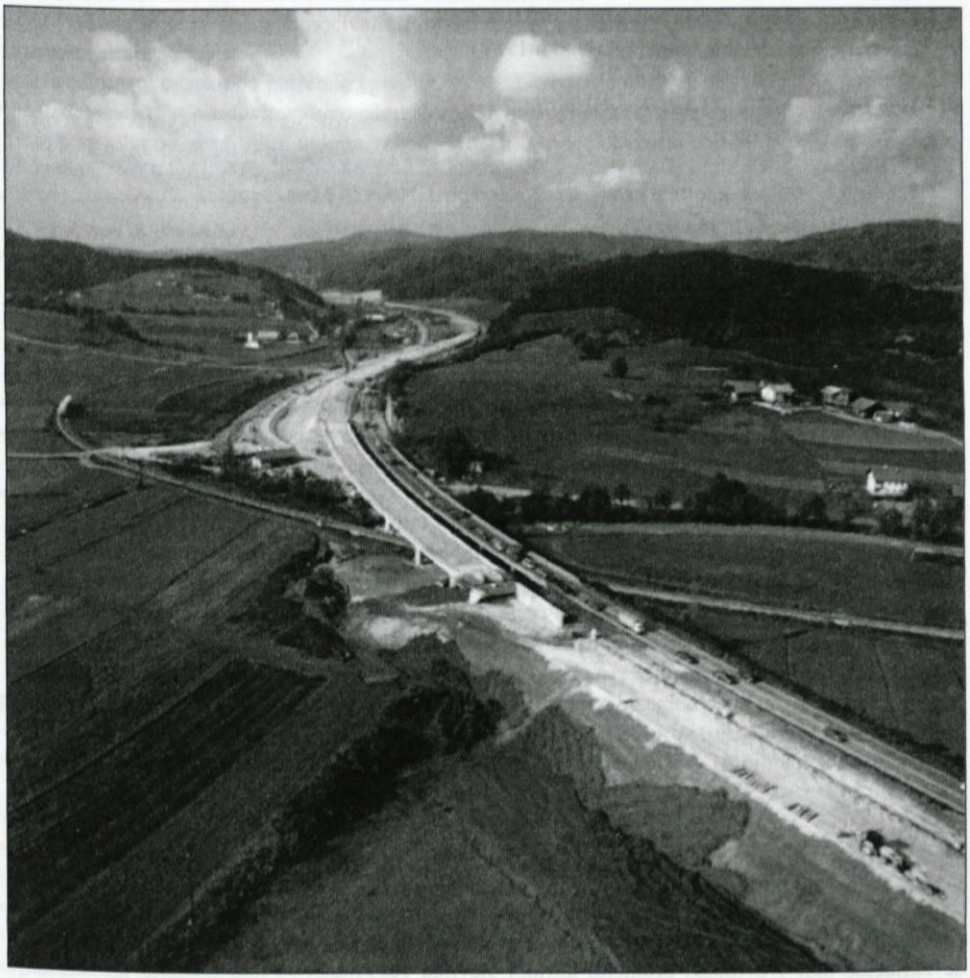

* Ljubljana, univ. dipl. ing. gradbeništva.

Splošno

Odsek avtoceste Višnja Gora - Bič, v dolžini 11,2 km je eden izmed 8 odsekov tako imenovane **»Dolenjske avtoceste«.** Celotna dolžina od Malenc pri Ljubljani do Obrežja na meji z republiko Hrvaško je 102,5 km. Glede na stanje dokumentacije in fazo gradnje so posamezni odseki razvrščeni v 3 skupine:

- *Zgrajene avtoceste – 2 odseka v dolžini 18,2 km*
  1. Malence - Šmarje Sap (zgrajeno l. 1992)
  2. Šmarje Sap - Višnja Gora (zgrajeno l. 1989)

- *Avtoceste v gradnji – 1 odsek v dolžini 11,2 km*
  3. Višnja Gora - Bič

- *Avtoceste - dokumentacija v pripravi – 5 odsekov dolžine 73,1 km*
  4. Bič - Hrastje
  5. Hrastje - Kronovo
  6. Kronovo - Smednik
  7. Smednik - Krška vas
  8. Krška vas - Obrežje

V dokumentu **»Spremembe in dopolnitve Nacionalnega programa izgradnje avtocest v Republiki Sloveniji«,** ki ga je sprejel Državni zbor v aprilu 1998, je gradnja posameznega odseka opredeljena časovno in podan je tudi finančni okvir. V celoti naj bi bile avtoceste v Sloveniji zgrajene do vključno leta 2004 in med njimi seveda tudi Dolenjska avtocesta.

Za realizacijo programa izgradnje avtocest je bila v letu 1994 ustanovljena Družba za avtoceste v Republiki Sloveniji (**DARS, d.d.**), ki nastopa kot Naročnik pri financiranju programa. Na osnovi javnega razpisa je DARS v letu 1995 naloge »Inženirja« (priprava dokumentacije, oddaja del, nadzor nad gradnjo, itd) oddal Družbi za državne ceste iz Ljubljane (**DDC, d.o.o.**). Avtocestni program v DDC je organiziran po principu projektnega vodenja – glede na geografski položaj avtocestnih odsekov je formiranih 6 Projektov (n.pr. Projekt 6 zajema področje Dolenjske avtoceste), katerim strokovno podporo nudijo posamezni sektorji (n.pr. za pripravo dokumentacije, za mostove, za predore, za kakovost in tehnologijo, itd.).

Glede na izgradnjo AC Višnja Gora - Bič je sedež Projekta 6 v Ivančni Gorici.

Opis odseka

Avtocestni odsek Višnja Gora - Bič je del avtocestne smeri sever – jug (predor Karavanke – Obrežje), ki se navezuje na že zgrajeno avtocesto od Ljubljane do Višnje Gore, s svojim potekom pa se vključuje tudi v evropski prometni koridor številka 10. Avtocesta ima funkcijo prevzemanja daljinskega prometa in vključevanja slovenskih cest v evropski sistem, obenem pa bodo s to prometnico vzpostavljene bistveno boljše povezave večjih naselij ob cesti.

Avtocestni odsek Višnja Gora - Bič je dolg 11,2 km, to je od že zgrajenega odseka v Višnji Gori do meje med občinama Ivančna Gorica in Trebnje. Trasa avtoceste je zasnovana kot štiripasovnica z vmesnim ločilnim pasom 3,2 m, z voznimi pasovi širine 3,75 m in odstavnimi pasovi po 2,5 m. Celotna širina avtoceste je 26,6 m.

Avtocesta poteka v koridorju stoječe hitre ceste H-1. Na začetku se veže na že zgrajeni odsek avtoceste Šmarje Sap - Višnja Gora, do Podsmreke je razširitev obstoječe ceste na severno stran, od

Podsmreke do Vrhpolja je razširitev na južno stran in od Vrhpolja do konca odseka je razširitev zopet severno od obstoječe ceste.

Na tem odseku je predviden izvennivojski priključek Ivančna Gorica, ki bo povezoval območje Stične, Ivančne Gorice in Muljave preko regionalnih cest Šmarje - Trebnje in Ivančna Gorica - dolina Krke z avtocesto. Prehodi lokalnih in regionalnih cest ter železniške proge bodo izvennivojski. V Dobu je predvidena čelna cestninska postaja za odprti cestninski sistem z osmimi stezami. Prav tako je v Dobu načrtovana izpostava avtocestne vzdrževalne baze.

V Podsmreki je predvideno počivališče za oskrbovanje vozil in potnikov, in sicer enostransko, na severni strani avtoceste.

Na celotnem odseku bo potrebno zgraditi:

- 30 deviacij, to je prestavitev regionalnih, lokalnih in krajevnih cest, dovoznih, dostopnih, gozdnih in poljskih poti, med njimi tudi na vzhodu Ivančne Gorice obvozno cesto. Skupna dolžina vseh deviacij je 19 km.
- 30 premostitvenih objektov (največji objekt je viadukt Ivančna Gorica, dolg 220 m, 9 nadvozov, 9 mostov in prepustov, 11 podvozov, podhodov in inundacijskih objektov).
- Prestavitve in gradnja novih komunalnih vodov (vodovod, elektrika, telekomunikacije) Predvideni so ukrepi za varovanje okolja, predpisan je nadzor na vplivnem območju za spremljanje morebitnih prekomernih negativnih vplivov na okolje v času gradnje in po izgradnji avtoceste (in sicer monitoring hrupa, zraka, vode, tal in indikatorskih rastlin ter živali in dvoživk).

Načrtovani so naslednji ukrepi za varovanje okolja:

- protihrupna zaščita v skupni dolžini 4 km,
- odvodnjavanje meteornih voda z avtocestnih površin je kontrolirano preko zadrževalnih bazenov, s katerimi je predvidena tudi preprečitev izliva škodljivih snovi v primeru razlitja,
- vodnogospodarske ureditve na vplivnem področju.

Aktivnosti predhodnih del

Priprava dokumentacije

Lokacijski načrt za odsek avtoceste Višnja Gora - Bič je po naročilu Ministrstva za okolje in prostor izdelal Projektivni atelje - Prostor v juniju 1996.

Vlada Republike Slovenije je na seji 20. 6. 1996 sprejela **Uredbo o lokacijskem načrtu** (objava v Uradnem listu 5. 7. 1996, pravnomočnost 20. 7. 1999).

Uredba v 12 poglavjih natančno opredeljuje:

- obseg ureditvenega območja lokacijskega načrta,
- funkcijo območja,
- prometno-tehnične pogoje z urejanjem območja,
- pogoje za komunalno urejanje,
- pogoje za urbanistično, arhitektonsko in krajinsko oblikovanje,
- pogoje za izvedbo posegov v prostor,
- etapnost izgradnje,
- obveznosti investitorja in izvajalcev,
- tolerance.

Uredba o lokacijskem načrtu je krovni dokument in obvezna osnova za nadaljnje postopke in aktivnosti, ki jih vodi Naročnik DARS za realizacijo objekta (projektna dokumentacija, odkupi zemljišč in objektov, investicijski program in zagotovitev finančnih sredstev, oddaja del, gradnja, monitoring med in po gradnji, itd).

Projektno dokumentacijo za pridobitev gradbenega dovoljenja (PGD) in projekt za izvedbo (PZI) je v letih 1997 – 1999 izdelala po naročilu DARS projektantska organizacija Projekt nizke gradnje iz Ljubljane (vodja projekta Janez Pugelj, univ.dipl.ing.) s svojimi podizvajalci. V imenu Naročnika je projektant pridobival potrebna soglasja k Enotnemu dovoljenju za gradnjo.

Investicijski program, kot osnova za izvedbo oddaje del, je bil izdelan v letu 1997 in potrjen na Ministrstvu za promet in zveze v februarju 1998. Investicijska vrednost odseka je 10,4 milijarde SIT (veljavnost cen na dan 15.1.1997).

Odkupi zemljišč in objektov

Na trasi AC vključno z deviacijami in objekti je potrebnih za gradnjo 96 ha zemljišč. Od te površine je 34 ha tako imenovanega »javnega dobra«, to so površine obstoječih cest in vodotokov. Odkupiti od pravnih oseb je potrebno 62 ha.

Skladno z lokacijskim načrtom je potrebno odkupiti in odstraniti 14 gospodarskih oziroma stanovanjskih objektov.

Zaradi nejasnosti (kriteriji cenitve) pri izvajanju novega zakona o stavbnih zemljiščih, ki je stopil v veljavo v aprilu 1997, se je odkup zemljišč pričel koncem leta 1997, ko so bila določena izhodišča za izdelavo cenitev.

Do sedaj so skupaj s površinami, ki so v postopku razlastitve, praktično pridobljena vsa potrebna zemljišča za gradnjo. Odkupljeni so tudi vsi objekti, večina jih je tudi že odstranjenih.

Dovoljenje za gradnjo

Skladno z veljavno zakonodajo je za izdajo »Enotnega dovoljenja za gradnjo« (EDG) pristojno Ministrstvo za okolje in prostor (MOP). Pogoj za pridobitev EDG na osnovi Uredbe o lokacijskem načrtu je izdelana dokumentacija PGD s soglasji, dokazila o pridobljenih zemljiščih in objektih, postopek seznanja strank v postopku (»mejaši«) in plačilo spremembe namembnosti kmetijskih zemljišč in gozdov.

Ustne obravnave s strankami v postopku je izvedel MOP v drugi polovici leta 1998. DARS je realiziral plačilo spremembe namembnosti kmetijskih zemljišč in gozdov v septembru 1998, in sicer v skupni višini 331,6 mio SIT. Po sklepu Vlade RS je občina Ivančna Gorica dobila 225,7 mio SIT in RS – Ministrstvo za kmetijstvo 105,9 mio SIT.

Glede na dinamiko pridobitve in lokacijo pridobljenih zemljišč in objektov so se pridobivala delna EDG (n.pr. za viadukt, za posamezne premostitvene objekte, za posamezne dele trase AC, za komunalne prestavitve, itd). Tako je bilo skupaj od decembra 1998 do sedaj izdanih 7 delnih Enotnih dovoljenj za gradnjo.

Oddaja del za gradnjo

Po sprejetju planskih dokumentov DARS in potrditvi investicijskega programa se je skladno z Zakonom o javnih naročilih pričel spomladi 1998 postopek oddaje gradbenih del, in sicer z javnim razpisom. Ker je za financiranje gradnje poleg domačih finančnih sredstev predviden tudi kredit nemške banke KVW, je bilo potrebno izvesti mednarodne postopke za oddajo del.

Tako je bil izveden za »Pripravljalna dela « (viadukt, regulacija Višnjice, deviacija R 331, nadvozi, podvozi, komunalni vodi) enostopenjski postopek javnega razpisa. Pogodba z izbranim izvajalcem (skupno nastopanje: SCT kot vodilni partner, Primorje in Gradis kot soizvajalca) je bila podpisana v Ivančni Gorici dne 13. 7. 1998, in sicer za vrednost 1,92 milijarde SIT.

Za »Glavna dela« (trasa avtoceste, ostale deviacije, ostali premostitveni objekti, ureditev vodotokov in zadrževalniki) je bil izveden tako imenovani dvostopenjski postopek, to je javni razpis s predhodnim ugotavljanjem sposobnosti izvajalcev. Celotni postopek se je pričel v aprilu 1998 in se zaključil s

podpisom pogodbe z izbranim izvajalcem (skupno nastopanje: SCT kot vodilni partner, Primorje in Gradis kot soizvajalca) dne 30. 11. 1998 v Ivančni Gorici. Vrednost pogodbe je 5,98 milijarde SIT.

Poleg glavnih izvajalcev sodeluje v sklopu obeh podpisanih pogodb pri gradnji še 20 podizvajalcev.

Oddaja del za gradnjo cestninske postaje in vzdrževalne avtocestne baze v Dobu ter Klica v sili – tehnološki del je v teku, predvidoma bo podpis pogodbe v januarju 2000. S podpisom teh pogodb bodo tudi oddana vsa gradbena dela za izvedbo tega avtocestnega odseka.

Gradnja

Skladno z dinamiko pridobivanja in vsebino delnih Enotnih dovoljenj za gradnjo je izvajalec pričel z gradnjo posameznih delov trase AC, premostitvenih objektov, deviacij, itd. Tako so se koncem leta 1998 pričela dela na viaduktu, regulaciji Višnjice in deviaciji regionalne ceste.

Do sedaj so zgrajeni vsi nadvozi razen nadvoza čez železniško progo na obvozni cesti (obstoječi nadvozi so porušeni), gradi se leva polovica viadukta (desna je zgrajena), v gradnji je priključek Ivančna Gorica in druga polovica bodoče avtoceste. Promet na prvi polovici je bil preusmerjen v decembru 1999.

V letu 1999 je bil izveden postopek oddaje del za sanacijo brežin Polica na obstoječi AC Šmarje Sap - Višnja Gora. Pogodbeni izvajalec je SCT. Zaradi pomanjkanja kamnitega materiala se ustrezni izkopani material uporablja pri gradnji nasipov na AC Višnja Gora - Bič.

Termin za predajo odseka v promet po planskih dokumenti DARS kakor tudi pogodbeni rok za dokončanje del je konec avgusta 2000. Zaključna dela (ureditev okolice, dokončanje posameznih deviacij in objektov, odprava napak, itd.) se bodo predvidoma izvajala še v letu 2001.

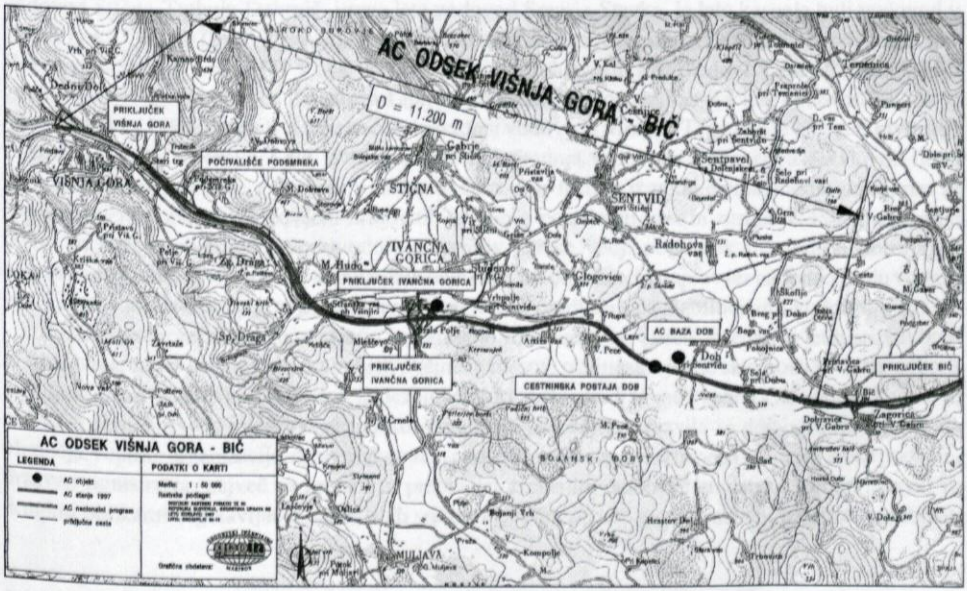

VODOOSKRBA NAŠIH KRAJEV NA PREHODU V NOVO TISOČLETJE

*Tomaž Rigler**

Včasih so rekli: Voda še za v čevelj ni dobra, danes pa govorimo o vodi kot o javni dobrini, brez katere ni življenja ne napredka. In ker gre za pitno vodo, to še toliko bolj drži. Ob prelomu tisočletja bom poskusil opisati dosedanji razvoj organizirane vodo oskrbe na območju sedanjih občin Dobrepolje, Grosuplje in Ivančna Gorica ter razvoj podjetja, ki upravlja z javnimi objekti komunalne infrastrukture. Zakaj to pisanje ravno na prelomu tisočletja? Preprosto zato, da bo na enem mestu zapisano vse, kar je do sedaj že bilo zapisanega o organizirani vodooskrbi naših krajev, nadalje zato, da se širši javnosti predstavi, koliko truda je bilo vloženega v izvedbo vodooskrbnih objektov, zlasti v novejšem obdobju, ter tudi zato, da ponovno, skoraj po tridesetih letih napravimo inventuro stanja posameznih javnih in lokalnih vodovodnih sistemov. Leta 1971 je bil v Zborniku občine Grosuplje objavljen prispevek Ivana Ahlina z naslovom Vodovodni sistemi in lokalni vodovodi. V njem je avtor obdelal razvojni historiat organizirane vodooskrbe in podal tudi nekatere tehnične podatke o objektih in napravah. Od tedaj do današnjih dni je bilo na področju vodooskrbe veliko storjenega, nekaj tega je bilo objavljenega v posameznih člankih, kompleksnega prikaza pa žal ni bilo.

Oskrba s pitno vodo je bila za naše kraje že od nekdaj pomembna dejavnost. V večjih, pomembnejših naseljih, kjer je bila že zgodaj prisotna urbanizacija, so se pojavile prve oblike organizirane vodooskrbe že sredi prejšnjega stoletja, točneje leta 1858, ko je mestna občina Višnja Gora zgradila vodovod z vodnjakom na Glavnem trgu v mestu. Leta 1893 se je pričela izgradnja vodovoda Šmarje iz studenca Za curkom, leta 1895 je bila v naselju ob tej priložnosti slavnostna otvoritev. Leta 1906 sta sledili izgradnji dveh manjših, a nič manj pomembnih vodovodov za vasi Dole in Blečji Vrh. Vodovod Grosuplje z zajetjem studenca Treščenk se je gradil v letih 1912 in 1913. Žalna je dobila vodo iz vodovoda leta 1934, suhokrajinsko območje pa leta 1940. Leta 1954 je začel obratovati vodovod Stična-Trebnje-Dobrnič, istega leta vodovod Šmarje-Stavka, le leto kasneje tudi vodovod v Veliki Loki. Leta 1972 je bil zgrajen vodovod Škocjan, še istega leta se je začel delati vodovod Rob - Dobrepolje-Struge. Leta 1974 je začelo obratovati nekaj lokalnih vodovodov. Leta 1975 sta sledili gradnji in otvoritvi vodovoda Železnica-Lipljene in Podtabor-Ponova vas-Račna. Vodovod Sevnik je bil zgrajen leta 1984, istega leta se je začela izgradnja vodovoda Metnaj. Tega leta je bila tudi otvoritev vodovoda Velika Dobrava. Leta 1992 se je začela izgradnja vodovoda Radanja vas, vodovod Ilova Gora pa leta 1997 in je še v gradnji. V zadnjem času se je težišče izgradnje preusmerilo na oskrbo še nepreskrbljenih območij, predvsem hribovitih in slabše poseljenih vasi in zaselkov. Poleg izgradnje novih in širitve obstoječih vodovodnih sistemov je vse večji poudarek na obnovi dotrajanih azbestnocementnih cevovodov in vodovodnih objektov, avtomatizaciji naprav ter nadomeščanju vodnih virov slabše kakovosti z varnejšimi in kvalitetnejšemi, predvsem pa stabilnejšimi vodnimi viri.

Raziskave, projektno dokumentacijo in izgradnjo vodovodov so v vseh dosedanjih letih pripravljale in financirale razne ustanove in skupnosti: občine in mestne občine, krajevne skupnosti in vaški odbori, župnijski odbori, banovinski, državni in deželni odbori in skladi, državne in območne vodne skupnosti, občinske samoupravne interesne skupnosti, republiški skladi za nerazvita in demografsko ogrožena območja, vojaške organizacije, državni zavodi in podjetja posebnega družbenega pomena, javna podjetja, državna ministrstva, največ pa krajani in prebivalci z lastnim delom in sredstvi - samoprispevki in drugimi oblikami zagotavljanja namenskih sredstev. Vodovode so gradili različni izvajalci gradbenih

* Vodja službe za komunalno oskrbo pri Javnem komunalnem podjetju Grosuplje.

in strojnomontažnih del, visoko specializirana domača in tuja izvajalska podjetja in zavodi, krajani, organizirani v odborih in društvih, vojaki in mladinske delovne brigade ter pristojne službe upravljalcev. Nadzorstvo nad izgradnjo so opravljali nadzorni inženirji in tehniki gradbene, elektro - strojne in sanitarne smeri ter specialisti za posamezna specialna področja, predvsem za področja hidrotehnike in geologije, vodarstva in hidroinženirstva, telekomunikacij ter geomehanike. Tehnične preglede so razpisovali pristojni upravni organi na vlogo investitorjev ob dokončanju vseh pogodbenih del. Opravljale so jih komisije, sestavljene iz strokovno usposobljenih izvedencev, inšpektorjev vseh strok ter predstavnikov upravnega organa, pristojnega za tehnične preglede. Žal za vse vodovodne sisteme ni pridobljenega dokončnega spričevala - uporabnega dovoljenja, in sicer zaradi tehničnih pomanjkljivosti, nedokončanih postopkov ali gradnje brez ustreznih upravnih dovoljenj. Večina javnih vodovodnih sistemov v upravljanju javnega podjetja ima uporabna dovoljenja, lokalni vodovodni sistemi v upravljanju vodovodnih odborov in krajevnih skupnosti pa teh dovoljenj še niso pridobili. Nadzorstvo nad vodovodnimi sistemi se izvaja na več nivojih. Nadzor nad kvaliteto pitne vode in stanjem objektov in naprav vodovodnih sistemov izvajajo vrhunsko usposobljeni območni in državni zavodi, nadzor nad uresničevanjem predpisanih nalog upravljavcev in uporabnikov kakor tudi nad samim epidemiološkim in zdravstvenim stanjem območij, ki so oskrbovana iz vodooskrbnih sistemov, pa izvajajo inšpektorji sanitarne, zdravstvene in drugih strok. Geodetska snemanja in vzdrževanje podzemnega obratnega katastra se načrtno izvajajo od leta 1976. Za načrtno vodenje katastra štejem geodetsko izmero, vezano na koordinatni sistem in poligonske mreže točk, podprto s statistiko in geodetskimi računi. Obratni kataster vodovodov hrani in obnavlja služba katastra Javnega komunalnega podjetja Grosuplje. V sklopu planskih dokumentov jih uporabljajo tudi uradi za prostor vseh treh občin. S sodobno zasnovanim katastrom je opremljenega približno 50 % vsega primarnega in sekundarnega javnega vodovodnega omrežja. Pred letom 1976 se kataster vodovodov ni vodil ali pa je temeljil na metodah odmer od posameznih karakterističnih objektov - s tako imenovanimi topografijami posameznih točk. Te služijo kot pomoč pri vzdrževanju in obnavljanju vodovodov, sicer pa jih sedanji kataster ne privzema v banko podatkov, temelječo na koordinatnem sistemu. Upravljavcev vodooskrbnih objektov in naprav je bilo v vsem dosedanjem obdobju veliko. Z lokalnimi vodovodi so upravljale krajevne skupnosti, pri njih registrirani vodovodni odbori ali samostojni vodovodni odbori za lokalne vodovode. Nekateri napredni poslovneži so za potrebe svojih obratov in okoliških hiš zgradili in upravljali z lokalnimi, napol javnimi vodovodi kot npr. v Šentvidu, kjer je prvi vodovod zgradil in upravljal tovarnar Anton Lavrič. Z vodovodom Stična-Trebnje-Dobrnič je na podlagi ustanovitvenega akta kmetijske zadruge Naproza iz Stične upravljal gradbeno-vodovodni odbor, kasneje pa Vodovodna skupnost Stična ter Vodovod Šentvid pri Stični. Upravljanje z javnimi vodovodi je bilo organizirano in uvedeno leta 1962, ko je ob propadu Obrtnega komunalnega podjetja Ivančna Gorica, Komunalnega gradbenega podjetja Grosuplje ter z združitvijo Uprave komunalnih naprav Grosuplje in Ivančna Gorica ter Obrtnega podjetja Peskolom in Cementnine Višnja Gora nastalo Komunalno podjetje Ivančna Gorica. To podjetje je gospodarilo s komunalnimi objekti v občini Grosuplje do oddaje vodovodov Stanovanjskemu komunalnemu podjetju Grosuplje leta 1968. Oddaja vseh večjih javnih vodovodov enotnemu upravljavcu se je istočasno izvedla tudi za vodovodni sistem Stična-Trebnje-Dobrnič, s katerim sta od izgradnje leta 1954 upravljala Vodna skupnost Stična in Vodovod Šentvid pri Stični. Od leta 1994 upravlja z javnimi vodovodi na območju novonastalih občin Dobrepolje, Grosuplje in Ivančna Gorica Javno komunalno podjetje Grosuplje.

Stanovanjsko komunalno podjetje Grosuplje je z odločbo z dne 29. 12. 1995 številka 023-16/65-1/1 ustanovila Skupščina občine Grosuplje, vpis v register podjetij je izvedlo Okrožno gospodarsko sodišče v Ljubljani s sklepom z dne 13. 6. 1969. Sedež podjetja je bil na Grosupljem v Zadružnem domu. Novoustanovljeno podjetje je prvi poslovni prostor – pisarno dobilo v sklopu poslovnih prostorov Knjigovodskega biroja. Tudi prva pisarniška oprema je bila njihova. Za direktorja v ustanavljanju je bil imenovan Anton Krašovec. Skladno z določili takrat veljavnega Zakona o gospodarskem poslovanju (gospodarjenju) s stanovanjskimi hišami v družbeni lastnini, povezano z obvezami,

da občinske skupščine na svojem območju ustanovijo podjetje za gospodarjenje s stanovanjskimi hišami v družbeni lasti, je bil predmet poslovanja predvsem upravljanje in vzdrževanje stanovanjskih hiš, delno pa tudi vzdrževanje in izgradnja komunalnih objektov ter razvoj komunalne opremljenosti posameznih okolišev.

Število zaposlenih po posameznih letih od ustanovitve do danes

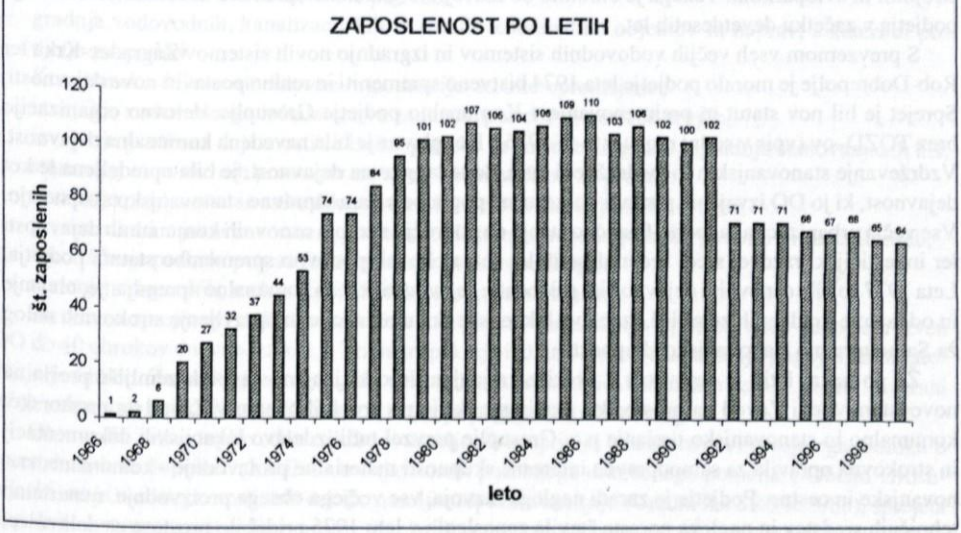

V začetnem obdobju delovanja novega podjetja je bil torej poudarek delovanja na stanovanjskem področju. Z razvojem centralnih naselij je bilo vse več potreb po organiziranih komunalnih dejavnostih, predvsem na področju javne snage, urejanja javnih površin, vodopreskrbi in razsvetljavi vodilnih naselij. Leto dni je kot edini redno zaposleni delavec opravljal vsa potrebna dela direktor. Težišče dela je bilo na stanovanjskem področju. Knjigovodsko-računovodska opravila je za Stanovanjsko komunalno podjetje Grosuplje izvajal Knjigovodski biro Grosuplje. Do prvih rednih zaposlitev je prišlo leta 1967, ko se je v naselju Grosuplje začelo organizirano pobiranje in odvažanje smeti ter prevzelo v upravljanje novo grosupeljsko pokopališče, sedaj imenovano Resje. Izredno nizka stopnja urbanizacije in podpovprečna gostota naselitve je narekovala vzpostavitev vodilnih naselij v občini Grosuplje. Le ta naj bi ob racionalni osnovni komunalni oskrbi – elektrifikaciji in oskrbi s pitno vodo – privabila ekonomske potenciale in vzpodbudila nov ekonomski in kulturni razvoj. Žal redni in zadovoljivi oskrbi s pitno vodo dotedanji upravljavci niso mogli več slediti. Vzrokov je bilo več, omenimo lahko slabo organiziranost, nezadostno tehnično opremljenost, pomanjkanje razvojnih načrtov, pomanjkanje kadrov, nenazadnje tudi slabo gmotno stanje in izredno nizkek ugled dejavnosti v primerjavi z ostalimi, predvsem državnimi službami posebnega družbenega pomena. Nezadostne količine raziskanih, zavarovanih in zajetih vodnih virov, premajhne prostornine vodohranov in nezgrajeno omrežje ni moglo več zadovoljevati potreb urbanizacije. Zato je Skupščina občine Grosuplje leta 1969 sprejela sklep, s katerim je lokalne vodovode Grosuplje, Šmarje, Žalna, Velika Loka ter dva večja regionalna vodovoda Stična-Trebnje in suhokrajinski vodovod Globočec predala v upravljanje Stanovanjskemu komunalnemu podjetju Grosuplje. Ob prevzemu lokalnih vodovodov so bila potrebna na vodovodnih sistemih predvsem vzdrževalna dela, začela pa se je vzpostavljati evidenca objektov, cevovodov in uporabnikov – odjemalcev. Pri slednjih so se začeli vgrajevati vodomeri, tehnične ekipe pa so začele popravljati večje napake na cevovodih, da bi zmanjšati nenor-

malno velike izgube vodnih količin. Ob teh delih se je vzporedno izvajala izdelava načrtov za širitev omrežja in povečanje zmogljivosti vodovodnih sistemov. Za vse to je bilo potrebno določiti in uveljaviti ustrezne cene osnovnih komunalnih storitev. Za izvedbo teh nalog si je moralo podjetje zagotoviti primerno materialno osnovo v kadrih, opremi in delovnih pripravah. Stroje, tovornjake in drugo opremo je podjetje kupilo s pomočjo ugodnih kreditov in z razpoložljivimi sredstvi poslovnega sklada po periodičnih računih (z dobičkom). Po nekaj letih je podjetje že razpolagalo z dokaj modernim strojnim in avtoparkom. Takega je ohranilo do izdvojitve gradbene operative in ustanovitve novega podjetja v začetku devetdesetih let.

S prevzemom vseh večjih vodovodnih sistemov in izgradnjo novih sistemov Zagradec-Krka ter Rob-Dobrepolje je moralo podjetje leta 1974 bistveno spremeniti in realno postaviti nove dejavnosti. Sprejet je bil nov statut in preimenovanje v Komunalno podjetje Grosuplje, delovno organizacijo brez TOZD–ov (vpis v sodni register 6. 9. 1975). Kot glavna je bila navedena komunalna dejavnost. Vzdrževanje stanovanjskih hiš v družbeni lasti, do tedaj glavna dejavnost, je bila opredeljena le kot dejavnost, ki jo DO izvaja na podlagi dolgoročne pogodbe s Samoupravno stanovanjsko skupnostjo. Vse večja urbanizacija, ugodno finančno stanje na področju razvoja osnovnih komunalnih dejavnosti ter investicijski razcvet sredi sedemdesetih let so narekovali ponovno spremembo statuta podjetja. Leta 1977 so bile osnovnim dejavnostim pridodane dejavnosti, kot so komunalno opremljanje, urejanje in oddajanje gradbenih zemljišč, izdelava lokacijske dokumentacije in opravljanje strokovnih nalog za Samoupravno stanovanjsko skupnost.

Že po nekaj letih je dejavnost v zvezi z urejanjem in oddajanjem stavbnih zemljišč prešla na novoustanovljeni Zavod za prostorsko planiranje, ki je po preoblikovanju v Zavod za prostorsko, komunalno in stanovanjsko urejanje p.o. Grosuplje prevzel tudi izdelavo lokacijskih dokumentacij in strokovna opravila za samoupravne interesne skupnosti materialne proizvodnje - komunalne, stanovanjske in cestne. Podjetje je zaradi naglega razvoja, vse večjega obsega proizvodnje, materialno tehničnih sredstev in naglega porasta števila zaposlenih v letu 1975 pridobilo prostore za delavnice, skladišče in garaže, leta 1977 pa tudi upravno stavbo z menzo in garderobami v pritličju ter poslovnimi prostori v dveh nadstropjih. Gradnjo so izvajala grosupeljska podjetja. Objekti s pripadajočimi funkcionalnimi površinami so locirani na območju nekdanje Žitnikove hiše in Ledrarije. Za upravno stavbo na zemljišču p. št. 1881 in 1877 k.o. Grosuplje-naselje je Občina Grosuplje - Oddelek za urbanizem in gradbene zadeve pod št. 351-395/75 z dne 15. 10. 1982 izdal uporabno dovoljenje. Podjetje je večkrat pridobilo upravno dovoljenje za opravljanje glavnih in stranskih dejavnosti, in sicer z:

- odločbo o izpolnjevanju za začetek poslovanja predpisanih pogojev glede tehnične opremljenosti in varstva pri delu,
- odločbo o ustrezanju tehničnim, higienskim in sanitarno-tehničnim pogojem, pogojem varstva pri delu, strokovne izobrazbe delavcev in drugim pogojem, predpisanim za opravljanje glavnih in stranskih dejavnosti iz predmeta poslovanja za prostore na Cesti na Krko,
- odločbo o izpolnjevanju z zakonom določenih pogojev za opravljanje del.

Prenos nekaterih dejavnosti na ZPKSU Grosuplje in podelitev statusa DO posebnega družbenega pomena je narekovala v letu 1984 sprejem novega statuta. Le ta je določal, da DO opravlja pretežno komunalno dejavnost po določilih Zakona o komunalnih dejavnostih in da je zaradi tega organizacija posebnega družbenega pomena. S tem je bil podan zahtevek po stalnem in enakomernem zadovoljevanju potreb delovnih ljudi in občanov na področju komunalnih dejavnosti. Skupščina občine Grosuplje je izdala sklep o soglasju k statutu Komunalnega podjetja Grosuplje.

Takrat sta bili opredeljeni glavna in stranska dejavnost. Kot glavna dejavnost delovne organizacije so bile opredeljene osnovne komunalne dejavnosti:

- oskrba naselij z vodo,
- odprava odplak in atmosferskih voda,

- čiščenje javnih površin v naselju in odstranjevanje smeti iz zgradb,
- pogrebna dejavnost, prodaja krst in drugih pogrebnih potrebščin ter urejanje in vzdrževanje pokopališč,
- urejanje parkov in zelenic,
- vzdrževanje in opremljanje ulic, trgov in cest v naselju,
- tržnice na drobno,
- storitve geodetske službe za lastne potrebe,
- gradnja vodovodnih, kanalizacijskih in ostalih komunalnih objektov in naprav, s katerimi podjetje gospodari.

Kot stranske dejavnosti delovne organizacije so bile opredeljene :

- izvajanje vodovodnega inštalaterstva za lastne potrebe in potrebe drugih,
- izvajanje gradbene dejavnosti za lastne potrebe in potrebe drugih in izgradnja stanovanjskih hiš, stanovanj in poslovnih prostorov z največ tremi etažami za prodajo,
- izvajanje pleskarstva in soboslikarstva za lastne potrebe in potrebe drugih,
- prevoz stvari v javnem cestnem prometu za lastne potrebe in potrebe pravnih in fizičnih oseb,
- izkoriščanje peskokopov za lastne potrebe in potrebe drugih,
- nudenje strugarskih, mehanikarskih in ključavničarskih uslug.

Na osnovi sprejetega statuta so se začele tudi priprave in nudenje toplih obrokov delavcem izven DO do 40 obrokov dnevno, za kar je Tržna inšpekcija izdala odločbo o ustrezanju pogojev za obratovanje jedilnice. Za nudenje strugarskih, mehanikarskih in ključavničarskih uslug, je bila iz strani tržne inšpekcije pridobljena odločba o ustrezanju pogojev za obratovanje.

Ob uvedbi javne toplovodne oskrbe v naselju Grosuplje je bila na osnovi sprejetega Odloka o spremembah in dopolnitvah odloka o dejavnostih posebnega družbenega pomena v Občini Grosuplje, ki uvaja med dejavnosti tudi oskrbo naselji s toplotno energijo (Uradni list SRS št. 9/88), sprejeta dopolnitev statuta z novo dejavnostjo. Zapisnik o ustrezanju pogojev za opravljanje dejavnosti je izdal Občinski inšpektorat, odločbo pa Komite za družbeno planiranje in gospodarstvo občine Grosuplje. Zaradi uskladitve z določili Zakona o podjetjih – oz. organiziranja družbenega podjetja je bila izvedena ponovna uskladitev statuta in s sklepom temeljnega sodišča Ljubljana SRG 3344/89 spremenjena dejavnost podjetja z opredelitvijo vseh glavnih dejavnosti.

Obdobje med letoma 1970 in 1990 je bilo za področje vodopreskrbe izjemno pomembno. Intenzivno so se gradili novi vodovodni sistemi, izvajale hidrogeološke raziskave ter gradbena dela za pridobitev novih zajetij boljše kvalitetete, širili in modernizirali so se obstoječi vodooskrbni sistemi. V tem času se je v Komunalnemu podjetju Grosuplje skladno s predhodnimi navedbami krepila predvsem dejavnost gradbene operative, strojnega avtoparka in težke gradbene mehanizacije, servisnomehaničnih delavnic in skladiščnega poslovanja. Tudi tako imenovani režijski del uprave je bil dokaj operativno naravnan, velikokrat pri sprejemanju poslovnih odločitev tudi privilegiran. Iz bilančnih poročil je razbrati, da se je iz leta v leto povečeval prihodek profitne - operativne dejavnosti, medtem ko se je prihodek komunalnih dejavnosti realno zmanjševal. Tako je prihajalo do pokrivanja izgub na komunalnih dejavnostih s sredstvi iz dobička operative. S tem je bil čisti dobiček podjetja porabljen za pokrivanje stroškov obratovanja komunalnih sistemov. Vse večja cenovna neskladja med stroški obratovanja in cenami, ki tem stroškom niso sledila, so zahtevala čedalje večja prelivanja sredstev. Zaradi tega je bilo potrebno pridobiti finančne vire - tudi kredite - za izgradnjo omrežij, da bi se dosegli čim večji prihodki gradbene operative. Vse več investicij je povečevalo amortizacijo in tako se je kar nekaj časa odvijal kolobar, ki mu ni bilo videti konca. Še naprej se je povečeval razkorak med stroški obratovanja vseh teh sistemov in prihodki iz naslova izvajanja komunalnih storitev in drugih upravljavskih obveznosti. Izkazane izgube, ki so bile po mojem prepričanju vedno realno prikazane, niso bile nikoli sanirane iz proračuna ali s sredstvi samoupravne interesne skupnosti direktno z denarnim povračilom. Amortizacija se je v tem obdobju uporabljala predvsem za

širitev strojnega parka ter za sredstva materialne osnove dela. Zaradi navedenega se je zelo malo vlagalo v obstoječe sisteme, ki so vse bolj in bolj propadali. Vsa ta dejstva so narekovala spremembe v organizaciji komunalnega gospodarstva, in sicer tako na strani izvajanja kakor tudi v nadgradnji, tj. organizaciji pridobivanja finančnih sredstev, razvoja, planiranja in financiranja programov na področju komunalnega gospodarstva. Leta 1990 so samoupravne interesne skupnosti materialne proizvodnje prenehale obstajati. Zavod za prostorsko, komunalno in stanovanjsko urejanje Grosuplje je po nekajletnem prehodnem obdobju prešel na povsem tržni odnos in se tudi vsebinsko dokaj uspešno prestrukturiral. Strokovna opravila, planiranja in financiranja nalog s področja komunalnega gospodarstva (po novem javnih gospodarskih služb) je prevzela občinska uprava oz. pristojni komite za varstvo okolja in urejanje prostora, kasneje oddelek za prostor, znotraj katerega sta delovala tudi oddelek za javne gospodarske službe, premoženjskopravna služba in strokovna enota sklada stavbnih zemljišč. Le ta je kasneje z zakonskimi spremembami izgubil na veljavi in povsem ugasnil. Z ukinitvijo samoupravnih interesnih skupnosti in delegatskega sistema ter delegacij je prešlo planiranje in financiranje v občinsko skupščino in integralni občinski proračun. Z reorganizacijo državne uprave in postavitvijo novega družbenega sistema po osamosvojitvi je prišlo tudi do bistvenih sprememb pri politiki cen osnovnih komunalnih storitev kakor tudi pri načinu dodeljevanja finančnih sredstev posameznih ministrstev. Posebej velja poudariti dvoje dejstev: (1) država je uvedla administrativni način določanja cen , ki je baziral na delnem spremljanju rasti drobnoprodajnih cen; (2) država je bistveno zmanjšala finančna sredstva na področju vodnega gospodarstva, katero je do leta 1990 preko Območnih vodnih skupnosti zagotavljalo pomembna sredstva predvsem za osnovno odvodnjo in raziskavo novih virov pitne vode, velikokrat tudi sredstva za izgradnjo objektov in naprav za oskrbo s pitno vodo in odvajanje in čiščenje odpadnih voda.

Zaradi nastalih sprememb je občina Grosuplje leta 1990 sprejela Odlok o organiziranju Javnega komunalnega podjetja Grosuplje (Uradni list RS št. 47/90) z opredelitvijo dejavnosti in ostalimi določbami o obveznem izvajanju javnih gospodarskih služb, organiziranju podjetja in pravicah in dolžnostih.

Jeseni leta 1990 je bila izvedena večja reorganizacija podjetja, saj je prišlo ob soglasju občine Grosuplje do izločitve dotedanje enote gradbene operative v novo družbo z omejeno odgovornostjo - Komunalne gradnje Grosuplje d.o.o. s sedežem na Cesti na Krko 7 na Grosupljem. Antona Krašovca je 13. 2. 1991 na mestu direktorja zamenjal Ervin Struna, dipl. iur. Anton Krašovec se je z dnem razrešitve upokojil in postal direktor novoustanovljene družbe. Med družbeniki nove družbe je bilo tudi Komunalno podjetje Grosuplje. Podjetje Komunalne gradnje Grosuplje d.o.o. je na začetku obratovanja zaposlilo 35 delavcev iz Komunalnega podjetja, v petletni najem je od Komunalnega podjetja Grosuplje prevzelo del gradbene mehanizacije, z najemnim odnosom je urejeno tudi zasedanje poslovnih prostorov, manipulacijskih prostorov na dvorišču in pokrith prostorov skladišča. Ob zagonu novoustanovljenega podjetja je bilo podpisanih več podizvajalskih pogodb med Komunalnim podjetjem Grosuplje in Komunalnimi gradnjami - šlo je za prenos večine do tedaj pridobljenih poslov Komunalnega podjetja Grosuplje na Komunalne gradnje, katerim je bilo prepuščeno tudi upravljanje z lokalnimi cestami na celotnem območju občine Grosuplje. Leta 1995 je Komunalno podjetje Grosuplje odprodalo svoj celotni delež ostalim družbenikom Komunalnih gradenj.

Po izločitvi gradbene operative je Komunalno podjetje Grosuplje reorganiziralo svoje poslovanje. Težišče delovanja je preusmerilo na vzdrževanje in upravljanje javnih infrastrukturnih objektov in naprav, predvsem na upravljanje in vzdrževanje objektov in naprav za oskrbo s pitno vodo, upravljanje in vzdrževanje objektov in naprav za odvajanje in čiščenje odpadnih in padavinskih voda ter na zbiranje, odvoz in shranjevanje komunalnih odpadkov. Poleg glavnih dejavnosti je izvajalo tudi ostale, po obsegu manjše dejavnosti, kot so upravljanje in vzdrževanje objektov in naprav za oskrbo s toplotno energijo, pogrebne in pokopališke dejavnosti, upravljanje z grosupeljskim pokopališčem Resje, vzdrževanje ulic mestnega značaja v naselju Grosuplje, vzdrževanje zelenic, parkov in avtobusnih postajališč, javnih površin in parkirnih prostorov, izvajanje zimske službe v

naselju Grosuplje, geodetske storitve za potrebe vzdrževanja zbirnega in obratnega katastra ter izvajanje geodetskih storitev po specifikaciji iz dovoljenja Izvršnega sveta občine Grosuplje z dne 18. 2. 1992.

Z reorganizacijo podjetja se je začelo obdobje intenzivnih vlaganj finančnih sredstev obračunane amortizacije v obnovo obstoječega omrežja vodooskrbe. Vsa sredstva amortizacije infrastrukturnih objektov in naprav so se vlagala v oskrbne javne sisteme preko letnih programov obnove cevovodov in objektov. Dela je podjetje izvajalo z manjšo gradbeno skupino. Pričelo se je z avtomatizacijo objektov in naprav ter procesnim vodenjem in nadzorom. Avtomatizacija procesa je bistveno izboljšala obratovalne pogoje, zmanjšala število motenj v oskrbi in doprinesla k zmanjšanju stroškov. Podjetje je bilo glede tega eno prvih v Sloveniji, zagotovo pa prvo na komunalnem področju. Sistem je široko zasnovan, do današnjih dni je izveden dispečerski center na upravi podjetja in preko njega se upravlja 13 postaj. Po projektu bo v končnem stanju na sistem vezanih 56 postaj. Ob tem je bilo potrebno izvajati stalne aktivnosti na področju cenovne politike. Cene so bile pod nadzorstvom države, tako da se je izguba na osnovnih komunalnih dejavnostih odpisovala v breme poslovnega sklada ali pa pokrivala iz sredstev razširjene reprodukcije. Ne glede na težko stanje pa je bilo stališče zaposlenih kakor tudi občinskega vodstva, da je potrebno sredstva amortizacije ohranjati na realni osnovi z revalorizacijo ter jih v celoti namenjati za obnovo dotrajanih sistemov. To odločitev štejem za strateško, zaradi nje se je podjetje kljub odtujitvi dobičkonosne operativne dejavnosti ohranilo, okrepilo in doseglo status, ki omogoča dokaj kvalitetno opravljanje javnih služb.

Obdobje lastninjenja družbenega premoženja je Komunalno podjetje Grosuplje pričakalo nepripravljeno, brez strategije in neusklajeno z Občino Grosuplje. Delavski svet podjetja je najprej sklenil, da se podjetje olastnini tako, da preide v popolno lastništvo Občine Grosuplje. Na osnovi tega sklepa je Občina Grosuplje sprejela Odlok o preoblikovanju komunalnega podjetja Grosuplje v Javno komunalno podjetje Grosuplje (Uradni list RS št. 17/94), v katerem je postavilo novo organizacijo, organe upravljanja in dejavnosti, skladno z določili Zakona o gospodarskih javnih službah (Uradni list RS št. 32/93) in Zakona o varstvu okolja (Uradni list RS št. 32/93). S sprejemom odloka je Občina Grosuplje ustanovila javno podjetje - družbo z omejeno odgovornostjo kot obliko neposrednega izvajanja obveznih gospodarskih služb ter nekaterih izbirnih gospodarskih služb. Ob sprejemanju, zlasti pa po sprejemu Odloka o preoblikovanju Komunalnega podjetja Grosuplje v Javno komunalno podjetje Grosuplje je delavski svet podjetja sprejel sklep o lastninjenju z notranjim odkupom zaposlenih in do tedaj zaposlenih delavcev z vnovčenjem lastninskih certifikatov. Delavci so po pozivu podjetja deponirali lastninske certifikate na upravi, začel se je postopek izdelave cenitvenega elaborata vseh premičnin in nepremičnin, razen infrastrukturnih objektov in naprav, ki so že predhodno z zakonskim določilom prešla v last lokalni skupnosti. Žal do zaključka lastninjenja z notranjim odkupom ni prišlo. Občinski sveti občin Dobrepolje, Grosuplje in Ivančna Gorica so februarja leta 1995 sprejeli sklep o imenovanju 5-članskega nadzornega sveta Javnega komunalnega podjetja Grosuplje. Novoizvoljeni nadzorni svet je dne 20. 3. 1995 sprejel sklep o razrešitvi direktorja Ervina Strune in imenoval za v.d. direktorja Janeza Skarlovnika. Okrožno sodišče v Ljubljani, Oddelek za gospodarsko sodstvo, je dne 6. 6. 1995 zaradi uskladitve z ZGD in Zakonom o gospodarskih javnih službah vpisalo v sodni register spremembe firme, zastopnika in uskladitve dejavnosti in s tem dokončno uveljavilo Odlok o preoblikovanju komunalnega podjetja Grosuplje v Javno komunalno podjetje Grosuplje. Na osnovi sporazuma o prenehanju delovnega razmerja v Komunalnem podjetju Grosuplje, sklenjenega dne 25. 3. 1995 med Ervinom Struno in občinami Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje, je bil 14. 6. 1995 sprejet sklep o prenehanju delovnega razmerja, s katerim je Ervinu Struni z dnem 15. 6. 1995 prenehalo delovno razmerje v družbi. Še sedaj pa tečeta tožbi v zvezi z višino odpravnine in odškodnine direktorju ter v zvezi z odprodajo službenega vozila. Tožbama ni videti konca.

Občinski sveti novoustanovljenih občin Dobrepolje, Grosuplje in Ivančna Gorica so sprejeli sklepe o določitvi lastniških deležev v Javnem komunalnem podjetju Grosuplje. Občina Dobrepolje je sprejela sklep 16. 2. 1996, Občina Grosuplje 20. 12. 1995 in občina Ivančna Gorica 2. 2. 1996. Občinski sveti so prav tako sprejeli statutarne sklepe, skladno s katerimi so novoustanovljene občine začasno prevzele

odloke, sklepe in pravilnike Skupščine in Izvršnega sveta občine Grosuplje. Skladno s sprejetimi sklepi so občinski sveti v nadaljevanju sprejeli sklepe o Družbeni pogodbi Javnega komunalnega podjetja . Za podpis družbene pogodbe so pooblastili župane vseh treh občin. V notarski obliki sestavljeno družbeno pogodbo so pri notarju na Grosupljem podpisali 31. 5. 1996 župani vseh treh občin. Družbena pogodba predstavlja temeljni akt družbe, ki opredeljuje firmo družbe, odgovornost za obveznosti, dejavnost družbe, osnovni kapital družbe in osnovne vložke družbenikov, razpolaganje s poslovnimi deleži in njihovo obremenjevanje, povečevanje odnosno zmanjševanje osnovnega kapitala družbe, upravljanje družbe (skupščina družbe, nadzorni svet, direktor), računovodske izkaze in poslovna poročila, dobiček odnosno izgubo družbe, poslovno skrivnost družbe, konkurenčno prepoved, druge pravice in obveznosti, izstop družbenika, trajanje in prenehanje družbe in statusa družbenika, statusne spremembe ter prehodne odločbe. Na osnovi sklenjene Družbene pogodbe je Okrožno sodišče v Ljubljani, oddelek za gospodarsko sodstvo, dne 17. 2. 1997 zaradi spremembe ustanoviteljev, dejavnosti in zastopnika in vpisa članov nadzornega sveta sklenilo pri subjektu Javno komunalno podjetje Grosuplje d.o.o. vpisati spremembe in dopolnitve podatkov o ustanoviteljih, njihovih kapitalskih vložkih, direktorju in članih nadzornega sveta. Iz sklepa je razvidno, da so ustanovitelji Občina Grosuplje z datumom vstopa 23. 3. 1994, vložkom 67.085.900,00 SIT, kar predstavlja 49 % osnovnega kapitala družbe, Občina Dobrepolje z datumom vstopa 31. 5. 1996, vložkom 13.691.000,00 SIT, kar predstavlja 10 % osnovnega kapitala družbe, ter Občina Ivančna Gorica z datumom vstopa 31. 5. 1996, vložkom 56.133.100,00 SIT, kar predstavlja 41 % osnovnega kapitala družbe. Od 23. 10. 1996 družbo zastopa direktor Janez Skarlovnik. Nadzorni svet družbe šteje pet članov, trije so predstavniki ustanoviteljev, dva pa sta, skladno z določili zakona o soupravljanju delavcev, predstavnika sveta delavcev. Skupščina družbe šteje tri člane, ki družbo upravljajo v sorazmerju z višino svojih poslovnih deležev.

Podjetje sedaj upravlja komunalne dejavnosti na območju vseh treh novonastalih občin. Ohranilo se je kot enotno podjetje, kar zagotavlja najvišjo možno stopnjo racionalne organiziranosti. S tem je postala moderno usmerjena gospodarska družba, ki s svojo racionalno organiziranostjo sledi smernicam razvitega sveta na področju javnih gospodarskih služb komunalnega gospodarstva.

Javni in lokalni vodovodni sistemi po posameznih občinah – statistični podatki
Občina Grosuplje

Na območju občine Grosuplje obratujejo naslednji javni vodovodni sistemi :
- vodovodni sistem Grosuplje-Podtabor - upravljavec Javno komunalno podjetje Grosuplje,
- vodovodni sistem Šmarje - upravljavec Javno komunalno podjetje Grosuplje,
- vodovodni sistem Žalna - upravljavec Javno komunalno podjetje Grosuplje,
- vodovodni sistem Železnica - upravljavec Javno komunalno podjetje Grosuplje,
- vodovodni sistem Sevnik - upravljavec Javno komunalno podjetje Grosuplje,
- vodovodni sistem Škocjan - upravljavec Javno komunalno podjetje Grosuplje,
- vodovodni sistem Lipoglav - Zgornja Slivnica - upravljavec Javno podjetje vodovod-kanalizacija Ljubljana

in naslednji lokalni vodovodni sistemi:
- vodovodni sistem Polica - upravljavec Krajevna skupnost Polica,
- vodovodni sistem Velika Loka - upravljavec vodovodni odbor pri Krajevni skupnosti Žalna,
- vodovod Dole - upravljavec vodovodni odbor Dole,
- vodovod Blečji Vrh - upravljavec vodovodni odbor Blečji Vrh,
- vodovod Zacurek Šmarje - upravljavec vodovodno društvo Šmarje–Zacurek.

Splošne pogoje glede oskrbe s pitno vodo iz javnih vodovodov ter pravice, dolžnosti in odgovornosti upravljalcev in uporabnikov v zvezi z dobavo in odjemom pitne vode na območju Občine

Grosuplje določa Odlok o oskrbi s pitno vodo na območju Občine Grosuplje (Uradni list RS št. 5/97 in 79/97). Tehnična izvedba in uporaba javnih vodovodov v občini Grosuplje, ki so v upravljanju Javnega komunalnega podjetja Grosuplje, je opredeljena s Pravilnikom o tehnični izvedbi in uporabi objektov in naprav javnih vodovodov (Uradni list RS št. 65/97). Zavarovana območja virov pitne vode, varstveni pasovi in ukrepi za zavarovanje teh virov pred onesnaženjem so določeni z Odlokom o varstvu virov pitne vode na območju Občine Grosuplje (Uradni list RS št. 72/97). Osnovna strokovna podlaga za obseg zavarovanih območij virov pitne vode in varstvenih pasov sta Kartografska predloga hidrogeoloških razmer na območju Občine Grosuplje in Strokovne podlage za zavarovanje zajetij pitne vode in perspektivnih vodnih virov – Hidroconsulting d.o.o Dragomer.

Statistični podatki o javnih vodovodnih sistemih

Število oskrbljenih prebivalcev:

- vodovodni sistem Grosuplje	10 229
- vodovodni sistem Šmarje	2 293
- vodovodni sistem Sevnik	218
- vodovodni sistem Žalna	323
- vodovodni sistem Železnica	265
- vodovodni sistem Škocjan	46
Skupaj :	13 374

Število gospodinjskih priključkov:

- vodovodni sistem Grosuplje	2 732
- vodovodni sistem Šmarje	747
- vodovodni sistem Sevnik	80
- vodovodni sistem Žalna	91
- vodovodni sistem Železnica	170
- vodovodni sistem Škocjan	19
Skupaj :	3 839

Število gospodarskih priključkov:

- vodovodni sistem Grosuplje	223
- vodovodni sistem Šmarje	33
- vodovodni sistem Sevnik	
- vodovodni sistem Žalna	4
- vodovodni sistem Železnica	
- vodovodni sistem Škocjan	2
Skupaj :	262

Tehnični podatki

Skupaj za vse sisteme:
- primarno in sekundarno omrežje 119 851 m
- priključki 123 030 m
- črpalne postaje 14
- vodohrani 15 s skupno prostornino 3 255 m3
- hidropostaje 1
- razbremenilniki 2 + 2 v izgradnji
- hidranti 440

Po posameznih sistemih

Vodovodni sistem Grosuplje
- primarno in sekundarno omrežje 86 925 m,
- priključki 88 650 m,
- črpalne postaje Dobje, Šormov mlin, Kačjak, Perovo, Lobček, Št. Jurij, Sp. Slivnica, Čušperk ; skupaj 8,
- vodohrani Peč 25 m^3, Perovo 1 000 m^3, Kobiljek 1 000 m^3, Jerova vas 140 m^3, Mala Stara vas 36 m^3, Čušperk 50 m^3, Plešivica 100 m^3, Spodnja Slivnica 200 m^3, Perovo 100 m^3 ; skupaj 9 vodohranov, 2 651 m^3,
- hidropostaje Plešivica,
- razbremenilniki pritiska Predole,
- hidranti 323.

Vodovodni sistem Šmarje
- primarno in sekundarno omrežje 17 572 m,
- priključki 23 400 m,
- črpalne postaje - Stavka, Visoka cona ; skupaj 2,
- vodohrani - Mali Vrh 175 m^3, Farovški hrib - Visoka cona 109 m^3, skupaj 2 vodohrana, 284 m^3
- hidropostaje,
- razbremenilniki pritiska v izgradnji 2,
- hidranti 74.

Vodovodni sistem Žalna
- primarno in sekundarno omrežje 1 655 m,
- priključki 2 850 m,
- črpalne postaje Žalna 1,
- vodohrani Žalna 70 m^3,
- hidropostaje,
- razbremenilniki pritiska,
- hidranti 7.

Vodovodni sistem Sevnik
- primarno in sekundarno omrežje 7 013 m,
- priključki 2 400,
- črpalne postaje Sevnik 1,
- vodohrani Moravče 100 m^3,
- hidropostaje,
- razbremenilniki pritiska Moravče 1,
- hidranti 20.

Vodovodni sistem Železnica-Lipljene
- primarno in sekundarno omrežje 5 926 m,
- priključki 5 100 m,
- črpalne postaje Močile 1, Udje 2
- vodohrani 100 m^3,
- hidropostaje,
- razbremenilniki pritiska,
- hidranti 12.

Vodovodni sistem Škocjan
- primarno in sekundarno omrežje 760 m,

- priključki 630 m,
- črpalne postaje Škocjan 1,
- vodohrani Škocjan 50 m^3,
- hidropostaje,
- razbremenilniki pritiska,
- hidranti 4.

Tabela cevovodov po sistemih, materialih in presekih

Legenda : LŽ – litoželezne cevi
S – salonitne cevi (azbestnocementne)
JE - jeklene cevi
PVC – polivinilklorid
TPE – trdi polietilen
AL – trdi polietilen

Vrsta in profil cevi	SISTEMI					SKUPAJ (m)
	Grosuplje - Žalna	Šmarje	Podtabor	Sevnik	Velike Lipljenje - Škocjan	
LŽ-250	40,8					40,80
LŽ-200			442			442,00
LŽ-150	3 504					3.504,00
LŽ-125			2 089			2.089,00
LŽ-100	1 212,8	665				1.877,80
LŽ-80	4 641,4					4.641,40
LŽ-60	3 220,6					3.220,60
S-300			61,8			61,80
S-250	1 613,9		540,7			2.154,60
S-200	731,7		5 565,8			6.297,50
S-150	3599					3.599,00
S-125	2 283,2					2.283,20
S-100	2 011,9	1 555				3.566,90
S-80	4 161,6	1 627				5.788,60
S-75		60				60,00
S-60		630				630,00
JE-250	268,6					268,60
JE-133		204,2				204,20
JE-100	30,2	51				81,20
JE-50	350					350,00
PVC-280	1 186		1 585			2.771,00
PVC-225	1 276,8		133,2			1.410,00
PVC-160	589	2835,5	3 511,3			6.935,80
PVC-140	1 948,4	1 613,3	2 328,2	968,7		6.858,60
PVC-110	715	1 380	2 055			4.150,00
TPE-160	874					874,00
TPE-140	411,4		1 283,3			1.694,70
TPE-125	582,8					582,80
AL-110	5 886,2	936,7	2 055,9			8.878,80
AL-90	17 466,6	2 821,2	3 091,4	5 664,1	4 855	33.898,30
AL-75	3 124,2	1 287	264,2		760	5.435,40
AL-63	619,2	1 420	50	380	1 766	4.235,20
PC-5/4	153,5					153,50
ostalo	811,7					811,70
					SKUPAJ:	119.851,00

Tabele mikrobioloških in kemijskih analiz

SISTEM GROSUPLJE

Leto	Bakteriološke analize					Kemijske analize				
	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%
1989	188	65	34	123	66	37	5	13	32	87
1990	152	46	30	106	70	9	2	22	7	78
1991	170	27	16	143	84	43	6	14	37	86
1992	219	56	25	163	75	37	6	16	31	84
1993	222	39	17	183	83	58	0	0	58	100
1994	225	47	12	178	88	61	3	4.9	58	95
1995	220	36	16	184	84	54	1	1.8	53	98
1996	146	10	6	135	94	36	1	2	35	98
1997	155	25	16	130	84	42	8	19	34	81
1998	140	26	18	114	82	41	7	17	34	83

SISTEM ŠMARJE

Leto	Bakteriološke analize					Kemijske analize				
	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%
1989	11	5	45	6	55	1	0	0	1	100
1990	8	1	12	7	88	2	0	0	2	100
1991	28	0	0	28	100	12	0	0	12	100
1992	8	0	0	8	100	8	0	0	8	100
1993	8	2	25	6	75	2	0	0	2	100
1994	16	1	6	15	94	6	0	0	6	100
1995	15	0	0	15	100	9	0	0	9	100
1996	14	1	7	13	93	4	0	0	4	100
1997	16	3	18	13	82	5	1	20	4	80
1998	7	1	14	6	86	3	0	0	3	100

SISTEM ŽALNA

Leto	Bakteriološke analize					Kemijske analize				
	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%
1989	6	1	16	5	84	1	0	0	1	100
1990	6	1	16	5	84	3	0	0	3	100
1991	10	3	30	7	70	2	0	0	2	100
1992	8	0	0	8	100	8	0	0	8	100
1993	8	2	25	6	75	8	2	25	6	75
1994	8	0	0	8	100	2	0	0	2	100
1995	12	0	0	12	100	3	0	0	3	100
1996	8	0	0	8	100	3	0	0	3	100
1997	8	5	63	3	37	2	0	0	2	100
1998	10	5	50	5	50	4	0	0	4	100

SISTEM ŠKOCJAN

Leto	Bakteriološke analize					Kemijske analize				
	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%
1989	9	3	33	6	67	2	0	0	2	100
1990	6	0	0	6	100	2	1	50	1	50
1991	10	7	70	3	30	2	0	0	2	100
1992	8	3	37	5	63	2	0	0	2	100
1993	8	5	62	3	38	2	0	0	2	100
1994	8	4	50	4	50	2	0	0	2	100
1995	12	5	41	7	59	3	0	0	3	100
1996	8	4	50	4	50	3	0	0	3	100
1997	8	3	37	5	63	2	0	0	2	100
1998	10	7	70	3	30	3	0	0	3	100

SISTEM SEVNIK

Leto	Bakteriološke analize					Kemijske analize				
	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%
1989	7	5	71	2	29	2	0	0	2	100
1990	6	0	0	6	100	2	0	0	2	100
1991	11	7	63	4	37	2	0	0	2	100
1992	8	5	62	3	38	2	0	0	2	100
1993	8	4	50	4	50	2	0	0	2	100
1994	8	2	25	6	75	2	0	0	2	100
1995	12	3	25	9	75	3	0	0	3	100
1996	8	4	50	4	50	3	0	0	3	100
1997	8	6	75	2	25	2	0	0	2	100
1998	10	6	60	4	40	3	0	0	3	100

SISTEM LIPLJENE – ŽELEZNICA

Leto	Bakteriološke analize					Kemijske analize				
	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%
1989	10	3	30	7	70	2	0	0	2	100
1990	6	0	0	6	100	3	0	0	3	100
1991	7	2	28	5	72	2	0	0	2	100
1992	8	2	25	6	75	2	0	0	2	100
1993	8	4	50	4	50	2	0	0	2	100
1994	8	6	75	2	25	2	0	0	2	100
1995	12	5	41	7	59	3	0	0	3	100
1996	8	5	62	3	38	3	0	0	3	100
1997	8	5	62	3	38	2	0	0	2	100
1998	15	9	60	6	40	5	0	0	5	100

Občina Ivančna Gorica

Na območju občine Ivančna Gorica obratujejo naslednji javni vodovodni sistemi :

- vodovodni sistem Stična - upravljavec JKP Grosuplje,
- vodovodni sistem Globočec - upravljavec JKP Grosuplje,
- vodovodni sistem Metnaj - upravljavec JKP Grosuplje,
- vodovodni sistem Debeli Hrib - upravljavec JKP Grosuplje,
- vodovodni sistem Radanja vas-Št. Pavel-Trebnje-upravljavec JP Komunala Trebnje,
- vodovodni sistem Globočec-Žužemberk - upravljavec JP Komunala Novo mesto.

Na območju občine Ivančna Gorica obratujejo naslednji lokalni vodovodni sistemi:

- vodovodni sistem Višnja Gora - upravljalec Krajevna skupnost Višnja Gora,
- vodovodni sistem Spodnje Brezovo - upravljalec vodovodni odbor Spodnje Brezovo pri KS Višnja Gora,
- vodovodni sistem Peščenik - upravljavec vodovodni odbor Peščenik pri KS Višnja Gora,
- vodovod Dobrava - upravljavec vodovodni odbor Dobrava,
- vodovod Leskovec - upravljavec vodovodni odbor Leskovec,
- vodovod Mevce - upravljavec vodovodni odbor Mevce,
- vodovod Bukovica - upravljavec vodovodni odbor Bukovica.

Splošne pogoje glede oskrbe s pitno vodo iz javnih vodovodov ter tehnično izvedbo in uporabo javnih vodovodov v občini Ivančna Gorica in uporabo javnih vodovodov v občini Ivančna Gorica določa odlok o pogojih dobave in dojema pitne vode na območju občine Grosuplje (Uradni list RS št. 29/91) in pravilnik o tehnični izvedbi in uporabi javnih vodovodov. Zavarovana območja virov pitne vode, varstveni pasovi in ukrepi za zavarovanje teh virov pred onesnaženjem pa so določena z Odlokom o varstvu virov pitne vode na območju Občine Ivančna Gorica (Uradni vestnik občine Ivančna Gorica št. 5/97). Osnovna strokovna podlaga za obseg zavarovanih območij virov pitne vode in varstvenih pasov sta Kartografska predloga hidrogeoloških razmer na območju Občine Ivančna Gorica in Strokovne podlage za zavarovanje zajetij pitne vode in perspektivnih vodnih virov - Hidroconsulting d.o.o Dragomer.

Statistični podatki o javnih vodovodnih sistemih:

Število oskrbljenih prebivalcev:

- vodovodni sistem Stična	8 992
- vodovodni sistem Globočec	856
- vodovodni sistem Metnaj	308
Skupaj :	10 156

Število gospodinjskih priključkov na javni vodovod po vodovodnih sistemih:

- vodovodni sistem Stična	2 898
- vodovodni sistem Globočec	220
- vodovodni sistem Metnaj	121
Skupaj :	3 239

Število gospodarskih priključkov na javni vodovod po vodovodnih sistemih:

- vodovodni sistem Stična	174
- vodovodni sistem Globočec	4
Skupaj :	178

Tehnični podatki

Skupaj za vse sisteme:

- primarno in sekundarno omrežje 145 583 m,
- priključki 102 510 m,
- črpalne postaje 9,
- vodohrani 10 skupaj 2 231 m^3,
- hidropostaje 5,
- razbremenilniki 14,
- hidranti 450.

Po posameznih sistemih

Vodovodni sistem Stična

- primarno in sekundarno omrežje 88 040 m,
- priključki 92 160 m,
- črpalne postaje : Češnjice, Potok, Radanja vas, Radanja vas VH, Debeli Hrib, skupaj 6, Trstenik v gradnji
- vodohrani Vir 131 m^3, Vir 600 m^3, Šentvid 150 m^3, Češnjice 50 m^3, Znojile 100 m^3, Radanja vas 200 m^3, Debeli Hrib 100 m^3; skupaj 7 vodohranov, 1331 m^3 Hudo v gradnji 400 m^3
- hidropostaje Valična vas, Lučarjev Kal, Mali Videm, Radanja vas, skupaj 4,
- razbremenilniki pritiska Gabrovka, Znojile, Češnjice, skupaj 3,
- hidranti 375.

Vodovodni sistem Metnaj

- primarno in sekundarno omrežje 13 575 m,
- priključki 3 630 m,
- črpalne postaje Kačnarjev studenec, skupaj 1,
- vodohrani Metnaj 100 m^3,
- hidropostaje,
- razbremenilniki pritiska: Lovska koča, Mala Goričica, Belk, Pri Dobravi, Pod Dobravo, Nad Mekinjami, Pod Mekinjami, Kavec, skupaj 8, v izgradnji Planina in Osredek
- hidranti 42.

Vodovodni sistem Globočec

- primarno in sekundarno omrežje 43 968 m,
- priključki 6 720 m,
- črpalne postaje Globočec, Kamni Vrh, skupaj 2,
- vodohrani Grintovec 200 m^3, Stražni vrh 600 m^3, skupaj 800 m^3,
- hidropostaje Kuželjevec,
- razbremenilniki pritiska nizka cona Ambrus, Primča vas 3,
- hidranti 33.

Tabela cevovodov po sistemih, materialih in presekih

Legenda : LŽ – litoželezne cevi
S – salonitne cevi (azbestno-cementne)
JE - jeklene cevi
PVC – polivinilklorid
TPE – trdi polietilen
AL – trdi polietilen

Vrsta in profil cevi	SISTEMI					SKUPAJ (m)
	Stična - Ivančna Gorica	Stična - Šentvid	Metnaj	Globočec - Krka	Globočec - Ambrus	
LŽ-150					4610	4610,0
LŽ-100		800				800,0
LŽ-80		170			1173,6	1343,6
LŽ-50		1105				1105,0
S-200	1142,6			465		1607,6
S-175	3720	5600				9320,0
S-150	1515					1515,0
S-125	2967			7055		10022,0
S-100	775					775,0
S-80	10200	13825		110		24135,0
S-60	1622	1700				3322,0
S-50		740				740,0
JE-200	60					60,0
JE-150	60				1560	1620,0
JE-100			993			993,0
JE-80			371,8			3718
PVC-315	2521,4					2521,4
PVC-225	8542,2					8542,2
PVC-160		1362,2		1614,6		2976,8
PVC-140	1629,5			1203,6		2833,1
PVC-110	19,4	1286,4	504		722,6	2532,4
PVC-90		266,2			603,6	869,8
PVC-75					1209,9	1209,9
AL-110	6056,5		5750,1	4602	130	16538,6
AL-90	6693,8	6249	5216,5	10312,5	4845,9	33317,7
AL-75	820	1690		560	22	3092,0
AL-63	756	2624,5	741,7	3173,4		7295,6
Al-5/4	330	480				810,0
					SKUPAJ:	144879,5

Tabele mikrobioloških in kemijskih analiz

SISTEM STIČNA

Leto	Bakteriološke analize					Kemijske analize				
	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%
1989	55	21	38	34	62	14	3	21	11	79
1990	55	5	9	50	91	17	0	0	17	100
1991	55	6	11	49	89	13	0	0	13	100
1992	81	16	20	65	80	22	5	22	17	83
1993	72	3	4	69	96	37	0	0	37	100
1994	90	10	11	80	90	38	0	0	38	100
1995	76	3	3.9	73	96.1	20	0	0	20	100
1996	79	8	10	71	90	28	2	7	26	93
1997	73	12	16	61	84	22	2	9	20	91
1998	57	4	7	53	93	17	0	0	17	100

SISTEM GLOBOČEC

Leto	Bakteriološke analize					Kemijske analize				
	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%
1989	63	29	46	34	54	17	1	6	16	94
1990	57	15	26	42	74	20	1	5	19	95
1991	90	20	22	70	78	36	2	5	34	95
1992	79	13	16	66	84	17	5	29	12	71
1993	51	17	33	34	67	28	0	0	28	100
1994	59	18	30	41	70	26	0	0	26	100
1995	44	13	29	31	71	33	9	27	24	73
1996	38	10	26	28	72	19	0	0	19	100
1997	48	17	35	31	65	17	0	0	17	100
1998	51	13	25	38	75	19	3	15	16	85

SISTEM METNAJ

Leto	Bakteriološke analize					Kemijske analize				
	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%
1989	12	4	33	8	67	3	0	0	3	100
1990	4	0	0	4	100	1	1	100	0	0
1991	6	0	0	6	100	2	0	0	2	100
1992	8	0	0	8	100	2	1	50	1	50
1993	9	2	22	7	78	2	0	0	2	100
1994	8	1	12	7	88	2	0	0	2	100
1995	9	0	0	9	100	2	0	0	2	100
1996	8	0	0	8	100	3	0	0	3	100
1997	8	0	0	8	100	3	0	0	3	100
1998	5	1	20	4	80	2	0	0	2	100

Občina Dobrepolje

Na območju občine Dobrepolje obratuje javni vodovod Rob-Dobrepolje-Struge.

Splošne pogoje glede oskrbe s pitno vodo iz javnih vodovodov ter pravice, dolžnosti in odgovornosti upravljalcev in uporabnikov v zvezi z dobavo in odjemom pitne vode na območju Občine Dobrepolje določa Odlok o pogojih dobave in načinu odjema pitne vode na območju Občine Grosuplje (Uradni list RS št. 29/91). Tehnična izvedba in uporaba javnih vodovodov v občini Dobrepolje, ki so v upravljanju Javnega komunalnega podjetja Grosuplje, je opredeljena s Pravilnikom o tehnični izvedbi in uporabi javnih vodovodov. Območja virov pitne vode, varstveni pasovi in ukrepi za zavarovanje teh virov pred onesnaženjem so določena z Odlokom o varstvu virov pitne vode na območju Občine Ljubljana Vič – Rudnik. Občina Dobrepolje še nima veljavnega odloka.

Statistični podatki o javnih vodovodnih sistemih

Število oskrbljenih prebivalcev 3 590,
Število gospodinjskih priključkov 1 133,
Število gospodarskih priključkov 70.

Tehnični podatki

Vodovodni sistem Rob-Dobrepolje-Struge
• primarno in sekundarno omrežje 30 100 m,
• priključki 36 090 m,
• črpalna postaja Rob,
• vodohrani: Rob 158 m^3, Videm 200 m^3, Struge 100 m^3; skupaj 3 458 m^3,
• hidropostaja Rob
• razbremenilniki pritiska Rob, Ponikve, Kompolje; skupaj 3,
• hidranti 107.

Tabela cevovodov po materialih in presekih

Legenda :
LŽ – litoželezne cevi
S – salonitne cevi (azbestno-cementne)
JE - jeklene cevi
PVC – polivinilklorid
TPE – trdi polietilen
AL – trdi polietilen

Vrsta in profil cevi	SISTEM Dobrepolje	SKUPAJ (m)
S-200	10450	10450
S-150	3000	3000
S-125	1580	1580
S-100	2530	2530
PVC-110	220	220
AL-110	3340	3340
AL-90	10680	10680
AL-63	1000	1000
	SKUPAJ:	32800

Tabela mikrobioloških in kemijskih analiz

Leto	Bakteriološke analize					Kemijske analize				
	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%	Skupaj	Oporečno	%	Neoporečno	%
1989	47	7	15	40	85	6	0	0	6	100
1990	63	21	33	42	67	43	0	0	43	100
1991	49	26	53	23	47	31	0	0	31	100
1992	50	18	36	32	64	41	7	17	34	83
1993	68	26	38	42	62	53	3	5	50	95
1994	48	6	12	42	88	37	0	0	37	100
1995	50	5	10	45	90	26	0	0	26	100
1996	45	1	2	44	98	14	2	14	12	86
1997	48	4	8	44	92	18	3	16	15	84
1998	23	1	4	22	96	7	1	14	6	86

Zgodovina posameznih vodovodnih sistemov

Vodovodni sistem Grosuplje

V letih 1912 in 1913 je bil grajen vodovod Grosuplje z zajetjem studenca Treščenk, ki je lociran severno od sedanjega naselja Perovo - zgornji del, in sicer v zahodnem robu Črne doline. Pri zajetju izdatnosti 1 l/s, stabilnem glede nihanja količine in neoporečne kvalitete, je bil zgrajen zajezitveni objekt z akumulacijskim bazenom prostornine 30 m^3. Iz zajezitvenega objekta je bil speljan litoželezni cevovod do 35 m^3 velikega vodohrana na Koščakovem hribu. Dela je izvajala firma ing. Dirnböck iz Gradca, projekt je izdelal Deželni stavbni urad. Nadzor nad izgradnjo je imel ing. Heine. Oskrbljena so bila naselja Grosuplje, Stranska vas, Perovo, Brvace, Jerova vas in Potok, skupno 570 prebivalcev, litoželeznega cevovoda preseka 60 in 80 mm je bilo 7 200 metrov, na cevovodu je bilo 15 nadtalnih hidrantov in 16 javnih izlivk ter 6 korit za napajanje živine v dolžini po štiri metre. Gradnja vodovoda je bila ocenjena na 98 000 kron. K tem stroškom je obljubila država prispevati 40%, dežela pa 30 % sredstev.

Leta 1948, ko je začelo primanjkovati vode, so v potoku vzhodno od Brinja izkopali vodnjak z izdatnostjo 6 l/s, a so ga zaradi motnosti in oporečne kvalitete (tifus širših razsežnosti) kasneje opustili. Grosuplje se je oskrbovalo z vodo iz obeh zajetij do leta 1958, ko se je začela gradnja vodovoda Kačjak z zajetjem studenca Kačjak z izdatnostjo 14 l/s. Voda je bila kvalitetna, ob suši je izdatnost padla do 10 l/s, ob izredno visokih vodah - nekaj ur po nalivih, je rahlo zakalila, sicer pa je bila neoporečne kakovosti. Zgrajeno je bilo črpališče z akumulacijskim bazenom, tlačnim AC cevovodom preseka 90 mm, vodohranom na zahodnem robu Kovačevca s prostornino 35 m^3, povezovalnim težnostnim cevovodom AC preseka 150 mm do vodohrana nad Jerovo vasjo s prostornino 140 m^3 ter oskrbovalnim cevovodom AC preseka 150 mm do naselja Grosuplje skupaj z napajalnim cevovodom po Adamičevi cesti. Leta 1970 je bil zgrajen cevovod AC preseka 80 mm do naselja Spodnje Duplice. Projekt je izdelal PNZ pod št. K7V-328/69 – ing. Rupnik. Leta 1972 je bil narejen vodovod Velika in Mala Stara vas s PE cevmi preseka 90 mm, leta 1977 pa vodovod Spodnje Duplice-Peč s cevmi PE preseka 75 mm. Zaradi naglega razvoja naselja Grosuplje je bilo potrebno zagotoviti dodatne količine kvalitetne pitne vode, zato je bilo leta 1970 zgrajeno drenažno zajetje pod Dobjem in črpalnica Dobje. Nekaj kasneje je bil zgrajen visokonapetostni daljnovod iz Stare vasi in transformatorska postaja. V letih 1973-74 je bil zgrajen 100 m^3 velik vodohran nad naseljem Perovo s tremi vodnimi celicami in povezovalnim cevovodom AC preseka 300 mm čez avtocesto, mimo Motela Turist in po Ljubljanski cesti, Brinju in Stranski poti do Adamičeve ceste. Pod Dobjem

je bil zajet studenec izdatnosti 10 l/s, dokaj stabilen glede nihanja količin in neoporečne kvalitete, in do črpalnice speljan težnostni AC cevovod preseka 150 mm. Na območju zamočvirjene doline zahodno od Šormovega mlina je bilo zgrajeno drenažno zajetje, imenovano Šormov mlin, zmogljivosti do 8 l/s. Ker so bile ob vznožju drenažnega zajetja obdelovalne njive in travniki, je bila voda v času gnojenja oporečna, ob visokih padavinah srednje kalna, sicer stabilna glede izdatnost in neoporečna ob nizkih vodostajih, občasno pa bakteriološko oporečna. Več lokalnih izvirov predvsem v severovzhodnem delu doline je bilo zajetih z drenažnim sistemom luknjičastih cevi in lokalnih jaškov, od njih je bil speljan povezovalni cevovod AC preseka 150 mm do zbirnega jaška pri mlinu, od tam pa gravitačni AC cevovod preseka 200 mm do črpalnice Dobje. Leta 1974-75 je bil zgrajen vodovod AC preseka 125 mm do vasi Veliko Mlačevo. Ob prebivalcih in občini Grosuplje je del investicije pokril obrat Ljubljanskih mlekarn Boštanj. Po položitvi primarnega cevovoda je bila takoj zatem izvedena gradnja sekundarnega vodovoda za oskrbo naselij Malo Mlačevo, Veliko Mlačevo in Zagradec s cevmi PE preseka 90 mm. Do vasi Brezje je bil vodovod PE preseka 80 mm zgrajen leta 1974. Trasa poteka od tovarne Motvoz in platno po Industrijski cesti ter nato čez zamočvirjene travnike do sredine vasi. Leta 1973-1974 so krajevne skupnosti Podtabor, Spodnja Slivnica, Račna, Grosuplje, Skupščina občine Grosuplje, Skupščina samoupravne stanovanjske skupnosti, Komunalni sklad občine Grosuplje in Komunalno podjetje Grosuplje sprejele družbeni dogovor o sodelovanju in medsebojni pomoči pri izgradnji regionalnega vodovoda Podtabor-Ponova vas-Spodnja Slivnica-Grosuplje-Račna. Leta 1995 so krajevne skupnosti Podtabor, Spodnja Slivnica in Staro Apno uvedle krajevni samoprispevek za izgradnjo vodovoda. Gradnja vodovoda se je pričela leta 1996, razdeljena v etape, in sicer :

- I. etapa - zajetje Borštnik, črpalna postaja Podtabor, vodohran Kobiljek 1 000 m^3 s tlačnim in napajalnim cevovodom med vodohranom in črpalno postajo.
- II. etapa - cevovod od VH Kobiljek do VH Spodnja Slivnica, črpalna postaja Spodnja Slivnica in vodohran Spodnja Slivnica.
- III. etapa - cevovod Spodnja Slivnica-Račna-Čušperk, črpalna postaja Račna, razteţilnik Predole in vodohran
- IV. etapa - cevovod Ponova vas-Industrijska cona ter vodovodni odcepi Mala vas, Pece, Bičje, Podgorica.

Objekt še nima uporabnega dovoljenja.

Leta 1983 je bil zgrajen odcep Perovo-Hrastje, PE cevovod preseka 100 mm. Leta 1984 se je začela izgradnja vodovoda Lobček-Plešivica-Luče v skupni dolžini 6 178 metrov. Razen PE cevovoda je bila zgrajena črpalnica Lobček, vodohran na Plešivici prostornine 100 m^3, znotraj njega Hidropak črpališče za naselje Plešivica ter, nekaj kasneje, signalni kabel med črpalnico Lobček in vodohranom Plešivica. Gradnjo je izvajalo Komunalno podjetje Grosuplje ob soudeležbi mladinskih delovnih brigad. Vodovod je bil dokončno zgrajen leta 1986. Leta 1987 se je zgradilo 850 metrov cevovoda PE preseka 110 mm, podzemna hidranta in blatni izpust vodovoda Cerovo. Še do danes ni zgrajen objekt za ustrezno povečanje pritiska, zato na tem območju ni rešen požarni element. S pitno vodo so za silo preskrbljeni 4 uporabniki. Občina Grosuplje je ob izdatni pomoči Območne vodne skupnosti Ljubljanica-Sava in strokovnem sodelovanju Geološkega zavoda Ljubljana, predvsem ing. Zvoneta Menceja, leta 1984 izvedla raziskovalno vrtino VP-1/84 – Dobje, locirano zahodno od poti proti Dobju v neposredni bližini obstoječega zajetega studenca pod Dobjem. Na podlagi črpalnega poizkusa je bila določena zmogljivost okoli 15 l/s, bogate izkušnje projektanta ing. Drčarja so botrovale izvedbi cevovoda z natego, brez črpanja. Cevovod PVC izvedbe preseka 225 mm je bil zgrajen leta 1987. Isto leto, to je leta 1987, je bil pridobljen nov vodni vir iz globoke vrtine v Črni dolini – VP-3/87. Od tam je bil leta 1989 do zbiralnika pri črpalnici Dobje zgrajen cevovod PVC preseka 225 mm. Ob izgradnji avtoceste Šmarje Sap–Višnja Gora je bila zaradi možnega onesnaženja vodnega vira Stavka izvedena povezava sistemov Grosuplje–Šmarje, obenem pa je bil ukinjen dovod vode iz vodnega vira Treščenk ter opuščen stari vodohran na Koščakovem hribu, ki sedaj ne služi nobenemu namenu in počasi propada. Zajetje

Treščenk pa je rezervni vodni vir, saj lahko edini poleg Curka dovede v naselje Grosuplje vodo brez električne energije, in sicer – skupno okoli 6 l/s, kar predstavlja vodooskrbni zdravstveni minimum ob naravnih nesrečah. Leta 1992 je bil grajen vodovod Spodnje Duplice, cevovodi so se po dolgem času spet LŽ presekov 100 mm, s pitno vodo se oskrbuje iz zajetja Kačjak. Leta 1992 je bila začeta gradnja vodovoda Curek – vključitev dveh novih zajetij, lociranih južno od zajetja Borštnik v Medvedici, izgradnja cevovoda do črpalnice Podtabor in razbemenilnika pri drevesnici v Medvedici. Cevovodi so ductilni, presekov 80 in 125 mm. Zajeta sta bila dva studenca, in sicer Curek I z zmogljivostjo 4 l/s in Curek II z zmogljivostjo 0,5 l/s. S tem je bilo v večji meri nadomeščeno prejšnje zajetje Borštnik, ki je bilo bolj izpostavljeno možnim onesnaženjem, saj je voda površinsko tekla mimo drevesnice in ponikala v zajetje – vodni vir Borštnik. Pridobljene so bile tudi strokovne osnove za določitev in sprejem varstvenih pasov novih zajetij. Odlok o zavarovanju varstvenih pasov vodovodnih zajetij Curek I in Curek II je sprejela skupščina mesta Ljubljane. Zadnje večje aktivnosti za razširitev omrežja in izboljšanje vodnih zajetij so se začele leta 1996 in še trajajo. Leta 1996 je bila izvedena nova vrtina VP-4/96, zgrajena neposredno ob vrtini VP-2/85 – Dobje ob drenaži Šormov mlin. Z vključitvijo obeh vrtin v vodovodni sistem je bila spomladi leta 1999 opuščena in ukinjena drenaža Šormov mlin. Od novega črpališča Šormov mlin je bil do črpalnice Dobje položen nov oskrbovalni cevovod LŽ ductil s presekom 150 mm in 200 mm, prav tako pa tudi napajalni PE cevovod za nižje ležeče objekte doline Dobje preseka 5/4. Od transformatorske postaje Dobje, neposredno pri črpalnici Dobje, je bil do novega črpališča položen elektrokabel dolžine 550 metrov. Naslednje faze predvidevajo izgradnjo cevovoda do novopredvidenega vodohrana prostornine 100 m^3 nad vikendi v Dobju in oskrbo naselij Dobje, Mala Stara vas in vikend predela Dobje s pitno vodo iz novega črpališča Šormov mlin. Leta 1998 je bila narejena nova vodovodna napeljava za višinski predel naselja Perovo. Zgrajen je bil nov vodohran Perovo s prostornino 1 000 m^3, PE vodovod preseka 110 mm kakor tudi črpališče znotraj vodohrana. S tem je bila dokončno zadovoljivo urejena oskrba višje ležečega predela naselja Perovo s pitno in požarno vodo, izboljšale pa so se tudi tlačne razmere na Perovem. Leta 1997 se je začela izgradnja vodovoda Ilova Gora. Pridobljeno je gradbeno dovoljenje za I. fazo, to je oskrbovalni cevovod s črpalnico pod Čušperkom. Do srede leta 1999 je bil narejen tlačnonapajalni cevovod LŽ ductil preseka 80 mm in črpalna postaja. V nadaljevanju se predvideva izgradnja cevovoda do vodohrana Ilova Gora prostornine 100 m^3 in napajalnega cevovoda do Velike in Male Ilove Gore, Gabrja, Kurje vasi, Hočevja in Ravnega Dola.

Vodovod Šmarje

Šmarje je dobilo prvi vodovod že ob koncu prejšnjega stoletja, ko so zajeli studenec Zacurek in od njega pripeljali vodo do naselja. Leta 1895 je bla velika in slavnostna otvoritev. Leta 1943 so Italijani vodovod pojačali z vodo iz zajetja Gamazej, ki pa ne izkazuje dobre kvalitete. Vgrajene so bile litoželezne cevi, postavljene javne izlivke in izvedeni priključki hiš do gostilne Perpar ter hiš okoli cerkve. Vodohran je lociran vzhodno od hiše Šestovih. Vaški vodovod obratuje še danes, z njim upravlja vodovodni odbor. Ob obnovi regionalne ceste skozi Šmarje in gradnji avtoceste Šmarje-Višnja Gora leta 1990 je bil delno obnovljen tudi vaški vodovod. Nazadnje je bil vodovod obnavljan ob obnovi ceste proti pokopališču in ob ureditvi ploščadi pred cerkvijo leta 1996 in 1997.

Leta 1952 je Zavod za urbanizem in komunalno tehniko izdelal načrte za novi vodovod Šmarje z zajetjem vode iz studenca Stavke. Zajetje je locirano v manjši globeli, južno od hriba Vrhovka v dolini Škofeljščice. Voda je bila zajeta na dveh mestih, obe sta dostopni, eno je na severni strani podzemne komore, drugo je na dnu akumulacijskega bazena. Skupno je bilo zajete vode 6,4 l/s, izdatnost vode se je tekom let, verjetno zaradi stalne širitve bližnjega peskokopa Mineral, zmanjševala, tako da znaša danes le še nekaj več kot 4 l/s. Leta 1954 je bil vodovod zgrajen, in sicer tlačni in

napajalni azbestnocementni cevovod presekov 100 in 80 mm, črpalnica na zajetju in vodohran prostornine 75 m^3. S kvalitetno pitno vodo so bila oskrbljena naselja Šmarje-Sap, Paradišče, Razdrto, Sela, Cikava. Leta 1970 so bila z vodo oskrbljeni tudi Veliki in Mali Vrh ter Tlake. V osemdesetih letih se je zgradil vodovod do Laniške kapelice na Škofljici ter po velikih naporih tudi vodovod do Gajnič. Vse večja potrošnja je narekovala povečanje vodohrana, tako so leta 1984 obstoječemu vodohranu prizidali še eno vodno celico prostornine 100 m^3. Ob izgradnji avtoceste Šmarje-Višnja Gora in Malence-Šmarje je bilo na vodovodu izvedenih kar nekaj zelo pomembnih obnov, predvsem obnova oz. rekonstrukcije vodovoda po Ljubljanski cesti. Vodovod je obnovljen od železniškega podvoza pri Perparju do Cikave. Iz preventivnih razlogov (gradnja v bližini Stavke, predori) je bil zgrajen vodovod Grosuplje-Šmarje s PVC cevovodom preseka 140 mm od Perovega, mimo Hrastja, preko Paradišča do črpalne postaje nad hlevi pod Farovškim hribom. Od črpalne postaje je bil zgrajen tlačni cevovod in vodohran visoke cone na Farovškem hribu prostornine 109 m^3. Istega leta je bil zgrajen tudi vodovod do Podgorice. Leta 1992 je bil zgrajen cevovod Šmarje - visoka cona, ki je, ločeno od vodovoda iz vodohrana Mali Vrh, napajal vse višje ležeče predele Šmarja z vodo iz vodohrana Farovški hrib. Gre za zaselke Veliki Vrh, del Malega Vrha, Lahove ceste, novega naselja P2 nad starim pokopališčem in možnostjo oskrbe dela Tlak in Razdrtega - okoli cerkve Treh križev. Vsako leto se del vodovoda obnovi, predvsem se zamenja azbestnocementne cevi. Tako je v Šmarju obnovljenega že čez 80 % cevovoda. Leta 1999 je bila neposredno poleg zajetja Stavka izvedena globoka vrtina, s katero se je pridobilo 7 l/s izjemno kvalitetne vode. Vrtina le delno vpliva na obstoječa zajetja, tako da lahko z gotovostjo trdimo, da bo z vključitvijo nove vrtine v vodovodni sistem Šmarje dolgoročno rešena oskrba s kvalitetno vodo, seveda če se bo nehal širiti peskokop Mineral.

Vodovod Železnica-Lipljene

Zgodovina vodooskrbe škocjanskih hribov sega že v začetek tega stoletja, saj je leta 1909 podjetnik Lončarič pri velikih Lipljenih zgradil 73 metrov globok betonski vodnjak, kar ga je stalo 1 840 kron. Ob vodnjaku je bilo 4 metre dolgo korito za napajanje živine. Kraji so dobili vodo šele leta 1976, ko je bila tudi otvoritev vodovoda Železnica, ki je oskrbel s pitno vodo naselja Velike Lipljene, Male Lipljene, Rožnik in Železnica. Celotna investicija je znašala 1.860.000 din. Sredstva so prispevali domačini, Skupščina občine Grosuplje, Komunalno podjetje Grosuplje, Gostinsko podjetje Polževo, Gozdno gospodarstvo Grosuplje ter Zavarovalnica Sava v obliki kredita. Zgrajeno je bilo zajetje kraškega studenca Mrzlica zmogljivosti 4 l/s, nestalne izdatnosti in slabše kakovosti ob visokih vodah, ko zmerno zakali - tedaj je voda tudi mikrobiološko oporečna. Ob zajetju je bila zgrajena črpalnica, nova transformatorska postaja, tlačnonapajalni PE cevovod preseka 80 mm, vodohran nad regionalno cesto prostornine 50 m^3 in napajalni PE cevovod preseka 80 mm. Sistem z vodo oskrbuje Velike in Male Lipljene, Rožnik, Železnico in tri vikend naselja okoli Velikih Lipljen. Leta 1989 je bil zgrajen vodovod od Velikih Lipljen do Taborske jame. Leta 1994 je bil zgrajen vodovod med Malimi Lipljeni in Škocjanom ter s tem omogočena povezava s škocjanskim sistemom. Zaradi slabih tlačnih razmer predvsem v naselju Male Lipljene in vse večji potrošnji je bil leta 1998 zgrajen nov vodohran prostornine 100 m^3, lociran 10 metrov višje od starega. Ob izgradnji vodohrana se je obnavila črpalnica Močile. Vgrajeni sta novi črpalki, pripravlja se dezinfekcija s plinskim klorom in avtomatizacija s procesorjem Moscad ter vzpostavitev daljinskega upravljanja.

Vodovod Škocjan

Leta 1972 je bil po petih mesecih gradnje dan v obratovanje vodovod Škocjan. V dolini

jugovzhodno od vasi je bilo zajetih 6 manjših zajetij Zdravščka z minimalno izdatnostjo, in sicer od dveh decilitrov do enega litra v sekundi. Položenih je bilo 1 100 metrov PE cevi, zgrajena je bila črpalnica in vodohran prostornine 50 m^3 nad domačijo Marolt. Ob otvoritvi in tudi kasneje je bilo kar nekaj težav z zrakom v ceveh med črpalnico in zajetji. Leta 1993 sta bila obnovljena črpalna postaja ter cevovod pri cerkvi in šoli, leta 1994 pa sta se sistema Škocjan in Železnica povezala.

Vodovod Žalna

Vodovod Žalna je bil zgrajen leta 1934 po načrtih Centralnega higienskega zavoda v Ljubljani. V dolini vzhodno od naselja Velika Žalna, in sicer severno od železniške proge, je bil zajet studenec zmogljivosti 0,5 l/s. Do črpališča so bile položene lončene cevi, od črpališča do vodohrana prostornine 70 m^3 pa pocinkane cevi preseka 2". Od vodohrana do Velike in Male Žalne so bile položene litoželezne cevi, stikovane na svinec in grafitna tesnila. Zaradi pomanjkanja vode je bilo leta 1984 narejeno novo drenažno zajetje v nanosu potoka, ki ga v glavnem sestavljata pesek in gruščc. Pridobljena sta bila dodatna 2 litra vode na sekundo. Zgrajeno je bilo tudi novo črpališče z zbiralnico vode in tlačnim cevovodom PE preseka 75 mm. Dela so bila zaključena leta 1984. Zaradi mašenja drenaže in nestabilnega varstvenega pasu so bile leta 1997 izvedene hidrogeološke raziskave, leta 1998 pa je bila izvedena globoka vrtina izdatnosti do 6 l/s. Vključitev nove vrtine v vodovod Žalno se predvideva v letu 2000. Potrebno bo tudi zamenjati stare in povsem dotrajane cevi, povečati njihov presek in vzpostaviti hidrantno omrežje z nadzemnimi hidranti.

Vodovod Sevnik

Vodovod Sevnik je bil zgrajen kot druga faza vodovodnega sistema Podtabor. Leta 1982 je bila zgrajena I. etapa tega vodovoda, to je zajem studenca Sevno z zajetjem in črpalno postajo, tlačnim cevovodom in vodohranom prostornine 100 m^3 nad zaselkom Moravče. V II. fazi leta 1984 pa se je gradnja nadaljevala, zgradil se je razbremenilni objekt nad Rogatcem ter oskrbovalni cevovod do naselij Rogatec, Vrbičje, Medvedica, Udje in Vino. Leta 1988 je bil zgrajen še odcep za oskrbo Spodnjega Vina in dela Smrjen. Vsi cevovodi so PE, v vasi Udje sta tudi dva razbremenilna jaška.

Vodovod Lipoglav-Spodnja Slivnica

Z vodovodom upravlja Javno podjetje Vodovod - kanalizacija Ljubljana. Vodovod oskrbuje tudi skrajna severna območja občine Grosuplje: naselja Zgornjo Slivnico in Magdalensko goro. Zgornja Slivnica je dobila vodovod leta 1982, Magdalenska gora pa leta 1998. Sicer pa so pri upravljanju tega vodovoda težave s količino vode v sušnih obdobjih, ko je potrebno večkrat zmanjšati potrošnjo.

Lokalni vodovodi

Vodovod Polica

Vodovod Polica je največji lokalni vodovod na območju občine Grosuplje. Vodo zajema iz

dveh zajetij pod Kucljem vzhodno od Blečjega Vrha. Leta 1974 in 1975 so zgradili 3 kilometre cevovoda za Polico in bližnje zaselke, leta 1983 pa je bil vodovod Polica dokončan, saj so bila zaključena dela od zajetja Pod Kucljem do Blečjega Vrha. Zgradilo se je novo zajetje, cevovod in uredila dva jaška. Sicer pa voda do vodohrana Strmec prostornine 80 m^3 priteče gravitačno, del vode se razteži in oskrbuje Polico, Goričane in okoliške zaselke, del vode pa odteka na novozgrajeni vodohran v Bliski vasi s prostornino 140 m^3, od koder gravitačno oskrbuje ostale zaselke. Leta 1998 je krajevna skupnost Polica, upravljavka vodovoda Polica, začela temeljito obnovo svojega omrežja, izvrtali so tudi globoko vrtino na območju Klanci severno od Police. Z novim cevovodom naj bi oskrbeli vikend naselje Zavrh in Gradišče. Dela še niso končana. Omeniti velja napore Občine Grosuplje, da bi se vodovod obnovil kot javni vodovod in predal v upravljanje Javnemu podjetju ter da bi se izvedla sinteza vseh razpoložljivih vodnih virov poliškega konca. Izdelane so študije odvoda viška vode proti Grosupljemu. Do te realizacije, kot zaenkrat kaže, še dolgo ne bo prišlo.

Vodovod Blečji Vrh

Vodovod je s pitno vodo oskrbljen iz zajetja Malakarska voda izdatnosti okoli 0,3 l/s. Zajetje je v grapi severovzhodno od Blečjega Vrha. Voda je zajeta v razpokanem dolomitu na kontaktu z laporjem. Blečani so izdelali zajetje že leta 1906, do vasi so napeljali 3/4" cevi in naredili javni izlivki. Gradnja je stala 4 000 kron, stroške sta pokrila deželna vlada in deželni odbor. Vodohran je na holmu Pungrt severno za vasjo in ima prostornino 20 m^3. Po vasi so razpeljane PE cevi preseka 2".

Vodovod Dole

Vodovod Dole ima že dolgo zgodovino, saj je bil zgrajen leta 1906, ko so po načrtih takratne oblasti izdelali vodovod iz svinčenih cevi majhnega preseka do srede naselja. Zajetja niso primerno uredili, vodovod so lahko uporabljali trije gospodarji. Leta 1954 so po načrtih Higienskega tehničnega zavoda SRS zgradili novo zajetje Koritnica, vodohran in položili nov cevovod.

Vodovod Gorenja vas, Dolenja vas in Troščine se oskrbuje iz studenca. Kucelj zmogljivosti 0,5 l/s. Preko črpališča iz vodohrana prostornine 100 m^3 se oskrbuje 50 priključkov. Cevovod je PE izvedbe preseka 6/4 ", zadnje čase v fazi obnove.

Vodovod Leskovec je bil zgrajen leta 1974.

Vodovod Velika Loka

Vodovod Velika Loka je bil zgrajen leta 1954 po načrtih Centralnega higienskega zavoda Ljubljana. Voda za Malo Loko je bila zajeta v grapi Lisična dolina vzhodno od železniške proge pri naselju Mala Loka. Za Veliko Loko je zajetje v dolini potoka Breg, imenovano tudi Brlece, kjer je tudi vodohran prostornine 40 m^3. Za Veliko Loko je bilo leta 1983 poleg starega zgrajeno novo zajetje Gavge izdatnosti okoli 3 l/s. Sicer pa je vodooskrba na območju Velike in Male Loke dokaj raznovrstna, saj imajo štiri hiše svoj vodovod in svoj vodohran in zaselek Dule ima svoj vodovod in dva vodohrana. Vsak vodovod ima svoj vodovodni odbor. Zaradi onesnaženja vseh zajetij v Loški dolini se pripravlja projekt navezave lokalnih sistemov na vodovod Žalno.

Vodovod Stična

Stiški vodovodni sistem, nekdaj imenovan Stična-Trebnje-Dobrnič, je bil v osemdesetih letih po številu oskrbovanih naselij in razvejanosti eden večjih v Sloveniji. Sredi osemdesetih let je del vodovodnega sistema, ki oskrbuje območje občine Trebnje, prevzela v upravljanje Komunala Trebnje. Z izgradnjo vodovodnega sistema Radanja vas je stiški vodovodni sistem dokončno postal oskrbni sistem za območje občine Ivančna Gorica.

Močni vodni viri v dolini Stiškega potoka na razmeroma visoki nadmorski višini so že zgodaj privlačevali hidrotehnične strokovnjake. Tako so leta 1939 strokovnjaki Higienskega zavoda Ljubljana začeli s prvimi meritvami zajetij, geodetskimi snemanji in spremljanji kvalitete izvirov. Leta 1942 so izdelali načrte vodooskrbe Stične. Po vojni je kmetijska zadruga Naproza v Stični ustanovila gradbeno-vodovodni odbor, ki je svoja Pravila vodovodne skupnosti registriral pri Ministrstvu za kmetijstvo in gozdarstvo LRS leta 1953. Za gradnjo vodovoda je odbor poleg lastnega dobička pridobil še sredstva iz skladov Okrožnega ljudskega odbora Ljubljana, dotacije občine Trebnje in kredite. Okrajni zavod za male investicije Ljubljana je gradnji dotiral 20 km azbestnocementnih cevi preseka 60 in 80 mm. Leta 1953 je načrte po podrobnem pregledu dopolnil ing. Drčar. Še istega leta so bili zajeti izviri Drmožnik zmogljivosti 15 l/s, Lahka voda zmogljivosti 5 l/s in Babje koleno zmogljivosti 1,7 l/s. Gradbena dela so se začela leta 1953 v odborovi lastni režiji. Ustanovila se je zadružna skupnost, v katero je vstopilo 1 175 članov. Voda je bila po primarnem cevovodu od zajetij prek vodohranov Vir pri Stični prostornine 131 m^3, vodohrana Šentvid prostornine 150 m^3 ter vodohrana v Velikem Gabru, Veliki Loki in Trebnjem leta 1960 pripeljana do Trebnjega. Ob tem je potrebno omeniti vodovod Šentvid, ki je bil zgrajen že leta 1938 ob znatni finančni pomoči tovarnarja Antona Lavriča. Voda je bila zajeta severno od Šentvida, zajet je bil izvir Meklenovec in Češnjiški potok, pri Lavričevi tovarni je bilo črpališče, na Farovškem hribu pa vodohran. Stalno širjenje vodovoda, slabo vzdrževanje in vse večje motnje pri oskrbi so narekovale raziskave dodatnih vodnih virov. Tako je bilo leta 1974 zgrajeno novo drenažno zajetje pod Leskovcem, imenovano Izvirek, izdatnosti 10 l/s, Izdatnost je z leti padla, saj so se drenažni cevovodi zapolnili s koreninami bujno rastočega grmovja.. Istega leta je bil zgrajen tudi AC cevovod do obstoječega cevovoda nad Potokom. Izvirek je tipično drenažno zajetje v prodnati dolini pod Leskovcem, zgrajeno z razvejano mrežo perforiranih cevi, zbirnih jaškov in končnim jaškom, kjer je bil kapalni dezinfekcijski sistem.

Vse večja širitev sistema predvsem po območju občine Trebnje je leta 1978 narekovala zajezitev izvira Šentpavel in vključitev v sistem Stična-Trebnje, leta 1979 pa gradnjo cevovoda in vodohrana Medvedjek. Leta 1981 so se izvajala zaključna dela, leta 1982 pa je vodovodni sistem začel delovati. Zaradi visoke motnosti ob nalivih je bila na Medvedjeku dograjena čistilna naprava. Leta 1981 je bil zgrajen nov cevovod Vir pri Stični-Ivančna Gorica, ki je izboljšal razmere na ivanško-muljavskem območju predvsem v poletnih obdobjih. Zaradi občasne motnosti vode po večjih nalivih so se leta 1984 začete hidrološke raziskave v dolini Stiškega potoka, in sicer v ožjem območju zaselka Potok. Še istega leta je bila dokončana vrtina pri opuščenem peskokopu Vsp-1/84 izdatnosti okoli 5 l/s, nekaj kasneje tudi drenažno zajetje Stiški potok, ki preko navoženega proda drenira vodo Stiškega potoka in jo zbira s pomočjo perforiranih cevi in zbirnih jaškov. Z izgradnjo novega PVC cevovoda preseka 325 mm na odseku Potok-Vir leta 1988 sta bila novopridobljena vodna vira v Potoku vključena v oskrbni sistem Stična. Ob tej priložnosti je bil na mestu, kjer se vključuje voda iz vrtine in drenaže v novozgrajeni cevovod, narejen nov poliesterski zbirni jašek ter nova klorirna naprava, locirana nekoliko južneje. S tem se je opustila dezinfekcija s kapalnim sistemom v Izirku ter uvedla plinska dezinfekcija. Leta 1987 je bil neposredno nad starim vodohranom na Viru pri Šentvidu zgrajen nov vodohran prostornine 600 m^3, ki je dokončno rešil problematiko akumulacije vode za premoščanje potrošnje ob konicah.

Leta 1985 se je začela obsežna gradnja vodovodnega omrežja na območju južno od Ivančne

Gorice. Najprej se je gradil cevovod Gorenja vas-Male Kompolje-Velike Kompolje-Sušica, odsek Bojanji Vrh-Lučarjev Kal ter Sušica-Trebež v skupni dolžini 4 500 metrov Gradnja je bila zaključena konec leta 1987. Leta 1988 se je začela izgradnja ojačitvenih cevovodov na odseku Ivančna Gorica-Muljava s PVC cevmi preseka 225 mm ter Ivančna Gorica-Hudo s PVC cevmi preseka 140 mm. Z izgradnjo teh dveh odsekov je nastala možnost širitve stiškega vodovoda proti dolini reke Krke. Izboljšana je bila tudi oskrba predvsem višje ležečih hiš Stranske vasi in Hudega. Leta 1989 je po novozgrajenem PE cevovodu preseka 90 mm na odseku Muljava-Potok pri Muljavi-Znojile in vodohranu Znojile s prostornino 100 m^3 voda po dolgoletnih naporih, sistemski gradnji in širitvi sistema Stična končno pritekla v dolino reke Krke.

Že naslednje leto se je začel graditi PVC vodovod preseka 160 mm na odseku Sušica-Kitni Vrh-Gabrovka, leta 1992 pa PVC in PE vodovod preseka 110 mm na odseku Gabrovka-Tolčane-Valična vas ter hidropak postaja za oskrbo Valične vasi. Po projektni dokumentaciji je za oskrbo Valične vasi predviden vodohran, ki pa žal ob gradnji vodovoda ni bil zgrajen. Izgradnja vodohrana se iz leta v leto prestavlja in nič ne kaže, da bi bila v doglednem času uresničena.

Leta 1990 so bila na širšem ivanškem območju začeta geološka vrtanja, da bi se pridobile večje količine pitne vode iz dolomitnih sestojev. Tako sta bili v dolini Trsteniščice v marcu in septembru leta 1990 izvedeni vrtini VT1/90 izdatnosti 9l/s in VT2/90 izdatnosti 10 l/s, ob istočasnem črpanju skupaj do 15 l/s. Leta 1993 je bila dokončana vrtina Črnelski potok izdatnosti 7 l/s. Glavni namen je bil ojačati vodovod Stična ob izgradnji vodovoda Polževska planota in opustitvi Globočca za oskrbo doline reke Krke. V zamočvirjeni dolini pod Radanjo vasjo sta bili izvedeni dve vrtini skupne izdatnosti okoli 50 l/s. Slednji sta bili zaradi velike izdatnosti in dobre kvalitete vode zanimivi predvsem za občino Trebnje, ki se je že dalj časa ukvarjala z raziskavami za nadomestitev zajetja Šentpavel. Tako je prišlo po podpisu sporazuma o izgradnji vodovoda Radanja vas leta 1991 do izgradnje črpalnice, cevovoda in vodohrana Radanja vas prostornine 200 m^3. Za oskrbo visoko ležečih objektov nad Radanjo vasjo se je zgradil cevovod in v vodohran vgradila hidropak postaja. Komunala Trebnje je v nadaljevanju zgradila cevovod med Radanjo vasjo in Medvedjekom in avtomatizirala črpalnico.

Že leta 1990 se je gradil PVC vodovod presekov 160 in 110 mm na odseku Velike Dole-Male Dole-Pungert, in sicer kot del napajalnega cevovoda iz vodovoda Radanja vas. Zaselki na omenjenem odseku so vse do danes oskrbovani iz stiškega vodovoda. Leta 1992 sta bila z izgradnjo 160 metrov dolgega povezovalnega cevovoda v Temenici povezana sistema Radanja vas in Stična. Leta 1997 se je nadaljevala izgradnja vodovoda Radanja vas z izgradnjo tlačnonapajalnega cevovoda do vodohrana Mihelca prostornine 100 m^3, oskrbovalnega cevovoda po Debelem hribu in cevovoda za oskrbo zaselkov Golce in Mišji dol v občini Litija. Leta 1999 je bila gradnja dokončana z izvedbo avtomatizacije objektov in prevzemom sistema Radanja vas-Debeli hrib v upravljanje Javnega komunalnega podjetja Grosuplje.

Leta 1993 se je začela I. faza vodovoda Petrušnja vas-Češnjice-Kal. Gradnja se je nadaljevala leta 1997, ko je bila zgrajena črpalna postaja Češnjice in vodohran Kal prostornine 50 m^3. Leta 1998 je bil zgrajen odcep do zaselka Kal, leto kasneje pa do Culke. Predvideva se še izgradnja cevovoda do višje ležečih hiš v Petrušnji vasi.

Leta 1995 se je začela gradnja vodovoda Polževska planota: izvedena je bila prva faza, PE cevovod preseka 110 mm od hlevov na Muljavi, preko Muljave do Oslice. Leta 1998 pa PE cevovod preseka 110 mm od Oslice do predvidenega črpališča Mevce. Nadaljevanje gradnje vodovoda se predvideva po vključitvi vodovoda Trstenik v sistem Stična leta 2000. Leta 1996 se je začela izgradnja vodovoda Sad-Rdeči Kal, in sicer črpalnice nad Podborštom in vodovoda PE izvedbe preseka 110 mm do Sada. Leta 1998 je bil narejen vodovod skozi naselje Rdeči Kal, leta 1999 pa je bil dokončan vodohran nad Sadom s prostornino 100 m^3. V naslednjih letih bo potrebno zgraditi še del tlačnega cevovoda med naseljem Sad in vodohranom, dokončati črpališče in obnoviti cevovod med Podborštom in črpališčem.

Leta 1998 se je začela gradnja vodovoda Stična-visoka cona-levi breg. Gre za oskrbo višje ležečih hiš, ki so raztresene po pobočju Velikega Boršta zahodno od Stične. Zgrajen je le del cevovoda v Gabrju, investicija je zaradi razpršenosti hiš in velikih višinskih razlik finančno zelo zahtevna in se bo zato še dolgo izvajala.

Ob gradnji avtoceste Višnja Gora-Bič spomladi leta 1999 se je začela tudi gradnja vodovoda Trstenik. Gre za dve črpalnici nad vrtinama Trstenik, LŽ ductilni cevovod do Višnje Gore in Hudega, vodohran Hudo prostornine 400 m^3 ter cevovod skozi naselje Hudo do Vodotučin. Vodohran in obe črpalnici bodo popolnoma avtomatizirani in s sistemom procesnega vodenja vključeni v nadzorni sistem Javnega komunalnega podjetja Grosuplje. Poleg vodovoda Trstenik je ob izgradnji avtoceste predvidenih še več obnov in prestavitev vodovodov, med večjimi sta odseka v izvozno–uvozni pentlji Ivančna Gorica in Šentvid-Male Pece.

Vodovod Globočec - Krajinski vodovodni sistem

Krajinski vodovodni sistem Globočec je bil zgrajen neposredno pred drugo svetovno vojno. Načrte za gradnjo je financirala Kraljevina Jugoslavija oz. Dravska banovina. Gradbeni del projekta so izvedli slovenski projektanti pod vodstvom ing. Pupisa, strojnomontažni in elektroprojekt pa je delo italijanskih projektantov. Sistem je bil zasnovan velikopotezno, in sicer za oskrbo centralnega visokega dela Suhe krajine in za dolino reke Krke. Gradnja se je začela leta 1937 in končala leta 1940. Težaška in nezahtevna gradbena dela so izvajali domačini, tako možje kakor tudi žene. Šlo je za t.i. razglašena javna dela. V dolini potoka Globočca je bilo zgrajeno zajetje, vodarna s čistilno napravo in črpalnico, transformatorska postaja pri črpalnici s priključnim elektrovodom ter stanovanjska hiša za črpalca neposredno nad vodarno. Na Stražnem vrhu je bil zgrajen vodohran prostornine 600 m^3, do njega pa tlačni LŽ cevovod preseka 150 mm. Do otvoritve z velikim ljudskim slavjem in veliko gasilsko vajo v Ambrusu 8.oktobra 1940 je bil zgrajen tudi glavni napajalni cevovod do razbremenilnika za Primčo vas in odcepi za Kal, Primčo vas in Ambrus.

Izvir Globočec je tipični kraški izvir z velikim zaledjem, ki obsega območja Dvorske vasi, Ortneka, Žlebiča, zahodnega ribniškega povodja, dobrepoljske doline in celotnega centralnega dela Suhe krajine. Kraški sistem podzemnih vodnih tokov dovaja vodo z velikega prispevnega območja ter ponikalnic. Pretoki so odvisni od vodnega stanja. Minimalni pretok na zajetju je bil izmerjen leta 1931 in je znašal 70 l/s, ob visokih vodah znaša do nekaj 1000 l/s, srednji pretok pa 1500 l/s. Ob izdatnih padavinah voda močno zakali, ob nizkem vodnem stanju pa je bistra in čista. Te karakteristike so botrovale odločitvi, da se zgradi vodarna s čistilno napravo. Zajetje je zajezeno in zazidano. Pred jezom je odvzem, voda po cevovodu priteče v vodarno, kjer se je prelije v tri vzdolžna polja. Skupni odjem vode je 18l/s. Na začetku je plato s posodami za koagulacijo, kjer se pripravi raztopina koagulantov in vode. Raztopina se dozira v flokulacijske okrogle bazene, kjer se voda intenzivno meša, da se začnejo oblikovati flokule. Tem bazenom sledijo večji usedalniki, kjer prihaja do usedanja flokul, ki vežejo umazanijo. Iz usedalnikov se blato prečrpava v zunanjo odprto strugo. Za usedalniki so počasni peščeni filtri, ki dovedeno vodo filtrirajo in zadržijo ves preostali sediment. Vodarna je imela zgrajeno tudi ozonsko napravo in ogljeni filter. Z ozonom se je le kratko poizkusno obratovalo, pri tem je bilo kar precej težav, zato se kasneje ni nikoli več uporabljal. Tako se voda preko peščenih filtrov dovaja direktno v bazen čiste vode pod objektom prostornine 1000 m^3, od tam se črpa v tlačna cevovoda in vodohrana. Na tlačni cevi se izvaja dezinfekcija vode s plinskim klorom.

Leta 1968 je bil pridobljen načrt, leta 1970 je Komunalno podjetje Grosuplje ob sodelovanju inženirskih enot JLA začelo graditi vodovod Globočec-Zagradec-Krka. Pri gradnji je prišlo do

nekaterih bistvenih sprememb, saj sta bila zaradi izjemno zahtevne in drage gradnje opuščena vodohran Grintovec in črpalnica Globočec. Voda se je v omrežje dovajala skozi vodohran Stražni vrh, razbremenilni objekt in cevovod. Leta 1972 je bila svečana otvoritev: s pitno vodo iz vodarne Globočec so bila oskrbljena naselja Grintovec, Dečja vas, Fužina, Zagradec, Marinča vas, Velike Lese, Gabrovčec, Krška vas, Krka in Trebnja Gorica. Leta 1974 so pitno vodo pridobila naselja Znojile, Gabrovka in Češnjice pri Zagradcu. Leta 1978 je bil dograjen vodovod za Veliko in Malo Globoko, v letu 1979 pa je vodo dobilo Podbukovje. Pri vseh teh gradnjah so sodelovale mladinske delovne brigade. Leta 1981 so bila izvedena večja dela na vodarni Globočec - vgradili sta se dve črpalki za črpanje vode v vodohran Grintovec, zgradil se je nov AC cevovod preseka 200 mm med črpalnico in vodohranom Grintovec, uvedel se je sistem plinskega kloriranja vode in zgradil vodohran Grintovec prostornine 200 m^3.

Od tedaj je občina Novo mesto širila omrežje predvsem proti Žužemberku, delno tudi na območju visoke cone, preko črpalnic Višnje in Bakrc. Leta 1983 je bil zgrajen vodovod Poljane-Male Rebrce–Breg. Leta 1989 je bil zgrajen vodovod Kamni Vrh, zgrajen je cevovod in hidropak postaja, potrebno bo zgraditi še vodohran.. Leta 1990 je bil zgrajen vodohran Znojile prostornine 100 m^3 in ob tem obnovljen tudi vodovod Znojile-Krška vas v dolžini 716 metrov ter vodovod Krka-Mali Videm v dolžini 1 100 metrov. Z izvedbo dveh povezav Stiškega in Krajinskega vodovoda (Potok pri Muljavi-Znojile ter Muljava-Kitni Vrh-Gabrovka) je prišlo do spremembe v oskrbi Krške doline in Zagradca, saj se je opustila oskrba iz vodarne Globočec ter uvedlo dvostransko napajanje iz stiškega sistema. Leta 1991 se je začel graditi vodovod Kuželjevec, in sicer se je zgradil cevovod od Ratnice do vasi Kuželjevec. Istega leta je bila obnovljena vodarna Globočec. Obnovil se je cevovod med zajetjem in vodarno, usposobila se je vodarna, peščeni filtri in vsi sklopi za čiščenje vode, razen ozona. Tako je naprava po 50 letih ponovno prevzela prvotno funkcijo.

Leta 1993 so vodo ob izgradnji hidropak postaje dobile tudi višje ležeče hiše zaselka Mali Videm in zgrajen je bil vodovod za zaselka Žvajdrga in Kurji parkel pri Krški vasi oz. Gabrovčcu. Leta 1998 je bila dokončana naslednja faza vodovoda Kuželjevec, zgrajeno je bilo namreč črpališče z začasno hidropak postajo, tako da je vodo začasno dobilo 11 domačij. Istega leta je bilo zgrajeno tudi omrežje do vodohrana nad Kuželjevcem, vodohran pa še ni zgrajen. Leta 1998 je bil zgrajen tudi vodovod za naselje Brinje nad Podbukovjem in del cevovoda do vodohrana, ki ga bo potrebno zgraditi v naslednjih letih. Zaradi stalnega obratovanja vodarne in dotrajane stropne in strešne konstrukcije se je poleti leta 1998 začela večja obnova objekta. Leseni strop je zamenjala armiranobetonska stropna konstrukcija, zamenjano je bilo celotno ostrešje, strešna kritina ter izvedeno prisilno prezračevanje vodarskega dela objekta.

Ravno v času obnovitvenih del jeseni leta 1998 je prišlo ob izlitju plinskega olja v Ortneku do onesnaženja vode na zajetju Globočec. Ob tej veliki ekološki nesreči je bilo potrebno vodo za celotno oskrbno območje dovažati z gasilskimi cisternami iz grosupeljskega in stiškega sistema. Sodelovala so vsa gasilska društva Gasilskih zvez Ivančne Gorice in Novega mesta ter štaba civilnih zaščit obeh občin. Intervencijo je vodilo Ministrstvo za okolje in prostor RS. Ob tej ekološki nesreči je bilo potrebno napravo zaradi zagotovitve varnosti obratovanja še dodatno opremiti in avtomatizirati. V ta namen so bile v času intervencije vgrajene naprava za detekcijo nafte v vodi, avtomatska naprava za doziranje aktivnega oglja v prahu, avtomatska naprava za doziranje poliektrolitov in aluminijevega sulfata v vodo, zamenjan je bil peščeni filter ter izvedena avtomatika takojšnje prekinitve dobave vode iz zajetja ob detekciji nafte v vodi - izključitve vodarne iz sistema obratovanja. Finančna sredstva je prispevala Vlada Republike Slovenije iz proračunskih rezerv, nadzor nad deli je izvedlo Ministrstvo za okolje in prostor. Ob tem je bil dograjen tudi sistem daljinskega nadzora in upravljanja iz centra. Konec leta 1999 se je obnova zaključevala s prekritjem bazenov vodarne z leksan ploščami.

Vodovod Metnaj

Dolgoletne želje prebivalcev metnajskega višavja so bile uresničene leta 1982, ko so se začele hidrogeološke raziskave vodnih virov in projektiranje vodovodnega sistema. V globoki grapi - povirju doline Bukovice severno od Metnaja je bilo leta 1983 zgrajeno drenažno zajetje, imenovano Kačnarjev studenec, zmogljivosti okoli 4 l/s. Gre v bistvu za dve drenaži, pri katerih se vodo zajema v sistem drenažnih cevi in zbirnih jaškov. Črpalnica s črpalnim vodohranom je bila zgrajena leta 1984 v sklopu I. faze gradnje vodovoda Metnaj. Gradnja se je nadaljevala leta 1987, ko se je izvedla najbolj težavna etapa, tlačni cevovod med črpališčem in vodohranom. Vgradile so se jeklene cevi, premostiti je bilo potrebno skoraj 250 metrov višine. Vodohran je lociran na vrhu holma Kolke na nadmorski višini 688 metrov in ima prostornino 100 m^3. Iz vodohrana se direktno po PE cevovodih preseka 100 mm oskrbujejo Pristava, Mala Goričica, Poljane, Osredek, Obolno, preko razbremenilnika Lovska koča 609 mnv pa Debeče, Planina in Osredek. (Slednja odseka se ob tem pisanju ravno zaključujeta.) Preko razbremenilnika Mala Goričica 599 mnv se oskrbuje Metnaj, medtem ko se Dobrava in Mekinje oskrbujeta preko razbremenilnikov Pri Belku 637 mnv, Pri Dobravi 585 mnv, Pod Dobravo 529 mnv, Nad Mekinjami 485 mnv. Pod Mekinjami 447 mnv. Višje ležeči predeli Stične, tako imenovana Stična - visoka cona desni breg, se oskrbujejo z vodo iz metnajskega sistema preko razbremenilnika RV Kavec 418 mnv.

Leta 1989 je bil zgrajen odcep do Metnaja, gradilo se je tudi na odseku Pristava-Dobrava–Mekinje. Leta 1992 je bil grajen odsek od Mekinj do Stične - Kovačič, leta 1993 pa odsek za Debeče v dolžini 1 200 metrov, delno jeklenega in delno PE cevovoda. Leta 1996 se je gradil odcep Gabrje za novo stanovanjsko sosesko. S tem odcepom se je južna veja metnajskega vodovoda tudi zaključila. Leta 1998 pa se je začela gradnja še zadnjega med načrtovanimi odseki, to je vodovoda za Planino in Osredek. Cevovod se gradi večinoma z litoželeznimi ductilnimi cevmi, nekaj pa tudi s PE cevmi. Sistem je grajen v strmem svetu, vgrajena sta tudi dva razbremenilnika pritiskov.

Vodovod Višnja Gora

Začetki vodovoda Višnja Gora segajo v daljno leto 1858, ko je mestna občina Višnja Gora na Glavnem trgu postavila vodnjak z Valvasorjevim spomenikom. V letih 1921 in 1922 se je gradil vodovod pod Starim gradom. Zgrajen je bil vodohran prostornine 60 m^3 in zajetje. V letih 1933-1935 so vodovod razširili z izgradnjo novega zajetja na Homcu, leta 1955 vključijo v vodovod novo zajetje v Pregljah, leta 1967 še zajetje nad Pežlarjem. Kljub stalnim vključitvam novih vodnih virov mesto Višnja Gora ni imelo dovolj stabilne oskrbe z vodo, bilo jo je le za mesto in za nikogar drugega. Zato je krajevna skupnost Višnja Gora leta 1969 začela dela na zajetju izvira Jeromščica dokaj visoko nad naseljem Polje, tako da voda priteče v vodohran nad šolo težnostno. Kljub razmeroma velikim zajetim količinam vode občasno še vedno primanjkuje, predvsem v poletnih mesecih. Ob izgradnji avtoceste Šmarje Sap-Višnja Gora je bil zgrajen nov vodohran, ob izgradnji avtoceste Višnja Gora-Bič pa poteka povezava sistemov Višnja Gora in Trstenik. Višnji Gori naj bi po sporazumu pripadlo 4,5 l/s vode. Merni jašek je predviden na razcepu pod vasjo Trstenik med Višnjo Goro in Ivančno Gorico. Ob izgradnji vodovoda Trstenik se ureja tudi oskrba zaselkov v dolini Trsteniščice in Košce, predvideva se tudi navezava na vodovod Spodnje Brezovo.

Vodovod Spodnje Brezovo

Vodovod Spodnje Brezovo je bil zgrajen leta 1974. S pitno vodo oskrbuje naselje Spodnje Brezovo,

okoliške vikende in center za ravnanje z odpadki Špaja dolina. Zajetje se nahaja v dolini jugovzhodno od Spodnjega Brezovega neposredno pod avtocesto in je zaščiteno z odlokom in varstvenimi pasovi. Izmerjena je bila izdatnost v suši, in sicer 0,65 l/s. Ob zajetju je črpalnica z akumulacijskim bazenom, v katerem sta nameščeni moderni horizontalni črpalki, ki vodo potiskata v vodohran prostornine 70 m^3 na hribčku Brce nad vasjo. Prižigališče za črpalke je v vasi, kar je ena od posebnosti. Z vodovodom upravlja vodovodni odbor Spodnje Brezovo. Pred nekaj leti je bil celotni vodovod obnovljen in sedaj je zgledno vzdrževan. Voda po zagotovilih upravljavca ustreza zakonsko predpisanim določilom, vendar je bil vodni vir leta 1999 onesnažen, tako kot vodni vir za Veliko Loko.

Vodovod Dobrava

Vodovod Dobrava je bil zgrajen leta 1974. S pitno vodo oskrbuje naselji Veliko in Malo Dobravo. Zajetje je v dolini Trsteniščice severno od Velike Dobrave in je zaščiteno z odlokom ter varstvenimi pasovi. Zajet je izvir pod strmim pobočjem. Izdatnost zajetja je v času srednjega vodnega stanja okoli 1 l/s, del vode odteka mimo zajetja. Črpališče je v neposredni bližini zajetja, črpalke dovajajo vodo v vodohran nad Veliko Dobravo prostornine 50 m^3. Od tam voda težnostno napaja Veliko in Malo Dobravo, cevovodi so PE, voda se pred Malo Dobravo razteži. Pred leti je bil cevovod obnovljen, voda je kvalitetna. Ker je zajetje v neposrednji bližini novozgrajenih globokih vrtin vodovoda Trstenik, lahko pride ob črpanju iz obeh vrtin do usahnitve dobravskega zajetja. V tem primeru je predvidena oskrba dobravskega vodovoda iz posebne prečrpalne naprave pri novi vrtini vodovoda Trstenik.

Vodovod Peščenik

Vodovod Peščenik oskrbuje območje Peščenika iz zajetja ob vznožju doline jugozahodno od Višnje Gore. Voda je zajeta v razpokanem peščenjaku, ki se menjava z dolomitom. Izdatnost zajetja v času srednjega vodnega stanja je okoli 0,2 l/s. Vodovod obratuje od leta 1974.

Vodovod Leskovec

Leskovec se oskrbuje s pitno vodo iz črpalnice zahodno od Izirka. Vodovodni sistem obratuje od leta 1974.

Vodovod Mevce

Vodovod Mevce se oskrbuje s pitno vodo iz zajetja Korita v grapi zahodno od naselja Velike Vrhe. Ob zajetju je vodohran prostornine 30 m^3, od koder voda težnostno oskrbuje vas Mevce.

Vodovod Bukovica

Vodovod Bukovica oskrbuje nekatere hiše v naselju Bukovica iz zajetja v dolini potoka Bukovice zahodno od vasi. Po zajetju Kačnarjevega studenca za vodovod Metnaj vode za Bukovico občasno primanjkuje.

Občina Dobrepolje

Vodovod Rob–Dobrepolje–Struge oskrbuje s pitno vodo območje robske doline z Rašico, dobrepoljsko dolino in Struge. Prvo pobudo za zgraditev vodovoda je sprejel Kranjski deželni odbor že leta 1897. V letu 1909 je bila pripravljena študija za preskrbo Krajine z vodo iz okolice Roba. Medtem se je pojavila ideja o zajetju vode v Kompoljski jami, kamor domačini leta 1928 namestijo črpalko in zgradijo betonsko ploščo. Leta 1931 je Higienski zavod iz Ljubljane prvotno zasnovani enotni gravitacijski vodovod razčlenil na dva vodovoda. Gravitacijski vodovod z dvema višinskima pasovoma Rob-Velike Lašče-Dobrepolje-Struge iz studencev v okolici Roba je bil zgrajen dosti kasneje kot Krajinski vodovod, ki je bil zgrajen že pred drugo vojno. Ker gradnji vodovoda ni bilo videti začetka, so se vaščani Podpeči leta 1934 odločili napraviti vodovod iz Podpeške jame. Povsem nov idejni načrt je bil izdelan leta 1966. Na osnovi delno popravljenega idejnega načrta je PNZ Ljubljana izdelal načrte za izgradnjo vodovoda Rob. Gradnja vodovoda se je začela leta 1972 s pripravljalnimi deli in izgradnjo zajetja Žviršče. Zajetje je locirano v grapi pod Krvavo Pečjo, izdatnosti okoli 20 l/s v suši. Zajetje je ob nizkem stanju ustrezno, voda je čista in bistra, ob visokih vodah pa močno zakali in tedaj je voda oporečna. Sicer pa je zajetje na razmeroma visoki nadmorski višini, tako da voda gravitacijsko oskrbuje celotno območje, trikrat jo je potrebno celo razbremeniti - zmanjšati pritisk. Gradnja zajetja je bila zelo težavna. Kot zanimivost velja povedati, da so za transport gradbenega materiala uporabljali mule in bosanske konjičke. Od zajetja je voda po AC cevovodu speljana do razbremenilnega objekta na Robu, kjer je bila kasneje uvedena dezinfekcija s plinskim klorom. Cevovod AC je nadalje potekal po robski dolini do Rašice, kjer je bil prvi večji odcep za oskrbo Rašice in Brinja. Pred Ponikvami je bil drugi razbremenilni objekt, in sicer na strmem pobočju hriba zahodno od ceste in Adamičevega mlina. Na poti do Videmskega vodohrana so odcepi za oskrbo Ponikev, Predstrug, Ceste in Zdenske vasi. Vodohran Videm prostornine 200 m^3 je oskrboval z vodo naselja Videm, Mala vas, Podpeč, Bruhanja vas, Podgorica, Zagorica, Podgora in Kompolje ter Brezje. Na zahodnem delu Kompolj je lociran tretji razbremenilni objekt za oskrbo dela Brezij, Četeža, Potiskavca in Kolenče vasi. Preko vodohrana s prostornino 100 m^3, zgrajenega nad vasjo Lipa, pa se oskrbujejo naselja Pri cerkvi, Paka, Podtabor, Tržič in Rapljevo. Gradnja primarnih AC cevovodov je trajala do leta 1975, ko je bilo do Kompolj vgrajenih 22 km cevi.

V letih 1976 in 1977 so sledile izgradnje vodovodov Bruhanja vas, Cesta, Zdenska vas, Mala vas, Podgora ter vodovod Struge, katerega investitor je bilo podjetje Hydrovod Kočevje, sodelovale pa so tudi mladinske delovne brigade - MDB Suha krajina 76. Vsi odcepi so PE izvedbe presekov 90 in 110 mm. Zaradi velike kalnosti vode ob močnejših deževjih je bil narejen načrt za čistilno napravo na Robu vzhodno od razbremenilnega objekta. Na osnovi načrtov je bil sprejet sporazum o financiranju naprave, katero je Hidrometal iz Mengša tudi izdelal. To je bila moderna in draga kesonska naprava s peščenimi in ogljenimi filtri ter usedalniki. Do postavitve te naprave pa ni prišlo predvsem zaradi težav pri pridobitvi potrebnih zemljišč. Naprava je deponirana na dvorišču uprave podjetja in propada. Zaradi težav s kesonsko napravo je bilo potrebno poiskati nove rešitve.

Leta 1987 so se začele hidrološke in geološke raziskave v Robu. Pri Podhojnemu hribu so severozahodno pod farno cerkvijo so zvrtali vrtino R-2/87 globine 187 metrov, izdatnosti 11 l/s., leta 1988 pa 100 metrov severozahodno od nje še vrtino R-3/88 globine 180 metrov in izdatnosti okoli 5 l/s. Leta 1991 se je začela izgradnja črpalnice, vodohrana nad črpalnico prostornine 158 m^3, povezovalnega cevovoda in napajalnega cevovoda do Roba, kjer se je novi vodovod priključil na starega. Zaradi pomanjkanja vode in samoupravnega sporazuma o izgradnji vodovoda Turjak kot priključka k vodovodu Rob-Dobrepolje je bil nekaj pozneje položen cevovod od vrtine R-3/88 do črpalne postaje ter vgrajena črpalka. Ob tem je bil zamenjana tudi tlačna cev od črpalne postaje do vodohrana. Od začetka obratovanja novih virov v letu 1994 služi staro vodovodno zajetje Žviršče le kot rezervni vodni vir. Voda se stalno ohranja in se preko razbremenilnega objekta v Robu odvaja v

potok, tako da se tudi na tak način bogati zaledje in prispevno območje obeh vrtin. Dezinfekcija se izvaja s plinskim klorom, črpalnica in vodohran sta preko sistema daljinskega nadzora in procesnega vodenja povezana z dispečerskim centrom na upravi. Od leta 1993 potekajo sistemska obnovitvena dela na posameznih sekundarnih vodih, opuščajo pa se tudi azbestnocementni primarni cevovodovi. Leta 1995 je Hydrovod iz Kočevja ob spremembi lokalne samouprave predal vodovod Struge v upravljanje javnemu komunalnemu podjetju Grosuplje. V zadnjem času se po naročilu občine Dobrepolje opravljajo obširne hidrogeološke raziskave. Na območju pod hribom Grmada pri Kompolju sta bili leta 1997 in 1998 izvrtani dve vrtini skupne zmogljivosti 10 l/s, v letu 1999 pa vrtina v Vodicah zmogljivosti okoli 0,5 l/s. V prihodnosti se bodo novopridobljene količine vključile v vodovodni sistem Dobropolje in tako postopno nadomestile vodo iz Roba. Obnovljeni so naslednji odseki: Zdenska vas, Cesta, Prestnege, Mala vas, Videm, Podpeč, Zagorica, Podgorica, Kompolje, Ponikve. V pripravi je obnova vodovoda za vasi Rapljevo in Podtabor, Lipa in Četrež.

V TEKSTILNI TOVARNI MOTVOZ IN PLATNO TEČE PROIZVODNJA ŽE 80 LET

*Ivanka Potokar, Anton Omejec in Franc Glavič**

V letu 2000, ko Motvoz praznuje častitljiv jubilej 80 let obratovanja, želimo predstaviti delovanje tega najstarejšega podjetja na Grosupljem od njegovih prvih začetkov do današnjih dni.

Priznani vrvarski mojster Anton Šinkovec (roj. 1886) iz Kranja je že leta 1919 kupil zemljišče za vrvarno na delu prostora današnje tovarne na Grosupljem (takrat se je ta del imenoval Stranska vas). Proizvodnja vrvi je v novozgrajenem obratu stekla leta 1920. Že naslednje leto je bila dograjena še terilnica lanu in skladišče izdelkov, vrvarna pa povečana. Sedež podjetja, ki je bil do tedaj v Kranju, je Anton Šinkovec preselil na Grosuplje, delavnica v Kranju pa je postala podružnica. Podjetje se je imenovalo **Mehanična vrvarna, terilnica in predilnica Anton Šinkovec, Grosuplje.** Tovarna je imela naslednjo strojno opremo: 20 trlic, 1 mikalnik, 1 česalni stroj za lan, 4 stroje za vlečenje in ravnanje in 3 stroje za predenje grobe lanene preje. Tovarna je imela tudi lastno popravljalnico strojev. Zaposlenih je bilo 43 delavcev, od teh 10 kvalificiranih. V letu 1922 so v tovarni predelali 35.000 kg lanenega in 8.000 kg konopljenega prediva na mesec. Vrvarske izdelke so prodajali po Sloveniji, Dalmaciji, Bosni in Hercegovini, surovine pa nabavljali v Bački, Italiji, lan pa je bil slovenski.**

S pomočjo Trgovske banke je bila leta 1923 ustanovljena delniška družba **Mehanična vrvarna, terilnica lanu in konoplje ter predilnica Anton Šinkovec d.d., Grosuplje pri Ljubljani** s 500.000 din osnovne glavnice. (Vpis v Trgovski register B pri okrožnem sodišču v Ljubljani dne 9. 10. 1923).***

* I. Potokar, univ. dipl. ing.; A. Omejec, univ. dipl. ing. tekst. tehnologije; F. Glavič, ing. tekst. tehnologije.

** Katarina Kobe-Arzenšek, Doneski za zgodovino vrvarstva na Slovenskem- Kronika, 1973,XXI, št.3.

*** Arhiv Slovenije, Trgovski register B pri okrožnem sodišču v Ljubljani.

Že leta 1926 je družba predvsem zaradi tuje konkurence zašla v težave. Osnovna glavnica, ki je bila medtem povečana na 2.500.000 din, se je leta 1928 znižala na 250.000 din. Firma se je preimenovala v **Tovarna motvoza in vrvarna d.d. Grosuplje pri Ljubljani.** Zaradi nerentabilnosti poslovanja so delničarji leta 1927 sklenili izvesti tiho likvidacijo podjetja; za likvidatorja pa so imenovali mladega tekstilnega strokovnjaka Metoda Dularja iz Novega mesta. Do likvidacije ni prišlo, saj je Dular kmalu ugotovil, da so vrvarski izdelki tržno zanimivi. Uspel je prodati zaloge, oživil je proizvodnjo vrvarskih izdelkov in preusmeril proizvodnjo v izdelovanje platna, terilnico lanu pa opustil. Dogradili so tkalnico ter obrat za apreturo in barvanje. Podjetje je dobilo novo ime **Motvoz in platno d.d. Grosuplje** (vpis v Trgovski register dne 11.5.1936).*** Osnovna glavnica se je še nekajkrat zvišala in leta 1940 znašala 5,000.000 din; razdeljena je bila na 50.000 na imetnika glasečih se delnic. Tik pred začetkom 2. svetovne vojne je bilo v tovarni zaposlenih 486 delavcev.

Tovarna je delovala tudi med 2. svetovno vojno. Po kapitulaciji Italije jeseni leta 1943 je podjetje zasedla partizanska vojska, proizvodnja je tekla za njene vojne potrebe. Izdelovali so šotorska krila, blago za vetrovke, krušne torbice, odeje, vreče, motvoze, čevljarske sukance. Zaposlenih je bilo 220 delavcev in 19 nameščencev (Zapisnik terenskega odbora 11. 9. in 12. 10. 1943). Nemci so zato tovarno bombardirali in velik del zgradb in strojne opreme poškodovali. Nekaj pozneje je bila tovarna še požgana.

Iz vpisa v Trgovski register dne 11. 5. 1944 razberemo, da se je družba Motvoz in platno z dnem 29. 11. 1942 razdružila in prešla v likvidacijo.

Po osvoboditvi je bilo podjetje s sodbo Vojaškega sodišča v Ljubljani dne 21. 8. 1945 št. II Sod. 1475/45 zaplenjeno na podlagi Zakona o zaplembah, z odločbo Okrajnega sodišča v Grosupljem št. Zp. 441/46-8 dne 26. 6. 1946 pa preneseno v last FLRJ. Ob tem je bilo popisano in ocenjeno vse premoženje.

Za upravitelja podjetja je bil z dekretom Ministrstva za industrijo in rudarstvo dne 3. 9. 1945 imenovan Ivan Barle, že 30. 3. 1946 pa Herbert Dobovišek.

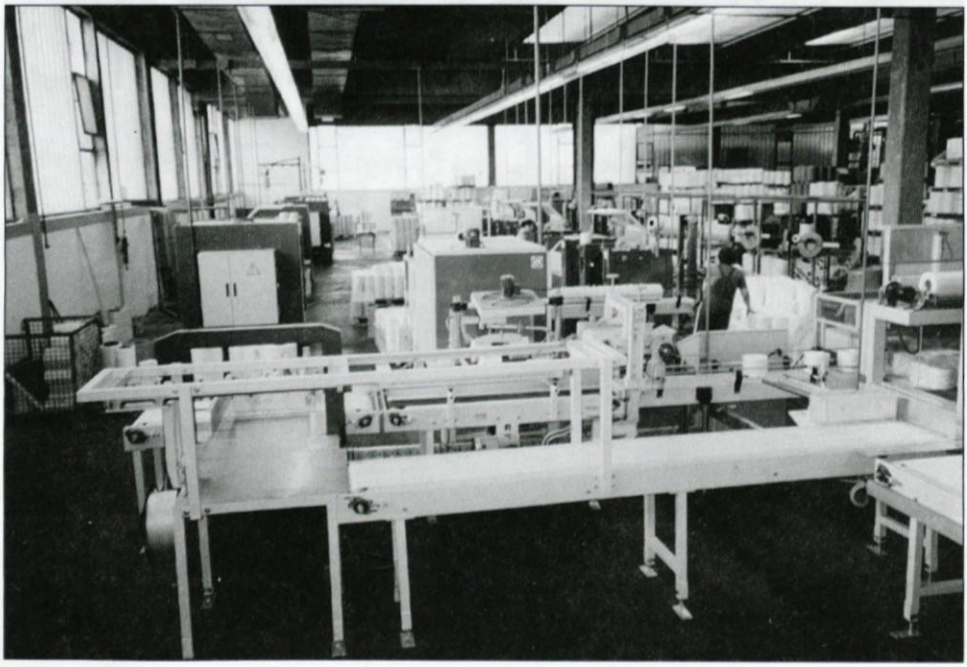

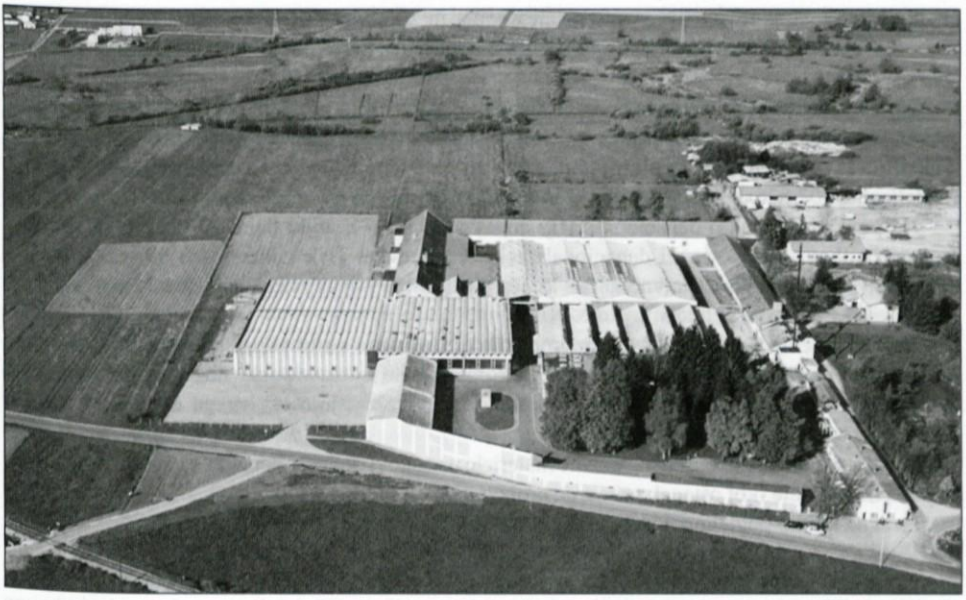

Takoj po vojni so delavci sami udarniško začeli obnavljati zgradbe in opremo. Obnovo pa je podprl tudi Okrajni ljudski odbor Grosuplje. Do likvidacije tako ni prišlo. Leta 1948 se je podjetje združilo z Industrijo platnenih izdelkov "Induplati" Jarše in bilo njen obrat do aprila 1951. Nato se je podjetje 10. 4. 1951 osamosvojilo in poslovalo naprej kot **Tekstilna tovarna Motvoz in platno Grosuplje.** Na novo je začela obratovati tiskarna za filmski tisk in oplemenitilnica platna. Obnova tovarne je ob zavzetosti delavcev tekla dalje do leta 1960: deloma z lastnimi sredstvi, deloma s krediti sta bili obnovljeni predilnica konoplje in tkalnica platna.

V nadaljnjih letih se je postopno zmanjševalo povpraševanje po konopljenih izdelkih, zato se je podjetje leta 1966 odločilo za postopno preusmeritev proizvodnje na sintetične izdelke. Konec leta 1964 je tovarna zaposlovala 518 delavcev. Leta 1968 je bil kupljen prvi ekstrudor za izdelavo sintetičnih folijastih niti, tkalnica pa opremljena z novimi tkalskimi stroji za izdelavo sintetičnih tkanin. Novi proizvodi iz sintetičnih vlaken - predvsem polipropilena - so šli dobro v prodajo, zato se je proizvodnja širila v izdelavo polipropilenskih veziv in tkanin. Proizvodnja predelave konoplje in bombaža pa se je do leta 1979 bistveno zmanjšala. Do leta 1980 so bili zgrajeni nova proizvodna hala, skladiščni prostori, objekt delavske prehrane, delavnice, trafopostaja in kotlovnica. Posodobljena je bila strojna oprema: kupili so 2 ekstruzijski liniji za proizvodnjo polipropilenskih folijastih niti, 24 klasičnih tkalskih strojev za izdelavo embalažnih tkanin, 17 tkalskih strojev za tkanje okroglih tkanin, 5 sukalnih strojev in šivalne stroje za šivanje vreč iz sintetičnih tkanin. Konec leta 1979 je podjetje zaposlovalo 407 delavcev.

V obdobju od 24. 7. 1978 do 8. 7. 1986 je bila tovarna kot TOZD združena z DO Tekstil Ljubljana, njen naziv je bil: **DO Tekstil Ljubljana TOZD Motvoz in platno Grosuplje n.sol.o.** Združitev je bila predvsem politična, na podlagi tedanjega Zakonu o združenem delu iz leta 1976. V tem obdobju je bila nabavljena ekstruzijska linija za proizvodnjo štapel vlakna za potrebe tovarne Filc Mengeš, ki je bil takrat tudi TOZD Tekstila.

Da bi si zagotovili domače surovine, je podjetje leta 1982 sovlagalo v prvo jugoslovansko tovarno za proizvodnjo polipropilena Hipol Odžaci v vrednosti 2.600.000 $ s pravico do 3000 t polipropilena letno. V naslednjih letih je podjetje moralo tako plačevati precej dražjo surovino, kot bi jo plačalo iz uvoza.

8. 7. 1986 se je tovarna ponovno osamosvojila in začela poslovati kot samostojno podjetje z nazivom **Tekstilna tovarna Motvoz in platno p.o., Grosuplje.** Konec leta 1986 je bilo zaposlenih 438 delavcev.

15. 10. 1996 se je podjetje na podlagi Zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij lastninsko preoblikovalo iz družbenega podjetja v delniško družbo. Zaradi tradicije je ohranila dotedanje ime **Tekstilna tovarna Motvoz in platno d.d., Grosuplje.** Osnovni kapital znaša 411.304.000 SIT in je razdeljen na 102.826 delnic.

Na podlagi Zakona o denacionalizaciji so nekateri bivši lastniki delniške družbe ali zemljišč oziroma njihovi dediči vložili denacionalizacijske zahtevke. Trije zahtevki so bili zavarovani z začasnimi odredbami in so pravnomočno končani v letu 1999. Nobeden izmed denacionalizacijskih opravičencev ni postal delničar tovarne.

Danes je Tekstilna tovarna Motvoz in platno d.d. tovarna s strateškim ciljem postati sodobno urejena tovarna s standardom ISO 9001 in z jasno dolgoročno izdelano poslovno strategijo, usmerjeno v izdelavo in prodajo različnih artiklov za pakiranje, proizvodnjo vezivnega materiala, vrvi ter tehničnega tekstila.

Sedaj izdelujejo embalažne in vezivne materiale na osnovi polipropilena (PP) in naravnih vlaken: lanu, konoplje, jute (kot ostanek nekdanje proizvodnje).

Pa si na kratko poglejmo, katere obrate imamo v Motvozu.

Ekstruzija

V ekstruziji imamo štiri ekstruzijske linije, ki letno predelajo 3.400 ton PP granulata.

Iz granulata kot osnovne surovine izdelamo s postopkom ekstrudiranja folijske trakce, ki so namenjeni za tkanje embalažnih tkanin ali za sukanje v veziva. Glede na tržne razmere se količina povečuje v korist ene ali druge vrste proizvodov.

V prihodnjem letu predvidevamo modernizacijo obrata z nabavo nove ekstruzijske linije, ki bi poleg povečanih kapacitet izboljšala tudi kvaliteto izdelanih trakcev tako za tkanje kot za sukanje.

Poleg omenjenega imamo še ekstruzijsko linijo za izdelavo PP štapel vlaken, ki se uporabljajo za izdelavo iglanih proizvodov (netkani tekstil).

Obrat motvozov in vrvi

V tem obratu izdelujemo enojno in dvojno sukana veziva v finoči od 100 m/kg do 1200 m/kg, in sicer v naravni barvi ali barvana, z visoko trdnostjo, različnih formatov navijanja in pakiranja. Proizvodi se uporabljajo za vezanje v industriji, kmetijstvu, kot reprodukcijski material, manjši del pa tudi za široko potrošnjo.

Z nakupom novih strojev leta 1999 smo osvojili izdelavo grobih veziv, ki so namenjena težjim balirnim strojem v kmetijstvu, prav tako pa tudi dvojno sukana veziva, ki se na novih strojih posukajo v eni fazi, kar je bilo na stari opremi možno izvesti v štirih fazah in tudi kvalitetno izdelki niso bili primerljivi s sedanjim. Potrebe po teh izdelkih so relativno velike.

Na teh strojih je prav tako možno izdelati vrvice do premera 6 mm.

PP vrvice in vrvi kakor tudi vrvi iz naravnih materialov izdelujemo v premerih od 3 mm do 16 mm - po posebnem naročilu tudi do 50 mm. Izdelane so po postopku sukanja in se kot vezivne vrvice uporabljajo v kmetijstvu in industriji, kot bremenske vrvi, prenosne smučarske vlečnice in podobno.

Količinsko smo povečali proizvodnjo veziv s 1.500 ton na 2.400 ton letno, količinsko pa se je zmanjšala proizvodnja konfekcijskih izdelkov (1.000 ton letno).

Obrat kot ostanek stare proizvodnje še vedno izdeluje motvoze in vrvi iz naravnih materialov, kot so lan, konoplja in juta. Asortiman je prilagojen potrebam zahodnoevropskih trgov.

V letu 1999 smo v posodobitev in razširitev asortimana na področju izdelave veziv, dvojno sukanih veziv in vrvic premerov do 6 mm vložili 120 000.000 SIT (1,2 milijona DEM). Tudi obliki in načinu pakiranja izdelkov posvečamo veliko pozornost, saj smo z nabavo sodobne pakirne linije posodobili način pakiranja veziv.

Tkalnica

V tkalnici imamo 52 tkalskih strojev za tkanje tkanin iz folijskih trakcev v obliki cevi in v širinah od 40 do 200 cm. Pretežni del tkanin se skonfekcionira v konfekciji, del tkanin pa se proda kot tkanina.

V tkalnici se vse bolj spreminja asortiman glede na potrebe na trgu. Vse več je potreb po lažjih tkaninah in v zadnjih dveh letih nam je uspelo osvojiti izdelavo kvalitetnih tkanin do 60 g/m^2.

Ker količinska proizvodnja kontejnerskih vreč (big - bag) narašča, se vse več izdelujejo tudi težke tkane.

Konfekcija

V konfekciji izdelujemo vreče vseh dimenzij, izvedb in uporab po širokih zahtevah kupcev: od navadnih do vreč z ventilom, PE vložkom, tridimenzionalne vreče ter v vse večjih količinah kontejnerske vreče.

Primerjava količinske proizvodnje

Leto	1980	1985	1990	1995	1998
K izdelki-kg	363.000	574.000	314.000	308.000	193.000
PP izdelki-kg	2.450.000	2.866.000	2.696.000	2.918.000	3.196.000
Skupaj kg	2.813.000	3.440.000	3.188.000	3.226.000	3.389.000
Število zaposlenih	420	460	450	352	274
Kg/ delavca	6.697	7.478	7.084	9.165	12.368

Količinska proizvodnja na delavca

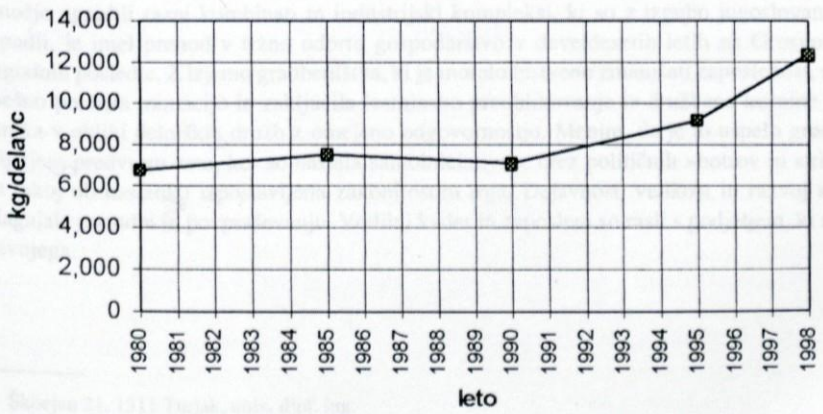

Enostavne se skonfekcionirajo pretežno na rezalno-šivalni liniji, medtem ko je za ostale proizvode potrebno več konfekcijskega dela.

Vse bolj se na trgu uveljavljajo kontejnerske oz. - big-bag vreče, ki so namenjene za transport sipkih materialov (do 1.500 kg), kot so umetna gnojila, kemični proizvodi, cement, granulati ali praškasti materiali. Za šivanje smo nakupili ustrezne specialne šivalne stroje. Z večanjem proizvodnje kontejnerskih vreč se vse bolj kaže potreba po vse večji tehnološki urejenosti proizvodnje.

Na trgu je prisotna vse hujša konkurenca in boj z njo je vse težji, zato moramo stalno zmanjševati proizvajalne stroške na enoto proizvoda. Letna prodaja znaša preko 13 milijonov DEM, od tega je približno 80% izvoza (predvsem Italija, Nemčija, Hrvaška, Slovaška).

Leta 1998 smo poslovali uspešneje kot preteklih nekaj let, kar je posledica prestrukturiranja: selekcioniranje trgov in kupcev, določitev donosnosti posameznih programov in uvajanje alternativ, predvsem v nabavnem segmentu.

Konec leta 1999 smo pridobili certifikat kakovosti ISO 9001. Kar nekaj let naporov za sistem kakovosti, obvezujočega za vse zaposlene, bo omogočilo izboljšanje kakovosti naših izdelkov, izboljšanje odnosov z uporabniki naših izdelkov in vzpostavitev modernega poslovanja podjetja. V proizvodnjo uvajamo označevanje izdelkov s črtno kodo, kar bo poenostavilo in pocenilo manipulacijo z materiali v proizvodnji in skladišču.

Zadnjih nekaj let smo veliko vlagali v informacijsko tehnologijo. Zaradi potreb sodobnega poslovanja je v pripravi povezava internega omrežja z internetom s poudarkom na elektronskem poslovanju: elektronski plačilni promet, naročila,... Predstavitev podjetja si lahko ogledate na spletni strani: **http://www.motvoz.si.**

Še naprej ostajajo osnovni cilji poslovanja in dela podjetja potrebe kupcev, prilagajanje tržnim pogojem in nenehna skrb za razvoj kadrov.

Našemu motu ZNANJE, TRADICIJA, IZKUŠNJE bomo vsi skupaj in prekaljeni tudi v trdih preizkušnjah zadnjih let dodali novo vodilo, in sicer NIČ NESREČ V PODJETJU. Poleg cilja nič nesreč pri proizvodnem delu, pri delu s strankami in z zaposlenimi ter nič nesrečnih odločitev pri razvoju (nič napačnih investicijskih vlaganj), predvsem pa nič nesreč v odnosih med zaposlenimi, kupci in dobavitelji bomo nenehno skrbeli, da bodo naši kupci zadovoljeni, v podjetju pa bo vladal red, čistoča in zavest pripadnosti kolektivu.

GROSUPELJSKA DOLINA, PRIZNANI CENTER PROIZVAJALCEV GASTRONOMSKE OPREME V EVROPI – OB 40-LETNICI PODJETJA KOVINASTROJ GASTRONOM D.D., GROSUPLJE

*Jože Marolt**

1. Uvod

Grosupeljska dolina je bila dolga leta po končani drugi svetovni vojni plansko opredeljena kot rezervat za kmetijsko proizvodnjo. To je pomenilo, da so se vsa namenska sredstva za obnovo uporabila za kmetijstvo in z njim povezane dejavnosti. Pri tem je imel absolutno prednost družbeni sektor kmetijstva na škodo zasebnih kmetijskih gospodarstev. Ustanavljale so se kmetijske zadruge, kmetijske obdelovane zadruge in v končni obliki Agrokombinat Grosupje. Centralno plansko dirigirano gospodarstvo je svoje načrte izvajalo tako temeljito, da je sklenilo tovarno Motvoz in platno, edino industrijsko podjetje na Grosupljem, preseliti v druge, za industrijo namenjene predele v Sloveniji, o čemer smo poročali že v našem Zborniku. Zaradi odpora zaposlenih je tovarna na Grosupljem vendarle ostala.

V povojnem obdobju obnove Grosuplje ni dobilo finančne podpore za razvoj obrti in industrije. Šele z delno decentralizacijo planskega gospodarstva leta 1955 in ustanovitvijo občinskih skladov za pospeševanje gospodarstva ter komunalne banke je bila dana finančna osnova za razvoj obrti in novih proizvodnih obratov v družbenem sektorju gospodarstva. To je bilo izredno pomembno za razvoj podjetništva. Novoustanovljena podjetja so v bilanci že lahko imela svoj lastni kapital za obnovo in razvoj. Gospodarnim je bila tako dana možnost razvoja, niso pa jim bila dostopna nepovratna sredstva ali ugodni krediti, ker niso bili določeni nosilci razvoja v državnih planskih dokumentih. Tako so bili na Grosupljem tudi občinski skladi za gospodarstvo uporabljeni za soudeležbo v kmetijske investicije. V Sloveniji je bila izjemno močno prisotna miselnost, da je grosupeljska dolina naravna danost za kmetijsko proizvodnjo, zato je bilo težko pridobiti podporo za razvoj drugih dejavnosti. Tako so bili začetki na Grosupljem odvisni predvsem od samih ljudi, ki so želeli in hoteli, da delajo in ustvarjajo v kraju. V času, ko se je že ugotovilo, da na Grosupljem ni ugodnih prednosti za razvoj kmetijstva, je še ostala miselnost, da so na Grosupljem najboljša kmetijska zemljišča, kar je povzročalo določene težave celo pri urbanizaciji kraja. Vlaganja v družbeno kmetijstvo niso dala ustreznih rezultatov. Ljubljanske mlekarne, pravni naslednik grosupeljskega družbenega kmetijskega gospodarstva, na javni licitaciji oktobra 1999 prodajajo farmo Boštanj in njene kmetijske objekte. S tem bo dokončno zaključeno polstoletno obdobje za kmetijstvo namensko prevrednotenih pogojev v grosupeljski dolini. V primerjavi z drugimi predeli v Sloveniji, kjer so se z izdatno družbeno (državno) pomočjo zgradili razni kombinati in industrijski kompleksi, ki so z izgubo jugoslovanskih trgov propadli, je imel prehod v tržno odprto gospodarstvo v devetdesetih letih na Grosupljem manj neugodnih posledic. Z izjemo gradbeništva, ki je moralo bistveno zmanjšati zaposlenost, so podjetja uspešno prestala tranzicijo in zaključila lastninsko preoblikovanje iz družbene lastnine v znanega lastnika v obliki delniških družb z omejeno odgovornostjo. Menim, da je to uspelo grosupeljskim podjetjem predvsem zato, ker so nastala samoiniciativno, brez političnih »botrov in stricev« in so bila takoj ob nastanku izpostavljena zakonitostim trga. Dejavnost, velikost in razvoj so podjetja prilagajala ponudbi in povpraševanju. Vodilni kader in zaposleni so rasli s podjetjem, ki so ga imeli za svojega.

* Škocjan 21, 1311 Turjak, univ. dipl. ing.

2. Ustanovitev obrtnega podjetja Kovinastroj Grosuplje – začetek izdelovanja gostinske opreme

Z odločbo je Občinski ljudski odbor Grosuplje 18. 5. 1960 ustanovil obrtno podjetje Kovinastroj. Prvi direktor je bil Alojz Predalič. Takrat je pet delavcev začelo z delom v starih hlevih pri Resniku, ki so jih morali prej preurediti. Že na samem začetku so dopolnili program z izdelovanjem lupilnic krompirja (8 in 20 kg). Med prvimi proizvodi so tehnično-tehnološko obdelali električni cvrtnjak, sedaj imenovan friteza za pečenje in cvrtje. Prva dva objekta, ki jih je podjetje opremilo s svojimi kuhinjskimi izdelki, sta bila Kavarna Evropa in Kolodvorska restavracija v Ljubljani. To hkrati pomeni

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR
G R O S U P L J E
Štev: o2/1-34-1o/1
Datum: 18.5.1960.

Občinski ljudski odbor Grosuplje je na seji občinskega zbora in na seji zbora proizvajalcev dne 9/5-1960 na predlog sveta za gospodarstvo in komunalne zadeve in na podlagi 1. odstavka 4. člena, 2 odstavka 15. člena in 2. odstavka 17. člena zakona o ustanavljanju podjetij in obrtov (Uradni list FLRJ št. 51/53) in 26. člena statuta občine Grosuplje izdal

O D L O Č B O

1. Ustanovi se obrtno podjetje z imenom: "Obrtno podjetje KOVINASTROJ Grosuplje" s sedežem na Grosupljem. Ustanovitelj podjetja je občinski ljudski odbor Grosuplje.

2. Predmet poslovanja podjetja je: Obrtno izdelovanje predmetov, ki se uporabljajo v gospodinjstvu in gostinskih obratih, deljestavbna-ključavničarska dela in izvrševanje raznih ključavničarskih uslug prebivalcem kraja in okolice.

3. Stalna sredstva podjetja, katera mu preskrbi ustanovitelj občinski ljudski odbor Grosuplje v obliki posojila so:
a) osnovna sredstva v znesku 5,ooo.ooo,- dinarjev
b) stalna obratna sredstva v znesku 1,ooo.ooo,- dinarjev

4. Za direktorja podjetja je imenovan PREDALIČ Alojz, Grosuplje 175, ki zastopa podjetje in sanj podpisuje.

5. Ker šteje delovni kolektiv zaenkrat le 5 članov, odpadejo še volitve v delavski svet in upravni odbor in izvršuje pravice in dolžnosti upravnega odbora podjetja vsi člani delovnega kolektiva, ki imajo volilno pravico.

6. Iz istega razloga odpadejo tudi še volitve v delavski svet podjetja in bo izvajal nadzorstvo nad pripravljalnimi deli direktorja organ občinskega ljudskega odbora Grosuplje, ki je pristojen za gospodarstvo in komunalne zadeve.

7. Odobrava se konstituiranje podjetja s tem, da se bodo izvedle volitve organov podjetja takoj, ko nastopijo za to potrebni pogoji, najkasneje do 1.8.1960.

8. Plače delavcev in uslužbencev novoosnovanega podjetja bodo odrejene s posebno odločbo za čas, dokler se ne izvede konstituiranja in sestavi tarifni pravilnik.

9. Pravila podjetja soodobrena.

1o. Direktor podjetja mora v 15 dneh izvesti pripravljalna dela v smislu že člene uredbe o ustanavljanju podjetij in obrtov, posebno predložiti Okrožnem gospodarskemu sodišču v smislu 57 člene te uredbe prijavo za vpis podjetja v register gospodarskih organizacij in priložiti to odločbo, pravila podjetja in od okrajnega sodišča overjen podpis.

11. Izvršitev te odločbe bo nadziral oddelek za gospodarske in komunalne zadeve občinskega ljudskega odbora Grosuplje.

Žig:
Ljudska republika Slovenija
Občinski ljudski odbor
Grosuplje

Za overjen prepis:

P r e d s e d n i k :
občinskega ljudskega odbora
Tone Janežič l.r.

Fotokopija odločbe.

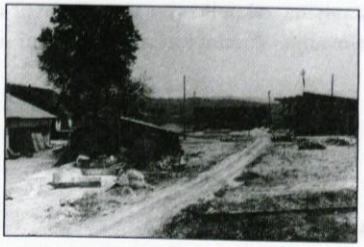

Gradnja proizvodnih prostorov novega podjetja.

začetek izdelovanja gostinske opreme v grosupeljski dolini.

Tudi v tem obdobju je že bila uveljavljena ekonomija. Podjetja so nastajala in propadala. V začetku leta 1962 je Kovinastroj pridobil prostore likvidiranega Invarja. Največji premik pa je bil izveden leta 1966 s pripojitvijo Grosupeljske livarne, ki je bila pravni naslednik dela Elektrostrojnega podjetja Grosuplje. S tem se je podjetje preselilo na sedanjo lokacijo in povečalo število zaposlenih od 80 leta 1965 na 154 leta 1966.

Leto 1966 je mejnik v razvoju podjetja tudi zaradi začetka licenčne proizvodnje pomivalnih strojev Junior-Steins in prehoda od emajlirane pločevine na nerjavečo. To je bila modra in daljnosežna odločitev vodstva podjetja z ugodnimi posledicami za nadaljnji razvoj, posebno še zaradi uvedbe sodobne organizacije dela, priprave dela in tehnologije, ki je že bila zametek industrijskega načina proizvodnje v sicer obrtni organizaciji.

Inž. Alojz Predalič je opravljal dolžnost direktorja do 18. 7. 1967. Za njim je prevzel poslovodstvo Beno Marjetič, oec., ki je opravljal funkcijo direktorja do 3. 9. 1973.

V letu 1972 je bila s firmo Winterhalter Gastronom sklenjena licenčna pogodba za proizvodnjo dveh tipov profesionalnih pomivalnih strojev srednjih kapacitet cca 700 in 900 krožnikov na uro. S tem je podjetje postalo prvi in edini proizvajalec pomivalnih strojev v Jugoslaviji. Licenčna pogodba je bila sklenjena za dobo desetih let. Leta 1970/1971 je podjetje poleg prostorov bivše livarne zgradilo novo skladiščno halo.

Dne 8. 7. 1971 se je podjetje priključilo združenemu podjetju Energoinvest Sarajevo. To je trajalo kratek čas, izločilo in osamosvojilo se je že 1. 1. 1973. Ta poslovna avantura, polna lažnih obljub in političnih prepričevanj, se je srečno končala.

3. Kovinastroj Gastronom – tovarna gostinske opreme

Kovinastroj Grosuplje se je 24. 2. 1973 registriral kot tovarna gostinske opreme. Od razrešitve Bena Marjetiča 3. 9. 1973 pa do 1. 6. 1977 je opravljal funkcijo individualnega poslovodnega organa (direktorja) inž. Franc Gruden. V tem času je bila največja pridobitev izgradnja I. in II. faze proizvodnih hal (tip Gorica) v letih 1974/75. 24. 7. 1975 je bila podpisana tudi prva mednarodna pogodba o proizvodni kooperaciji med Kovinastrojem in zahodnonemško firmo Winterhalter Gastronom, ki je bila pozneje dopolnjena in večkrat podaljšana. Veljala je vse do razpada socialistične Jugoslavije. Pogodba je imela izjemen pomen za uspešen razvoj podjetja. Njena določila so imela prednost celo pred domačo zakonodajo. Uvoz in izvoz sta bila določena v razmerju 1 : 1, kar je bila prednost pred konkurenco glede na klirinško poslovanje v državi. Tako je imelo podjetje lažji pristop do deviz, potrebnih za uvoz surovin in ostalega reprodukcijskega materiala.

Franca Grudna je za dobro leto (do 31. 7. 1978) nasledil Miro Fajdiga, univ. dipl. oec., ki je v podjetju dotlej vodil analitiko in investicije. V letih 1977/78 je bila zgrajena hala za skladišče gotovih izdelkov.

1. 8. 1978 je delavski svet imenoval za direktorja Jožeta Marolta, univ. dipl. iur., ki je opravljal funkcijo do 18. 4. 1994, to je skoraj 16 let oziroma 4 mandatna obdobja. Po razrešitvi je do upokojitve delal na programu lastninskega preoblikovanja družbenega podjetja v delniško družbo.

To obdobje sestavljata povsem dva različna dela. V tem poglavju bomo obravnavali najpomembnejše dogodke ekonomske blokade Slovenije.

Zaradi delitve dela in velike konkurence domačih proizvajalcev gostinske opreme v takratni Jugoslaviji (IGO Ljubljana, Rade Končar Zagreb, Jugostroj Beograd, SOKO Mostar in LTH Škofja Loka) in političnih pritiskov za integriranje v velike sisteme je vodstvo podjetja izdelalo poslovno strategijo specializirane proizvodnje pomivalne tehnike. S tem so se zmanjšali politični pritiski integracije v smislu zakona o združenem delu, katerih nosilec je bila politika. Podjetje je bilo povezano v SOZD TEGO, ki pa je razpadel zaradi izstopov članic.

V skladu s politiko specializacije je v letu 1981 podjetje zgradilo obrat za proizvodnjo pomivalnih strojev za velike kuhinje in gostinstvo in na tovarniškem dvorišču odkupilo zasebno stanovanjsko hišo Momčiloviča z zemljiščem. Tako je bil pridobljen prostor za izgradnjo obrata družbene prehrane, ki je bil predan svojemu namenu leta 1982. V letu 1983 je podjetje od lastnikov odkupilo Jerajevo hišo in zemljišča za izgradnjo tovarne pomivalnih strojev ter izdelalo za predvideno investicijo vso potrebno dokumentacijo z glavnimi projekti. Zaradi tehnološkega napredka je bila 24. 8. 1982 sklenjena pogodba s Fakulteto za strojništvo v Ljubljani. Ta pogodba je bila večkrat podaljšana. Sodelovanje s Strojno fakulteto se projektno nadaljuje v korist obeh pogodbenih partnerjev na področju razvojnega in raziskovalnega dela.

V letu 1987/88 je bil na novi lokaciji ob Grosupeljščici zgrajen obrat za proizvodnjo pomivalne tehnike in tovarniški servis. Investicijski ciklus v gradbene objekte je bil v grobem zaključen leta 1988, ko je tovarna dosegla današnjo velikost 10.000 m^2 proizvodnih in skladiščnih površin ter je po velikosti postala primerljiva s podobnimi v Evropi. Leta 1988 je podjetje za svoja predstavništva in servis kupilo poslovne prostore v Beogradu, na Reki in v Sarajevu.

Podjetje je ves čas veliko štipendiralo in vlagalo v dodatno izobraževanje. Pomembna tehnološka posodobitev je bil nakup programskega krivilnega stroja SCHIAWI v letu 1985 in v letu 1987 CNC Centra (štance) STRIPPIT. Leta 1989 je podjetje nabavilo IBM računalnike in začelo vzpostavljati računalniško mrežo. Prav tako je bilo leta 1989 kupljeno programsko mesto za CNC stružnico. Omenili smo samo nakupe sodobnejših in dražjih strojev. Za pospeševanje prodaje je podjetje leta 1987 sklenilo kooperacijsko pogodbo s firmo Netzsch Newamatic iz Nemčije za proizvodnjo medicinske opreme z namenom specializacije v proizvodnji zahtevnejših izdelkov. V podjetju sta bila razvojna jedra za termiko in za pomivalno tehniko.

Zaradi odličnih rezultatov CNC Strippit centra (štance) je tehnični sektor izdelal študijo za nakup Strippit razrezovalnega centra. Za oba stroja Strippit je vodstvo podjetja na podlagi sklenjenih pogodb o izvozu na konvertibilne trge pridobilo dovoljenje republiških in zveznih institucij za uvoz brez carine in prometnih davkov, ki so sicer znašali 40 % vrednosti. Tako je podjetje z izvozom plačalo tudi razrezovalni center, ki ga je dobilo iz Amerike tik pred osamosvojitvijo. Razrezovalni center pri razrezu nerjaveče pločevine ni dal ustreznih rezultatov, proizvajalec pa je upošteval reklamacijo in razrezovalni center zamenjal z drugim CNC centrom Strippit (štanco) ter klasičnim strojem za razrez pločevine. Podjetju je uspela tehnološka posodobitev z lastnimi sredstvi in prihrankom, zaradi neplačila carine ter prometnih davkov, v ocenjeni vrednosti 600.000 DEM. Zamenjava centra je bila izvedena po osamosvojitveni vojni.

4. Gospodarska blokada, osamosvojitev Slovenije, izguba jugoslovanskega trga

V bivši Jugoslaviji je bila proizvodnja gostinske opreme skoncentrirana v Sloveniji (IGO Ljubljana, LTH Škofja Loka in Kovinastroj). Kapacitete proizvajalcev so bile 50 % večje kot potrebe v Jugoslaviji. Podjetja so veliko izvažala v Sovjetsko zvezo in SEV. Naše podjetje je za izvoz na vzhodne (nezahtevne) trge pridobilo zelo malo naročil, zato je negovalo obstoječe kooperacije in domači trg.

Leta 1989 je bivša Jugoslavija začela z gospodarsko blokado slovenskih izdelkov. Pod posebnim udarom je bil Kovinastroj. Tako je beograjska Politika 2. 2. 1989 objavila na vidnem mestu prispevek: »Kovinastroj Grosuplje – uz rezervne dele spakovali – mržnju, iz fabrike u Sloveniji u Pirot stigla pošiljka s podmetnutom antijugoslovenskim materijalom s pozivom na razbijanje Jugoslavije«. Prispevek v tem stilu sta objavila tudi Borba in Vjestnik Zagreb. Pri policiji so nam povedali, da imajo doslej 6 takih primerov v Sloveniji.

Novih naročil ni bilo, prodaja se je zmanjšala v takem obsegu, da je bila v posameznih mesecih prodajna realizacija enaka bruto plačanemu fondu z nujnimi stroški elektrike. V celoti je naročila odpovedala vojska, ki je letno odkupila dvomesečno proizvodnjo. Število zaposlenih po stanju 31. 12. 1989 je bilo 371, kar je največ v zgodovini obstoja delovne organizacije. Vodstvo podjetja je bilo prisiljeno ukrepati. Ustanovili smo lastno kreditno–hranilno službo, ki je zagotavljala finančno

likvidnost za redna izplačila plač. Skupaj z ostalimi tremi firmami, s katerimi je podjetje imelo proizvodne kooperacije, je bil podan predlog za ustanovitev novih mešanih kapitalsko povezanih družb. V podjetju je bilo uvedeno dodatno jezikovno izobraževanje prodajnega in tehničnega kadra v nemškem jeziku, kar je omogočilo neposredno komuniciranje z novimi kupci z nemškega govornega področja. Pri pridobivanju novih kupcev je bil direktorju v veliko pomoč Ivan Atelšek, bivši direktor Gorenja, ki je imel veliko poslovnih zvez in povezav v Avstriji in Nemčiji.

Leta 1991 je Kovinastroj z nemškim poslovnim partnerjem Netzsch Newamatic ustanovil mešano družbo KON d.o.o. V novi firmi je bil Netzsch udeležen s 45 %, Kovinastroj 43 % in delavci 12 % kapitala. Začetni kapital družbe je bil 200.000 DEM. V KON-u se je zaposlilo 23 delavcev Kovinastroja, delno pa je Kovinastroj pridobil tudi delo na polizdelkih. Prvi direktor družbe je bil Miro Sajovic, univ. dipl. ing., dotedanji pomočnik direktorja Kovinastroja.

Podpis pogodbe
Na sliki levo Jože Marolt, direktor Kovinastroja, desno Franc Ahlin, predsednik IS Občine Grosuplje. V sredini levo Miro Sajovic, direktor KON-a, in Egbert Pheifer, direktor Netzsch.

Zgradba za pomivalno tehniko, v katerem je začel s proizvodnjo KON d.o.o.

Proizvodni program KON-a so specialni laboratorijski stroji za pranje in dezinfekcijo. V letu 1998 je nemški lastnik prodal firmo Netzsch Newamatic švicarski firmi Belimed in s tem tudi delež, ki ga je firma imela v KON-u d.o.o. Zaradi nadaljnje proizvodnje na Grosupljem so tudi Kovinastroj in ostali lastniki decembra 1998 prodali svoje poslovne deleže firmi Netzsch Belimed. Tako je iz KON-a nastala firma BELIMED, pomivalni sistemi d.o.o., ki je od Slovenske investicijske banke kupila poslovne prostore (del IKOMA) na Kosovelovi ulici 2.

Podjetje zaposluje v 1999. letu 40 delavcev, od tega jih 15 dela v razvoju na zahtevnem proizvodnem programu strojev in sistemov za pomivanje in dezinfekcijo v laboratorijih, medicini, farmaciji in ostali industriji. Družba 70 % proizvodnje izvozi, 30 % pa proda v Sloveniji ter na trgih bivše Jugoslavije.

Kovinastroj in Winterhalter Gastronom protokolirata nov model proizvodnega sodelovanja – ustanovitev družbe Winterhalter Gastronom Slovenija.

Največji padec prodaje zaradi izgube jugotrga je bil pri programu pomivalnih strojev: od 800 na samo 20 komadov letno! Zaloge vgradnih materialov so v skladiščih znašale 1 milijon DEM, kar bi zadostovalo za produkcijo 1000 strojev. O navedeni problematiki je imelo vodstvo podjetja razgovore s firmo Winterhalter med 20. in 22. 5. 1992. Dokončno odločitev je vodstvo firme Winterhalter podalo ob obisku 3. 6. 1992 v Kovinastroju. Podpisan je bil protokol o novi obliki medsebojnega sodelovanja. Firma Winterhalter se je obvezala, da bo letno naročila v Kovinastroju najmanj 800 različnih tipov pomivalnih strojev in s tem nadomestila izpad v proizvodnji zaradi izgube jugotrga. Kovinastroj pa se je obvezal, da bo v proizvodnji organiziral poseben oddelek za firmo Winterhalter z vodjem Janezom Dremljem, ki je to nalogo uspešno izvedel. Firma Winterhalter se je obvezala in dejansko odkupila iz skladišča Kovinastroja za 700.000 DEM vgradnih komponent, da ni prišlo do tehnološkega zastaranja. Vodstvo firme Winterhalter je po ogledu proizvodnje ugotovilo, da je Kovinastroj enako tehnološko opremljen kot njihova proizvodnja v Nemčiji. Največja pomanjkljivost je marketing. Zato je Winterhalter na Grosupljem za trženje celotnega programa svoje firme v Sloveniji in bivši Jugoslaviji ustanovil svojo lastno firmo Winterhalter Gastronom, pomivalni stroji d.o.o. Grosuplje, Adamičeva 36. Winterhalter je takoj odkupil del prostorov Kovinastroja in v njih uredil sodoben prodajni salon s skladiščem. Nova družba je bila ustanovljena 7. 9. 1992, v obnovljenih poslovnih prostorih pa je začela delati že 20. 1. 1993. Prvi direktor družbe je postal Stanislav Vehovec, ki je prišel v Kovinastroj po odhodu Mira Sajovica. To je bila prva dekapitalizacija podjetja v korist agresivnega trženja. Firma Winterhalter je zaposlila 5 delavcev.

Del novih poslovnih prostorov – skrajno levo je lastnik firme ing. Karel Winterhalter v družbi z nemškim veleposlanikom v Sloveniji in obema direktorjema Bobeckom in Vehovcem.

Firma Winterhalter je vodilna v Evropi v proizvodnji profesionalnih pomivalnih strojev z visoko kvaliteto in produktivnostjo. Bruto realizacija na zaposlenega znaša 550.000 DEM in je v EU ena od petih vzorčnih firm glede vodenja proizvodnje, kvalitete in ekonomičnosti poslovanja. Podpisani protokol se realizira in do 30. 6. 1999 je firma Winterhalter naročila in odkupila v Kovinastroju 5.657 pomivalnih strojev, ki so bili odpremljeni kupcem v Anglijo, Izrael, Japonsko, Nemčijo in na druga tržišča. Winterhalter priznava, da je proizvodnja v Kovinastroju visoko kvalitetna in da spada v najvišji cenovni razred. Obe firmi nastopata skupaj na trgih bivše Jugoslavije.

V letu 1999 firmi poslovno sodelujeta pri izgradnji 150 m^2 novih skladiščno-servisnih površin za potrebe družbe Winterhalter.

Servisni avtomobil in direktor servisa Drago Brlan

Ustanovitev družbe Kovinastroj Servis d.o.o.

1. 5. 1992 se je ustanovila mešana družba Kovinastroj Servis d.o.o. za servisiranje in montažo gostinske opreme z 12 zaposlenimi delavci iz Kovinastroja. Kovinastroj ima v družbi 48 % poslovni delež, zaposleni in bivši serviserji pa 52 %.

Serviserji, ki se niso zaposlili v mešani družbi, so postali samostojni podjetniki ali so ustanovili kapitalske družbe za servisiranje, trženje in proizvodnjo gostinske opreme. Glavni namen je bilo zmanjšanje zaposlenosti v matični firmi in uvajanje samostojne odgovornosti za uspeh in pridobitev dela. Za direktorja je bil imenovan Drago Brlan, ki to funkcijo opravlja še danes. Družba posluje uspešno in zaposluje 14 serviserjev. Poleg servisiranja gostinske opreme opravlja montaže, popravila v delavnici in trži opremo Kovinastroja in Winterhalterja ter pomivalna in čistilna sredstva. Odzivni čas za pogodbene stranke znaša 4 ure, za ostale maksimalno 24 ur.

Ustanovitev firme Bartop d.o.o in Kovinastroj Inženiring d.o.o.

V letu 1992 se je registrirala zasebna firma Bartop d.o.o. s 5 zaposlenimi delavci iz Kovinastroja. Program firme je bil proizvodnja šankomatov, za katere je pločevino izdeloval Kovinastroj (glave šankomatov). Isto je izdeloval tudi za firmo Blažič iz Avstrije. Ker je bila firma zasebna, Kovinastroj na poslovanje ni imel vpliva in danes poslovno ni uspešna. Firma Kovinastroj Inženiring d.o.o. je bila registrirana, zaposleni v prodajnem inženiringu podjetja pa se niso želeli v družbi zaposliti . Bali so se odgovornosti za lasten uspeh, proti je bila tudi celotna prodaja. V letu 1999 je podjetje oživilo družbo Inženiring z zaposlitvijo prvega delavca in tako okrepilo lastno prodajo.

Z navedenimi in drugimi ukrepi se je število zaposlenih v podjetju znižalo od 371 v letu 1989 na 225 v letu 1992, kar znaša 31 %. To je bilo doseženo brez socialnih pretresov in prisilnih ukrepov. Vodstvo podjetja je v juliju 1991 izdelalo kakovostni razvojno-sanacijski program in v marcu 1993 program revitalizacije tovarne. Oba programa je finančno podprlo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Vse analize so pokazale, da je strošek dela absolutno previsok tudi v primeru, ko so vse kapacitete v proizvodnji polno zasedene. Pri tem ni potrebe, da se znižuje število delavcev, ki

delajo po delovnem nalogu. To pomeni objektivno nujno znižati zaposlenost v vzdrževanju, lastni prehrani, čiščenju in ostalih režijskih službah in po potrebi koristiti naročniške storitve. V najtežjih časih pa je potekala tudi razvojna naloga uskladitve termičnih programov v standardne dimenzije 700 in 900, kar je bilo zaradi velikega števila elementov zahtevno in dolgotrajno delo, ki ga je dokončal vodja razvoja ing. Tomaž Gruden. Vzporedno je potekalo atestiranje, brez katerega ni možen izvoz na zahtevne evropske trge.

5. Lastninsko preoblikovanje in revitalizacija podjetja

Ker je Slovenija razveljavila zvezne predpise o lastninjenju, znane kot Markovičeva zakonodaja, in so zaposleni že vpisali delnice in rezervirali eno mesečno plačo za ta namen, je bilo treba začeti znova. Delavski svet se je odločil za kombinirani sistem lastninjenja. Opravljene so bile vse potrebne cenitve in otvoritvena bilanca po stanju 1. 1. 1993, program pa oddan Agenciji 3. 12. 1994. Zaradi predvidene upokojitve je bil direktor Jože Marolt dne 18. 4. 1994 na lastno željo razrešen dolžnosti, na njegovo mesto pa je bil imenovan Karel Bregar, univ. dipl. oec., dolgoletni direktor Grude Ljubljana. Imenovani je opravljal to dolžnost do 31. 10. 1994, ko je bil na njegovo mesto za vršilca dolžnosti imenovan Jože Miklavčič, univ. dipl. ing., vodja tehničnega sektorja v podjetju in v kriznih razmerah zaradi neposrednega komuniciranja z nemško govorečimi kupci tudi vodja marketinga. Na podlagi zapisa je 1. 1. 1995 prevzel funkcijo direktorja Marko Avšič, univ. dipl. ing. Direktor je v letu 1995 izdelal program aktivnosti s ciljem pridobitev ISO 900. Podjetje je posodobilo razrez z nabavo novih numeričnih škarij. V proizvodnji je na novo uredilo kompresorsko postajo zaradi zmanjšanja porabe električne energije in hrupa. Uvedel se je sistem odsesovanja prašnih delcev z mikrofiltri, kar pomeni vložek v zdravo in okolju prijaznejše delovno okolje. S programskim paketom super projekt se je uvedlo računalniško planiranje proizvodnje in konstruiranje z računalniško povezavo s tehnologijo in delovnim mestom. V projektivi se je izvedel avtocad sistem projektiranja objektov v kuhinjah. Vsi sistemi so med seboj povezani v računalniški mreži in omogočajo veliko racionalizacijo poslovanja. Po internetu se že izvajajo vsa plačila preko banke. Prav tako se izvajajo po internetu komunikacije s kupci in dobavitelji. Podjetje je izdelalo program poslovanja s črtno kodo za spreminjanje proizvodnje vse do gotovih izdelkov in poslovanja s kupci. Tako je podjetje veliko investiralo v tehnološko in organizacijsko prenovo in iskanje novih prodajnih poti.

S sprejetjem programa lastninskega preoblikovanja je bila upravi podjetja dana možnost, da lahko pridobi bančni kredit za izboljšanje likvidnosti, kar družbeno podjetje ni moglo. To naj bi imelo za cilj hitrejšo privatizacijo. Podjetje je bilo dokončno lastninsko preoblikovano in vpisano v sodni register pri Okrožnem sodišču v Ljubljani dne 2. 4. 1996 kot delniška družba. Družba je uvrščena med velike družbe v smislu zakona o gospodarskih družbah. Skupno število delnic znaša 187.000 po 1.000,00 SIT. Lastninska struktura ob lastninjenju je bila naslednja:

- delavci, zaposleni in bivši zaposleni so pridobili z notranjim odkupom 37 % delnic in z interno razdelitvijo 19,70 %,
- Razvojni sklad (sedaj SRD) 20 %,
- Kapitalski sklad 13,30 %,
- Odškodninski sklad 10 %.

V letu 1998 je pridobila Nacionalna finančna družba delnice Slovenske razvojne družbe in Kapitalskega sklada in tako postala lastnica 33,30 %.

Skupščina delniške družbe je na predlog uprave in v soglasju z Nadzornim svetom na skupščini 1998 oblikovala Sklad delnic, ker so bile vse delnice od 2. 4. 1998 dalje prosto prenosljive.

Uprava družbe, ki jo po statutu predstavlja direktor, je imela težko delo. Družba je poslovno leto

1994 zaključila z izgubo, ki se je v letu 1995 še poglobila. Uprava je uspela za poslovanje pridobiti hipotekarni bančni kredit za reševanje likvidnostne problematike, predvsem pa je delala na nadaljnjem zmanjšanju števila zaposlenih, tako da je po stanju 31. 9. 1999 v podjetju 161 delavcev. S tem je firma dosegla ustrezno zaposlitveno ravnotežje. Vsi delavci so v primeru prenehanja delovnega razmerja zaradi tehnoloških presežkov prejeli odpravnine. Uprava je poglobila sodelovanje s strokovnjaki Strojne fakultete in leta 1998 registrirala podjetje kot raziskovalno organizacijo pri Ministrstvu za znanost in tehnologijo. Za projekt Reinženiring poslovno-proizvodnih procesov in uvajanje inovativnih tehnologij v podjetju Kovinastroj Gastronom d.d. je prejelo tudi finančno podporo Ministrstva.

Na sliki udeleženci prve redne skupščine delniške družbe. V sredini z očali direktor Marko Avšič, desno Anica Škerlj, vodja finančnega sektorja, in levo Metka Macedoni, poslovna sekretarka Foto: Vlado Kralj.

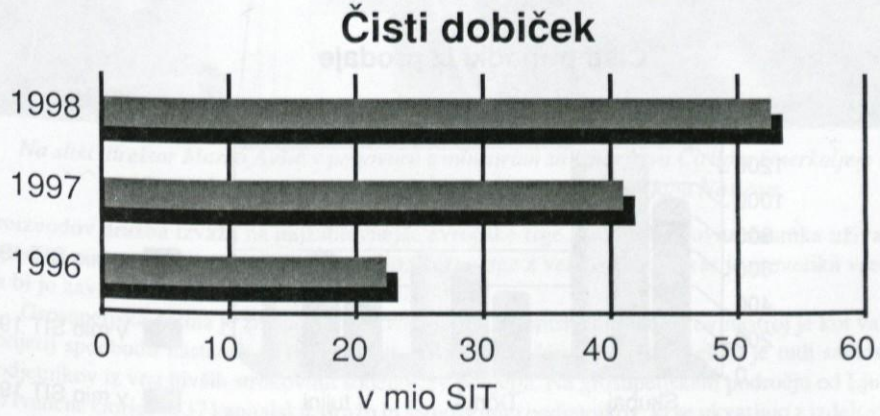

Prizadevanjem in trdemu delu so sledili tudi finančni uspehi. Od 1996. leta dalje družba posluje z dobičkom, ki se letno povečuje, kar prikazujejo naslednji prikazi:

Poslovanje v zadnjih treh letih

	v mio SIT		
	1996	**1997**	**1998**
Kapital	403,75	482,79	572,27
Čisti prih. iz prodaje	968,27	1.217,09	1.311,39
Doma	412,88	573,75	634,27
V tujini	555,39	643,34	677,13
Čisti dobiček	22,39	41,08	53,26

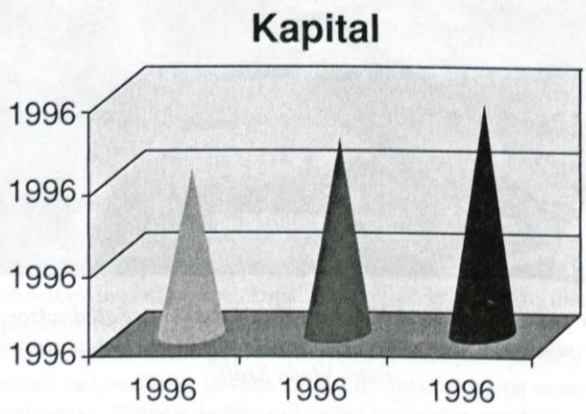

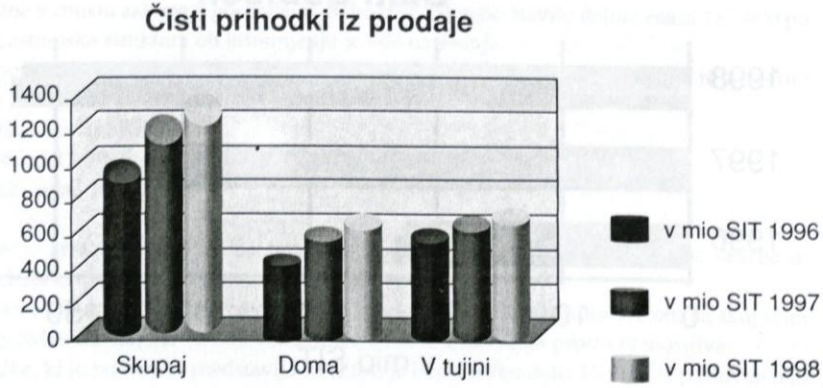

Cilji

Leta 2000 namerava podjetje ob 40-letnici zgraditi na tovarniškem dvorišču sodobno upravno stavbo. V ta namen je delno že izvedlo odprodajo zgradbe ob Grosupeljščici. Uprava pa že ima načelno soglasje večinskega lastnika in Nadzornega sveta, da se izvede celotna odprodaja Jerajeve hiše in okoliškega zemljišča. S tem bo tovarna zaokrožena celota. Dosežena bo želena ekonomičnost in racionalnost glede na zmanjšanje zaposlenih.

V letu 1999 je podjetje začelo izvajati projekt Mikroprocesorsko krmiljenje, ki ga bo nadaljevalo v letu 2000. Prav tako je izdelana študija in dokumentacija za projekt Proizvodnja pločevinastih komponent z lasersko tehnologijo v mrežnem celičnem proizvodnem sistemu, ki pomeni tehnološki dvig, primeren za novo tisočletje.

V trženju so nove zamisli odpiranja poslovalnic, povezanih v mrežni celični proizvodni sistem.

6. Grosuplje znano in cenjeno po proizvajalcih gastronomske opreme

Kovinastroj Gastronom d.d. je danes znana in ugledna gospodarska družba v Sloveniji in Evropi. Proizvodi firme so zaradi izjemne kvalitete v srednjem cenovnem razredu. 70 % odstotkov

Na sliki direktor Marko Avšič v pogovoru z ministrom za kmetijstvo Cirilom Smerkoljem na Gospodarskem razstavišču, levo direktorica LTH Tatjana Nastran.

proizvodov družba izvaža na najzahtevnejše evropske trge. Lastna blagovna znamka uživa velik ugled na področju opreme za gastronomijo. Razpolaga z veliko znanja, kar je prevelika vrednota, da bi jo zavrgli.

Grosupeljska dolina je znana po proizvodnji gastronomske opreme. Kovinastroj je kot valilnica podjetij spodbudil nastanek in razvoj vrste novih gospodarskih družb. Veliko je tudi samostojnih podjetnikov iz vrst bivših strokovnih sodelavcev podjetja. Na grosupeljskem področju od Ljubljane do Ivančne Gorice je 37 kapitalskih družb in samostojnih podjetnikov, ki se ukvarjajo z izdelovanjem

gastronomske opreme, servisiranjem gostinske opreme, projektiranjem in posredovanjem. Slovenija je po obsegu in asortimentu po oceni na šestem mestu v proizvodnji gostinske opreme v Evropi. Prizadevanja bi morala biti zato usmerjena v integracije proizvodnje za skupno tržno nastopanje doma in v izvozu. Italija je blizu in odličen vzorec za posnemanje. Morda bi k temu prispevala skupna izgradnja gastronomskega centra na Grosupljem. Z vsem tem bi se prodaja le povečala.

Sodobni termični blok.

VIRI

Arhiv Kovinastroj Gastronom – Brošura pomembnejši razvojni dosežki 1960-1980 in 1980-1985, podatke posredoval direktor Marko Avšič, univ. dipl. ing.
Arhiv Belimed pomivalni sistemi d.o.o., podatke dal Miro Sajovic, univ. dipl. ing.
Arhiv Kovinastroj Servis d.o.o., podatke dal direktor Drago Brlan.
Arhiv firme Winterhalter Gastronom Slovenija d.o.o., podatke dal Stanislav Vehovec.
Jože Marolt, 30 let Kovinastroja, v Zbornik občine Grosuplje, 17(1992),105.

LESNE OBRTI V DOBREPOLJU

*Slavka Centa**

MIZARJI

Mizarji so izdelovali mize, klopi, stole, postelje, imenovane *špampeti*, omare za moko in mleko, omare za obleko, skrinje, okna in vrata itd. Mizar je pri svojem delu uporabljal razno orodje: različne žage, obliče, dleta, svedre itd. Glavno mizarsko orodje je bil *skobeljnik*, to je miza za struženje, ki je držala les, katerega je mizar obdeloval z različnimi skoblji in dleti. Kadar je lepil les, je uporabljal *cvinge*. Ta priprava je imela v okrogel les vrezane navoje. Mizarjev je bilo v tistem času zelo veliko, tako da so si delali hudo konkurenco.

TESARJI

Dobrepoljci še danes imenujejo tesarje *cimpermani*. To so ljudje, ki stavijo ostrešje hiš, skednjev in kozolcev. Njihovo orodje so bile razne sekire, s katerimi so obdelovali les. *Cimeranko* so uporabljali za to, da so na gladko obtesali les. Uporabljali pa so tudi *plenkačo* - nekako sekiro z nazaj podaljšanim rezilom. Vsak tesar je imel več raznovrstnih dlet, da je les lahko dolbel. Imel je tudi *teslo*, s katerim je udarjal na dleto, ko je dolbel na tramovih. Teslo ima nazaj ukrivljeno rezilo. Vsak tesarski mojster je moral imeti po več dobrih žag za rezanje tramov. Važno tesarsko orodje je bil tudi *kot*, da so bile zareze v les pravokotne in ne postrani. Pri tesanju so rabili tudi *žnoro*, ki so jo pomočili v rdečo barvo, da so napravili na tramu rdečo črto in so lahko ravno tesali. Tesarji so imeli tudi razne skobeljnike.

Eden najboljših mojstrov je bil Janez Erčulj iz Podpeči, ki je naredil večino kozolcev dvojnikov po vsem okraju. Pri njem se je izučil tesarske obrti tudi Jožef Strnad iz Kompolj.

KOLARJI

Kolarje so Dobrepoljci imenovali *bognarji*. Izdelovali so kolesa in vozove. Najprej so bili vozovi popolnoma leseni, kasneje pa so jim dodali tudi železne dele. Za lesene vozove so morala biti *pesta* bolj dolga kot pri vozovih, kombiniranih z železom.

Platišče ali krog kolesa je moralo biti iz krivega lesa, da je bilo kolo bolj trpežno, ker ni bilo okovano z železom. Kolo je imelo le štiri *špice*, zabite skozi *pesto* tako, da je bila ena *špica* za dve drugi. Šla je skozi pesto od platišča do platišča. Takemu kolesu so zato rekli *križovnato kolo*. Os kolesa je bila tudi lesena in je niso nikoli mazali, zato so taka kolesa pri vožnji zelo škripala in cvilila.

Kasneje so prišli v navado vozovi, imenovani *šteklači*, ki so imeli lesene in okovane osi in tudi *pesto* pri kolesu je imelo na vsakem koncu železno *pušo*. V štiridesetih letih pa so se pojavili vozovi, imenovani *akserji*. Ti vozovi so imeli vse osi železne in tudi v pestu so imeli železne *puše*.

Posebno veliki in močni vozovi so bili tako imenovani *tajselni*. Tak voz je bil narejen iz trpežnega jesenovega lesa in je imel vse dele bolj močne kot navadni voz. Spredaj in zadaj je imel zavoro, da so lažje vozili po velikih klancih. Če je popustila ena zavora, je držala druga. Tovor na teh vozovih je bil ponavadi zelo velik. *Tajsel* se je imenoval tudi *parizar*. Razlika med *parizarjem* in navadnim vozom je bila ta, da je imel vsak *parizar* visoke ročice, na katerih so imeli namesto lojtrnic pripete *cupane*. Med legami spodaj je bila debela deska. Na legah je bila pripeta *prična*. Deli voza so bili *štanga* ali oje, potem prednja prema, ki je bila s *soro* povezana z zadnjo premo.

---

* Turjak 27 a, 1311, predm. učiteljica.

Šajtrga

Prična je bila pripeta sredi voza med kolesi. V njej so imeli vozniki razne potrebščine. Vozniki, ki so vozili vino z Dolenjskega, so imeli kot popotnico od vinogradnika *bariglco* vina.

Kolarji so izdelovali tudi razne druge vozove in vozičke, na primer "samčke", vozila samo za enega konja. Izdelovali so tudi *baregle*, ki so bili na vzmeteh in so imeli koš spleten iz šib. *Baregle* je potem zamenjal *zapravljivček*, ki je bil bolj pripraven za prevoz ljudi in manjšega tovora. *Zapravljivček* je bil ponavadi na vzmeteh.

Kolarji so bili tudi izdelovalci sani in ročnih vozičkov, ki so jim pravili *kulce*. Ženske so jih uporabljale za prevažanje poljskih pridelkov s polja domov ali pa tudi za vožnjo žita v mlin in moke iz mlina. Izdelovali so tudi pluge in plužne dele. Kolarji so izdelovali tudi razne samokolnice. ki so jih uporabljali zlasti zidarski težaki za prevažanje apna in peska pa tudi cestarji za posipanje cest.

Pripovedi nekaterih obrtnikov in suhorobarjev, ki so delali po drugi svetovni vojni:

KOLARSTVO

Janez Kaplan

Delavnica, v kateri delam, stoji že od leta 1894. Čisto svojo delavnico pa sem dobil leta 1937. Med tem časom sem jo moral enkrat temeljiteje preurediti. Delavnica je bila prizidana k hiši. V delavnici so bili vsi stroji za ročno obdelavo – lesena žaga, vrtalni stroj, oblič, dleto, kladivo, klešče... Nekatera orodja sem podedoval, nekatera pa dodatno kupil. Orodje sem oskrboval sam. Sama delavnica ni bila preveč razkošno opremljena, v njej je bilo samo nekaj osnovnega orodja.

V šolo sem hodil na Škofljici. Tri leta sem delal kot vajenec, tri pa kot pomočnik. V tem času sem pri obrtniku pomagal rezati, lupiti drevo in pa skladati surovino. Potrebno znanje sem si pridobil v Radečah, izpit pa sem opravil v Ljubljani. Moral sem narediti leseno kolo.

V svoji delavnici sem imel dva vajenca. Prvi se je obrti dokončno naučil, drugi pa jo je samo malo spoznal. Na začetku sem delal samo kolesa. Sedaj pa sem že star in ne delam več veliko. Popravim kakšno stvar ali pa jo celo na novo naredim. Prej pa sem delal lesene vozove in sani. Moj izdelek pa so bile tudi smuči in majhni vozički. Poleg tega sem tudi kmetoval. Za izdelke sem uporabljal bukov les, jesen in baker. Les sem dobival doma, v Strugah in pri Sv. Gregorju. Najprej ga je bilo potrebno razžagati, nato pa se je moral štiri leta sušiti. Lesa nisem plačeval z denarjem, temveč z uslugami in delom.

Družinski člani niso delali v delavnici, ampak bolj na polju in na kmetiji sploh. Denar, ki smo ga dobili od prodaje izdelkov, smo porabili za davke in novo orodje. Delovni čas sem si prosto oblikoval.

Obrtniki smo bili takrat združeni v obrtno organizacijo Grosuplje. Ustanovila se je tudi obrtniška zadruga. Komaj sem se skrival, kajti dejavnosti so začeli obdavčevati. V obrtniški zadrugi sem dolgo sodeloval. Člani, ki smo bili vključeni v takšno organizacijo, nismo imeli nobene posebne ugodnosti. Svojo dejavnost in izdelke nisem reklamiral niti prodajal na sejmih niti jih nosil po hišah. Za prodajo izdelkov je bilo dovolj kupcev v domačem okolju.

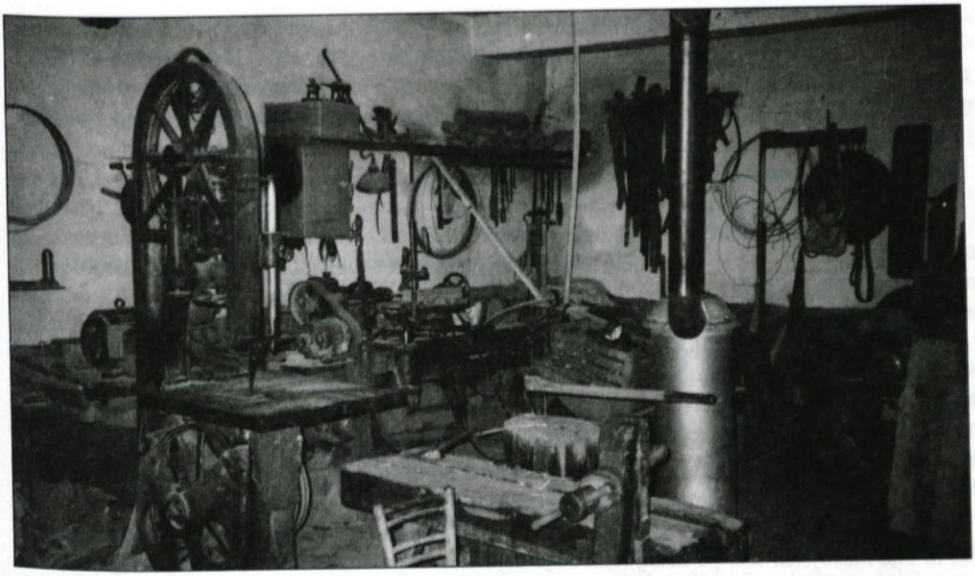

Kolarska delavnica

KOŠARSTVO

Z izdelovanjem košev se je ukvarjal tudi Jože Kaplan iz Predstug. Njegova delavnica je stara približno 50 let. Pred tem pa so delali kar v stanovanjski hiši, in sicer v največjem prostoru, ki so mu rekli *hiša*. Delali so v večernem času, zato so si svetili s petrolejkami. Obrti se je naučil od staršev in starih staršev, zato tudi ni opravljal vajeniškega ne pomočniškega izpita. Izdelovanje košev je bila donosna dejavnost, ker je bilo v kraju veliko kmetov, ki so koše potrebovali. Delali so velike koše, v katerih so nosili seno, košare vseh velikosti in *šajtrge* – ogrodje za vozičke.

Zaslužek je bil bolj slab, tako da z njim niso mogli kriti vseh življenjskih stroškov. Obrt je bila zato povezana s poljedelstvom. Poleg dela v delavnici je delal tudi pri zidarjih. Bil je tudi v apnenici, kjer so delali apno.

Za svoje izdelke je potreboval les, predvsem leskove palice, ki jih je dobil v gozdu. Leskove palice je bilo potrebno nabrati že v jeseni, da so se posušile. Za izdelke ni imel posebnega patenta, ampak je delal po starem načinu izdelovanja košev. Ljudje so njegove izdelke cenili, ker so bili narejeni kvalitetno in dovolj lično. Svojim strankam pa je tudi popravljal stare izdelke. Pri delu je uporabljal ročno narejeno orodje. To je bil predvsem oblič, razni noži in razne palčke. Večino orodja je izdelal sam, kar pa je bilo iz železa, so mu naredili kovači.

Svojih izdelkov ni reklamiral, saj so od njega kupovali predvsem domačini, ki pa so ga dobro poznali, prodajal pa jih je tudi na sejmih. Tiste košare, ki so jih ljudje naročili, pa so prihajali iskat sami. Če so bili izdelki večji, so prišli ponje z vozovi.

ZOBOTREBČARSTVO

Na širšem ribniškem ozemlju in na področju Velikih Lašč je bila razvita tudi posebna panoga suhe robe, t.j. izdelovanje *zobotrebcev*. Delali so jih ročno iz leskovega, drenovega, češminovega lesa ali lesa črnega gabra. **Takole opisuje izdelovanje zobotrebcev v Domu in svetu Janko Jovan l. 1903:**

"Pozimi se peča s tem delom staro in mlado. Hite, da vse mrgoli: eni cepijo palice, drugi obrezujejo ob straneh letvice, tretji jih ostre z nožem na obeh konceh in po sto skupaj vežejo v butarice. Dasi je

videti zamudno, vendar gre delo pri spretnosti, kakršno imajo izdelovalci zobotrebcev, urno izpod rok. Tudi zaslužek ni preslab. Količkanj priden delavec si zasluži čez zimo 100 do 160 kron. Delo je ročno ali pa se poslužujejo nalašč za to prirejenih orodij. Eno je podobno navadnemu ribežnu, le da ima ostrejše in močnejše kline, ki razpoljejo desko iz mehkega lesa v tanke letvice. Še urneje se dela z drugim orodjem, katero je izumil nek domač samouk. Na močni deski so pritrjena pokoncu stoječa dleta, toliko narazen, kolikor je debelina zobotrebcev. Delavec nastavi dober palec debel, okrogel klin na ta *stroj*, udari parkrat s kladivom in izpod njega padajo letvice, katere je treba le še na obeh koncih poostriti in zobotrebci so gotovi. V vaseh velikolaške okolice, Kompolju, Robu, Podpeči, Ponikvi in Zagorici narede v enem letu teh najmanjših izdelkov *suhe robe* za vrednost 200.000 kron... Kakor suha roba sploh tako se spravljajo v promet tudi zobotrebci. Posamezniki tržijo z njimi na sejmih, večinoma pa jih pokupijo prekupci, ki jih razpošiljajo v Gradec, na Dunaj, v Zagreb in drugam. Ker je izdelovanje zobotrebcev le malokje udomačeno, a rabijo jih povsod, zato se prav lahko razpečajo."

O izdelovanju zobotrebcev ve veliko povedati Terezija Žnidaršič:

Kje in kdo jih je prvi začel izdelovati, ni znano. Najprej so jih izdelovali v zaselkih okoli Roba in jih tam tudi odkupovali. Ker v Jakličevih spisih ni nikjer omenjena *klinčkarija*, kot so imenovali zobotrebčarstvo, so jih v Dobrepolju začeli izdelovati v tem stoletju. Po prvi svetovni vojni *klinčkarija* še ni bila razširjena, šele po nekaj letih se je dejavnost razmahnila. Izdelovali so jih v glavnem iz hude leske, *kilčevne* pa tudi iz leske. Redki so jih izdelovali iz češmina. Ti so bili bolj rumeni in zato tudi dražji. Les so nažagali na stebričke, dolge 6,5 do 7 cm, in jih na drobno razklali z nožem. *Klinčke* so obrezovali z majhnim, zakrivljenim nožkom, imenovanim *krivček*. Roka je morala biti naslonjena na mizo ali stol, da je šlo delo hitreje od rok, seveda pa so pri tem trpeli prsti – zlasti palec in kazalec, saj sta bila včasih ožuljena do krvi.

Klinčki so morali biti lepo ošiljeni in vsi enako dolgi. Nekateri so izdelovali *šlopce*. Ti so bili približno 3 mm široki in ploščati in prav tako ošiljeni. Odkupovali so jih samo na Rašici pri dveh trgovcih. Nekaj let pred 2. sv. vojno so zobotrebce izdelovali skoraj pri vseh hišah. Odkupovali so jih po vseh trgovinah z živili. Ves izkupiček si moral pustiti v trgovini. Tako je trgovec imel dvakratni dobiček.

Ker je bila takrat najhujša kriza, so izdelovali zobotrebce skoraj pri vsaki hiši, če je le kdo bil sposoben delati. Delati so jih morali tudi otroci že od sedmega leta naprej. Zaslužek je bil zelo majhen, saj se je za 200 butaric, v kateri je bilo 40 – 50 zobotrebcev, dobilo kg sladkorja; za 100 butaric se je dobilo 2 zavitka najcenejših cigaret. Sto butaric je bilo treba delati dva dni, a pri tem ni všteto pripravljanje lesa in vezanje v butarice, katere je bilo treba še lepo poravnati (*obtakniti*).

Dokler so bile črne kuhinje, so zobotrebce delali v glavnem prostoru ali *hiši*. V kotu je bila velika kmečka peč, okoli katere je bila klop. Od peči naprej je stala postelja ali dve, diagonalno od peči je stala velika miza in okrog nje je bila velika klop. Zraven peči je stala manjša miza, pri kateri so na vogalih delali zobotrebce. Ostali člani družine so delali vsak pri svojem stolu. Morda so delali tudi pri glavni mizi, vendar so morali paziti, da niso obrezali vogalov mize. Takrat niso poznali električne razsvetljave, zato so delali pri petrolejki ali *brlivki*.

Za zobotrebce so že v jeseni pripravili les. Po drugi svetovni vojni so delali v glavnem iz leske, ker pa se je boljše zaslužilo, so zobotrebce delali vsi, ki so jih znali delati. Ni bilo važno, ali so bili lepo obrezani in tudi v butaricah je bilo pozneje le še kakih 15 zobotrebcev. Zobotrebce so dobro posušili na peči in še tople natlačili v *boto*. To je bil iz usnja sešit, dolg obod s širino 10 in dolžino 20 cm. To je bilo treba z rokami trdno zdrgniti – s tem so se zobotrebci lepo zgladili in treba jih je bilo samo še zvezati. Vezali so jih z zeleno in rdečo prejo. Dobila se je pri trgovcu, ki je zobotrebce odkupoval. Nekateri so zobotrebce šteli, drugi pa so v butarice dali enega manj ali več. Ker se je te *frate* naredilo ogromno, je leske kmalu zmanjkalo in lepa palica se kmalu ni več dobila. Po les so hodili v kočevske gozdove. Nazadnje so jih delali iz lipovega lesa.

Izumili so tudi nož, da se je hitreje razklalo. To ni bilo preveč prijetno delo, saj so morali hiteti. Otroci so imeli takrat bolj malo prostega časa. Drugače pa je bilo takrat zelo družabno. Zbrali so se v eni hiši, kjer so se šalili, peli, včasih pa je bilo slišati le hrustanje nožkov. Zimski večeri so kar prehitro minili. V sedemdesetih letih so izumili stroj za izdelovanje zobotrebcev. Zanimanja za tovrstno ročno obrt pa ni bilo več.

MIZARSTVO GRANDOVEC

Gospod Ivan Grandovec nam je obširno povedal o mizarski dejavnosti svojega deda in očeta:

Pri naši hiši je dokazano s pomočjo statusa animarum (stanja duš), da je od leta 1850 razvita mizarska dejavnost. Moji predniki so se najprej ukvarjali z rezbarstvom npr. bogkovih kotov in razpel. Enega od teh mislim sedaj dati na razstavo v samostan Stično, potem pa ga bom postavil v svojo novo hišo.

Za mojega deda obstajajo dokumenti - spričevalo, da je leta 1904 opravil pomočniški izpit in da je postal mojster leta 1907. Prav tako je moj oče že leta 1936 opravil vajeniško dobo (tri leta) in potem še pomočniško dobo (tri leta) pri mizarskem mojstru v Srebotniku, vendar tedaj ni dobil uradno potrjenih listin, zato je med drugo svetovno vojno ponovno začel kot vajenec pri svojem očetu in je leta 1946 dobil potrjeno spričevalo za kvalificiranega mizarja (mizarski pomočnik). Jeseni leta 1951 pa je ponovno pridobil naziv mizarski mojster.

Sedanja delavnica je bila zgrajena leta 1970, vendar večji del več ne služi mizarski dejavnosti, le v manjšem prostoru se še občasno ukvarjam z mizarstvom za hobi - domače potrebe.

Pri svojemu očetu, mizarskem mojstru, sem bil vedno v delavnici, kot mlad fantič sem redno hodil z njim po vaseh, kjer je opravljal razna mizarska dela, in tako sem se sčasoma tudi sam naučil umetnosti mizarstva.

Zelo rad sem pomagal in delal krste, v katerih sem za šalo tudi kakšno noč prespal. V letih, ki so bila za to dejavnost najuspešnejša, smo jih izdelali preko 120 (Ponikve, Dobrepolje, Struge, Hinje in okolica, Krka, Ilova Gora in Račna).

S to dejavnostjo smo prenehali leta 1991, ko oče ni mogel več delati in se ni več splačalo imeti tako imenovane popoldanske obrti. Od tedaj delam samo še za sebe. Da je mizarskih del pri hiši veliko, pa je samo po sebi razumljivo.

Oče se je po končani osnovni šoli učil obrti šest let v Srebotniku pri Velikih Laščah. Po končani vajeniški dobi je opravil pomočniški izpit, nato pa še mojstrski izpit. Kakšne težave je imel potem, sem omenil že prej.

Mojstrski izpit je opravil v Ljubljani novembra 1951. Na izpitu je v mizarski delavnici Roka Berlič, Celovška cesta 287, najprej dobil 5. novembra praktično nalogo. Izdelati je moral v treh dneh šahovsko mizico. Pa je bilo zelo malo časa, če pomislimo, da jo je bilo potrebno narediti iz desk, ki so bile neobdelane. Za šahovska polja je moral rezati posamezne ploščice lesa, nato pa je bilo potrebno še vse skupaj lepo pobarvati. 9. novembra pa je sledil še ustni del izpita pred državno izpitno komisijo. Šahovsko mizico, ki še obstaja, čeprav so se v njej že zaredili črvi, je dobro izdelal in zanjo dobil lepo oceno. Na izpitu je bilo potrebno dokazati znanje iz šestih knjig. Od pomočnika do mojstra si napredoval tako, da si potem, ko si postal pomočnik, bil vsaj tri leta zaposlen in nato si šele opravljal mojstrski izpit.Takoj ko je oče leta 1936 opravil mojstrski izpit, je začel delati v delavnici svojega očeta, ki mu jo je zapustil 4. 1. 1952.

Delavnica je bila dokaj nizka. Takoj po drugi svetovni vojni je bil elektromotor prava atrakcija. Šele sredi šestdesetih let so se pojavili stroji, ki so obilno nadomestili ročno delo, danes pa si mizarstva brez računalniško vodenih strojev (CNC) skorajda ne moremo zamišljati. Obrtniki, ki temu tempu ne bodo mogli slediti, bodo v enaindvajsetem stoletju propadli.

Oče je sledil razvojnim tehnikam v mizarski stroki, zato je leta 70 zgradil delavnico, v kateri bi lahko še danes našli prostor za delo 3-4 mizarji. Ker pa smo v začetku devetdesetih let opustili

mizarsko dejavnost, nismo več sledili razvoju tehnike in tako bo po mojem mnenju v nekaj letih ta delavnica le še muzej.

Tržišče je vedno zahtevalo več izdelkov, katerim se je cena zniževala in zato je bilo vedno potrebno ves zaslužek vlagati v razvoj. Omenim naj, da je bil standard nekdaj nizek in da smo mizarji glede na položaj kmeta dobro živeli. Pred drugo svetovno vojno je moral kmet prodati par volov, če je hotel, da mu je mizar naredil balo za hčerko, ki se je možila. (dve postelji, *kosen* - omara, miza z dvojnim dnom, kjer se je mesilo kruh, in skrinja ali namesto nje *nahtkasel* - predalnik).To je delal mizar približno dva meseca, ker se je delalo vse ročno brez elektrike.

Oče je imel osem vajencev. Nekateri so delali tudi še kot pomočniki, drugi pa so si poiskali delo v Ljubljani, na Grosupljem in celo v Kanadi.

Poleg krst je oče izdeloval tudi veliko stavbnega in sobnega pohištva.

V času vajencev in pomočnikov je bila proizvodnja večja, zato ni bilo časa misliti na kaj drugega. Po upokojitvi pa je oče začel tudi malo z delom na kmetiji.V delavnici ni delal sam, pač pa je imel vajence in pomočnike.

Naši predniki so imeli še leta 1824 največ gozdov, pašnikov in njiv (sorodstvo s čušperškimi graščaki, ti pa so bili večini otrok tudi botri). Dobrohotnost in lagodno življenje pa je pripeljalo okoli leta 1860 prednike na rob preživetja. Ostala jim je ena njiva - zelnik in približno 4 hektare gozda, zato so bili prisiljeni lotiti se rokodelstva.

Mizarstvo je bila poleg čevljarstva, krojaštva in kovaštva najpomembnejša obrt Dobrepolja. Od prvotne delavnice imam le dve sliki, na katerih je tudi moj oče.

Pri delu smo uporabljali vse vrste lesa: 40% iglavcev - smreka, jelka, bor, macesen; 10 % bukev, 20% hrasta, 30% pa češnje, hruške, oreha, javora in lipe. Te surovine smo dobili pri kmetih v Dobrepolju. Običajno je oče kupil hlodovino, ki so jo rezali na žagi v Ponikvah in na žagi na Ratikah, nato pa smo deske sušili v šiškah. Surovino smo plačevali zelo različno, to se pravi po kosu, na uro, menjali pa smo si tudi izdelke in delali usluge.

Na žagi se je delo plačalo, nato pa so vajenci deske zložili v šiške in jih pred jesenskim deževjem zlagali pod kozolec, ki se ga je pred snegom obvezno zavarovalo s koruznico od sosedov.

Izdelki so se stalno posodabljali, bili so konkurenčni, po obliki tovarniški, po kvaliteti pa boljši. Oče je hodil po sejmih, zbiral kataloge, ki so bili v šestdesetih letih podobni zgibankam, in ko je prišel k naročniku, je najprej pobral željene mere, nato pa se je pogovoril o obliki. Veliko je delal tudi za cerkve - na primer sedanja podgoriška oltarna mizica, ki jo je leta 1968 izdelal za župnijsko cerkev na Vidmu. Tudi veliko spovednic po cerkvah v Dobrepolju, Strugah, Žvirčah in Hinjah je iz naše delavnice.

Gotovo se je nekdaj vsak mizar poznal po določenih detajlih, zato so nekateri imeli več dela, drugi pa manj. Zanimivo je, da je ta miselnost prešla v mizarje, zato so se najkvalitetnejši radi družili med seboj.

Žaganje in oblance smo odpeljali k sosedom za stelo, lesne odpadke pa smo uporabljali za kurjavo v delavnici in stanovanjski hiši.

Obrtnik si je s kvaliteto pridobil ime ali pa ga je tudi izgubil. Znan je pregovor: Dober glas seže v deveto vas, slab pa še dlje.

Za popravilo starih izdelkov ni bilo časa, to so pač delali drugi mizarji. Vajenci so tako kot pomočniki dobili hrano. Vajenci so dobili vajeniško nagrado, pomočniki pa plačo. Pogosto se je dogajalo, da so vajenci odšli po končanem osemurnem delavniku domov na kosilo ali pa so se zmenili z očetovo mamo in pozneje mojo mamo za kosilo, kakršno je bilo tisti dan na jedilniku in so ostali tudi v popoldanskem času v delavnici, čeprav jim je oče že naprej povedal, da za to delo ne bodo dobili nagrade. Ko se pogovarjam z njimi, pravijo, da so bili radi v delavnici, da bi se čim več naučili, hkrati pa so lahko delali v popoldanskem času kakšen izdelek za doma. Po pripovedovanju očeta so bili zelo marljivi: Stane Žnidaršič, Stane Zevnik, Ivan Adamič, Franc Gale, Marjan Miklič.

Delovni prostor je bil poleg hiše in smo ga imenovali *delavnca*.

Sosedje so si sposojali precej orodja, ki je bilo primerno za uporabo pri kmetijstvu, npr. različna kladiva, izvijači, skobeljniki,...Več orodja pa smo si sposojali stanovski prijatelji. Oče je uporabljal predvsem ročna orodja do leta 1946, (skobeljniki, žage, dleta,...), pozneje pa so bile v uporabi predvsem *mašine* - poravnalni stroj, debelinka, kombinirka in krožna žaga.

Skobeljnik je izdelal oče sam (vsaj 60 različnih profilov), sam je tudi oblikoval profil rezila. Električne stroje pa se je najprej kupovalo v Zagrebu v tovarnah Bratstvo in Končar. Po letu 1970 pa je že bil uvoz iz Italije.

Vsak vajenec in pomočnik je imel svoje orodje, za katerega je tudi skrbel, vendar pa je bilo to orodje last očeta. Omenim naj, da je v najbolj plodnih letih bilo v delavnici 6 *vrštatov* - mizarskih delovnih miz.

Krožne žage in rezila za električne skobeljne stroje so brusili v Stolarni Dobrepolje, ostalo orodje pa je brusil oče sam. Tudi še sedaj se jaz poslužujem tega načina. Stroji so bili večnamenski, kar pomeni, da so bili predvsem primerni za stavbno in notranje pohištvo.

Ded je to delo opravljal od 16. leta, in sicer v obdobju od leta 1901 do 1951, moj oče pa je mizarsko delo opravljal približno od leta 1931, vmes pa je bil tudi pri vojakih. Z delom v delavnici je prenehal okoli leta 1990.

Oče je imel dve sestri, odselili sta se v Ljubljano, izučili pa ena za šiviljo, druga pa za kuharico. Obe sta se tudi tam poročili in tako sta hodili domov le ob različnih priložnostih. Očetova mama, pozneje pa tudi moja mati, je imela za nalogo predvsem pospravljanje delavnice, v zimskem času je skrbela, da je bilo v delavnici toplo, pomagala je pri izdelavi skic, pri zaključnih delih krst, seveda pa je bilo potrebno opravljati tudi gospodinjska dela, dela na *zelniku* - zelenjavnem vrtu, občasno pa je imela tudi eno kravo.

Vajenci in pomočniki so običajno delali osem ur, oče pa ves dan, približno od šeste do dvajsete ure zvečer. Odmori so bili le v času kosila oziroma malic. Oče je zelo spoštoval poleg državnih tudi cerkvene praznike, pa čeprav je bil zaradi tega dvakrat kaznovan, ker je pač sodniku jasno povedal, da se ob cerkvenih praznikih v njegovi delavnici ne bodo vrteli stroji. Prazniki in nedelje so gotovo po napornem delu prišli prav za počitek. Vajenci in pomočniki so imeli okoli dvajset dni letnega dopusta.

Zaslužek je bil za tedanje čase dober, tako da se je dalo poleg nabave strojev kupiti še kakšno zemljo ali pa urejati in graditi okoli doma. Po letu 1976, ko je očeta srčni infarkt, jaz pa sem imel šele dobrih dvanajst let, je oče v delavnici sicer delal manj, vendar je nekako šlo.

Mizarska obrt ni bila povezana z drugo dejavnostjo. V družini so sporazumno odločali o delitvi denarja, oče ni hotel imeti skrbi za finance, zato je to prepuščal mami.

Bil sem edini otrok v družini in sem večino otroštva preživel v delavnici. Dobro se spominjam, kako sem v zimskem času sedel v bližini peči, se igral z muco, psom, pogosto pa sem zabijal žeblje in izdeloval kocke, hišice, seveda moji starosti primerne. Mnogokrat sem imel črne nohte, vendar se za to nisem posebno sekiral. Spomladi in jeseni sem že kot štiriletni fantič hodil v gozd s sosedom Stanetom Godcem, ki je za očeta vozil hlode od ljudi na Ratike za razrez v deske. Imel je lepega belega konja, katerega sem oboževal. Ko me je enkrat v hlevu brcnil v čelo, sem, ves krvav, prišel mirno povedat, da me je brcnil.

Očetu je delovni čas narekovalo povpraševanje po izdelkih in zaradi tega ni bilo veliko počitka. Delal je vedno v delavnici, le montaža je bila v stanovanjski hiši.

Pri očetu so bili zaposleni delavci (mizarji iz Dobrepolja), ki so vsi stanovali na svojem domu. Malicali so pri nas, zajtrk in ostale obroke v dnevu pa so imeli doma. Kadar je bilo montažno delo pri kmetih, so skoraj povsod dobili dobro hrano in gospodinje so se takrat še posebno želele izkazati, saj so želele, da bo šel o njih dober glas povsod. Res pa je, da je bila okoli leta 1970 do 1975 (tega časa se spominjam) v mnogih gospodinjstvih zdrava domača hrana in niso nikjer dajali za malice salam, hrenovk in podobne industrijske hrane. Malica je bila običajno sestavljena iz kislega fižola in kuhane mesene klobase. Pogosto je bilo za malico tudi zelje s klobaso, v pomladnih mesecih pa solata in trdo kuhana jajca.

Vsak po svoje je vedel, da mora delo resno opraviti, da je škoda surovin in časa, da bi z nenatančnim delom izdelke zavrgli, zato tudi ni bilo problemov z delavci. Ko so očeta, predno je umrl, obiskovali razni njegovi bivši vajenci in pomočniki, so pogosto dejali, da je bil dosleden, do vseh enak in da jim je dal ogromno znanja.V delavnici je vodil delo oče, o delu pri hiši pa se je posvetoval z mamo.Nekdaj je bila brezposelnost na podeželju mnogo večja, kot je danes. Kmečki sinovi so predvsem opravljali razna kmečka dela, zaslužka pa ni bilo. Zaradi tega je bilo vedno dovolj prosilcev za vajenca oziroma pomočnika. Jasno je, da so morali vsi vajenci obiskovati šolo. Najprej tri meseca v letu, pozneje pa so bili v šoli pet mesecev. Dobro se še spominjam mizarja, ki je bil vajenec in je šel v Škofjo Loko po železnici peš, ker se je bal, da ne bi zgrešil poti. Naslednji dan pa je moral ponovno iti z mojim očetom na vlak v Škofjo Loko v šolo.

Po stenah delavnice so visela razna orodja. Bili so tudi plakati z lepimi omarami, v kotu pa je bil križ. Ljudje so sami prihajali z naročili, nato pa je oče odšel na njihov dom, pobral mere, se dogovoril za obliko izdelka. Pri nekaterih je izbral tudi les, iz katerega je potem delal dogovorjeno pohištvo. Lahko pa so se dogovorili samo za ceno izdelka in je za ostalo poskrbel oče.

Obrtniki so bili združeni v obrtni zbornici Slovenije - okraj Ljubljana, pododbor Dobrepolje. Član obrtne zadruge pa oče ni bil. Člani obrtne zbornice so dobivali material ceneje. Pripravili so programe in poizkušali zagotoviti delo za vse obrtnike. Tudi razstave so bile, čeprav se teh razstav ni udeleževalo veliko obrtnikov z izdelki. To obrtno združenje je v naši dolini pomenilo predvsem stanovsko pripadnost obrtništvu. To so bili neke vrste znanilci novega družbenega sistema - demokracije, ki je pri nas zavladala šele z osamosvojitvijo. Danes veliko slišimo o drobnem gospodarstvu, že pred štiridesetimi leti in več je bilo v Dobrepolju in Strugah kar precej ljudi, ki so znali skrbeti za svoje preživetje brez pomoči družbe.

Vajenci so predvsem eno leto razrezovali deske, jih skobljali, zlagali kose, ... V naslednjih dveh letih so pod budnim očesom mojstra že lahko delali enostavne izdelke, pomočniki pa so že morali biti vešči tudi zahtevnejših del. Mojster se je v pogodbi obvezal, da bo učil in izučil vajence v določeni stroki po predpisanem učnem načrtu za praktična dela. Poskrbeti je moral, da je vajenec natančno zapisoval svoje delo v vajeniški dnevnik, hkrati pa se je moral držati tudi uredbe o vajencih.

Pomočniki so obiskovali tečaje, imeli pa so tudi strokovne knjige. Izpit se je opravljal pred mojstrsko izpitno komisijo.

Nekdaj je bilo sejmov bistveno manj, vendar jih je oče redno obiskoval, sicer kot pasivni udeleženec, vendar zaradi novih idej. Mojster, ki ni sledil tehničnim in oblikovnim dosežkom, je kmalu izgubil stranke. Zaradi tega je moral stalno dopolnjevati svoje izdelke. Strokovne časopise in revije je redno prebiral, čeprav jih je bilo zelo malo. Bil je član Obrtne zbornice, pododbora Dobrepolje. Nekaj let je bil predsednik tega združenja v občini Dobrepolje. S plačano članarino si postal član te zbornice. Delovni plan se je nanašal predvsem na obiske sejmov.

Oče se je držal predvsem stavka, da se dobro delo samo hvali. Zato ni imel nikoli problemov s pomanjkanjem naročil. Svojih izdelkov na sejmih ni prodajal. Spominjam se očetovega pripovedovanja o sejmih pri Sv. Antonu, kjer so se pred drugo svetovno vojno v gostilni, ki je bila med vojno požgana, sklepale mnoge poroke. Tam so bili tudi mizarski mojstri, da so se z naročnikom zmenili za izdelavo bale. Seveda pa je bil to prvenstveno živinski sejem, na račun pa so prišli tudi lectarji in peki, izdelovalci blaga, Ribničani s suho robo, kovači s kmečkim orodjem in kamnoseki, ki so prodajali bruse in osle za košnjo.

V Dobrepolju je danes še vedno nekaj uspešnih mizarjev, ki svoje izdelke prodajajo tudi na tuje.

MIZARSTVO GAJ - JAKIČ STANE

Delavnica je bila zgrajena leta 1980. Stara, zdaj že porušena delavnica je bila predelana iz hleva. Pred tem pa so delali v stanovanjski hiši. Novo delavnico so po letu 1980 trikrat preurejali in jo povečali do današnjega obsega.

Obrti se je Stane naučil doma, delavnico pa je prevzel od očeta leta 1984. V šolo je hodil v Škofjo Loko – v poklicno lesno šolo, ter nadaljeval na srednji tehnični šoli v Ljubljani. Ker pa je z odličnim uspehom končal tehnično šolo, mu ni bilo potrebno opravljati vajeniškega in pomočniškega izpita. S končano šolo je imel pogoje za opravljane obrti.

Do leta 1980 so delo opravljali predvsem ročno. V delavnici so imeli klasične stroje: tračno žago, nadmizno rezkarko, poravnalko, debelinko, brusilni stroj ter ročno orodje. Z leti pa so stroje dopolnjevali s sodobnejšimi, ker je bilo manj ročnega dela, predvsem pa zaradi spremembe dela. Z del po naročilu so prešli na serijske artikle, predvsem na lesno galanterijo. To delo pa zahteva stalno prilagajanje tržišču, večjo produktivnost in strojno opremo. Delavnico so vsa leta posodabljali, da se dela predvsem na avtomatske stroje, kjer je potrebno delavcem le zlagati seržerje ter kontrolirati stroje.

Leta 1980 oz. ob prevzemu obrti leta 1984 so delali v delavnici le člani družine. S povečanjem obsega dela pa so pričeli zaposlovati tudi druge. Vajencev v njihovi delavnici niso imeli, ker je bilo usmerjeno izobraževanje in ta leta ni bilo v nobeni dejavnosti vajenca. Ta sistem se je ponovno pričel pred dvema letoma.

Trenutno je njihov glavni izdelek ročaj za čopič, ki se izdeluje iz bukovine. Kupujejo izključno bukovo hlodovino, jo dajo razrezati ter jo uskladiščijo, da se naravno posuši. Pred predelavo pa jo še umetno posušijo. Za les rabijo veliko skladišče, ker se hlode lahko kupi le v zimskem času. Poleg lesne dejavnosti se ukvarjajo še z brušenjem rezil in izdelovanjem strojev za lastne potrebe. Ko so začeli z avtomatizacijo proizvodnje, so si prve avtomatske stroje izdelali sami. V delavnici nimajo odpadnih surovin, ker vse odpadke predelajo za nadaljnjo uporabo. Žaganje briketirajo, drva drobijo, kar se uporablja v mesni industriji za dimljenje mesa pa tudi za ogrevanje domače delavnice in sušilnice.

Njihovi izdelki se večinoma prodajajo v tujino – v Italijo, Nemčijo, ker je pri nas majhno tržišče. Izdelki se cenijo v prvi vrsti po kvaliteti, zanesljivosti dobave in pa po ceni samega artikla. V tujini imajo stalne kupce, vendar skušajo pridobiti tudi nove. Ker pa je veliko konkurence, je potrebno veliko truda, da se pridobi kupec.

Danes so obrtniki združeni v Obrtnem združenju Grosuplje. Po združevanju v zadruge pa nimajo več potrebe, ker lahko svoje izdelke sami prodajajo. Zadruge so bile pomembne le do leta 1988. Pred tem časom so bili obrtniki prisiljeni združevati se v zadruge zaradi nabave surovin in prodaje izdelkov.

Obrtno združenje pa je bilo ustanovljeno zaradi uveljavljanja interesov obrtnikov, skupnem nastopanju na raznih sejmih, potreb po izobraževanju pa tudi zaradi samega druženja obrtnikov in zaradi medsebojnega informiranja.

MIZARSTVO TEKAVČIČ

Njihova delavnica je stara 20 let. Tekavčič Tone st. se je naučil obrti v Ribnici. V šolo je hodil najprej v Ljubljano, potem še na Ptuj in nato v Idrijo. Na izpitu je moral znati narediti dve nočni omarici. Svojo delavnico je dobil leta 1978. Na začetku je bila delavnica zelo skromno opremljena. Stroji so bili stari, pa še teh je bilo malo. Z leti pa se je stanje popravljalo. Danes uporabljajo modernejše stroje. Prav zaradi tega so morali delavnico enkrat povečati. Naročil pa so imeli iz leta v leto več. Na začetku so opravljali bolj preventivna dela, ker niso imeli strojev, danes pa izdelujejo najrazličnejšo notranjo opremo.

Včasih so delali elemente za zaboje tovarne Krka in razne palete, danes pa delajo opremo za banke, lekarne in najrazličnejšo stanovanjsko opremo (spalnice, dnevne sobe, kuhinjsko opremo…). Pomembni izdelki pa so tudi stavbno pohištvo (okna, vrata, ograje ter vse iz masive). Pri delu uporabljajo najrazličnejši masivni les. Največ lesa dobijo pri gozdnem gospodarstvu Velike Lašče in na raznih žagah. Les sušijo največkrat naravno, le po potrebi ga peljejo v sušilnico. Izdelke delajo v glavnem po naročilu. Odpadne surovine porabijo za kurjavo, oblanje in žagovino pa vzamejo kmetje za nastilo.

MIZARSTVO MUSTAR

Mizarstvo Mustar deluje od leta 1964. Lastnik delavnice Jože Mustar se je mizarske obrti izučil pri obrtniku v Ponikvah, lesno šolo pa je obiskoval v Idriji. Po končanem šolanju je za izpit naredil nočno omarico.

Po opravljenem izpitu je šel najprej v službo, potem pa si je postopoma nabavil orodje in začel na svoje. Delavnica je bila v začetku slabo opremljena. Vse so morali delati ročno. Danes pa so delavnico močno posodobili. V njej imajo sodobne računalniško in elektronsko vodene stroje. V nabavo novih strojev so bili prisiljeni, ker je tržišče zahtevalo boljšo kakovost. V začetku so delali stavbno pohištvo, sedaj pa delajo predvsem dele za masivno pohištvo.

Pri delu uporabljajo predvsem beli les, bukovino, belo hrastovino itd. Les dobivajo predvsem s Štajerske, ker imajo tam največ belega lesa. Njihovi kupci pa zahtevajo le kvaliteten les. Deske najprej posušijo v sušilnici, ki jo imajo poleg delavnice. Ko dobi les v sušilnici pravo barvo, gre v obdelovalni postopek. Iz lesa izdelujejo le manjše artikle. Za vse izdelke pa dobijo točno določene načrte od naročnika. Kupec je zelo zahteven, vendar z njim nimajo težav, ker so njihovi izdelki kvalitetni pa tudi dobavnih rokov se točno držijo.

Jože Mustar je bil tudi član združenja obrtnikov občine Grosuplje. Posebnih ugodnosti jim niso nudili. Dobili so le kakšen nasvet za svoje delo. Kot razstavljavec se je udeležil obrtnega sejma v Celju. Vsako leto ta sejem obišče tudi kot gledalec, obišče pa tudi vsakoletni sejem v Münchnu. Prebira pa tudi revijo Obrtnik, Lesarski utrip, Delavec...

V delavnici ima zaposlenih dvanajst ljudi, delata pa tudi sinova, ki sta se veščin naučila doma. obiskovala pa sta tudi lesno šolo. Kasneje bosta delavnici tudi prevzela. Že sedaj polagoma določene dejavnosti opravita sama. Zaslužek je odvisen od količine izdelkov in od prodaje. Na začetku niso imeli posebnega delovnega časa, danes pa imajo natančno določen delovni čas, ki se ga morajo vsi držati.

Domača obrt je v Dobrepolju prisotna še danes, vendar ne v takem obsegu kot nekoč, ker ne prinaša več tolikšnega zaslužka. Zlasti ročno izdelovanje zobotrebcev je danes samo še za lastno potrebo. Potrebe prebivalstva so se v novejšem času spremenile. V občini Dobrepolje je danes še vedno nekaj samostojnih podjetnikov, ki se ukvarjajo z lesno obrtjo: z mizarstvom 8, montažo mizarskih izdelkov 4, z izdelovanjem lesnih izdelkov 1, s suho robo 1, s tesarstvom 1, z obrezovanjem lesa 1.

VIRI IN LITERATURA

- Anton Mrkun - Obrti in trgovina Velikolaškega okraja, Ljubljana 1943.
- Janez Bogataj - Domače obrti na Slovenskem.
- Ustni viri – informatorji.

PRIZIDEK K ŠOLI IN NOVOZGRAJENI VRTEC V DOBREPOLJU

*Ivan Grandovec**

Učencem, malčkom, staršem ter vsem zaposlenim v JVIZ OŠ Dobrepolje bo ostal prvi september 1998 v globokem spominu, saj so se tedaj uresničile večletne želje prebivalcev Dobrepolja in Strug: zgrajen je bil prizidek pri šoli na Vidmu. V njem so našli svoje prostore otroci, ki obiskujejo vrtec, učenci razredne stopnje ter vsi, ki se želijo izobraževati na računalnikih in ob knjigah.

Pot do te velike pridobitve pa ni bila tako enostavna. Že sredi sedemdesetih let so tedanji ravnatelj šole Edo Zgonc, predsednik gradbenega odbora za postavitev šolskega kompleksa Janez Šuštar iz Podgorice ter ostali člani gradbenega odbora poiskali dokaj lepo lokacijo za šolo in spremljajoče dejavnosti v mirnem območju Vidma. Samo tedanji prizadevni Dobrepoljci v gradbenem odboru vedo, koliko potov je bilo potrebno, da so pridobili od različnih lastnikov 19. 940 m^2 primernih površin za zidavo nove šole. V prostorih nove šole se je zaslišal otroški živžav 18. februarja 1980. Že tedaj so trije razredi razredne stopnje in učenci male šole zaradi prostorske stiske imeli pouk v popoldanskem času. Kljub temu je zavladalo v Dobrepolju veliko navdušenje, saj je na predmetni stopnji postal pouk kabinetni, večji del razredne stopnje je tudi imel pouk v dopoldanskem času, narejena je bila za tedanje čase velika telovadnica in obstajale so možnosti, da se šolski kompleks še razširi.

Sledila so leta rahlega zatišja. Konec osemdesetih let je tudi v naši dolini zaživela želja po vrtcu. Uveden je bil samoprispevek, hkrati pa so KS Dobrepolje, KS Ponikve in KS Kompolje izpeljale idejno zasnovo ter poslali vlogo na Republiški sekretariat za družbeno planiranje (30. 4. 1991) za dodelitev sredstev za izgradnjo VVO Videm–Dobrepolje iz naslova spodbujanja razvoja demografsko ogroženih območij v Republiki Sloveniji. Vrednost izgradnje dveh igralnic s spremljajočimi prostori je bila ocenjena na 8.057.320,00 tolarjev. Investicijo naj bi pokrili na sledeči način: iz samoprispevka bi KS Videm–Dobrepolje, KS Ponikve in KS Kompolje prispevale 3.625.794.00 tolarjev, SO Grosuplje bi prispevala 2.014.330,00 tolarjev in Sklad za demografsko ogrožena območja 2.417.196 tolarjev. Vrtec se naj bi začel graditi v jeseni 1991.

Sledila je seja na Oddelku za prostor Občine Grosuplje 21. 6. 1991. Na njej so sodelovali predstavniki oddelka za prostor Janez Skarlovnik, Matjaž Šporar, predstavnik GPG projektivnega biroja Novak, Brigita Repar z oddelka za gospodarstvo občine Grosuplje, g. Sušič ter ravnatelj dobrepoljske šole. 25. 6. 1991 je sledila seja Izvršnega sveta občine Grosuplje, ki je sprejel sklep, da se pripravi nova idejna zasnova za vrtec kot prizidek k obstoječi osnovni šoli ob upoštevanju možnosti za kasnejšo preureditev prostorov vrtca v učilnice in dodatno izgradnjo igralnic za vrtec. Sledili so ponovni razgovori med ravnateljem I. SPUB Toneta Tomšiča Dobrepolje Jožetom Mikličem in GPG – inženiring projektnim birojem. Majda Bergant u. d. i. a. je že do septembra 1991 ponovno naredila načrte prizidka v skupni površini 675,36m^2. Gradbena dela bi okvirno stala 17.553.600,00 tolarjev, vendar pa moramo vedeti, da so tedaj našo državo na monetarnem področju čakale velike spremembe, zato ni bilo mogoče natančno opredeliti vseh stroškov gradnje. Prizidek bi bil na zahodni strani šolskega objekta, imel bi simetrično podobo kot predmetni del šole, prav tako bi bil montažen. V tem prizidku bi bil prostor za dve učilnici, tri igralnice ter vse spremljajoče prostore vrtca. Tudi ta projekt ni prišel do realizacije, saj KS Dobrepolje ni zmogla zagotoviti potrebnih finančnih sredstev.

V letu 1992 je najprej prišlo do spremembe imena šole. Šola se je preimenovala v OŠ Dobrepolje (29. 1. 1992 – po sklepu izvršnega sveta občine Grosuplje). Ker se je v tem letu ugotovilo, da prizidka še nekaj let v Dobrepolju ne bo, je Vinko Blatnik, referent občinske uprave, odgovoren za KS, predlagal,

* Cesta 24, 1312 Videm-Dobrepolje, ravnatelj Osnovne šole Dobrepolje.

da začasno rešijo problem otroškega vrtca z adaptacijo stanovanjskega dela podružnične šole v Kompoljah. V tem projektu je sodelovalo vodstvo OŠ Dobrepolje – ravnatelj Jože Miklič, ravnateljica VVZ Kekec Grosuplje Dragica Drobnič, Vinko Blatnik in predstavniki KS Kompolje. Med najbolj aktivnimi je bil Brane Brodnik, tedaj delegat KS Kompolje in KS Videm-Dobrepolje v Skupščini občine Grosuplje. V letu 1993 so adaptirali in prilagodili stanovanjski del šole za potrebe vrtca, uredili so tudi učilnice, vse s pomočjo denarja z Grosuplja. Krajani Kompolj in KS pa so prispevali denar za zunanje asfaltno igrišče ter za ureditev igrišča, potrebnega za vrtec. Vrtec je bil odprt 1.10. 1993.

Sledilo je nekakšno krajše zatišje, med Dobrepoljci pa je želja po ureditvi perečega problema dvoizmenskega pouka še vedno tlela. Z nastankom novih občin 1. 1. 1995 se je občina Grosuplje razdelila na tri občine. Tako je nastala tudi občina Dobrepolje, in sicer iz štirih bivših krajevnih skupnosti: KS Ponikve, KS Videm-Dobrepolje in KS Kompolje so bile pred reorganizacijo lokalne samouprave v okviru občine Grosuplje, KS Struge pa je spadala v občino Kočevje. V prvih leti nove dobrepoljske občine so nam veliko strokovno pomoč nudili zaposleni na občini Grosuplje na čelu z županom Rudolfom Rometom.. To je bil čas, ko je Svet zavoda OŠ Dobrepolje imenoval za ravnatelja Ivana Grandovca, ki je imel še pred nastopom mandata 1. 9. 1995 nalogo, da poveže OŠ Dobrepolje (šolo na Vidmu, PŠ Kompolje in PŠ Ponikve) skupaj s šolo v Strugah, ki je bila do tedaj enota OŠ Stara Cerkev, ter vrtec v Kompoljah (enota Ciciban pri VVZ Kekec Grosuplje) v enoten zavod. To mu je uspelo ob velikem razumevanju obeh ravnateljic Dragice Drobnič in Polone Vec.

Že na prvih septembrskih sestankih s starši posameznih enot šole s Svetom staršev in s Svetom zavoda je ravnatelj zagovarjal idejo o obvezni gradnji prizidka šole ter vrtca. Skupaj z občinsko upravo ter županom občine Dobrepolje so pripravili gradivo za 10. sejo Občinskega sveta, ki je bila 2. 10. 1995, kjer so svetniki pod peto točko obravnavali gradivo o razpisu referenduma za uvedbo prispevka za investicije v šolstvo, otroško varstvo, izgradnjo mrliške vežice in modernizacijo krajevnih cest na območju občine Dobrepolje. Svetniki smo bili v razpravi proti predlogu, da se v program prispevka vključi mrliška vežica, saj se je za to vežico že večkrat namensko zbiral denar, vendar je njegovo vrednost v veliki meri inflacija v zadnjem desetletju skupne države skoraj izničila. Menili smo, da je pravilno, da občani v Strugah zbirajo sredstva za posodobitev vaških in lokalnih poti, na območju Dobrepolja pa se naj razpiše referendum o prispevku za šolo. Občinski upravi smo naložili, da naj poišče primernejši datum kot je 29. 10. 1995 za dan odločitve občanov, saj je bilo premalo časa za kvalitetno pripravo ustreznega gradiva in obveščanje občanov o koristnosti prispevka. Tako smo ob koncu razprave glasovali o razpisu referenduma za uvedbo prispevka za investicije v šolstvo, otroško varstvo in modernizacijo krajevnih poti. Za zgoraj navedeni sklep je glasovalo 8 svetnikov, dva sta bila proti, eden se je vzdržal, enega pa ni bilo na seji.

Sledilo je obdobje priprav na referendum. Z županom sva obiskala vse vasi, kjer sva na zborih občanov predstavila pomen referenduma za razvoj naše občine, seznanila sva jih tudi z vsebino odloka – višino mesečnega prispevka. Naši učenci so risali plakate, ki so jih obešali po vaseh. Njihova vsebina je ljudi prisilila, da so se ob njih zaustavili ter premislili o pomenu referenduma. V šoli in vrtcu smo izdelali dve zgibanki, ki ju je prejelo vsako gospodinjstvo v dneh pred dnevom odločitve. Prav tako je izšla posebna številka občinskega glasila Naš kraj.

Naj tu navedem le nekaj poglavitnih misli iz svojega pisma občanom, ki je bilo objavljeno v občinskem glasilu Naš kraj:» Na območju, ki sodi v občino Dobrepolje, se že vse od izgradnje šole na Vidmu čutijo potrebe po dodatnih prostorih za šolarje in otroke, ki bi obiskovali vrtec. Ta problem se je deloma ublažil z odprtjem VVO CICIBAN v Kompoljah. Kljub temu pa vozijo starši svoje otroke iz naše občine tudi v varstvo v Velike Lašče, Grosuplje in Ljubljano.

Prostorsko stisko bi se dalo odpraviti le z racionalno gradnjo enega objekta - prizidka pri šoli na Vidmu.

Prostorska stiska in možna rešitev vzgojno-varstvene enote Ciciban

V dobrepoljski občini šteje običajno generacija otrok približno 55 dečkov in deklic. V prvem letu življenja ima otrok preskrbljeno vzgojo od svoje matere ali očeta na porodniškem dopustu. Ko pa se le ta konča, pogosto nastanejo, če ni starih staršev, veliki problemi komu zaupati otroka v času odsotnosti staršev.

V svetu obiskuje vrtec od 60 do 70% celotne generacije, v Sloveniji je ta delež okoli 50%. Do 3. leta starosti je delež otrok v organiziranem varstvu nizek povsod, kjer so starši lahko več kot eno leto na porodniškem dopustu, ponekod pa preskrbijo tudi varstvo na domu. Od tretjega leta do vstopa v šolo se število otrok v vrtcu močno poveča, npr.: Belgija 97% vseh otrok, Nemčija 80%, Grčija 99%, Španija 96%, Francija 80 %, ZDA 90%, Švedska 75%. Razlago za tako visok odstotek vključenosti starejših predšolskih otrok (3, 4, 5 let) v vrtce lahko iščemo v ciljih predšolske vzgoje. Ta se smatra kot dopolnitev družinski vzgoji , ki naj ustvarja pogoje za vzpodbujanje otrokove aktivnosti, njegovega umskega, socialnega in vedenjskega razvoja. Cilji so socializacija otroka, razvoj telesnih, intelektualnih, čustvenih, moralnih ter estetskih sposobnosti in spretnosti ter pomoč otroku pri vstopu v šolo.

Torej namen vrtca ni le varstvo, temveč dopolnjevanje družinske vzgoje in dvig kakovosti življenja predšolskega otroka. V Kompoljah je nemogoče sprejeti več otrok v vrtec, ker nam to preprečuje prostorska stiska. Menim, da bi bilo potrebno zgraditi na Vidmu tri igralnice za otroke od tretjega do petega leta starosti. Poleg tega pa je potrebno zgraditi še eno igralnico za otroke do treh let - za tiste otroke, katerim starši ne bi mogli zagotoviti doma ustreznega varstva in vzgoje. Poleg teh štirih prostorov je nujno potrebno v vrtcu zgraditi še garderobo, sanitarije in ostale spremljajoče prostore. Hrano bi se za vrtec lahko pripravljalo v obstoječi kuhinji v šoli, saj je od 1. 9. 1995 tudi vrtec del Zavoda z imenom OŠ DOBREPOLJE. Tudi ogrevanje bi lahko potekalo iz obstoječe kotlovnice z obnovo gorilcev .... Za razvedrilo bi potrebovali za predšolske otroke manjši trim kabinet. Menim, da v Sloveniji in v naši dolini ne bo prišlo do tako opevanega povečanja števila rojstev, dokler bodo starši v stiski, kam dati otroka v varstvo, da bo otrok srečen in deležen zdravega telesnega in duševnega razvoja.

Osnovna šola na Vidmu

Na Vidmu je zgrajena šola le za predmetno stopnjo. V letošnjem šolskem letu so štirje oddelki razrednega pouka popoldne. Prav tako sta popoldne tudi dva oddelka male šole. Na šoli smo sedaj dobili računalnike, vendar nimamo primernega prostora, kjer bi učenci lahko spoznavali skrivnosti računalništva.

V Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v RS 1995 je zabeleženo, da naj bi osnovna šola trajala devet let: od šestega do petnajstega leta starosti. Vsi učenci bi morali imeti pouk v dopoldansko-opoldanskem času, npr. od 9.00 do 14.00 ure. V primeru, da bi bili vsi učenci v eni izmeni, bi bilo mnogo lažje organizirati prevoze učencev, interesne dejavnosti, dodatni in dopolnilni pouk. Mnogim staršem bi bilo v veliko pomoč tudi jutranje in popoldansko varstvo otrok od 1. do 5. razreda. Tega varstva bi se udeleževali tisti učenci, za katere bi starši to želeli.

Pouk sredi dopoldneva je mnogo bolj učinkovit kot pa v zgodnjih jutranjih in poznih popoldanskih urah. V zimskem času je na predmetni stopnji pogosto začetek dela, ko je zunaj še tema, na razredni pa se tudi konča v popoldanskih urah, ko se že mrači. Kako težko je potem še organizirati pouk v glasbeni šoli, katerega obiskuje 20% otrok naše šole, pa vedo učitelji glasbene šole in tisti, ki jim poizkušamo zagotoviti prostor. Če bi povečali šolo za sedem razredov, bi lahko vsi otroci obiskovali pouk v eni izmeni. Takšen pouk bi bil kvalitetnejši za razvoj učenčevih delovnih navad, za osvajanje novih znanj in za celostni razvoj otroka. Tudi starši bi se lahko več posvečali svojim otrokom v popoldanskem času.

Knjižnica

Knjižnica mora biti prostor, kamor bo otrok rad zahajal, hkrati pa bo imel tudi možnost, da bo v miru pogledal različne knjige in revije. Menimo, da je knjižnična vzgoja potrebna že v najrosnejših letih, zato bi morala biti knjižnica kot povezujoč prostor med vrtcem in šolo. Ker pa je sedaj krajevna knjižnica v Jakličevem domu bolj slabo obiskana, menim, da bi bilo koristno, če bi se tudi ta del knjižnega fonda prenesel v novozgrajeni prostor v prizidku sedanje šole.

Menim, da se bi dalo vse to zgraditi s pomočjo financiranja občine, države in vseh občanov, ki živimo v Dobrepolju. Prepričan sem, da bi ob morebitni uvedbi referenduma za samoprispevek, ki bi bil potreben za izgradnjo vrtca in šole, glasovala večina ljudi. Starši zato, ker vedo, kaj bi pomenila takšna stavba za razvoj njihovih otrok, mladi zato, ker gotovo želijo, da bi bilo njihovim otrokom lepše, kot pa je bilo njim v šoli, starejši pa zato, da bi njihovi vnuki imeli idealne možnosti za razvoj osebnosti, da bi imeli lepše spomine na leta svojega otroštva in šolanja kot pa oni, ki so odraščali v težkih razmerah predvojnega in povojnega obdobja."

Referendum je bil 26. 11. 1995 za vse prebivalce občine Dobrepolje, razen za prebivalce vasi Seč. Vrbovc, Polom, ki so želeli ostati pod občino Kočevje ter je z njihovimi željami soglašal tudi občinski svet občine Dobrepolje. Na volišča je od 2622 volivcev, kolikor jih je bilo vpisanih v volilni imenik, prišlo 1907. Torej je bila udeležba dokaj visoka – 72.73%. Za je glasovalo 51,23% ali 977 ljudi, proti jih je bilo 46,88% ali 894 ljudi. Na osnovi poročila volilne komisije je občinski svet na 12. korespondenčni seji z 10 glasovi Za in dvema Proti sprejel naslednji sklep: **Uvede se prispevek za investicije v šolstvo, otroško varstvo in modernizacijo krajevnih cest na območju občine Dobrepolje.** Prispevek se je uvedel za obdobje petih let od 1. 1. 1996 do 31. 12. 2000. V 5. členu sklepa o razpisu referenduma je zabeleženo, da plačujejo prispevek:

- » zavezanci, ki imajo plačo iz delovnega razmerja oziroma nadomestila in druge dohodke in prejemke, ki imajo značaj plače, po stopnji 2 % od neto plače, nadomestila in drugih prejemkov.
- zavezanci, ki imajo dohodek od samostojnega opravljanja gospodarskih in poklicnih dejavnosti ter avtorskih pravic:
- če se jim ugotavlja dohodek, po stopnji 2 % od neto plače,
- če se jim ugotavlja dohodek (dopolnilna gospodarska in poklicna dejavnost, avtorske pravice), po stopnji 2 % od dohodka,
- zavezanci, ki prejemajo pokojnino, po stopnj 2 % od izplačane pokojnine,
- zavezanci, ki imajo dohodek od kmetijske dejavnosti, po stopnji 5 % letno od katastrskega dohodka negozdnih in gozdnih površin, vključno z lastniki zemljišč, ki v občini nimajo stalnega bivališča,
- lastniki nepremičnine, to je stanovanjske hiše ali počitniške hiše na območju občine Dobrepolje, nimajo pa v občini stalnega prebivališča, enkrat letno v višini 15 % od povprečne mesečne plače v RS za preteklo leto, ugotovljeno po podatkih Zavoda RS za statistiko.«

Že v decembru 1995 je ravnatelj OŠ Dobrepolje vodil pogovore z Vinkom Novakom z Vidma o dovoljenju za prestavitev krajevne poti Videm-Podgorica, ki bi ovirala gradnjo prizidka. Pri tem je ugotovil, da dve parceli, ki ju uživa šola, sploh nista v njenem lastništvu. Ko se je pozanimal pri lastnikih, so le ti povedali, da so jih dobili plačane že ob nakupu zemlje za gradnjo montažne šole na Vidmu. Tako je ravnatelj Ivan Grandovec pričel s postopkom prepisa parcel. Soglasje k prepisu sta morali dati tudi ministrstvi za okolje in prostor oz. za kmetijstvo, saj sta bili parceli v zemljiški knjigi zabeleženi kot njivi. Prepis njiv v velikosti 2 395 m^2 od Šporar Zdravka in Šporar Frančiške iz Podgorice ter njive v velikosti 1 757 m^2 od Zevnik Eme iz Podgorice je bil dokončno urejen 10. 3. 1997. Tako ima sedaj šola na Vidmu površino v velikosti 24 092 m^2.

Že v decembru 1995 se je na občini Grosuplje na Uradu za prostor zaprosilo za izdelavo lokacijske dokumentacije za gradnjo prizidka šole in vrtca. Priznati moram, da so bili na oddelku zelo delavni

ter so si močno prizadevali za čimprejšnjo pridobitev vseh potrebnih dokumentov. V letu 1996 sva imela z županom Antonom Jakopičem kar nekaj pogovorov na Ministrstvu za šolstvo in šport glede sofinanciranja in določitve normativov uporabnih površin, ki jih naj bi financirala država. V ta namen smo v šoli izdelali zajeten elaborat (program zidave prizidka vrtca in šole). G. Lapuh, strokovni sodelavec Ministrstva, nam je bil pri tem v veliko pomoč. V letu 1996 so že stekli pogovori z arhitekti glede izdelave projektov za gradnjo prizidka. Na javni razpis so se javila tri podjetja, katerih odpiranje ponudb in izbiro projektanta je vodila Komisija za odpiranje ponudb na občini Dobrepolje. Odpiranja ponudb 28. 10. 1996 so se udeležili naslednji člani komisije: Anton Jakopič, Anton Rus in Stane Škulj. Manjkal je Stane Jakič. Na razpis so prispele naslednje ponudbe:

- EKO ART d.o. o., Ljubljana,
- COSTA d.o.o., Ljubljana,
- ARHE d.o.o., Ljubljana.

Izbrana je bila ponudba EKO ART –a s projektantko Majdo Bergant u. d. i. a.. Sledilo je obdobje številnih pogovorov med občino, vodstvom šole in arhitektko. Vlogo za lokacijsko dovoljenje z vso potrebno dokumentacijo je občina vložila 8. 4. 1997. Lokacijsko dovoljenje je izdala Upravna enota Grosuplje 9. 5. 1997. Gradbeno dovoljenje je bilo pridobljeno 11. 9. 1997.

V UL št. 22/97 z dne18. 4. 97 je bil objavljen javni razpis za izvajalca vseh del na prizidku šole in vrtca. Komisija je do 5. 6. 1997 prejela sedem ponudb:

- PIONIR STANDARD d. d., Ljubljana,
- INGRAD GP, Ljubljana,
- GIA d.o.o., Kočevje,
- GP Bežigrad, Ljubljana,
- BEGRAD, Črnomelj,
- GP GRAMIZ, Kočevje,
- GPG Grosuplje d.d.; DOLENJGRAD d.o. o., Grosuplje.

Komisija v sestavi Stane Jakič, Stane Škulj, Anton Jakopič in Anton Rus je kot najboljšega ponudnika izbrala GPG DOLENJGRAD d. o. o. Grosuplje. Pogodba v višini 173.398. 103,00 sit je bila podpisana 16. 6. 1997. S tem so začele postajati sanje o gradnji prizidka šole in vrtca realnost.

Konec januarja (30. 1.) 1997 je podjetje GRACEN d. o. o., Ljubljana opravilo geološke meritve sestave tal na območju prizidka ter izdalo navodila za temeljenje. V sedmih sondažnih izkopih so ugotovili sila različno geološko sestavo. Na južnem delu prizidka ter v delu prizidka, ki se naslanja na obstoječi objekt, se je pod tanjšo humusno plastjo pojavljala različno debela plast gline – do 80 cm, ki je prekrivala zakraselo podlago sivo zrnatega krednega apnenca. Ponekod je kamnina segala celo na površje. V osrednjem delu prizidka ter na severni strani pa je bila močno poudarjena depresija skalnate podlage.Tako se je celo še v izkopu 3,30 m še vedno pojavljal odloženi glinasto-peščeni prod in melj. Zapolnjevanje te depresije je verjetno potekalo v medledenih dobah, ko je prod nanašala Rašica. Zaradi tako pestre geološke sestave je bilo potrebno najprej temeljna tla sanirati. Gradbinci so 21. 7. 97 pripeljali strojno mehanizacijo, s katero so skoraj mesec dni kopali na površini celotnega objekta gradbeno jamo, v katero so potem vgrajevali gramozni tampon. Ker se nahajamo na kraškem območju in so v šolskem objektu, namenjenemu predmetnemu pouku, namerili 709 Bq/m^3 radona, je bilo potrebno že pred začetkom postavitve temeljev misliti na uspešno sanacijo površja tudi v tem pogledu. Sodelavci ZAG, Oddelka za gradbeno fiziko, so podali predlog za izvedbo preprečitve dostopa radona do prostorov. Pod celotnim objektom so vzporedno vgrajene drenažne cevi premera 10 cm..Na obeh straneh so odprte, razdalja med njimi pa je 80 cm. Cevi so nato okoli objekta povezali z debelejšimi cevmi in na več mestih so iz njih na površje speljani prezračevalniki. Tudi pri finalni obdelavi tlakov se je pazilo, da so bili vgrajeni materiali, ki so bili predvideni v poročilu ZAG. Po končanih delih so bile sredi zime od 3. 2. do 6. 2. 1998 izvedene meritve, ki so pokazale na uspešnost gradnje, saj je povprečna koncentracija Rn – 222 bila 136 Bq/m^3.

Temeljni kamen je bil postavljen in blagoslovljen 12. 9. 1997. Tedaj so imeli učenci v

dopoldanskem času kulturni dan, kjer je prišlo do izraza njihovo veselje ob gradnji tako potrebnega objekta. V popoldanskih urah pa je bila proslava, na kateri so sodelovali poleg uglednih gostov v kulturnem programu pod vodstvom slavistke Slavke Mustar učenci naše šole, Glasbene šole Grosuplje, malčki iz vrtca Ciciban in učenci Mladinskega pevskega zbora pod vodstvom Mira Rozmana ter Godba Dobrepolje. Predstavljam Vam govora župana Antona Jakopiča in ravnatelja šole Ivana Grandovca, da si boste lažje ustvarili sliko o veselju, ki je tedaj vladalo med Dobrepoljci.

Pozdravne misli ravnatelja

» V veliko čast mi je, da lahko na tej prireditvi ob postavitvi in blagoslovitvi temeljnega kamna vrtca in šole spregovorim nekaj besed.

Današnji dan smo Dobrepoljci pričakovali že vse od leta 1980, ko je bila zgrajena sedanja šolska stavba. Novosti v šolskem sistemu in spremembe v družbi vse bolj kličejo po enoizmenskosti pouka in vključevanju otrok v vrtec. Od prvih poizkusov v letu 1991 je minilo že nekaj let. Po izglasovanju prispevka pa so sanje o vrtcu in prizidku šole postajale vse bolj resničnost. V tem času je bilo potrebnih veliko pogovorov z različnimi ljudmi, ki so nam radi priskočili na pomoč. Vesel sem, da so mnogi od teh tudi na današnji prireditvi, ko bomo položili listino v temeljni kamen. Naš vrtec in šola sta na kraškem območju, zato je še kako pomembno, da prizadevni gradbinci strokovno izvedejo zračno drenažo, katera bo omogočila varno bivanje in delo v teh prostorih. Naj ob tem za našo dolino velikem trenutku pozdravim vse, ki ste s svojo prisotnostjo počastili to prireditev, še posebno toplo pa pozdravljam državnega sekretarja za investicije g. Matjaža Vrčka, projektantko go. Majdo Bergant, župana občine Dobrepolje g. Antona Jakopiča, predsednika občinskega sveta občine Dobrepolje g. Braneta Brodnika, župane sosednjih občin, direktorja GPG g. Bogdana Korošca, direktorja GPG - Dolenjgrad g. Alojza Kastelca, vodja gradbišča g. Borisa Vogrinčiča, predstavnike nadzornega odbora gospode Janeza Puša, Igorja Horvata in Cirila Peterlina. Med nami so tudi ravnatelji sosednjih šol, predstavniki zavoda za šolstvo, podžupan občine Dobrepolje g. Jože Lenarčič, gospoda župnik in kaplan ter tajnik občine Dobrepolje Anton Rus.

Današnji dan je že od jutranjih ur za našo šolo velik praznik. Učenci so imeli dopoldne kulturni dan in so v različnih sekcijah ustvarjali na temo Gradnje prizidka in veselja do življenja. Del njihovih dejavnosti je vpleten tudi v to prireditev.

Moja velika želja je, da bi dela še naprej potekala varno, brez nesreče in da bi se prihodnjo jesen skupaj poveselili otvoritve in vselitve v ta objekt. Gotovo bo tedaj dejavnost našega vrtca in šole še kvalitetnejša, česar se vsi močno veselimo.«

Govor župana Jakopiča ob blagoslovitvi temeljnega kamna za šolo in vrtec

"Spoštovane občanke, spoštovani občani, spoštovani gostje!

Najprej vse prav prisrčno pozdravljam na tej prireditvi, seveda velja tudi moj posebni pozdrav našim gostom z Ministrstva za šolstvo in šport RS, g. Matjažu Vrčku ...Slišali smo ga, da se bodo obljube uresničile in da nam bo ministrstvo tudi v bodoče stalo ob strani. Mi smo trdno odločeni, da se danes leto ponovno snidemo na otvoritvi teh prepotrebnih prostorov. Pozdravljam tudi predstavnike Upravne enote Grosuplje z gospo načelnico, župane oziroma predstavnike sosednjih občin. Pozdrav tudi predstavnikom GPG, ki je izvajalec gradnje, ki, kot vidimo, kar lepo napreduje.

Res z zadovoljstvom stopam pred vas ob priliki te slovesnosti. To je prav gotovo največja investicija, ki smo si jo skupaj zastavili v tem mandatu. še posebej moram poudariti, da te investicije ne bi bilo, če ne bi bilo vas, spoštovani občani, ki ste s svojo odločitvijo za samoprispevek glavni in najzaslužnejši, da se je ta prepotrebna gradnja pričela. Naša lastna sredstva in trdna in neomajna

volja so trden temelj, na katerem gradimo, in tudi porok, da bomo zgradili to šolo in vrtec in seveda še kaj drugega. Lastna iniciativa je namreč tista, ki nas bo potegnila naprej. Ne cincanje, ne jadikovanje in ne obupavanje. Jasna in odločna volja, pripravljenost za sodelovanje in napredek. V tem kratkem času obstoja naše občine smo dokazali, da to znamo in da to hočemo.

Seveda je gradnja šole in vrtca velik zalogaj, zato smo vseskozi na zvezi z Ministrstvom za šolstvo. Naša gradnja je bila na ministrstvu prijavljena že v januarju leta 1995, in sicer v nekoliko manjšem obsegu. Po spremembi zakonodaje in zaradi novih potreb smo morali načrte ponovno predelati, tako da so sedaj usklajeni z novimi normativi in s strani ministrstva tudi potrjeni. Denarja seveda vedno in povsod primanjkuje, toda prepričan sem, da se bo za nas, ki smo pokazali zares izjemno pripravljenost in nismo samo čakali, tudi našel, tako da se bo naslednje šolsko leto že pričelo v novih prostorih.

Samo s kratko mislijo bi se spomnil, da je bilo narejeno veliko delo že pred dvajsetimi leti, ko se je gradila ta obstoječa šola, saj je bila izbrana zares lepa lokacija in pridobljenih dovolj zemljišč, da z gradnjo lahko sedaj nadaljujemo. Vsem, ki so že takrat delali na teh projektih, najlepša hvala in vse priznanje. Seveda bo potrebno v bodoče misliti tudi na večjo telovadnico oziroma večnamensko športno dvorano, saj so potrebe vsak dan večje. Tudi za to je na tem šolskem zemljišču dovolj prostora.

V objektu, katerega temelji ležijo sedaj pred nami, naj bi se torej varovali naši otroci od prvih korakov dalje in si nabirali znanje za bodoče življenje. Situacija na področju otroškega varstva je bila zares problematična, saj naši starši vozijo malčke v vrtce vsepovsod od Velikih Lašč, Grosuplja do Ljubljane. Vrtec v Kompoljah smo v lanskem letu nekako na silo razširili, vendar ne zadošča. V novih prostorih bo prostora dovolj za vse. Z dozidavo prizidka bodo zagotovljene tudi vse možnosti za enoizmenski pouk in za nemoteno delo glasbene šole, katere delovanje se je v zadnjih letih še posebej razmahnilo.

Materialni temelji so torej postavljeni, želimo si, da bi se v teh prostorih vzpostavili tudi tisti drugi temelji našim otrokom, temelji za rast duhovno zdrave in pokončne osebnosti. Želimo, da bi bili ti temelji zdravi, da bodo iz njih zrasli ne samo izobraženi, ampak pokončni ljudje, ki bodo znali ločevati zrno od plev, laž od resnice, moralo od nemorale, poštenost od nepoštenosti, svobodo od lažne svobode, ki se ne bodo nikoli sramovali svojih dobrepoljskih in svojih slovenskih korenin. Utrjevanje teh drugih temeljev je seveda težje, toda prepričan sem, da jih bomo skupaj s starši in učitelji tudi zmogli.

Veselimo se skupaj, da je ta gradnja končno stekla, in na svidenje na otvoritvi čez eno leto.«

Sledilo je podpisovanje temeljne listine, njena zazidava v temeljni kamen ter blagoslov temeljnega kamna.

Učenci so v recitalu zelo lepo zaključili to prireditev z mislimi:

Naj duh te prireditve objame vso šolsko zgradbo
in nam da moči, da bomo v šolo hodili radi in da bomo srečni,
kajti radi bi bili srečni, ker želimo biti dobri.
Samo srečni so lahko tudi dobri,
samo srečni želijo objeti svet,vse veselje ujeti v dlan.
samo srečni lahko ljubkujejo trave in kamne,
Samo srečnim je ves svet lep in poznan.
Naj bo ta prireditev ob postavitvi in
blagoslovitvi temeljnega kamna kakor seme
za novo rast in bogato vzgojno-izobraževalno
dejavnost, ta dan kakor njiva preorana
s plugom dela in posejana z ljubeznijo.

Celotna stavba, ki je pretežno grajena iz železobetona, je bila sezidana do konca novembra, 2. 12. 1997 so začeli postavljati kovinsko ostrešje, s kritino Trimo pa je bila pokrita do božiča 97. Med zimskimi počitnicami 14. 2. 98 so se začeli vrtati preboji – povezovalna vrata med obema objektoma. Do 17. 2. je bila dokončana centralna napeljava ter vsa vodna napeljava, tedaj se je začel polagati tlak v vseh prostorih. Do 24. 2. je bila vsa stavba od zunaj izolirana s kombivolom, debelim 7,5 cm. V marcu so zidarji delali na zunanji fasadi, v notranjosti pa se je polagala keramika. Zadnje dni marca so se vgrajevala aluminijasta okna, zunaj pa je že steklo urejanje okolice. Sredi aprila so polagali keramiflex ploščice po razredih. Do tedaj so bila vgrajena tudi že vsa notranja vrata. Maj je bil rezerviran za sajenje zelenja okoli novega objekta in vgrajevanje šolskega pohištva. Drugega junija so položili asfaltne površine. V začetku junija so delavci Dolenjgrada začeli urejati stari del šole, in sicer pisarne, zbornico, jedilnico, prvo nadstropje ter prostore za hišnika, snažilke, garderobe.. Dela so v tem delu potekala vse do konca avgusta. Prvega septembra pa je bila šola v novi podobi. Tedaj smo začeli z delom in otroškim utripom tudi v novem delu šole ter vrtca.

Tehnični pregled novega objekta je bil 5. junija 1998, uporabno dovoljenje pa je bilo izdano 2. 9. 1998.

Dobrepolje je pridobilo lep objekt, kjer ima vrtec 571 m^2 notranjih površin ter igrišča, šola pa je pridobila 810 m^2 notranjih površin ter še 950 m^2 prenovljenih površin. Celotna investicija skupaj z opremo je stala 196.228.669,00 sit.

Ko so malčki in učenci že okusili vonj novih prostorov, smo 9. 10. 1998 pripravili kulturno prireditev ob odprtju prizidka šole in vrtca. Kulturni program je oblikovala učiteljica slovenskega jezika ga. Ema Sevšek. V njem so nastopali malčki iz novega vrtca Ringaraja, učenci centralne šole z Vidma, učenci glasbene šole, šolski mladinski pevski zbor, kvartet Beati, moški pevski zbor Rafko Fabiani, Godba Dobrepolje. V prvem nadstropju prizidka je ob 90-letnici rojstva Toneta Ljubiča, priznanega učitelja in narodopisca, ki je poučeval tudi v Dobrepolju, postavila razstavo etnologinja ga. Anka Novak, gospodinje iz aktiva kmečkih žena pa so poskrbele za sladke dobrote.

Otvoritev prizidka so počastili mnogi ugledni gostje, med njimi:

- dr. Lojze Marinček, minister za znanost in tehnologijo,
- g. Matjaž Vrčko, državni sekretar za investicije z Ministrstva za šolstvo in šport,
- g. Rado Klančar, državni sekretar z Ministrstva za ekonomske odnose in razvoj,
- ga. Olga Jukič, svetovalka ministra za predšolsko vzgojo,
- g. Brane Brodnik, predsednik občinskega sveta občine Dobrepolje,
- predstavniki Zavoda za šolstvo,
- g. Janez Šuštar, predsednik prvega gradbenega odbora ob nakupih zemlje in gradnji šole,
- sorodniki priznanega učitelja in narodopisca Toneta Ljubiča,
- ravnatelji in župani sosednjih občin.

Ravnateljev govor

"Prisrčen pozdrav vsem, ki ste s svojo udeležbo počastili naš praznik ob zaključku del pri gradnji vrtca in prizidka šole.

Ko se spominjam jesenskih večerov leta 1995, ko sem bil skupaj z županom na srečanjih prebivalcev posameznih vasi, si mislim, da je to že prava zgodovina. Tedaj se je tudi med našimi malčki in učenci čutilo pričakovanje velikega dogodka, ko naj bi se prebivalci občine odločili za samoprispevek za gradnjo vrtca in prizidka šole. Otroci so vzpodbujali starše in sosede, da naj gredo na volišče in glasujejo ZA. Na novembrskem referendumu se je ponovno pokazala odločenost

Dobrepoljcev, da naredimo nekaj velikega za svojo dolino. Ponovno smo se izkazali, nismo mislili le na lastni egoizem, temveč na mladi rod, ki nam bo polepšal jesen življenja.

Danes smo zbrani pred stavbo, ki je bila v letu dni nared za vselitev. Preteklo šolsko leto, ko so dela lepo napredovala, so odšli naši malčki in učenci pod budnim očesom vzgojiteljic, učiteljev in vodij gradbišča na ogled novega dela. V vseh je gorela želja po čimprejšnji vselitvi v nove prostore.

Dela so sedaj dokončana, imeli smo veliko srečo, da se ni na gradbišču nihče poškodoval, čeprav se je delalo tudi v dežju, snegu in mrazu. Naj se na tem mestu zahvalim vsem občanom za vsakomesečne prispevke, vsem, ki ste se zanimali za napredovanje del in ste tako moralno podpirali naša prizadevanja ob gradnji. Hvala marljivim delavcem Dolenjgrada in njihovim vodjem za izredno dobro sodelovanje v času gradnje.

Prepričan sem: kar bomo dobrega vložili v naš mladi rod, ni stran vržena naložba, zato jim dajmo čim boljše, kar lahko. Pri vzgoji otrok pa niso pomembni le materialni pogoji, temveč mora v tem procesu sodelovati še razum, modrost in ljubezen. Dobro vem, da naše vzgojiteljice, učiteljice in učitelji ter vsi ostali zaposleni prispevamo vsak po najboljših močeh kamenčke v mozaik vzgoje in izobraževanja naših otrok. Da bodo malčki in učenci prihajali domov zadovoljni, polni optimizma in želje po novem znanju, moramo ohranjati dobre odnose s starši, ker le z roko v roki bomo prišli do uspeha, ki se mu reče celovit razvoj otroka in mladostnika. Za zidovi prizidka se že razlega otroški smeh, nadobudne otroške glavice spoznavajo prve črke in številke, v popoldanskem času pa se razlegajo zvoki glasbil.

Lepo je slišati zadovoljne starše, dedke in babice, kako je » fajn«, ko so vsi otroci v šoli dopoldne, kako je lepo, ko malčki iz vrtca doma čebljajo o vsakodnevnem delu in veselju v vrtcu.V veliko zadovoljstvo mi bo, da bodo naši malčki in učenci z izvirnostjo misli napolnili ta objekt. Tudi zidovi so prerojeni ob srečanju z otroki. Del otroške ustvarjalnosti smo tudi danes prikazali na tej prireditvi.

Dobro se zavedamo, da ostajanje za šolskimi zidovi ni prava rešitev za razvoj otroških sposobnosti. Zato želimo še naprej sodelovati z raznimi društvi in podjetji v občini ter na raznih druženjih z učenci sosednjih šol.

Vsem, ki ste danes s svojo prisotnostjo počastili otvoritev in blagoslovitev vrtca in prizidka šole, velja najlepša zahvala. Prepričan sem, da bodo novi prostori dali novo kvaliteto življenja v naši občini.«

Govor župana ob otvoritvi šole in vrtca 9. 10. 1998

"Spoštovani učitelji, spoštovani otroci, spoštovani starši, spoštovane občanke in občani, spoštovani gostje, prav prisrčno pozdravljeni na tej naši prireditvi.

Ker seveda vseh današnjih gostov ne morem osebno imenovati, mi dovolite, da tudi v imenu občine in v svojem imenu tudi jaz še posebej pozdravim nekatere naše goste, ki so se ljubeznivo odzvali našemu vabilu, predvsem g. ministra za znanost in tehnologijo dr. Lojzeta Marinčka, državnega sekretarja v Ministrstvu za šolstvo in šport g. Matjaža Vrčka, vse druge predstavnike tega ministrstva in predstavnike Zavoda za šolstvo, gospo arhitektko Majdo Bergant, direktorja GPG Grosuplje g. Bogdana Korošca, direktorja Dolenjgrada g. Kastelica, vse prizadevne vodje gradbišča in delovodje in delavce tega podjetja in vse ostale predstavnike izvajalcev, glavnega nadzornika g. Puša, župane in ravnatelje sosednjih občin oz. šol, vse bivše ravnatelje te šole ter nekdanje učitelje in delavce te šole in vse ostale goste.

Z današnjim, težko pričakovanim dnem slovesno otvarjamo in blagoslavljamo naše skupno delo. Našo največjo investicijo v tem mandatu, v 1. mandatu naše ponovno vzpostavljene občine. Skoraj si nismo upali pomisliti, da nam bo v tem kratkem času uspelo zbrati dovolj sredstev, da bomo lahko zgradili primerne prostore za naše nadobudneže, tako šolarje kot tiste najmlajše, ki so v teh prostorih dobili svoj drugi dom. In vendar, predvsem vaša velikodušnost, spoštovane občanke in občani, in

pripravljenost za skupne cilje je obrodila sadove. Referendum za samoprispevek v občini je uspel in odprl vrata za izvedbo naše največje investicije. Prepričan sem, da se danes tudi tisti, ki so morda takrat z nezaupanjem in odporom spremljali naša prizadevanja, veselijo z nami. Uspeli smo. Brez teh sredstev nam ne bi uspelo. Naši novi prostori že od 1. septembra služijo svojemu namenu. Skoraj dvestomilijonska investicija je končana, z državo, konkretneje z Ministrstvom za šolstvo in šport je podpisana pogodba o sofinancerskem deležu, žal ta sredstva, zaradi znanih težav pri investiranju v šolske prostore, ne pritekajo tako, kot smo mi želeli, v letošnjem letu je bila izplačana komaj dobra četrtina, vendar zahvaljujoč razumevajočemu odnosu občinskih svetnikov in racionalnemu trošenju sredstev na drugih področjih v občini v vseh štirih letih tega mandata do občinskega bankrota ne bo prišlo. Sredstva od države seveda pričakujemo v naslednjem letu. Med nami je tudi naš dragi gost državni sekretar za investicije g. Matjaž Vrčko, ki s simpatijami spremlja naša prizadevanja in nam bo gotovo lahko povedal kaj več.

Kakorkoli že, fizično je objekt nared, finančne težave se razrešujejo, naš hram učenosti, v katerem je sedaj dovolj prostora za enoizmenski pouk in vrtec, je sprejel svoje prve obiskovalce. V teh lepih prostorih je našla svoje mesto tudi javna knjižnica. Tu je nova, sodobno opremljena računalniška učilnica in dovolj prostora in ugodni pogoji za delovanje glasbene šole. Želimo si, da bi se v teh prostorih naši otroci in njihovi učitelji dobro počutili. Novi delovni pogoji naj bodo tudi motivacija našim vzgojiteljem in učiteljem pri njihovem, zlasti v današnjih časih težkem in odgovornim delom, motivacija za nesebično razdajanje v prid našim otrokom. Ob tej priliki se vsem vzgojiteljem in učiteljem za njihovo delo še posebej zahvaljujem. Želim si tudi, da ta šola ne bo samo prostor, kjer bodo naši otroci samo sprejemniki kopice suhoparnih informacij in znanj. Ta vrtec in ta šola naj bo tudi prostor, kjer bodo otroci čutili tudi toplino ljubečega vzgojitelja in prizadevnega učitelja. Otrok prebije polovico svojega časa v teh prostorih, zato se mora v njih počutiti kot doma.

Šola mora biti tudi nadgradnja njegove vzgoje, ne pa prostor preizkušanja novih in novih vzgojnih poskusov, ki nikjer v svetu niso uveljavljeni. Tukaj mora biti prostor tudi za vzgojo in uveljavljanje tistih vrednot, ki so bile poleg znanja temelj naše slovenske in evropske civilizacije. Poštenje, vera in morala, odprtost do sočloveka, odpoved lastnemu udobju za skupne cilje morajo imeti mesto pri vzgoji naših otrok, na tak ali drugačen način, čeprav jih danes s silo trgamo od vzgoje. Ne gre za to, kdo bo koga politično nadkrilil, gre za temeljne življenjske vrednote, gre za to, ali bomo živeli kot ljudje in se veselili drug drugega, gre za to, da bomo sploh preživeli. Ta šola mora vzgajati naše otroke tudi v zavedne Slovence, zavedne Dobrepoljce, ki bodo ljubili svojo domovino in svoj kraj.

Ne morem iz svoje kože, da se ne bi ob tej priliki spomnil tistih naših mladih staršev in zakoncev, ki so mi mnogokrat zatrjevali: Imeli bi še kakšnega otroka, pa ga nimamo kam dati. Prostor je sedaj tu lep, urejen, s prijaznimi vzgojiteljicami, sedaj ste vi na vrsti. Da je bila prostorska stiska v vrtcu res velika, nam dokazuje dejstvo, da se je letos v vrtec vpisalo kar 50 novih otrok. Če bo otrok več, bomo, seveda z manjšo adaptacijo, ponovno odprli tudi prostore starega vrtca v Kompoljah in izpolnili željo vaščanov, da se tam vrtec ohrani.

Spoštovani gostje, spoštovane občanke in občani, naj se ob koncu še enkrat zahvalim vsem, ki ste nam kakorkoli pomagali, da je ta prepotrebni objekt dograjen. Zahvaljujem se tudi vsem organizatorjem in sodelujočim in nastopajočim na tej prireditvi. Naj nas veselo doživetje tega svečanega trenutka poveže v veliko družino, družino prijateljev, ki imajo skupne cilje, jih dosegajo in se jih skupaj veselijo.«

Naj zaključim z mislimi zadnjega dela recitala:

Za življenje skupnosti so potrebne domača hiša, šola in Cerkev, ta trinom, ki ga ne smemo nikoli raztrgati ali ločiti, je poudarjal škof Slomšek, kajti šola izpolni to, kar se doma naučimo, Cerkev pa oboje dopolni. Z željo, da bi iz te hiše učenosti, ustvarjalnosti in dogodivščin odhajali dobri in plemeniti ljudje, ki bodo v veselje in ponos slovenskemu rodu, bo g. župnik Franc Škulj blagoslovil nove prostore. Vsaka sekunda, ki jo preživimo, je nov edinstveni trenutek, trenutek, ki ga ne bo nikoli več. Tudi ta hip, ko bo dr. Marinček, minister za znanost in tehnologijo, s prerezom traku naznanil slovesen ogled novih prostorov.

Sledil je blagoslov objekta, nato pa je minister za znanost in tehnologijo ob spremljavi fanfar prerezal trak in vsi prisotni so vstopili v nove prostore vrtca. Vsak je ob vstopu dobil grafiko grba šole, nakar smo si ogledali nove prostore in se veselili skupnega uspeha.

Minister za znanost in tehnologijo dr. Marinček je ob pomoči svetovalke ministra za šolstvo ge. Jukičeve prerezal trak 9. 10. 1998. V ozadju župan občine Dobrepolje Anton Jakopič, predsednik občinskega sveta Brane Brodnik, državni sekretar za investicije v šolstvo g. Vrčko (deloma zakrit) in ravnatelj šole Ivan Grandovec.

Pogled na zunanjost vrtca in šole

NOVA OSNOVNA ŠOLA BRINJE GROSUPLJE

*Irena Kogovšek**

Področje vzgoje in izobraževanja, kulture in športa je bilo v občini Grosuplje do leta 1993 močno zapostavljeno. S prihodom gospe Olge Žitnik v občinski izvršni svet, kjer je pokrivala družbene dejavnosti, pa je bil storjen prvi večji korak naprej. Temeljit pregled in analiza več kot slabih razmer v šolah takratne občine Grosuplje, ki ga je s pomočjo občinskih strokovnih delavcev, predvsem ge. Brigite Repar, pripravila ga. Žitnikova in z njim seznanila župana ter občinske svetnike, je pripomoglo, da je Občinska skupščina dotedanjo usmeritev in večinska vlaganja v komunalo in gospodarsko infrastrukturo preusmerila v šolstvo.

Po sprejemu dolgoročnega investicijskega programa za pridobivanje šolskega prostora v letu 1994 so začeli najprej z gradnjo telovadnice v Šentvidu, prizidkom v Šmarju, gradnjo nove šole v Višnji Gori in prizidkom v Dobrepolju. Končno pa je prišlo na vrsto tudi Grosuplje, kjer je bil v letu 1994 odkupljen prvi del zemljišča za gradnjo nove osnovne šole z večnamensko športno dvorano, v kar je bilo potrebno vložiti veliko truda in napora vseh delavcev občinske uprave s takratnim županom g. R. Rometom na čelu in tudi takratnim predsednikom krajevne skupnosti g. F. Žitnikom. V letu 1995 je bil imenovan gradbeni odbor, ki je pod predsedništvom g. F. Ahlina opravil vse potrebno v zvezi s pripravami za začetek gradnje. 5. marca 1997 pa je bila z občinskim odlokom ustanovljena OŠ BRINJE GROSUPLJE, ki je bila do tedaj organizacijska enota v sestavi OŠ Louis Adamič Grosuplje. Le-ta je bila po številu učencev in oddelkov ena izmed največjih šol v Sloveniji z neizmerno prostorsko stisko, saj je kar 560 učencev obiskovalo pouk samo popoldne. V jeseni 1997 so bila opravljena prva zemeljska dela in nasutje terena, gradbišče pa smo otvorili in blagoslovili 24. junija 1998, ko smo med prvimi stenami in temelji že lahko zaslutili veličino nove športne dvorane in osnovne šole.

OŠ BRINJE GROSUPLJE na Ljubljanski cesti je javni VIZ zavod, v katere sestavo sodita poleg matične šole še podružnična šola s prilagojenim programom, ki ima prostore v matični šoli, in podružnična šola Polica na Polici 35. Šola ima ime po naselju Brinje in Brinjskem hribu, ki je bil nekoč poraščen z brinjem in v bližini katerega je bila nova šola tudi zgrajena.

Znak šole (sova – simbol učenosti, odprta knjiga – zakladnica znanja, brinove vejice – simbol premagovanja težav na poti do kvalitetnega, trajnega znanja) so izdelali učenci pri likovni vzgoji pod mentorstvom likovnega pedagoga g. Branka Mejača.

Šola je grajena za 18 oddelkov devetletne šole, 4 oddelke šole s prilagojenim programom in 1 oddelek vzgoje in izobraževanja za otroke z zmerno in težjo motnjo v razvoju. Sestavljajo jo trije nadstropni trakti, povezani v enoten objekt z večnamenskim prostorom. Vstop v šolo je z nivoja Ljubljanske ceste v nadstropje (vhod za učitelje), v pritličje pa po amfiteatralnem stopnišču (vhod za učence) ter z zahodne strani iz smeri potoka. Šola je neposredno povezana v pritličju in nadstropju z večnamensko športno dvorano, ki ima dostop za gledalce in igralce z Ljubljanske ceste. Pred dvorano je pod tlakovano ploščadjo vkopano dvonamensko zaklonišče. V zahodnem traktu šole ob servisni cesti in pod Ljubljansko cesto je servisni del šole s toplotno postajo, delavnico in kuhinjskim sklopom. Ob vhodu za učence je stopnišče in hidravlično dvigalo, ki je namenjeno telesno invalidnim učencem. Iz vhodnega vetrobrana je direkten vstop v garderobe za učence. Garderobe so ločene po triadah. Hodnik mimo garderob povezuje šolo s športno dvorano. Osrednji in vzhodni trakt sta namenjena matičnim učilnicam 1. do 6. razreda, južni del osrednjega trakta pa je namenjen šoli s prilagojenim programom in učnemu stanovanju OVI. V nadstropju je v vzhodnem traktu knjižnica s čitalnico, mediateko in prostorom

* Ravnateljica Osnovne šole Brinje.

za mirno delo. Levo in desno od vhoda za učitelje so upravni prostori šole (ŠSS, pomočnik ravnatelja, ravnatelj, računovodstvo, tajništvo, zbornica). Hodnik mimo upravnih prostorov povezuje šolo z dvorano v nadstropju. Osrednji in vzhodni trakt sta namenjena predmetnim učilnicam 7. do 9. razreda oz. tretji triadi in specialnim učilnicam (naravoslovna, likovna, glasbena..., učilnica za GO, THV, računalniška učilnica). V južnem delu osrednjega trakta so tudi 3 manjše učilnice za nivojski pouk oz. izbirne predmete. Skupno število učencev, ki jih šola lahko sprejme, je 564.

Tekmovalni prostor večnamenske športne dvorane je s pomožnimi zavesami predeljen v tri vadbene enote. Skupno maksimalno število, ki jih lahko sprejme dvorana, je 1500 gledalcev.

V šolskem letu 1999/2000 ima šola 525 učencev v 28 oddelkih. Od tega ima matična šola 452 učencev v 20-ih oddelkih, podružnična šola s prilagojenim programom 24 učencev v 4 kombiniranih oddelkih in podružnična šola Polica 52 učencev v 4 oddelkih od 1. do 4. razreda. Šola ima zaposlenih 50 delavcev, od katerih je 41 pedagoških in 9 administrativno–tehničnih.

Osnovni cilj gradnje nove šole je bil torej odprava popoldanskega pouka in s tem izboljšanje prostorskih ter učnih pogojev za grosupeljske osnovnošolce, večnamenska športna dvorana pa naj bi zapolnila veliko vrzel na področju pokritih športnih površin za rekreativno in tekmovalno športno dejavnost tako mladih kot starejših, hkrati pa naj bi služila tudi večjim športnim in občasno tudi kulturnim in zabavnim prireditvam v občini.

Učenje in poučevanje je proces, ki se neprestano razvija ter vpliva tudi na oblikovanje šolskega prostora. Gradnja vsake šole je zato interdisciplinarni proces, v katerega so poleg strokovnjakov različnih strok vključeni tudi uporabniki šolskega prostora. Zahtevam pedagoške stroke, razvoju sodobne učne tehnologije, zgodnejšemu vstopu otrok v šolo in normativom in standardom, ki veljajo za šolski prostor, pa se je prilagodila tudi sodobna gradbena tehnologija, ki je oblikovala funkcionalno, fleksibilno, kvalitetno in vzdržljivo, predvsem pa otrokom prijazno, zdravo in varno šolsko zgradbo. Prepričana sem, da se bomo tako učenci kot učitelji v novi šoli počutili dobro, predvsem pa želim, da bi nova šolska zgradba postala prostor, v katerega bi z veseljem zahajali tako učitelji kot učenci, da bi drug drugega v prostorsko ustreznih pogojih ob sodobni učni tehnologiji bogatili tako na intelektualnem kot na vzgojnem področju ter da bi dosegali tako eni kot drugi čim boljše uspehe in da bi bili zadovoljni in srečni.

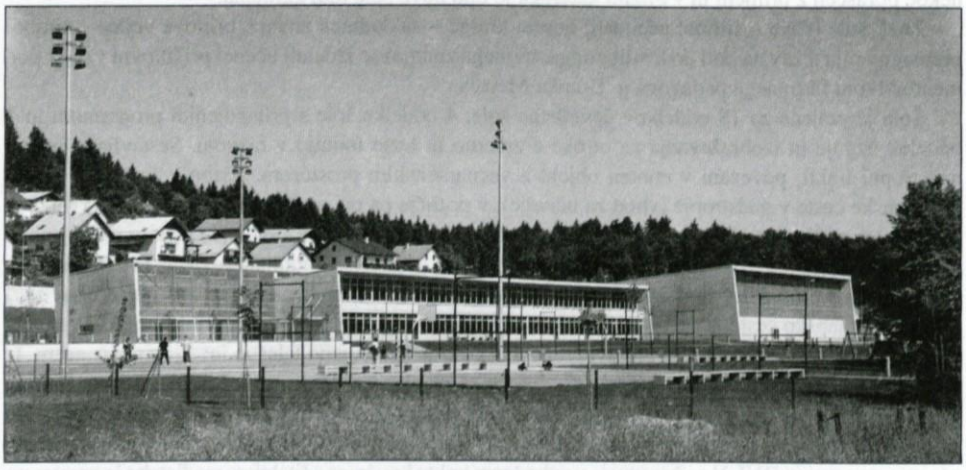

"ZAČELO SE JE ..." smo zapisali septembra 1997.
MAJ 2000. Po velikih prizadevanjih in tudi težavah, predvsem pa z veliko mero optimizma smo gradili našo novo šolo BRINJE... Še zadnje aktivnosti in vse bo pripravljeno za slovesno odprtje nove šole 23. junija 2000.

ZNANOST, KULTURA IN KNJIŽEVNOST

NAŠI KRAJI IN LJUDJE V NOVICAH (1843–1902)

Jakob Müller in Marija Janežič***

5. julija 1843 je Kranjska kmetijska družba v Ljubljani začela izdajati poljudnostrokovni in družbenoinformativni časopis (časnik), ki se je do 1849 imenoval *Kmetijske in rokodelske novice*, nato pa zapovrstjo *Novice kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči* (do 1854), *Novice gospodarske, obertnijske in narodske* (do 1882) in končno *Novice gospodarske, obrtniške in narodne* – do 26. decembra 1902, ko je zaradi premajhnega števila naročnikov oz. kupcev časopis prenehal izhajati. Zaradi sorazmerno dolgega in delno spreminjajočega se imena ga navadno kratko imenujemo Novice.

Časopis je imel približno velikost formata A 4, tj. danes najbolj običajnega lista papirja, in je obsegal sprva 4 strani, nato 8 in celo 10, pa znova 8 strani, sicer pa je bil tednik, razen v obdobju 1852–1857, ko je izhajal dvakrat tedensko. Prvi in daleč najpomembnejši urednik Novic je bil dr. Janez Bleiweis: formalno od apr. 1843 do mar. 1867, neformalno pa do smrti leta 1881 (prim. Novice 1881 : 30. nov-387, 7. dec-392 in Lokar 1909 : 2). Bleiweis je časopis vsebinsko in idejno zasnoval kot glasilo slovensko čutečega izobraženstva in premožnejšega kmetstva in obrtništva oz. meščanstva. Prizadeval si je za gospodarski in kulturni razvoj in za uveljavitev slovenskih narodnih ter političnih pravic: slovenski jezik v šolah, na sodiščih in v državnih uradih; slovenska pokrajinska vlada, kulturno in politično povezovanje z ostalimi Slovani, zlasti s Hrvati in Čehi. Bleiweis je bil stvaren, konkreten, preudaren, umirjen in slogaški, danes bi mogoče rekli sredinski politik, in take so bile tudi Novice, katere je od mar. 1867 do sept. 1870 nominalno urejal Janez Murnik, od sept. 1870 do avg. 1871 Jožef Golé, od sept. 1871 do sept. 1872 znova Janez Murnik, od okt. 1872 do jan. 1884 Alojzij Majer, od feb. 1884 do mar. 1894 Gustav Pirc, od mar. 1894 do mar. 1902 Avgust Pucihar in od mar. 1902 do konca dec. 1902 Rajko Pirkovič.

Novice so objavile pet imenikov svojih naročnikov. Leta 1843 so jih imele 891, leta 1844 jih je bilo 1006, leta 1845 jih je bilo 1085, leta 1846 že 1287, leta 1847 pa 1513. V krajih naših treh občin je bilo naročnikov v navedenih letih zapovrstjo 23, 25, 25, 21 oz. 29. Glede na svoj stanovski položaj sestavljajo naslednje skupine:

stan	1843	1844	1845	1846	1847
duhovniki	13	16	15	11	12
kmetovalci	1	1	1	1	7
plemiči	3	3	2	2	2
krčmarji	1	1	1	1	2
poštarji	1	1	1	1	1
učitelji	2	1	1	1	1
zdravniki	-	-	1	1	1
poslaniki	1	1	1	1	1

* Grosuplje, Adamičeva 33, prof.

** Ljubljana, Pohorskega bataljona 10, prof.

uradniki	-	-	1	1	-
neopredeljeni	-	1	1	1	-
župani	-	-	-	-	1
mlinarji	1	-	-	-	1
skupaj	23	25	25	21	29

Vseh naročnikov Novic 1843–1847 v naših krajih je bilo 45, in sicer 23 duhovnikov (51 %), 8 posestnikov kmetij (skoraj 18 %), 4 plemiči (skoraj 9 %), 2 krčmarja (4,4 %), 2 učitelja (4,4 %) ter po en poštar, mlinar, zdravnik, graščinski uradnik, poslanik (?) in neopredeljeni (po 2,2 %). Posvetne inteligence (učitelj, zdravnik, uradnik) je bilo 9 % in prav toliko tudi obrtnikov (krčmarjev, mlinarjev, poštarjev) oz. plemičev. Boštanjski grof Ludovik Blagaj leta 1882 ni veljal za narodnjaka, njegov oče pa je bil, vsaj prvih pet let, naročnik (tudi) slovenskih Novic.

Glede na kraj bivanja sestavljajo naši naročniki naslednje skupine

Kraj	1843	1844	1845	1846	1847
Ambrus	1	1	1	1	1
Boštanj (grad)	1	1	1	1	1
Brinje (grad)	1	-	-	-	-
Čušperk (grad)	1	1	1	1	1
Dobrepolje	3	2	2	2	2
Gorenja vas (IG)	1	-	-	-	2
Grosuplje	1	1	1	1	2
Hrastov Dol	-	-	-	-	1
Hudo	-	1	-	-	-
Ivančna Gorica	-	-	-	-	1
Kompolje (DP)	-	-	-	-	1
Krka	1	1	1	1	-
Ponikve	-	-	1	-	-
Stari trg	-	-	-	-	1
Stična	1	1	1	2	-
Struge	1	1	1	-	-
Šentvid	4	5	5	3	5
Škocjan	1	1	1	1	1
Šmarje	-	1	1	-	1
Št. Jurij	2	3	1	1	2
Višnja Gora	2	4	5	5	4
Vrh pri VG	-	-	1	1	2
Žalna	1	1	1	1	1

Največ naročnikov je imel Šentvid, kjer med naročniki prevladujejo duhovniki, poleg njih pa sta tudi krčmar in neopredeljeni. Na drugem mestu je Višnja Gora. Da je bila kulturno središče, kaže širok spekter poklicev oz. stanov naročnikov: duhovnik, učitelj, zdravnik, graščinski uradnik in poslanik oz. sel (?). Sledi Dobrepolje: prvo leto kar trije duhovniki, v naslednjih letih pa po dva. Sumljivo veliko je duhovnikov v Št. Juriju 1844, morda gre za napačno krajevno identifikacijo. Vendar ima Št. Jurij tudi naročnika - kmetovalca, medtem ko ima Grosuplje poštarja in posestnika, Vrh (pri Višnji Gori) in Gorenja vas (pri Ivančni Gorici) pa dva kmetovalca. Malo naročnikov je iz Šmarja, kjer je sicer delovalo več duhovnikov, in iz Stične, kjer ni med naročniki nobenega uradnika.

Med naročniki, ki sicer niso zajeti v pregledici, naj omenim še grofa Riharda Blagaja, doma z Boštanjskega gradu, ki je živel v Polhovem Gradcu, in duhovnika Jožefa Keka, slovaropisca in prevajalca, doma iz Stične, ki je živel v Ljubljani. Od najbližjih sosedov velja omeniti Jožefa

Suhadolnika, duhovnika na Turjaku, in Franca Ravnikarja, kmetovalca na Plešah (pri Šmarju?).

Novice so prinašale poučne članke o kmetijstvu, obrti pa tudi industriji, o šolah, sodiščih, državnih uradih, o volitvah, delu pokrajinske oblasti, o društvih, o slovenskem jeziku, knjigah, o slovenski zgodovini, umetnosti, narodopisju, poročale so o dogodkih doma in po svetu, objavljale so tudi rodoljubne in poučne pesmi, kratke zgodbe, pregovore, rekla, uganke pa oglase, obvestila, osmrtnice itd.

V 60 letnikih so Novice objavile nad 250 člankov, notic ali podatkov, ki so jih zapisali ljudje iz naših krajev ali kdor koli o naših krajih ali naših ljudeh, torej povprečno več kot 4 enote na leto. Največ (38) jih je iz leta 1893, ko se je gradila železniška proga Ljubljana–Grosuplje–Kočevje, najmanj pa v letih 1856, 1865 in 1886, ko ni bil najden noben podatek. Vendar je v raznih letnikih Novic nedvomno še nekaj več podatkov.

Dopisnikov iz naših krajev oz. o naših krajih in ljudeh je 22. Podpisani so s polnim imenom, psevdonimom, kraticami ali značko, in sicer:

C, iz Višnje Gore, leta 1854 poroča o požaru v Višnji Gori in Stični ter o potrebnosti slovenskega zavarovalništva.

Cigler, Janez, od 1832 do smrti 1867 župnik v Višnji Gori, je v letih 1843–1863 objavil 19 raznovrstnih, večinoma splošnejših, ne krajevno obarvanih besedil: kratke poučno-zabavne ali zgodovinske zgodbe, šaljivo pesem, uganke, pomisli o nenavadnih značilnostih nemščine. Lokalno pomembnejša sta njegovo poročilo o škofu F. I. Baragu v Višnji Gori in domoznanski prikaz Višnje Gore. Ta znani avtor prve slovenske povesti, ki jo je napisal prav v Višnji Gori, se je v Novicah navadno podpisoval kot Višnjagorc ali. Višnjagorski.

-č , s področja Šmarja oz. Grosupljega, poroča leta 1850 o županskih volitvah v Šmarju in na Grosupljem, vendar žal brez imen prvih dveh novodobnih županov.

Hicinger, Peter, duhovnik, pesnik in publicist, je leta 1859 v Novicah objavil zgodovinopisni članek (v 2 nadaljevanjih) z nekaterimi podatki o Grosupljem, Šmarju in Višnji Gori.

Ilovar, Matija, kmet in občinski svetovalec iz Paradišča, se je v obdobju 1867–1885 oglasil z 9 dopisi o aktualnih političnih stvareh, in sicer o narodnih pravicah, o programu slovenske narodne oz. nemškutarske liberalne stranke, o zemljiškem davku in mitninah ter o arheoloških najdbah.

J. B., s Krke, piše leta1860: o pomoči revnim.

J. K., iz šmarske okolice, poroča leta 1852 o razdeljevanju srenjskih zemljišč v Paradišču, na Sapu, v Brvacah in na Cikavi.

J. P., verjetno iz Višnje Gore, piše o potresu leta 1857.

J. R. K., iz ljubljanske okolice, piše 1864. leta: o koristnosti nove, manj strme ceste od Sapa, mimo Hrastja, Stare vasi, Zg. Duplic, Peči, Sp. Brezovega, baronovega (Tauffererjevega) mlina do področja pod višnjegorsko župnijsko cerkvijo. V mislih ima pravzaprav traso sedanje avtoceste!

J. Š., morda učitelj Janko Škrbinc iz Višnje Gore, je leta 1881 poročal o latinskem napisu na dedendolskem zvonu, katerega postavlja v 15. stol.

Je..om, Jož. verjetno iz Žalne ali njene okolice, leta 1867 poroča o škodi na poljih zaradi gradnje ceste s Krke.

Levičnik, Jernej, duhovnik, pesnik in publicist, je leta 1859 objavil potopis po Dolenjski (6 nadaljevanj), v katerem omenja boje med Francozi in Avstrijci leta 1813, pri čemer pogosto navaja Višnjo Goro, sicer pa tudi Šmarje, Krko in Stično.

n, verjetno iz Višnje Gore ali okolice, leta 1850 poroča o delu zemljiške odškodninske komisije.

Padar, Anton, iz okolice Šmarja, občinski svetovalec, je v letih 1869–1872 prispeval 5 vsebinsko splošnejših dopisov o neenakopravnem položaju slovenskega jezika, o ustanovitvi slovenske zavarovalnice, o neustrezni zakonodaji v zvezi z ženitvami ljudi brez imetja in o problemu tatvin.

Pour, Edvard, kmetijski inženir z gradu Brinje pri Grosupljem, je leta 1864 v treh nadaljevanjih pisal o gojenju sladkorne pese in cikorije. (Prim. Adamič 1998 : 16-17).

R., verjetno iz Višnje Gore ali okolice, poroča leta 1871 o sejmu v Višnji Gori.

Slomšek, A. M., duhovnik, javlja leta 1846 smrt lavantinskega škofa F. Ks. Kutnarja in – če je domneva pravilna – že kot njegov naslednik (brez podpisa) objavi Kutnarjev daljši življenjepis.

Šmarski, vsekakor izobraženec, je leta 1845 objavil dve pesmi: eno domoljubno in eno iz latinščine prevedeno hvalnico kmečkemu stanu.

Trstenjak, Davorin, duhovnik, publicist, je leta 1855 mimogrede poetimologiziral o imenu Zatičina.

V. L., verjetno iz Višnje Gore, je leta 1861 poročal o rojstvu trojčkov na Pristavi.

Z., verjetno iz Šentvida, leta 1867 zavrača nemško kritiko slovenske kulturnosti in piše o šoli, izobraženosti in kulturnosti ljudi v Šentvidu.

Brez imena dopisnika so Novice leta 1843 objavile poročilo o umestitvi F. Ks. Kutnarja za lavantinskega škofa v Št. Andražu.

V Novicah je omenjenih 120 naših krajev. Najpogosteje se omenja Višnja Gora, iz katere je bil tudi najpridnejši novičar Janez Cigler. Mesto je bilo zanimivo iz polpretekle zgodovine (vojaški spopadi s Francozi), ležalo je ob prometno pomembni cesti, bilo je središče župnije, imelo je šolo, poštno postajo, od leta 1894 železniško postajo in na začetku 20. stol. tudi sodišče, davkarijo, notarja. Pogosto je omenjano tudi Grosuplje. Najprej v zvezi z občinskimi volitvami, konec 60-ih v zvezi z gradnjo ceste proti Krki, v 90-ih pa zelo pogosto v zvezi z Dolenjsko železnico, s katero je bilo sicer konec cestne pošte in preprežnih postaj, na Grosuplje pa se je preselil poštni urad iz Šmarja. Šmarje, staro cerkveno središče s šolo, je imelo več vnetih noviških dopisnikov, ki so poročali o pomembnih aktualnih dogodkih, zlasti o delitvi srenjsko-graščinskih zemljišč in o občinskih volitvah. Osrednja tema Stične je selitev državnih uradov (sodišča, davkarije, notarja), o čemer beremo že leta 1858, nato 1880, 1897 in spet leta 1900. Aprila 1901 so bili uradi že v Višnji Gori, ki je zmagala pred Šentvidom zato, ker so bili na razpolago potrebni prostori.

Šentvid se tematsko veže na župnijsko središče, šolo, volitve županov. Leta 1901 je dobil zdravnika – doktorja. Dobrepolje se povezuje s cerkvijo, šolo in železniško postajo, s katero je prišla tudi žandarmerija. Ostali kraji se pojavljajo redkeje, še največkrat ob volitvah županov.

Naši kraji in ljudje se v Novicah pojavljajo na štirih tematskih poljih: gospodarstvu, prometu, politiki in v osebni ali sodnijski kroniki.

Novice so prvotno na prvo mesto naslova oz. podnaslova postavljale kmetijstvo oz. gospodarstvo, in res so uvodni članki dolga leta obravnavali kmetijske, obrtne in sploh gospodarske reči, in sicer pogosto na ravni pouka, koristnega nasveta ali informacije, sorazmerno malo pa je konkretnih podatkov o stanju in dosežkih lokalnega gospodarstva: Leta 1849 v prilogi poročajo o sadjarski razstavi v Ljubljani, kjer so poleg drugih sodelovali tudi bratje Kastelic »iz Ljubljane in Gorenje vasi« (pri Ivančni Gorici) s 27 plemeni jabolk. Leta 1852 je v popisu sadjereje navedeno, da je v višnjegorskem kantonu 8, v stiškem pa 9 oralov sadovnjakov (tj. 4,5 oz. 5 ha). Leta 1864 je Edvard Pour, »tehnični kemičar«, doma iz gradu Brinje, objavil tri članke o gojenju sladkorne pese. Izračunal je, da bi na dobrem pol hektarju pesa letno prinašala 100 goldinarjev dohodka. Za ponazoritev naj dodam, da se je za 100 goldinarjev lahko kupilo 1200 litrov pšenice, da je poljski delavec pri pospravljanju pese zaslužil na dan okoli 30 krajcarjev (slabo tretjino goldinarja) in da je imel novomeški kapelnik 300 goldinarjev letne plače. Na Grosupljem in v okolici se je tedaj res začela gojiti sladkorna pesa za firmo Tschinkel, ki je imela enote v Ljubljani, na Češkem in v Šleziji, vendar je firma v 80-ih šla v stečaj. Leta 1870 Novice poročajo, da sta od države

dobila po enega plemenskega bika Anton Jaklič iz Kriške vasi in Ludvik Pour iz Brinja pri Grosupljem. Leta 1882 je v Šmarju potujoči deželni učitelj poljedelstva predaval o osuševanju zemljišč, razpravljali pa so tudi o razvoju živinoreje, gojenju sladkorne pese in sadjereji. Leta 1887 poročajo Novice o načrtih za osušitev Račinske doline, tj. Radenskega polja. Leta 1891 je plemenskega bika za polovično ceno dobil Skubic na Polici.

Po marčni revoluciji 1848, ko je bilo odpravljeno podložništvo, so se godile tudi pomembne lastninske spremembe. Leta 1850 poročajo Novice o delu odškodninske komisije na področju Višnje Gore. Komisija je določala višino odškodnine, ki so jo morali plačati kmetje bivšemu zemljiškemu gospodu za dobljena zemljišča, dotlej v srenjski rabi. O deljenju takih srenjskih pašnikov v Paradišču, Brvacah, na Cikavi in Sapu poročajo Novice leta 1852: 25 gruntarjev je dobilo skupaj 28 oralov (16 ha). Naslednje leto novičar vrednoti pridelek na nanovo pridobljenih zemljiščih na Cikavi, kjer so pridelali 50 mernikov prosa, 25 mernikov ovsa, 15 mernikov ajde in skoraj 3 tone sena.

Skozi Šmarje, Grosuplje, Višnjo Goro, Ivančno Gorico in Šentvid je tekla pomembna cesta Ljubljana–Novo mesto–Karlovec. Leta 1864 so Novice objavile razmišljanje o novi trasi, ki bi se izognila strmemu stehansko-peščenjskemu klancu med Grosupljem in Višnjo Goro. Trasa se v bistvu pokriva s traso sedanje avtoceste. Leta 1867 se je začela gradnja ceste Grosuplje–Krka, ki je bila odprta leta 1869.

Daleč največji in najpomembnejši prometni dogodek, ki je bistveno vplival na nadaljnji razvoj celotnega gospodarstva v naših treh občinah, pa je bila izgradnja Dolenjske železnice z dvema krakoma: Ljubljana–Grosuplje–Kočeve oz. Novo mesto. O zgodovini projekta poročajo Novice 1893. leta. Od prve javne pobude, ki sta jo leta 1864 ločeno izrazila predsednik Trgovinske in obrtne zbornice Zupan in politik Toman, do uresničitve je minilo 30 let. Leta 1872 so razmišljali o treh možnih variantah, finančni polom na Dunaju pa je gradnjo spet odmaknil. Leta 1875 so Kranjci poslali na Dunaj delegacijo, vlada pa jim je leta 1882 predlagala lokalno železnico, ki bi jo seveda financirala dežela sama, ne država. Finančna realizacija projekta se je začela leta 1883, ko je bil ustanovljen konzorcij, leta 1886 je gradnjo dvokrake Dolenjske železnice odobril državni zbor, dela na terenu pa so se začela po 25. marcu 1892, ko je bil operat na Dunaju potrjen. Gradnjo na progi Ljubljana–Grosuplje–Kočevje je dobila firma Redlich in Berger: 73 km za 2,1 milijona goldinarjev, gradnjo na progi Grosuplje–Novo mesto–Straža pa so dobile 4 nemške firme: 68 km, 2,3 milijoni goldinarjev. Na prvi progi je delalo od 3000 do 4000 delavcev, od 400 do 570 rokodelcev in od 170 do 340 voz, na drugi progi pa je delalo okoli 1150 delavcev, 235 do 700 obrtnikov in 52 vprežnih živali. Proga do Kočevja je bila odprta 27. sep. 1893, v Novo mesto pa 31. maja 1894. Z otvoritvijo prve oz. druge proge je bilo konec tudi cestne poštne službe, železniške postaje so dobile brzojav, prvi postajenačelnik na Grosupljem je bil Viktor Hrašovec.

Posebni obliki prometa sta tudi trgovina, vendar nudijo Novice o njej za naše kraje le skromne podatke: splošno o sejmih, prodaja sladkorne pese (1864), prodaja oglja (Čušperška graščina, 1860) in lesa (Boštanjska graščina, 1860).

Revolucija leta 1848 je bila pomemben politični dogodek, ki je povzročil tudi spremembe političnega in lastninskega sistema, vendar je v naših krajih po poročanju Novic manifestativno odmeval samo v Višnji Gori, kjer so ustanovili narodno stražo. Osrednja in trajna politična tema v zvezi z našimi kraji in ljudmi pa so volitve županov in občinskih svetovalcev. Ker so morali novoizvoljeni župani javno prisegati, so se kmetje bali, da jim bodo zaradi županske odvisnosti od države znova naložene podložniške obveznosti. Zato so se marsikje volitvam upirali. Tako je bilo tudi na Grosupljem in v Šmarju leta 1850, zaradi česar imamo v Novicah ohranjeno vest o prvih volitvah modernih županov, žal pa manjkata podatka o imenih obeh županov. Isto velja tudi za Št. Jurij leta 1866. Novice so volitve županov v naslednjih letih in desetletjih spremljale sicer nesistemsko, vendar kljub temu navajajo celo vrsto županov in njihovih svetovalcev:

Bukovica	1866	župan	Anton Rojec iz Zaboršta
Češnjica	1866	župan	France Stepec iz Visokega Kala
Dedni Dol	1874	župan	Mihael Nadrah iz Starega trga
	1881	župan	Mihael Nadrah iz Starega trga
		svetovalec	baron Beno Taufferer z Višenj
		svetovalec	Franjo Kastelic iz Starega trga
Dob	1866	župan	Jože Goljuf z Rdečega Kala
Draga	1866	župan	Jožef Jakos
Gorenja vas	1866	župan	Jožef Nadrah z Mrzlega Polja
Grosuplje	1877	župan	Franc Košak iz Stranske vasi
		svetovalec	Jože Rome iz Stare vasi
		svetovalec	Karol Lampreht s Sel
		svetovalec	Alojzij Žitnik z Grosupljega
	1881	župan	Franc Košak iz Stranske vasi
		svetovalec	Matija Ilovar iz Paradišča
		svetovalec	Ludvik Pour iz Brinja
		svetovalec	Jože Rome iz V. Stare vasi
		svetovalec	Jožef Okorn z Grosupljega
Hudo	1866	župan	Benjamin vitez Födransperg
Kriška vas	1866	župan	Anton Jaklič
	1881	župan	Janez Erjavec iz Kriške vasi
Krka	1866	župan	Jožef Godec iz Oselce
Leskovec	1866	župan	Jožef Volk
Luče	1866	župan	Jožef Mehle
	1878	župan	Jakob Pajk
Muljava	1866	župan	Jožef Zajec
	1881	župan	Josip Špendal iz Polja
		svetovalec	Janez Zajc z Muljave
		svetovalec	Josip Erjavec iz Velikih Kompolj
Podboršt	1866	župan	Janez Bregar s Sela
Polica	1866	župan	Jakob Štrubelj s Peči
	1879	župan	Matija Skubic s Police
Radoh. vas	1866	župan	Jožef Bregar
Sp. Slivnica	1866	župan	Anton Kastelic iz Zagradca
Šentvid	1866	župan	Andrej Turek
	1870	župan	Janez Čoš od Sv. Roka
Šmarje	1882	župan	Ogorelec
Temenica	1866	župan	Janez Janežič iz Čagošč
Velika Loka	1866	župan	Jakob Babnik
	1881	župan	Josip Svet iz Velike Loke
		svetovalec	Andrej Slana iz Male Loke
		svetovalec	Andrej Marinčič iz Žalne
Velike Pece	1866	župan	Anton Petan
Višnja Gora	1866	župan	France Movrink

Osrednja politična osebnost med navedenimi tridesetimi župani je Franc Košak iz Stranske vasi pri Grosupljem, saj je bil od leta 1895 do smrti 1914 tudi deželni poslanec. (Prim Adamič 1896 : 18). Vendar njegova politična kariera ni bila brez zapleta. Sprva je bil namreč nemškutarsko-liberalen,

česar 22. marca 1882 sploh ne taji, vendar je že leta 1881 ali prej postal narodnjak. O strankarski narodno-konservativni in nemškutarsko-liberalni bipolarnosti in njunih programskih razhajanjih nas v letih 1869 in 1870 informira tudi M. Ilovar, leta 1871 pa se tudi iz naših krajev pojavlja zahteva za prepoved ženitve samo na roke, ne na posest. Nekajkrat beremo tudi o zapostavljanju slovenščine na uradih, leta 1875 pa nas Novice obveščajo o spopadu liberalnega župana in stiškega kaplana. V zvezi z zakonodajo naši kmetje niso bili zadovoljni z zemljiškim davkom, ki se je začel izračunavati od katastrskega dohodka, s poviševanjem mitnine za živino in s sistemsko predragim pobiranjem davkov. Pobiranje užitnine od vina, mošta in mesa se je v okraju Stična dajalo leta 1894 v zakup ob izklicni ceni 5300 goldinarjev.

Na kulturnem polju poročajo Novice o naših krajih oz. ljudeh predvsem v zvezi s Cekvijo in šolo. Od izobražencev je bilo med naročniki Novic največ duhovnikov. Največ iz naših krajev jih je bilo tudi med člani Slovenske matice (1872). Duhovščine časopis ni postavljal v ospredje, še manj pa versko problematiko, pač pa je večkrat poročal o novih mašah, o premestitvah ali o smrtih pomembnejših duhovnikov. Med slednjima izstopata lavantinski škof Kutnar, doma iz Praproč pri Temenici, in misijonski škof Baraga, ki je leta 1854 v Višnji Gori obiskal nekdanjega sokaplana, kateri mu sicer nekdaj ni bil naklonjen. Ob smrti dekana Broliha 1878 nam oglas za prostovoljno dražbo njegovega imetja odkriva premoženjsko stanje šmarske Cerkve.

Nekaj drobnih novic zasledimo tudi o šoli v Višnji Gori, Šentvidu, Šmarju in Dobrepolju. Med šolniki izstopa na znanstvenem področju Konrad Črnologar, sicer pa nadučitelja Janko Škrbinc v Višnji Gori in Janez Borštnik v Šmarju. Okoli leta 1900 se v Novicah pojavijo tudi prve učiteljice. Leta 1901 so občine Dedni Dol, Leskovec in Višnja Gora podprle peticijo za ustanovitev slovenske univerze v Ljubljani, sicer pa so se tudi pri nas zbirali prispevki za zidavo Narodnega doma v Ljubljani in darovi za narodnoobrambno šolsko Društvo sv. Cirila in Metoda, katerega podružnico je vodil višnjegorski notar Stanko Pirnat.

Leposlovje, tj.poučno-moralistične zgodbe in pesmi, sta v Novice iz naših krajev prispevala J. Cigler in Šmarski, iz oglasa za mesto organista v Škocjanu pri Turjaku pa spoznamo njegove dohodke: stanovanje z velikim vrtom, zemljišče, na katerem se da pridelati 42 mernikov pšenice in 38 mernikov zmesnega žita, k dohodkom pa je spadalo še nekaj prediva.

Z našimi kraji povezane znanosti v Novicah so domoznanstvo (Cigler), zgodovinopisje (Levičnik, Hicinger, J. Š.) etimologija (Trstenjak) in kulturna zgodovina (Črnologar in starinokop Pečnik).

* * *

V članku je iz Novic (1843–1902) zajetih ok. 250 besedilnih enot o naših krajih oz. ljudeh. Popolni izpis bi jih morda zajel še 30 do 50. Zajeta besedila obravnavajo ali omenjajo 120 naših krajev, tj. dobro polovico vseh sedanjih krajev občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje. Največkrat (78-krat) se omenja Višnja Gora, in sicer v zvezi z zgodovino, prometom (ceste) ter kulturnimi in upravnimi ustanovami (Cerkev, šola; državni uradi). Grosuplje je omenjeno 50-krat, in sicer v zvezi s politiko (volitve), predvsem pa v zvezi s prometom (železnico). Šmarje z župnijo in šolo je omenjeno 46-krat, kar je delno tudi zasluga dveh vnetih domačih novičarjev.

Med posameznimi omenjenimi osebami je v našem gradivu največ (65) duhovnikov, nekaj kot javnih osebnosti, nekaj kot piscev, največ (23) pa kot naročnikov časopisa. Na drugem mestu so lastniki kmetij (25), h katerim pa je treba prišteti še kakih 30 županov. Poleg plemičev sta volili namreč samo dve družbeni skupini: premožnejši kmetje in intelektualci (ženske niso volile). Posvetnih intelektualcev je 24, od teh je 13 šolnikov, štirje davkarji, trije notarji, dva zdravnika, en graščinski uradnik, en inženir. Preseneča nizko (13) število obrtnikov: šest gostilničarjev, štirje poštarji, tj. upravniki poštnih postaj, dva mlinarja, en čevljar. Delavcev je omenjenih pet: dva gradbena, dva železniška in en hlapec. Navedeni so v zvezi z nesrečami ali kršenjem zakona. V najnižjo skupino sodi Cigan s tragično življenjsko zgodbo: po 17 letih zapora se spet zaplete v zločin. Ko mu ob obsodbi na smrt sodnik pojasni, da se ima pravico pritožiti, Šimen Held to možnost odkloni: »Dovolj

sem se natrpel. Danes popoldne se obesim sam.«

Žensk je v našem gradivu deset, in sicer pet (so)posestnic (od teh so bile štiri plemkinje), tri učiteljice ter dve ženski iz osebne kronike.

Najpomembnejša družbena tema na začetku 50-ih let je bila razdelitev graščinskih zemljišč v srenjski uporabi, v 90-ih letih pa železnica. Pogosto, vendar ne izčrpno se pojavljajo informacije o občinskih volitvah. Najpomembnejše noviške osebnosti iz naših krajev so na cerkvem področju škof F. Ks. Kutnar, na političnem področju deželni poslanec F. Košak, na šolskem področju J. Borštnik in J. Škrbinc, med umetnostnimi strokovnjaki K. Črnologar, med tehniškimi strokovnjaki E. Pour, med dopisniki Novic pa J. Cigler in M. Ilovar.

Seznam v Novicah omenjenih krajev naših treh občin in krajev v zvezi z našimi ljudmi

Acervo (rimsko): 1855 (10. mar-78)
Ambrus: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik); 1866 (2. maj-142)
Blečji Vrh: 1866 (2. maj-143); 1871 (pril. k št. 9)
Boštanj (grad): 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (2. apr-56; imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik); 1859 (23. feb-61, 62, 63); 1860 (14. mar-oglasnik 8); 1869 (32. jun-199); 1882 (2. mar-71); 1901 (8. feb-58)
Brce gl. Brvace
Brezje: 1899 (25. avg-299)
Brinje (grad): 1843 (imenik); 1881 (24. avg-274)
Brvace: 1852 (21. jul-232)
Bukovica: 1866 (2. maj-142; 14. nov-374)
Cesta: 1866 (2. maj-142)
Cikava: 1852 (21. jul-232); 1853 (7. sep-288)
Čagošče: 1866 (14. nov-374)
Češnjice: 1866 (2. maj-142; 14. nov-374)
Čušperk: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (2. apr-56; imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik); 1860 (11. jan-oglasnik 2); 1891 (29. apr-135); 1893 (22. sep-320; 29. sep-328, 329; 17. nov-385); 1895 (29. mar-127); 1899 (23. jun-226); 1902 (12. dec-503)
Dedni Dol: 1871 (pril. k št. 9); 1874 (5. avg-247); 1881 (31. avg-282; 19. okt-338); 1901 (22. nov-487)
Dob: 1866 (14. nov-374)
Dobrava: 1866 (2. maj-143); 1871 (pril. k št. 9)
Dobrepolje: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik); 1854 (24. maj-163); 1866 (2. maj-142); 1871 (28. jun-211); 1877 (7. feb.-46, 47); 1893 (22. sep-320; 1. dec-401); 1896 (7. feb-58; 10. jun-279; 17. nov.-461)
Dolenja vas (pri Polici): 1879 (17. sep-304)
Draga: 1866 (2. maj-143; 14. nov-374); 1871 (pril. k št. 9)
Fužina: 1896 (7. feb-57)
Gabrovčec: 1896 (7. feb-57)
Gabrovščica gl. Gabrovčec
Gmajna (Krka): 1872 (7. avg-256)
Gora gl. Magdalenska gora
Gorenja vas (pri Ivančni Gorici): 1843 (imenik); 1847 (imenik); 1849 (pril. Slov. vertnar 19); 1866

(2. maj-142; 14. nov-374); 1896 (7. feb-57)
Gradiček: 1877 (12. sep-oglasnik 31)
Grosuplje: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik); 1850 (20. nov-199); 1859 (23. feb-61, 62, 63; 25. maj-161); 1866 (2. maj-143); 1869 (23. jun-199); 1870 (21. sep-304); 1871 (pril. k št. 9); 1876 (26. jul-243); 1877 (14. mar-87); 1881 (24. avg-274); 1882 (2. mar-71; 22. mar-96; 19. apr-127); 1884 (15. okt-337); 1891 (29. apr-135); 18. sep-297; 25. dec-416); 1892 (25. mar-107; 1. apr-115; 13. maj-161; 1. jul-219; 8. jul-229; 22. jul-248; 19. avg-280; 9. sep-305; 23. dec-435); 1893 (3. mar-81; 19. maj-173; 4. avg-265; 15. sep-314; 22. sep-320; 29. sep-328, 329; 13. okt-345; 17. nov-385); 1894 (16. mar-106; 20. apr-155; 25. maj-205; 1. jun-215; 21. dec-497); 1895 (21. jun-249); 1896 (27. nov-481; 4. dec-491); 1900 (9. mar-89); 1901 (11. okt-407); 1902 (12. dec-503)
Hrastje: 1864 (7. sep-296)
Hrastov Dol: 1847 (imenik)
Hudo (Malo Hudo): 1844 (imenik); 1866 (2. maj-143; 14. nov-374); 1893 (19. maj-172)
Ilova Gora: 1866 (2. maj-143); 1871 (pril. k št. 9)
Ivančna Gorica: 1847 (imenik)
Kompolje (Dobrepolje); 1847 (imenik); 1866 (2. maj-142)
Kompolje, Velike: 1881 (8. jun-186)
Konjšček (studenec, Višnja Gora): 1854 (1. jul-206)
Kopanj: 1866 (18. jul-236)
Kozličevec (predel pri Hrastju): 1864 (7. sep-296)
Kriška vas: 1866 (2. maj-143; 14. nov-374); 1870 (7. sep-287; 21. sep-304); 1871 (pril. k št. 9); 1881 (8. jun-186); 1893 (16. jun-204)
Krka: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik); 1850 (14. avg-25. dokladni list); 1859 (9. feb-45); 1860 (9. maj-151); 1866 (2. maj-142; 18. jul-236; 14. nov. 374); 1867 (25. sep-322); 1869 (23. jun-199); 1871 (pril. k št. 9); 1875 (20. jan-26); 1896 (7. feb-57; 15. maj-197); 1901 (19. apr-158); 1902 (8. avg-318)
Leskovec: 1866 (2. maj-143; 14. nov-374); 1871 (pril. k. št. 9); 1901 (15. mar-107; 22. nov-487)
Lipljene: 1866 (2. maj-142); 1893 (15. sep-314)
Lipljene, Male: 1893 (30. jun-221)
Lipljene, Velike: 1871 (pril. k št. 9); 1896 (7. feb-58)
Lobček: 1876 (8. nov-oglasnik)
Loka, Mala: 1881 (8. jun-186); 1899 (20. jan-27)
Loka, Velika: 1866 (2. maj-143; 14. nov-374); 1871 (pril. k št. 9); 1881 (8. jun-186); 1902 (12. dec-503)
Luče: 1866 (2. maj-143; 14. nov-374); 1871 (pril. k št. 9); 1878 (29. maj-175)
Magdalenska gora: 1882 (12. apr-119); 1893 (19. maj-171)
Mali Vrh: 1866 (2. maj-143); 1871 (pril. k št. 9)
Metnaj: 1855 (10. mar-78); 1866 (2. maj-142)
Mrzlo Polje: 1866 (14. nov-374)
Muljava: 1866 (2. maj-142; 14. nov-374); 1874 (6. maj-146); 1881 (8. jun-186); 1896 (7. feb-57)
Oslica: 1866 (14. nov-374)
Paradišče: 1852 (21. jul-232); 1867 (12. jun-197; 7. avg-264); 1870 (30. mar-105, 106; 22. jun-198); 1874 (18. mar-89); 1880 (1. sep-284); 1881 (24. avg-274); 1882 (12. apr-119); 1885 (7. jan-7)
Pece, Male: 1897 (8. okt-402)
Pece, Velike: 1866 (2. maj-142; 14. nov-374)
Peč: 1864 (7. sep-296); 1866 (14. nov-374); 1879 (17. sep-304)
Peščenik: 1854 (1. jul-206); 1864 (7. sep-296)
Peševce gl. Plešivica

Plešivica: 1876 (8. nov-oglasnik)
Podboršt: 1866 (14. nov-374)
Podbukovje: 1866 (2. maj-142); 1871 (pril. k št. 9)
Podgora (Dobrepolje): 1866 (2. maj-142)
Podgorica (pri Grosupljem!): 1888 (9. maj-154)
Podtabor (Struge): 1866 (2. maj-142)
Polhov Gradec: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik)
Polica: 1866 (2. maj-143; 14. nov-374); 1871 (pril. k št. 9); 1875 (20. jan-26, 27; 25. avg-oglasnik; 15. sep-oglasnik); 1877 (10. okt-oglasnik 35); 1879 (17. sep-304); 1891 (24. jun-202)
Polje (Muljava): 1876 (8. mar-oglasnik); 1881 (8. jun-186)
Ponikve: 1845 (imenik); 1896 (7. feb-57, 58)
Ponova vas: 1866 (2. maj-143); 1871 (pril. k št. 9)
Potiskavec: 1843 (imenik); 1866 (2. maj-142)
Praproče (grad): 1859 (23. feb-61, 62, 63)
Predole: 1902 (12. dec-503)
Pristava (pri Višnji Gori): 1861 (3. jul-221)
Račinska dolina gl. Radensko polje
Račna: 1866 (2. maj-142); 1871 (pril. k št. 9); 1893 (15. sep-314)
Račna, Mala: 1895 (29. mar-127)
Radensko polje: 1887 (13. jul-224)
Radohova vas: 1866 (2. maj-142; 14. nov-374)
Rdeči Kal: 1866 (14. nov-374)
Sap: 1852 (21. jul-232); 1864 (7. sep-296); 1891 (19. sep-297); 1893 (1. sep-297); 1899 (20. jun-27)
Sela (pri Šmarju): 1866 (2. maj-143); 1871 (pril. k št. 9); 1877 (14. mar-87); 1891 (18. sep-297)
Selo (pri Radohovi vasi): 1866 (14. nov-374)
Slivnica, Spodnja: 1866 (2. maj-143; 14. nov-374); 1871 (pril. k št. 9); 1884 (15. okt-337); 1893 (15. sep-314); 1900 (9. mar-91)
Slivnica, Zgornja: 1900 (9. mar-91)
Spodnje Blato: 1864 (7. sep-296)
Spodnje Brezovo: 1864 (7. sep-296)
Stara vas: 1864 (7. sep-296); 1866 (2. maj-143); 1871 (1. mar-priloga 9)
Stara vas, Velika: 1877 (14. mar-87): 1881 (24. avg-274)
Stari trg: 1847 (imenik); 1854 (1. jul-206); 1872 (2. okt-oglasnik 35); 1881 (31. avg-282); 1891 (25. dec-416)
Stična: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (2. apr-56; imenik); 1846 (imenik); 1848 (12. jul-120); 1852 (13. nov-361); 1853 (19. feb-60, 61); 1854 (24. maj-163; 1. jul-206); 1855 (10. mar-78); 1858 (29. dec-415); 1859 (16. feb-52, 53; 25. maj-162); 1866 (2. maj-142); 1872 (9. okt-331, 332); 1875 (22. dec-422); 1877 (12. sep-oglasnik 31); 1880 (14. jul-227); 1893 (10. feb-53; 17. feb-63; 12. maj-165; 16. jul-204; 18. avg-280; 10. nov-376; 17. nov-385; 8. dec-409; 22. dec-425); 1895 (22. nov-471); 1896 (7. feb-57; 25. sep-383; 17. nov-460); 1897 (2. jul-263); 1900 (20. apr-149); 1902 (12. dec-503)
Stranska vas (Grosuplje): 1866 (2.maj-143); 1871 (pril. k št. 9); 1877 (14. mar-87); 1881 (24. avg-274); 1882 (2. mar-71; 22. mar-96); 1891 (18. sep-297)
Struga gl. Struge
Struge (?): 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik)
Sušica: 1866 (2. maj-142); 1871 (pril. k št. 9); 1896 (7. feb-57)
Sv. Rok (Šentvid): 1870 (28. dec-425)
Šahmancdol (zdaj del Praproč pri Temenici): 1846 (18. mar-43; 10- jun-doklada 23)
Šentandraž: 1844 (27. mar-56)

Šentvid: 1843 (imenik); 1844 (27. mar-56; imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik); 1848 (21. jun-106, 112); 1866 (2. maj-142; 14. nov-374); 1867 (23. okt-355); 1870 (28. dec-425); 1872 (9. okt-331, 332); 1892 (15. jul-237); 1893 (16. jun-204; 4. avg-265; 11. avg-271; 18. avg-280; 8. dec-409); 1896 (3. jan-7; 14. feb-67); 1897 (2. jul-263); 1901 (19. apr-158); 1902 (12. dec-503)
Škocjan (pri Turjaku): 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik); 1853 (9. jul-oglasnik 19); 1897 (8. okt-402)
Šmarje: 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik); 1850 (20. nov-199); 1852 (21. jul-232); 1853 (7. sep-288); 1859 (23. feb-61, 62, 63); 1864 (7. sep-296); 1865 (20. sep-310); 1866 (2. maj-143; 18. jul-236); 1869 (13. jan-15; 3. feb-40, 41; 3. mar-oglasnik; 21. apr-135; 19. maj-159); 1870 (28. dec-420); 1871 (8. feb-45; pril. k št. 9); 1872 (15. maj-159; 9. okt-331, 332); 1874 (18. mar-89); 1878 (20. feb-63; 6. mar-oglasnik 8; 3. jul-213); 1882 (19. apr-127; 26. apr-129); 1883 (19. sep-307); 1891 (29. apr-135; 18. sep-297); 1892 (9. sep-305); 1893 (17. feb-63; 12. maj-165; 15. sep-314; 22. sep-320; 13. okt-345); 1896 (10. jun-279; 14. avg-330); 1897 (8. okt-401); 1899 (26. maj-194); 1901 (11. okt-407; 29. nov-476; 13. dec-499); 1902 (24. okt-427; 12. dec-503)
Št. Jurij: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik); 1866 (14. nov-373); 1871 (23. avg-275); 1872 (9. okt-331, 332); 1882 (19. apr-127); 1892 (2. sep-297); 1893 (6. jan-9; 28. apr-149; 15. sep-314)
Temenica: 1855 (10. mar-78); 1866 (14. nov-374)
Trije Križi (Šmarje): 1859 (23. feb-61, 62, 63); 1864 (7. sep-296)
Valična vas: 1866 (2. maj-142)
Veliko Globoko: 1866 (2. maj-142)
Veliko Mlačevo: 1884 (15. okt-337)
Videm (Dobrepolje): 1866 (2. maj-142); 1896 (7. feb-58)
Vino: 1866 (2. maj-142); 1871 (pril. k št. 9)
Visoki Kal (Mali Kal nad Češnjicami ?): 1866 (14. nov-374)
Višnja Gora: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik); 1848 (12. apr-61, 62; oznanilo – posebni list proti koncu letnika); 1850 (12. jun.-20. dokladni list; 20. nov-200); 1851 (23. jul-152); 1852 (13. nov-361); 1854 (11. feb-48; 24. maj-163;1. jul-206); 1857 (11. mar-80); 1858 (29. dec-415); 1859 (5. jan-5, 6; 12. jan-14; 2. feb.-37, 38; 16. feb-52, 53; 23. feb-61, 62, 63; 25. maj-162; 8. jun-177; 3. avg-244; 10. avg-252); 1860 (11. jul-223); 1861 (3. jul-221); 1863 (15. jul-221; 12. avg-256); 1864 (7. sep-296); 1866 (2. maj-143; 14. nov-374); 1867 (23. jan-34); 1870 (13. jul-227); 1871 (8. feb-45; 27. sep-317; pril. k št. 9); 1872 (9. okt-331, 332); 1873 (16. apr-125); 1875 (20. jan-27; 29. sep-325); 1879 (2. jul-213); 1880 (18. feb-55; 14. jul-227; 10. nov-365); 1885 (20. maj-161; 2. jun-186; 28. okt-347); 1889 (4. sep-288); 1892 (15. jan-26; 15. apr-132); 1893 (17. feb-63; 23. jun-214; 30. jun-221; 11. avg-271; 18. avg-280; 8. dec-409); 1894 (25. maj-205; 1. jun-215; 8. jun-225; 24. avg-335); 1896 (14. feb-68); 1897 (2. jul-263); 1898 (7. okt-398); 1899 (21. jul-257); 1900 (20. apr-149); 1901 (1. feb-46; 8. feb-57; 19. apr-158; 28. jun-257; 6. sep-356; 20. sep-377; 27. sep-386; 11. okt-407; 22. nov-487; 13. dec-499); 1902 (7. feb-57; 12. dec-503)
Višnje (grad pri Višnji Gori): 1881 (31. avg-282)
Višnje (pri Ambrusu): 1866 (2. maj-142)
Vrh (pri Višnji Gori): 1845 (imenik); 1847 (imenik); 1871 (pril. k št. 9)
Zaboršt: 1866 (14. nov-374)
Zagorica (Dobrepolje): 1866 (2. maj-142)
Zagradec (pri Grosupljem): 1866 (14. nov-374)
Zagradec (pri Žužemberku): 1866 (2. maj-142); 1869 (23. jun-199); 1896 (3. jan-8)
Zatična gl. Stična
Zavrtače: 1881 (8. jun-186)
Zdenska vas: 1866 (2. maj-142)

Zgornje Duplice: 1864 (7. sep-296)
Žalna: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik); 1866 (18. jul-236); 1867 (25. sep-322); 1878 (6. mar-79); 1881 (8. jun-186); 1890 (16. apr-127); 1891 (25. dec-416); 1893 (25. avg-290; 1. sep-297; 8. sep-305); 1899 (5. maj-171);1902 (8. avg-318; 12. dec-503)

Seznam v Novicah navedenih oseb iz naših treh občin ali v zvezi z njimi

Adamič, Anton, kmetovalec: 1847 (imenik)
Adamič, Janez, mlinar: 1896 (7. feb-57)
Albreht, Janez, duhovnik: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik)
Ankerst, Janez, duhovnik: 1866 (18. jul-236)
Antončič, Anton, učitelj: 1843 (imenik)
Attems, Mihael Dragotin, grof, nadškof: 1854 (1. jul-206)
Auersperg, Anton, grof, deželni glavar: 1860 (9. maj-151); 1871 (8. feb.-45)
Babič, Matevž, kmetovalec: 1843 (imenik)
Babnik, Jakob, župan: 1866 (14. nov-374)
Baloh, Ivan, duhovnik: 1901 (29. nov-476)
Baquehen, minister: 1893 (29. sep-328, 329)
Baraga, Friderik, škof: 1854 (11. feb-48)
Berlan, Marijana, posestnica: 1876 (8. nov-oglasnik)
Bežek, Rupert, notar: 1896 (17. nov-460)
Blagaj, Ignacij, grof: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (2. apr-56; imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik); 1882 (2. mar-71)
Blagaj, Rihard, grof: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (2. apr-56; imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik)
Blagaj-Ursini, Ludovik, grof: 1901 (8. feb-58)
Blagaj-Ursini, Matilda, grofica: 1901 (8. feb-58)
Bleiweis, Janez, dr., politik: 1882 (22. mar-96)
Bobek, Ivan, davčni kontrolor: 1901 (28. jun-257)
Borstnar, Jakob, kmetovalec: 1847 (imenik)
Borštnik, Janez, nadučitelj: 1878 (6. mar-79); 1882 (19. apr-127); 1883 (19. sep-307)
Brce, kandidat: 1901 (20. sep-377)
Bregar, Franc, posestnik: 1877 (12. sep-oglasnik 31)
Bregar, Janez: 1866 (14. nov-374)
Bregar, Jožef, župan: 1866 (14. nov-374)
Brelih, železniški delavec: 1895 (29. mar-127)
Brolih, Matija, duhovnik: 1870 (28. dec-420); 1878 (20. feb-63; 6. mar-oglasnik 8)
Bukovec, Janez, kandidat: 1901 (6. sep-356; 20. sep-377)
Burger, Janez, poštar: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik)
C.: 1854 (24. maj-163)
Cepuder, Otilija, učiteljica: 1902 (8. avg-318)
Cigler, Janez, duhovnik, novičar: 1843 (20. dec-97, 98, 99); 1844 (6. mar-37; 31. jul-124; 7. avg-128; 14. avg-132; 21. avg-135; imenik); 1845 (15. jan-11, 12; 9. jul-110 ; 17. sep-151; imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik); 1848 (27. dec-oznanilo); 1849 (25. jul-131); 1854 (11. feb-48; 1. jul-206); 1860 (4. apr-108, 109; 11. apr-114; 18. apr-122; 20. jun-195; 11. jul-223; 21. nov-377); 1862 (9. apr-

116); 1863 (15. jul-221)
Čoš, Janez, krčmar, poštar, župan: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik); 1870 (28. dec-425)
Črnologar, Konrad, učitelj, konservator: 1897 (8. okt-401, 402); 1902 (24. okt-427)
Debelak, Ivan, duhovnik: 1893 (8. sep-305)
Dolenec, Jakob: 1870 (13. jul-227)
Dremelj, Anton, župan: 1901 (15. mar-107)
Dremelj, Janez, svetovalec: 1878 (29. maj-175)
Drobnič, Andrej, duhovnik: 1878 (3. jul-213); 1882 (19. apr-127)
Dub, veleindustrialec, lastnik graščine: 1899 (23. jun-226)
Erjavc, Josip, svetovalec: 1881 (8. jun-186)
Erjavec, Janez, župan: 1881 (8. jun-186)
Erjavec, Janez, svetovalec: 1881 (8. jun-186)
Ferlič, Josip, davkar: 1901 (19. apr-158)
Fink, železniški delavec: 1895 (29. mar-127)
Födransberg, načrtovalec: 1896 (7. feb-57)
Födransberg, Avgust, vitez: 1844 (imenik)
Födransperg, Benjamin, vitez, župan: 1866 (14. nov-374)
Frančič, Franc, duhovnik: 1844 (imenik); 1845 (imenik)
Gale, gostilničar: 1896 (4. dec-491)
Godec, Anton, posestnik: 1872 (7. avg-256)
Godec, Jožef, župan: 1866 (14. nov-374)
Goljuf, Jože, župan: 1866 (14. nov-374)
Golob, Josip, dr.: 1872 (9. okt-331, 332)
Golobar: 1864 (7. sep-296)
Götzl, Ignacij, duhovnik: 1843 (imenik)
Gravl, Gilbert, frančiškan: 1892 (15. apr-132)
Grčman, Jožef, svetovalec: 1878 (29. maj-175)
Grdec, Anton, kmetovalec: 1872 (7. avg-256)
Gregori, Frančišek, duhovnik: 1893 (12. maj-165)
Gregorič, Jožef, duhovnik: 1847 (imenik)
Gresel, Amalija, sestra škofa Baraga: 1854 (11. feb-48)
Grösnig, Tomaž, duhovnik: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik)
Gruden, žena posestnika: 1900 (9. mar-91)
Gutman, Janez, komisar: 1850 (20. nov-199)
Habijan, Peter, duhovnik: 1872 (9. okt-331, 332)
Hanff, župan: 1875 (22. dec-422)
Heinricher, sodnik: 1852 (21. jul-232)
Held, Šimen, Cigan: 1899 (20. jan-27; 24. nov-401)
Hicinger, Peter, duhovnik, novičar: 1859 (25. maj-161, 162; 8. jun-177)
Hohenwart, grof, deputat: 1893 (29. sep-324, 325)
Hrašovec, Viktor, postajenačelnik: 1893 (4. avg-265)
Hribar, Jože, svetovalec: 1892 (2. sep-297)
Hudovernik, Jožef, duhovnik: 1843 (imenik); 1844 (imenik)
Hudovernik, Matija, učitelj: 1877 (7. feb-46, 47)
Ilinič, Jurij, duhovnik: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik)
Ilovar, Matija, posestnik, novičar, svetovalec: 1867 (12. jun-197; 7. avg-204); 1869 (21. apr-135);

1870 (30. mar-105, 106; 22. jun-198); 1874 (18. mar-89); 1881 (24. avg-274); 1882 (12. apr-119); 1885 (7. jan-7)
Inglič, Andrej, novičar: 1850 (13. nov-192)
J., novičar: 1880 (1. sep-284)
J. B., novičar: 1860 (9. maj-151)
J. K., novičar: 1852 (21. jul-232)
J. P., učitelj, novičar: 1857 (11. mar-80); 1860 (11. jul-223)
J. R. K., načrtovalec, novičar: 1864 (7. sep-296)
J. Š., novičar: 1881 (19. okt-338)
Jagodic, Jožef: 1850 (20. nov-199)
Jaklič, Anton, posestnik, župan: 1870 (7. sep-287; 21. sep-304); 1866 (14. nov-374)
Jaklič, Frančišek, čevljar: 1893 (22. dec-425)
Jaklič, Karol, duhovnik: 1893 (16. jun-204; 11. avg-271)
Jakos, Jožef, župan: 1866 (14. nov-374)
Janežič, Janez, župan: 1866 (14. nov-374)
Jarc, Anton, dr., šol. nadzornik: 1871 (27. sep-317)
Jerina, Primož, duhovnik: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik)
Je..om, Jož., novičar: 1867 (25. sep-322)
Kadunc, Marija: 1899 (25. avg-299)
Kalan, Jakob, duhovnik: 1872 (9. okt-331, 332)
Karlinger, Josip, poštar: 1877 (12. sep-oglasnik)
Kastelec, Anton, župan: 1866 (14. nov-374)
Kastelec, Janez, politik: 1867 (23. jan-34)
Kastelic, bratje: 1849 (priloga Slovenski vertnar, 19)
Kastelic, Franjo, svetovalec: 1874 (5. avg-247); 1881 (31. avg-282)
Kastelic, Jožef, mlinar: 1843 (imenik); 1847 (imenik)
Kek, Jožef, duhovnik: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik)
Klemenčič, Bernard, posestnik, svetovalec: 1870 (28. dec-425)
Klemenčič, Jožef, duhovnik: 1853 (19. feb-61)
Kljun, Matej, duhovnik: 1898 (7. okt-398)
Klun, Karol, poslanec: 1882 (22. mar-96)
Kobirnah, inženir: 1852 (21.jul-232)
Kolenc, Vincencij, poštni asistent: 1893 (9. jun-197)
Kopecki, Janez, duhovnik: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik); 1848 (21. jun-106)
Korošič, Martin, duhovnik: 1866 (18. jul-236)
Kosler, Ivan, član konzorcija: 1893 (29. sep-324, 325)
Košak, Franc, urar: 1899 (20. jan-27)
Koš(č)ak, France, župan, poslanec: 1877 (14. mar-87); 1881 (24. avg-274); 1882 (2. mar-71; 22. mar-96; 19. apr-127); 1895 (22- nov-471); 1896 (14. feb-67); 1901 (20. sep-377)
Kotnik, Franc, član konzorcija: 1893 (29. sep-324, 325)
Kovač, Franjo, učitelj: 1872 (9. okt-331, 332)
Kramar, E., deželni učitelj poljedelstva: 1882 (19. apr-127; 26. apr-129)
Kromer, kandidat: 1879 (2. jul-213)
Kumer, Franc, duhovnik: 1872 (9. okt-331, 332)
Kuralt, Andrej, župan: 1847 (imenik) (?)
Kušar, Josip, član konzorcija: 1893 (29. sep-324, 325)

Kutnar, Frančišek Ks., škof: 1844 (27. mar-56); 1846 (18. mar-43; 10. jun-doklada 23)
Lampreht, Karol, svetovalec: 1877 (14. mar-87)
Lavrič, lastnik graščine: 1893 (29. sep-328, 329)
Lavrič, lastnica graščine: 1899 (23. jun-226)
Lazarini, J. Alojzij, baron: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (2. apr-56; imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik)
Laznik, duhovnik: 1882 (19. apr-127)
Legat, Franc Ks., zdravnik: 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik); 1850 (12. jun-dokladni list)
Lenarčič, Josip, poslanec: 1896 (25. sep-383)
Levičnik, Jernej, duhovnik, novičar: 1859 (5. jan-5, 6; 12. jan.-14; 2. feb-37, 38; 9. feb-45; 16. feb-52, 53; 23. feb-61, 62, 63)
Lilleg, davkar: 1893 (17. nov-385)
Luckmann, Karel, član konzorcija: 1893 (29. sep-324, 325)
Lunder, Jakob, delavec: 1893 (30. jun-221)
Mahorat: 1864 (7. sep-296)
Margheri, Albin, grof, poslanec: 1879 (2. jul-213); 1885 (20. maj-161; 2. jun-186)
Marinčič, Andrej, svetovalec: 1881 (8. jun-186)
Marn, Marija: 1893 (1. sep-297)
Mauring, dr., duhovnik: 1896 (3. jan-7)
Mayer, Emerik, član konzorcija: 1893 (29. sep-324, 325)
Mazek: 1882 (19. apr-127)
Medved, Anton, duhovnik: 1893 (16. jun-204; 11. avg-271)
Medved, Janez, kmetovalec: 1847 (imenik)
Megušar, Matevž, duhovnik: 1854 (1. jul-206)
Mehle, Jožef, župan: 1866 (14. nov-374)
Močnik, Franc, duhovnik: 1844 (imenik)
Movrink, France, župan: 1866 (14. nov-374)
n.: 1850 (18. nov)
Müllner, Alfons, kustos: 1890 (16. apr-127)
Murgel, Kamilo, davkar: 1901 (19. apr-158)
Murnik, Ivan, odbornik, član konzorcija, deputat: 1893 (29. sep-324, 325)
Nadrah, Ignacij, duhovnik: 1893 (16. jun-204)
Nadrah, Jožef, župan: 1866 (14. nov-374)
Nadrah, Mihael, posestnik, župan: 1874 (5. avg-247); 1881 (31. avg-282)
Novak, železniški delavec: 1895 (29. mar-127)
Novak, Franc: 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik)
Novak, Jožef, duhovnik: 1847 (imenik)
Novljan, Martin, posestnik: 1899 (20. jan-27)
Ogorelec, župan: 1882 (19. apr-127)
Okorn, Jožef, posestnik, svetovalec: 1881 (24. avg-274)
Ozim(e)k, Matija, učitelj: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik)
P.-, novičar: 1872 (15. maj-159)
Padar, Anton, novičar, srenjski odbornik: 1869 (13. jan.-15; 3. feb. 40, 41; 19. maj-159)
Pajk, predstojnik: 1864 (7. sep-296)
Pajk, Franc, posestnik: 1847 (imenik)
Pajk, Jakob, župan: 1878 (29. maj-175)
Papež, Franc, dr., kandidat: 1895 (22. nov-471)
Pečar, Andrej, duhovnik: 1866 (18. jul-236)

Pečnik, Jernej, starinokop: 1893 (19. maj-171)
Peharc, Alojzij, duhovnik: 1846 (imenik); 1847 (imenik)
Peruzzi: 1882 (19. apr-127)
Petan, Anton, župan: 1866 (14. nov-374)
Peterca, Franc, duhovnik: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik)
Pevic, Franc, duhovnik: 1847 (imenik)
Pirnat, Stanko, notar: 1893 (18. avg-280; 8. dec-409); 1896 (17. nov-460)
Pleiweis, Karel, notar: 1902 (7. feb-57)
Polak, Ivan, postajenačelnik: 1901 (8. feb-57)
Polc, Jožef, graščinski uradnik: 1845 (imenik); 1846 (imenik)
Poljanec, Janko, posestnik, odbornik: 1901 (19. apr-158)
Pour, Edvard, tehniški kemikar, novičar: 1864 (20. apr.-125; 27. apr-134; 4. maj-141); 1865 (25. jan-26)
Pour, Ludovik, graščak, svetovalec: 1870 (21. sep-304); 1881 (24. avg-274)
Pour, Uršula, graščakinja: 1843 (imenik)
Prešeren, France, pesnik: 1850 (12. jun-20. dokladni list)
Pugel, Anton, posestnikov sin: 1895 (29. mar-127)
Purkar, Jakob, hlapec: 1899 (26. maj-194)
Pušav(e)c, Jakob, duhovnik: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik)
R., novičar: 1871 (8. feb-45)
Radlic, Baltazar, škof: 1854 (1. jul-206)
Ramovš, A., duhovnik: 1896 (17. nov-461)
Ravnikar, Ludevik, kandidat: 1867 (23. jan-34)
Razpotnik, duhovnik: 1880 (18. feb-55)
Rebolj, Fran, sejmar: 1896 (15. maj-197)
Redlich in Berger, firma: 1892 (13. maj-161)
Repič, Rudolf, dr., zdravnik: 1892 (15. jul-237); 1901 (19. apr-158)
Rojec, Anton, župan: 1866 (14. nov-374)
Rome, Jože, svetovalec: 1877 (14. mar-87); 1881 (24. avg-274)
Ruda, A., davčni adjunkt: 1893 (10. feb-53)
Rus, Janez, posestnik: 1847 (imenik)
Savinec, Andrej, duhovnik: 1897 (8. okt-402)
Schweitzer, dr., kandidat: 1901 (20. sep-377)
Sevšek, sodni sluga: 1875 (20. jan-27)
Sežun, Tomaž, duhovnik: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik)
Simončič, Anton, gostilničar: 1847 (imenik); 1872 (2. okt-oglasnik 35)
Sitar, Matej, duhovnik: 1893 (28. apr-149)
Skerl, Jakob, duhovnik: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik)
Skrabec, Anton, posestnik: 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik)
Skubic, Janez, posestnik: 1891 (24. jun-202)
Skubic, Matija, župan: 1879 (17. sep-304)
Slana, Andrej, svetovalec: 1881 (8. jun-186)
Slomšek, Anton Martin, škof: 1846 (18. mar-43); 1866 (18. jul-236)
Spendal, Franc, posestnik: 1876 (8. mar-oglasnik 10)
Starec, Matija, učitelj: 1872 (9. okt.-331, 332)
Stepec, France, župan: 1866 (14. nov-374)
Stepic, I., župan: 1901 (11. okt-407)
Svet, Josip, župan: 1881 (8. jun-186)

Svetin: 1864 (7. sep-296)
Svetlin, gostilničar: 1895 (29. mar-127)
Šalamon, gostilna: 1872 (2. okt-oglasnik 35)
Šeme, Boštjan, sejmar: 1896 (15. maj-197)
Šeme, Martin, svetovalec: 1879 (17. sep-304)
Šimenc, Andrej, duhovnik: 1893 (6. jan-9; 28. apr-149)
Šipelj, Janez, župan: 1892 (2. sep-297)
Širaj, Andrej, duhovnik: 1896 (10. jun-279)
Škerbinc, Franc, poslanek, sel: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik)
Škerbinc, Pascal, duhovnik: 1854 (1. jul-206)
Škrbinc, Janko, nadučitelj, odbornik: 1901 (1. feb-46; 19. apr-158)
Škulj, Terezija, učiteljica: 1901 (13. dec-499)
Šmarski, novičar: 1845 (26. mar-49; 17. sep-149)
Špendal, Josip, župan: 1881 (8. jun-186)
Štrubelj, Jakob, župan, svetovalec: 1860 (14. nov-374); 1866 (14. nov-374); 1879 (17. sep-304)
Šubelj, Gašper, duhovnik: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik)
Šuklje, Fran, poslanec: 1885 (2. jun-186); 1892 (15. jan-26); 1893 (29. sep-324, 325, 328, 329)
Švegel, baron, predsednik konzorcija: 1893 (29. sep-325)
T. P-r, novičar: 1871 (8. feb-45)
Taufferer, družina: 1860 (11. jul-223)
Taufferer, Beno, baron, poslanec, svetovalec: 1874 (5. avg.-247); 1880 (14. jul-227); 1881 (31. avg-282)
Težak, Jožef, posestnik: 1900 (9. mar-90)
Toman, Lovro, poslanec: 1868 (28. okt-356)
Tome, Jože, svetovalec: 1892 (2. sep-297)
Tominc, Robert, poštar: 1896 (27. nov-481)
Tomšič, Andrej, duhovnik: 1844 (imenik); 1845 (imenik)
Tomšič, Pavlina, učiteljica: 1901 (13. dec-499)
Tonak, Josip, član konzorcija: 1893 (29. sep-324, 325)
Trstenjak, Davorin, duhovnik, novičar: 1855 (10. mar-78)
Trubar, Primož, duhovnik, pisatelj: 1897 (8. okt-402)
Turek, Andrej, župan: 1866 (14. nov-374)
Turk, Jožef, duhovnik: 1843 (imenik); 1844 (imenik); 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik)
Turk, Mihael, cerkovnik: 1899 (21. jul-257)
Urbanija, L., duhovnik: 1893 (25. avg-290)
V. L., novičar: 1861 (3. jul-221)
Vehovc, kandidat: 1901 (20. sep-377)
Vidmar, Franc, duhovnik: 1845 (imenik)
Vindišar, Miha, duhovnik: 1866 (18. jul-236)
Virant, Jože, svetovalec: 1892 (2. sep-297)
Volk, Josip, župan: 1866 (14. nov-374)
Wiederkheren, Anton, graščak (2. apr-56)
Z., novičar: 1867 (23. okt-355)
Zabukovec, Miha, posestnik: 1888 (9. maj-154)
Zajc, Jakob, voznik: 1902 (8. avg-318)
Zajc, Janez, svetovalec: 1881 (8. jun-186)

Zajec, Jožef, župan: 1866 (14. nov-374)
Zakrajšček, Janez, duhovnik: 1893 (12. maj-165)
Zazula, Josip, davčni kontrolor: 1901 (28. jun-257)
Zupan, Leonhard, duhovnik: 1901 (29. nov-476)
Zupan, V. C., predsednik trgovinske zbornice: 1893 (29. sep-324, 325)
Zupančič, kmetovalec: 1847 (imenik)
Zupančič, Anton, svetovalec: 1881 (8. jun-186)
Zupančič, Fran, kandidat: 1901 (6. sep-356; 20. sep-377)
Žitnik, Alojzij, posestnik, svetovalec: 1876 (26. jul-243); 1877 (14. mar-87)
Žitnik, Ignacij, duhovnik, kandidat: 1895 (22. nov-471); 1901 (20. sep-377)
Žnidaršič, Anton, duhovnik: 1896 (10. jun-279)

Seznam v Novicah obravnavanih tem v zvezi z našimi tremi občinami

Arheološke najdbe: 1882 (12. apr-119); 1890 (16. apr-127)
Brzojav: 1875 (29. sep-325); 1893 (9. jun-197; 23. jun-214)
Cerkev, duhovniki: 1844 (27. mar-56); 1846 (18. mar-43; 10. jun-doklada 23); 1853 (19. feb-61); 1854 (11. feb-48); 1859 (16. feb-52, 53); 1867 (23. okt-355); 1870 (30. mar-105, 106); 1875 (22. dec-422)
Ceste: 1864 (7. sep-296); 1867 (25. sep-322); 1869 (23. jun-199); 1884 (15. okt-337); 1896 (7. feb-57, 58); 1901 (19. apr-158)
Davki, dajatve: 1869 (21. apr-135); 1870 (22. jun-198); 1874 (18. mar-89); 1885 (7. jan-7); 1893 (10. nov-376)
Domoznanstvo: 1854 (1. jul-206); 1859 (23. feb-61, 62, 63)
Družba sv. Cirila in Metoda: 1893 (18. avg-280; 8. dec-409); 1896 (3. jan-7; 13. nov-461; 27. nov-481)
Gasilstvo: 1894 (24. avg-335); 1901 (11. okt-407)
Gostinstvo: 1872 (2. okt-oglasnik št. 35); 1876 (8. nov-oglasnik)
Jezik: 1853 (12. avg-256); 1855 (10. mar-78); 1859 (9. feb-45); 1860 (4. apr-108, 109); 1862 (9. apr.-116); 1867 (12. jun-197; 7. avg-264); 1869 (13. jan-15; 3. feb-40, 41); 1893 (29. sep-328, 329)
Kmečko življenje: 1845 (17. sep-149)
Kmetijstvo: 1843 (20. dec-97, 98, 99); 1845 (2. apr-56; 9. jul-110); 1849 (priloga Slovenski vertnar... 19); 1850 (14. avg-140); 1852 (13. nov-361); 1859 (10. avg-252); 1864 (20. apr-125; 27. apr-134; 4. maj-141); 1865 (25. jan-26); 1870 (7. sep-287; 21. sep-304); 1882 (19. apr-127; 26. apr-129); 1887 (13. jul-224); 1891 (24. jun-202)
Knjige, časopisi: 1845 (imenik); 1846 (imenik); 1847 (imenik); 1848 (27. dec-oznanilo); 1867 (23. okt-355); 1872 (9. okt-331, 332); 1897 (8. okt-402)
Kriminal: 1893 (1. sep-297); 1895 (29. mar-127); 1899 (20. jan-27; 26. maj-194; 25. avg-299; 24. nov-401)
Kultura: 1850 (12. jun-20. dokladni list); 1866 (18. jul-236); 1867 (23. okt-355)
Narodna straža: 1848 (12. apr-61, 62)
Narodni dom: 1885 (28. okt-347)
Narodopisje, vraže: 1860 (11. apr-114)
Navade: 1844 (21. avg-135)
Nesreče, ujme: 1848 (21. jun-106; 28. jun-112; 12. jul-120); 1851 (23. jul-152); 1854 (24. maj-163); 1857 (11. mar-80); 1863 (15. jul-221); 1871 (23. avg-275); 1872 (7. avg-256); 1874 (6. maj-146); 1880 (10. nov-365); 1893 (17. feb-63; 30. jun-221; 17. nov-385); 1895 (21. jun-249); 1896 (15. maj-

197; 14. avg-330; 4. dec-491); 1900 (9. mar-90); 1902 (8. avg-318)
Občine, podobčine: 1866 (2. maj-142, 143); 1871 (27. sep-priloga št. 9)
Obrt: 1854 (1. jul-206); 1869 (3. mar-oglasnik 5); 1876 (8. mar-oglasnik 10); 1893 (22. dec-425)
Organist: 1853 (9. jul-oglasnik 19); 1875 (25. avg-oglasnik; 15. sep-oglasnik); 1877 (10. okt-oglasnik 35)
Pesmi: 1844 (6. mar-37); 1845 (26. mar-49; 17. sep-149); 1849 (25. jul-131)
Porotnik: 1876 (26. jul-243)
Pošta: 1893 (13. okt-345); 1896 (3. jan-8)
Pravdanje: 1845 (17. sep-149)
Pregovori, izreki: 1860 (4. apr-108, 109; 20. jun-195); 1862 (9. apr-116)
Premoženje: 1878 (6. mar-oglasnik 8)
Revščina: 1860 (9. maj-151); 1861 (3. jul-221); 1880 (18. feb-55)
Slovenija: 1845 (26. mar-49)
Slovenska matica: 1872 (9. okt-331, 332)
Sokoli: 1894 (8. jun-225)
Stranke: 1870 (30. mar-105, 106; 22. jun-198); 1875 (22. dec-422); 1880 (1. sep-284)
Šolstvo: 1853 (19. feb-61); 1860 (11. jul-223); 1867 (23. okt-355); 1870 (30. mar-105, 106; 28. dec-420); 1871 (28. jun-211; 27. sep-317); 1877 (7. feb-46, 47); 1878 (6. mar-79); 1882 (19. apr-127); 1899 (5. maj-170)
Tabori: 1869 (21. apr-135)
Trgovina z ogljem, lesom, zemljišči, živino: 1850 (14. avg-25. dokladni list); 1860 (11. jan-oglasnik 2; 14. mar-oglasnik 8); 1871 (8. feb-45); 1877 (12. sep-oglasnik 31); 1889 (4. sep-288); 1899 (23. jun-226)
Univerza: 1901 (22. nov-487)
Uganke: 1844 (31. jul-124; 7. avg-128; 14. avg-132)
Uradi: 1858 (29. dec-415); 1880 (14. jul-227); 1897 (2. jul-263); 1900 (20. apr-149)
Vodovod: 1896 (14. feb-67)
Vojaki: 1854 (1. jul-206); 1859 (3. avg-244; 10. avg-252); 1896 (14. feb-68); 1893 (17. feb-63; 15. sep-314)
Volitve, deželne: 1867 (23. jan-34); 1879 (2. jul-213); 1895 (22. nov-471); 1896 (25. sep-383); 1901 (6. sep-356; 20. sep-377)
Volitve, državne: 1873 (16. apr-120); 1885 (20. maj-161; 2. jun-186)
Volitve, občinske: 1850 (20. nov-199); 1866 (14. nov-373, 374); 1870 (28. dec-425); 1871 (27. sep-pril. št. 9); 1874 (5. avg-247); 1875 (20. jan-26, 27); 1877 (14. mar-87); 1878 (29. maj-175); 1879 (17. sep-304); 1881 (8. jun-186; 24. avg-274; 31. avg-282); 1882 (2. mar-71; 22. mar-96)
Zakonodaja, predpisi: 1872 (15. maj-159)
Zavarovalništvo: 1848 (21. jun-112); 1854 (1. jul-206); 1869 (19. maj-159)
Zemljišča, razdeljevanje: 1850 (20. nov-200); 1852 (21. jul-232); 1853 (7. sep-288)
Zgodbe, poučne, šaljive: 1845 (15. jan-11, 12; 17. sep-149); 1849 (25. jul-131); 1860 (18. apr-122; 21. nov-377)
Zgodovina: 1844 (6. mar-37); 1859 (5. jan-5, 6; 12. jan-14; 2. feb-37, 38; 16. feb-52, 53; 23. feb-61, 62, 63; 25. maj-161, 162; 8. jun-177); 1881 (19. okt-338)
Zvezdoznanstvo: 1843 (20. dec-97, 98, 99)
Žandarmerija: 1893 (1. dec-401)
Železnica, Dolenjska: 1868 (28. okt-356, 357); 1872 (13. mar-doklada k št. 11); 1881 (16. nov-371); 1891 (29. apr-135; 18. sep-297; 25. dec-416); 1892 (15. jan-26; 25. mar-107; 1. apr-115; 13. maj-161; 1. jul-219; 8. jul-229; 22. jul-248; 19. avg-280; 9. sep-305; 23. dec-435); 1893 (17. feb-63; 3. mar-81; 7. apr-125; 19. maj-172, 173; 28. jul-257; 4. avg-265; 15. sep-314; 22. sep-320; 29. sep-324, 325, 328, 329; 17. nov-385); 1894 (16. mar-106; 20. apr-155; 25. maj-205; 1. jun.-215; 21. dec-497); 1896 (14. avg-330); 1900 (9. mar-89); 1902 (12. dec-503)

Povzetek

V Novicah (1843-1902) je objavljenih okoli 300 besedilnih enot, ki obravnavajo ali omenjajo okoli 125 krajev iz občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje ter 240 oseb, povezanih s temi kraji. Med kraji se največkrat omenjajo Višnja Gora, Grosuplje in Šentvid. Med omenjanimi osebami so najpogosteje duhovniki, župani, kmetovalci, uradniki in učitelji. Osrednjih tematskih polj je pet: politika (občinske volitve), gospodarstvo (razdeljevanje srenjske zemlje, pridelovanje sladkorne pese), promet (Dolenjska železnica, cesta Krka–Grosuplje), kultura (cerkev, šolstvo, jezik), kronika (državni uslužbenci, nesreče, kriminal).

Literatura

Ahlin, Ciril, Baroni Tauffererji – gospodje grosupeljskih in višenjskih kmetov, v: *Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica*, Dobrepolje, 19, 1996, s. 9–16.

Adamič, France, Zaslužni in znameniti občani, v: *Zbornik občine Grosuplje*, 18, 1994, s. 243–249.

———— Mala kronika občine Grosuplje, v: *Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje*, 19, 1996, s. 17–27.

————Mala kronika občine Grosuplje II, v: *Zbornik občine Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje*, 20, 1998, s. 15–28.

Budkovič, Cveto, Janez Skerbinc – učitelj in skladatelj, v: *Zbornik občine Grosuplje*, 7, 1975, s. 209–230.

Granda, Stane, Višnja Gora in Stična v revolucionarnem letu 1848/49, v: *Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje*, 20, 1998, s. 9–14.

Lokar, Janko, Bleiweis in Novičarji v borbi za slovenski jezik in domače slovstvo, v: *Zbornik Matice slovenske* 11 (*Bleiweisov zbornik*), 1909, s. 1–140.

Melik, Vasilij, Deželnozborske volitve 1861–1895 na današnjem grosupeljskem ozemlju, v: *Zbornik občine Grosuplje*, 5, 1973, 225–243.

———— Nekdanje občine v občini Grosuplje, v: *Zbornik občine Grosuplje*, 7, 1975, s.273–280.

Mikuž, Stane, Konrad Črnologar, v: *Zbornik občine Grosuplje*, 9, 1977, s. 229.

Mohorič, Ivan, Boj za Dolenjske železnice, v: *Zbornik občine Grosuplje*, 10, 1978, s. 295–304.

Zajc, Mihaela, Nazaj k starim višenjskim poštarjem, v: *Zbornik občine Grosuplje*, 17, 1992, s. 51–57.

DOBREPOLJCI IN DOBREPOLJE V UMETNIŠKI BESEDI KARLA MAUSERJA

*Ema Sevšek**

Predvsem po zaslugi prof. Franceta Pibernika se danes lahko seznanjamo z literarnim ustvarjanjem številnih dolga desetletja zamolčanih avtorjev. Domovina se jih je odrekla ne zaradi skromne literarne vrednosti njihovih besedil, le ustvarjalce je imela za nevredne sinove. Tako Karla Mauserja, pripovednika in pesnika, ki ga na tem mestu obravnavamo zato, ker je del njegovega življenja in ustvarjanja tesno povezan z dobrepoljsko dolino in Dobrepoljci.

Rodil se je v Zagoricah, zdaj del Bleda, tik pred koncem 1. sv. vojne, 11. avgusta 1918. leta. Gimnazijo je obiskoval v Kranju, ker pa mu je zadnje leto spodletelo pri matematiki, je razred ponavljal v Ljubljani. Jeseni 1939 je vstopil v ljubljansko bogoslovje. V njem je aprila 1941 dočakal okupacijo, zaradi katere ni več mogel na počitnice domov na Gorenjsko, zato so ga tovariši bogoslovci vabili na svoje domove na Dolenjsko. Dobrepoljski kmetje so tedaj, verjetno na pobudo župnika Antona Mrkuna, sprejeli na počitnice nekaj bogoslovcev z Gorenjske in Štajerske. Karel je bil gost pri Štupnikovih v Zdenski vasi, katerim je z največjim veseljem pomagal pri kmečkem delu. Tako je bil jeseni 1943 v Dobrepolju, prav ko je prišlo do zloma Italije (8. septembra).

Vaški stražarji so se zbirali na zbornem mestu v gradu Turjak. Mauser je šel z njimi. Preživel je obleganje, izdajo in vdajo. Bil je bolničar pri ranjencih, ki so bili pred turjaškim gradom pomorjeni. Mauserja so odpeljali v koloni ujetnikov v Kočevje, od koder so potem bogoslovce preselili v stiški samostan. Tu so bili nekakšni konfiniranci. Po umiku partizanov v gozdove se je vrnil v Ljubljano in nadaljeval s študijem bogoslovja. Toda 11. januarja 1944 je izstopil. V Ljubljani je dobil službo pri uredništvu Slovenčeve knjižnice. Drugo jutro po zasedanju Narodnega odbora za Slovenijo, (3. maja 1945), je bil v Jugoslovanski tiskarni, kjer so Nemci zajeli vse, ki so bili tam, in jih imeli za talce.

Ko so bili izpuščeni, sta se Mauser in žena odločila, da odideta k ženinim staršem na Primskovo. Toda 20. decembra so Mauserja z družino brez navedbe vzroka aretirali in izgnali čez mejo. Karel se nikoli več ni vrnil. Najprej je živel v Avstriji, nato pa si je ustvaril dom v Clevelandu v ZDA, kjer je 21. januarja 1977 po operaciji srca tudi umrl, star komaj 59 let. (1)

O njegovem srečanju z Dobrepoljem in Dobrepoljci le na kratko, saj je prof. Pibernik z biografijo Karel Mauser opravil izjemno delo.

Ni bil eden tistih velikih mož, ki jih je dala dobrepoljska dolina, a je vreden spomina dobrepoljskega človeka, saj je košček svojega srca pustil pri Dobrepoljcih, z obsežno trilogijo Ljudje pod bičem pa je naši dolini postavil trajen spomenik.

Med počitnicami 1941 je prvič prišel v Dobrepolje. Janez Lavrih, doma iz Šentvida pri Stični, takratni dobrepoljski kaplan, se takole spominja tistih usodnih dni: "Slovenija okupirana. Italijani. Nemci. Vesti iz Gorenjske in Štajerske vedno slabše. Beguncev vedno več. Kar na hitro smo ukrenili, da mora tudi Dobrepolje nekaj narediti. Šel sem od hiše do hiše in ljudje so z velikim veseljem obljubili vso pomoč. Rafka Fabianija sem takoj sprejel v kaplanijo. Drugega duhovnika, Frančka Fekonjo, pa sem dal neki učiteljski družini. Tam je jedel in stanoval. Ostalo so bili bogoslovci, vseh imen se ne spominjam, teh se pa: Jože Gale, Karel Gečovnik, Jože Ogrin, Tone Polda, Peter Golob in Karel Mauser. Ti so se nastanili pri kmetih.

Korelna (tako smo ga vsi imenovali) so sprejeli Štupnikovi iz Zdenske vasi, že tako številna družina ga je vzela kar za svojega.

Korelna, kakor tudi drugih bogoslovcev, prej sploh nisem poznal. Za njihove talente in odlike nisem vedel. Redno smo se shajali, imeli delno duhovne, delno politične pogovore. Vsako jutro so

* Osnovna šola Dobrepolje, prof. sl. jezika.

prišli k maši, nato so odšli na delo.

Pozoren sem bil na prijateljsko razmerje Korelna z Ivico, sestro Rafka Fabianija, zelo nežno, melanholično dušo. Solzne oči so mi dale misliti, da stvar postaja resna, a nisem hotel Rafku nič omeniti. Vojna vihra in Turjak so stvari spremenile in pozneje se je seznanil z Mimi Habjan, svojo bodočo ženo.

S Tonetom Poldo, tudi pisateljem, je navezal tesne prijateljske stike, prav tako tudi s Francetom Rekarjem, študentom metalurgije iz Zdenske vasi. To je bilo res iskreno prijateljstvo do zadnjega, ko je bil France na Turjaku prestreljen v zadnjem jurišu.

V kočevskem gradu sva bila s Korelnom skupaj zaprta. Guinesov rekord v ubijanju uši —102 na minuto.

Od tam v Stično, Ljubljano in Koroško. Tod se najini poti nista več srečali. Seveda pa sem bral, kar je izšlo pri Mohorjevi.

Zelo pa sva se zbližala v Ameriki. In tu je Karel najbolj trpel — prepir med antikomunističnimi borci. Razcepili so se. Vsak tabor je imel svojo revijo: Vestnik in Tabor. Spor je hotel pomiriti, a ni uspel. Mož do kraja pobit. Vsi srčni infarkti so bili posledica te gonje proti njemu. Karel je umrl kot žrtev ljubezni do domovine in literature — ne samo figurativno.

... Spominjam se ga kot odličnega fanta, bolj vase zaprtega, a med nami je bil vedno družaben. Zelo lepo smo se imeli, le demoklejev meč je visel nad nami." (2)

Povzetek dogodkov v pismu Tončke Grm iz Zagorice se ujema z Lavrihovimi spomini:

"Spomladi leta 1941 so okupatorji zasedli Slovenijo. Severni del z Gorenjsko in Štajersko so zasedli Nemci, južni del pod Savo, takoimenovano Ljubljansko pokrajino s sedežem v Ljubljani pa so imeli Italijani. Meja med obema državama je bila stroga in popolnoma neprehodna. Zato so morali štajerski in gorenjski študentje, ki so tedaj študirali v Ljubljani, ostati čez počitnice kar v internatu ali na stanovanju in štiri leta niso smeli domov. Pomagali so si tako, da so odšli na kmete na Dolenjsko,

Razstava o Mauserju 1994.

veliko se jih je zateklo v Zdensko vas. Čeprav so kmetje že sami imeli številne družine, so jih radi sprejeli medse. Tam so se poleti razgibali na svežem zraku, pomagali pri kmečkem delu in okrepili s kmečko domačo hrano. V Ljubljani se je tedaj že začenjala lakota, vse je bilo na karte, in to tako pičlo, da je vsa Ljubljana stradala. Na kmetih pa le nekaj dobiš za pod zob, če ne drugače, pobereš kakšno jabolko, spuliš kakšno repo na njivi, v gozdu dobiš kak sadež, medtem ko v mestu ne moreš ugrizniti v tisti trdi zid.

Te študente bogoslovce sem videla samo v nedeljo pri maši, ko so se v temnih oblekah, z belimi kolarji in sklenjenimi rokami vračali od obhajilne mize. Nekoč sem jih videla med tednom v cerkvi, ko so v delovni obleki dvigovali trame in pomagali pri gradnji novega lesenega kora, ki še danes stoji.

Še najbolj se mi je v spomin vtisnil Peter Golob, ki je hodil na počitnice k Erčuljevim, po domače Erčelovim, v Zdensko vas in tam tudi slavil novo mašo.

...Gospod Peter Golob je ostal pri nas kot dušni pastir, saj so bile vse meje zaprte. Še sedaj ga vidim, ko se je vračal nekega nedeljskega popoldneva ves vesel iz naše vasi. Iz žepa je nekaj metal kakor Prešeren, zadaj za njim pa se je podila gruča kričavih otrok in nekaj pobirala. To niso bile fige, ampak svete podobice, ki so jih otroci včasih tako radi zbirali in preštevali. "Je tako dolga ta koza, "je smeje pripomnil, pa ga nisem takoj razumela. Koza je naša cela vas, ker ima na koncu ulico, ki zavija na desno in se imenuje Kozji rep.

Po vojni je bil precej časa zaprt. Nazadnje je bil župnik v Dobu na Gorenjskem. Pri pastirskem delu mu je pomagal dragoceni dar humorja.

Umrl je nenadoma, še mlad, star nekaj nad petdeset let.

Pri Martinkovih v Zdenski vasi so imeli vsako leto na počitnicah Toneta Poldo, zelo lepega mladega gospoda. Pri novi maši mu je govoril naš tedanji kaplan g. Lavrih in mu preroško napovedoval, kaj vse bo moral prestati v svojem duhovništvu. Spominjam se, kako se je g. Polda zgražal nad partizanskimi likvidacijami: "Človeško življenje je dragoceno, na smrt ga sme obsoditi samo najvišja državna oblast, ne pa ti gverilci iz gozda."

Kulturna prireditev v spomin Karlu Mauserju, 1994.

Ob koncu vojne je dal skoz teharsko kalvarijo, pobegnil izpod žice, a na begu so ga ustrelili." (3)

Ob 80-letnici njegovega rojstva l. 1996 je pri Mohorjevi družbi v Celju izšla zbirka njegovih črtic in novel z naslovom Moja Krnica. (Krnica je njegova rojstna vas.) Neutrudni profesor France Pibernik je izbral podobna besedila in dokumentarne fotografije ter napisal obsežno spremno študijo. Ena od fotografij – skupna slika svatov z nove maše pred Martinčevim kozolcem v Zdenski vasi – je objavljena po zaslugi vaščana Saša Siviča, takrat učenca 7. razreda, ki jo je poiskal pri svojih domačih, po domače pri Štupnikovih.

Ivica Fabiani Škrabec pa mi v zvezi z Mauserjem piše: "...Kako sva se spoznala in kako je bilo do počitnic v Dobrepolju, piše g. Pibernik v knjigi: Karel Mauser...

Ko sem v avgustu 1943. leta prišla v Dobrepolje, sva se s Karlom poznala že skoraj eno leto. Bila sva dobra prijatelja. Vse je vedel o meni, lahko sem se mu zaupala. Čutila pa sem, da je bil njegov odnos do mene več kot prijateljski, čeprav o tem ni bilo besed. Večkrat mi je prinesel tudi kako pesem, da sem jo prebrala.

V Dobrepolju je bilo lepo. Vsako jutro so po maši prihajali v kaplanijo bogoslovci, med njimi tudi Karel. Bili so veseli fantje, njihov smeh je polnil kaplanijo. Zadrževali so se predvsem pri g. Lavrihu.

Podobica ob novi maši Petra Goloba, 1943

Podobica ob novi maši Toneta Polde, 1943

Karel se je vedno oglasil tudi pri nama. Kadar sva bila sama, je pogovor nanesel tudi na pisanje. Piše največkrat zvečer in najraje pesmi. Lotil se je tudi proze, vendar za prozo rabi več časa, ki pa ga nima." (4)

Prof. Pibernik mi je prijazno poslal pismo Anice Bartol Štupnikove iz Zdenske vasi, v katerem so njeni izčrpni spomini na Karla Mauserja. Čeprav so pomembnejši odlomki že objavljeni, ga skoraj v celoti objavljam, saj so dogodki pomembni za Dobrepolje.

"Karel Mauser je k nam prihajal vsake počitnice, tudi na božične in velikonočne, in sicer l. 1941, 1942 in 1943, dokler ni odšel na Turjak in tam deloval kot bolničar v pomoč ranjenim. Naša družina ga je medse sprejela kot novega člana. Bilo nas je sedem članov, in sicer ata in mama, sestra Marija (roj. 1922), brat Jože (roj. 1925), Anica (roj. 1929), Rezka (roj. 1931) in teta Josipina, ki je imela majhno špecerijsko trgovino. Doma smo imeli kmetijo, veliko 18 ha. G. Karel je hodil vsako jutro k maši na Videm (ob 6. uri). Do približno osmih ali malo kasneje se je že vrnil domov, potem pa se nam je pridružil pri delu. Bil je zelo delaven. Jaz nisem nikoli opazila, da bi se čutil previsokega za kakšno delo. Rad je bil skupaj pri delu z mojim očetom, kjer sta se lahko veliko pogovarjala, zlasti o politiki. Zelo je cenil mojega očeta in ga vedno klical "ata". Sobo sta si delila z mojim bratom Jožetom, vendar je imel brat ležišče oddeljeno s španisko steno, ker je g. Karel zvečer ponavadi pisal, in da brata ne bi motila luč pri spanju, je bilo urejeno tako. Že takrat je veliko pisal, tako npr. pesmi in prozo, veliko je bilo začetega in nato opuščenega pisanja. Pesmi so bile tudi rahlo ljubezenske in posvečene naravi in dogajanju okrog njega. Tako pravi sestra, ki je ponavadi pospravljala njegovo sobo. Pisal je tudi čez dan, če ni bilo dela in je verjetno v njem dozorela kakšna misel.

Sestra mi je rekla, da je bil g. Karel za določen krog ljudi zelo zanimiv in tudi šegav sogovornik, znal se je pošaliti, radi so se zbirali okrog njega. Meni se je zdel resen, zamišljen. Nikoli se ni z nami mlajšimi pošalil, kot npr. g. Tone ali g. France, ki je bil zelo dobra duša, ali g. Peter ali g. Jože.

G. Mauser je tudi kadil, čeprav ne prehudo. Sestra pravi, da je imel vedno v sobi cigarete na mizi, pa tudi ob mojem očetu je kdaj kakšno pokadil. Sestra mi je tudi povedala, da je našo družino zajel v neki črtici, ne ve pa, kje je bilo objavljeno. Seveda so bila imena spremenjena.

Zunanjost, slika gospoda Karla, ki je na ovitku knjige Ljudje pod bičem, je iz leta 1943 in takega se tudi spominjam. Bil je srednje postave, rahlo se je držal upognjeno, ker je imel desno nogo v kolenu rahlo navznoter obrnjeno in to se je pri hoji tudi poznalo. Ne vem pa, če ga je koleno bolelo ali ga kaj oviralo pri daljši hoji. Jaz sem imela pred njim strahospoštovanje. Vedno sem ga ogovarjala z gospod in vi, in še to bolj poredko. Z drugimi bogoslovci sem se večkrat pogovarjala oz. smo se šalili za dobro voljo. Takrat sem hodila v meščansko šolo in sem bila doma le ob počitnicah.

Odhod na Turjak se je dogodil v nekaj urah, med prvimi so odšli fantje, ki so bili pri vaški straži. France Kadunc – Rekarjev je bil že od l. 1942 poveljnik vaške straže na Žvirčah. Na Turjak so odšli tudi bogoslovci. Natančneje je o tem pisal g. Karel v knjigi Turjak – slovenski Alcazar. Mauserjev prijatelj, ki ga opisuje v knjigi, je bil France Kadunc – Rekarjev. Njegovo dekle pa je bila Pepca Ajželj iz Žvirč, ki mu je ostala zvesta tudi preko groba; vsaj dolga leta je bilo tako, da ga je obiskovala na Vidmu, kjer je pokopan.

Mi smo mislili, da se je g. Karel tudi umaknil na Koroško, toda ne; dobili smo sporočilo, da živi v Kranju in naš ata se je odpravil tja na obisk, bilo je to v jeseni 1945. Takrat se je še bolj potrdila resnica, kako je bilo z domobranci, o katerih smo vedeli, da so bili vrnjeni in da so jih z vlakom vozili v Kočevje. Nekateri so govorili, da na prisilno delo, drugi pa, da so jih pobili. Še vedno je tlelo upanje. Ata je nesel veliko stvari, za katere smo vedeli, da jih bosta potrebovala on in njegova družinica. Imel je enega otroka, mislim da hčer Rotijo, če ne že dva. Moj oče je Karlovo odločitev sprejel z velikim razumevanjem. Nikoli nisem čula iz njegovih ust besede, zakaj je izstopil iz bogoslovja in da ni prav naredil, pa je bil globoko veren človek. Tako smo ravnali tudi drugi člani družine, če je kdaj prišlo do takega pogovora. Bolje tako, kot biti slab duhovnik.

Vedeli smo, da je odšel iz domovine, ne pa tudi, kako: ali prisilno ali prostovoljno. Oglasil se je šele l. 1952 iz ZDA iz Clevelanda, ko je sporočil atu, da živi tam z družino, da ima štiri otroke in da

dela v tovarni svedrov. Pozneje je sestri Mariji poslal nekaj rabljenih oblačil za njeno hčerko, za mene par svilenih nogavic in prejico za vezenje. Nekajkrat smo si voščili za praznike, potem pa je vse skupaj utihnilo, mislim da zato, ker so mogoče kontrolirali pošto in se je tako prekinilo medsebojno dopisovanje. V veliki skrbi za družino pa se take stvari tudi rade pozabijo.

Turjak je zagotovo napisal Karel Mauser, v njem opisuje zadnje srečanje s Francetom Kaduncem – Rekarjevim, njegovo naročilo za mamo in za staro mater. Francetova mama je takrat živela v Kninu, kjer je bil njen mož Vicko Ljubić sreski načelnik. Za smrt edinega sina je izvedela šele ob koncu vojne, ko sta prišla z možem na obisk v Zdensko vas. Takrat se je srečala tudi s sinovim dekletom Pepco Ajželj in še dolgo sta si dopisovali. Pepca jo je tudi obiskovala v Starem gradu na Hvaru, kamor sta se z možem preselila. Mož je bil namreč tam doma, in sicer iz bogate in imenitne družine Ljubičev. Francetov oče je umrl, ko je bilo Francetu 6 let. Mama Ivanka je imela službo v Ljubljani, zato je sin France obiskoval osnovno šolo in gimnazijo tudi v Ljubljani (stanoval je v Marijanišču). Bil je tudi vsestranski športnik. Med počitnicami je vedno prišel tudi k starim staršem v Zdensko vas. Sestra je rekla, da ga je zelo veselil vojaški poklic, vendar se je pozneje odločil za metalurgijo.

G. Karel je zelo ljubil svojo mamo, očeta je le malokrat omenjal, mogoče je bil bolj strog, saj je bil orožnik. Menda je imel le enega brata (starejšega), pa ne vem, ali je bil takrat že v službi.

Moram omeniti tudi, da je imel g. Karel zelo lep rokopis. V knjigi o Turjaku omenja študenta Radovana, ki naj bi ga zadela krogla, ko se je sklanjal skozi okno. Mi smo vseskozi mislili, da je bil to Lado Jerič – Primčev, študent iz Zdenske vasi, ki pa ni padel na Turjaku, pač pa v jeseni l. 1944 na Plani nad Zdensko vasjo, ko so patruljo napadli partizani, je nepravilno napolnil minomet in je njega samega zadelo. Karel mu je napisal pesem, ki je bila objavljena v Slovencu in se je začela takole:

Na Plani si omahnil v smrt... (5)

Iz bogatega ustvarjalnega opusa Karla Mauserja izpostavljam dve besedili, ki sta pomembni za Dobrepolje in Dobrepoljce.

Roman Večna vez (Cleveland, 1955) razkriva življenjsko zgodbo begunca iz Dobrepolja, ki se je naselil v Clevelandu in se zaposlil kot težak v tovarni.

"Ko je Matt Kovach prišel v Cleveland, se je ravno spočenjala pomlad. Po cestah, ki jih je spiral dež, se je v mlake zdaj pa zdaj ujelo sonce, poblisnilo, se spet skrilo, prepustilo ceste spet dežju in južnemu vetru in čakalo, da je znova posijalo.

Prvo, kar je Matt opazil, je bilo nizko drevo pred lepo hišo. Napenjalo je popje in Matt je nekega dne ostrmel. Med solznimi listi, ki so se smolnato svetili, je gnezdil lep rožast cvet.

Vedel je Matt: to je magnolija. Ima velike cvetove, lepe, da bi jih človek kar gledal, toda prva huda burja bo raznesla to lepoto in drevo bo brž oskubljeno. Po hudem dežju bodo tla nastlana s tem rožnatim cvetjem.

Vendar je bil Matt vesel. Pomlad prihaja. Zdaj bo počasi rinila v vse drevje, platane in vso drugo drevje, ki ga Matt komaj pozna. Najprvo se bo napelo popje, potlej se bodo prisukali listi in prišlo bo jutro, ko bo drevje zeleno, med vejami pa ptičje petje.

Tako kakor doma.

Sicer Matt ve, da ni vse tako kakor doma. Eklet, ko je na Kompolje posijalo sonce, je vse cvetelo - kakor za stavo. Tisto drevje za bajto se je vsak dan sproti belilo in ko so prišle čebele in šumele po cvetju, je bilo muzike, da bi se človek kar zavrtel. Pa ne samo v Kompoljah. Do Hinj na eno stran pa tja do Kočevja na drugo stran - samo cvetje. Še po gorovju. Je zagnal trn in cvet. Kar vlekel si v nos, kako vse po strdi diši.

Na pomlad takole Matta zagrabi. Domača bajta se prisuče, okna mežikajo, tista klop pred hišo se razpotegne, mehka trava tja do poda, za podom hruške, jabolka, za zadnjimi hruškami pa frmentin.

Večni frmentin.

Matt ve, da ga je ta frmentin pognal po svetu. Ga je okopaval, plel, sit ga je bil, ko je bil še v zemlji in potlej je bil vsak dan na mizi.

Prav tiho se je rodila misel na Ameriko. Na stran jo je porinil, kakor da nič ne pomeni, toda v srcu je prav ta misel najgloblje živela, najbolj pekla, najbolj žgala.

- Je bral pisma Bokalovega s Ceste.

"Garaš kot neumen, ampak tolar je pa le tolar. Dobiš zanj, da komaj nešeš."

Bokalov je bil tudi z bajte. Sam frmentin je jedel, za praznik pogačo pa kislega mošta se je lahko napil po mili volji. Zdaj bojda hodi po Clevelandu kakor baron.

Tedaj so bile noči za Matta hude kakor trnje. Vleklo ga je v Ameriko, pa je bil na dnu srca le privezan na frmentin, na tiste steze med deteljišči, na vse, kar je bilo tako ljubko razpoloženo po dolini. Do Dobrepolj sama ravnina, do Vodic pa prijetno navkreber. Tja je hodil na češnje.

Nazadnje ga je le izvabilo. Na dnu srca pa je ležalo nekaj, podobno prisegi.

- Tu ne ostanem. Tri leta, morda štiri bom garal, preštejem tolarje, potlej domov. Vržem tiste tolarje pred očeta, vzdignemo bajto, prikupimo konja, še kakšno njivo, potlej v Vodice po Barbaro, v Dobrepolje po godce, po ohceti pa delo in delo.

Toda prišlo je vse drugače. Ko je Matt prvič zakoračil po New Yorku, je bil blizu veka. Vse je bilo nekam visoko in zdelo se mu je, da je med temi hišami kakor palček iz pravljic Štupnikove tete. Splašeno je gledal okrog sebe in nenadoma, v hipu se mu je zatožilo po Kompoljah, po domačnosti, po Vodicah in po Barbari.

To uro bi šel nazaj, ko bi mu nekdo rekel. Pa ga ni bilo.

Prve noči Matt ne bo nikoli pozabil.

No potlej je prišlo tisto garanje. Bokalovega je srečal. Pijanega. Nič ni imel in ko mu je oponesel pisma, se je smejal.

Ne bodi neumen. Domov je treba samo dobro pisati.

Matt je začel v rudniku. Saj je že doma bral, da je tisto delo komaj delu podobno, toda šele zdaj je verjel. Prve dni je hodil v tri gube, poskusil z žganjem, kakor so poskušali drugi, toda koj je videl, da tudi z žganjem ne bo zmogel.

Dva meseca po tistem je Bokalovega zasulo. Matt ga je videl, ko so ga na nosilih prinesli iz jame. Ni bil več živ. Pritisnilo ga je čez glavo. Komaj ga je poznal.

Koj drugi dan je Matt odšel. Pol leta se je klatil po farmah, denar je ginil kakor voda. Potlej je naletel na starega Zdenčana.

- Doma bi ostal, ko si še mlečen. Misliš, da je todle kakor v Kompoljah? Si se pretegnil pa si na pod v seno zlezel in se zlizal. Todle pa garaj in garaj, zobe stisni, požri, če ti ni všeč in če si zdrav, boš nemara tisto svojo bajto kdaj vzdignil. Pa je še bolj gotovo, da je ne boš.

- Zakaj ste pa vi prišli potlej v Ameriko, - je pogrelo Matta.

- Ker sem tako mislil kakor ti, pobec. Zdaj sem star, nazaj ne bom lezel. Do smrti bom nekako prerinil. Vsak živi samo do smrti, - se je zasmejal.

Frank mu je bilo ime. Matt se ga ni spominjal.

- Kako se me boš. Bločanov sem, če hočeš vedeti. Štirideset jih ne bom več. Tebe še ni bilo, ko sem jaz že kosil po hočevskem grmovju.

Frank mu je dobil delo v gmajni. Matt se je oddahnil. Delo je bilo res težko, samota včasih taka, da je šlo Mattu na vek, toda v srcu je pričela vstajati misel na tolarje. Zdaj je čas. Zapravljati ne moreš veliko in za vsak tolar bo nov šperovec.

Barbari je napisal lepo pismo. Je iskal za besedami, pa jih kar ni bilo. Tri dni je pisal in ko je oddal tiste krace na pošto, se mu je zdelo, da je nekaj velikega le zamolčal.

Tedaj je prišlo tisto, kar je Matta vrglo s poti. Od Barbare ni bilo odgovora. Čakal je nanj, čakal vsak dan sproti. Še Frenku se je smilil.

Nazadnje je prišlo pismo od matere. S tresočo se roko ga je Matt odpiral.

Dragi Matija!

Ti pišem, da na Barbaro nič ne misliš, ker se je omožila v Ponikve. Je prišla na pol grunta. Ji je eden pisal, da si postal v Ameriki ranku Bločanov Frank, ki nobenemu več ne piše in bojda vse zapije, kar zasluži.

Jest ne verjamem in vem, da si priden fant ostal in de nas in na našo bajto nisi pozabil.

Trikrat je prebral pismo in potlej je verjel. Raztrgal je pismo, razmetal koščke po grmovju in odšel iz koče.

Frank je gledal za njim, pljunil čik iz ust, zaklel in odšel za njim. Našel ga je ob debelem topolu.

- Od doma? - je vprašal.

- Od doma. - je goltnil. - Barbara se je omožila v Ponikve.

Frank se je zastrmel v gmajno, ki se je širila v dalj. Potlej je privlekel na dan pajkeljc s tobakom in zarinil čik v usta.

- Ja, ja fant, takole pride. Sem jaz tudi takole prišel sem, z Ano sem bil domenjen kakor ti z Barbaro. Jaz v Ameriko, Ana pa čez dve leti v Ambrus. Tepel jo je kakor živino, po štirih letih je pa zašla. Umrla je, reva."

Osrednji del povesti je posvečen razkrivanju notranjih, psiholoških, etičnih problemov, saj je Matkova zavrtost v novi domovini tako huda, da se le s težavo prebuja iz nje. Pri tem ga zadene nesreča, ko žena umsko zboli in dolga leta usiha v bolnišnici, sam pa se čuti zavezanega nesrečni ženi, čeprav ga življenje sili naprej, vendar zmore ta korak šele po njeni smrti, ko prvič obišče domače v Kompoljah v Dobrepolju. (6)

"Prav oddahnil se je Matt šele v Ljubljani. Potlej je štel postaje. V Grosupljah so se mu pričele tresti roke. Znani kraji, polja, gmajne. Po njivah so ravno orali. S prstom je kazal otroku, kje je že vse bil, toda otrok je mrtvo strmel po krajih in sledil očetovemu prstu kakor za palico.

Čušperk, Dobrepolje.

Matt je imel mokre oči. Tam je Sv. Anton, kjer je bil tolikokrat na sejmu. Zdenska vas, kjer je Frank doma. Za vaščane mu je naročil pozdrave.

Dobil je voz. Matt ni več slišal otroka. Z očmi se je pasel po poljih in skoraj na glas imenoval njive, mimo katerih so se peljali. Prvi znanci so se pokazali. Voz je obstajal, ljudje so mu segali v roko.

- To je tvoj sin?

- Moj sin, - se je smehljal.

- In žene nisi pripeljal?

Zatemnile so se mu oči.

- Ni dolgo, ko smo jo pokopali.

Tako je prišel do doma. Vsi so stali pred bajto, ko je stopil z voza in vzdignil še Andreja. Mati ga je križala, oče je momljal nekaj vase in bil blizu veka... Brat je bil tih, tudi žena.

Matt je prvo uro čutil, da se ga boji.

Ogledal si je bajto. Lepo so jo popravili, vzdignili in prizidali. Matt se je spomnil tistih prvih tolarjev, ki jih je poslal.

... Potlej se je pričenjalo slovo. Matt ni čutil bolečine. Videl je, da je bratu všeč, da odide. Mati je sicer vekala, toda vedela je, da drugače ne more.

- Da sva te le videla pred smrtjo, - je rekel stari Kovač. - Vsi, ki so nekoč odšli, so mislili, da se bodo vrnili, toda malo jih je prišlo. Prišli so na obisk kakor ti, toda vsak je pustil nekaj na tujem in tisto jih vleče nazaj.

Mattu je bilo vendarle hudo. Rad bi čutil, da bi bilo slovo vsaj od zemlje težje. Toda prave

žalosti ni bilo. V veliko rdečo ruto je nabral prsti z njiv, to je bilo vse, kar je vzel od doma. Čušperk, Grosuplje, Ljubljana."

Pri Mohorjevi družbi v Celovcu je besedilo ponovno izšlo l.1990 s spremenjenim naslovom Srce nikoli ne laže.

Trilogijo Ljudje pod bičem moramo obravnavati kot enega izmed vrhov njegovega peresa. Za Slovence je nekaj podobnega kot Doktor Živago za Rusijo. Mauser je imel med prvimi jasen pogled na nekatera medvojna in povojna dogajanja na Slovenskem. Z literarno, umetniško potezo je pretrgal molk o resnici pretekle dobe, ki jo je imela doslej v zakupu komunistična oblast skupaj z registrirano in tajno policijo. Časovno je v trilogiji zajel zadnja leta pred vojno, štiriletno okupacijo (1941 - 1945) in prva povojna leta, poglavitna dogajanja pa so postavljena v Podbrezje na Gorenjskem, Ljubljano in Dobrepolje, kraje, ki jih je Mauser dobro poznal iz osebnih doživetij. In prav Dobrepolje je Mauser poleg rodnega kraja tudi najbolj ljubil.

Drugi del trilogije je v celoti postavljen v Dobrepolje med trpeče Dobrepoljce medvojnega in povojnega časa. To ni naključje, saj v bližini stoji grad Turjak, kjer so partizanske enote l. 1943 po enotedenskem obleganju s pomočjo italijanskih topničarjev zajeli vaške stražarje. Del ujetnikov so pobili kar na Turjaku in v Velikih Laščah, del je bil postavljen pred vojaško sodišče v Kočevju, tam obsojen na smrt in pobit v Jelendolu, del pa obsojen na konfinacijo ali v delovne bataljone. Pisatelj Mauser posebej se je ustavil ob tistem, kar sodi v osnovno človečnost in kar je mogoče označiti samo za zločin: zmagovalci so po zavzetju Turjaka takoj pobili nad trideset ranjencev, med njimi tudi ranjene civiliste.

Za Mauserja, ki je bil priča turjaških dogodkov, je bilo v osebnem doživetju najbolj boleče to, da je bil med ranjenci, ki jih je ves čas imel na skrbi, tudi vaški stražar France Kadunc, prijatelj iz dobrepoljskih časov, v romanu se imenuje France Rekar. Njegov grob na domačem pokopališču po vojni zravnajo s travo. (7)

Prav njega omenja tudi v večini svojih črtic, ki so bile objavljene v Slovenskem domu 1944. leta (Zadnji dan, Sami, Zemlja kliče, Na poseki) in v doslej še neobjavljeni črtici Križev pot. Rokopis črtice hrani prof. Pibernik. Tudi domača hišna imena ostalih literarnih oseb jasno kažejo, da gre za dobrepoljske fante in može, saj se ujemajo z imeni, ki so dokumentirana v knjigi Franceta Nučiča Dobrepoljska Hirošima.

Iz trilogije Ljudje pod bičem sem izbrala odlomek, iz katerega veje klic po človečnosti, odpuščanju, svobodi, življenju.

"ZDAJ PA ZDAJ je butnil veter od vodiške strani in kakor s prgiščem zagnal dež v široka okna. Debele kaplje so za trenutek obvisele na šipah, nato pa počasi drsele navzdol, se za hip ustavile ob okenskih okvirjih in nazadnje v drobnem, hitrem curku stekle na okenske police. Bilo je pusto poznojesensko jutro, eno tistih juter, ki se jih je Silva bala. Prinašala so nemir, neutešljivo hrepenenje po begu in najsi je imela v srcu še tako toplo misel, kakor hitro je stopila iz svojega stanovanja na razmočeno cesto, je misel prhnila iz srca in kakor preplašena ptica utonila med štrenami dežja in v šumenju mrtvega listja, ki je zgubljeno frfotalo med hišami in sedalo v mlake.

Dež je brez prestanka šibal stehe, z neusmiljenim bičem bil po strehah, golčal po starih žlebovih, ki jih ni bilo moč popraviti, in s štrenastimi prsti grebel po samotnih njivah, ki so kot velike razmazane ploskve kockale travnike s porjavelo travo. Megle so visele nad Sv. Antonom, plale kot žalostne zastave predaje nad Zdensko vasjo in rob podpeškega griča je kot zgubljen gredelj pozabljene, nasedle ladje rezal oblake, ki so pritisnili k mokrim tlom.

Silva je strmela skoz okno in ko je gledala v gredelj podpeškega hriba, se ji je zdelo, da je sama na tisti zgubljeni ladji z meglenimi jadri, ki se muči, da bi se premaknila, pa je prikovana na svoj prostor in bo ostala tam zunaj za vekomaj. Zaman vetrovi, ki nosijo mrtvo listje, zaman ves napor in plivkanje megle, ta vkopani gredelj se ne bo več dvignil.

Za njenim hrbtom sede otroci, prihuljeni vase, zadržujoč sapo v čakanju, kaj se bo zgodilo. Rekarjev Anton je rekel nekaj, kar bi smel reči samo doma: "To ni res! Moj oče ni bil izdajalec!" Bil je ranjen in so ga ubili!"

Na veliki črni tabli so besede, ki srepo in neusmiljeno gledajo po razredu, na dvajset otrok, ki že niso več otroci.

"Junaška partizanska vojska in komunistična partija je pometla z okupatorji in domačimi izdajalci. Kdo je bil izdajalec? Izdajalci so bili belogardisti, ki so se borili proti svojemu narodu in proti ljudski oblasti."

Rekarjev Anton še vedno stoji v zadnji klopi. Velik in močan je že podoben mlademu fantu, le obraz mu je še pol otroški, pol fantovski. Črni lasje so mu rahlo nakodrani.

Neznanska teža leži v razredu. Okna so motna, na kljukah vise revni plašči deklet, mokri od dežja. Silva čuti, kako pridržujejo sapo. Vsi čakajo na njeno besedo, na nekaj, kar se mora zgoditi. Ujeti so med štiri stene in Rekarjev glas še zveni po prostoru. Da bi bili kje na polju, bi ga odnesel veter, bi utonil nekje v brazdah. V tem prostoru se ni mogel skriti, padel je na tla kot kamen na železno ploščo, da je jeknilo.

Počasi se Silva obrne. Bleda je, s prstom v knjigi, ki si jo tišči na prsi. Počasi stopa proti fantu in noro grabi za besedami, ki naj bi pregradile strahotno tišino v razredu.

"Zakaj si to rekel, Anton?"

Glas ji je skušal biti oster, vendar se je tresel.

"Ker moj oče ni bil izdajalec."

Dvignil je glavo in jo gledal naravnost v oči. Niti trenil ni, niti zardel ni. Le okrog ust mu je trepetalo in roke so se mu oklepale klopi. Silvi se zdi, da so prenehali dihati, da samo še čakajo na udarec, da se bodo potem lahko zravnali in odsopli.

"Kaj je bil torej tvoj oče, Anton?"

Hotela je najti rešitev, hotela se je ogniti strašnemu srečanju s tem otrokom, ki ga je po Razpetovem pripovedovanju poznala že prej, preden ga je srečala. Še vedno jo je gledal, črne resaste trepalnice so zdaj utripale in videla je, da je blizu joka.

"Oče!" je kriknil.

Ni pričakovala takega odgovora. Bila je prepričana, da bo odgovoril drugače, da se bo lovil in zvijal in ga bo za kazen nazadnje smela poslati v kot. Zdaj jo je osramotil, jo pritisnil k zidu, da se ni mogla ganiti. Ni ga mogla kaznovati, ni ga mogla postaviti v kot, ker je povedal resnico, ker ji je zalučal v obraz samo to, kar je v tem času zgubilo svojo ceno.

"Sedi, Anton!" je rekla nenadoma.

Še vedno je stal, zdaj s sklonjeno glavo, kakor da mu je hudo, da jo je užalil.

"Sedi!" je ponovila.

Sedel je in mimogrede s prsti potegnil čez oči. Hrbti so se ravnali, dihanje se je sprostilo, dvajset obrazov se je spet zagledalo v tablo, v kredaste besede, ki so nemo govorile v prostor. Počasi, kakor da hodi po tleh, ki se sproti umikajo, odhaja Silva proti katedru. Noge se ji šibe, srce ji bije v vratu in komaj se zaveda, da je v njen hrbet zapičenih štirideset oči.

Zdaj sedi na stolu in pred njo je vpisna knjiga. Počasi dvigne oči, pogled ji gre mimo dekliških kit, mimo mrkih obrazov in se ustavi pri Antonu. Ta mirno prestreže njen pogled, nekaj trmastega je v njegovih črnih punčicah.

Pogledala je v zapisnik, nato pa odprla knjigo in rekla:

"Marija Štupnik, beri naprej! Ko so zavihrale zastave svobode z rdečo zvezdo..."

Droban glasek se je pričel mučiti z berilom, glave so se sklonile h knjigam in dež je pljuskal ob okna.

"Gozdovi so bruhali Matjaževo vojsko, dnevi trpljenja so minili in narod se je obrnil h grobovom talcev in h grobovom tistih, ki so umrli za svobodo in rešenje delovnega ljudstva. Ob roki velikega

vodje zavezniške Rusije, Stalina, smo pričakali odrešenje."

Silva ni poslušala. Droben glasek se je mučil naprej, se spotikal ob tujih besedah, se spet pognal, in šele ko je utihnil, se je učiteljica Silva zavedela.

"Za domačo nalogo izpišite vse besede, ki se vam zde tuje. Ste razumeli?"

Dvajset glav je kimnilo.

Zaprla je knjigo in stopila k tabli.

"Poleg tega," rahlo se je obrnila proti razredu, "boste napisali še kratek sestavek s temle naslovom. Vzemite zvezke!"

Po razredu se je utrgal smeh.

"Jesensko delo na kmetih".

Počakala je, da so prepisali, nato je vzela gobo in zbrisala tablo. Zdaj šele se je oddahnila, in ko se je vračala k mizi, je mirno pogledala po glavah otrok.

"Rekar Anton."

Vzdignil se je, kakor bi ga ustrelil. Ustrašil se je.

"Povej nam, kaj delate doma v jesenskem času."

Bilo mu je nerodno. Videla je, da je pričakoval drugačno vprašanje.

"V jesenskem času...dozore pri nas fermentin in..."

Po razredu se je utrgal smeh.

"Kaj je bilo narobe, Anica Štupnik?"

"Reči bi moral koruza."

Nato je pričela Silva govoriti o jeziku, ki ga pišemo v knjigah, in o jeziku, ki ga govore ljudje.

"Tudi v knjigah boste našli besedo fermentin. Ali kdo ve, kdo je to besedo velikokrat rabil v svojih povestih?"

Gledala je po obrazih, dokler ni dvignil roko Rekarjev.

"No, Anton!"

"Pisatelj Franc Jaklič, ki je bil doma v Podgorici."

"Pravilno, Anton. Jaklič sicer ni bil velik umetnik, toda znal je zadeti ljudsko dušu in nihče ni lepše opisal Dobrepoljske doline kakor on."

Takoj potem je zvonilo."

Dobrepoljci smo se oddolžili Mauserjevi ljubezni do tega koščka naše domovine 26. novembra 1994 v Jakličevem domu z literarnim večerom NAŠA DOLINA IN NAŠ ČLOVEK V UMETNIŠKI BESEDI KARLA MAUSERJA. Tega leta je minilo trideset let, odkar je njegovo osrednje literarno delo Ljudje pod bičem v Buenos Airesu v celoti izšlo. Skupaj z mladinci veroučne skupine, domačimi srednješolci in videmski osnovnošolci smo slikovito predstavili Mauserjeva pesniška in prozna dela, zlasti prepričljivo pa je bil odigran ganljivi prizor iz romana Ljudje pod bičem. Spored sta dopolnjevala župnijski mladinski pevski zbor in fantovska vokalna skupina.

Neposrednost in ganljiva prisrčnost je napravila na polno dvorano domačinov močan vtis, kar je dokaz, da je bil Mauserjev večer res odlično organiziran in izveden. Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani je za to priložnost posodila Mauserjeve knjige in tako omogočila razstavo njegovih številnih del.

Vest o nepozabnem literarnem večeru je obromala Severno in Južno Ameriko, o večeru so poročali: Slovenska država (Toronto, Kanada) Svobodna Slovenija (Buenos Airesu, Argentina) in Ameriška domovina Cleveland, ZDA.

Viri

1. France Pibernik. Spremna beseda. Srce nikoli ne laže. Celovec, 1990.
2. John Lavrih, Wichita, USA. Pismo: 12. 10. 1995, hrani avtorica.
3. Tončka Grm, Zagorica, Videm - Dobrepolje. Pismo: 30. 9. 1995, hrani avtorica.
4. Ivica Fabiani Škrabec, Nova vas, Bloke. Pismo: 31. 8. 1995, hrani avtorica.
5. Anica Bartol, Ljubljana. Pismo prof. Piberniku 14. 3. 1992, hrani prof. Pibernik.
6. France Pibernik: Karel Mauser. Koper, 1993.

PUSTOVANJE V PONIKVAH

*Jože Lenarčič**

V zadnjem obdobju se veliko stvari iz naše preteklosti skuša rešiti pozabe oz. ohraniti tisto, kar je značilno za naše kraje in ljudi. Vendar se je veliko tega narodnega blaga že popolnoma skomercializiralo.

Praznovanje pusta je bilo v Sloveniji nekoč doma v vsakem kraju. Ko po televiziji ali časopisju spremljamo mogočne karnevale iz celega sveta, opažamo, da smo tudi pri nas postali posnemovalci takih karnevalov, samo da smo dodali značilnosti naših krajev, kar pa je le medel odsev bogatih običajev, ki so se dogajali nekoč pri nas.

Naše največje pustovanje je gotovo na Ptuju, kjer nastopa veliko starih krajevnih mask, vendar, če pobliže pogledamo ta karneval, je to le senca, kar se je po bogatem izročilu in po strogih pravilih tu dogajalo nekoč.

Tudi v drugih slovenskih krajih se poskuša rešiti pozabe krajevne pustne šege. Ko zasledujemo pustne šege nazaj v prejšnje stoletje, ugotavljamo, da je veliko skupnih običajev v različnih krajih Slovenije. Sedaj že vsak malo večji kraj prireja svoje pustovanje, kjer manj ali več posrečeno poskušajo pokazati svojo preteklost. Največkrat hočejo s tem promovirati svoj kraj, pospešiti turizem in tudi nekaj iztržiti. Se pa pri teh novodobnih karnevalih že pozna vpliv časa, saj se prepletajo stare maske z modernim šemljenjem, ki pa nima skoraj nobene povezave z ljudskim izročilom in predstavlja predvsem zabavo.

So pa v Sloveniji kraji, kjer še vedno iz roda v rod gojijo pustne običaje takorekoč v vsej originalnosti. Mlajši že ne vedo več, kaj določena stvar pomeni, vendar jo ohranjajo v prvotni podobi in prenašajo naprej na mlajše generacije.

Tak kraj, kjer so pustni običaji še povsem živi, pa se o tem v širši javnosti zelo malo govori, je vas Ponikve z okrog 500 prebivalci. Leži na robu dobrepoljske doline oziroma na prehodnem področju med dobrepoljsko in velikolaško občino. Spomin na Turke v teh krajih še živi, saj so se tu križale poti turških vpadov, na Rašici pa so se plenilci pogosto ustavljali. Verjetno so prebivalci teh krajev marsikaj preživeli. Ponikovci so precej vase zaprti in se ne prištevajo nikamor, ne med Dobrepoljce ne med Laščane ali Škocijance. Tudi ženili ali možile so se najraje med seboj. Najdlje so po svoje življenjske druge hodili v škocijansko faro. Vedno so bili malo samosvoji in zaverovani vase. Tudi njihovo narečje je drugačno od sosednjih vasi. V teh krajih se je zato ohranilo tudi precej običajev, ki so drugod šli v pozabo.

Eno izmed mnogih stvari, po katerih se Ponikovci razlikujejo od drugih, je tudi pustovanje. Ljudsko izročilo o ponikovskih mačkarah sega daleč nazaj. Vedno se je govorilo, da so vsi domačini za pusta nekako skupaj dihali. Ta dan so obhajali kot največji praznik. Prebivalci od starih do mladih so ostali kar doma in skupno obujali pustne šege, kar počnejo še danes. Mogoče je prav značaj ljudi in njihova zaprtost ohranila te šege in običaje brez tujih vplivov vse do današnjih dni. Ko primerjamo ponikovske pustne običaje z nekaterimi drugimi, ki so še ohranili pristnost, je zaznati precej skupnih prvin.

Posebna značilnost, ki se je ohranila v Ponikvah, je ta, da se lahko šemijo samo fantje, ki so že bili sprejeti v fantovsko družbo, s poroko pa jim ta pravica ugasne. Dekleta jim lahko samo pomagajo, otrokom pa je strogo prepovedano šemiti se ali, kot pravijo domačini, *mačkarati* se. V Ponikvah so se ohranile stare figure, ki so znane samo še na tem koncu Slovenije.

Kmalu po novem letu postanejo ponikovski fantje nekam nemirni. Prvo kar je, pogledajo na koledar, kdaj bo pust. Na vsakem drugem koraku se sprožijo vprašanja, kako bo z letošnjim pustom. Starejši fantje, ki vse skupaj vodijo, že snujejo programe in se dogovarjajo o prvem posvetu z ostalimi fanti v vasi. Dogovarjajo se za prostore, kjer bodo potekale priprave. Posebno nemirni pa so pripravniki

* Ponikve 59 a, 1312 Videm-Dobrepolje, elektrotehnik.

ali zelenci. To so mladi fantje, ki pričakujejo, da bodo letos povabljeni v fantovsko družbo in da si bodo s tem pridobili pravico do šemljenja. To pričakovanje je še toliko večje, ker jih želja po pustovanju spremlja od mladih nog in se jim bo ta želja sedaj končno izpolnila. Seveda bo potrebno plačati določeno pristopnino, pa nič zato. Tudi njihove vloge seveda ne bodo posebno pomembne, vendar važno je, da bodo že enkrat zraven.

Mesec dni pred pustom se fantje zberejo v kaki opuščeni hiši in pregledajo vso opremo iz prejšnega leta. Takoj posvetijo posebno pozornost predpustnim maskam, saj bodo te prve na vrsti. Potrebno jih je popraviti ali še kaj dopolniti. Po tradiciji kot prvi znanilci pusta v vasi nastopijo *podivci*, ki kmalu po svečnici ali najkasneje na *ta debeli četrtek* že začnejo opravljati svoje poslanstvo. Razkazujejo se po vasi in podijo otroke. Takrat se vsi oddahnejo in javno se ugotovi, da tudi to leto pust bo. Če je počutje pri fantih pravo, se pogojno dopusti, da se najbolj nestrpni napravijo že nekoliko pred rokom, seveda za poskušno. O vsem odloča najstarejši in najbolj spoštovan fant, ki si mora to pravico pridobiti s svojimi sposobnostmi.

Kot smo že rekli, je *podivc* predpustna maska. Ta maska naznanja prihajajoče obdobje pusta, je pa strah in trepet za mladino. Vaški otročaji jih iz primerne razdalje dražijo, vendar ko se jim *podivci* približajo, to ni več hec. *Podivci* so že po zunanjosti strah vzbujajoči, posebno pa, ko so opremljeni s konjskim bičem ali primerno palico. Otročaje neusmiljeno podijo, večje pa tudi pošteno namahajo, če jim že prej ne uidejo. Marsikateremu ob pogledu na *podivca* noge otrdijo, da tudi bežati ne more. Nikoli pa *podivc* ne sme stopiti v hišo, zato so otroci doma na varnem. Velika sramota za *podivca* pa je, če bi ga skupina mladih fantov, ki še niso bili pri mačkarah, slekla oziroma mu raztrgala masko.

Petelin; 1986.

Petelin, podivc, košuta, z leve proti desni; 1985.

Največkrat *podivci* hodijo naokrog v skupinah, da se izognejo tej sramoti. Vendar vse pustno dogajanje ima za otroke poseben čar, saj bodo to doživljali čez nekaj let tudi sami.

Maske *podivcev* so različne, nekatere so posebno žive, nekatere pa tudi groteskno zastrašujoče. Vsako leto nastopajo *podivci*: *petelin, košuta, podivc s špičasto kapo, policaj* ali še kaka druga specifična maska.

Podivc- petelin je nekako glavni v predpustu. V to masko se napravijo največji fantje, zato je za otroke najbolj zastrašujoč. Fant si na obraz naveže velik petelinji kljun iz kartona, na glavo pa si poveže kapo v obliki velikega petelinjega grebena rdeče barve. Oblečen je v bele ali pisane hlače, preko ramen pa ima živobarvno ogrinjalo.

Podobno je napravljena *košuta*, le da ima na glavi kapo iz kartona, polepljeno s pisanim krep papirjem. Nekoč je bila ta figura obdana z zajčjimi ali kakimi drugimi kožami.

Poseben *podivc je podivc s špičasto kapo*, ki nastopa tudi na dan samega pusta in odigra različne vloge, seveda z nekaterimi dodatki. Loči se tudi po barvi hlač ali po dodatni opremi. Kot *podivc* ali *furman* ima obvezno bič, za popoldanski ali večerni program pa je še lepše urejen z dodatno ruto in šalom. Na obrazu ima masko, na glavi pa stožčasto kapo do enega metra visoko, na katero so obešeni živopisani trakovi. Narejena je iz lepenke in oblepljena z raznobarvnim svetlečim papirjem. Oblečen je v dvobarvne hlače, in sicer je polovica hlačnice ene barve in druga polovica druge barve. Ravno taka je druga hlačnica. Po šivu sta obšiti z okrasnim trakom. Zgoraj je oblečen v belo srajco, ki mu sega čez hlače, prepasan je s šalom, okoli vratu ima kravato. Obut je v visoke usnjene škornje.

Policaj je oblečen v staro uniformo, lahko gasilsko ali katero drugo, okrašeno s trakovi, na glavi pa ima čelado z visokim grebenom. Za pasom na desni strani ima pripeto veliko sabljo.

Čim bližje smo pustu, več je *podivcev* pa tudi pogosteje se napravljajo. Skupna značilnost vseh pustnih *mačkar* je, da ne govorijo, pomagajo si samo s kretnjami ali nerazpoznavnimi glasovi.

S približevanjem pustnemu torku se tudi večajo priprave za celodnevni spored. Ob zimskih večerih starejši fantje pripravljajo program, pilijo izvedbo, mlajšim pa dajejo navodila za izdelavo posameznih elementov, potrebnih za izvedbo programa. Izdelujejo se nove ali obnavljajo stare papirnate maske.

Običajno se za maske ali po starem *larfe* uporabljata dva sistema izdelave. Prvi je na glini oblikovan obraz, ki se ga oblepi s časopisnim papirjem in škrobom. Na drugi način pa se z močnejšim kartonom grobo oblikuje obraz, potem pa se s škrobom na fino oblikujejo poteze, kakršne se želi imeti.Po sušenju se potem primerno dopolnijo in pobarvajo. Na notranji strani se seveda avtor maske tudi podpiše. Vsak izdelovalec hoče masko narediti čim boljšo in trajnejšo, da bo njegov podpis dalj časa prisoten v fantovski družbi. Večkrat že poročeni možje pridejo ob večernih urah na obisk k fantom. S seboj prinesejo steklenico domačega za odkupnino, da si malo ogledajo priprave pa tudi da se pobahajo, katere so njihove maske. Običajno so ti obiski kratki, tik pred pustom pa niso več dovoljeni.

Posebno veliko dela je pri izdelavi slamnika za *ta starega*. Kite se spletejo iz koruznega ličkanja. Za večji slamnik, ki je tudi primerno težak, potrebujemo najmanj petdeset metrov pletene kite. Te se sešijejo, da dobijo obliko klobuka. Tudi maska za to figuro je posebno oblikovana z grobimi potezami in raznimi bradavicami. Pod velikim nosom mu visijo dolgi brki. Pri napravljanju si vsak fant na glavo priveže žensko ruto, da pod masko in pokrivalom ne bi bil razpoznaven.

Sam program je velika skrivnost in se pred vsemi fanti objavi šele v ponedeljek zvečer. Če slučajno pride vsebina predčasno v javnost, se izvede rezervni program, krivec pa se izloči iz fantovske družbe. Vloge za izvedbo pustnega programa določi vodja in se jim ne more ugovorati. Vsak fant dobi navodila, kaj bo predstavljal in kako se naj napravi, predvsem pa je važno, da se napravi tako, da ne bo prepoznan. Seveda se ve že iz prejšnjih let, komu se lahko dodeli zahtevnejša vloga. Na podlagi opravljenih nalog in sposobnosti se pridobiva tudi ugled pri fantovski družbi.

Maske, v katere se napravljajo ponikovski fantje, se ne smejo pojavljati na nobenih pustnih prireditvah ne doma ne v drugih krajih. Vse dogajanje je rezervirano za sam pust, to je za pustni torek.

Pustni torek

Tako pride končno težko pričakovani pust. Ta dan je za cel kraj velik praznik. Večina prebivalcev ostane doma, da bodo spremljali pustna dogajanja. Planirajo si dopust, običajno kar dva dni skupaj. Skoraj sramota je za tistega, ki gre na ta dan v službo. Če ni drugače, se za kratek čas tudi zboli. Še najhujše je za otroke, ker morajo zjutraj v šolo. Že na vse zgodaj jih čakajo podivci, in če se le da, jih malo večje pošteno našeškajo, da si zapomnijo, kdaj je bil pust.

Tudi gospodinje se za pusta dobro pripravijo. Na *ta debeli četrtek* spečejo *štulo*, to je v testo zavito kašo s suhim mesom, v novejšem času je namesto kaše tudi riž. Za sam pustni dan pa mora biti

Agent; 1988.

na mizi ocvirkova potica, pohanje in krofi. Za kosilo ne sme manjkati svinjska krača.

Možje se že kmalu potem, ko se zdani, zberejo sredi vasi in željno pričakujejo prve *mačkare*. Da lažje čakajo, se občasno okrepijo tudi s požirkom žganega, saj je običajno ob pustu najhujši mraz. Prvi so zopet *podivci* , ki so ta dan še posebno urejeni, napravljeni pa so mlajši fantje. Pokajo z biči in podijo šolarje.

Prva prava *mačkara* je *agent*, ki prvi vstopi v vsako hišo. Napravljen je v črn frak, pisane hlače in v visoke usnjene škornje, na glavi ima visok cilinder, v rokah pa krivo sprehajalno palico in čez rame veliko torbo. Pri hoji se opira na palico, lahko tudi šepa. V vsaki hiši predstavi pustni program in pobira prispevke za izvedbo programa. Nič ne govori, vse ima napisano. Običajno je v *agenta* opravljen fant, ki je prišel od vojakov.

Drugi par sta *ta stara dva*, dopoldne kot *jajčar* in *jajčarica*, saj pobirata jajca, lahko pa tudi denar. Moški je napravljen v debele irhaste hlače, obut v škornje, oblečen v debel ovčji kožuh, na obrazu ima posebno izdelano robustno masko, na glavi povezn̄jen težak slamnik, v roki pa težko gorjačo. To gorjačo večkrat uporabi, da prepodi otroke pa tudi kakšnega odraslega, ki mu ni všeč. V to figuro je oblečen močnejši fant, saj je oprema za nošenje kar težka. Pod pazduho se ga drži drobna ženica, ki je oblečena v dolgo obleko, ogrnjena s pletom, z ruto na glavi in z veliko košaro –*procko*, v katero pobira jajca, v roki.

Omenjene figure so tradicionalne in se napravijo vsako leto v isto nošo. Vrstni red obhoda po hišah je točno določen. Obide se cela vas in pobere prispevke. Gorje, če je kakšna hiša zaklenjena. Fantje se potem maščujejo še dolga leta in nagajajo na različne načine. Včasih so taki hiši celo cel furmanski voz postavili na sleme strehe. Če kdo ne more biti doma, že v naprej da pustni prispevek.

Fantov je veliko, zato se napravijo v še nekaj skupin, pa tudi denarja se zato nabere več. Naslednje skupine običajno predstavljajo domače obrtnike, ki so že od nekdaj ponujali svoje storitve in jih zaračunavali. Tako se našemijo v razne brusače nožev, kovače, marelarje, krošnjarje, dimnikarje, zdravnike, čevljarje, cigane, fotografe, geometre itd. Tudi v medveda, ki ga je vodil cigan, velikega moža na hoduljah, dojenčka ali babo v košu, ki jo nese mož, so se napravljali. V novejšem času so se napravili tudi v marsovca ali kaj podobnega. Posebno navihani, ki znajo dobro opazovati, pa se napravijo v kakšne vaške posebneže, ki jih izredno pronicljivo oponašajo, da so kaj hitro razpoznavni.

Mačkare ne govorijo, spremenijo hojo pa tudi sicer pazijo, da jih ljudje ne prepoznajo. V ta namen na določenih mestih kaj dodajo ali podložijo, da si spremenijo postavo. Radi pa se razpravijo v hiši, kjer so mlada dekleta. Tam se malo odpočijejo, pihajo dekletom na dušo pa tudi kaj tekočega za grlo dobijo. Obvezno se ustavijo v vaški gostilni, kjer se razpravijo, popijejo čaj in se malo odpočijejo. Med tem so možje, ki so bili zbrani zjutraj na sredi vasi, že prišli v gostilno. Tu ugotavljajo, kdo je prepoznal posamezno *mačkaro*, in ocenjujejo, kdo je bolje napravljen oziroma kdo bolje obvlada svojo masko. Seveda tudi obujajo spomine, kako je bilo nekoč, ko so se sami *mačkarali*.

V vsaki hiši v vasi je kdo doma, da sprejme *mačkare* in jih obdari. Marsikdo bi bil užaljen, če ga *mačkare* ne bi obiskale. Ta dan je domači praznik, je in pije se več kot navadno in se nič ne dela. Vsaka najmanjša stvar je povod za smeh, pustne norčije pridejo v polnosti do izraza.

Do poldneva fantje obidejo celo vas, poberejo prispevke in se potem vrnejo v hišo, kjer so se napravili. Starejši fant pobere in prešteje nabrani denar vseh skupin. Ta denar bo za večerno zabavo v vaški gostilni, v kateri se bo zbrala vsa vas. Nikoli fantje ne pobirajo za svoj žep, sicer pa jim vaščani niti ne bi dali denarja. Fantje pospravijo stvari, gredo domov na kosilo, potem pa se že pripravijo za popoldanski spored.

Popoldanski program

Osrednji popoldanski program se odvija sredi vasi, na vsakoletnem prireditvenem prostoru. Glavni namen je prikazati vaščanom, kaj znajo fantje narediti, koliko so domiselni, hkrati pa zabavati vaščane in samega sebe, saj je vendar pust.

Zbor za popoldanski spored je v vaški gostilni, ki je v gornjem koncu vasi. Sem je prepeljana vsa potrebna oprema. Fantje se zberejo po tretji uri in izvedejo še zadnje priprave. *Podivca* pošljejo s plakatom, da na vaško lipo pritrdi objavo sporeda. Ko vodja fantov pregleda in uskladi vse nastopajoče *mačkare*, dá povelje, da se krene z velikim pompom po sredini ceste proti vaškemu središču.

Povorka je sestavljena iz klasičnih tradicionalnih mask, ki nastopajo vsako leto in nobena ne sme manjkati. Vodja je *podivc - furman*, ki nosi špičasto kapo in ima bič. Na skrbi ima dva *konja*, ki sta napravljena podobno, okrog nog pa imata navezane medeninaste konjske zvonce. To vlogo opravljata najmlajša fanta, ki vlečete voz, na katerem je vsa potrebna oprema. Pogosto uideta iz vprege, divje poskakujeta in zvonita z zvonci. *Podivc* ju na silo z bičem pripelje nazaj, vmes pa krepko poka, obenem pa poskrbi, da bežijo tudi otroci, ki največkrat vse skupaj opazujejo skozi okna bližnjih hiš, ker je prenevarno, da bi bili zunaj v bližini dogajanja. Celoten program je včasih spremljal in vodil tudi *policaj*.

Obvezno sta prisotna tudi *ta stara dva*, ki sta opravljena kot zjutraj, le da ima ta *stara* v *procki* seneni drob, ki ga neusmiljeno seje po gledalcih. Oba se pogosto zapodita v največjo gručo in počenjata svoje vragolije.

Posebni maski sta *ta lepi par*, ki sta tudi obvezno prisotna in se samo sprehajata z roko pod pazduho po prizorišču. Pari v podobni napravi nastopajo tudi zvečer. Moški je napravljen podobno kot *podivc*, le da ima preko ramen še okrasno svileno ruto, kot je to pri narodni noši, okoli pasu pa svilen šal. Ženska je napravljena elegantno, s pletenim ogrinjalom preko ramen, z lepo lasuljo. Namesto maske je včasih nosila tudi tančico. Seveda je tudi to fant.

Popoldanski program – oranje in brananje na luži.

Vse ostale maske, ki prihajajo za tradicionalnimi figurami, so napravljene za samo izvedbo programa. Vsako leto je ta program drugačen in se ne ponavlja. Nekoč so se prikazovali dogodki iz vsakdanjega kmečkega življenja. Najbolj je bilo značilno oranje in sejanje, seveda po snegu, saj je pozimi običajno sneg.V lesen plug sta bila vprežena dva konja, poganjal jih je furman. Verjetno zato še danes te figure nastopajo v sporedu, čeprav niso več nujno potrebne. Plug je upravljal orač, sledili pa so mu sejalci. Tudi različni dogodki na vasi so bili prikazani, večkrat kmečka ohcet mlajših ali starejših parov. Tudi nabor – *štelenga* mladih fantov je bil prikazan. V programu je bil že lovski pregon divjadi in preganjanje krivolovcev. V novejšem času pa so pogosto prikazani aktualni dogodki prejšnjega leta, tudi politični. V spominu so mi ostali večji projekti, kot so izstrelitev rakete, pristanek marsovcev na luži in podobno. Večkrat je bil postavljen tabor Ciganov ali celo Indijancev. Domišljija fantov je bila neizmerna v vseh teh letih in zvrstilo se je že mnogo dogodkov.

Mačkare po pravilih nikoli niso govorile, zato je bilo potrebno program dobro pripraviti, da so gledalci razumeli vsebino. Pogosto so bile to že male igralske stvaritve, pač odvisno od iznajdljivosti nastopajočih. Zahtevnejše vsebine je bilo že kar težko predstaviti brez govora, zato se je pojavil v novejšem času povezovalec, ki ni bil našemljen z masko in je z megafonom ali preko ozvočenja v določenih trenutkih komentiral ali dopolnjeval vsebino odvijajočega se programa.

Pri popoldanskem programu se je vedno zbralo veliko gledalcev, tako domačih kot tudi iz sosednjih krajev. Že veliko prej so prišli, da so dobili najboljša mesta, s katerih se je vse videlo. Fantje so se običajno za ta program kar potrudili, saj so bili nekako dolžni, ker so zjutraj pobirali denar.

Večerni program

Najlepši program, kot pravijo domačini, pa je večerni. Fantje se hočejo za prejete darove zahvaliti vaščanom s tem, da zaplešejo zvečer obredni ples. Za ta dogodek se fantje še posebno skrbno napravijo in uredijo.

Ko se zmrači, se že sliši prešeren glas harmonike. Pred vsako hišo harmonikar zaigra pustni marš, ki je znanilec, da *mačkare* že prihajajo. Prvi vstopi v hišo *policaj* z veliko sabljo, ki jo potegne iz nožnice in se postavi ob podboju vrat. Za njim pride harmonikar in se postavi v kot. Sledita mu dva *ta lepa para* v isti opravi, kot smo jih že videli popoldan na sredi vasi. Postavijo se proti domačim, se poklonijo in po harmonikarjevih taktih zaplešejo polko. Za drugi del si izberejo za valček domače. Ti, posebno če so še mladi, se radi priključijo plesu. Seveda pleše moški z žensko in obratno. Pri tem ne smemo pozabiti, da se napravljajo samo fantje. Za večerni ples se napravijo zato samo fantje, ki znajo dobro plesati. Po zaključku se ponovno poklonijo domačim, hišni gospodar pa se v imenu družine zahvali za obisk, saj je to posebna čast. V hiše, ki so bile zjutraj zaprte, *mačkare* ne vstopijo. Z majhno zamudo vstopita tudi ta *stara dva*, ki sta v isti opravi in pobirata krofe in pohanje. Dajeta vtis, da sta že malo utrujena ali celo opita, kar včasih tudi dejansko sta. Zunaj jima sledijo otroci, ki jih *ta stari* še vedno podi, dva najstarejša pa smeta nositi krofe, ki so se med tem že nabrali. Ko obidejo celo vas, se zberejo v vaški gostilni.

V njej so zbrani že vsi fantje in dekleta, ki so jih mlajši fantje pripeljali na večerno pustno zabavo. Ko večerne *mačkare* pridejo v gostilno, zaplešejo zaključni ples, kot so to počeli po vasi. Potem se vpričo vseh slečejo in pokažejo, da se ve, kateri so bili napravljeni. Za večerni nastop je posebna čast napraviti se in napravijo se lahko najbolj zaslužni fantje. S tem je uradni del pustovanja končan.

Prične se zabava s plesom za vse vaščane. Seveda so fantje in dekleta v glavnem prostoru, poročeni pa so v pomožnem in se praviloma ne smejo mešati z onimi. Strogo pa je prepovedan vstop obiskovalcem iz drugih krajev, saj je zabava samo za povabljene.

Proti enajsti uri zvečer se zbere nekaj starejših fantov in pričnejo se pripravljati za krst mladih fantov, ki bodo uradno sprejeti v fantovsko družbo. Pripravijo si primerna vprašanja in drugo opremo

za krščevanje. Na sredo gostilne postavijo mizo in komisija zavzame prostor za mizo. Nasproti so povabljeni fantje- kandidati. Vsak si lahko izbere botra; to je izkušenega fanta, ki mu bo pomagal pri preizkusu znanja iz fantovskih zadev. Če fant ali njegov boter zadovoljivo odgovorita na postavljena vprašanja, fanta predsednik krsti z vinom in s tem sprejme v fantovsko družbo. Od tedaj se mora podrejati vsem pravilom, o katerih je poučen. Posebno pridejo ta pravila do izraza ravno v pustnem času. Sledi še solo ples za fanta in obred je končan. Zabava sledi do zgodnjih jutranjih ur.

V preteklih časih je bila ob polnoči zabava končana. Najbolj razgretim ni šlo v račun, da je pustovanja konec. Vmes je posegel mož, ki je imel v vasi tudi primerno veljavo. Vstal je izza mize, zmolil oče naš in s tem se je začel štiridesetdnevni post na pepelnično sredo. Na ta dan je tudi strogi post, ki se ga je včasih še dosledno spoštovalo. Večina ljudi se je razšla na svoje domove.

Najbolj vztrajni so se nekoliko potuhnili in potiho nadaljevali z veseljačenjem vse do jutranjih ur. Malo so zadremali kar za mizo, kmalu pa je prišlo na vrsto novo opravilo.

Pepelnična sreda

Fantje, ki so bili še pri močeh, so v staro obleko s slamo natlačili kurenta. Na glavo so mu dali staro masko in klobuk. Pred gostilno so kurenta dali *na pare*, prižgali sveče in nastavili kropilnike. Poleg so postavili vaškega revčka, ki je bil za primerne količine rujnega vinca pripravljen vseskozi jokati kot najbližji sorodnik.

Počasi so začeli prihajati vaščani kurenta kropit, nekateri so navidezno tudi zajokali, fantje, ki so gledali skozi okno, pa so se primerno zabavali. Vsak je na ta račun zvrnil tudi kozarček.

Ko so fantje prišli k sebi, so se začeli že pripravljati na naslednji obred, vlačenje ploha. Vsako dekle, ki je bilo že malo prezrelo za možitev ali je bilo do fantov posebno ošabno ali je kak fant imel skrite zamere do nje ali če se je zaroka tik pred zdajci razdrla, je obvezno dobila ploh pred vrata. Za vsako dekle je bila to velika sramota.

Fantje so si nadeli samo maske ali kakšna ogrinjala in se razvrstili za plohom. Dva sta se vpregla v kravje jarmičke in na dolgi vrvi vlekla za seboj ploh. Fantje za njima so jokali in običajno vzklikali: " Naša se ni možila". Nekaj časa so se zadržali pred hišo, potem pa so odšli naprej. Običajno pri tej hiši drugo leto ni bilo odprto.

Zgodaj popoldne se je v gostilni zbralo že precej bližnjih kurentovih sorodnikov. Vseskozi so primerno žalovali in pridno zalivali suha grla. Fantje so pripravili nosila in počasi v sprevodu nesli kurenta na sredo vasi, kjer se je pripravljal pogreb. Spremstvo je izdatno jokalo, če ne že kar tulilo. Govornik je prebral poslovilni govor, v katerem je bila opisana vsa težavna življenjska pot pokojnika pa tudi vzrok smrti, ki ji je običajno botroval alkohol. Tudi poduk fantom je bil podan, naj ne bi sledili svojemu vzorniku. Zaradi možnosti širitve okužbe je bilo sklenjeno, da je najboljše, da ga kar upepelijo. Tako je bilo tudi storjeno.

Bližnji sorodniki so bili povabljeni na pogrebščino v gostilno, vendar so se odzvali le najvztrajnejši. Malo so se še pogovorili, kako so kaj uspele letošnje pustne norčije, ugotovili, da je pa prehitro minilo in sklenili, da bo drugo leto še boljše. Počasi so se po dveh dneh utrujeni razšli na svoje domove.

In tako se v Ponikvah pust ponavlja iz leta v leto, iz generacije v generacijo, vse do današnjih dni. Nekateri se čudijo, da je temu tako, da ni vse skupaj kot po drugih krajih, šlo že v pozabo. Mi pa pravimo: drugo leto se spet vidimo. Brez tega starega običaja nam bi kar nekaj manjkalo.

Glavni dedič iz tega testamenta Jože Rojec (umrl l. 1962). Zadaj znamenita Grajžarjeva kašča.

TESTAMENT IZ LETA 1905

Jezikovna podoba

Mihael Prijatelj

Tipičnih kmečkih testamentov kot je ta, o katerem in v zvezi s katerim mislim nekaj napisati, je bilo nekoč dosti in je po kakšnih skrinjah ali muzejskih policah najbrž še kakšen, vendar sem se odločil za tega,

- ker je bil njegov avtor veliki kmet iz moje domače vasi,
- ker je testament v precejšnji meri pisan v šentpavelskem govoru
- in še iz enega razloga, ki pa ga bom navedel na koncu prispevka.

Testament je namreč leta 1905 narekoval Anton Rojec, po domače Grajžar iz Šentpavla na Dolenjskem, zapisal pa ga je Franc Balant, po domače Ihanček, iz sosednjega Zaboršta, ki je bil v tistem času župan občine Bukovica, v katero sta spadala tako Zaboršt kot Šentpavel. Besedilo rokopisa je naslednje:

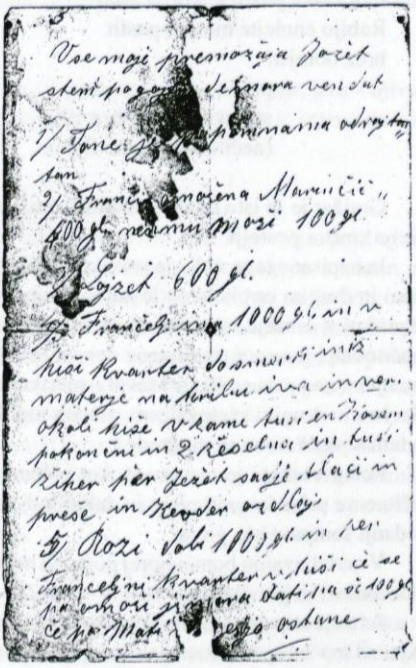

Vse moje premožaja Jožet
stem pogojem de mora ven dat
1 Tone je papomnama odrajtan
2 Franci omožena Marinčič
400 gl. nenmu moži 100 gl.
3 Lojzet 600 gl.
4 Francelj ima 1000 gl. in v
Hiši Kvarter do smerti in iz
materje na hribu iva in vert
okoli hiše vzame en Kosem
pokončni in 2 žeselna in tudi
Žiher per Ježet sadje tlači in
preše in Kevder ozdlaj
5 Rozi dobi 1000 gl. in per
Franceljni kvarter v hiši če se
pa omoži ji mora dati pa še 100 gl.
Če pa Mati umerje ostane
Materna polovnica verta in
jiva Rozi – vzame Žiher 2 kosma
en pokončni eden zlajdelc in
ena skrije in 2 žeseljna in če se
omoži ji mora naredit en ljep
fest spampet Jože
Mati jima tam v Štibelc
kvarter in ga mora Jože porihtat – dnarje mora dat
1500 gl. Mora dat mater v
sak lejt – 10 m vsenice ajde 5m.

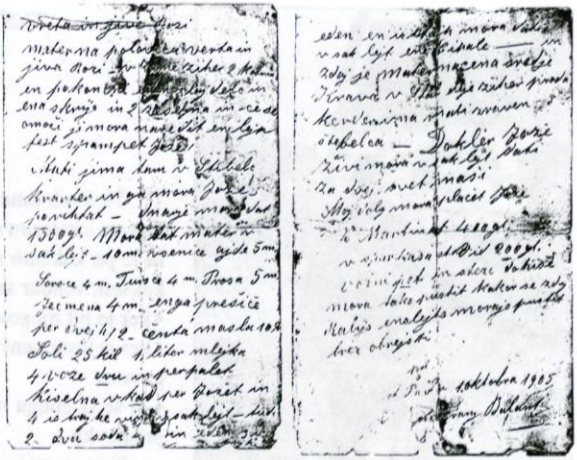

Sorsce 4 m. Tursce 4 m. Prosa 5 m.
Ječmena 4 m. enga prešiče
per dvejh/2 – čenta masla 10 kil
Soli 25 kil 1 liter mlejka
4 voze dru in perpalet
kiselna v kad per Jožet in
4 istrajhe vina vsak lejt – tudi
2 – dva soda (nečitljivo)
eden en iz tajh mora dati vsak
lejt ene Cipale – in
zdaj je materna ena sredje
krava v Štal de je Žiher
proda kevder
ima mati zraven
štebelca – dokler Jože
živi mora vsak lejt dati
za dvej svet maši
Moj dolg mora izplačet Jože
h Martinet 400 gl.
v sparkasa st Vid 200 gl.
vozni pot in steze do hiše
mora take pustit kakor se zdaj
Rabijo enolejte morajo pustit
brez obrejsti
pri
st Pavlu 1. oktobra 1905
(nečitljivo) Franz Balant

Grajžar je še isto leto (7. oktobra) umrl, zato je verjetno, da sta z Ihančkom testament sestavljala že na smrtni postelji.

Iz napisanega se vidi, da je vse premoženje v naravi pustil sinu Jožetu, novemu gospodarju, svoji ženi in drugim otrokom pa le najbolj nujno, t. j. štibelc in ''hišo na hribu'', ostalo pa je moral Jože izplačati v denarju in mater do njene smrti oskrbovati z živežem in z vsem potrebnim. (O, ko bi si načrtovalci poosamosvojitvene denacionalizacije in privatizacije ogledali ta testament in se ravnali po njem, ne pa da so šli spraševat Amerikance! Ne samo da bi prihranili mnogo denarja, ki so ga dali Sachsu in drugim svetovalcem, ampak tudi bistveno manj brezposelnih in prepirov bi danes bilo. A o tem seveda samo mimogrede.)

Poleg vsebine je testament, kot rečeno, zelo zanimiv tudi zaradi jezika, kajti v njem se kljub očitnemu prizadevanju pisca in delno tudi narekovalca, da bi bil zapis čim bolj knjižni, lepo odraža tedanji šentpavelski govor.

V nadaljevanju bom najprej pojasnil nekatere manj znane besede, nato pa še narečne oz. govorne posebnosti in pravila.

Avtorja sta v testamentu takorekoč dosledno uporabljala samo besedišče svojega domačega govora. Kjer so se v šentpavelskem govoru uporabljale slovenske besede, sta tudi onadva uporabljala slovenske, kjer izposojenke, pa izposojenke. Edina izjema od tega pravila so obrejsti, katerim so takrat in še dolgo potem v Šentpavlu rekli minterès, ki je tam ostal še iz francoske okupacije ravno 100 let nazaj (interet – obresti). Je pa treba povedati, da se je beseda minterès najbrž med kmeti uporabljala le za obresti od posojil, šparkasa v bližnjem Šentvidu pa je imela obresti, obrejsti ali – čisto po šentpavelsko – abrejsti.

Naj zdaj pojasnim nekaj za širši krog bralcev morda najmanj znanih besed in oznak iz testamenta:

- cipale – visoki čevlji (ženski do srede meč, moški čez gleženj),
- gl. – goldinar (staroavstrijski denar),
- istrajh – prostorninska enota za vino, 56,6 litra; slovensko so tej enoti rekli veliko vedro,
- kiselna – kislo zelje in repa,
- kosem – omara,
- m. – mernik (prostorninska mera in enota za žito, 23,3 litra),
- ozdlaj – od zdolaj – spodaj,
- soršca – soržica (mešano sejana in pridelana rž in pšenica),
- špampet – postelja,
- štibelc – prostor v kmečki hiši z vhodom iz veže, in sicer nasproti vhoda v glavno sobo – ''hišo''
- ven dat – izplačati,
- všenica – pšenica,
- zlajdelc – s predali, predalnik,
- žesel – lesen stol.

Zdaj pa naj še nekoliko obširneje opišem šentpavelski govor, (štp. g.) v katerem je bil, verjetno zaradi sile, napisan ta testement. Tudi ta opis je seveda ''za širši krog'', za Šentpavelčane in okoliške sosede bi tega ne bilo treba, čeprav je njihov zdajšnji govor že hudo poljubljančen.

- Knjižni široki e – se v štp. g. izgovarja zelo široko, podobno ali enako kot a, zato ga je Franc Balant (F. B.) v dveh primerih (premožaja – premoženje in perpalet – pripeljati) tako tudi zapisal, v tretjem (omožena) pa ne.

- Knjižna skupina nj – se v štp. g. izgovarja predvsem kot j: premožaja – premoženje, jiva – njiva, skrije – skrinja, sredje – srednja. Če pa se ta nj nahaja pred c, k in s, se tudi v štp. g. izgovarja kot n: Dalency, mankat, kuhnsky.

- Nenaglašeni knjižni i – je v štp. g. podvržen močni redukciji, in sicer:

1 Če pred takim i stoji en sam soglasnik, se v veliki večini primerov i ne izgovarja, pred njim stoječi soglasnik pa se omehča. Rusi omehčane soglasnike označujejo s t.i. mehkim znakom in tudi v starejšem slovenskem proučevanju narečij se je menda to počelo, zdaj pa se že dolgo ne več. Zakaj ne, ne vem, menim pa, da se brez nekakšne oznake, da je nek soglasnik mehak ali trd, štp. g. in tudi celotnega narečja, kamor ta govor spada, ne da prav zapisovati. V svojem prispevku bom zato mehkost soglasnikov označeval z apostrofom, ki torej ne bo pomenil (samo), da tam nekaj manjka, ampak da se mora pred njim stoječi soglasnik izgovarjati mehko.

2 Če pa neposredno pred nenaglašenim i v besedi stoji skupaj več soglasnikov, se i včasih popolnoma izpusti, neposredno pred njim stoječi soglasnik pa se omehča, bolj pogosto pa i le oslabi v mehki polglasnik, ki ga bom v tem prispevku označeval z y. Tudi brez posebnega znaka za mehki polglasnik se naš govor in naše narečje težko zapisuje.

V testamentu v prvo skupino spadajo besede Jožet – Juažet' – Jožetu, Lojzet – Lojzet' – Lojzetu (samostalniki moškega spola so tudi v knjižni slovenščini še pred ne tako dolgo in ne le na kakem obrobju imeli v 3. in 5. skl. ednine končnico i, ne u: ''Domov je Bogomila šla k očeti...'') v Štibelc – Štibyl'c – v štibelcu, mater – mater' – materi (če se r izgovarja trdo, gre ali za 4. skl. ed. ali za 2. skl. mn.), v kad – v kad' – v kadi, per Jožet – pər Juažet' – pri Jožetu (redukcija i v predlogu ali predponi pri - je ena od izjem od prej navedenih pravil), v Štal – v štal' – v štali, svet – sviet' – sveti, Martinet – Mərtinet' – Martinetu. Ostale primere je F. B. že zapisal knjižno: moži, v hiši, na hribu, okoli, tudi

mati, maši. V besedah, ki spadajo v 2. skupino, pa razen v besedi zlajdelc – zl'ajdyl'cy – z lajdelci že povsod stojijo i: Franci (v štp. g. Francy ali celo Franc'), do smerti (da smàrty ali da smàrty), pokončni (pakončny), per Franceljni (pər Francyl'ny), vozni (vozny), obrejsti – abrejsty ali abrejst').

Naj tu mogoče še pripomnim, da kolikor bolj se iz Šentpavla gre proti Grosupljemu ali Ribnici, toliko bolj se nenaglašeni i – ji reducirajo samo do mehkega polglasnika; tudi če je pred njimi samo en soglasnik. Posebno to velja za množino.

Končni i v nedoločnikih – se ne izgovarja, pred njim stoječi t ali č pa ostajata, za razliko od doslej povedanega, trda: dat – dati, naredit – narediti, porihtat – porihtati, perpalet – pripeljati, plačat – plačati, pustit – pustiti.

- Nenaglašeni a – je pri izgovorjavi včasih bolj včasih manj podoben e – ju: de – da, iz materje, z materjo (posredno akanje in naprej v e), preše – preša, dnarje – denarja, prešiče – prašiča, sredje – srednja, deje – da je (spet posredno akanje), izplačet – izplačati.
- Akanje – Čeprav je za šentpavelski govor zelo značilno (tudi v dvoglasnikih npr. drugi del glasu ni o ali ə kot v nekaterih drugih govorih, ampak a: Juaže, muaram, akruagu), ga je v testamentu po zaslugi F. B. seveda, ki je testament pisal, komaj za vzorec: papomnama – popolnoma (prvi m v besedi je pisna napaka: F. B. je hotel napisati papounama), ena – eno, v sparkasa – v šparskaso
- Naglašeni knjižni trdi polglasnik pred glasom r se v štp. g. izgovarja kot kratek, a zelo jasen a, F. B. pa ga je v testamentu po tedanjem načinu pisanja dosledno zapisal z e: do smerti – da smàrty, vert, vàrt, umerje – umàrje. Rahla izjema od tega pravila je beseda dru. V štp. g. se namreč drva sklanjajo takole: dàrva, dàru (ali drú), dàrvam, dàrva, pər dàrvah (ali druah) z dàrvam'!
- Preglašena u – sta oz. bi lahko bila v testamentu samo dva (v besedah Turšca in tudi; a tudi sicer jih v štp. g. ni veliko. Predvsem pa to niso preglašeni u – ji v smislu francoskih (n.pr. lune, Curie) ali nemških (München, üblich), ampak bolj taki, kot jih v tujkah zapisujejo Rusi (Mjunhen, Kjuri), le da se v štp. g. pred takorekoč čisti u ne izgovorja j, ampak se le omehča pred njim stoječi soglasnik. Torej: t'uršca, t'ud'.
- Nenaglašeni končni o – ji so doživeli v štp. g. enako usodo kot nenaglašeni končni i – ji, le da en. sam samoglasnik neporedno za opuščenim o – jem ostane trd, o pred skupino več soglasnikov pa se reducira le do polglasnika, vendar v tem primeru trdega (ə). Vsak lejt lahko pomeni, da štp. g. več ne razlikuje med samostalniki srednjega in moškega spola, kar pa se iz nadaljnjega sklanjanja vidi, da ni res, ampak da gre pri tem za opustitev nenaglašenih končnih o. Vsak lejt – vsako leto. Pa tudi e v leto ni ej, ampak ei.

- Ostale posebnosti
* iz materje – z materjo; Če Šentpavelčani predlogov s in z ne izgovarjajo skupaj z besedo, na katero se nanašajo (kakor jih učijo in od njih zahtevajo v šoli), ju izgovarjajo kot iz oziroma jyz ali pa is oz. jys ne pa zə in sə
- * jima – ima; v štp. g. se (je) glagol imeti sprega(1) tako, da je (bil) naglas ves čas na prvem zlogu, pri čemer pa se – kot pri vseh besedah, ki se začenjajo z naglašenim i – včasih bolj, včasih manj – pred njim sliši j.

- Pisne napake – sem deloma že omenil, na koncu pa naj poleg teh naštejem še druge, da ne bi kdo mislil, da so posledica doslednjega zapisovanja štp. g.: papamnama – papounama, per Jožet – per Jožet, vsenice, Sorsce, Tursce – všenice, soršce, turšce, is tajh – istrajh, štibelca – štibelca, spampet – špampet.

Tako. Konec prispevka. Vendar naj, preden čisto končam, zapišem še tri stvari:

1 Navedem naj še tretji razlog, zakaj sem za obdelavo izbral ravno testament Antona Rojca – Grajžarja. Glavni dedič Jože in njegova žena Marija sta bila krstna botra vsem otrokom iz naše hiše, predvsem pa silno dobra človeka; Jožetov brat Tone II. pa je bil stari oče moje žene Karoline.

2 Zahvalim naj se Jožetovi hčerki in Tonetovi vnukinji Pepci, por. Medved, za pristanek na objavo tega testamenta.

3 Prepišem naj testament v čisti šentpavelščini, vendar brez vtikanja v slovnico in brez zapisa naglasov, ker bi to še močno podaljšalo prispevek.

Vse məje premažaja Juažet'
stem paguajem de muara vən dat
1 Tuane je papaunama adrajtan
2 Francy amažana Marinčič
400 gl. jienmə muaży 100 gl.
3 Lojzet' 600 gl.
4 Francyl' jima 1000 gl. in v hiš' Kvartier da smàrty in jyz
Materja na hrib' jiva in vàrt
akul' hiše vzeme an Kosəm
pakončny in 2 Žiesyl'na in t'ud'
žihər pər Juažet' sadje tlač' in
Prieša in Kievdər adzdlaj

5 Rozi dabi 1000 gl. in pər
Francl'ny kvartier v hiš' če se
pa amaži jy muara dat pa še 100 gl.
Če pa Mat' umàrje astane
materna palavica vàrta in
jiva Rozy – vzame žihər 2 kosma
an pakončny in adən zlajdyl'cy in
ana skrije in 2 žesyl'na in če se
amaži jy muara nardyt an lejp
fest špampet Juaže
Mat' jima tam v Štibyl'c'
kvartier in ga muara Juaže
parihtat – dnarje muara dat
1500 gl. Muara dat mater
vsak lejt – 10 m. všenice ajde 5 m.
Suaršce 4 m. T'uršce 4 m. Prasa 5 m.
Ječmiena 4 m. anga prešiče
pər dvejh /2 cienta masla 10 kil
Sali 25 kil l litər mlejka
4 vazie dru in pərp'alet
kisyl'na v kad' pər Juažet' in
4 istrajhe vina vsak lejt – t'ud'
2 dva suada (.....)
adən an istrajh muara dat
vsak lejt ane Cipale – in
zdaj je materna ana sredje
krava v Štal' de je Žihər prada

kievdər jima mat' zravən
štibyl'ca – Daklier Juaže
Žyvi muara vsak lejt dat
za dvej sviet' maš'
Muj dàug muara izplačet Juaže
h Mərtinet 400 gl
v šparkasa št. Vid 200 gl
vozny puat in stəze da hiše
muara take pəstyt kəkər se zdaj
n'ucaja an lejt muaraja pəstyt
brez abrejsty
pər
št. Pavly 1. oktobra 1905
F. B.

RIMSKA MANSIO V PRAPROČAH JE BILA VOJAŠKA POSTOJANKA

*Tine Kurent**

Rimsko stavbo, ki jo zdaj obdaja praproški grad, so postavili vojaki. Na ta sklep me navaja tlorisno razmerje stavbe **6 : 7**, merjeno na višini temeljev. Vojaška arhitektura od Rima do Japonske se drži tega razmerja ne le pri oblikovanju zgradb, ampak tudi pri določanju drugih oblik, od tlorisov garnizijskih mest do prereza lesenih tramov. To razmerje določata številki **6** in **7**, njun zmnožek **6 x 7 = 42** in njuna združitev v število **67**.

Število **67** je največje praštevilo v številu **134**. Gre za "sveta števila", predstavljena že v najstarejših časih s primordialnimi liki, s krogom, ki ima **1**, trikotnikom, ki ima **3**, in kvadratom, ki ima **4** stranice. Kompozicijo kvadrata, v katerega je vrisan krog, vanj pa trikotnik, imenujemo zdaj "vesoljni Hermesov pečat".

Trije arhetipski liki, krog, trikotnik in kvadrat, so najstarejše arhitektovo orodje za proporcioniranje in najpomembnejši simboli človeštva.[1] Vrisani eden v drugega služijo kot proporcijski ključ. Kot orodje so liki zapustili svojo najstarejšo sled v kompoziciji Stonehengea, prva znana besedna predstavitev likov pa je zapisana v hebrejski knjigi *Sepher sephirot*. S svojo numerično vrednostjo so od antike naprej oblikovali vojaško arhitekturo Evrazije, likovno pa so sublimirali v tako pomembne simbole, kot so vzhodnjaški AVM ali OM, heksagram ali Davidova zvezda, pentagram in oktagram ali križ.

Najstarejša znana arhitektura, oblikovana s tremi liki, je Stonehenge v južni Angliji. Merska analiza te megalitske kompozicije razkriva modul dolžine 20 čevljev po 335 mm, kar obenem z decimalnostjo kaže na izvor nekje na Kitajskem.

Število **134** se je v likovni umetnosti obdržalo skozi tisočletja, s svojim največjim praštevilom **67**, natančneje povedano: s svojim razmerjem **6:7** pa v vojaški arhitekturi od rimskega imperija do samurajske Japonske.

Razmerje **6:7** je značilno za antično rimsko vojaško arhitekturo, za zvezdasto trdnjavo Karlovac (Karlsburg) iz XVI. stoletja na Hrvaškem in za samurajsko prestolnico Kyoto na Japonskem. Nas zanima razmerje **6:7** predvsem zato, ker je določilo tudi tloris antične *mansio*, predhodnice današnje hiše v Praproč ah.

Na mejah nekdanjega rimskega imperija stojijo *castra*[2] Isca (današnji Caerleon v Walesu)[3], Eburacum (danes York v severni Angliji) in Lambaesis (zdaj po francosko imenovan Lambèse v Alžiriji)[4], načrtana po istem kopitu. Široka so po 6 in dolga po 7 modulov, dolgih po 50 passusov[5].

Nekaj posebnega je rimsko mesto pod današnjim Saalburgom (sic) na rimsko-germanski meji. Kot obmejna garnizija bi moralo spoštovati pravilno razmerje **6:7**. Njegova notranja širina meri **6** modulov po 15 passusov, zunanja pa še 2 modula več za obrambni perimeter. Notranja dolžina pa meri 9 modulov, za 2 modula več kot standardnih 7 modulov. (Zakaj je prišlo do te nepravilnosti, bom poskusil pojasniti potem, ko si bomo ogledali na rimskih, kitajskih in japonskih kompozicijah podobna odstopanja.)

---

1. Kurent, T., Krog, trikotnik, kvadrat. - *Dva tisoč*, št. 93-94-05, 1996.
   - Isti, Srž arhitekture. - *Dva tisoč*, št. 115-116, 1999.
2. *Castrum* je garnizija rimske legije.
3. Isca je bila oporišče za *Legio Secunda Augusta* v II. stoletju našega štetja. Glej: - G. C. Boon and C. Williams, *Plan of Caerleon*, National Museum of Wales, Cardiff, 1967. - Kurent, T., The Analogy in the Modular-Composition of Roman Fortresses at Caerleon and at Mogorjelo. - *Antiquité vivante*, XXI, 2, 1971.

* *Ljubljana, Igriška 12, ing. arch., dr. sc.*

Rimska *Villa fortificata* v današnjem Mogorjelu na hercegovsko-dalmatinski meji je tudi tlorisno v razmerju **6:7** v ritmu modula po 10 *passusov*.[6]

Tlorisi nekaterih manjših utrdb, *loci muniti*,[7] v Germaniji so tudi v razmerju **6:7**. Sem uvrščam tudi rimsko pristavo, *mansio*, ki je zdaj vključena v praproški grad.[8] Na nivoju temeljev meri **6** modulov v širino in **7** modulov v dolžino. Njen modul meri **1** čevelj.[9]

Karlovško trdnjavo obdaja obrambni jarek v obliki dveh koncentričnih šesterokrakih zvezd po Vaubanovem vzoru.[10] Večja ima premer **7**, manjša pa **6** modulov po **30** klafter.[11]

Razmerje **6:7** vidimo tudi v tlorisu samurajskega glavnega mesta Kyoto in v njegovem vladnem okraju, v *daidairi*. Modul v tlorisu mesta je dolg **7** *chojev*[12], modul za *daidairi* pa **2** *choja*. Njune tlorisne mere so **6** modulov v širino in **7** v dolžino, toda brez južnega perimetra, globokega **1** *cho*. Dejansko je treba globino obrambnega perimetra prišteti dolžini. Širina Kyota je torej **6x7 = 42** *chojev*, njegova dolžina pa **7x7 = 49** *chojev*, z dodano mero *1* cho pa skupaj **50** *chojev*. S tem je seveda porušen modularni ritem. Podobno je pri *daidairi*.

Odstopanje od čistih modularnih mer v evrazijskih arhitekturah razlagajo z vero, da po razdejanju Salomonovega Templja ni več popolne arhitekture.[13] Kot poroča Biblija ,"je bilo presveto dvajset komolcev dolgo, dvajset komolcev široko in dvajset komolcev visoko."[14] Z drugimi besedami, najsvetejši del Templja je bil popolni kubus. Potem ko so Rimljani leta 70 Tempelj podrli, nastane vera, da popolna arhitektura ni več mogoča; odtod namerne nepopolnosti. Za arhitekturo, ki ni hebrejska, to pravilo sicer ne more veljati, toda v rimski arhitekturi je npr. ena od stranic v skoraj kvadratnem tlorisu rimskih mest Bonna (danes Bonn) in Pinnata (Pertshire v Angliji) skrajšana oziroma druga stranica zvečana za globino perimetra. Podobno odstopanje od popolnega kvadrata je tudi v pekinškem Prepovedanem mestu. Odstopanje z dodajanjem perimetra vidimu tudi v rimskem Saalburgu.

Razlag, zakaj se je razmerje **6:7** tako uveljavilo v vojaški arhitekturi Evrazije, je več. Ena najstarejših meni, da je število **67** polovica števila **134**, ki je permutacija številk **314**. Najvišji dosežek starodavne znanosti matematično razlaga krog. V popolni obliki kroga so oko, hlebec, cekin, mavrica, val, če vržeš kamen v vodo, predvsem pa Sonce in Luna. Število **314**, približek Ludolfovemu številu,[15] danes pozna vsak šolar, oboževalcem Sonca (Aton v starem Egiptu, Mitrov in pozneje tudi Kristusov

---

4. Kurent, T., La composition modulaire de la ville Romaine de Lambaesis. - Antquité vivante, vol XXIV, no 1-2, Skopje, 1974.
5. *Passus* ali rimski dvojni korak je dolg 1,4787 m. Deli se na 5 *pedes*, *pes* je rimski čevelj, in meri 12 palcev ali uncij.
6. *Villa fortificata* je utrjena rimska vila. Mogorjelo so postavili v Hercegovini na meji z Dalmacijo v IV. stoletju našega štetja. Glej tudi opombo 3.
7. *Locus munitus* je lokalna utrdba.
8. Praproče ali Prapretchof so en tovorniški dan ali okrog 20 rimskih milj oddaljene od Emone v smeri vzhod (Neviodunum, Siscia).
   - Valvasor, J. W., *Die Ehre des Hertzogthums Crain*, 1689, tretji del, str. 452-453.
   - Kurent, T., Valvazorjeve Praproče in njihove poznejše prezidave. - *Zbornik občine Grosuplje*, št. I, 1969.
9. *Rimski čevelj, pes, meri 0,294 m.*
10. Vauban, Sebastien le Prestre, 1633-1707, francoski maršal, vojaški inženir, znan po svojih zvezdasto oblikovanih utrdbah.
11. Dunajska klaftra, *eine Wiener Klafter*, je dolga 1,896484 m.
12. Mera *cho* je dolga 109,08 m.
13. Kurent, T., Hiramov Tempelj za kralja Salomona. - Napisano za revijo *Dva tisoč*, neobjavljeno.
14. Prva knjiga kraljev, 6:20.
15. Neupoštevaje decimalne vejice. Glej mojo razpravo Krog, trikotnik, kvadrat. - *Dva tisoč*, št. 93,94,95, 1996.

vzdevek *Sol invictus*, Dežela vzhajajočega sonca) pa je bilo nadvse sveto. Predstavljali so ga s trikotnikom, krogom in kvadratom, ki imajo po tri, eno in štiri stranice. Najdemo ga v tlorisu Stonehengea,[16] v shemi Salomonovega Templja,[17] v risbah zenovskih boncev in poosebljenega v masonskem *Albumu*.[18] Hebrejci so ga predstavili s tremi "materinskimi črkami".[19] Albrecht Dürer ga je upodobil na svojem bakrorezu *Melanholija*.[20]

Z nastopom krščanstva se je vera v pomembnost števila **6:7** še utrdila, ker toliko velja gematrično ime prvega mojstra arhitekture Hirama Abifa, graditelja Salomonovega Templja. **HIRAM ABIF** = (8 + 9 + 18 + 1 + 13) + (1 + 2 + 9 + 7) = **67**.[21]

Moja teorija o vlogi števila **67** oziroma o razmerju **6:7** pa temelji na praktičnem inženirstvu. Tram, ki ga iztešemo iz okroglega debla, bo vzdržal največji osni pritisk, če bo imel kvadratni profil, ko je tudi odpadka v trske najmanj. Največjo upogibno nosilnost pa bo imel pri profilu 5:8, pri profilu zlatega reza.[22] Čim bolj se profil bliža krogu, tem manjši je uklon, in čim večja je višina profila, tem več nese preklada.[23] Če bi tram še bolj obtesali, bi se višina njegovega prereza sicer še zvišala, ampak zato bi bil odpadek v trske večji in zato bi se upogibna nosilnost zmanšala. Da bi tramovi bili čim bolj uporabni za stebre in za preklade, so legionarji svoje tramovje poenotili tako, da so poiskali srednjo vrednost med kvadratom in zlatim rezom. Razmerje **6:7** je kompromis med kvadratom in zlatim rezom.

Ker morajo biti pravila v vojaških priročnikih nad vse enostavna, so pravilo o profilu **6:7** razširili v glavni princip dimenzioniranja celo za oblikovanje mest in zgradb. V japonskih rokopisih *Kivariho* in *Bansho-Shiki-Shaku* je predpisana velikost standardne hiše na **42** *tsubov*, s širino **6** in dolžino **7** *kenov*. Z rokopisi *Shomei*, *Hinagata* in *Bansho-Shiki-Shaku* je kvadratni profil lesene sohe določen s stranicama **42** krat **42** *bujev*.[23]

Razmerje **6:7** je zapisano v zaporedju, ki ga zdaj imenujemo po matematiku Johnu Pellu:[24]

1 - **3** - **7** - 17 - ...

2 - **6** - 14 - 34 - ...

Iz Svetega pisma pa vemo, kaj je govoril Gospod Mojzesu na gori Sinaj: "**Šest** let posevaj svoje polje... **sedmo** leto pa naj ima zemlja popoln počitek..."[25]

Vsa rimska arhitektura uporablja Pellova števila kot modularne mnogokratnike za dimenzioniranje,[26] toda v rimskih gradbenih in vojaških priročnikih nisem našel izrecnega pravila o dimenzioniranju v razmerju **6:7.** Vitruvij opisuje vojaške stroje, katapult, škorpiona in baliste,

---

16 Kurent, T., Stonehenge and the Vitruvian Amusium. - *Architectural Association Quarterly*, vol 7, no 3, 1975. - Isti, Srž arhitekture. - *Dva tisoč*, št. 115-116, 1999.

17. Kurent, T., Hiramov Tempelj za kralja Salomona. - Napisano za revijo *Dva tisoč*, neobjavljeno.

18. Villard de Honnecourt, *Album*, XIII stoletje.

19. Hebrejska Knjiga stvarjenja, *Sepher Yezrah*.

20. Kurent, T., Srž arhitekture. - *Dva tisoč*, št. 115-116, 1999.

21. Kurent, T., Spomin na Hirama Abifa v likovni umetnosti pri nas. – *Življenje in tehnika*, julij-avgust 1994.

22. Kušar, J., Konstruiranje in dimenzioniranje konstrukcij. - *Jubilejni zbornik ob sedemdesetletnici Univerze v Ljubljani in Fakultete za arhitekturo*, Ljubljana, 1989.

23. Glej poglavji *5.2 Simple Compression* in *7.2 Simply Supported Beams* v knjigi mojega prijatelja Maria Salvadorija, *Structure in Architecture*, Prentice Hall, Imc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1963.

24. Engel, H., *The Japanese House*, Rutland Vermont, Tokyo, 1964. Razdalja (osna po principu Edo in svetla po principu Kyoto) med dvema lesenima sohama znaša 1 *ken*, ki je dolg ali 6 ali 7 *shakujev*. Tedanji *shaku* je dolg 100 *bujev*; meri okrog 303 mm.

25. John Pell, 1610-1685, angleški matematik, ki je v naši civilizaciji prvi obravnaval zaporedja, danes imenovana po njem. Sicer pa je Pellova števila uporabljala za proporcioniranje že rimska arhitektura.

26. Tretja Mojzesova knjiga, 25:3.

oblegovalne naprave, želve, premične stolpe, ovne in razne tipe zgradb: templje, hiše, teatre, kopališča in palestre, vojaških taborov pa ne.[27] Ali pa se morebiti navodilo za izgradnjo kastra ni ohranilo. Hyginus Gromaticus sicer našteva dimenzije, ki so potrebne za nastanitev mož v centuriji, kohorti in legiji, o merah, ki sem jih našel v rimskih kastrih, pa nič. Še najbolj se približa številoma **6** in **7**, pravzaprav k njunemu zmnožku, s stavkom *...occupantur numero militum... pedes* ***CCCCXX***. Mera **420** *pedes* je isto kot **42** *decempedae*.[28] Tudi pri Japoncih je poleg števil **6** in **7** pogosto tudi število **42**.

Pač pa se pojavi rimsko pravilo o razmerju **6:7** mnogo pozneje v masonskem principu, ki nam ga je zapustil Lev Tolstoj. Njegov grof Pierre Bezuhov si je zapisal v dnevnik: "Dobrotnik mi je nato razložil pomen velikega kvadrata stvarstva in poudaril, da sta števili **tri** in **sedem** osnova vsega."[29] Razmerje **7:3** je približek proporciji, ki jo označujemo z grško črko Θ (theta = 2,414...), razmerje **7:6** pa se imenuje *quadriagon*.[30]

Števili **6** in **7** sta bili vgrajeni tudi v standardni merski sistem: rimski komolec (*cubitus*) je dolg **6**, dolgi komolec (*cubitus longus*) pa **7** dlani (*palmi*). Pravilo števil **6** in **7** (ter **42**) si je torej bilo lahko zapomniti.

Nas vsa ta zgodba zanima seveda samo zato, ker je tudi nekdanja rimska hiša v današnjih Prapročah bila zasnovana po tem pravilu, kar dokazuje, da je šlo za vojaško postojanko. Pri tem je zanimivo, da so zgradbo zakoličili z ozirom na mere temeljev tako kot pri Emoni.[31] Vitruvij naroča, da je *treba za temelje kopati do trdne plasti tako globoko, kot je z ozirom na velikost zgradbe potrebno, in sicer v* ***večji širini****, kot bodo zidovi nad terenom*.[32] V višini temeljev se je zato praproški tloris temeljev podaljšal za en čevelj na vsako stran. Ker rimske mere naše *mansio* poznamo, velika je 34 x 40 čevljev,[33] lahko mere temeljev predstavimo s številkami:

---

27. Kurent, T., La Compositione Modulare della Porta Palatina a Torino. - *Prebabbricare* No 5, Milano 1969.
- Isti, The Modular Analogy of Roman Palaces in Split and Fishbourne. - *Archaeometry* I 12, Oxford, 1970.
- Isti, The Modular Composition of Diocletian Palace. - *Antiquité vivante* XX, 1970.
- Isti, The Analogy in Modular Composition of Roman Fortresses at Caerleon and at Mogorjelo. - *Antiquité vivante* XXI, 2, 1971.
- Isti, Silchester, the Vitruvian Octagonal Town. - *Antiquité vivante* XXII, 1972.
- Isti, Avgustov tempelj v Pulju. - *Acta archaeologica*, XXIII, 1972.
- Isti. Il principio modulare. - *Belfagor*, XXX/2, Firenze, 1975.
- Isti, La composition de la ville Romaine de Lambaesis. - *Antiquité vivante*, XXIV/1-2, 1974.
- Isti et al., Modulare Komposition, Römischer Städte Bonna, Vetera und Novaesium. - *Bonner Hefte zur Vorgeschichte*, Nr. 18, Bonn, 1978.
- Isti, Preferred Numbers in Modular Sizes of Emona, Diocletian's Palace and Mogorjelo. - *Arheološki vestnik*, XXXI, 1990.
- Isti, La coordinacion modular de las dimensiones arquitectonicas. - *Boletín del Museo Arqueológico Nacional*, tomo III, no 1, Madrid, 1995.

28. Marcus Vitruvius Pollio, *Deset knjig o arhitekturi*.
29. *Hyginus de Metatione Castrorum*, Teubner, Leipzig, 1972.
30. Preberi še enkrat Tolstojevo *Vojno in mir*. Glej tudi: Kurent. T., *Brojevi Tolstojevih prostozidara tri i sedam u modularnoj arhitektonskoj kompoziciji*, Arhitektonski fakultet, Univerzitet u Beogradu, sveska 55, 1981.
31. Kurent, T., Merski sistemi v arhitekturi na Slovenskem. - *Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike*, št. 9, Slovenska matica, 1987.
32. Detoni, M., Kurent, T., *Modularna rekonstrukcija Emone. The Modular Reconstruction of Emona*, Narodni muzej v Ljubljani, 1963.
33. Vitruvij, *De architectura libri decem*, I, V, 1.
34. Kurent, T., Valvazorjeve Praproče in njihove poznejše prezidave. - *Zbornik občine Grosuplje*, I. knjiga, 1969.

širina 34' + q= 36 = **6** modulov po **1'**,
dolžina 40' + q = 42 = **7** modulov po **1'**.

Ilustracije

1. Rimska zgradba, danes vgrajena v praproški grad. Njeni temelji so široki 6 in dolgi 7 modulov po 1'. Število 67 je pomembno kot polovica števila 134, predstavljanega kot krog, trikotnik, kvadrat. Kompozicija teh treh likov je proporcijski ključ, imenovan Hermesov pečat, ki ga kaže že Cesarianov Vitruvij.
2. Tloris Stonehengea se sklada s Hermesovim pečatom, v katerem so prisotne sheme zvezdastih proporcij, pentagrama, heksagrama in oktagrama.
3 Salomonov Tempelj je arhitekt Hiram oblikoval s pomočjo Hermesovega pečata. SPODAJ: profil 6:7 je kompromis med prerezoma 1:2 in 5:8; trije arhetipski liki, kot jih je narisal budistični bonec (zen); tri materinske črke hebrejskega alfabeta; trije počlovečeni liki iz masonskega *Albuma*.
4. Tloris rimskega *castruma* Isca, danes Caerleon v Walesu, je širok 6 in dolg 7 modulov po 50 *passusov*. Najbolj zahodno legionarsko mesto v rimski Britaniji.
5. Eburacum je rimski *castrum* pod današnjim mestom York v Angliji. Tlorisno je širok 6 in dolg 7 modulov, vključno z obrambnim pasom.
6 Lambaesis je bilo legionarsko mesto v današnji alžirski Sahari s tlorisem v razmerju 6:7.
7. Rimsko garnizijsko mesto pod današnjim Saalburgom je varovalo rimski imperij pred Germani. Notranja širina mesta je bila 6 modulov, z obrambnim perimetrom (obzidje + jarek) 8 modulov, 2 modula več. Notranja dolžina je namesto 7 modulov, kot zahteva predpis, daljša za 2 modula, torej skupaj 9 modulov.
8 Mogorjelo je rimska utrjena vila v Hercegovini na meji z Dalmacijo. Njen tloris je v razmerju 6:7.
9. Karlovac kot postojanka proti Turkom je zgrajen po vzoru Vaubanovih trdnjav. Zvezdaste konice obrambnega jarka so 7 modulov po 30 klafter narazen; toliko so tudi oddaljene od središča. Manjša koncetrična zvezda oblikuje jarek, katerega konice so 6 modulov narazen.
10. Tloris samurajske prestolnice Kyoto je v razmerju 6:7 modulov po 7 *chojev*, vladna četrt, imenovana *Daidairi*, pa je v istem razmerju, a modul mu je dolg le 2 *choja*. Toda dolžina je pri obeh podaljšana za 1 *cho*.
11. Japonska *Pravila o rezanju lesa, Ki-va-ri-ho*, predpisujejo v začetnem obdobju velikost osnovne hiše na 6:7 *ken*, to je 42 *tsubojev*. Lesena soha pa je debela 42 *bujev*. Pravila se s časom spreminjajo. V revnejših časih so razponi manjši. Ko nastopi pomanjkanje trdnega lesa (izgradnja mornarice), se sohe debelijo.
12. Rimska Bonna, današnji Bonn v Nemčiji, je tlorisno skoraj kvadrat, toda ena stranica mu je skrajšana za širino obrambnega jarka.
13 Tudi tloris rimskega mesta Pinnata (pod današnjim angleškim mestom Inchtuthil v Pertshireu) je skoraj kvadrat.
14. Tloris Prepovedanega mesta v Pekingu ni popoln kvadrat. Razlika med obema stranicama je širina obrambnega jarka.

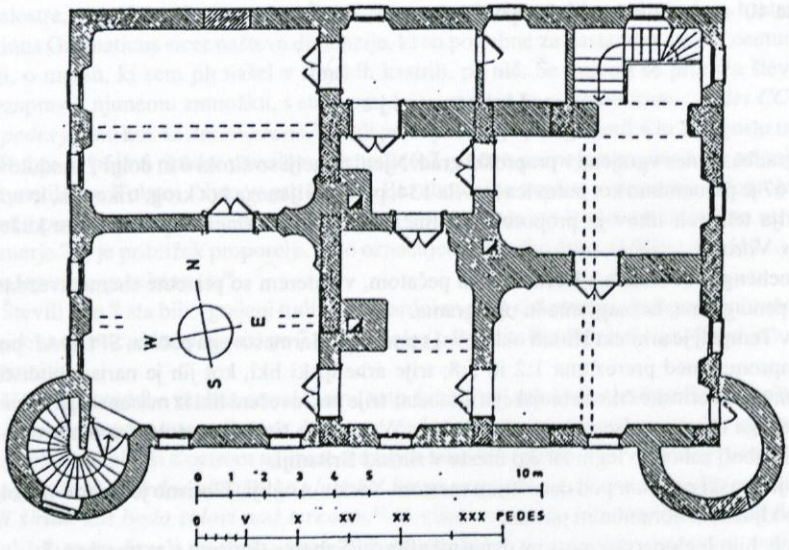

1

(34'+2') = 36' = 6 $M_{6'}$

(40'+2') = 42' = 7 $M_{6'}$

67 x 2 = 134

1 3 4

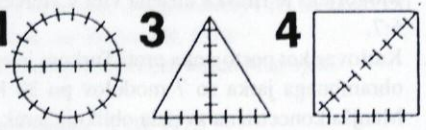

$\frac{22}{7} \sim \pi$ $\frac{7}{4} \sim \sqrt{3}$ $\frac{10}{7} \sim \sqrt{2}$

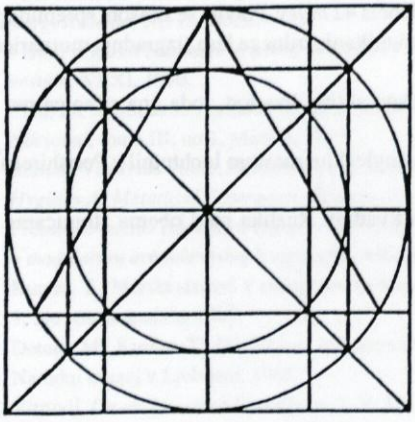

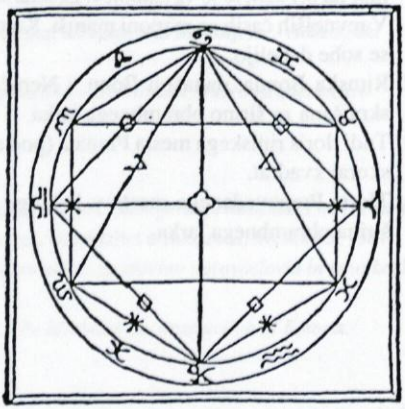

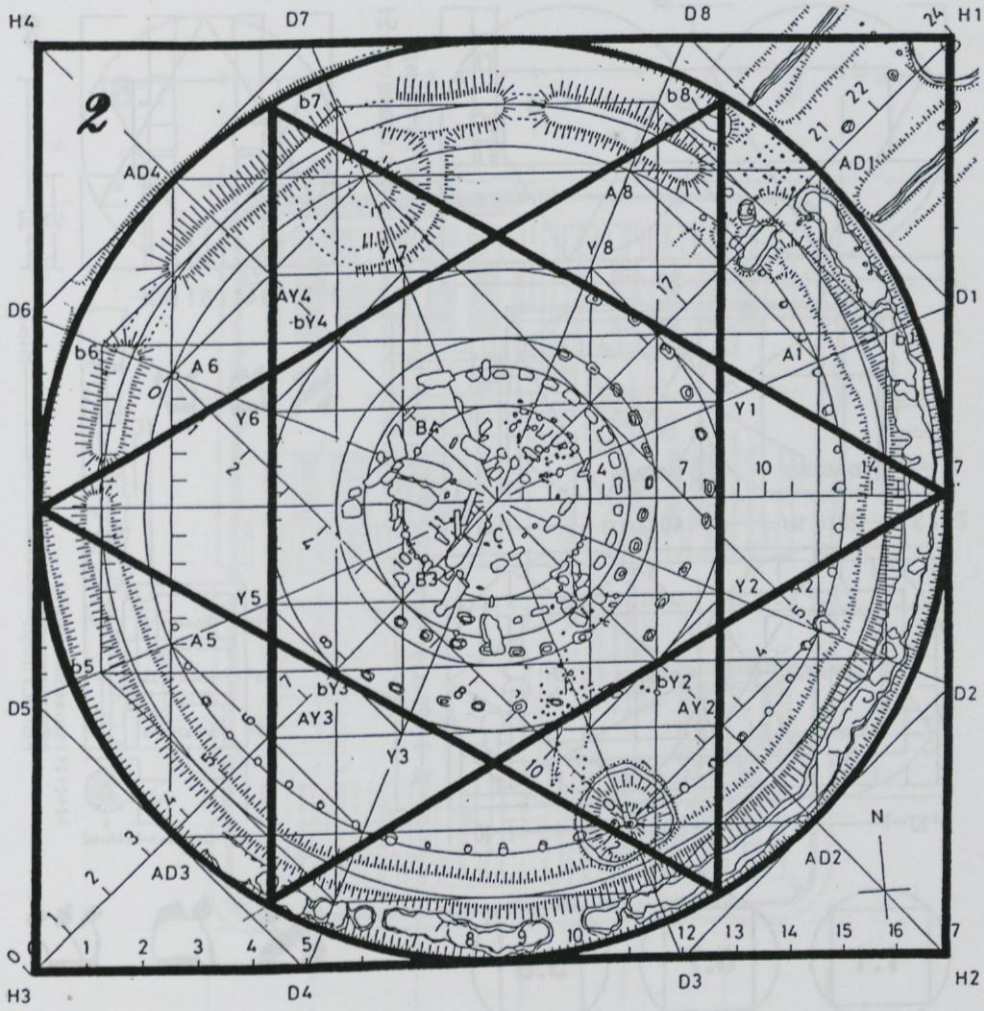
H4
D7
D8
H1
2
b7
b8
AD4
AD1
A8
Y8
AY4
bY4
D6
D1
b6
A6
A1
Y6
Y1
B6
B1
B3
Y5
Y2
A5
b5
bY3
bY2
D5
D2
AY3
AY2
Y3
N
AD3
AD2
H3
D4
D3
H2

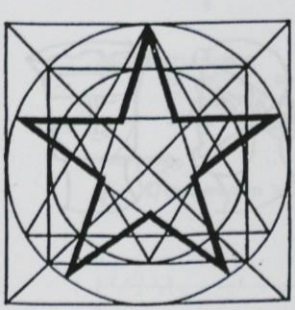

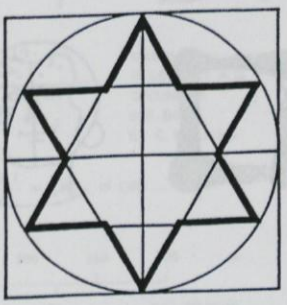

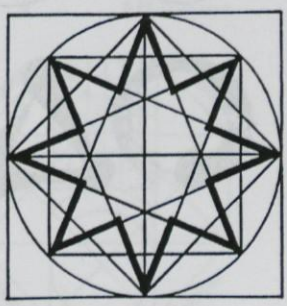

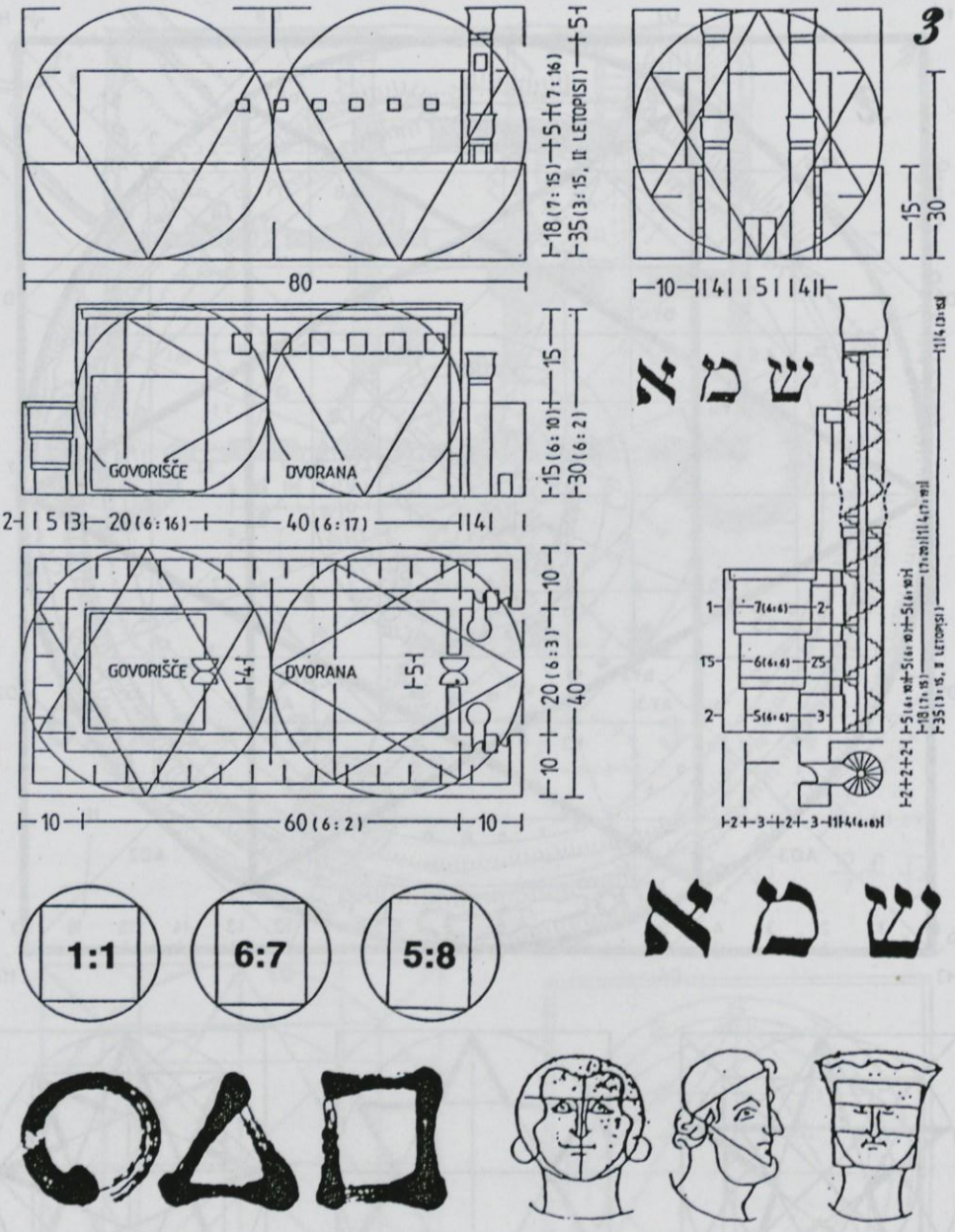
80
GOVORIŠČE
DVORANA
GOVORIŠČE
DVORANA
60 (6 : 2)
1:1
6:7
5:8

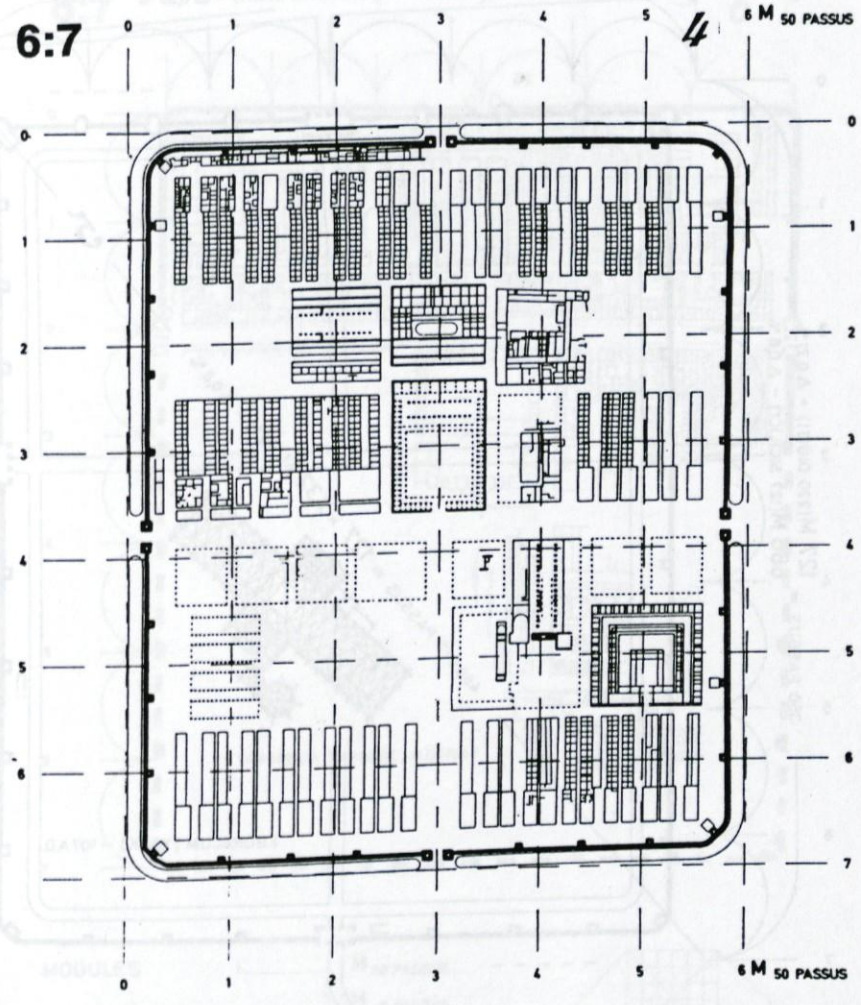
6:7
0 1 2 3 4 5 6 M 50 PASSUS
0 1 2 3 4 5 6 7
SECOND PELL SERIES
1 - θ - θ² - θ³ - θ⁴ - θ⁵ - ⋯
1 - 3 - 7 - 17 - 41 - 99 - ⋯ → lim θ/2
2 - 6 - 14 - 34 - 82 - 198 - ⋯
CAERLEON
II CENTURY A.D.
SECUNDUM
G. C. BOOM
ET C. WILLIAMS
PROPORTIO
7/6 ~ ⌀ (QUADRIAGON) ~ θ/2 = (√2 + 1)/2 = 1,207... ≈ 1,166 ... = 7/6
0 50 100 150 200 250 300 m
0 L C CL CC PASSUS
OCCIDENS
SEPTENTRIO
MERIDIES
ORIENS

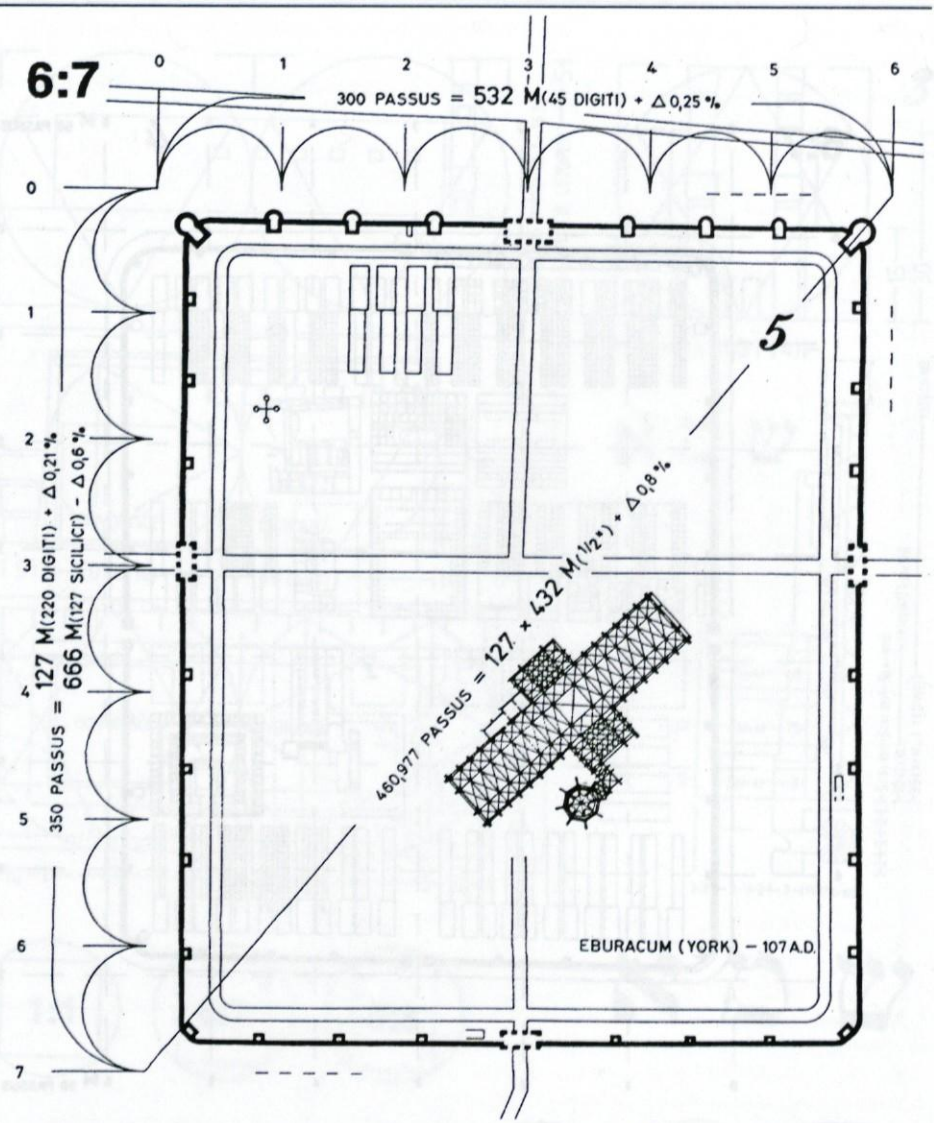
6:7
300 PASSUS = 532 M(45 DIGITI) + Δ 0,25 %
350 PASSUS = 666 M(127 SICILICI) - Δ 0,6 %
127 M(220 DIGITI) + Δ 0,21 %
460,977 PASSUS = 127 × 432 M(1½") + Δ 0,8 %
5
EBURACUM (YORK) – 107 A.D.
0 50 100 PASSUS
0 50 100 m
MODULE
M 50 PASSUS
EURHYTHMY
1 – 3 – ⑦ – 17...
2 – ⑥ – 14 – 34...
θ/2 = (√2 + 1)/2 = 1,207...
CIRCUMFERENCE =
(300 × 2 + 350 × 2) PASSUS =
127 M(614")
PROPORTION
7:6

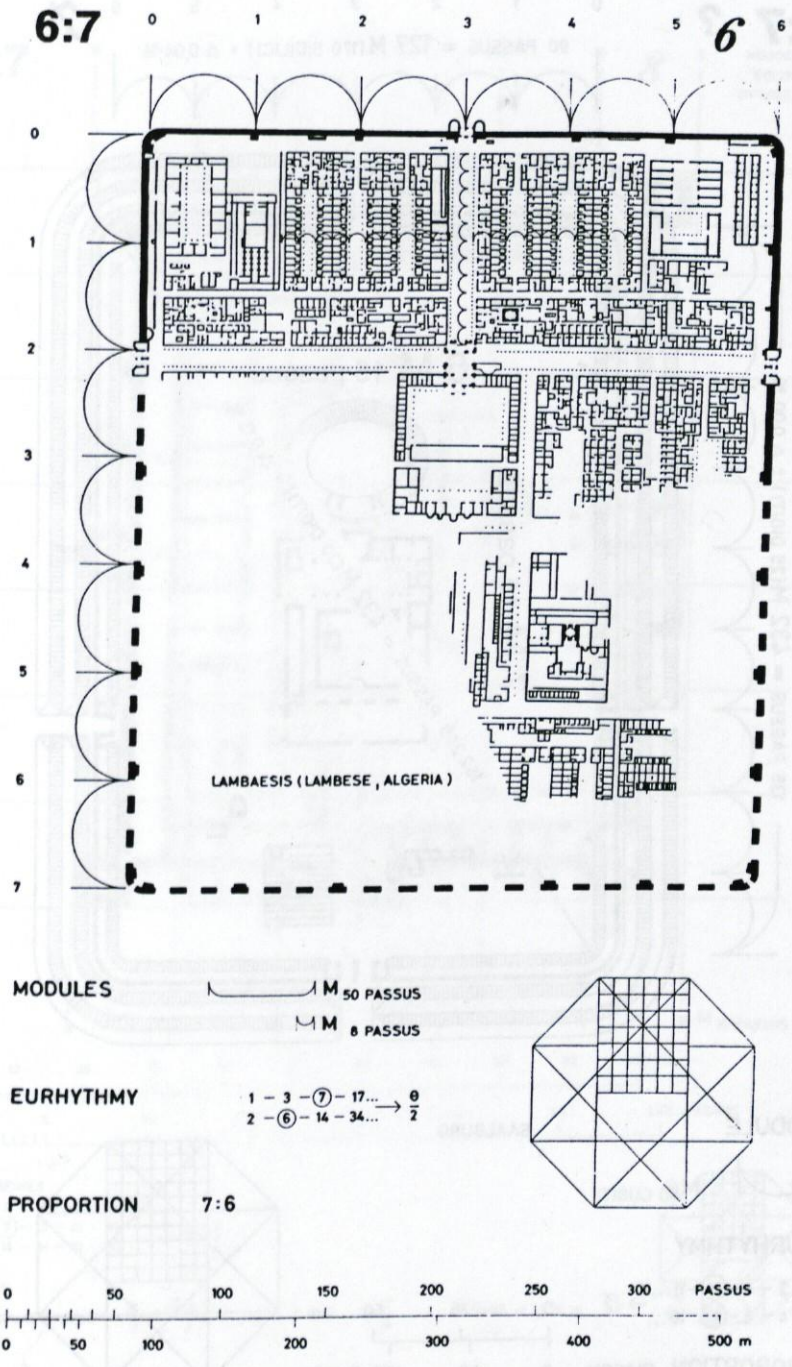
6:7
6
LAMBAESIS (LAMBESE, ALGERIA)
MODULES
M 50 PASSUS
M 8 PASSUS
EURHYTHMY
1 – 3 – (7) – 17... → 8/2
2 – (6) – 14 – 34...
PROPORTION 7:6
PASSUS
500 m

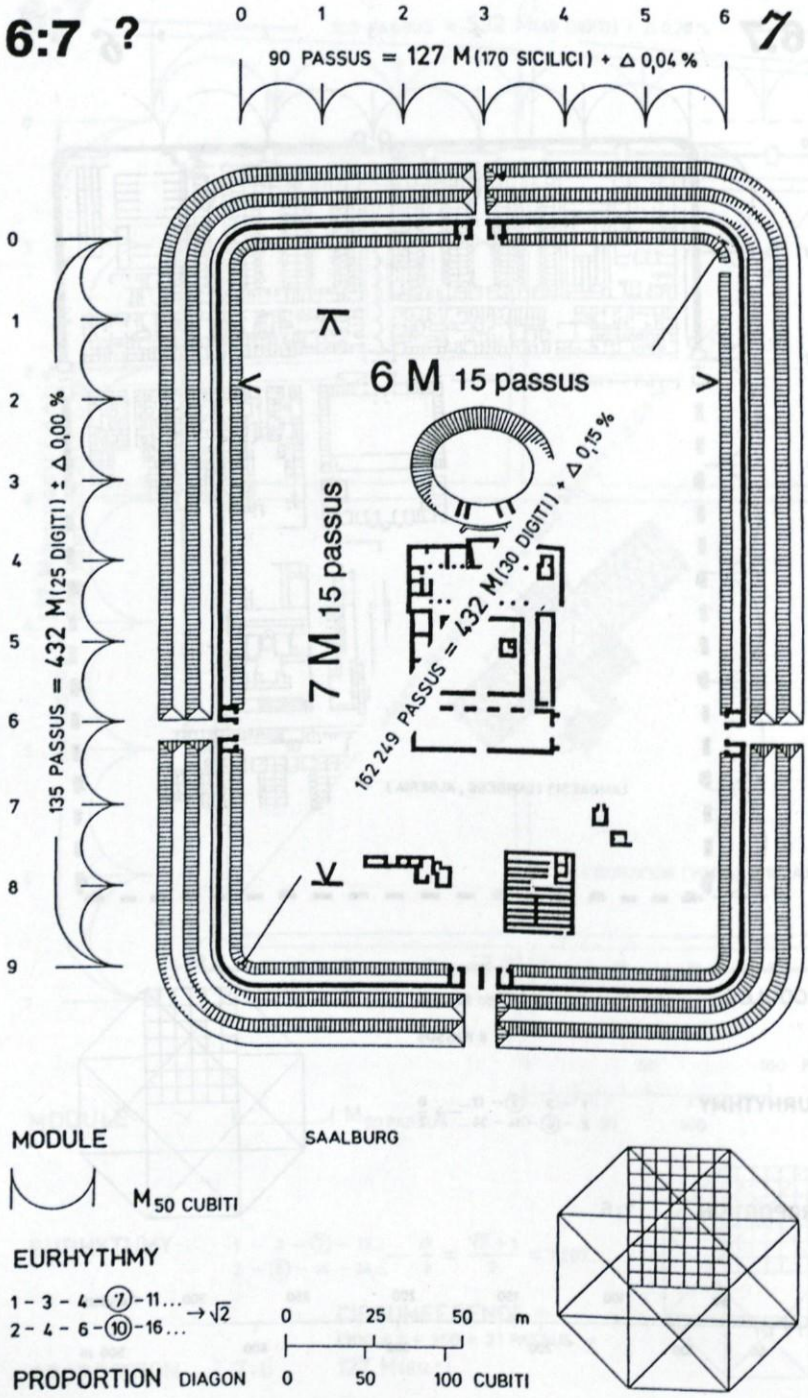
6:7 ?
0 1 2 3 4 5 6 7
90 PASSUS = 127 M (170 SICILICI) + Δ 0,04 %
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9
135 PASSUS = 432 M (125 DIGITI) ± Δ 0,00 %
6 M 15 passus
7 M 15 passus
432 M (130 DIGITI) + Δ 0,15 %
162 249 PASSUS = 432 M
MODULE
M 50 CUBITI
SAALBURG
EURHYTHMY
1 - 3 - 4 - (7) - 11 ... → √2
2 - 4 - 6 - (10) - 16 ...
0 25 50 m
PROPORTION DIAGON
0 50 100 CUBITI

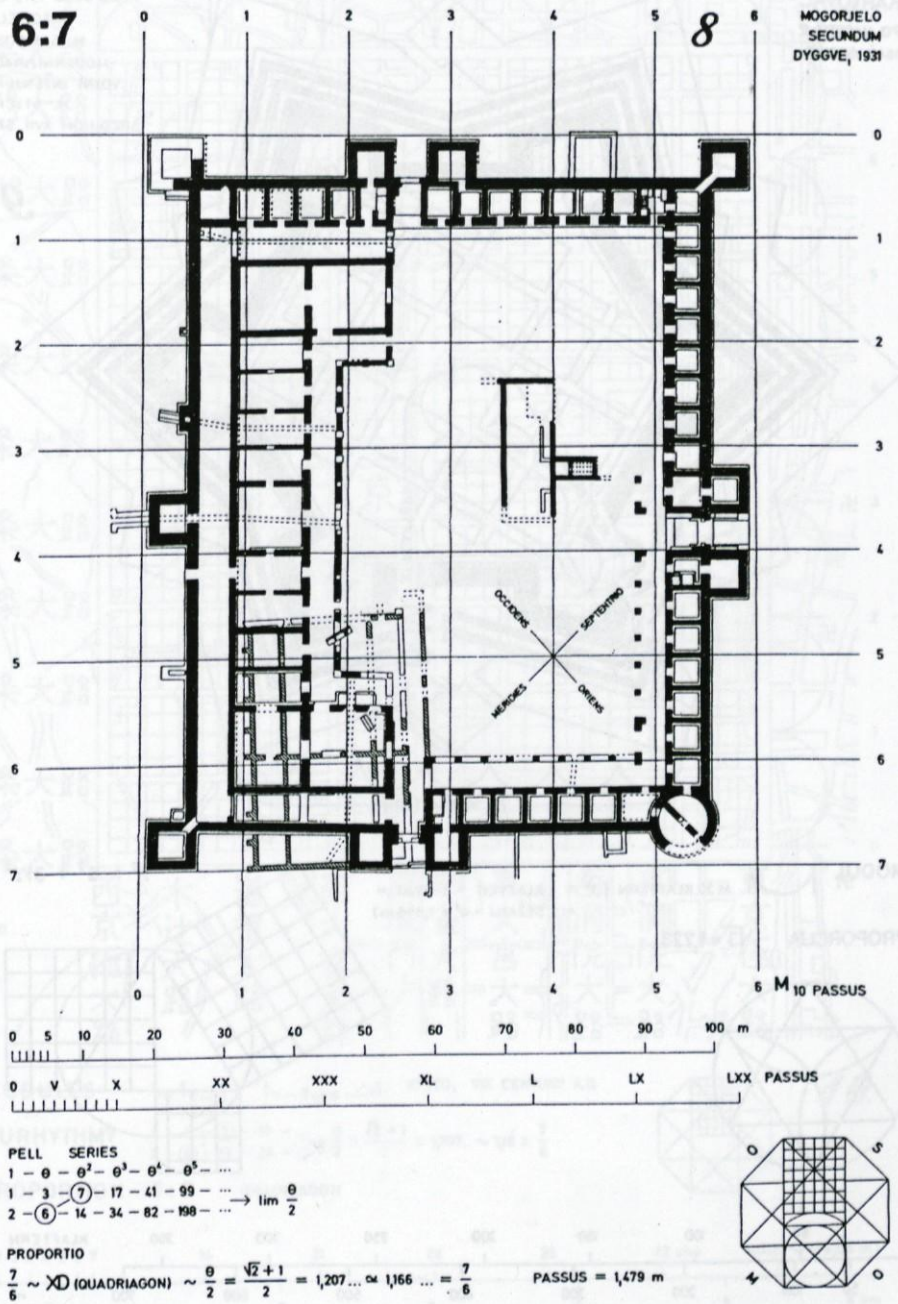
6:7
8
MOGORJELO
SECUNDUM
DYGGVE, 1931
OCCIDENS
SEPTENTRIO
MERIDIES
ORIENS
M 10 PASSUS
0 5 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 m
0 V X XX XXX XL L LX LXX PASSUS
PELL SERIES
1 – θ – θ² – θ³ – θ⁴ – θ⁵ – ⋯
1 – 3 – (7) – 17 – 41 – 99 – ⋯ → lim θ/2
2 – (6) – 14 – 34 – 82 – 198 – ⋯
PROPORTIO
7/6 ~ XD (QUADRAGON) ~ θ/2 = (√2 + 1)/2 = 1,207… ∝ 1,166 … = 7/6
PASSUS = 1,479 m

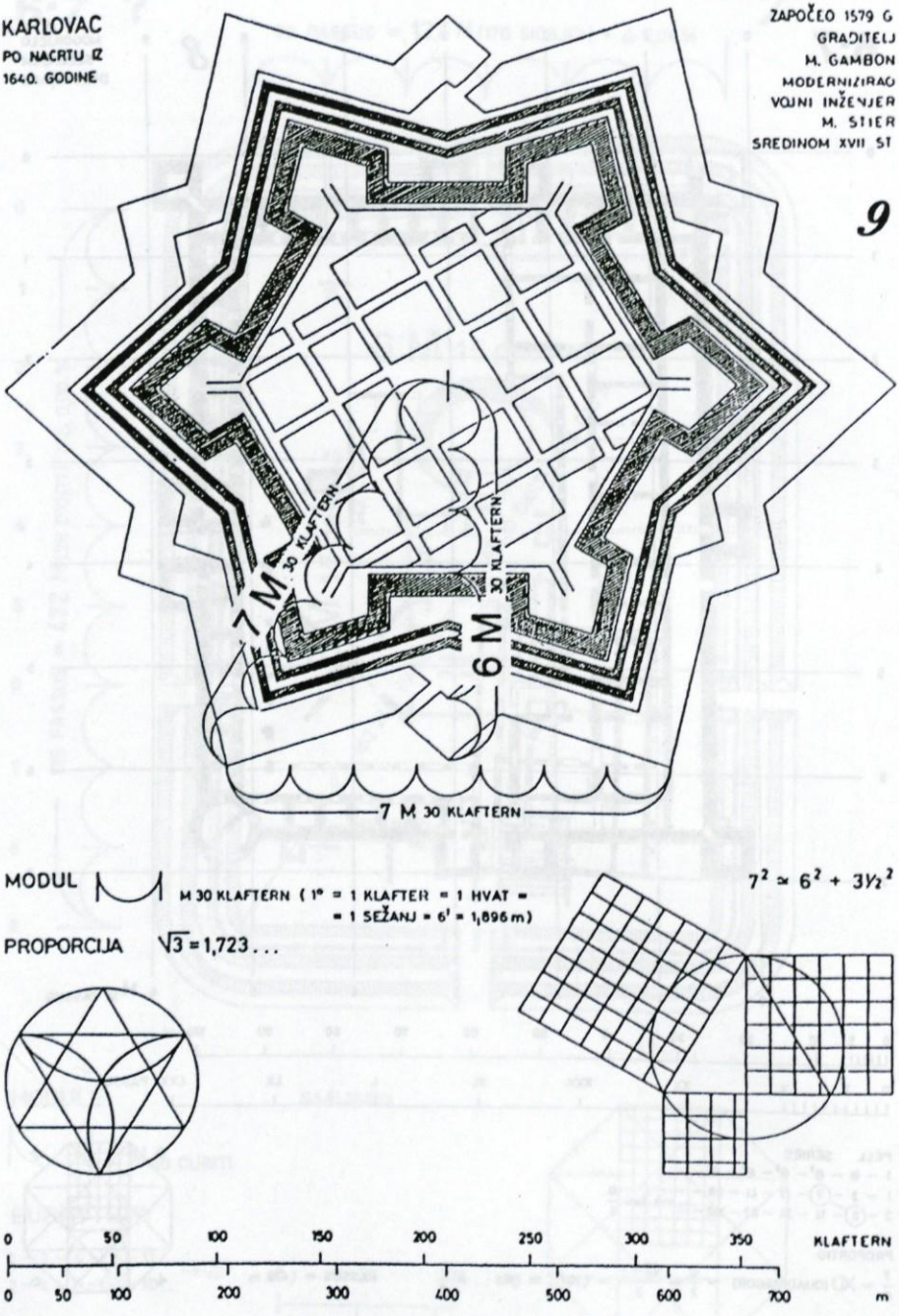
KARLOVAC
PO NACRTU IZ
1640. GODINE
ZAPOČEO 1579 G
GRADITELJ
M. GAMBON
MODERNIZIRAO
VOJNI INŽENJER
M. STIER
SREDINOM XVII ST
9
7 M 30 KLAFTERN
6 M 30 KLAFTERN
7 M 30 KLAFTERN
MODUL
M 30 KLAFTERN (1° = 1 KLAFTER = 1 HVAT =
= 1 SEŽANJ = 6' = 1,896 m)
PROPORCIJA √3 = 1,723 . . .
7² ≃ 6² + 3½²
0 50 100 150 200 250 300 350 KLAFTERN
0 50 100 200 300 400 500 600 700 m

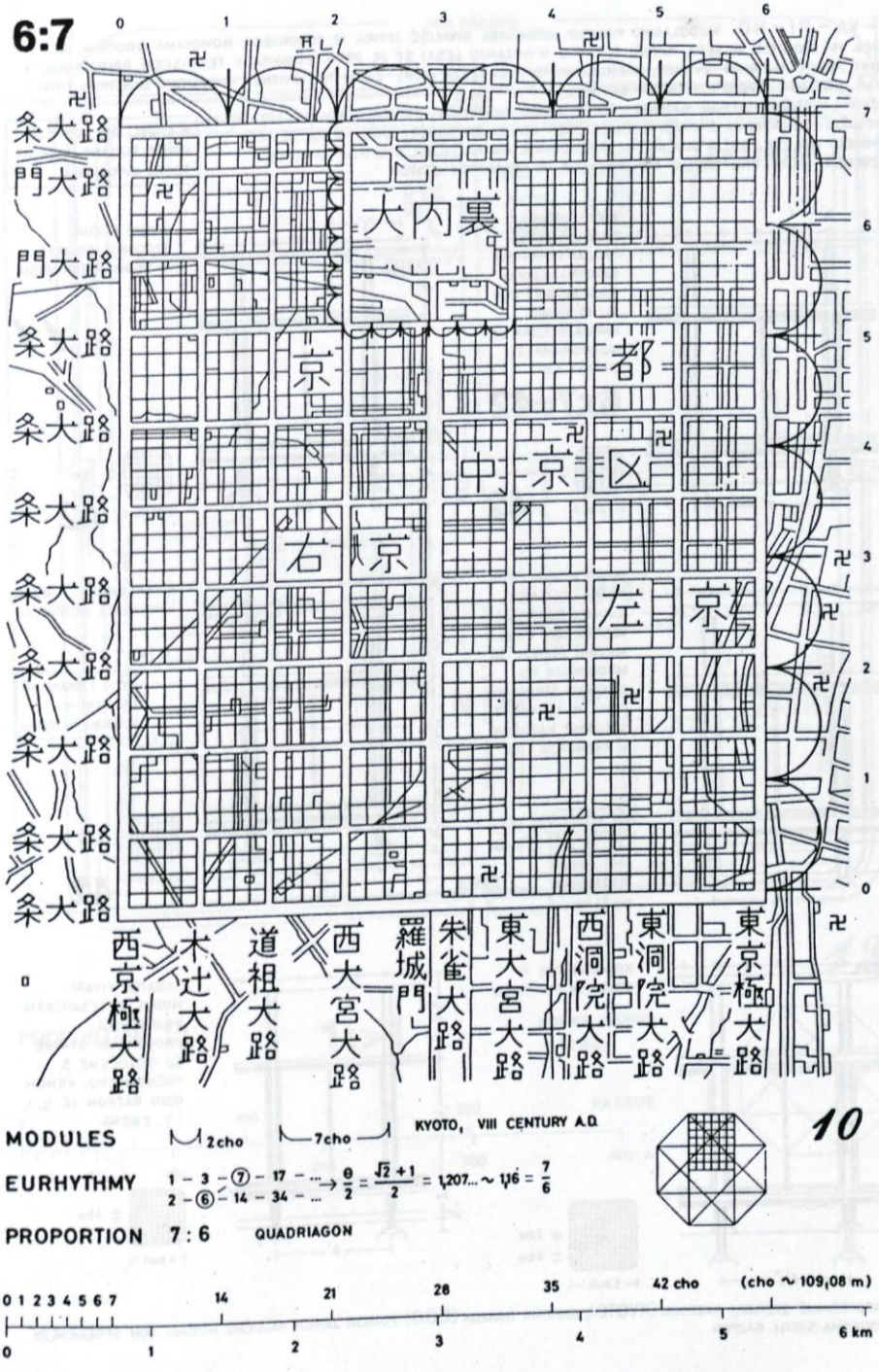
6:7
大内裏
京
都
区
中
京
右
京
左
京
西京極大路
木辻大路
道祖大路
西大宮大路
羅城門
朱雀大路
東大宮大路
西洞院大路
東洞院大路
東京極大路
MODULES
2cho
7cho
KYOTO, VIII CENTURY A.D.
10
EURHYTHMY
1 - 3 - ⑦ - 17 - ...
2 - ⑥ - 14 - 34 - ...
→ θ/2 = (√2 + 1)/2 = 1,207... ~ 1,16 = 7/6
PROPORTION 7 : 6
QUADRIAGON
0 1 2 3 4 5 6 7
14
21
28
35
42 cho
(cho ~ 109,08 m)
0
1
2
3
4
5
6 km

KI – VA – RI – HO MODULARNO PRAVILO JAPONSKIH BIVALIŠČ IZVIRA IZ ZGODNJEGA MOMOYAMA OBDOBJA, IZ KONCA 16. STOLETJA. BESEDA KIVARI (PRAVILO O REZANJU LESA) SE JE PRVIČ POJAVILA V TESARSKEM PRIROČNIKU, V OBLIKI PETIH PAPIRNIH ZVITKOV, IMENOVANIH SHOMEI (LETA 1608). EDEN TEH ZVITKOV, IMENOVAN BANSHO – SHIKI – SHAKU, RAZLAGA SVETO UMETNOST STAVBE

1. IZVOR: MISTIČNO DARILO BANSHO – SHIKI – SHAKU SHOTOKUJA, PRINCA, VLADARJA (570 – 621?)
2. POLOŽAJ: ORIENTACIJA STAVBE IN VRAŽEVEREN ODNOS DO SONCA, LUNE, VETRA IN VODE
3. OBRED: MOLITVE, BOŽJA SLUŽBA IN PRAZNOVANJA OB RAZLIČNIH STOPNJAH GRADNJE
4. IZVEDBA: MERA, PROPORCIJA, KONSTRUKCIJA IN POSTAVITEV STAVBE

H. ENGEL, THE JAPANESE HOUSE, RUTLAND, VERMONT, TOKYO, JAPAN, 1964

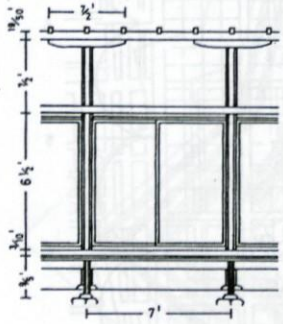

KIVARI MODUL V BANSHO-SHIKI-SHAKU ROKOPISU CELOTNA STAVBA OBSEGA 6×7 KEN ALI 42 TSUBO. ŠIRINA STEBRA JE MODULIRANA S 6×7=42 BU

6x7=42

÷ 6 bu

42

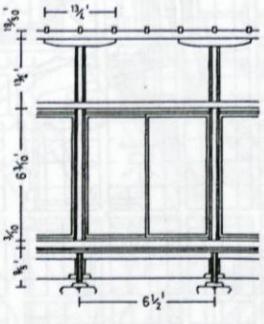

KIVARI MODUL (ZGODNJA OBLIKA) V SHOMEI ROKOPISU

11

÷ 6 bu

42

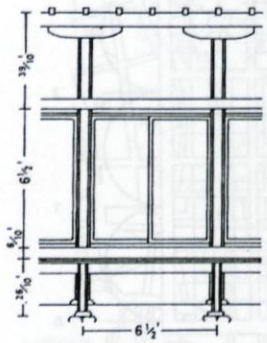

KIVARI MODUL (1608, POZNA OBLIKA) V SHOMEI ROKOPISU LESENI DELI POSA MEZNIH ČLENOV SO MODULIRANI PO GLAVNEM STEBRNEM DELU, KI IZHAJA IZ STEBRNE RAZDALJE V RAZMERJU 1:10

÷ 6½ bu

65 bu

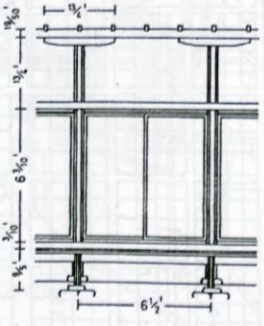

KIVARI MODUL V BUKE – HINAGATA ROKOPISU

1' = 1 SHAKU = 10 SUN = 100 BU = 30,3cm

÷ 6 bu

42

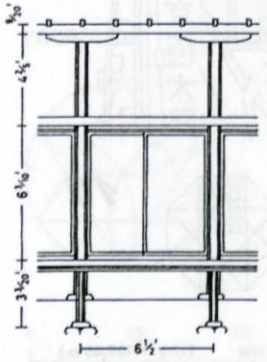

KIVARI MODUL V KOJO – IN ROKOPISU

÷ 2 bu
÷ 4 bu

5 sun

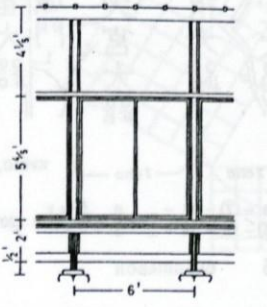

SEDANJI KIVARI MODUL V TESARSKEM PRIROČNIKU PROPORCIJE STAVBE SO DOLOČENE S TOČNO MERO, KENOM. OSNI RAZPON JE ½, 1, 1½, 2 KENA.

÷ 4 bu

4 sun

STANDARDIZIRANJE SVETLEGA RAZPONA (KYOTO), OZIROMA OSNEGA (EDO) POMENI ZARADI RAZLIČNO MOČNIH SOH SPREMENLJIV OSNI, OZIROMA SVETLI RAZPON.

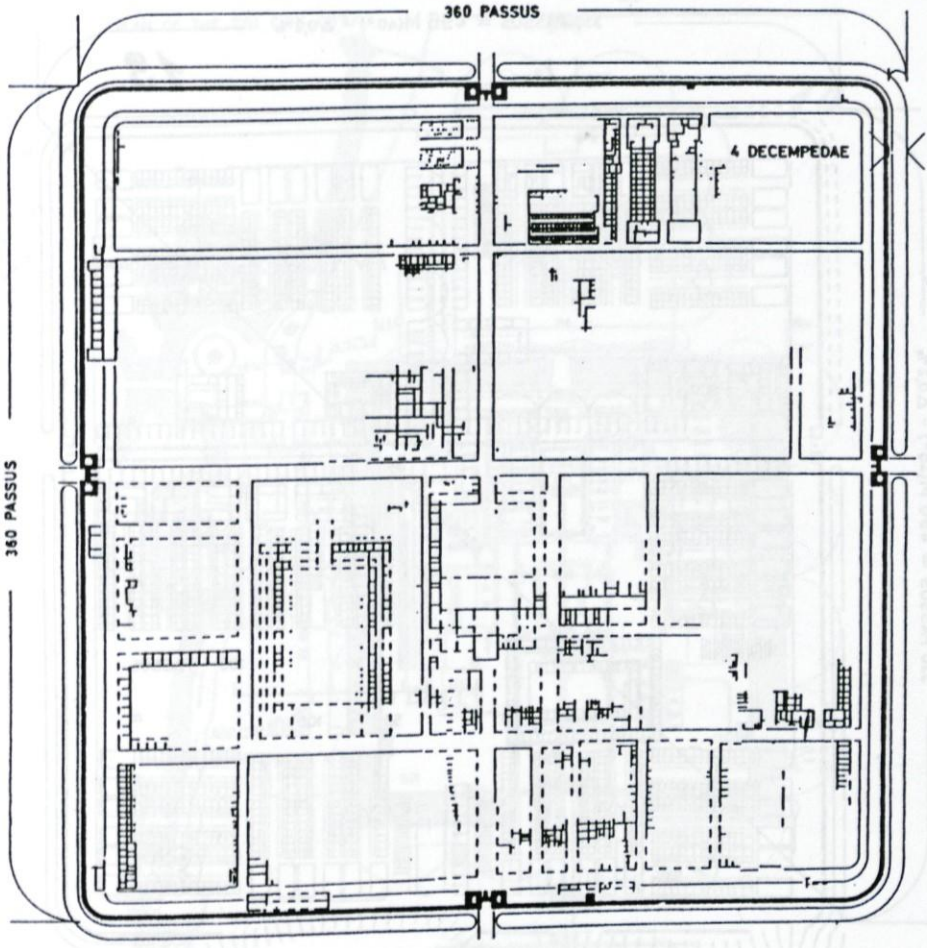

12

PROPORTION 1:1

1:>1

BONNA (BONN)
– 70 A.D.

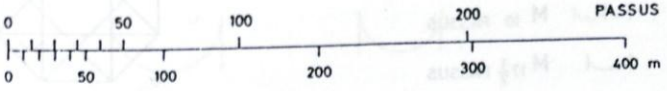

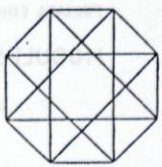

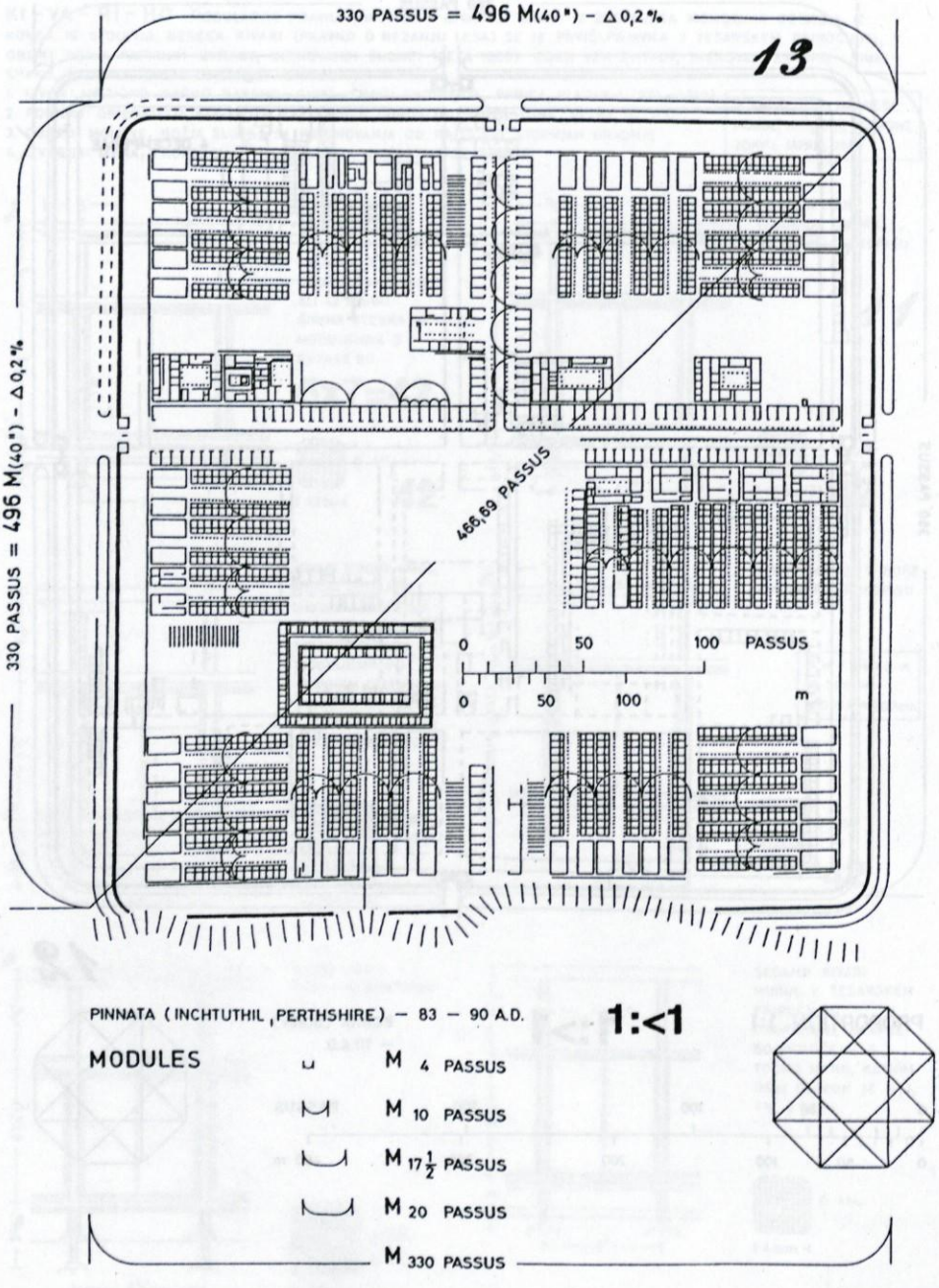
330 PASSUS = 496 M(40") - Δ 0,2 %
13
330 PASSUS = 496 M(40") - Δ 0,2 %
456,69 PASSUS
0 50 100 PASSUS
0 50 100 m
PINNATA (INCHTUTHIL, PERTHSHIRE) – 83 – 90 A.D.
1:<1
MODULES
M 4 PASSUS
M 10 PASSUS
M 17 1/2 PASSUS
M 20 PASSUS
M 330 PASSUS

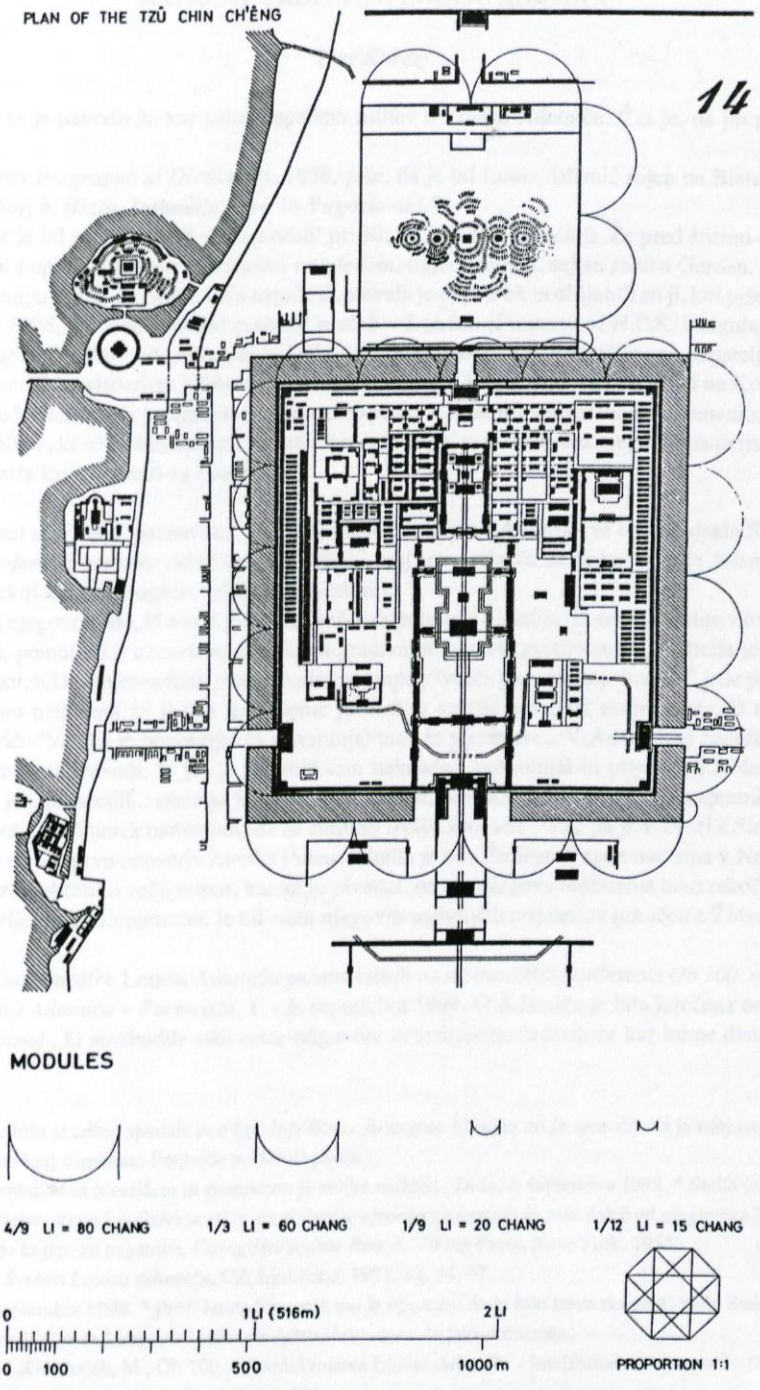
PLAN OF THE TZŬ CHIN CH'ÊNG
14
MODULES
4/9 LI = 80 CHANG
1/3 LI = 60 CHANG
1/9 LI = 20 CHANG
1/12 LI = 15 CHANG
0
1 LI (516m)
2 LI
0 100
500
1000 m
PROPORTION 1:1

NAPAČNE TRDITVE O LOUISU ADAMIČU

Tine Kurent

Doslej se je nabralo že kar nekaj napačnih trditev o Louisu Adamiču. Čas je, da jih poskusim popraviti.

Webstrov *Biographical Dictionary*, 1958, piše, da je bil Louis Adamič rojen na Blatu: ***"1899-1951. Author, b. Blato, Dalmatia (now in Yugoslavia)."***

Adamič je bil rojen l. 1898 v Praproč ah[1] pri Blatu, ki leži v Sloveniji. Že pred štirimi desetletji sem napisal popravek *Webstru* in *Našim razgledom*, najbrž zaman, saj se Jožica Gerden, Mildura, Vic., Avstralija, pritožuje zaradi istih napak. Zahtevala je popravek in obljubili so ji, kot piše v *Rodni grudi, julij 1998*, da bodo pravilni podatek poslali v London (Property of H.P.S. Insignia, Epsom, Surrey, England). Blato so prestavili v Dalmacijo verjetno zaradi Adamičevega prijateljevanja s hrvaško-ameriškim slikarjem Maksom Vanko, s katerim se je seznanil v kraju Blato na Korčuli.

Do napačne letnice pa je prišlo zato, ker je tako pisalo v Adamičevem potnem dokumentu. Avstrija petnajstletnikov, ki so že bili vpisani v seznam nabornikov, ni puščala čez mejo. Grosupeljski župan je zato Lojzeta kar pomladil za eno leto.

*

Nekajkrat sem med "poznavalci" že slišal, da je pravzaprav **Adamičeve tekste pisala Stella.** Ta *cherchez-la-femme* gre tako daleč, da vidi v Stelli vsaj soavtorja, če že ne kar avtorja Adamičevega dela. Te špekulacije so mogoče vplivale na odstavek:

"Stello, njegovo ženo, ki mu je pridno in vešče popravljala besedila (iz srednje dobre v brezhibno angleščino), pomagala z nasveti in zbiranjem gradiva, mu tekste pretipkavala..."[2] Stella je gotovo, vsaj v začetku, bila Louisova tehnična pomočnica, ampak "vešče popravljanje besedil" je le pretirano. Slovenci smo nadarjeni za jezike in Adamič je nadvse vestno korigiral svoje tekste. O tem piše Jerneja Petrič: "Veliko je popravljal in spreminjal tudi že po objavi... V Adamičevi zapuščini... so tudi že objavljeni prevodi, ki jih je Adamič sam naknadno spreminjal in popravljal... Naslove in podnaslove je... preuredil... sicer pa je spreminjal besede, besedni red in ločila... Teh spreminjanj se je Adamič lotil prejkone z namenom, da bi čimbolj izpilil svoj stil."[3] Pač pa je v zvezi s Stello zelo pomembno, na kar prva opozarja Alenka Puhar: "Stella je bila Židinja. Vzpon nacizma v Nemčiji je v Adamiču zbujal toliko večji odpor, ker se je zavedal, da mu njegova brutalnost tako rekoč osebno posega v življenje. In za nameček je bil eden njegovih najboljših prijateljev poročen z Židinjo."[4]

*

Cel kup netočnosti o Louisu Adamiču pa smo slišali na mednarodni konferenci *Ob 100. obletnici rojstva Louisa Adamiča v Portorožu*, 1. - 5. septembra 1998. O Adamiču je bila izrečena cela vrsta negativnih oznak, ki so zbudile tudi ostre odgovore iz avditorija, "včasih že kar burne diskusije."[5]

---

1. Praproška hiša je takrat spadala pod Spodnje Blato. Bratranec Marijan mi je sporočil, da je zdaj zaselek samostojen kraj z imenom Praproče pri Grosupljem.
2. Puhar Alenka, Med tovarišem in gospodom je velika razlika. - *Delo*, 3. septembra 1998. * Stella je začela sama pisateljevati po Louisovi smrti, toda področje njenega zanimanja je zelo daleč od njegovega. Poslala mi je svojo knjigo za najstnike, *Flying Horseshoe Ranch*, Viking Press, New York, 1955.
3. Petrič, J., *Svetovi Louisa Adamiča*, CZ, Ljubljana, 1981, 32, 34, 37.
4. *Delo*, 3. septembra 1998. * Prof. Janez Stanonik me je opozoril, da bi bilo treba raziskati vpliv Stelle Sanders ter Maksa in Margaret Vanka na Adamičev odnos do antisemitizma.
5. Žitnik, J., Likič Guček, M., Ob 100. obletnici rojstva Louisa Adamiča - Intelektualci v diaspori. - *Dve domovini, Two Homelands*, št. 9, 1998, str. 225.

Rdeča nit negativnih trditev in najbrž tudi njihov cilj je bila prerokba **"Adamiča se ne bomo spominjali... Adamič bo pozabljen."** To je vsekakor v nasprotju s testamentom pokojnega prof. Christiana, ki je v poslovilnem pismu prevajalcu Shozu Taharu naročil: **"Louis' books cannot go hidden from the world!"** Temu se pridružuje tudi Tahara: **"I have conviction that he will be more and more important writer in the future."** [6] Negativnih sodb o Adamiču si na konferenci nisem sproti zapisoval, tako sem bil presenečen ne toliko nad sistematično averzijo do Adamiča kot do neresničnosti trditev. Tukaj jih bom poskusil našteti po spominu, dodal jim bom pa še trditve drugih raziskovalcev Adamiča, ki se ponekod z njimi strinjajo, ponekod pa jim nasprotujejo.

"Adamič je sodeloval samo z italijansko elito, z intelektualci, o italijanskih delavcih pa ni ničesar napisal. Adamič se za delavce ni zanimal, ne bomo se ga spominjali kot družboslovca."

Profesor Jože Velikonja je v zvezi s temo *Adamič in Italijani* komentiral Adamičeve stike z naprednimi italijanskimi-ameriškimi pisci (John Fante, Jerre Mangione, John Ciardi, Pietro di Donato, Max Ascoli, Michael de Capite) in antifašisti (Gaetano Salvemini, Carlo Sforza, A. Tarchiani, Randolfo Pacciardi, Ugo la Malfa). V kratkem povzetku sam piše, da je "Adamič želel zbrati podatke o Italijanih v Ameriki. Razposlal je anketne liste, clevelandski časopis *l'Araldo* je objavljal njegove pozive, vendar Adamič gradiva kasneje ni obdelal." Adamič se je torej zanimal za vse Italijane v ZDA, saj je o njih zbiral gradivo.

Trditvi, da se Adamič ni zanimal za delavce, nasprotuje Bogdan C. Novak: "Adamičevo pisanje razkriva njegovo veliko skrb za delavski razred, kot se vidi v njegovi knjigi *Dynamite*, in za življenje priseljencev, opisano v delih, kot so *Laughing in the Jungle, Cradle of Life, My America* in drugo."[7]

"Adamič se, na primer, ni zanimal za Sacca in Vanzettija. O njih nič ne piše."

V svoji knjigi *Dinamit* je Adamič posvetil zadevi *Sacco-Vanzetti* celo dolgo poglavje.[8]

"Adamič se tudi sicer za delavce ni zanimal. Kot sociolog nam ne bo ostal v spominu."

Nasprotna mnenja: "Adamičevo pisanje razkriva njegovo veliko skrb za delavski razred, kot je prikazan v njegovi knjigi *Dynamite...*"[9]

"Zapuščina iz njegovih mladih let je bilo v vsem njegovem življenju tudi zanimanje za težave malega človeka - naj bo socialne, politične ali karkšnekoli že."[10]

"Adamič ni nič pisal o Japoncih in njihovi usodi."

To ni res. Ravno zaradi Adamičevega pisanja o Japoncih se v Tokiu zelo zanimajo za Adamičevo delo in ga še zdaj prevajajo in objavljajo. Prof. Shozo Tahara je o Adamiču napisal že vrsto razprav in prevedel v japonščino že devet njegovih knjig, začel pa je z Adamičevim delom *A Young American with a Japanese Face*. Adamičeve knjige izdaja založniška hiša PMC v Tokiu.[11]

---

6. Shozo Tahara, Internet: http://www.synapse. ne. jp/ ~ sai tani-auto-page/.
7. Novak, B. C., Louis Adamic's Work ..., *Dve domovini, Two Homelands*, 9, 1998, 67. Nekatere angleške in francoske tekste sem v tej razpravi ponašil.
8. Adamic, L., *Dynamite;* Knjiga je doživela več izdaj in prevodov. V Adamičevem opusu jo je nemogoče spregledati.
9. Novak, B. C., Louis Adamic's Work for the Official Recognition of Tito and the National Libetarion Movement of Yugoslavia by the United States Government. - *Dve domovini, Two Homelands*, 9, 1998. p. 67.
10. Petrič, J., Posrednik med dvema kulturama: Louis Adamič kot prevajalec. - *Dve domovini, Two Homelands*, 9, 1998, p. 87.
11. Kurent, T., Louis Adamič v japonščini. - *Zbornik občine Grosuplje*, XVI, 1990.
    - Isti, Shozo Tahara. - *Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje*, XIX, 1996.
    - Isti, Še dve Adamičevi knjigi izbrani med priporočeno literaturo za knjižnice in šole po vsej Japonski. - *ZOG*, XVII, 1992.
    - Isti, Za stoletnico rojstva - izbor Adamičevih knjig na Japonskem. - *ZOGIGD*, XX, 1998.

"Adamič o Judih in antisemitizmu sploh ni pisal."

Na to trditev nisem mogel ostati tiho. Ko sem oponiral, je bil moderator prof. Velikonja. Vsi Američani, ki se spominjajo druge svetovne vojne, dobro vedo, kdo je bil Douglas Chandler, Amerikanec, ki je po nemškem radiu širil nacistično in antisemitsko propagando. Ameriški Jud dr. DeWitt Stetten ga je razkrinkal in ameriško pravosodno ministrstvo je Chandlerja 26. julija 1943 obtožilo izdaje skupaj z Ezro Poundom in štirimi drugimi Američani, ki so služili kot agenti Osi. Adamič in njegov prijatelj Makso Vanka sta pa celo zgodbo o tem ameriškem nacistu in antisemitu obelodanila.[12] Na to moje ugovarjanje ni bilo odgovora, po predavanju pa sem za hrbtom slišal pripombo "Zarad enga Žida..."

Alenka Puhar: "Adamič je malo pred vojno pregovoril Vanko, naj s svojo ameriško ženo in hčerko zapusti Evropo, češ da je antisemitsko nacistično retoriko treba jemati resno."[13]

"Adamič se sploh ni imel za Slovenca. Vedno je govoril, da je s Kranjskega. Na Adamiča kot slovenskega pisatelja se ne bomo spominjali."

V dokaz, da se Adamič ni imel za Slovenca, smo slišali razlago Adamičevega pisanja, da je "doma s Kranjskega", iz Carniole. Carniola je bila pač bolj znana ameriški publiki kot Slovenija. V knjigi *My America*[14] se je Adamič predstavil kot *"an immigrant from Carniola,"* toda v svoji kratki avtobiografiji je natančno napisal: *"I was born of peasant parents, in the village of Blato, in Carniola or Slovenia, then part of Austria, at this writing still a part of Yugoslavia."*[15] Henry A. Christian piše, da "register parnika *Niagara* iz l. 1912 beleži za Adamiča Avstrijo kot deželo, iz katere prihaja, in ga označi, da je "Slovak", v koloni *Rasa ali ljudstvo.*" Dalje navaja, da je Adamič predstavil v prvem poglavju knjige *Smeh v džungli*[16] kot svoj "rojstni kraj vas Blato na Kranjskem," obenem pa tudi razloži: "Če so Slovenca vprašali po narodnosti, je po vsej verjetnosti odgovoril, da je Kranjec ali Krainer ali Carniolan, s Kranjskega (nemško *Krain;* angleško *Carniola*). Le kakšen Čeh ali štajerski Nemec, ali Italijan iz Trsta ali Gorice bi vedel, kaj s tem misli."[17]

Janja Žitnik piše o Adamičevi slovenski zavesti naslednje: "Že v prvi svojih knjig, ki obravnavajo staro deželo, *The Native's Return*, poudarja nekatere elementarne kulturne in etične vrednote, ki jih najde med preprostimi ljudmi v Sloveniji pa tudi v literarnih in političnih krogih... V Sloveniji odkrije nezlomljivo moralno moč, ki je pomagala temu narodu v njegovem odporniškem in nikdar končanem boju za obstoj. Z veliko ljubeznijo opisuje naravo Slovencev in drugih južnoslovanskih narodov pod jarmom velikosrbskega režima. Ko premišljuje o njihovih značilnostih, se mu zbudi ponos, da je Slovenec... Literarni zgodovinar Mirko Jurak meni, da Adamičevo delo kaže na zrelo domoljubno čustvo pisatelja, ki gleda kljub svoji čustveni navezanosti na probleme svojih dveh domovin s treznim

12. Adamic, L., *My Native Land*, Harpers, 1943, str. 359-360.
- Christian, H. A., Kurent, T., Kolaž Maksimilijana Vanke "Videnje druge svetovne vojne", *ZOG*, XVIII, 1994.
- Ista dva, Reading a Painting: Maxo Vanka's Collage "World War II". - *Dve domovini, Two Homelands*, št. 8., ZRC SAZU, 1997.
- Kurent, T., Vankov in Adamičev Chandler: Dogodek iz njune borbe proti nacizmu in antisemitizmu. - *ZOGIGD XIX*, 1996.

13. *Delo*, 3. sept. 1998.

14. Adamic, L., *My America*, Harper & Brothers, New York, London, 1938, XII.

15. *Twenties Century Authors, A Biographical Dictionary of Modern Literature*, edited by Kunitz S. J. and Haycraft H., The Wilson Company, 1942.

16 Adamic, L., *Laughing in the Jungle*, Harper, 1932.

17. Christian, H. A., Louis Adamic and the European Word in English Cultural Sphere. - *Slovenska beseda v angleškem kulturnem prostoru*, Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, 1992, str. 33.

in kritičnim očesom. Oton Župančič... je zaznal, da je Adamič bolj izrazit Slovenec kot večina 'varuhov slovenstva', ki živijo na Slovenskem... Lahko razumemo Adamičev trud, da bi združil vse najboljše iz obeh domovin in na ta način doprinesel k boljši bodočnosti za oboje, Slovence in Američane... Adamič bo vsekakor ostal v spominu na le kot Slovenec, kot Američan in kot borec za boljšo družbo, ampak tudi kot tenkočuten opazovalec in izpovedovalec človeškega čutenja v najrazličnejših trenutkih in situacijah."[18]

Mihael Glavan: "... živo pričevanje, da je bila Adamiču njegova rodna Slovenija tudi v najtežjih življenjskih, socialnih in političnih stiskah temeljna duhovna preokupacija."[19]

Jerneja Petrič: "Na začetku svoje literarne kariere je Louis Adamič prevedel v angleščino več slovenskih kratkih zgodb, največ Cankarjevih. Objavljal je v raznih ameriških literarnih revijah ter na angleških straneh slovensko-ameriškega časopisa *Prosveta*. S prevajanjem je preizkušal svoje znanje angleškega jezika, hkrati pa je z izborom tematike - zgodbe bodisi pripovedujejo o tegobah in stiskah malih ljudi, o ponižanih in zatiranih bodisi o problemih bogatašev - vsaj delno potešil svoje zanimanje za odklone v človeški družbi, najsi bo socialne, politične ali kakršnekoli že. Še posebej ga je privlačil kontrast bogastva in revščine z vsemi posledicami za človeško psiho."[20]

V zvezi s trditvijo, da Adamič sploh ni bil slovenski pisatelj, naj opozorim na najstniške začetke njegovega pisanja v slovenščini[21] in na njegovo prevajanje slovenskih pisateljev: Ivana Cankarja, Milana Puglja, Zofke Kvedrove, I. Zupančiča, V. Jelenca, L. Kuharja oz. Prežihovega Voranca, I. Dolenca, Fr. S. Finžgarja, A. Kraigherja, A. Novačana, M. Kmetove, I. Zorca, Prežihovega Voranca in drugih.[22] Sicer pa so sodobni slovenski pisatelji imeli Adamiča za svojega, za Slovenca in za pisatelja.[23]

"Adamič si je ime takoj poameričanil, poslal je Louis. S tem je pretrgal vse vezi s starim krajem."

O Adamičevem amerikanskem imenu sem govoril tudi s prof. Christianom, ko sem prebral njegovo napačno trditev: "...značilno dejstvo je, da je Adamič sklenil biti "Louis", še preden je stopil na ameriška tla," ko navaja vpis imena Mr. Adamic-Louis v ladijski *ledger*, v drugi koloni.[24] Razložil sem mu, da je na vprašanje imigracijskega uradnika, kako mu je ime, petnajstletni Adamič - doma so ga klicali "Lojze" - odgovoril pač "Lojz", kar se sliši skoro kot "Louis".

"Adamič pravzaprav sploh ni bil pisatelj, bil je le ameriški žurnalist."

S tem vprašanjem se ukvarja v svoji disertaciji tudi prof. Tatjana Dumas-Rodica na univerzi Saint-Etienne v Franciji: "Louis Adamic se je vse svoje življenje imel za literarnega novinarja, takega

---

18. Žitnik, J., Louis Adamic, a Slovene, an American, an Observer, a Fighter, a 'Poet'. - *Dve domovini, Two Homelands*, 9, 1998, p. 97 - 107.
19. Glavan, M., Adamičevi pismi Tonetu Seliškarju iz 1950 in 1951. - *Louis Adamič - svetovljan. 100-letnica rojstva Louisa Adamiča*, Občina Grosuplje, 23. marec 1998.
20. Petrič, J., Posrednik med dvema kulturama... - *Dve domovini, Two Homelands*, 9, 1998.
21. Munda, J., Louis Adamič pri "Glasu naroda". - *Slavistična revija*, 30, zv. 4. 1982, 462-475.
    - Kurent, T., Razmere v vojnem letu 1914 pri nas. - *ZOG* XVIII, 1994.
22. Christian, H. A., *Louis Adamic. A Checklist*, Kent State University Press, 1971.
    - Petrič, J., *Svetovi Louisa Adamiča*, CZ, Ljubljana, 1981. poglavje Adamič-prevajalec.
23. Klopčič, M., Veliko književno delo ameriškega Slovenca. - *Jutro*, XII, 83, 1931.
    - Mrzel, L., Slovenec - ameriški pisatelj. - *Jugoslovan*, II, 83, 1931.
    - Adamič, F., *Spomini in pričevanja o življenju in delu Louisa Adamiča*. - Prešernova družba, Ljubljana, 1983.
    - Isti, The Links between Louis Adamic and Slovene Journalists and Literary Figures (1921-1941). - *Dve domovini, Two Homelands*, 9, 1998.

kot je bil pozneje (pol stoletja pozneje! pripisal T.K.) ameriški pisatelj Norman Mailer, potem ko je leta 1979 objavil *The Executioner's Song*." V obsežnem nadaljevanju profesorica razlaga, da v začetku literarni kritiki tudi delu Normana Mailerja "niso priznavali literarne vrednosti". Toda končno so delu priznali, da je "literatura najvišjega reda". Profesorica nadaljuje: "Literarni novinar mora imeti tudi občutek za to, kaj je res pomembno, kaj je aktualno, poleg tega pa mora biti še plodovit pisatelj... Adamič je imel vse te kvalitete... V Združene države je prišel štirinajst let star in si hitro naredil ime med ameriškimi avtorji, številne njegove knjige so uspešnice. Kot Mailer je tudi Adamič pisatelj-novinar."[25]

Profesor Glavan sodi, da Adamič ni bil pisatelj à la Proust ali Joyce. Adamičevo pisanje ima novo kvaliteto: na umetniški način pripoveduje dejanske dogodke že dolgo pred Mailerjem, ki je formalno uveljavil literarno novinarstvo.

"Adamič ni uspel kot pisatelj, zato se je vrgel v politiko. Vendar bo pozabljen tudi kot politik. Vseeno, ali je bil za Tita ali proti Titu, kot politik nam ne bo ostal v spominu. Pa kaj, če je bil z Rooseveltom na večerji, Carlo Sforza je bil v Beli hiši kuhan in pečen. Adamič kot politik bo izginil iz našega spomina."

Adamič se je že v mladih letih uveljavil kot pisatelj in že s prvimi knjigami vstopil v politiko; njegove knjige so bile prepovedane v kraljevini Jugoslaviji in v Hitlerjevi Nemčiji. Ko je izbruhnila velika vojna, je svoje pisanje še bolj politiziral.

Bogdan C. Novak: "Preden se je začela druga svetovna vojna, se je Louis Adamič že uveljavil kot pisatelj... Leta 1934 je objavil knjigo *The Native's Return* (Vrnitev v rodni kraj), s katero se je uveljavil kot strokovnjak za Balkan. Med drugo svetovno vojno mu je to delo odprlo vrata do uradnikov, ki so se ukvarjali z Jugoslavijo v State Departmentu in v obveščevalnih službah, posebno v Office of War Information (OWI) in v Office of Strategic Services (OSS)."[26]

Glede Adamičevega ukvarjanja s politiko je odgovorila Ifigenija Zagoričnik z naštevanjem številnih slovenskih pesnikov in pisateljev, ki se niso mogli ogniti politiki, od Trubarja in Prešerna, Jurčiča, Ivana Cankarja, Tavčarja, generala Maistra, Prežihovega Voranca, Bevka, Zlobca in Kocbeka do Šeliga, Partljiča in Draga Jančarja..

Sicer pa poglejmo, kakšen politični program si je zastavil sam Adamič: **"I am for a free Jewish homeland in Palestine which is not anything exclusive and separate but a part of a world organisation upon the basis of an intense concsiousness of all people's interdependence, am also for a free Slovenia, free Croatia, and a free Serbia in a free Balkan or southeast-European confederation in a free United Europe, which is part of a free World State."** Ta program je Adamič napisal že pred več kot pol stoletja, na višku druge svetovne vojne (*The New Palestine*, November 28, 1942). Adamičeva politika je bila res daljnosežna. Ko je to napisal, ni še

---

24. Colon 2. *NAME IN FULL - Family Name - Giwen Name: Mr. Louis Adamic-Louis. The handwriting indicates the ledger was filled out in full by one person; formation of upper and lower case letters and the use of accent marks suggest a European scribe. The ledger was probably completed before leaving* (Le) *Havre, but significant fact is that Adamic has evidently decided to be "Louis" before reaching American soil.* Citat iz: Henry A. Christian, Random Comments about Books, Articles, Immigration, History, Time, and Ideas: An Adamic Miscellanea. - *Literature, Culture and Ethnicity. Studies on Medieval, Ranaissance and Modern Literatures. A Festschrift for Janez Stanonik.* Edited by Mirko Jurak, 1993.
25. Tatjana Dumas-Rodica, *Louis Adamic et l'identité slovène. Chapitre IV - Louis Adamic, journaliste littéraire ou auteur politiquement engagé ?* - p. 424-446, v III delu disertacije z naslovom *Les Slovènes Américains: Ecriture et identité*, Université de Saint-Etienne, 1998.
26. Novak, B. C., Prizadevanja Louisa Adamiča... - *Dve domovini*, 9, 1998.

bilo ne Izraela, ne svobodne Slovenije, ne svobodne Hrvaške, ne svobodne Združene Evrope, niti še ni bilo svetovne organizacije, kot so Združeni narodi, kar je zdaj že samoumevna realnost. Ni sicer še svobodne Srbije, niti svobodnega Balkana, čeprav se že vidi na obzorju, o svobodni Svetovni državi se pa še niti ne govori. Ko je Adamič že deloval "za svobodno Slovenijo", kdo je pri nas o tem že razmišljal? "V nobeni jugoslovanski deželi, pri nobenem jugoslovanskem narodu ni bilo tolikšne samozavesti, tolikšnega navdušenja nad ustvarjanjem svoje lastne države. Tega sem se zavedel šele med zasedanjem slovenskih odposlancev, ki se je začelo v Kočevju 1. oktobra 1943" je na kočevskem zboru zapisal Milovan Djilas. - OF je na osvobojenem ozemlju začela graditi svoj državni in upravni aparat, zlasti po črnomaljskem zasedanju narodnoosvobodilnega sveta (SNOS) februarja 1944.[27]

V svoji zdravici na čast predsednika Billa Jeffersona Clintona je 21. 6. 99 na Brdu predsednik Milan Kučan naštel slovenski doprinos Ameriki, od ustoličenja karantanskih vojvod, ki je navdahnilo Jeffersonovo *Deklaracijo neodvisnosti*, do slovenskih Američanov, med katerimi je poudaril Louisa Adamiča.

"Adamičevo pisanje ni ravno visoke kvalitete. Adamič pač ni bil popoln. Adamiča-umetnika sploh ni. Le zakaj se spleta mit o Adamiču?"

Tega mnenja je tudi dr. Jerneja Petrič: "Težko bi bilo vse ugotovitve, ki jih je prinesel simpozij, strniti v enovit pregled. Morda bo še najbolje, če rečemo, da so se potrdile vsaj nekaterim že znane stvari: da Adamič kot pisatelj ni bil velik."[28] S Petričevo in njenimi "vsaj nekaterimi" pa se ne strinja sam voditelj in organizator simpozija v Minneapolisu, profesor Rudolph J. Vecoli: "Po izidu knjige *Rojakova vrnitev (The Native's Return* leta 1934, knjige, ki je prišla na seznam Kluba knjige meseca), si je Adamič, še ne štirideset let star, pridobil sloves dobrega ameriškega pisatelja."[29] Petričeva že dolgo ponavlja tezo, da Adamič "ni umetnik": "... ni čudno, da se Adamič... ni utegnil razviti do popolnosti. Carey McWilliams je o Adamiču leta 1935 zapisal: 'Zato pravim, da Adamič ima nekaj umetniških instinktov, da pa v prvi vrsti ni umetnik."[30]Petričeva je McWilliamsovo mnenje ponaredila, napačno ga je prevedla, spremenila mu je vrstni red besed, prestavila je nikalnico, in tako poantirala zaključek "ni umetnik". McWilliams je zapisal: " *he is not primarily an artist,*" kar pomeni "ni predvsem umetnik", torej ne samo umetnik, pač pa, kot nadaljuje McWilliams, tudi propagandist: "Adamič je v bistvu propagandist... pisatelj iste vrste kot Upton Sinclair... Toliko je bilo napisanega zadnje čase o razliki in enakosti med propagando in umetnostjo... da je imenovanje Adamiča i za

27. *Slovenska kronika XX. stoletja, 1941-1945, Nova revija,* 1996, 59 in 55.
28. Petrič, J., Znanstveni simpozij in spominske slovesnosti ob tridesetletnici smrti Louisa Adamiča. - *Slovenski koledar '82*, Slovenska izseljenska matica, 1981, 184.
29. Vecoli, R. J., Etnični pluralizem namesto asimilacije. - *Slovenski koledar '82*, Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, 1981.
30. Petrič, J., Ponovno: Adamič - pisatelj, da ali ne? - *Dve domovini, Two Homelands,* 1990. * Petričeva ponavlja, da "Adamič ni umetnik". Tudi za Cankarja smo že slišali *ex cathedra*, da "ni umetnik", ker pač gospodu ni všeč njegova "propaganda". Tudi Mao Ce Tung, Janez Pavel II in Winston Churchhill so gotovo "propagandisti svojih političnih nazorov"; če bi kdo razglašal, da niso umetniki, bi rekli, da tako ocenjevanje ni na mestu, da je arbiter krivičen in da ga vodi politična zloba. Rekli bi, da gre za slab okus in na misel bi nam prišla *Pisma mračnjakov*. Sam nerad uporabljam velike besede, pesnik, umetnik, preveč so zlorabljane tako za afirmiranje kakor tudi za negiranje. Vendar imajo naši zli arbitri prav, če veljajo estetska merila, s kakršnimi meri Ivana Cankarja ljubljanska nadškofija.

propagandista i za umetnika najbrž prehitevanje nadaljnjega razpravljanja o že kar boleče zlorabljenem zaključku.""[31]

"Nadaljnje razpravljanje" se je ponavljalo še dolgo po Adamičevi smrti, vse do nepriznavanja umetniške vrednosti v delu Normana Mailerja in se končalo s priznanjem, da gre za "literarni žurnalizem... za literaturo najvišjega reda." Profesorica Tatjana Dumas-Rodica je postavila na pravo mesto tudi Adamiča: "Tako kot Mailer je tudi Adamič v svoji pripovedi ves čas prisoten... (Adamičevo) delo ima nedvomno literarne kvalitete..."[32]

Mladi, 35-letni Adamič je na ameriško pisateljsko družbo in na Careya McWilliamsa naredil tak vtis, da je le-ta o njem napisal celo knjigo; z njo je poskusil razložiti, kakšna vrsta osebnosti je Louis Adamic. Ne gre samo za panegirik, knjiga je vsestranska in izčrpna raziskava Adamičevega dela, opisovanje Adamiča kot pisatelja in umetnika, obenem pa tudi razpravljanje o zastarelosti umetnostnih teorij v preteklosti: "Če rečemo, da je pisatelj v bistvu propagandist, menim, pomeni to, da moramo koncem koncev brez potrebe pripustiti teorijo o tem, kaj je umetnost in kaj je propaganda... Umetnik se je v času svetovne vojne vedno bolj zavedal dejstva, da se je na nek način oddaljil od umetnostnih teorij preteklosti... Umetnik v času socialne tranzicije zapusti nekdanje umetnostne ideologije in se loti preoblikovanja svojega sveta, sveta umetnosti tako, da se na novo oprime izkušenj... V prehodnem obdobju umetnost postaja vedno bolj propagandistična."[33]

Vatro Grill je v Adamičevem pisanju našel "vse dobro znane poteze psihološko ostrovidnega opazovalca, ki gleda na okolje predvsem duhovno in nato še z lastnimi očmi, poteze rojenega pripovedovalca, ki najde veselje in zadovoljstvo v rabi besede kot posode vsega lepega in resničnega.[34]

Ne samo Američani, ki poznajo Adamiča, tudi številni poznavalci na Slovenskem vidijo v njegovem delu tudi umetniško vrednost:

"Zgodovina je dala Grillu prav, saj je Adamič objavil v tridesetih kar nekaj knjig, ki so ga uvrstile med najboljše, najbolj pripovedne pa tudi med najbolj kritične ameriške pisatelje tistega časa."[35]

"V Adamičevih knjigah najdemo kar nekaj vznesenih ljubezenskih impresij, kakršna je tista v uvodnem poglavju *Moje rojstne dežele*. In če bo v nepredvidljivih zgodovinskih pretresih prihodnjih slovenskih rodov Adamič-borec nekega dne morda utonil v pozabo, ga bodo brezčasni poetični utrinki, pa naj so se mu še tako nehote zapisali, verjetno preživeli."[36]

"Kaj sem pravzaprav vedel o pisatelju? Vedel sem, da je bilo in je neizpodbitno, da je med literarnimi umetniki s slovenskim poreklom edini dosegel slavo, ki je ne bi bilo napačno imenovati

---

31. Carrey McWilliams, *Louis Adamic et Shadow-America*, Arthur Whipple, Los Angeles 1935, na str. 47, 58, 59, pravi: "*Hence I say that Adamic has some of the instincts of an artist, but that he is not primarily an artist.*" Petričeva je v svojem prevodu spremenila besedni red in obenem smisel Carreyevega stavka: "... v prvi vrsti ni umetnik" pomeni, da A. pač ni umetnik; "... ni predvsem umetnik" pa pomeni, da je A. tudi še kaj drugega. Prevod dr. Petričeve bi bil pravilen, če bi McWilliams napisal "... he is primarily not an artist".
32. Na str. 438 in 440 v disertaciji prof. Tatjane Dumas-Rodica.
33. McWilliams, *Louis Adamic & Shadow America*, 1935, str. 64, 67, 69, 70.
34. Vatroslav Grill, *Med dvema svetovoma*, MK, Ljubljana, 1979.
35. Jurak, M., Louis Adamic and Vatro Groll: a Partnership of Equals? - *Intelektualci v diaspori*, ZRC SAZU, Ljubljana 1999.
36. Žitnik J., Louis Adamič, Slovenec, Američan, opazovalec, borec, 'poet'. - *Dve domovini, Two Homelands*, 9, 1998.

mednarodna, četudi njenega impulza niso preskrbela besedila, napisana v slovenščini."[37]

Prof. Glavan se je v razpravi vprašal, le zakaj Adamiča še zdaj, pol stoletja po smrti, študirajo in prevajajo v dveh najbolj kultiviranih deželah sveta, v Franciji in na Japonskem

"Adamič je bil ameriški komunist."

To je samo ponavljanje stare obtožbe, da je bil Adamič član ameriške Partije. Prof. Matjaž Klemenčič našteva o tem obsežno literaturo. "Obe Kobalovi knjigi (*Svetovni potnik pripoveduje* in *Slovenec v službi FBI*), Ivana Molka *Slovenska priseljenska zgodovina* kot tudi članki dr. Mirka Markovića in Strahinje Maletića v knjigi *Jugoslovenski napredni pokret u SAD i Kanadi* ter predavanje gospe Mary Molek na srečanju, ki ga je priredila *Society for Slovene Studies* leta 1980, 'obtožujejo' Adamiča, da je bil sopotnik oziroma celo član Komunistične partije Združenih držav Amerike, kar naj bi bil glavni vzrok za Adamičevo podporo jugoslovanskim partizanom med drugo svetovno vojno. Ti avtorji so Adamiča prav tako obtoževali, da je bil sovjetski vohun in da so bile organizacije, v katerih je deloval in jim predsedoval, pod kontrolo agentov Kominterne."[38]

"Napačna je trditev, da je bil Adamič ameriški komunist. FBI ga je sicer skrbno nadzirala. Poročilo OSS 4. 1. 1943 pravi, da je Adamičeva politična filozofija "na levi, vendar ne pretirano. Občuduje dosežke Sovjetske zveze, vendar skoraj gotovo ni komunist. Globoko je predan Ameriki in ameriški ideji in je v bistvu ostal kmet in individualist." [39]

Adamičevo nazorsko usmerjenost je dobro označil Christian: "Za mnoge Amerikance je bil, če že ne čisto "rdeč" pa vsaj komunistični simpatizer; to, da je podpiral Jugoslavijo, ki je bila anatema v Moskvi, izgleda da ni štelo. Komunisti (stalinisti, op. T. K.) pa so ga na drugi strani zmerjali zaradi podpiranja Judov v Palestini in zaradi titoistične usmerjenosti."[40] Naj k tej karakteristiki dodam še to, da ga tudi katoliška Cerkev ne mara,[41] da je bil trn v peti na desni in levi, sovražili so ga reakcionarji, boljševiki in fundamentalisti, ni čudno, da so ga na koncu morali ustreliti.

V nasprotju s trditvami, da bo Adamič pozabljen, smo slišali tudi: - **"Adamič bo ostal v spominu kvečjemu kot začetnik pluralizma v ZDA."**

Prof. Edi Gobetz je podobnega mnenja: *Louis Adamič je mednarodno znan slovenski priseljenski pisatelj, ki je popularizira koncept Amerike kot naroda narodov, kar je pripeljalo l. 1972 do kongresne definicije Amerike kot pluralistične družbe."* [42]

Podobno piše tudi Bogdan C. Novak: "Preden se je začela druga svetovna vojna, se je Louis Adamič že uveljavil kot pisatelj in položil temelj za pozneje tako popularna etnična raziskovanja."[43]

B. Pogačnik: "Še prav posebej se je Adamič kot gigant lotil ogromnega premika s svojo knjigo '*Narod narodov*', premika, ki ga zgolj kot politik ali zgolj kot pisatelj ne bi zmogel. Gre namreč za premik, ki je tudi danes osnova ameriški in svetovni etnični politiki."[44]

Harvardova *Enciklopedija ameriških etničnih skupin*[45] se uvodoma začne takole: "Med veliko krizo tridesetih let je popularni pisatelj in žurnalist Louis Adamic zasnoval projekt, za katerega je verjel, da bo vzbudil zanimanje po vsej Ameriki o sami sebi.' To naj bi bila 'velika enciklopedija o ljudstvih Združenih držav, od Indijancev do poslednje priseljenske skupine.' Prikazala naj bi 'v vseh

37 Debeljak, A., Louis Adamič in navdih kozmopolitizma. - *Louis Adamič - svetovljan.* - Občina Grosuplje, 23. marec 1998.

38. Klemenčič, M., Ideološka naravnanost Louisa Adamiča.- *Borec* 11-12, 1983.

39. Biber, D., Louis Adamič v arhivih OSS, *Borec*, 8-9, XL, 1988

40. Christian, H. A., *Louis Adamic: A Checklist*, Kent State University Press, 1971, xiii.

41. Mohorjeva družba v Gorici je izdala Kobalovo knjigo *Svetovni potnik pripoveduje*, ki prikazuje Adamiča kot človeka slabega značaja.

42. Gobetz, E., *Slovenian Heritage*, vol. I, Slovenian Research Center of America Inc, Ohio, 1980, p. 185.

mogočih podrobnostih, iz kakšnega človeškega gradiva je narejena Amerika. Tako delo' je napisal, 'bi kaj lahko zrevolucioniralo ameriško pisanje in presnovalo vse predstave o Združenih državah.' Bilo bi 'neprecenljive vrednosti za tisoče... šolskih ravnateljev in učiteljev... in za knjižničarje ter socialne delavce.' Tako delo bi bilo 'všeč ne le novim Amerikancem in njihovim priseljenim staršem, ampak tudi Ameriki kot celoti'."[46]

Potiskanje Adamiča v pozabo mi je še zdaj nerazumljivo.

Da ne bi na Adamiča pozabili, skrbi tudi druge: "Bojim se, da bo Lojze pozabljen, kakor je bil pozabljen v Ameriki že marsikdo, ki bi moral biti zapisan na pristojnem mestu z zlatimi črkami... Kaj bomo napravili tukaj, da se vsaj med nami ohrani njegov spomin, še ni nič gotovega."[47]

Edi Gobetz mi piše 17. sept. 1998: "Adamič ostane zanimiv za Slovenijo in Ameriko, čeprav doslej za vsako iz različnih razlogov."

- **"Adamič se je sam ustrelil."** Tako vsaj pravi uradno poročilo o njegovi smrti. *Coroner* države New Jersey v *post mortem* dokazuje, da gre za samomor. Poleg njegovih dokazov mi je prof. Christian dodal še enega: V garaži, kjer so našli Adamiča ustreljenega, da je bil odtok zamašen. Zamašil naj bi ga Adamič sam, da bi za požar razlita nafta ne odtekla, saj je bil odtok pokrit z neko omaro, da nihče razen Adamiča ni vedel zanj. Tudi France in Olga da po tem dokazu zdaj verjameta, da je šlo za samomor. Vendar me Christian s tem ni prepričal. Jaz sam v razlago o samomoru ne verjamem. Sklepam, da se je Adamič s svojim pisanjem zameril na levi in desni ekstremistom vseh barv, nacistom in fašistom, belim in črnim, ustašem in četnikom, makartijevcem, stalinistom in fundamentalistom, domači in svetovni reakciji. Adamiča so na splošno zadovoljstvo likvidirali na tipično ameriški način. (Sicer pa ne streljajo samo v Ameriki, tudi pri nas v Sloveniji. Bojim se, da je ni dežele na svetu, kjer ne bi "reševali problemov" s kroglo.) Louis Adamič je bil borec, boril se je za resnico. Na misel mi prihajajo Župančičevi verzi:

P.S. Še to;
- za direktivo! - nekdo
zasviral ondan je pri naši zabavi -
takoj smo mu gosli razbili na glavi.
In veš zakaj? Na uho to novico:
bil je še mlad - pa je sviral resnico!

43. Novak, B. C., Prizadevanja Louisa Adamiča. - *Dve domovini*, 9, 1998.
44. Pogačnik, B., Portret pisatelja in politika Louisa Adamiča. - *Delo* 9. 4. 1981.
45. *Harvard Encyclopedia of American Ethnic Groups*, University Press, 1980.
46. Citati iz Adamičeve knjige *Moja Amerika*, 1938.
47. Kuhel, M., pismo Tonetu Seliškarju 5. 12. 1951; v: Rozina Švent, Pomen osebnih pisem. - *Dve domovini, Two Homelands*, 9, ZRC SAZU, 1998.

KRONIKA, JUBILEJI, KULTURNI DOGODKI

TURISTIČNO DRUŠTVO ŽUPANOVA JAMA GROSUPLJE – 40 LET DELOVANJA

*Marija Samec**

Turistično društvo Županova jama Grosuplje je praznovalo leta 1999. 40 let svojega delovanja. Ustanovljeno je bilo leta 1959. in od tedaj dalje neprekinjeno skrbi za Županovo jamo, vključuje pa se tudi v vse akcije, ki promovirajo Grosuplje in kraje v občini, ki nimajo svojih turističnih društev.

Zavod Taborska jama

Županovo ali Permetovo jamo je odkril župan občine Št. Jurij pri Grosupljem Josip Perme s prijatelji 26. maja 1926. leta, uradna otvoritev pa je bila 15. maja 1927. leta, ko so v brezno že vodile postavljene lesene stopnice, kapnike pa so osvetljevale karbidne luči. Jamo je oskrbovala županova družina in tudi po jami so obiskovalce sami vodili.

Med drugo svetovno vojno je bila jama zaprta, po vojni, leta 1945, pa je prešla kot naravna znamenitost v državno last. Še istega leta je bil ustanovljen Zavod Taborska jama in predsednik prvega upravnega odbora je bil Jože Bavdek. Jama ni bila več privatna lastnina, zato so jo poimenovali po bližnji cerkvici Tabor – Taborska jama.

Turistično-olepševalno društvo Grosuplje

Že od leta 1953. se je pojavila potreba po Turistično - olepševalnem društvu, zato so Janeza Lesjaka zadolžili, da uporabi svoje izkušnje v turizmu in ustanovi Turistično društvo Grosuplje.

Ustanovni občni zbor Turistično-olepševalnega društva Grosuplje je bil 22. marca 1959, prva seja pa 27. maja 1959. Za predsednika je bil izvoljen g. Janez Lesjak, takratni direktor tovarne Motvoz in platno. V upravljanje je društvo dobilo Taborsko jamo in ves čas tesno sodelovalo z Zavodom za spomeniško varstvo in Inštitutom za raziskovanje krasa iz Postojne. Prevzeti pa je bilo treba tudi začetne postopke pri graditvi gostišča ob jami.

Dela v jami

Takoj, ko je turistično društvo prevzelo jamo, je bilo potrebno popraviti vhodna vrata, zamenjati po celi jami dotrajane lesene ograje in jih nadomestiti s postavitvijo 300 železnih stebričkov in 700 m aluminijastega kabla. Ker pa aluminij ni primeren za vlažne razmere v jamah, smo kasneje uporabili kabel, prevlečen s plastiko.

Od 50-letnici odkritja jame smo postavili spominsko ploščo v Permetovi dvorani.

Svetloba, toplota in vlaga ter vedno več obiskovalcev povzročajo tudi rast mahu in alg po kapnikih. Vsaki dve leti je potrebno prebarvati ograjne stebričke in napeti nove vrvi.

---

* Grosuplje 1290, Ljubljanska c. 35, prof., bibliotekarka.

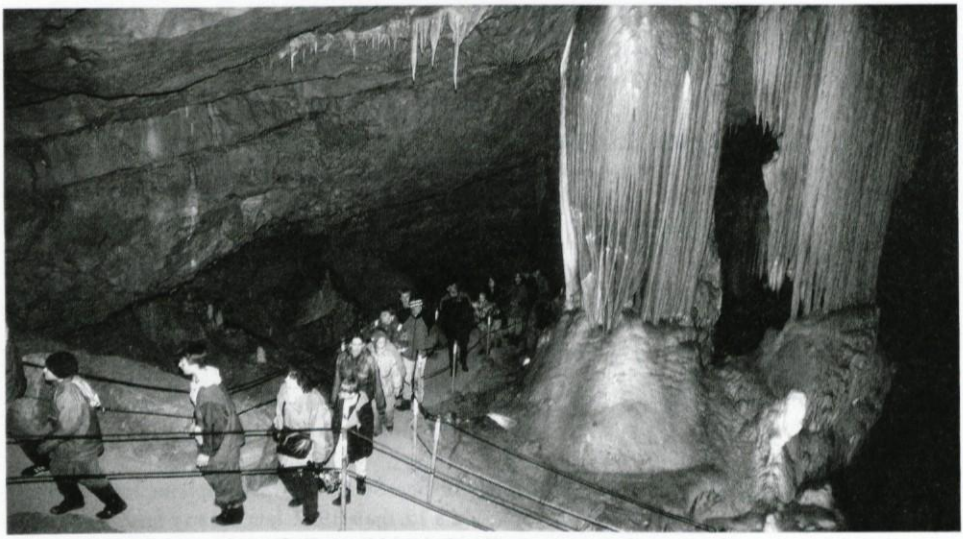

Matjaževa dvorana s prestolom

Urejanje poti po jami

Stopnice v jami so bile tudi povečini lesene in postopno smo jih zamenjavali z betonskimi: v Ledenici je 45, med Permetovo in Veliko dvorano pa 20 stopnic. Leta 1961 smo zabetonirali stopnice ob vhodu v Ledenico. Ko je bila leta 1987 za obiskovalce dostopna še Zadnja dvorana, smo zanjo naredili prehod iz Matjaževe dvorane. Na dnu te dvorane smo uredili prostor za okoli 50 ljudi, ga zavarovali in iz višine 8 m spustili železne stopnice. Zavarovali smo tudi 35 m globok prepad in postavili ustrezno razsvetljavo. V Matjaževi dvorani smo uredili položnejšo pot, na mestu stare pa postavili razgledno ploščad.

Poti, ki so postale nevarne za obiskovalce, smo sproti popravljali. Ves gradbeni material smo v jami ročno v vedrih prenesli preko 400 stopnic, prav tako pesek za posipanje poti, ki jih je v jami okoli 600 m. Skoraj 100 % vlaga v jami ne prizanaša ničemur, zato čaka na popravilo še dosti stopnic in podestov.

Električna napeljava v jami

Ob prevzemu jame je bilo potrebno ponovno napeljati tudi električno napeljavo. Leta 1953 je bila napeljava obnovljena, vendar s starimi rabljenimi kabli, zato smo leta 1964 napeljali nov daljnovod s Spodnje Slivnice in po jami je bil položen nov kabel. Ves čas smo zamenjavali in posodabljali tudi svetlobna telesa za osvetljevanje kapnikov in poti po jami.

Zaradi varnosti obiskovalcev je potreben stalen nadzor nad električno napeljavo in svetlobnimi telesi in prav v zadnjem času spet kličejo po obnovi in posodobitvi.

Gostinski lokal ob jami

Upravni odbor Zavoda Taborska jama je na seji 22. 2. 1958. leta sklenil, da je potrebno pri jami postaviti gostinski lokal in naročili so načrte za gostišče in zaprosili za kredit.

Občina Grosuplje je prevzela nadaljnje postopke pri graditvi gostišča ob jami. Načrt je izdelal arhitekt Rudi Mačus, Gradbeno podjetje Grosuplje pa je z gradnjo končalo 1961. leta. Leta 1963 je stavbo prevzelo Trgovsko podjetje Tabor in odplačalo tudi vse kredite. Še danes je kljub mnogim zapletom lastnik stavbe. Gostinski lokal je od časa do časa zgledno deloval, čeprav se je do danes zamenjalo kar 18 najemnikov.

Urejanje okolice jame

Leta 1953 je občina Grosuplje zaščitila okolico jame in prepovedala sečnjo okoli nje. Odkopali smo le zemljo pred gostiščem, da smo pridobili prostor za dvorišče in parkirišče. Pri razcepu cest ob dovozu k jami smo razširili cesto, da so lahko tudi avtobusi obračali. Domačini se del v jami in okoli nje niso udeleževali.

Leta 1956 je bil postavljen lesen kiosk za prodajo vstopnic in spominkov, leta 1986 pa smo v ta namen postavili brunarico. Na odcepu k jami smo ob 50-letnici odkritja jame postavili iz brun narejen pano z napisom Taborska jama, ki smo ga po letu 1992 spremenili v Županova jama.

Turistično društvo Županova jama Grosuplje skrbi tudi za urejanje poti, ki vodijo k jami. Na pobudo našega društva je občina Grosuplje leta 1996 položila asfalt na cesto od Velikih Lipljen do odcepa k jami.

Pred jamo sta postavljeni dve klopici za počitek, saj je enourni ogled jame z mnogimi vzponi in spusti po stopnicah zelo naporen. Zabetonirani odtočni kanali preprečujejo poškodbe poti do jame. Vhodni del jame je ob dežju vedno moker in blaten. Stari kiosk je bil premajhen, za novega, večjega, pa je bilo potrebno leta 1995. pridobiti vsa potrebna dovoljenja za adaptacijo starega objekta, pripraviti betonske temelje ter visok oporni zid in tlakovati dvorišče pred njim. V novi kiosk, ki je bil dokončan leta 1996, sta napeljani tudi voda in elektrika, z žarometom pa je razsvetljena pot do jame.

Kapniške tvorbe v novoodkriti in za obiskovalce še nedostopni Igorjevi dvorani

Nasproti kioska stoji kozolček s tablo, na kateri je zapisan kratek opis jame in informacije o odprtosti. V kiosku obiskovalci poleg vstopnic dobijo tudi osvežilne pijače. S tako ureditvijo smo dosegli, da turistično društvo oskrbuje obiskovalce v celoti, ker gostišče ne deluje. Vsak, ki pride v jamo, ne išče tudi gostinskih uslug, in vsak, ki išče gostinske usluge, ne želi obiskati tudi jame.

Preskrba z vodo

Preskrba z vodo je predstavljala stalen problem, zato smo leta 1988, predsednica turističnega društva je bila tedaj ga. Julijana Eršte, napeljali vodo iz vodovoda v Velikih Lipljenih s finančno soudeležbo trgovskega podjetja Tabor in Turističnega društva Grosuplje.

Po prihodu iz jame si sedaj lahko obiskovalci umijejo roke in obutev pri novi fontani, ki je bila postavljena leta 1996. Ta je zahtevala tudi nov vodovodni priključek.

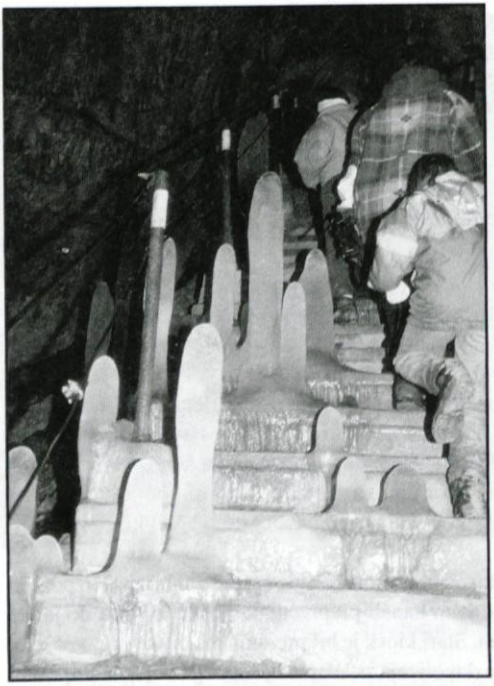

Ledeni kapniki so redka zanimivost Ledenice

Čiščenje jame

Veliko pozornost posvečamo čiščenju in vzdrževanju poti po jami. Stopnice čistimo tedensko, celo jamo po enkrat na leto. Vsako leto posipamo poti s peskom in vsakokrat 4-5 m^3 peska v vedrih ročno raznosimo po jami. Večkrat je bilo potrebno tudi prepleskati varovalne ograje v jami in zunaj nje, prav tako tudi vhodna vrata.

Nova odkritja v jami

Radovednost, ali so še kakšni novi rovi v jami, je gnala raziskovalce, da so jamo pogosto obiskovali. To so bili člani jamarskih društev: Železničar iz Ljubljane, Vinko Paderšič iz Novega mesta, Črni galeb iz Prebolda, iz Kočevja, Ribnice in Kranja. Našli so več manjših rovov, le pod Veliko dvorano je v globini 15 m večja vzdolžna jama, dostopna samo jamarjem.

Leta 1995 so jamarji Jamarskega kluba Železničar iz Ljubljane pod vodstvom Igorja Perparja v pokončnem rovu nad Zadnjo dvorano odkrili novo, 30 m dolgo dvorano, z lepimi kapniki, ki pa za obiskovalce ni dostopna. Po odkritelju smo jo poimenovali Igorjeva dvorana.

Promocija jame in Grosupljega

Veliko pozornost smo člani Turističnega društva posvečali promociji jame in okolice. Tiskali smo razglednice in prospekte. Postavljali in popravljali smo smerokaze in reliefne zemljevide ob poteh proti jami.

Leta 1992 se je med krajani okoliških vasi pojavilo mnenje, da bi spremenili ime; Taborska jama je zopet postala Županova jama. To preimenovanje je društvu povzročilo velike težave in zmedo pri obiskovalcih. Uničena je bila namreč blagovna znamka, grajena od leta 1952. dalje. Za novo ime, Županova jama, ve le ozek krog ljudi, čeprav je bilo to ime pred vojno že v rabi. Tudi v strokovni literaturi se novo ime ne bo kmalu uveljavilo. Celo v novem Atlasu Slovenije (Mladinska knjiga, 1996) so na tem področju zapisane kar tri jame: Ledenica, Taborska jama in Županova jama.

Novo ime je zahtevalo tudi spremembe napisov pred vhodom na parkirišče pred jamo, na usmerjevalnih tablah ob cestah, vendar imajo obiskovalci jame še vedno težave s starim in novim imenom, saj iščejo vsaj dve jami, Taborsko in Županovo.

Turistično društvo je izdajalo tudi raznovrstni propagandni material, po spremembi imena tudi nove razglednice z novim imenom. S promocijskimi nastopi se vsako leto pogosteje pojavljamo tudi v medijih: v časopisih, revijah, na radiju (državnem in lokalnih po celi Sloveniji) in televiziji.

V letu 1996 je snemala v Županovi jami TV Slovenija. Ta oddaja je bila prikazana tudi na satelitski televiziji 3 SAT in odmevi iz tujine so bili ugodni. V jami je snemala tudi TV 3 za oddajo

Ob 70-letnici odkritja jame je TD Županova jama Grosuplje postavilo spominsko ploščo na županovi hiši v Ponovi vasi. Na sliki: desno predsednik TD Županova jama Grosuplje Miro Vreg in na levi županov sin Jože Perme.

TV razglednica, razmnoženi tudi na videokaseti, ki prikazuje življenje in delo v občini Grosuplje. V oddaji za mlade Lahkih nog naokrog se je med kraškimi znamenitostmi Dolenjske predstavila tudi Županova jama.

Turistično društvo Županova jama Grosuplje vsako leto izpelje obširno propagandno akcijo v različnih medijih, da bi pridobili čim več obiskovalcev. Ker je Županova jama primer šolske učne jame, predstavljajo velik del obiskovalcev šolski otroci, ki potrebujejo tudi osnovne informacije o jami, zato vsaki dve leti na novo izdamo propagandno gradivo o jami, razglednice, letake ter drugo slikovno in besedno gradivo.

Prireditve v jami

Ob jami so se vrstile tudi mnoge prireditve, ki so zbrale kar precej obiskovalcev. Pogoste so bile veselice s plesi, saj je bilo posedanje na klopeh pod drevesi prijetno in naravno čisto okolje je privabljalo obiskovalce. Večji in zahtevnejši prireditvi ob jami v organizaciji našega turističnega društva sta bili kresna noč in polharija.

V jami so pogosti koncerti pevskih zborov, ki zaradi dobre akustike in zanimivega ambienta privabljajo veliko gledalcev in poslušalcev.

Leta 1986 smo slovesno obeležili 50-letnico jame v prisotnosti imanentnih gostov. Slavnostni govornik je bil dr. France Habe. 26. maja 1996, ob 70-letnici odkritja jame, je Turistično društvo Županova jama Grosuplje na rojstni hiši župana Permeta v Ponovi vasi odkrilo spominsko ploščo. Dogodek je zabeležila tudi TV Slovenija in posnetek predvajala v televizijskem dnevniku.

Turistično društvo Županova jama Grosuplje je izdalo tudi monografijo o jami z naslovom **Županova jama – 70 let**. V njej je zaobjeto vse delo z jamo od njenega odkritja do danes in načrti za nadaljnji razvoj.

Ob svoji 40-letnici je 13. 6. 1999 Turistično društvo Županova jama Grosuplje priredilo proslavo in koncert pevskih zborov v jami. Na lepo obiskani in zanimivi prireditvi se je zbralo lepo število udeležencev, da smo skupaj slovesno proslavili 40 let uspešnega dela.

Znani obiskovalci jame

Jamo so obiskali mnogi znani ljudje, med njimi se županov sin Jože Perme spominja ljubljanskega škofa dr. Antona Bonaventure Jegliča, slikarja Božidarja Jakca in Juša Kozaka, ki je vodil svoje dijake v jamo. Tedanji zunanji minister g. Lojze Peterle si je tudi ogledal dolenjsko podzemno lepotico. V njej so snemali mnoge domače in tuje filme, naj omenim le Kekca in Pastirce.

V zadnjem času so si jamo ogledali tudi jamarski strokovnjaki iz vsega sveta, udeleženci mednarodnega jamarskega kongresa, ki je bil v Postojni, ter predstavniki Fondacije Ana, v delegaciji pa so bili domači veljaki ter veleposlaniki in konzuli tujih dežel.

Vodniki po jami

Kot vodniki po jami so bili najprej člani Permetove družine, oče in sinova, skupaj z njimi in kasneje pa je že vodil tudi Janez Trontelj. Po vojni pa je to delo prevzel **Franc Kanduč**, ki vodi obiskovalce po jami še danes kljub svojim 75 letom že celih 46 let. Nekaj časa je to delo opravljal M. Šabič, od leta 1991. pa tudi predsednik turističnega društva **Miro Vreg**. Vodnik mora dobro poznati jamo, priporočljivo pa je znanje tujih jezikov, saj se v jami oglasijo tudi tujci, predvsem tisti, ki hodijo po evropski pešpoti E6.

Turistično društvo nima zaposlenega poklicnega vodnika po jami, vse delo opravljata dva volonterja, ki morata biti na voljo, kadar se najavi kakšna skupina, drugače pa je jama odprta od aprila do novembra ob sobotah, nedeljah in praznikih.

Predsedniki turističnega društva

Predsedniki Turističnega društva Županova jama Grosuplje, ki so veliko energije, organizacijskih sposobnosti in prostovoljnih ur dela vložili v društveno delo, so bili:

Janez Lesjak st. od 1953. do 1987. leta,
Julijana Eršte od 1987. do 1990. leta in
Miro Vreg od leta 1991. dalje.

GIZ – Gospodarsko interesno združenje turističnih jam

Turistično društvo Županova jama Grosuplje je ustanovni član Gospodarskega združenja turističnih jam. Združenje skrbi za razvoj ter promocijo turističnih jam in za povezovanje med njimi.

Včlanjeni smo tudi v Turistično zvezo Slovenije, Turistično zvezo Grosuplje in v Jamarski klub Železničar iz Ljubljane, sodelujemo pa občasno tudi z Inštitutom za raziskovanje krasa iz Postojne, Fakulteta za naravoslovje in tehnologijo pa je v jami izvajala različne meritve.

Jamska transverzala

Kot plod sodelovanja med turističnimi jamami je nastala Jamska transverzala, ki povezuje 21 turističnih jam, med katerimi sta 2 rudnika, ki so opremljene za sprejem obiskovalcev. Ob nakupu knjižice Jamske transverzale ima obiskovalec teh 21 turističnih jam 30% popusta pri nakupu vstopnic.

Izleti in pohodi

Člani našega društva so aktivni tudi pri izletništvu in pohodništvu. Družno z vsemi, ki jih zanima domoznanstvo, obiskujemo znamenitosti v naši okolici, saj moramo kot turistični delavci poznati svoj kraj. Po znanih in manj znanih poteh nas vodijo domači vodiči, včasih pa povabimo tudi strokovnjake za določena področja in ves čas se trudimo navezati stike s sosednjimi turističnimi društvi.

Moja dežela – lepa, urejena in čista

Že vrsto let se naše turistično društvo pridružuje vseslovenski akciji Moja dežela – lepa, urejena in čista, ki naj bi vzpodbudila krajane, da bi polepšali svoj kraj in svoje bivalno okolje. Rezultati te akcije so že vidni, saj vsako leto ugotavljamo, da se urejenost kraja in okolice izboljšuje.

Prireditve na Grosupljem in okolici

Po vsakoletnem ocenjevanju urejenosti naselij, hiš in javnih objektov in zaradi sodelovanja v državni akciji Naša dežela - lepa, urejena in čista organiziramo prireditev Zlata jesen - leta 1999. je bila že 6. - na kateri podelimo priznanja za celoletni trud najlepše urejenim domačijam in ustanovam. To prireditev smo poskušali prenesti tudi v tiste krajevne skupnosti, ki nimajo svojih turističnih društev. V Žalni smo izvedli odmevno proslavo, potem je ta ideja zamrla.

V sodelovanju z Glasbeno šolo Grosuplje naše društvo pripravlja Božično-novoletne koncerte, na katerih se predstavljajo mladi glasbeniki, predvsem pa Pihalni orkester Glasbene šole Grosuplje. Soorganizirali smo kresovanje v Velikih Lipljenih.

Razstave

Turistično društvo sodeluje tudi na različnih razstavah, katerih cilj je promocija turistični krajev. Večkrat smo se pojavljali na sejmih Alpe – Adria, na Tednu vseživljenjskega učenja, prispevali smo razglednice iz svojega arhiva za razstavo starih razglednic in fotografij o Grosupljem in okolici, ki je bila postavljena v Družbenem domu na Grosupljem.

Mentorstvo

Vedno več študentov, tudi iz naših krajev, študira na Visoki šoli za turizem. Pogosto se oglasijo po pomoč pri seminarskih in drugih nalogah ali pa v našem društvu opravijo obvezni praktični del študija. V zadnjih letih je bil naš predsednik Miro Vreg mentor kar 4 študentom.

Priznanja

Turistično društvo Županova jama Grosuplje je poskrbelo, da so aktivni člani društva prejeli priznanja za svoje prostovoljno in požrtvovalno delo na turističnem področju.

Zlato priznanje Turistične zveze Slovenije so prejeli: Franc Kanduč, Anton Lavrih, Janez Lesjak st. in Jože Perme.

Srebrno priznanje Turistične zveze Slovenije so prejeli: Marija Kralj, Marjan Sajovic in Miro Vreg.

Grosuplje je prejelo tudi priznanji Turistične zveze Slovenije za urejenost kraja v državnem merilu: leta 1996. za **3. mesto** in leta 1998. za **1. mesto** med manjšimi neturističnimi kraji.

Leta 1999. pa je ob svoji 40. obletnici Turistično društvo Županova jama Grosuplje prejelo **Priznanje Turistične zveze Slovenije s srebrnim znakom.**

Načrti za bodočnost

Sama jama brez širše turistične ponudbe ne more zadržati obiskovalcev za daljši čas, zato je leta 1993 pripravil predsednik Turističnega društva Županova jama Grosuplje **Miro Vreg** idejni projekt **Turistično - rekreacijski center Županova jama - Tabor.** Z njim je prvi pokazal možnosti za razvoj celotnega področja Županove jame, Tabora in Gradišnice. Projekt bo terjal mnogo dela in sredstev, dal pa bo nova delovna mesta okoliškim prebivalcem in omogočil tudi pravi turistični razvoj Občine Grosuplje.

Razen ogleda jame, ki traja 1 uro, to področje obiskovalcem sedaj ne more nuditi nič drugega. Tako obiskovalcev ne moremo zadržati za dlje časa. Če želimo kaj storiti za turistični razvoj Županove jame in okolice, je potrebno zajeti v načrte za prihodnost širši kompleks od Tabora do Županove jame in urediti turistično- rekreacijski center, ki bi zadovoljil vse potrebe modernega turista.

Na tem območju že obstojajo naravna jedra: **Županova jama**, kjer je možen ogled kraške jame, **Tabor** kot kulturno-zgodovinski spomenik in nosilec kulturne ponudbe in **Gradišnica** kot široka planjava, primerna za ureditev športnega parka ter prostorov za piknike.

Županova jama - osrednja znamenitost

Jama bi tudi v novi ureditvi turistično-rekreacijskega centra ostala osrednji objekt, s katerim se prične obisk. Največja težava pri obisku jame so stopnice. Po dolgoletnem opazovanju obiskov v Županovi jami so vodiči ugotovili, da se vsaj 10% starejših obiskovalcev ne odloči za ogled jame že zaradi strmih stopnic brez počivališča do Ledenice, še nekaj pa se jih obrne nazaj pred stopnicami, ki povezujejo Ledenico in Srebrno dvorano. Z manjšimi posegi bi se dalo stopnice razbiti s počivališči in zmanjšati vzpone.

V jami bi bilo potrebno posebej osvetliti značilne jamoslovne pojave, da bi šolarji lažje sledili šolski kraški učni poti, ki bi morala biti na primeren način opisana tudi v posebni brošuri, da bi bila dostopna tako učiteljem kot učencem, pa tudi turistom.

Sodobni turist zahteva vedno večjo in vedno bolj kvalitetno ponudbo. Če za to ne bomo poskrbeli, bo tudi obisk v jami vedno bolj upadal.

Nove turistične točke

Bioenergetiki, ki so merili sevanja v jami in okolici, so ugotovili pozitivne tokove v sami jami in v okolici Puščave, zato je zanimivo tudi razmišljanje o speleoterapiji, zdravljenju v jamah.

Turistično društvo išče tudi nove ideje za razvoj turizma na Grosupljem in okolici. Kar nekaj primernih mest je, ki bi se jih dalo turistično urediti: bajer v Dobju kot prijetno kopališče, pozimi pa drsališče, na Kuclju in Koščakovem hribu pa rekreacijske in sprehajalne poti. Z Grosupljega bi se

bilo prijetno sprehoditi po urejenih poteh stran od prometne ceste do Tabora nad Cerovim in naprej do Županove jame. Prav tako bi lahko z Grosupljega na Boštanj ter na Radensko polje in po njem vodile urejene kolesarske poti. Za šolske skupine bi bila primerna naravoslovna učna pot od Županove jame in njene okolice na Radensko polje.

Turistično-informacijski center

Naše društvo ni zaprto v ozek krog svojega delovanja, pač pa sodeluje in se povezuje tudi z drugimi turističnimi društvi in sorodnimi organizacijami v občini Grosuplje in v sosednjih občinah: Ivančna Gorica, Dobrepolje in Velike Lašče. Vse zaineteresirane neprofitno seznanjamo o vseh prireditvah, možnih ogledih in storitvah v naštetih občinah, npr.: o muzejih, gostiščih, prenočiščih, športno-rekreativnih in kulturnih prireditvah.

Vedno več je tudi potreb po vodenih izletih po določem področju, po prostorih za piknike, po prenočitvenih zmogljivostih na podeželju. Nekatere probleme rešujemo sproti, za druge pa je potrebno več ljudi, časa in denarja. Za pridne, ki bi radi delali v turizmu, dela ne bo zmanjkalo.

Za TD Županova jama Grosuplje
Marija Samec

100. OBLETNICA ROJSTVA LOUISA ADAMIČA

*Mihael Glavan**

Stota obletnica rojstva našega velikega rojaka, uglednega slovenskoameriškega pisatelja Louisa Adamiča (1898-1951) je bila v Sloveniji deležna velike pozornosti v znanstvenih, kulturnih in prosvetnih krogih kot tudi v medijih. Največ kulturnih in šolskih prireditev je bilo v marcu 1998, in sicer v Adamičevi rojstni občini Grosuplje (nastop Pihalnega orkestra Glasbene šole in županov govor pri pisateljevem spomeniku, okrogla miza v občinski matični knjižnici, prireditev v Osn. šoli Louisa Adamiča, pogovor na lokalnem radiu, osrednja krajevna proslava, priložnostna brošura) pa tudi v Ljubljani (celovečerni koncert z recitacijskimi vložki iz Adamičevih del v slovenščini in angleščini v organizaciji Slovenske izseljenske matice, članki v dnevnem časopisju, literarni večer na 3. progamu Radia Slovenija, izid spominske znamke).

Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU je organiziral mednarodno konferenco z naslovom *Ob 100. obletnici rojstva Louisa Adamiča – Intelektualci v diaspori*, ki je potekala v portoroškem hotelu Emona v Bernardinu od 1.-5. sept. 1998.[1] Srečanja se je udeležilo 30 referentov iz Slovenije, Italije, Avstrije, Madžarske, Jugoslavije, Velike Britanije, Poljske, Rusije, Kanade in ZDA.

V okviru simpozija je bil celoten drugi dan izpolnjen z referati o Louisu Adamiču. Predstavilo jih je deset strokovnjakov iz Slovenije, Madžarske in ZDA. V dopoldanskem sklopu referatov s skupnim naslovom Adamič in izseljenci so predstavili svoje prispevke anglist in literarni zgodovinar Mirko Jurak iz Ljubljane, teolog in zgodovinar Mihael Kuzmič iz Ljubljane, umetnostna zgodovinarka Irene Mislej iz Ajdovščine in geograf Jože Velikonja iz Seattla. Spregovorili so o Adamičevem sodelovanju in povezavah z drugimi izseljenci, zlasti z nekaterimi vodilnimi slovenskoameriškimi kulturnimi delavci, npr. Vatroslavom Grilom (Mirko Jurak), Jožetom Miheličem (Mihael Kuzmič) in z vplivnimi italijanskimi priseljenci v ZDA, npr. Fiorellom la Guardio (Jože Velikonja). Irene Mislej je govorila o odmevih na Adamičevo literarno in politično delo v južnoameriškem slovenskem etničnem tisku.

V drugem delu Adamičevega dneva, posvečenem pisateljevim vezem z rojstno deželo, so bili predstavljeni prispevki pisateljevega brata Franceta Adamiča, nečaka Tineta Kurenta, zgodovinarke Rozine Švent, madžarskega politologa Imreja Szilágyja iz Budimpešte, zgodovinarja Matjaža Klemenčiča iz Maribora in Janje Žitnik z Inštituta za slovensko izseljenstvo. Prvi sklop referatov je temeljil predvsem na Adamičevi korespondenci. France Adamič je orisal pisateljeve predvojne stike s slovenskimi književniki, Kurent je predstavil svojo korespondenco s stricem, Šventova pa Adamičeve stike z I. Hribarjem, Kocbekom, Novačanom in Westrom. V drugem delu popoldanskega sklopa prispevkov sta prva dva referata govorila o Adamičevi viziji demokratične Slovenije v Jugoslaviji in v Evropi. Szilágy je Adamičeve poglede primerjal z idejami madžarskega politologa Oszkárja Jászija, Klemenčič pa s povojnimi prizadevanji Mihe Kreka in Cirila Žebota. Žitnikova je predstavila poskus pisateljevega osebnostnega portreta v razmerju do kulturnih, socialnih in etičnih vrednot obeh domovin. Adamič se ji je pokazal kot tenkočuten opazovalec družbe in posameznika, politični bojevnik pa tudi literarni izpovedovalec človeških stisk, občutij in pričakovanj.

V sklepu prvega konferenčnega dne so se udeleženci poklonili spominu na pokojnega profesorja Henryja A. Christiana, ki s svojimi znanstvenimi deli ostaja najpomembnejši raziskovalec Adamičevega življenja in dela v ZDA. Poznamo ga tudi kot avtorja prispevkov za naš Zbornik.

---

* Stična 140, 1290 Ivančna Gorica, prof., bibl. spec.

[1] Zapis je nastal na osnovi avtorjevega sodelovanja na konferenci, deloma pa povzema druge zapise o prireditvi.

PISATELJ JANEZ ŠEME
1909-1998

Jakob Müller

Pisatelja Janeza Šemeta je v naš Zbornik 1990 »pripeljala« njegova poliška rojakinja prof. Marija Janežič, ki je vedela, da profesor veliko piše, vendar večinoma samo za svoj predal.V prvi objavi nam je portretiral jubilanta, svojega prijatelja Lojzeta Uršiča, sicer prevajalca in jezikoslovca, v Zborniku 1992 se je etnografsko razpisal o lanu, nato o znameniti igralski družini Potokarjev, predlanskim pa o poliškem učiteljstvu. V občinskem časopisu mu je urednik Željko Kozinc na začetku devetdesetih objavil nekaj besedil, med njimi drobno, a dobro črtico, ki ga je prav očarala, toda zaradi Šemetove preobčutljivosti - pri objavah se je pojavilo nekaj napak - še bolj pa zaradi njegove vse bolj epske dolžine v zgodbah o poliških hišah se je sodelovanje v Naši skupnosti pretrgalo. Vendar mu je Mondena leta 1993 objavila 18 krajših domačijskih proz pod naslovom *Gabrovce, raj moje mladosti.*

Spomladi leta 1999 sem ga v Kranju obiskal, devetdesetletnika. Bil je živahen, bister, bogat v spominih in ves v mladostno vročičnem pričakovanju: Mohorjevi je ponudil v objavo svojo knjigo Va - Bi - Dom. V njej je opisal pet predvojnih let, ki jih je kot profesor preživel v Varaždinu, Bitoli in Domžalah. 3. julija pa je pri svojem sinu Juriju v Stražišču nepričakovano umrl.

Janez Šeme se je rodil 20. januarja 1909 v kmečki družini pri Bregarjevih na Polici očetu Janezu in materi Jeri, roj. Zajc (Podržajevi) iz Žalne. Bil je sedmi od osmih otrok. Četrti razred osnovne šole je obiskoval v Mostah, kjer je stanoval pri teti, poročeni s Potokarjem, in tako rasel skupaj s poznejšimi znanimi igralci Potokarji. Naslednje leto se je vpisal na poljansko gimnazijo, kjer se je navdušil za latinščino. Po maturi leta 1930 in prostovoljni vojaščini je jeseni 1931 vpisal na Filozofski fakulteti romanistiko. Pod C je imel izpit iz jugoslovanske književnosti in latinščine pri F. Bradaču, pod B je imel izpit iz primerjalnega slovanskega in romanskega jezikoslovja pri K. Oštirju, pod A pa izpit iz stare francoščine in provansalščine pri F. Šturmu. Poleg navedenih so ga učili tudi F. Veber, F. Kidrič, F. Ramovš, I. Prijatelj idr. Pisno diplomsko nalogo leta 1937 je naredil iz pedagogike pri K. Ozvaldu.

Še isto leto je odšel v službo na privatno frančiškansko gimnazijo v Varaždin, naslednje leto pa je dobil službo profesorja francoščine na državni gimnaziji v Bitoli, kjer je bil pravi jezikovni babilon: v učiteljskem zboru so govorili srbsko oz. hrvaško, nemško, francosko, rusko, češko, grško, turško, bolgarsko, romunsko, albansko in slovensko. Razen Šemeta sta bila tu namreč še dva Slovenca: prof. Juvan in katehet Turk, poznejši beograjski nadškof. Leta 1940, ob bliskavicah velike vojne, se je prof. Šeme vrnil v Slovenijo in začel učiti na meščanski šoli (današnji 5.- 8. razred osnovne šole) v Domžalah.

Nekateri od učencev so že hodili v šolo s kljukastim križem na prsih, ko se je Šeme poslovil od družine in domačih ter se javil kot prostovoljec, vendar je vojska razpadla pred spopadom, profesor pa je 11 tednov presedel v nemškem zaporu v Begunjah in Št. Vidu, nakar je odšel z družino v Ljubljano, okupirano od Italije. Tu je preživel vojno brez stalne zaposlitve: delal je na popisovalnem uradu Magistrata, honorarno učil na srednji glasbeni šoli italijanščino in zgodovino, na moščanski šoli italijanščino in matematiko, raznašal živilske karte pa spet učil v Šiški.

Po maju 1945 se je z družino preselil v Kranj, kjer je učil na gimnaziji francoščino, srbohrvaščino in slovenščino, honorarno pa še na 9 šolah, in sicer tako rekoč vse predmete razen telovadbe, risanja in petja. Glede na svoje darove pa bi lahko tudi te.

Prof. Šeme se je poleg latinščine, francoščine, italijanščine, nemščine in srbohrvaščine naučil tudi rusko, angleško in češko, srce pa mu je gorelo za tri umetnosti: glasbo, slikarstvo in pisateljevanje.

Prepeval je, drugi tenor, pravzaprav vse življenje: doma, v cerkvi, na vasi, pri frančiškanih v Ljubljani pod vodstvom Savelija in p. Ačka, v oktetu, ki ga je vodil Zupan, nekajkrat na predvojnem Radiu Ljubljana, v zboru Marka Bajuka v Rokodelskem domu, v Zboru za olepševanje neizogibnih nujnosti (ob osebnih praznikih in ob smrtih), v Akademskem pevskem zboru pod vodstvom Franceta Marolta in Rada Simonitija, v varaždinskem kvartetu, v profesorskem zboru v Bitoli in v Prešernovem zboru Petra Liparja v Kranju.

Nadarjenost za slikarstvo je kazal že v dijaških letih, ustvarjalna volja in moč pa se mu je razvila po petdesetem letu starosti. Naredil je nad 200 risb, grafik in akvarelov, največ pejsažev iz slovenskih hribov (Velika planina, Kamniška Bistrica, Jelendol pod Košuto, Sviščaki, Sava, Kupljenik, Krnški Lom, Zgornja dolina, Bohinjsko jezero, Koprivnik, Pokrovec, Zajamnik, Pokljuka, Uskovnica, Gorjuše, Triglav, Trška gora, Goreljek, Planina Javornik, Bovec, Tamar) in iz primorja, slovenskega in hrvaškega, tja do Dubrovnika pa tudi iz Avstrije in s Češke. Figuralika je redka: študije otrok, Starec, Tri gracije (oboje leta 1971 v Louvru ob gledanju Rembrandta), avtoportret, nekaj tujcev. Večkrat sta slikala skupaj s svakom Nikolajem Omerso.

Tudi pisateljevanju se je predal šele na začetku šestdesetih, prej je skrbel predvsem za družino, nato pa je pisal polnih 30 let, vse do konca. Zunanja pobuda so bile planine (Pokljuka), najprej za poezijo, kmalu pa tudi za prozo. Šeme je bil namreč izrazit epik z občutkom za podrobnosti, individualnost, posamično pa tudi za čustva. Vse – ljudi, naravo in dogodke, o katerih pripoveduje, pa povezuje on sam, njegova osebna doživetja in njegovi spomini.

Prvi tematski krog je domačijski svet Dolenjske: Polica, Kožljevec, Pance, Gatina, Žalna; ljudje: domači, sorodniki, sosedje, sovaščani, letoviščarji; živali, drevesa, predmeti, narava, svet otroštva, spominskih vračanj in obiskov. Ubesedeni portreti očeta, soseda Janezka, panškega strica, poliških učiteljev, lepe Lenčke, mladostnega Lada Potokarja, konja Črnija, čebelnjaka, hruške, etnografska

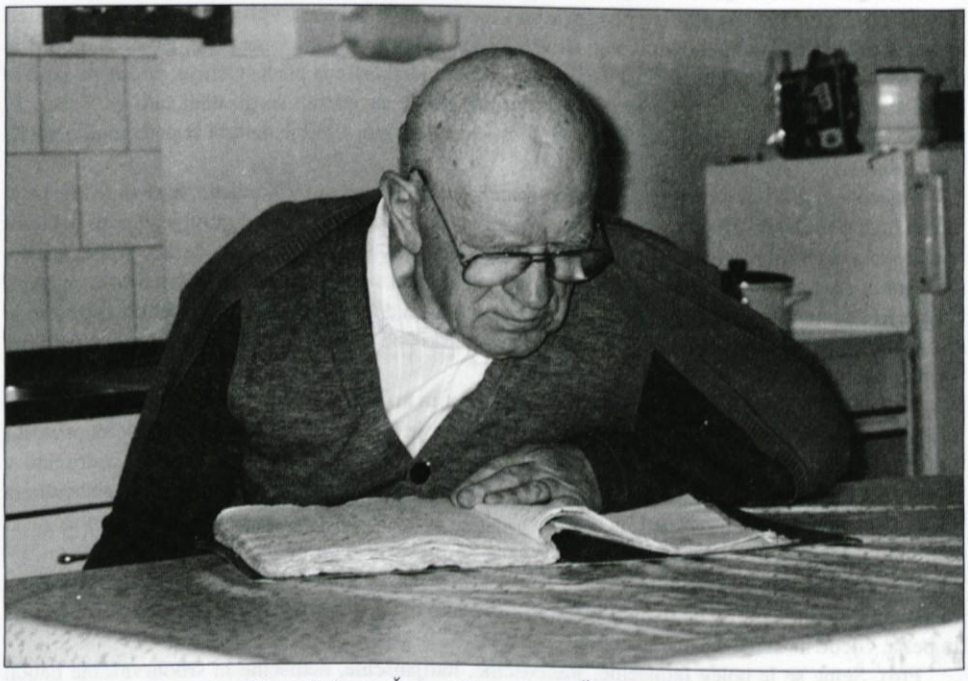

Pisatelj Janez Šeme. Foto: Janez Šeme ml. 1995

doživetja ajde, lanu, žegnanja, vse ovito v patino patriarhalnosti, umirjen tek časov in nostalgično ljubezen.

Drugi tematski krog so leta šolanja, študentskih stanovanj, študentske hrane, sostanovalcev, med drugimi Franceta Miheliča, poznejšega znamenitega slikarja, Janeza Žagarja s Panc, poznejšega urednika Modre ptice in dramatika; študentskih večerov pri Kolovratu; sosedov: slikarke Ivane Kobilica, prevajalca dr. J. Debevca, biblicista dr. A. Snoja. Podobe Ljubljane tridesetih let, večinoma še neobjavljene.

Tretji tematski krog zajema leta službovanja v Varaždinu, Bitoli, Domžalah, leta medvojne Ljubljane in povojnega Kranja: kolegi, predstojniki, znanci, prijatelji: Lojze Uršič, Ivan Šavli, Vojko Jarc, France Žen. Osebno in zasebno se prepleta s splošnim in kdaj prerašča v skupno.

Četrti tematski krog: razmišljanja o življenju, svetu, veri, glasbi - je skromnejši in manj izrazit, čeprav so moralne in moralične sestavine zaznavne tudi v prvih treh krogih.

Podlaga Šemetovega pisanja je osebno, doživeto, čustveno, toda stvarno, ne umišljeno. Morda je najkvalitetnejši v opisovanju kmečkih značajev in preteklega kmečkega snovnega in duhovnega sveta. Tu se lahko uveljavlja njegov občutek za naravo in kmečki predmetni svet. Vendar se povsod ni izognil zasebnosti pa tudi moraliziranju ne.

Bibliografija Janeza Šemeta

- O pokojnem folkloristu Francetu Maroltu. V: *Gorenjski glas*, 10. maja 1951, št. 19, str. 3.
- Profesor Loze Uršič – osemdesetletnik. V: *Zbornik občine Grosuplje*, 16 (1990), str. 189-190.
- Potrkavanje na Polici. V: *Naša skupnost*, 17 (1991), marec, str. 12 *Pomotoma podpisan Vid Ambrožič.*
- Spomini na domačo vas. V: *Naša skupnost*, 17 (1991), oktober, str. 12.
- Poličani in les. V: *Naša skupnost*, 17 (1991), december, str. 6.
- Lan. V: *Zbornik občine Grosuplje*, 17 (1992), str.169-176.
- Poličani. V: *Naša skupnost*, 18 (1992), oktober, str. 13.
- *Gabrovce, raj moje mladosti.* Grosuplje : Mondena, 1993, 88 str.
- Družina igralcev Potokarjev. V: *Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje*, 19 (1996), str. 155-169.
- Poliški učitelji (1854-1997) : Kratek pregled. V: *Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje*, 20 (1998), str. 29-41.

Tri oddaje na Radio Ljubljana

Neobjavljenih besedil Janeza Šemeta je 109 in obsegajo 1230 gosto tipkanih strani. Upam, da bodo vsaj nekatera domačijska lahko objavljena v naših prihodnjih Zbornikih.

Bibliografija Šemetovih neobjavljenih besedil

Aleksandrovi nasledniki? *Prevod iz fran. A. V.*
Ajdna nad Potoki (4 str.)
Akademski pevski zbor (10 str.)
Amerikanec (5 str.)
Baron A. Codelli (8 str.)
Bitoljska spoznanja (35 str.)
Bregarjev rod (4 str.)

Čebelnjak sredi vrta (6 str.)
Devet lepih dni na morju (5 str.)
Dijaška in študentska menza pri nunah (17 str.)
Dijaške in študentske inštrukcije (17 str.)
Dolgoivar (4 str.)
Domžale, kraj bolečega spomina (33 str.)
Doživljaji z železniškimi vozovnicami (3 str.)
Družabno življenje (nekdaj) na Polici (? str.)
Eksplozija municije na Ljubljanskem polju (2 str.)
Gaudeamus igitur (2 str.)
Hodil po zemlji sem naši in tuji (2 str.)
Inflacija (2 str.)
Iztreznitev ali kaj (2 str.)
Jutri bo prepozno (2 str.)
Kako si zamišljam svoje učiteljsko delo v srednji šoli ob idejnem bogastvu svoje izpitne skupine in različnih stopnjah učenčevega in učenkinega razvoja : pedagoška naloga (16 str.)
Kapelica (3 str.)
Kapitan Istenič z ženo in hčerjo (3 str.)
Kolesarjenje (3. str.)
Konjske dirke (2 str.)
Kraji, ki sem jih obiskal, v njih živel ali jih samo videl (2 str.)
Kratek življenjepis (2 str.)
Maline (3 str.)
Mama me je spremila na železniško postajo (2 str.)
Moj ded, njegovih sedem sinov in dve hčeri (9 str.)
Moj oče (9 str.; 16 str.)
Moj pogled na svet, na sodobnost in na našo stvarnost (3 str.)
Moja dijaška stanovanja (21 str.)
Moja mati (8 str.)
Moja oporoka (2 str.)
Moja študentska stanovanja (10 str.)
Moji kolegi (5 str.)
Moji konjički: petje, slikanje, šah... (10 str.)
Moji prijatelji, poklicni, pevski, službeni... (7 str.; 9 str.)
Moji ravnatelji (5 str.)
Monografija o Polici (16 str.)
Na gimnaziji OFM v Varaždinu (37 str.)
Na Lošinju (3 str.)
Na Mohorjevi terasi (1 str.)
Na panško žegnanje (?? str.)
Na Sveti Jošt (3 str.)
Na Sveti Mohor (2 str.)
Na žalsko žegnanje (8 str.)
Naravna dediščina na Polici (?? str.)
Naši letoviščarji (10 str.)
Nič posebnega, a zame nepozabno (2 str.)
O petju (2 str. ; 3 str.)
Obiski (10 str.)

Od nekdaj me je vleklo v planine (8 str.)
Odkrito o sebi (3 str.)
Pet mojih sestra in dva brata (14 str.)
Ples na Podržajevem podu (3 str.)
Po hitro minulih dolgih letih spet na Polici (1 str.; 4 str.)
Po več letih spet na Polici (?? str.)
Pod srečno zvezdo (3 str.)
Poklјuška abeceda (v verzih) (3 str.)
Polica (2 str.)
Poličani (45 str.)
Poliški učitelji (12 str.)
Poprečen dan doma in na Pokljuki (4 str.)
Pot za prečenje Užbe (1 str.)
Prevozništvo s Črnijem (9 str.; 10 str.)
Razmišljanje osemdesetletnika (2 str.)
S konjsko vprego in zapravljivčkom od doma (2 str.)
Sedemnajst poklјuških avgustov (123 str.)
Sedite na moje mesto, prosim (2 str.)
Sostanovalci pri Kozlevčarjevih (7 str.)
Sostanovalci pri Skulovih (7 str.)
Spoznavanje ljudi med raznašanjem kruha (8 str.)
Srečanja v nekdanji Ljubljani (15 str.)
Srečanje s pijanimi fanti (2 str.)
Starejši in mlajši kolegi na kranjski gimnaziji (3 str.)
Štefan in Lenčka (10 str.)
Štiridesetletnica pevskega zbora Tone Tomšič in šestdesetletnica predvojnega (Maroltovega) APZ (1 str.)
Štiridnevno potovanje skozi Dunaj, Bratislavo in Budimpešto (3 str.)
Študentski večeri pri Kolovratu (5 str.)
Tihomir M. Todorović (2 str.)
V kožljevski mlin (6 str.)
V pariški katedrali Notre-Dame (2 str.)
V planine (368 kitic, 1472 verzov) (41 str.)
V Salendrovi ulici (11 str.)
Va-Bi-Dom (135 str.; 199 str.): Varaždin 61 str., Bitolj 87, Domžale 51 str.
Vandalizem na lepi Šmarjetni gori (2 str.)
Varaždinska družba (11 str.)
Vaška folklora (4 str.)
Vaški posebneži (3 str.)
Več opravkov v Ljubljani (4 str.)
Vožnja z vlakom (7 str.)
Uredništvo Dela (Baron A. Codelli, 3. okt. 1989)
Z Maroltovim APZ po Sloveniji (7 str.)
Z Maroltovim APZ v Belo krajino (4 str.)
Z Maroltovim APZ v Prekmurje (3 str.)
Z odra sem padel (2 str.)
Z voza sem padel (2 str.)
Zadnji obračun (6 str.)

Zadnji poskus (2 str.)
Zakaj sem se predčasno upokojil (3 str,)
Zakaj verujem (3 str.)
Zima, božič, novo leto na Polici (3 str.)
Znani Poličani (15 str.)
Žgajnarjev hlapec (9 str.)
Življenja lepša polovica (2 str.)

ZBOROVODJA, KI JE IGRAL TROBENTO

Jakob Müller

Viktor Žnidaršič, v mladosti trobentač in pevec, kot zrel mož pa glasbeni vzgojitelj in zborovodja, je svoj glasbeni talent in svojo ljubezen do glasbe podarjal petdeset let: najprej rodni Ceknici, po preselitvi pa Grosuplju, s svojimi pevskimi zbori pa je nastopil še v petdesetih drugih krajih in večkrat na vseslovenskem Radiu.

Rodil se je 5. januarja 1918 očetu Antonu in materi Mariji, roj. Bajc. Oče je 9-člansko družino preživljal s krojaštvom, obdelovali pa so tudi nekaj zemlje. Kot pastirček si je delal bezgove piščali

Grosupeljski mladinski pevski zbor z dirigentom Viktorjem Žnidaršičem leta 1967.

in nanje igral kravicam, travam in prijateljem. Ker so imeli hišo zraven župnišča, je kar doma poslušal vaje cerkvenega zbora, njegove nastope ob spremljavi orgel pa v župnijski cerkvi.

Ko je bil star 12 let, je začel v gasilski pihalni godbi igrati krilovko, trobento z mehkim in temnim zvokom, in ostal ji je, sicer v različnih sestavih, zvest 25 let. Tu, pri pihalni godbi, v kateri so igrali še trije njegovi bratje, se je začelo Viktorjevo glasbeno izpopolnjevanje pa tudi poučevanje. Leta 1933 je začel peti v cerkniškem cerkvenem zboru, naslednje leto se je zaposlil, leta 1935 pa si je kupil klavirsko harmoniko. Tudi na služenju vojaškega roka leta 1940 je pri vojaški godbi igral krilovko. Ob kapitulaciji Italije jeseni 1943 je bil eden od organizatorjev obnovitve cerkniške pihalne godbe, dan pred njenim nastopom na partizanskem mitingu pa je v Cerknico vdrla nemška vojska, pri čemer so ob požaru bila uničena vsa glasbila in tudi arhiv.

Po koncu vojne je leta 1945 začel igrati v ansamblu, sestavljenem iz trobente, harmonike, klarineta in kitare, ter kmalu ustanovil svoj prvi pevski zbor, ki je bil najprej ženski, nato mešani in nazadnje moški. Kot sposoben glasbeni organizator je sodeloval tudi pri obnovi gasilskega pihalnega orkestra.

Januarja 1950 je začel poklicno poučevati na osnovni šoli in nižji gimnaziji v Cerknici, s čimer se je začelo njegovo dolgoletno glasbeno delo z mladino. V Cerknici je poleg dveh šolskih zborov vodil tudi tri zbore odraslih. Z njimi je nastopal na šolskih in krajevnih prireditvah, glasbenih revijah in festivalih ter na samostojnih koncertih. Vsako leto so imeli koncert v domači Cerknici, poleg tega pa so peli tudi drugje: leta 1951 na reviji notranjskih zborov v Postojni, leta 1952 na festivalu v Ajdovščini, leta 1953 so prvič snemali na Radiu v Ljubljani; tega leta je Žnidaršič ustanovil tudi tamburaški orkester ter ga vodil do leta 1956; leta 1954 so na festivalu v Postojni zasedli 3. mesto, mladinski oktet pa je bil pohvaljen, snemali so tudi za ljubljanski Radio in imeli koncert v Semiču; leta 1955 so na tekmovanju ob 10-letnici zmage, katero je organiziral radio Koper, zasedli 3. mesto; leta 1956 so peli na Rakeku, v Begunjah in Grahovem, snemali na Radiu in imeli koncer v Domu za slepo mladino v Ljubljani. Za Radio so snemali tudi leta 1957 in 1958, leta 1959 pa so na reviji v Logatcu osvojili prvo mesto. Kritik v Slovenskem poročevalcu je pohvalil »homogeno zvočno celoto« cerkniškega mladinskega zbora, ki je nastopil tudi na reviji na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani. Leta 1960 je Viktor Žnidaršič organiziral in s svojim mladinskim in otroškim zborom tudi nastopil na reviji v Cerknici.

Ob vsem pedagoškem in dirigentskem delovanju je od leta 1955 do 1965 sam pel v Učiteljskem pevskem zboru Emil Adamič in z njim leta 1955 odšel na turnejo po Vojvodini, peli pa so tudi v Beogradu. Leta 1956 je začel učiti tudi na šoli na Rakeku, kjer je vodil šolski in predšolski zbor, na Uncu pa mešani, ženski in moški zbor in imel 1957 z vsemi tremi unškimi zbori doma koncert. Kmalu je na Uncu ustanovil in vodil še mladinski zbor, na Rakeku pa zbor harmonikašev. Ob izredno intenzivnem zborovodskem in pedagoškem delu je na nižji glasbeni šoli naredil tudi štiri razrede trobente in šest razredov harmonike ter se udeležil več zborovodskih tečajev, ki sta jih vodila R. Gobec in R. Simoniti, v 60-ih letih pa je štiri leta študiral glasbo na Višji pedagoški šoli v Ljubljani.

Jeseni 1960 je začel poučevati glasbo na osnovni šoli Grosuplje, kjer je vodil dva mladinska in en otroški šolski zbor, v okviru kulturnoumetniškega društva Svoboda pa v 15-ih letih zapovrstjo moški zbor, oktet, ženski zbor, mešani zbor, razen tega pa še harmonikaški zbor. Ustanovil in vodil je tudi pevski zbor tovarne Motvoz in platno. V Šmarju je šest let vodil dva šolska zbora, tri leta pa zapovrstjo mešani, dekliški in mladinski mešani zbor, v Višnji Gori je pet let vodil najprej mešani in nato ženski zbor, na Sp. Slivnici je dve leti vodil mešani zbor. Od leta 1962 do 1979 je vodil tudi mešani pevski zbor v Starem trgu pri Ložu.

Spet so si sledili nastopi na različnih prireditvah, proslavah, revijah, koncertih. Leta 1961 je z grosupeljskim mladinskim zborom na reviji v Ribnici osvojil prvo mesto in nato so peli na republiški reviji v Celju ter snemali v Ljubljani na Radiu, leta 1962 je z vsem tremi šolskimi zbori sodeloval na reviji v Šmarju, 1963 v Dobrepolju, Zagorju ob Savi in Ljubljani, leta 1964 revija v Domžalah, koncert na Grosupljem, snemanje na Radiu,....., leta 1967 koncert z mladinskim in otroškim pevskim zborom ter tamburaškim orkestrom na Grosupljem, nastop v Velikih Laščah in revija v Ribnici ter

snemanje na Radiu, itd..Z različnimi zbori je 10 let sodeloval tudi na taboru slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični.

Skupaj je Viktor Žnidaršič v svoji skoraj 40-letni dirigentski karieri vodil 29 različnih zborov ter z njimi razvijal in širil glasbeno kulturo po delu Notranjske in Dolenjske, z oddajami na Radiu pa po vsej Sloveniji. Osrednji del njihovega repertoarja so sestavljale narodne v priredbi raznih skladateljev, umetne in mladinske ter, seveda, partizanske pesmi. Razen slovenskih so kdaj peli prevedene tudi narodne pesmi nekaterih drugih narodov, zlasti Čehov in Slovakov. Med najpogosteje izvajanimi skladatelji so bili E. Adamič, V. Mirk, L. Kramolc, O. Dev, P. Kernjak, V. Vodopivec, T. Marolt, R. Gobec, R. Simoniti, K. Pahor, C. Pregelj, F. E. Venturini, S. Premrl, P. Lipar, R. Fabiani, J. Bitenc, redkeje pa M. Kogoj (Zvonček), F. Gerbič, M. Kozina, A. Srebotnjak (Bori) idr. S skladatelji A. Jobstom, M. Tomcem, P. Šivicem in D. Bučarjem je bil tudi v pismenih stikih, da so mu po potrebi priredili ali harmonizirali kako svojo skladbo.

S svojimi, zlasti šolskimi zbori je nastopal v Cerknici, Begunjah, Grahovem, na Rakeku, Uncu, v Borovnici, Postojni, Logatcu, Starem trgu pri Ložu; na Grosupljem, v Šmarju, Višnji Gori, na Sp. Slivnici, v Ribnici, Stični, Šentvidu, Velikih Laščah, Trebnjem, na Vidmu-Dobrepolje, Ilovi Gori, Pri križu, na Polici, v Praprečah, na Perovem, Polževem, v Lipljenah, na Kopanju, Muljavi, v Semiču, na Bazi 20 v Kočevskem Rogu, v Ajdovščini, Kobaridu, Domžalah, Zagorju ob Savi, Celju, v Ljubljani pa v: Filharmoniji, Festivalni dvorani, Gospodarskem razstavišču, Domu slepe mladine, velikokrat na Radiu in še kje. Njegovi šolski zbori so ob obisku peli tudi na grobu skladatelja V. Vodopivca v Kromberku in skladatelja M. Kozina v Novem mestu.

Žnidaršičev odnos do glasbe je odnos glasbenega očaranca, ki poustvarja iz svojega naravnega talenta in razčustvovanosti. Njegovi glasbeni dispoziciji so bili blizu glasovi mladih: od življenja še neskaljeni, sproščeni, enostavni in zanosni. Kot zborovodja si ni prizadeval toliko za natančno glasovno realizacijo notiranih glasov in njihovih odnosov, temveč za enostavno, mladostno in doživeto poustvaritev. Ko je njegov cerkniški mladinski zbor pel R. Gobca Ponosno vihrajo zastave, je sinkopirani ritem izvajalce tako prevzel, da so pritekli organizatorji in med samim izvajanjem skladbe dajali znamenja, naj zborovodja za božjo voljo zbor umiri, sicer se bo podrl oder. V nepozabnem glasbenem spominu je ostal tudi solo iz Mrzlega vetra, ki je naelektril vso dvorano v Postojni, in čudovito zapeti Srebotnjakovi Bori na besedilo S. Kosovela, ki jo je zapel starotrški zbor.

Druga značilnost Žnidaršičevega glasbenega poustvarjanja so sorazmerno veliki zbori, sestavljeni navadno iz 30 do 50, večkrat pa tudi iz 100 in več grl. Vodil je sicer tudi dva ali tri oktete, vendar so bil praviloma sestavljeni ad hoc, kot rezultat trenutne oz. začasne skrčitve večjih zborov. Zborovska množičnost je deloma povezana z dirigentovimi organizacijskimi sposobnostmi, deloma z njegovim pedagoško-umetnostnim prepričanjem, da predvsem iz množičnosti raste kvaliteta, deloma pa tudi z duhom časa: socializem je uradno bil veličastni projekt optimističnega pohoda množic. V svojih šolskih učencih in članih svojih številnih zborov je kot pedagog in dirigent s svojim nasmehom in sproščenim humorjem, s svojim smislom za kolektivnost in s svojim kar bohemskim navdušenjem za glasbo vtisnil neizbrisen pečat umetnostne lepote in življenjske radosti.

Viktor Žnidaršič je bil na področju glasbene vzgoje in zborovskega petja do ustanovitve osnovne glasbene šole leta 1974 na Grosupljem nedvomno osrednja osebnost. Za plodno zborovsko in pedagoško delo je prejel Jurčičevo plaketo, najvišje občinsko priznanje za delo na področju kulture, srebrno in zlato Gallusovo značko in vrsto drugih priznanj in pohval.

PROF. MARIJA JANEŽIČ

Ob 80-letnici

Jakob Müller

Ko sem inž. Janeza Malovrha, sicer direktorja tovarne cementa v Trbovljah, povsem nepričakovano vprašal, kaj mu pomeni ime Marija Janežič, je vzkliknil: To je vendar naša najbolj priljubljena pofesorica ! Arhitekt Gvido Burja, tudi njen trboveljski učenec, mi je to priljubljenost pojasnil: Prof. Janežičeva je izžarevala poštenost. Prepričan sem, da tako mislijo vsi, ki so se z jubilantko kdaj srečali.

Marija Janežič se je rodila 4. marca 1920 na Vidmu, zdaj Krka, kjer sta starša učiteljevala. Kmalu po njenem rojstvu se je družina preselila na Polico, očetov rojstni kraj. Tu je Marija preživela otroštvo, tu pozna vse ljudi, vse hiše in vse kraje in tu se še zdaj počuti doma.

Po petih letih ljudske šole v domačem kraju je leta 1930 odšla v Ljubljano v takrat še osemletno gimnazijo. Prve tri razrede je končala pri uršulinkah, kjer so jo učili slavisti dr. Jože Debevec, prof. France Vodnik in dr. Rudolf Kolarič. Ker uršulinska gimnazija za nadaljnje razrede tedaj ni imela pravice javnosti, je ostalih pet razredov naredila na gimnaziji Poljane, kjer jo je poleg mnogih odličnih profesorjev učila slovenščine tudi dr. Marja Boršnik, ki jim je bila, kakor se sama spominja, kakor mama.

Po maturi leta 1938 je začela na Filozofski fakulteti študirati slovenski jezik in književnost. Diplomski izpiti so bili tristopenjski. C diplomo je naredila iz ruščine (dr. Nikolaj F. Preobraženski), primerjalne književnosti (dr. Anton Ocvirk) in francoščine (dr. Fran Šturm). B diplomo je imela iz slovenskega jezika pri dr. Franu Ramovšu, A diploma (feb. 1943) pa iz slovenske književnosti (dr. Fran Ramovš in dr. Anton Ocvirk).

Od novembra 1945 do septembra 1961 je kot slavistka poučevala na gimnaziji v Trbovljah: jezik in leposlovje z veliko ljubeznijo, dijake in dijakinje s toplo obzirnostjo in tankim posluhom. Leta 1950 sta bila profesorski kolektiv in trboveljska gimnazija - slednja skupaj s kranjsko - razglašena za najboljša v Sloveniji. Od 1948 do 1961 je skrbela tudi za kulturo govora trboveljskih gledaliških

igralcev, leta 1956 pa so na njeno pobudo in ob njenem mentorstvu dijaki začeli izdajati najprej razredno, potem pa šolsko glasilo Mi mladi. Leta 1958 je bila osemrazredna gimnazija reformirana v štiriletno, obenem pa jo je oblast začela odločneje prilagajati "družbenim interesom". Naslednje leto prof. Janežič ni bila "družbeno" ocenjena, zaradi česar so se njeni dijaki odločili za javni protest, vendar ga ob svarilu občinske oblasti, da bodo profesorici samo škodili, niso uresničili. Leta 1960 so družbeni interesi postali nekoliko širši in smela je biti ocenjena – z najboljšo oceno.

Jeseni 1961 je začela delati na Inštitutu za slovenski jezik in postala soavtorica Slovarja slovenskega knjižnega jezika, katerega prva knjiga je izšla leta 1970, poslednja pa 1991. Slovar, ki obsega nad 5000 strani, je kolektivno delo slovenistov treh generacij, več kot 150-ih področnih strokovnjakov in 100-ih drugih pomočnikov, vendar je mogoče vsaj okvirno opisati tudi delež posameznika. Marija Janežič je pri tem velikem slovarskem podjetju pomembno sodelovala zlasti na dveh področjih: redakcijskem in ekscerpcijskem. Tako je v prvi knjigi napisala temeljne slovarske članke zlasti glagolov pri črkah B, C in Č, v drugi knjigi je napisala članke celotne črke L (nad 2000), v tretji jih je (po na Inštitutu dostopnih podatkih) napisala nad 700, v četrti knjigi - ko je bila že upokojena - pa 660. Njeni članki so pisani na osnovi skrbnih raziskav, pomensko so bogato razčlenjeni, razlage so pregledne in skladenjske zveze izčrpno ponazorjene. Poleg tega pa je, kot ena najboljših leksikografinj, kritično pregledala in pogosto v marsikaterem pogledu tudi predelala nad deset tisoč člankov drugih urednikov.

Njen drugi pomembni delež pri velikem skupinskem delu je iskanje oz. določanje besedilnega gradiva, na podlagi katerega je mogoče pisati slovar. Od leta 1961 do 1991 je ekscerpcijsko obdelala nad 150 naslovov, in sicer domačih in prevedenih, publicističnih, strokovnih in leposlovnih. Naj navedem samo tri področja.

Časopisje: iz Dela je pridobila 8200 gradivskih enot, iz Ljubljanskega dnevnika (skupaj z Ivanko Kozlevčar) 13 400, iz Tovariša 25 000, iz Tedenske tribune (skupaj z dr. Leom Baeblerjem) 5900, iz Telexa 7600, iz Pavlihe 4000, iz Moto revije 3900 itd. **Pokrajinsko besedje**: Iz zbirk Frana Erjavca, Ivana Šašlja, Luke Pintarja, Karla Štreklja, Rajka Peruška itd. Zaradi domačijstva naj posebej omenim še članke Josipa Šviglja, ki je bil od 1908 do 1920 župnik na Polici, Frana Marešiča, ki je bil od 1889 do 1901 župnik na Lipoglavu, in knjigo dr. Borisa Kuharja o življenju v naših Škocjanskih hribih. Poleg tega in vsega drugega je iz najrazličnejših knjig in časopisov od leta 1961 do leta 2000 napaberkovala nad 8000 gradivskih enot.

Sveto pismo: Nedvomno za nastanek, kulturo in frazeologijo slovenskega knjižnega jezika ena najpomembnejših knjig. Toda v času graditve socializma ob avantgardni moči komunistične partije oz. zveze za slovarsko gradivo dolga desetletja neprimerna in zato neupoštevana knjiga. Tako je Marija Janežič mogla/smela Novo zavezo (1984) ekscerpirati šele v letih 1986-1988, zato gradivo iz nje tudi v zadnji knjigi slovarja skorajda več ni moglo biti upoštevano, Staro zavezo (1974) pa je pripravila za izpis med nov. 1988 in sept. 1990, vendar gradivo nikoli ni prišlo v kartoteko slovarja: bilo je že prepozno.

Za delo in zasluge pri Slovarju slovenskega knjižnega jezika je leta 1993 prejela srebrni častni znak Republike.

Da bi bila strokovna in osebnostna podoba jubilantke popolnejša, naj še dodam, da je bila dobra leksikografska inštruktorica mnogim mlajšim kolegom in kolegicam, da je od 1971-1986 kot lektorica skrbno in obzirno skrbela za jezik našega Zbornika, da je šest let (1975-1981) lektorirala tudi Obzornik za matematiko in fiziko, da je kolegu Stanetu Suhadolniku zbrala gradivo za več njegovih jezikoslovnih študij, da je lani tudi meni ljubeznivo in skrbno izpisala domačijske podatke iz 60-ih letnikov Kmetijskih in rokodelskih novic (1843-1902) in da je pripeljala v naš Zbornik svojega ožjega rojaka pisatelja Janeza Šemeta.

Marija, naj Ti Bog nakloni še veliko prijaznih let!

OB JUBILEJU NANE GROŠELJ - VEHOVEC

*Leopold Sever**

Nana Sroschal (Ilirija, Ljubljana), naša najbrža plivačica

Nana Grošelj-Vehovec je doma v Gorenji vasi pri Ivančni Gorici. Kdor je že nekaj dlje na svetu, je v predvojnem časopisu lahko velikokrat prebral njeno ime. Nana je bila namreč uspešna športnica - plavalka.

Nana Vehovec, Gorenja vas, junij '99

* Predmetni učitelj na Osnovni šoli Stična.

Rodila se je 2. januarja 1918. leta v Ljubljani. Tam se je tudi šolala v kloštru pri sestrah notredamkah, v Lihtenturnu in na ženski realni gimnaziji.

Že v mladih letih je sodelovala pri različnih športih, še posebej pa je bila uspešna v plavanju. Nekoč jo je v bazenu Ilirija opazil športni vzgojitelj in mecen ing. Stanko Bloudek in jo vključil med ilirijane. Pod vodstvom uspešnih trenerjev, med temi je bil tudi prof. Darko Ulaga, se je Nana razvila v eno naših najboljših plavalk med obema vojnama. Njena najboljša plavalna disciplina je bil kravl. V tem slogu ji več let ni bilo para v takratni kraljevini Jugoslaviji. V prostem slogu in v štafeti 4 x 100 metrov je osvojila vrsto odličij, ko je na tekmovanjih zastopala klubske barve, pa tudi v dresih mesta Ljubljane, banovine in države.

Za njene mladosti je plavalni šport doživel velik preporod po celi Sloveniji in drugod po državi. V banovini so kar po vrsti odpirali nove plavalne bazene in na otvoritve in na demonstracijska tekmovanja vabili ilirijane, ki so bili v tistem času med najboljšimi plavalci v državi. Gospa Nana se še posebej spominja slovesnosti ob odprtju plavalnega bazena v Višnji Gori leta 1937. Tekmovalce je sprejela godba na pihala in velika množica obiskovalcev je navdušeno ploskala. Čeprav je naša slavljenka preživela mladost v Ljubljani, ima svoje korenine v naših krajih. Njena mati Tinca Končina je bila Skrunova iz Gorenje vasi. Skrunov rod je svoj čas veljal za najbolj gospodarnega in premožnega v širši okolici. Nana, ki je ob plavanju gojila tudi jahalni šport, je velikokrat kar na konju prijahala na Dolenjsko in tam preživljala čudovite počitnice.

Po drugi svetovni vojni se je Nana omožila in z družino odšla na Reko. Tedaj je tudi prenehala s tekmovalnim plavanjem. Po moževi smrti pa se je naselila na dedovem in materinem domu v Gorenji vasi. Srečno naključje je hotelo, da se je prav tam, kjer stoji njen dom, pred dvesto leti rodil Prešernov prijatelj in pesnik Miha Kastelic. Vselej, kadar smo se trudili ohraniti spomin na imenitnega rojaka, nam je gospa Nana prijazno pomagala, za kar se ji lepo zahvaljujemo. Želimo si, da bi nas še velikokrat sprejela, ko se s kolesi odpravimo po rimski cesti in se spotoma ustavimo na njenem domu.

Okoliščine so nam dopustile, da ji šele z dveletno zamudo lahko voščimo vse najboljše za 80. rojstni dan in za vsa nadaljnja leta.

CVETKO BUDKOVIČ
Ob 80-letnici

Mihael Glavan

Cvetko Budkovič se je rodil na Grosupljem 14. maja 1920, dokončal državno učiteljišče v Ljubljani 1940, potem še violino na srednji glasbeni šoli in leta 1953 tudi diplomiral na zgodovinsko-folklornem oddelku Akademije za glasbo v Ljubljani. Prvo desetletje je bil profesor violine, glasbene teorije in komorne igre na Glasbeni šoli Ljubljana-Center, potem pa kar 17 let (1963-1980) ravnatelj Glasbene šole Ljubljana Vič-Rudnik. Pedagoško delo na področju glasbenega izobraževanja je dopolnjeval tudi kot honorarni predavatelj na Srednji glasbeni šoli v Ljubljani in tudi na Pedagoški akademiji, dolga leta opravljal strokovno-svetovalno delo pri Zvezi kulturnih organizacij Slovenije, bil je ustanovitelj in dolgoletni predsednik Glasbene mladine ljubljanske, slovenski delegat na mednarodnih kongresih glasbenih pedagogov. Na koncu svoje pedagoške poti je ustanovil še Glasbeno šolo na Grosupljem.

Mnogi se tudi radi spominjajo Budkovičevih javnih nastopov, zlasti tistega, ko je leta 1971 dirigiral zboru in orkestru na mednarodni prireditvi za mladino Radost Evrope, ki jo je prenašala tudi Evrovizija. Prej in kasneje pa so se zvrstili številni zborovski nastopi in organizacijski podvigi, še posebej v občini Vič-Rudnik, kjer je npr. leta 1977 organiziral srečanje mladih pevcev, ki se ga je udeležilo okoli 1200 otrok.

Ob pedagoškem delu je prof. Budkovič že pred 50 leti pričel tudi s publicistiko na področju glasbenega šolstva. Napisal je več kot 350 člankov o glasbeni vzgoji, šolstvu in ljubiteljskem izobraževanju, nad 25 razprav, zvečine biografij, ki so jih objavile glasbene revije (Grlica, Naši zbori, Zvuk idr.), Zbornik občine Grosuplje, Obzornik Prešernove družbe, Kronika, dnevno časopisje, RTV idr. Imel je veliko referatov na strokovnih srečanjih in priložnostnih govornih nastopov ob slovesnostih in komemoracijah.

Publicistika ga je v zrelih letih pripeljala tudi do samostojnih knjig. Naj omenimo poglavitne: Razvoj mladinskega zborovskega petja na Slovenskem od začetka do druge svetovne vojne, Sto let zbora Glasbene matice (1891-1991) in zlasti Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem (v dveh delih). V teh delih je Budkovič obdelal pomemben segment slovenske glasbene preteklosti in pripomogel k njeni celovitejši podobi, razširil pa nam je tudi znanje in obzorje ter utrdil zavest, da je sedanje slovensko glasbeno izobraževanje izhajalo iz društvenega in mladinskega petja, ki ima že 200-letno tradicijo.

Cvetko Budkovič je seveda tudi ustanovni član in neumoren sodelavec našega Zbornika. Ob njegovi ustanovitvi je sprejel nalogo, da bo raziskoval in pisal o dogodkih, dosežkih in razvoju glasbenega in drugega izobraževanja na področju sedanjih treh naših občin. To poslanstvo neprekinjeno in uspešno opravlja že več desetletij. Vsaka od naših 20 knjig vsebuje tudi nekaj njegovega. Ves čas je tudi član uredniškega odbora.

Ob visokem jubileju prof. Cvetku Budkoviču v imenu uredniškega odbora, sodelavcev in podpornikov iskreno čestitamo, se mu zahvaljujemo in mu želimo zdravja in dolgega življenja ter se veselimo njegovih novih prispevkov.

IVAN AHLIN
Ob 70-letnici

Mihael Glavan

Letos praznuje svojo 70. obletnico rojstva naš dolgoletni odgovorni urednik in glavni ustanovitelj Zbornika občine Grosuplje Ivan Ahlin. Že od vsega začetka podpira kar dva vogala naše publikacije, saj je ves čas tudi gospodarski vodja projekta in vztrajno, neumorno in nadvse uspešno skrbi za njegov obstoj. Po njegovi zaslugi Zbornik izhaja trdno in redno, ima celo svoj samostojen, čeprav skromen delovni kotiček, v katerem so skrbno shranjeni arhivski izvodi vseh letnikov. Ivan Ahlin je tisti, ki mu je že ob ustanovitvi uspelo doseči podporo tedanje občine in gospodarskih organizacij, da se je Zbornik postavil trdno na noge, odtlej pa mu vsako leto znova, že nad 30 let zagotavlja stabilen obstoj.

Ivan Ahlin je po dokončanih 8 razredih gimnazije in maturi študiral gradbeništvo na gradbeni fakulteti v Ljubljani. Še zelo mlad je leta 1962 postal predsednik tedanje Skupščine občine Grosuplje in odgovorno nalogo opravljal do leta 1973. Potem je bil šest let pomočnik direktorja Splošnega gradbenega podjetja Grosuplje za komercialne zadeve, od 1979 pa komercialni direktor tega podjetja. V tem času je bil kar osem let (1968-1976) predsednik Pokrajinskega odbora za Dolenjsko. Svojo uspešno pot v gospodarstvu je nadaljeval v Združenih podjetjih gradbeništva Slovenije – IMOS, kjer je bil pet let pomočnik generalnega direktorja (1983-1988). Proti koncu svoje redne delovne dobe je bil znova izvoljen za predsednika Skupščine občine Grosuplje in svoj mandat opravljal do upokojitve leta 1990.

Dve mandatni dobi je bil poslanec Republiškega zbora Skupščine SRS in član skupščinskega odbora za urbanizem, stanovanjsko in komunalno gospodarstvo (1968-1976), dve mandatni dobi po dve leti je bil predsednik Zbora združene Ljubljanske banke, hkrati je bil tudi član izvršilnega odbora Gospodarske banke v Ljubljani, nato en mandat podpredsednik in predsednik njenega Izvršilnega odbora. Vse te naloge je opravljal do leta 1982.

Kot predsednik občinske skupščine je uspel postaviti temelje dolgoročnega stanovanjskega gospodarstva, še posebej je zaslužen za ureditev področja vodopreskrbe, veliko pa je prispeval tudi k razvoju in izgradnji šolskih objektov. Ko je bil komercialni direktor Splošnega gradbenega podjetja Grosuplje, je podjetje zgradilo letno 500 do 700 stanovanj v občini in širšem območju Ljubljane z okolico. Na področju naših sedanjih treh občin moramo še omeniti Ahlinov prispevek pri posodabljanju cestnega omrežja, pri gradnji in urejanju kulturno-prosvetnih in športnih objektov ter pri razvoju gospodarskih podjetij in obrtnih delavnic.

Ivana Ahlina pozna kot dragocenega človeka več generacij naših občanov. Vedo, da je njegovo tiho, skromno, a izredno učinkovito in racionalno razporejeno delo vgrajeno v številna področja naših sedanjih občin. Čestitamo mu ob njegovem jubileju, pri čemer smo veseli, da je še tako krepak in mladosten, zato še dolgo vnaprej računamo nanj . Še posebej uredniški odbor in sodelavci Zbornika.

STANKO PREK
1915-1999

Jože Marolt

Preminil je prof. Stanko Prek, znameniti slovenski glasbeni pedagog, kitarist, skladatelj in glasbeni pisec, čigar šola za kitaro je izšla v mnogih ponatisih. Rodil se je 12. marca 1915 materi Frančiški Marolt iz Malih Lipljen in očetu Jakobu Preku. Več podatkov o njegovem življenju in delu je objavljenih v našem Zborniku 19, st. 185-186.

Umrl je 16. 8. 1999 v Ljubljani. Pokopan je bil v ožjem krogu prijateljev in sorodnikov. Žalna seja za pokojnikom je bila v prostoru Društva slovenskih skladateljev 1. 9. 1999. O njegovem delu je na seji govoril Tomaž Šegula. Obširni članek z naslovom »Njegova šola za kitaro orala ledino« je objavilo tudi ljubljansko Delo 26. 8. 1999. Prispevek je napisal Marjan Zlobec, ki navaja, da je Prek pisal zlasti v 40-ih (Nocturno za orkester), 50-ih (Simfonija v cis-molu) in 60-ih letih (Godalni kvartet) in da je veljal za pionirja klasične kitare.

Prof. Stanko Prek je del svoje mladosti preživel pri svojem stricu Jožetu in teti Johani Marolt v Malih Lipljenih št. 10, kamor se je pogosto vračal po navdih za svoje ustvarjalno delo. Njegov oče je bil železničarski uslužbenec, zato je družina veliko potovala in menjavala kraje bivanja.Tako se je Stanko rodil v Solkanu, zadnjih 25 let pa so bile Male Lipljene njegov pravi dom. Pri Tončetu, rojstni hiši svoje mame, si je uredil bivališče. Staro, večkrat dozidano hišo z leseno kaščo v sredini in z ohranjeno črno kuhinjo je zgledno vzdrževal, da bi jo kot etnografsko znamenitost ohranil prihodnjim rodovom. Sredi vasi pod vaško lipo je postavil kamnito mizo s klopmi. Tu je črpal tudi zamisel, ki je upodobljena v prvi izdaji na ovitku njegove knjige. »Ljudska modrost-trden je most«, kjer očaki modrujejo pod lipo za kamnito mizo. V vasi je na vrtu postavil še dve takšni mizi kot nalašč za vzpodbudo vaščanom, da uredijo središče vasi.

Lipa s Prekovo mizo v Malih Lipljenih

Pokojnega je ta kraj neizmerno privlačil. Poslušal je ptice in občudoval naravo. Imel je še veliko načrtov, doživljal je glasbo, ki jo je posredoval le najbližjim in je skupaj z njim zamrla. Pisana dela pa so našla pot v sleherni slovenski dom.

GRADIVO

KRATEK ŽIVLJENJEPIS LOUISA ADAMIČA (Z DOPOLNILOM)

Tine Kurent

Svoje obljube: *"Nameravam napisati avtobiografijo v štirih ali petih zvezkih enkrat po tistem, ko bom dosegel petinsedemdeseto leto,"* [1] Louis Adamič ni mogel izpolniti in Ameriški biografski slovar moderne literature[2] ga takole predstavlja z njegovim lastnim kratkim življenjepisom:

Adamic, Louis (23. marec 1899 ...)

Ameriški sociolog, pisatelj in novelist piše: "Rojen sem bil kmečkim staršem v vasi Blato na Kranjskem ali v Sloveniji, ki je tedaj bila del Avstrije, ko pa to pišem, je še vedno del Jugoslavije. Moja formalna izobrazba v starem kraju se je končala z drugim razredom gimnazije. Ko sem proti koncu leta 1913 emigriral v Združene države, mi še ni bilo 15 let. Moji razlogi za ta korak in okoliščine, ki so me pripeljale do tega, so več ali manj razloženi v moji drugi knjigi Laughing in the Jungle, objavljeni leta 1932. V isti knjigi je tudi neuradna pripoved o zgodnjih letih moje priselitve v to deželo. Delal sem pri tujejezičnem časopisu, bil vojak v armadi Združenih držav, delavec, klatež in pilotov tajnik v pristanišču Los Angelesa. Ko mi je bilo 12 ali 13 let, to je bilo še v moji rodni deželi, sem včasih kaj napisal v slovenskem jeziku, kar je našlo pot v neko mladinsko revijo. Mislim, da sem že od nekdaj hotel pisati. Zapisoval sem si tudi, ko sem bil v ameriški vojski; spominjam se tudi, da sem oblikoval iz gline, ko smo bili v jarkih. V zgodnjih dvajsetih letih, ko sem se potepal po deželi, sem začel prevajati v angleščino slovenske, hrvaške in srbske pripovedi; večina teh prevodov je bila objavljena v The Living Age, ki je takrat izhajal v Bostonu.

Leta 1928 je H. L. Mencken vzel mojo prvo zgodbo ali članek za The American Mercury. Nato je prišla zamisel za knjigo Dinamit, ki me je leta 1929 pripeljala v New York. Knjiga je bila objavljena leta 1931. Istega leta sem se oženil s Stello Sanders, domačinko iz New Yorka. Leta 1932 sem dobil Guggenheimovo štipendijo. To me je odpeljalo za eno leto v Jugoslavijo, od tod The Native's Return, ki jo je leta 1934 izbral The Book-of-the-Month Club za knjigo meseca. Potem sem napisal dva romana: Grandsons in Cradle of Life. Leta 1936 sem si privoščil potovanje v Gvatemalo in leta 1937 napisal The House in Gvatemala. My America je pa izšla leta 1938.

Literarno je name najbolj vplival slovenski pisatelj Ivan Cankar. Eno njegovih pripovedi (Yerney' Justice) sem prestavil v angleščino; leta 1926 jo je objavil v knjižni obliki The Vanguard Press.

Leta 1937 sem si kupil majhno staro farmo blizu Milforda , N. J., tam se lahko sprehajam, imam pse, žagam drva. Mnogo berem, vendar ne več toliko, kot sem bil navajen: ni časa."

Temu življenjepisnemu začetku je uredništvo Biografskega slovarja pripisalo še naslednje:

Mesto Louisa Adamiča v ameriškem literarnem svetu je edinstveno. Posebno mu leži veliki projekt, na katerem zdaj dela – poskus evaluirati Ameriko s stališča priseljenca in raznolikih rasnih dejavnikov, ki so se združili v oblikovanju nacije. Je odkritosrčen in fantovski na pogled, izgleda mlajši, kot so njegova leta, in privlačno plah. Burton Rascoe je dejal o knjigi My America, ki je v nekem smislu

---

[1] Christian, H. A., *Izbrana pisma Louisa Adamiča*, Cankarjeva založba v Ljubljani, 1981, 103.

[2] Knjiga s polnim naslovom *Twenties Century Authors, A Biographical Dictionary of Modern Literature* by Kunitz S. J., Haycraft, H., The H. W. Wilson Company, 1942, sicer navaja Adamičevo "uradno" rojstno letnico 1899, ker je pač tako bilo zapisano v njegovih dokumentih. Stara Avstrija namreč šestnajstletnikom, ki so jih že vpisali v evidenco kot bodoče rekrute, ni več dovoljevala zapustiti K.u.K.; zato je grosupeljski župan Lojza za eno leto pomladil in mu omogočil emigriranje.

Adamičev kredo: "Uvršča se med velike avtobiografske zgodbe, . . . velika knjiga." Leta 1941 je prejel priznanje John Anisfield Award in Temple University mu je podelila častni doktorat Litt.D. Poleg drugega je tudi urednik revije Common Ground, ki obravnava ameriško medrasno kulturo.[3]

Uredništvo našteva v nadaljevanju tudi njegova glavna dela[4] in literaturo o njem.[5]

* * *

Ker Adamičeva avtobiografija ne zajema niti polovice njegovega delovanja, naj poskusim sam predstaviti na kratko[6] njegovo medvojno in povojno delovanje. V tistem razgibanem času si je Adamič, pisatelj, urednik, prevajalec in vsesplošno politično angažirana in sploh javno delujoča osebnost, s svojim delom, s pisanjem o problemih časa v Ameriki in na Slovenskem, zlasti pa s podpiranjem jugoslovanskega partizanskega gibanja pridobil številne prijatelje in nevarne nasprotnike.

Med drugo svetovno vojno je Louis Adamič pri ameriški administraciji in predsedniku Rooseveltu kot častni predsednik Slovensko-ameriškega narodnega sveta (SANS) deloval v prid našega narodnoosvobodilnega boja. Po vojni, leta 1949, je še enkrat obiskal svojo rodno deželo, da bi spoznal tudi stvarnost nove Jugoslavije. Sad teh njegovih raziskav je knjiga *The Eagle and the Roots.*[7] Verjetno so zaradi tega dela 4. septembra 1951 Adamiča ustrelili njegovi politični sovražniki. Knjiga je izšla postumno leta 1952, istočasno pa je Vladimir Dedijer objavil svojo knjigo *Tito*,[8] tudi v Ameriki. Da je šlo za konkurenco, ki naj bi spodrinila Adamiča, s katerim "niso bili zadovoljni",[9] je povedal Dedijer sam: *"Glej, pišejo ljudje iz tujine, mi garamo zanje, pa vseeno nismo zadovoljni. Kaj ko bi poskusil jaz... Zahod se boji propagande, tako pa se bo začela tekma med založniki, kateri bo prvi izdal knjigo."* [10] Medtem je Adamičeva knjiga že bila prevedena v slovenščino, toda edini tipkopis je

---

3 Vse angleške tekste je za to poročilo prevedel T. K.

4 Principal Works: *Dynamite* 1931; *Laughing in the Jungle* 1932; *The Native's Return* 1934; *Grandsons* 1935; *Cradle of Life* 1936; *The House in Antigua* 1937; *My America* 1938; *From Many Lands* 1940.

5 About: *Literary Digest* April 7, 1934; *New York Times Book Review* December 29, 1940; February 23, 1941; *Newsweek* May 16, 1938; *Rotarian* February 15, 1941; *Scholastic* April 4, 1934; *Wilson Library Bulletin* September 1934.

6 DELO: *Two-way Passage* 1941; *What's Your Name?* 1942; *My Native Land* 1943; *A Nation of Nations* 1945; *Trends & Tides* 1945-1951; *Dinner at the White House* 1946. - LITERATURA.: O. Župančič: Adamič in slovenstvo, *LZ* 1932; M. Puc: Louis Adamič in Amerika, *Novi svet* 1949; J. Gradišnik: Louis Adamič, *Novi svet* 1951; M. Mihelič, Ob desetletnici smrti Louisa Adamiča, *Naša sodobnost* 1961; I. Bratko: Portret Louisa Adamiča, *Sodobnost* 1965; H. A. Christian: *Louis Adamic, A Checklist* 1971; J. Petrič: *Svetovi Louisa Adamiča*, 1981; H. A. Christian: *Izbrana pisma Louisa Adamiča* 1981; F. Adamič: *Spomini in pričevanja* 1983; M. Klemenčič: *Ameriški Slovenci in NOB v Jugoslaviji* 1987; D. Biber: Louis Adamič v arhivih OSS, *Borec* 8–9 1988; J. Žitnik: *Pero in politika* 1993; J. Žitnik: *Pogovori o Louisu Adamiču* 1995 in številne druge razprave. Janez Stanonik je na Slovenskem vodilni organizator raziskovalcev Adamičevega življenja in dela. Uredil je zbornik *Louis Adamič: Simpozij*, Univerza v Ljubljani 1981 in napisal številne razprave v zvezi z Adamičem, npr. Historical Survey of Researches on Adamic v omenjenem zborniku; I. Gantar Godina je organizirala delo v zvezi z mednarodno konferenco *Ob stoti obletnici rojstva Louisa Adamiča - Intelektualci v Diaspori* 1998.

7 Adamic, L., *The Eagle and the Roots*, Doubleday & Company, Inc, Garden City, N. Y., 1952.

8 Dedijer, V., *Tito*, Simon and Schuster, New York, 1953.

9 Z Adamičem niso bili zadovoljni tudi na desni strani. Glej: Louis Adamič v knjigi Kobal, A., *Svetovni potnik pripoveduje*, Goriška Mohorjeva družba 1975.

10 Dedijer, V., *Izgubljeni boj J. V. Stalina 1948–53*, ČGP Delo, Ljubljana 1969, str. 284–285.

poniknil nekje pri cenzorjih.[11] Da je knjiga *Orel in korenine*[12] po 18-letni zamudi za angleškim izvirnikom le izšla tudi v slovenščini, je morala Mira Mihelič delo še enkrat prevesti.

Da so Adamičeve ideje še zdaj, pol stoletja po njegovi smrti, upoštevanja vredne, se vidi iz svetovnega zanimanja za njegovo delo.

Francoski prevod njegove knjige *Smeh v džungli (Le rire dans la jungle)* je oskrbela Mme Alice P. Poilloux, profesorica na univerzi v Saint-Étienne.[13] Zdaj že dve leti išče založnika; svetovna kriza se čuti tudi v Franciji.

Profesor Tatjana Dumas-Rodica[14] v svojem doktoratu na Univerzi Saint-Étienne obravnava Slovence v Ameriki *(Les Slovènes Americains)*. Obsežni III. zvezek je posvetila življenju in delu Louisa Adamiča pod naslovom *Louis Adamic et l'identité slovène* 1998. Njena disertacija predstavlja Adamičevo življenje in delo s teksti objavljenih ocen pretežno ameriških kritikov, ki jih smiselno vključuje v lastna opažanja. Mislim, da bi disertacijo prof. Dumas Rodica veljalo prevesti v slovenščino, vsaj njen tretji del.

Profesor Shozo Tahara[15] je sicer prevedel v japonščino devet Adamičevih knjig in jih nameraval izdati leta 1998 v počastitev stoletnice pisateljevega rojstva,[16] vendar mu to ni uspelo. Azijska finančna kriza je tako resno prizadela Japonsko, da je tudi založništvo zamrlo.

Kadar nastopi finančna kriza, sta prva na udaru kultura in šolstvo.

---

[11] Žitnik, J., *Orel in korenine med "brušenjem" in cenzuro*, ZRC SAZU, Ljubljana, 1995.

[12] Adamič, L., *Orel in korenine*, DZS, Ljubljana 1970.

[13] Mme Alice P. Poilloux, profesorica primerjalne književnosti na univ. Jean Monnet v mestu Saint-Etienne.

[14] Profesor Tatjana Dumas Rodica, Université de Saint-Étienne, France.

[15] Kurent, T., Shozo Tahara. - *Zbornik občine Grosuplje*, XIX, 1996.
- isti, Louis Adamič v japonščini. - *Rodna gruda*, avg.-sept. 1995.

[16] Kurent, T., Za stoletnico rojstva - izbor Adamičevih knjig na Japonskem. - *Rodna gruda*, oktober 1996.
Ponatis v *ZbOGIGD XX*, 1998

KOLAŽ MAKSIMILIJANA VANKE "DRUGA SVETOVNA VOJNA" JE SIJAJNA GEMATRIČNA KOMPOZICIJA

Tine Kurent

in memoriam:
HENRY A. CHRISTIAN
1931–1997

Ameriško-hrvaški slikar Maksimilijan Vanka[1] (1889–1963), ali za svoje prijatelje Makso je skomponiral skupaj s svojo ženo Margaret, njenim očetom dr. Stettenom DeWittom in prijateljema Louisom in Stello Adamič enigmatično delo: kolaž "Druga svetovna vojna."[2]

Kolaž je nastal ob snidenju Maksa in Margaret Vanka ter njunih prijateljev Louisa in Stelle Adamič z Margaretinim očetom dr. Stettenom DeWittom po njegovem povratku iz Evrope. Družba se je veselila, da je dr. Stettenu uspelo pobegniti, potem ko so Nemci že začeli vojno, s Korčule v Pariz, Le Havre in odtod s francoskim parnikom Ile de France v New York, obenem pa so bili zaskrbljeni, da bo evropski spopad zajel ves svet. Pogovarjali so se o nacizmu, fašizmu in antisemitizmu, o Hitlerju, Mussoliniju in Hirohitu ter njihovih emblemih, o kljukastem križu, butari s sekiro in vzhajajočem soncu. Razpravljali so o početju nacističnega agenta Douglasa Chandlerja; dr. Stetten je nanj že opozoril Washington.[3] Veselili so se, da je Ile de France srečno odplula iz Le Havra na sam prvi dan vojne in priplula v New York 9. septembra 1939, kak teden potem, ko je 3. septembra nemška podmornica potopila potniško ladjo Athenijo. Spominjali so se, kako je nemški *U-Boot* potopil v začetku prve svetovne vojne potniško ladjo Lusitanijo.

Louisa Adamiča[4] je poleg tega skrbelo tudi, kaj bo z njegovo rojstno hišo v Prapročah in z njegovimi

---

[1] Prpić, G. J., Maksimilijan Vanka. - *Hrvatska revija*, 8, 1958, 129–160.
- Vidan, I., Maksimilijan Vanka i Louis Adamič. - *Forum* (Zagreb), 1–2, 1984, 385–411.
- Adamic, L., *The Native's Return*, Harper, N. Y., 1934, 161–164, 279, 296.
- idem, *Cradle of Life*, Harper, N. Y., 1936. (Knjiga je posvečena Vanki.)

[2] Christian, H. A., Kurent, T. T., Reading a Painting: Maxo Vanka's Collage: "World War II". - *Two homelands* (Ljubljana), 8, 1997, 89–105.
- idem, Kolaž Maksimilijana Vanke, videnje druge svetovne vojne. - *Zbornik občine Grosuplje XVIII*, 1994, 221–224.
- idem, Louis Adamič in Maxo Vanka proti antisemitskemu propagandistu. - *Dvatisoč* (Ljubljana), 96–97, 1997, 235–240.
- Kurent, T., Vankov in Adamičev Chandler: dogodek iz njune borbe proti nacizmu in antisemitizmu. - *Zbornik občine Grosuplje*, XIX, 1996, 209–210.
- Puhar, A., Med tovarišem in gospodom je velika razlika. - *Delo*, 3. 9. 1998.

[3] Adamic, L., *My Native Land*, Harper, N. Y., 1943, 359–360.

[4] Louis Adamic, 1899–1951, slovensko-ameriški pisatelj, reformator in zagovornik ameriških priseljencev, pomembna osebnost v kulturnih in političnih gibanjih v obdobju 1930–1950.
- *Louis Adamic: An International Symposium on his Contributions to America*. - University of Pittsburgh, June 1981.
- *Louis Adamič, Symposium*, Univerza EK, Ljubljana, september 1981.
- *International Conference: 100th Birth Anniversary of Louis Adamic - Intelectuals in Diaspora*. - Scientific Research Centre of Slovenian Academy of Sciences and Arts and The Institute for Slovene Emigration Studies, Portorož, september 1998.

domačimi v starem kraju; v spomin se mu je iz mladosti vrnila vrstica "kuge, vojske in lakote..." iz roženkranca, ki ga je pred spanjem molila vsa družina, oče, mati, bratje in sestre.

Dr. Stetten je razmišljal o vojni, terorju, Bogu in Satanu in ponavljal pesimistično misel Sira Edwarda Graya iz časa, ko se je začela prva svetovna vojna: "Svetilke ugašajo po vsem svetu, ne bomo jih več videli v našem času."

Makso Vanka pa je, prepričan, da prihaja svetovna vojna, ves njihov pogovor prestavil v likovne simbole za svoj kolaž. Ladja Ile de France mu je na sliki povzela obliko pariškega otoka Ile de la Cité, grozeči emblemi so se mu kot kužne klice raztresli po kompoziciji, toda svečo je optimistično pustil še goreti. Imena oseb, krajev in ladij pa je na svoj kolaž ali nalepil ali pa pripisal.

Poleg tega je Vanka vgradil téme njihovega razgovora v gematrična števila. Gematrija[5] je hebrejska beseda, ki pomeni prevajanje besed v števila in obratno. Črke– ali natančneje cifre–niso samo simboli za glasove, ampak tudi za števila. Črke različnih abeced (hebrejske, grške, latinske, cirilske, arabske itd.) imajo specifične številčne vrednosti. V zahodni latinici šteje A 1, B 2, C 3, D 4, E 5, F 6, G 7, H 8, I 9, J 10, K 11, L 12, M 13, N 14, O 15, P 16, Q 17, R 18, S 19, T 20, U 21, V 22, W 23, X 24, Y 25 in Z 26. Naše črke ČŠŽ veljajo kot CSZ. Beseda **VOJSKA** velja npr. 22 + 15 + 10 + 19 + 11 + 1 = **78.** Toda v gematriji ima število, ki je 2-, 3-, 5-, 7-krat... večje ali manjše, isti pomen. Mnogoteri pomen števil se še čuti v naših besedah **en** par (= **2** reči oz. **2** bitji), **ena** kvadriga (= **4** konji), **en** teden (= **7** dni), **ena** dekada (= **10** let), **en** ducat (= **12** reči); vera, da so **3** božje osebe, Sveta Trojica, Oče, Sin in Sveti Duh, **en** sam Bog.

Družba je prestavila ključne besede svojega pogovora v gematrična števila. Najbrž so se s svojo *mathesis* zabavali prav toliko, kot sem se zabaval jaz z decifriranjem njihovih kriptogramov. Toda njihovo gematrično prevajanje ni služilo zgolj zabavi, ampak tudi dokumentiranju njihovih sporočil.

Z izbranimi gematričnimi števili je nato Vanka definiral za svoj kolaž:

1. mere (širina, višina, diagonala);

2. napise za imena (L. Adamic, M. Vanka, Chandler, Hull, Jehova, Satan, Athenia, Lusitania, Ile de France, Korčula, Beograd, Paris, Washington, pa tudi zlovešče besede TERROR in WAR);

3. tri glasbene note[6] v sektorju 8 na kolažu.[7] Glej TABELO I: **Gematrične številke v merah, glasbenih notah in vpisanih besedah.**

Na Vankovem kolažu so naslednja gematrična števila: **2, 3, 5, 7, 13, 19. 21, 23, 35, 41, 42, 43, 88.** Med njimi so štiri skupine sinonimnih števil:

2 = 42 = 88;
3 = 21 = 42;
5 = 35;
7 = 21 = 35 = 42.

Zaradi sinonimnosti gematričnih števil je na primer stavek s parafo Maksa Vanke **DOLAZI NOVI SVJETSKI RAT. MV**, ki velja 210, skrit obenem v šestih gematričnih številih (v **7, 21, 35, 42** pa tudi v **2** in **5**). Glej TABELO II: **Decifrirana gematrična števila na kolažu Maksa Vanke "Druga svetovna vojna".** Njeni kriptogrami so skriti v številkah **35, 13, 21, 23, 7, 41, 42, 43, 88** in **19.**

---

[5] Več o gematriji v: Kurent, T., The Gematric Cryptograph in the Art. - *Acta Neophilologica*, XXIX, 1996, 89–107.

[6] Profesor Henry A. Christian – skupaj sva raziskovala Vankov kolaž – mi je povedal, da se za tri note zanimata Dr. David Hoddeson (Department of English, Rutgers University, Newark, N. Y., U.S.A.) in Miss Judith A. Christian, najbrž v pričakovanju, da se bo razlaga not posrečila meni. Toda lahko sem mu razložil samo dva gematrična kriptograma, skrita v širini in višini kolaža. Prepozno, da bi prijatelja Henryja razveselil.

V kolaž vgrajena sporočila (ali s Plečnikovim izrazom "ideje")[8] so v angleščini, hebrejščini, hrvaščini in slovenščini. Med njimi so naslov kolaža in avtorjev podpis, imena oseb, krajev in ladij, naslovi sovražnih gibanj in njihovi emblemi, reki, citati in molitve.[9] Ključna beseda **WAR**, ki je na kompoziciji desetkrat napisana, je gematrično ponovljena še v štirih jezikih, v angleščini, hrvaščini slovenščini in hebrejščini: **WAR, RAT, VOJSKA,** ‏מלחמה‏

Ilustracije

Tri glasbene note sredi spodnje polovice Vankovega kolaža in napisi: IL DE FRANCE, L ADAMIC, M VANKA. Poleg tega sta tu še:
TABELA I in
TABELA II.

TABELA I

Gematrična števila v merah, glasbenih notah in vpisanih besedah

Mere

Širina = 11" 6‴ = **23** polovičnih palcev
Višina = 17" 6‴ = **35** polovičnih palcev = **210‴** = **2 x 3 x 5 x 7‴**
Diagonala ≅ 21" = **42** polovičnih palcev (s celimi števili)

Glasbene note

Tri glasbene note[6] v sektorju 8 na kolažu[7]. Če se nota na spodnji črti imenuje **DO**, je nota na srednji **SOL**, na zgornji pa **RE**. Njihova gematrična vrednost je:
DO SOL RE = 19 + 46 + 23 = 88.

Vpisane besede

WAR	= 23 + 1 + 18 = **42**
L. ADAMIC	= 12 + 1 + 4 + 1 + 13 + 9 + 3 = **43**
(+C) HULL	= (3) + 8 + 21 + 12 + 12 = 56 = 8 x **7** (Monograma **C** ni na kolažu)
CHANDLER	= 3 + 8 + 1 + 14 + 4 + 12 + 5 + 18 = 65 = 5 x **13**
BEOGRAD	= 2 + 5 + 15 + 7 + 18 + 1 + 4 = 4 x **13**
PARIS	= 16 + 1 + 18 + 9 + 19 = 63 = 3 x **21**
WASHINGTON	= 23 + 1 + 19 + 8 + 9 + 14 + 7 + 20 + 15 + 15 = 130 = 10 x **13**
(+ MS) ATHENIA	= (13 + 19) + 1 + 20 + 8 + 5 + 14 + 9 + 1 = **90** (Kratice **MS** ni na kolažu)
ILE DE FRANCE	= (9 + 12 + 5) + (4 + 5) + (6 + 18 + 1 + 14 + 3 + 5) = 82 = 2 x **41**
WAR	= 23 + 1 + 18 = **42**
(- M) VANKA N Y	= (22 + 1 + 14 + 11 + 1) + (14 + 25) = **88** (Avtor se je podpisal "M. Vanka, N. Y." - Če opustimo začetnico **M**, velja njegov podpis **88**)

7. Za lociranje elementov na kolažu smo uporabili sistem trojne delitve. Kompozicija se razdeli po višini in širini na tri dele, ki jih nato označimo s številkami od 1 do 9. Središče kolaža je torej pravokotnik 5, tri note pa ležijo v pravokotniku 8.
8. "Če človek projektira kakšno stavbo, bi moral najti v njej takšno idejo, da bi se tresel pred njo!" Glej: Omahen, J., *Izpoved*, CZ, Ljubljana, 1976, str. 76.
9. V gematriji je citat podpisan z avtorjevim in gematrikovim imenom ali parafo, razen če gre za pregovor, znano reklo, molitev ali vrstico iz Biblije.

TABELA II

Decifrirana gematrična števila na kolažu Maksa Vanke "Druga svetovna vojna"

35 x 13 = 455 = THE BEGINNINGS OF THE WORLD WAR BY MAKSIMILIAN VANKA
35 = MV, začetnici M(axo) V(anka) in M(argaret) V(anka)
35 x 3 = 105 = NEXT WAR
13 = LA = začetnici L(ouis) A(damic) in L(usitania) A(thenia)
13 x 5 = 65 = CHANDLER
13 x 30 = 390 = ADOLF HITLER, BENITO MUSSOLINI AND JAP MIKADO
13 x 3 = 39 = RAT
13 x 10 = 130 = WASHINGTON
13 x 32 = 416 = THE LAMPS ARE GOING OUT ALL OVER THE WORLD
13 x 22 = 286 = SWASTIKA - FASCIO - RISING SUN
13 x 6 = 78 = VOJSKA
13 x 2 = 26 = י ה ו ה (He Vau He Iod) = 5 + 6 + 5 + 10 = 26 (= JEHOVAH)
13 x 4 x 7 x 1 = 364 = נ ט ש ה (Nun Teth Shin He) = 50 + 9 + 300 + 5 (= SATAN)
210 = KUGE, VOJNE IN LAKOTE... LA
21 x 3 = 63 = PARIS
21 x 3 x 5 = 315 = DOLAZI NOVI SVJETSKI RAT. MV
23 x 4 = 92 = VANKA FECIT
23 x 8 = 184 = DEWITT STETTEN
23 x 9 = 207 = WORLD WAR MV
23 x 4 = 92 = ז ה ף (Zain He Phe) = 7 + 5 + 80 = 92 (= TERROR)
23 x 12 = 276 = HITLER - MUSSOLINI - HIROHITO
23 x 2 x 7 = 322 = FASCISM - NAZISM - ANTI-SEMITISM
23 x 4 = 92 = PRAPROČE
23 x 4 = 92 = ILE DE FRANCE
23 x 15 = 345 = KORČULA - PARIS - LE HAVRE - AND NEW YORK
7 x 10 = 70 = STELLA A
7 x 10 = 70 = 3 + 9 + 19 + 39 = 3. 9. 1939
41 x 2 = 82 = PEGGY V
41 x 6 = 246 = LUSITANIA - ATHENIA - ILE DE FRANCE
41x 3 = 123 = ה ם ח ל ם (He Mem Cheth Lamed Mem) = 5 + 40 + 8 + 30 + 40 = 123 (= VOJNA)
41 = ה ו ל (Lamed Vau He) = 30 + 6 + 5 = 41 (= TERROR)
42 = ה ה ל ב (He He Lamed Beth) = 5 + 5 + 30 +2 = 42 (= TERROR)
43 = L. ADAMIC
43 x 4 = 172 = WORLD WAR TWO
88 = DO SOL RE
88 x 10 = 880 = THE LAMPS ARE GOING OUT ALL OVER THE WORLD. WE SHALL NOT SEE THEM AGAIN IN OUR TIME. SIR EG, SDW
19 x 10 = 190 = KUGE, VOJSKE, LAKOTE...
19 x 5 = 95 = VOJSKA BO...
19 x 4 = 76 = 9 + 9 + 19 + 39 = 9. 9. 1939.

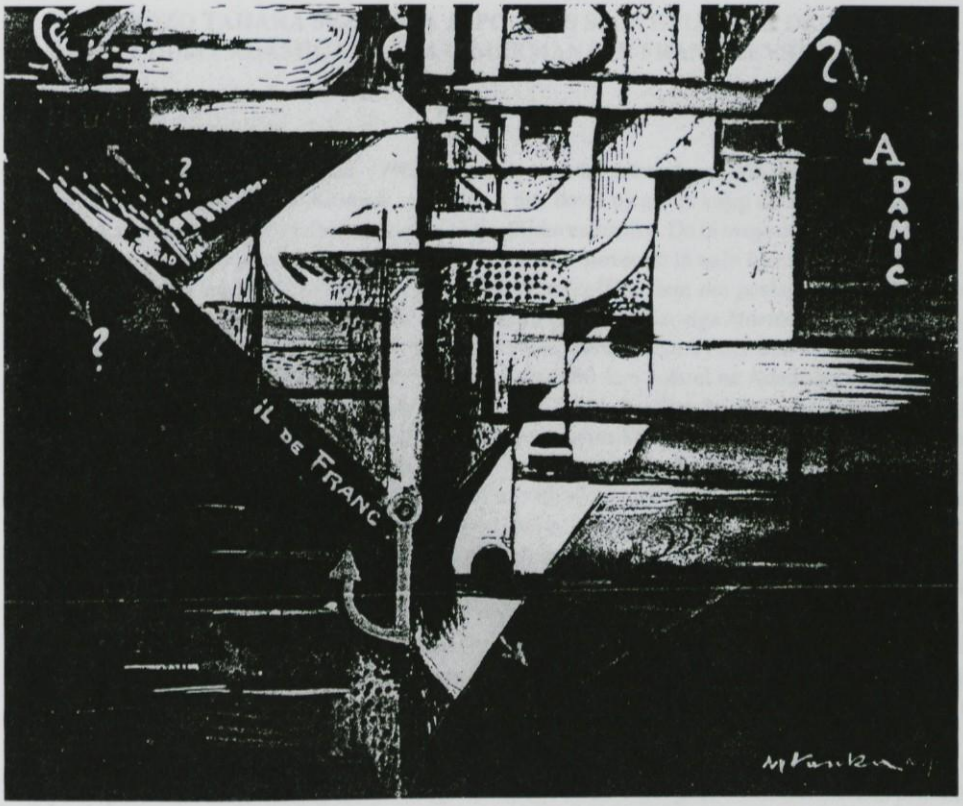
?
?
?
ADAMIC
IL DE FRANC

SHOZO TAHARA SEZNANJA JAPONCE S SLOVENIJO TER DELOM LOUISA ADAMIČA, IVANA CIMERMANA IN FRANA LEVSTIKA

Tine Kurent

Profesor Shozo Tahara (*ZOG XIX, 1996*), ki prevaja angleške tekste slovenskih avtorjev v japonščino, je za stoletnico rojstva Louisa Adamiča pripravil za tisk devet njegovih knjig (*ZOG XX, 1998*), toda ekonomska kriza na Daljnem vzhodu je zadela tudi tokijske založnike. Da bi svoje delo spravil v tisk, se trudi opozoriti domačo javnost na svoje delo in tako tudi na Slovenijo in našo literaturo.

Ko me je pred leti prosil za slovensko literaturo v angleščini, sem mu poslal brošuro *Discover Slovenia* in seznam naših knjig v angleščini, med njimi tudi Levstikovega *Martina Krpana* z lepimi ilustracijami Marijana Amaliettija ter *Boomerangs* Ivana Cimermana. Ti dve deli sta Taharo očitno najbolj navdušili. Zakaj, je povadal sam: "Petega maja 1980 sem naletel na Adamičevo knjigo *The Native's Return* v domači prodajalni rabljenih knjig v Tokiu. Ko sem jo bral v svojem tokijskem stanovanju, me je zelo ganila. Ta pisatelj je bil tedaj na Japonskem neznan, vendar je bila njegova knjiga zame resnično vznemirljiva, saj je bila napisana z vseh mogočih vidikov: s stališča politike, ekonomije, zgodovine, literature... itd. Takoj sem naročil njegove knjige iz ZDA, vedno bolj so me prevzemale. Takrat sem že poznal knjigo *Louis Adamic: A Check List*, ki jo je napisal Henry A., Christian. Tako. Ni mi šlo v glavo, kako da tak pisatelj še ni znan na Japonskem." (*ZOG* XIX, 1996)

"I thank you, too, for the suggestion of the English text of *Martin Krpan* and illustrations of Marijan Amalietti. The story strongly touched my heart. I think Adamic read it many times and learned from it very well. It seems to me, it is the core of Slovenian Culture or Slovenia. Amalietti got hold of its soul. Its soul inspires *The Boomerangs* too, I suppose. I want to know more and more about *Krpan* and Levstik himself and need any information of them for good translation. " (Pismo 27. 3. 1999)

Ko je na internetu našel stran o Adamiču (priloga **1**), je sklenil narediti reklamo za svoje prevajanje v japonščini. Poslal mi je vstopni naslov svoje *homepage* z dne 5. julija 1999 na internetu in priložil tudi 17 strani dolgo angleško-japonsko sporočilo (priloga **2**), naslovljeno ***Louis Adamic in Japan*** z naslednjimi poglavji:

- To Louis Adamic's Fans of the World!
- Louis Adamic Collection,
- Louis Adamic by Tine Kurent.

Kar 17 strani dolga informacija je vsekakor predolga za objavo na tem mestu, zato naj zadostujeta samo prva in zadnja stran (prilogi **3** in **4**).

Taharova reklama ni zanimiva le zaradi eksotične japonske pisave, ampak tudi kot prikaz, kako odločno se "na odprtem trgu" borijo za uspeh (tako bombastičnega poziva, kot je parafraza *"Fans of the World!"* pri nas ne bi v reklamne namene zagrešil nihče), predvsem pa kot prikaz, da so Republiko Slovenijo, Louisa Adamiča in slovensko literaturo končno odkrili tudi Japonci.

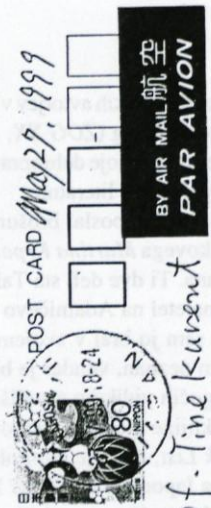

1

Dear Tine Kurent 6/7/1999

I have set up Louis Adamic homepage on the Internet.The title is **Louis Adamic in Japan.**Now,under registration.

I enclosed the English version—have added your article about Adamic on the Posta Slovenije,which is best I think.

In Japanese version,I gave a full and detailed account of Introduction about Adamic,his collection and present condition in Japanese translation,his chronology.I did also a few explanation about The Boomerans,Discover Slovenia,Martin Krpan.

My home page

http://www.synapse.ne.jp/~saitani/synapse-auto-page/

2

Yours sincerely

Shozo Tahara

田原正三

p. s. "Louis books cannot go hidden from the world."!!

I am sending the same letter to Mr. Ivan Cimerman

Louis Adamic in Japan 3

あなたは [redacted] 番目です

名前

生年月日 (年齢)
????年??月??日 (??歳)

血液型
A型

趣味
なし

紹介文

http://www. synapse. ne. jp /~sai tani / synapse-auto-page/

	ルイス・アダミック 旧ユーゴ(スロヴェニア)出身のアメリカ移民作家
To Louis Adamic's fans of the world!	
Louis Adamic Collection	ルイス・アダミック作品集 翻訳 田原正三
Louis Adamic by Tine Kurent	
	ルイス・アダミック年譜

To Louis Adamic's fans of the world!

English here and Japanese next

LOUIS ADAMIC
To Louis Adamic's fans of the world!

by Japanese translator Shozo Tahara

I am a Japanese translator of Noted Slovenian-American author Louis Adamic. My first encounter with Adamic was his The Native's Return at the secondhand bookstore in Tokyo as a graduate student. I was deeply moved by it though I have never heard his name. Then, I ordered his books from USA and was more and more possessed by his fascinating. I wondered why such a writer and his books was not kown in Japan. A few years later, I met the late Professor Henry A. Christian of Rutgars University in New Jersey who was the main researcher of Adamic (Later, I have translated most of his papers or articles concerning Adamic). There, I found for the first time that his book was a bestseller and his International Conference and Symposium had been hold in both America and

Christian, "What Else Have You in Mind ?" :Louis Adamic and H. L. Mencken, " Menckeniana, no. 47 (Fall 1973) :1-12;
SPECTRUM, "Louis Adamic : His Life, Work, and Legacy" Immigration History Research
Center-University of Minnesota;
Carey Mcwilliams, The Education of Carey McWilliams (New York: Simon& Scuster, 1978) ;
Rudolph Vecoli, "Louis Adamic and the Contemporary Search for Roots," The Journal of Ethnic Studies, 2 (1978) :29-35 ;
William C. Beyer, "Louis Adamic and Common Ground, 1940-1949";
Fred Matthews "Cultural Pluralism In Context:External History, Philosophic Premise, And Theories Of Ethnicity In Modern America," The Journal of Ethnic Studies 12:2 (Summer 1984) :63-79 ;
Robert F. Harney "E Pluribus Unum:Louis Adamic And The Meaning Of Ethnic History," The Journal of Ethnic Studies 14:1(1986) :29-46;
Dictionary of American Biography 1951-1955 (Scribners);
Dictionary of Literary Biography.

4

——＊＊＊——＊＊＊——＊＊＊——＊＊＊——＊＊＊—

☆　同訳者によるその他のスロヴェニア関係翻訳書

『ブーメラン——世紀末の星を往く』
THE BOOMERANGS by Ivan Cimmerman
権威・権力とは無縁のスロヴェニア・ビート世代詩人による世紀末化したユーゴ紛争、「バルカン闘技場」に対する警句集。凄まじい風刺、笑いとユーモア、鋭い洞察、そして温かいヒューマニズム、．．．．文化的に洗練されたスロヴェニア人のエッセンス。現在５ヶ国語に翻訳されている独立後スロヴェニア共和国の名著。

コンドルは鳥のなかでスター　片目の王は盲目の臣民のなかでコンドル。
サルから人間誕生までは１２００万年。動物園まではたったの５分！
俺は俺の人生で悲劇の主役を演じ、喜劇の脇役を演じている。ワイフはチケット売り。

『新生スロヴェニア共和国案内』
DISCOVER SLOVENIA
１９９１年に旧ユーゴから独立宣言したスロヴェニア共和国について、写真やイラストなどがたっぷり入った、歴史、文化、政治、経済、そして自然や人々の暮らしなどミニ百科事典ふうに紹介したもの。ヨーロッパ最小国、人口僅か２００万足らずのスロヴェニアの一千年にわたる独立悲願の思いが行間からにじみ出る。

『マルティン・クルパン』
MARTIN KRPAN by Fran Levstik
スロヴェニア共和国の代表的な児童書の古典。塩の行商人であるスロヴェニアの巨人がハプスブルク帝国をおびやかす悪人を倒し帝国を救う物語。当時スロヴェニアはハプスブルク家治下にあった。イラストは、現代スロヴェニアを代表する著名なアーティスト、マルヤン・アマリエッティ。数々の名誉ある賞のなかで、この『マルティン・クルパン』の全カラー入りのイラストは、スロヴェニア最高芸術賞を受賞した。世界９ヶ国語に翻訳されている。

I owe a debt to many people as follows.
The late my father who is the first reader of my translation, the late Dr. HenryA. Christian, Mr. Kazuhisa Imai of the PMC publisher, Dr. France Adamic of Adamic's brother, Dr. Tine Kurent of Adamic's nephew, the late Prof. Touru Takahashi, the late Prof. Hachirou Hitaka, Prof. Yuuici Nagasaki, Prof. Aya Shimizu, and others.
Shozo Thara

ページの先頭へ戻る

LOV NA POLHE V ŠKOCJANSKIH VASEH

Leopold Sever

Pod tem naslovom sem v Zborniku 20 objavil nekoliko obsežnejši sestavek o polhih in polšjem lovu v tem delu Dolenjske. Prispevek je na moje presenečenje vzbudil kar nekaj pozornosti v javnosti. Njegova vsebina je bila dvakrat predvajana na slovenskem radiu, etnolog dr. Milko Matičetov pa ga je uporabil v zanimivi razpravi o polšji samici - durli v Proteusu (marec 1999).

V sestavku o polhih so bile priložene tudi tri katastrske skice z označenimi polšinami in lokacijami nočnih polharskih taborov v maloliplјenskih gozdovih v zadnjih sto letih, vendar zaradi prostorske stiske tedaj niso bile objavljene. Zato jih objavljam v Zborniku 21. Z njimi je prispevek o polhih z moje strani zaključen. Razlago skic lahko najdete v Zborniku 20, str. 159 in 160.

Polh iz škocjanskih gozdov
Foto: Leopold Sever

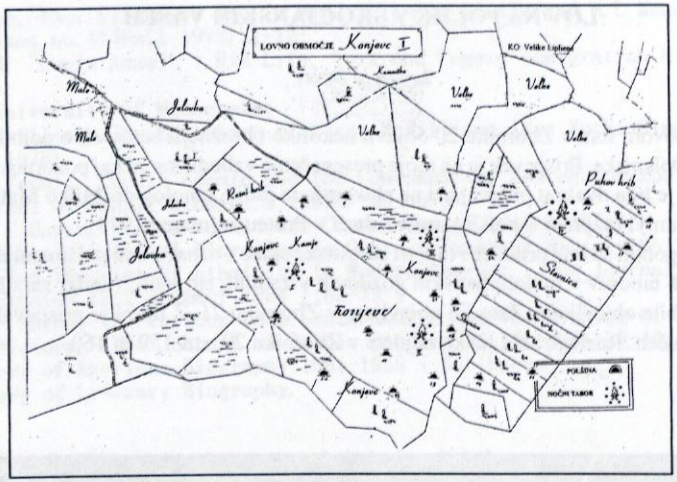
LOVNO OBMOČJE Konjevc I
KO: Velike Lipljene
Male
Jelovka
Velke
Konjevc
Konjevc
Stavnica
Puhov hrib
POLŠINA
NOČNI TABOR

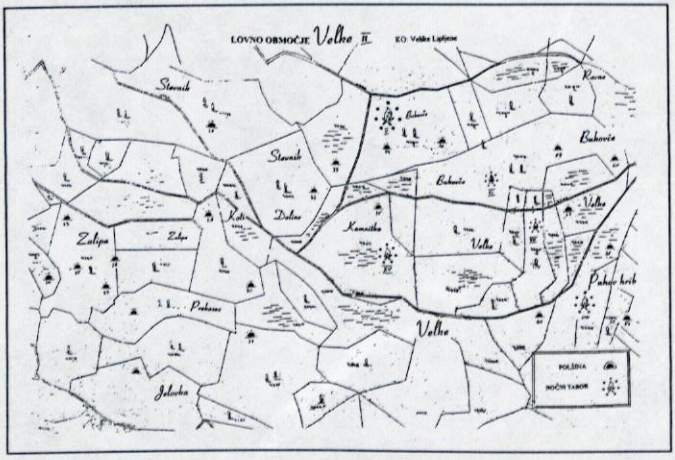
LOVNO OBMOČJE Velke II
KO: Velike Lipljene
Stavnik
Bukovče
Velke
Zalipa
Kamnitka
Puhov hrib
Jelovka
POLŠINA
NOČNI TABOR

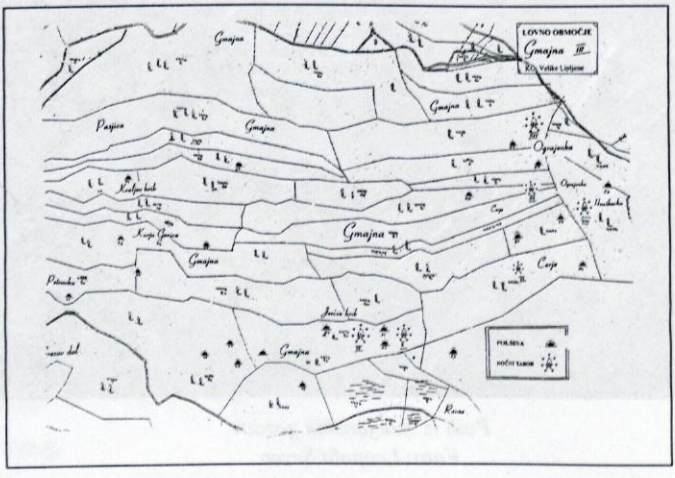
LOVNO OBMOČJE
Gmajna III
KO: Velike Lipljene
Gmajna
Pasjica
Ograjevka
Cerje
Gmajna
POLŠINA
NOČNI TABOR

DOMOZNANSKA BIBLIOGRAFIJA KNJIG ZA LETI 1998-1999 (in dodatek za leto 1996)

*Drago Samec**

Domoznanska bibliografija knjig zajema tiste samostojne publikacije, ki so po avtorju (uredniku, ilustratorju, prevajalcu), tematiki ali založbi vezane na področje naših treh občin. Zajete za tudi manjše izdaje, če jih je le uspelo zaslediti.

1996

PUŠ, Ludovik

Na dolgo pot / Ludvik Puš. – Buenos Aires : Zedinjena Slovenija, junij 1996. – 329, (4) str. ; 20 cm.
Uvod / M. Ahčin: str. (7)-8.
Dr. Ludovik Puš (1896-1989) je bil rojen v Šentvidu pri Stični, umrl je v New Yorku. Po poslednji volji je del zapuščine namenil društvu Zedinjena Slovenija za izdajo tega tretjega dela spominov, ki zajemajo obdobje od njegovega odhoda iz Ljubljane pa do prihoda v Ameriko. Te knjige spominov v slovenskih knjižnicah doslej ni bilo! Samo v tej knjigi je avtor podpisan kot Ludvik, sicer dosledno Ludovik.

1998

Adamič, Louis – glej: Louis Adamič

AHLIN, Stanka

Sončnica : (pesniška zbirka) / Stanka Ahlin ; (ilustrirala Sandi Zalar). – Grosuplje, samozal., 1998. – 71 str. : ilustr ; 21 cm. – 500 izv.
Beseda o pesnici na zadnjih platnicah, s sliko.
Avtorica se je rodila l. 1930 na Spodnji Slivnici, živi na Grosupljem, ilustratorka pa živi na Vidmu-Dobrepolje.

Ambrus – glej: Ambruška
Po deželi Desetega brata

AMBRUŠKA župnija : s 188 žrtvami vojnih grozot od 1250 prebivalcev je doživela tragedijo, kakršno so preživele tudi premnoge slovenske župnije med 2. svetovno vojno : 1941-1945 / (avtor, gradivo zbral, ilustriral Milan Muhič). – Ambrus : samozal. M. Muhič, 1998. – 124 str. : fotografije ; 21 cm.
Avtor skuša podati splošen pogled na leta vojne, posamezne izpovedi predvsem o letu 1945 ter nato usode posameznikov ter domačij v župniji.

ARHAR, Vojan Tihomir

Oživljena tihota : (Cistercijanska opatija Stična 1898-1998) / Vojan Tihomir Arhar. – Novo mesto: Tiskarna Novo mesto, Dolenjska založba, 1998. – 235, (3) str. : ilustr. ; 24 cm. - 700 izvodov.
Avtor je verno predstavil usodo samostana v zadnjih 100 letih. Na razpolago je imel bogat samostanski arhiv in številne žive priče. Sočno pripoved je začinil z vrsto zanimivih podrobnosti.

---

* Grosuplje 1290, Ljubljanska 35, prof. in bibliotekar.

AVBELJ, Aleksander

Šest prijateljev in poslednja skrivnost Volčje vasi ali Sto in ena opomba : (roman) / Aleksander Avbelj, Lotica in Valter Gorenc ; (spremna beseda Vladimir Kocjančič). – Grosuplje : Mondena, 1998 . – 239 str. ; 20 cm. – (Jurčičeva zbirka ; letn. 6, 1).
Spremna beseda / Vladimir Kocjančič: str. 237-238. Na zavihku beseda o avtorjih.

BAHOVEC, Irena

Notranje vrednotenje mature : 1995-1997 : poročilo / Irena Bahovec. – Ljubljana : Državni izpitni center, 1998. – 118 str. : graf. prikazi; 30 cm.
Avtorica mag. Irena Bahovec je doma v Čušperku.

BESEDIŠČE slovenskega jezika z oblikoslovnimi podatki : A – Ž : po gradivu za slovar sodobnega knjižnega jezika zbrane besede, ki niso bile sprejete v Slovar slovenskega knjižnega jezika / uredila Ivanka Šircelj-Žnidaršič ; (izdal ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Leksikološka sekcija. – Ljubljana : ZRC SAZU, Založba ZRC, 1998. – 1009 str. ; 25 cm. – (Zbirka Slovarji).
Urednica in leksikografka Ivanka Šircelj-Žnidaršič je doma v Veliki Račni.

BIBLIA, tu je, vse Svetu pismu, Stariga inu Noviga testamenta / slouenski, tolmazhena, skusi Jurja Dalmatina = Bibel, das ist, die gantze heilige Schrifft : windisch / (uredil in spremno besedo napisal Mihael Glavan. – Ljubljana : Mladinska knjiga, 1998. – (50), 334, (6), 210, 150, (14) f. : lesorezi; 36 cm.
Bohoričica. – Faksimile po izvodih v NUK R 10052 in R 19062. – 300 izvodov.
Dalmatinova Biblija in Slovenci / Mihael Glavan : na koncu knjige. – Izvirna izdaja: Wittemberg, 1584.
Urednik in pisec študije Mihael Glavan (1945), bibliotekar in vodja Rokopisnega oddelka v NUK-u, se razdaja predvsem pri izdajanju nacionalno pomembnih faksimilov. Tudi izid te izdaje je v precejšni meri njegova zasluga, ob ostalih podobnih izdajah.

CAPITULUM Congregationis Augiensis : Anno jubilari 1098-1898-1998. – Sittico : Abbatia B.M.V., 1998. – 16 str. ; 21 cm. Ovojni naslov. Sliki samostana in grba na platnicah.
Knjižica je bila liturgično vodilo ob spominski slovesnosti v oktobru v Stični..

CEGLAR, Ludovik

Nadškof Vovk in njegov čas : 1900 – 1963 / Ludovik Ceglar. – Celovec, Ljubljana, Dunaj : Mohorjeva založba, 1998. – 20 cm.
4. del: 274 str. – Spremna beseda / Franc Rode: str. 5-6. – Predgovora napisala avtor in Franc Kattnig, spremno besedo na zavihkih knjige napisal Stanislav M. Marsič. – Ocene tretje knjige življenepisa: str. 259-261.
Duhovnik in avtor Ludovik Ceglar (1917-1998) je po rodu iz Stične.

CERAR, Miro, ml.

Temelji ustavne ureditve, človekove pravice in temeljne svoboščine, gospodarska in socialna razmerja : (študijsko gradivo) / Miro Cerar- - 2. spremenjena in dopolnjena izdaja. – Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve, 1998. – 30 str. ; 30 cm.
Priloga: Varstvo osebnih podatkov.
Avtor dr. Miro Cerar ml. (1963), prof. na Pravni fakulteti v Ljubljani, živi na Grosupljem.

CERKEV Marijinega vnebovzetja na Muljavi – konservatorski posegi = Problems of prezentation mural paintings in Muljava / (urednik, editor Ivan Bogovčič : prevod v angleščino Amidas). – Ljubljana

: Restavratorski center Republike Slovenije, 1998. – 114 str. : ilustr. ; 30 cm. – (RES. : publikacije Restavratorskega centra Republike Slovenije = publications of the Restoration Centre of the Republic of Slovenija, Dela = Papers ; 3). - 500 izvodov.
V zborniku znani avtorji (Ivan Bogovčič, Janez Höfler, Nataša Golob, Sergej Vrišer itd.) celovito predstavijo cerkev kot umetnostni spomenik. Tekst je vzporedno dvojezičen in tudi zato je publikacija izjemnega pomena.

CHALLONER, Jack
Svetlo in temno / Jack Challoner ; (prevod Jean J. Frbežar). – Grosuplje : Mondena, 1998. – 32 str. : ilustr. ; 26 cm. – (Znanost za mularijo ; 1)
Prevajalec Jean J. Frbežar živi na Grosupljem.

CHALLONER, Jack
Mokro in suho / Jack Challoner ; (prevod Jean J. Frbežar). – Grosuplje : Mondena, 1998. – 32 str.: ilustr. ; 26 cm. – (Znanost za mularijo ; 2)

Dobrepolje – glej: Občinski telefonski imenik
Zbornik občin

DRAGAR, Milanka
Ljubezen Duha / Milanka Dragar ; (spremno besedo napisal Jožef Smej). – Stična : Cistercijanska opatija, 1998. – 62 str. ; 19 cm. – (Bernardova knjižnica ; 13). - (Pesniška zbirka).

DRAGAR, Milanka
Ljubezen nebeškega Očeta / Milanka Dragar. – Stična : Cistercijanska opatija, 1998. – 103 str. ; 19 cm. – (Bernardova knjižnica ; 14). - (Pesniška zbirka).

DRŽAVNA topografska karta RS, merilo 1 : 25000. 136, Grosuplje (kartografsko gradivo) / izdelava Geodetski zavod Slovenije ; kartografska obdelava Geodetski zavod Slovenije ; Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo FGG ; oblikovanje Sandi Radovan. – Gauß-Krügerjeva projekcija. – (Ljubljana) : Ministrstvo za okolje in prostor, Geodetska uprava RS, 1998. – 1 zvd. : barve ; 56 x 39 na listu 69 x 43 cm, zložen na 23 x 11.
List Grosuplje topografske karte Slovenije obsega področje od Šmarja-Sapa na zahodu pa do Višnje Gore na vzhodu.

DRŽAVNA topografska karta RS, merilo 1 : 25000. 137, Stična (kartografsko gradivo) / izdelava Geodetski zavod Slovenije ; kartografska obdelava Geodetski zavod Slovenije ; Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo FGG ; oblikovanje Sandi Radovan. – Gauß-Krügerjeva projekcija. – (Ljubljana) : Ministrstvo za okolje in prostor, Geodetska uprava RS, 1998. – 1 zvd. : barve ; 56 x 39 na listu 69 x 43 cm, zložen na 23 x 11.
List Stična topografske karte Slovenije obsega področje od Višnje Gore do Radohove vasi in Krke.

DRŽAVNA topografska karta RS, merilo 1 : 25000. 154, Velike Lašče (kartografsko gradivo) / izdelava Geodetski zavod Slovenije ; kartografska obdelava Geodetski zavod Slovenije ; Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo FGG ; oblikovanje Sandi Radovan. – Gauß-Krügerjeva projekcija. – (Ljubljana) : Ministrstvo za okolje in prostor, Geodetska uprava RS, 1998. – 1 zvd. : barve ; 56 x 39 na listu 69 x 43 cm, zložen na 23 x 11.
List Velike Lašče topografske karte Slovenije obsega tudi področje občine Dobrepolje.

DRŽAVNA topografska karta RS, merilo 1 : 25000. 155, Žvirče (kartografsko gradivo) / izdelava Geodetski zavod Slovenije ; kartografska obdelava Geodetski zavod Slovenije ; Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo FGG ; oblikovanje Sandi Radovan. – Gauß-Krügerjeva projekcija. – (Ljubljana) : Ministrstvo za okolje in prostor, Geodetska uprava RS, 1998. – 1 zvd. : barve ; 56 x 39 na listu 69 x 43 cm, zložen na 23 x 11.
List Žvirče topografske karte Slovenije obsega Struško dolino in južni del občine Ivančna Gorica.

FRANČIČ, Franjo
Dobro jutro, Charles Bukowski! : izbor 1990-1997 : (erotične zgodbe) / Franjo Frančič. – Grosuplje: Mondena, 1998. – 104 str. ; 20 cm. – (Jurčičeva zbirka ; letn. 4, 1).
Spremne besede: str. 99-101. O avtorju na zavihku (s sliko).

Frbežar, Jean J. – glej: Challoner, Jack
Morris, Neil
Najboljše šale

FRELIH, Marko
Frederik Irenej Baraga : (1797-1868) : svetost v dejanju = Heiligkeit im Handeln / Marko Frelih ; (nemški prevod Kristian Ruch, Mirjam Behek). – Stična : Slovenski verski muzej, 1998. – 10 str. : ilustr.; 21 cm. - 1000 izvodov.
Ovojni naslov. Knjižica je spremna publikacija ob gostovanju razstave, nazadnje v Slovenskem kulturnem centru Korotan na Dunaju. Istočasno je izšla tudi zloženka istega avtorja z enakim naslovom, 6 str., v 5000 izvodih.

FRELIH, Marko
Magdalenska gora : Grosuplje / (besedilo Marko Frelih ; fotografije Tomaž Lauko). – Grosuplje : Občina, 1998. – (6) str. : ilustr. ; 21 x 30 cm zloženo na 21 x 10 cm. – 5000 izvodov.
Arheolog Marko Frelih je uredil arheološko pot do prazgodovinskega naselja ter omogoča tudi ogled gomil. Postavili so tudi 8 informativnih panojev.

GAJŠEK, Vladimir
Aforizmi o tebi, o tem in onem : mešanica aforizmov ali miscellanea / Aristo Fan. – Grosuplje : Mondena, 1998. – 83 str. ; 21 cm. – (Zbirka Esprit slovène ; zv. 4).
O aforizmu, satiri. Vladimirju Gajšku in o Aristof/F/anu / Ivo Frbežar: str. 82-83. Spremna beseda tudi na zavihku.

Glavan, Mihael – glej: Biblia
Prešeren, France
Ta drugi deil

GLUVIĆ, Goran
Brcanje z glavo / Goran Gluvić ; (spremna beseda Dušan Čater). – V Ljubljani : Karantanija, 1998. – 99 str. ; 21 cm. – (Zbirka Najhit : zbirka uspešnic za najstnike).
O avtorju in delu / Dušan Čater: str. 98-99.
Pisatelj in dramatik Goran Gluvić (1957) je napisal mladinski roman o nogometu, zraven pa natrosil še nekaj naše zgodovine tega športa. Pripoved je napisana humorno in tekoče.

GROSUPLJE – glej: Državna topografska karta

Občinski telefonski imenik
Zbornik občin

HUDOLIN, Jurij

Privídi nemírnega čudaka / Jurij Hudolin ; (ilustracije Marjan Skumavc ; spremna beseda Tomaž Šalamun). – Ljubljana : Karantanija, 1998. – 43 str. ; 20 cm.
(O avtorju) / Tomaž Šalamun: na zavihku.
Pesnik je svojo novo pesniško zbirko ubral s sveto jezo na okolje. Na gostilniško okolje pa je duhovite karikature spremnih prizorov navezal slikar Marjan Skumavc.
Pesnik Jurij Hudolin (1973) živi na Grosupljem.

HUMOR / (ilustracije Marijan Pečar). – Šmarje-Sap : Razvedrilo, 1998. – 179 str. : ilustr. ; 21 cm.
Zbrane šale iz revij, ki jih izdaja ta založniška hiša.

IPAVEC, Avgust

Ad missam in agris : oratorij v dveh delih za soliste, mešani zbor, deški zbor, orkester, orgle in zvonove / Avgust Ipavec. – Stična : Cistercijanska opatija, 1998. – 87 str. ; 15 x 21 cm.
Besedilo v latinskem jeziku iz originalnih virov s prevodi v slov., nem., ital., franc. in angl. jezik.
Oratorij Maša na polju je bil napisan v počastitev 900-letnice cistercijanskega reda in 100-letnice oživitve stiškega samostana, izveden pa v stiški baziliki 3. oktobra 1998.

Ivančna Gorica – glej: Občinski telefonski imenik
Po deželi Desetega brata
Zbornik občin

JAKLIČ, Fran

Ižanci gredo / Fran Jaklič ; (spremno besedo napisal Stane Granda). – Celje, Mohorjeva družba, 1998. – 288 str, ; 21 cm.
Vsebina: V graščinskem jarmu: str. 9-108; Pekléna svoboda : povest o ljubljanski in ižanski revoluciji leta 1848: str. 109-258; Kako so dali Škocjanci zadnjo davščino baronu v Lesičju: str. 261-270; Zadnji trenutki Toneta Krivonoga: str. 271-275.
Od sejma na Studencu do sejma v Zdenski vasi / Stane Granda: str. 277-285.
Fran Jaklič-Podgoričan (1868-1937) iz Podgorice v Dobrepolju, učitelj in pripovednik, je imel v načrtu trilogijo s skupnim naslovom Ižanci gredo, izšli pa sta prvi dve povesti, tretja z naslovom Škocjanski gospod je bila samo napovedana, tu pa sta objavljena oba ohranjena odlomka. Tu je ohranjena trilogija tudi prvič objavljena skupaj.

JAMNIK, Anton

Liberalizem in vprašanje etike / Anton Jamnik ; (spremno besedo napisala Anton Stres in Janez Juhant). - Ljubljana : Nova revija, 1998. – 412 str. ; 24 cm. – (Libra : zbirka za človekove pravice).
Etika in demokracija / Anton Stres: str. 363-374. – Neoliberalizen in razpotja slovenske družbe / Janez Juhant: str. 375-388.
Avtor dr. Anton Jamnik (1961) je bil rojen na Mali Ilovi Gori. Knjiga je deloma predelana disertacija o morali in moralnih vrednotah v sodobni pluralni družbi, predstavljena na primeru predstavnika zmerne liberalne misli Johna Rawlsa iz ZDA.

JURČIČ, Josip

Deseti brat / Josip Jurčič ; (ilustriral Ivan Vavpotič) ; spremna beseda Stanko Janež. – V Ljubljani :

Karantanija, 1998. – 268 str. : ilustr. ; 20 cm. – (Zbirka Lastovka).
Josip Jurčič – Deseti brat / Stanko Janež: str. 254-268.
Pisatelj, dramatik in časnikar Josip Jurčič (1844-1881) je bil rojen na Muljavi.

JURČIČ, Josip

Deseti brat / Josip Jurčič ; spremna besedila (in izbor slik) Boris Paternu. – Ljubljana : DZS, 1998. – 256 str. : ilustr. ; 20 cm. – (Zbirka Klasje).
Kronološki pregled Jurčičevega življenja in dela: str. 6-8. – Vzporednice k Jurčiču in njegovemu delu: str. 9-12. – Uvodna beseda: str. 13-36. – Mnenja o Jurčiču in njegovem romanu: str. 249-254. – Bibliografija (izbor): str. 37.

JURČIČ, Josip

Deseti brat : kratka zgodba = The tenth broder : short story / Josip Jurčič ; priredil, adapted by Walter Istenič ; (ilustriracije, illustrations France Kunaver ; prevod, English translation Roger Metcalfe, Marija Zidar). – Ljubljana : Društvo Vilko Mazi, 1998. – 142 str. : ilustr. ; 24 cm. – (Zbirka Demostenes).
Besedilo v slovenščini in angleški prevod. – 1000 izvodov. – Namesto uvoda / Dušica Kunaver: str. str. 5-6. – O Jurčičevem Desetem bratu / Bogo Jakopič: str. 138-140.
Prireditelj Walter Istenič je obiskoval kraje dogajanja v romanu, se navzel barvitosti jezika okolja. Ob izvirniku je nastalo skoraj sedemkrat krajše novo delo, ki je le ohranilo Jurčičevega duha. Tako je nastala priredba znanega dela. Ilustracije so delo Franceta Kunaverja iz časa med obema vojnama, ko je slikar služboval v teh krajih, kar daje delu pristen pridih patine.

JURČIČ, Josip

Kozlovska sodba in druge zgodbe / Josip Jurčič ; (ilustriral Adriano Janežič). - V Ljubljani : Karantanija, 1998. – 119 str. : ilustr. ; 21 cm. – (Zbirka Lastovka).
Josip Jurčič / Stanko Janež: str. 109-117. – O delu: str. 118-119.

JURČIČ, Josip

Tihotapec / Josip Jurčič ; (spremna beseda iz Albuma slovenskih pesnikov in pisateljev). - V Ljubljani : Karantanija, 1998. – 83 str. ; 21 cm. – (Zbirka Lastovka).
Josip Jurčič (1844-1881): str. 78-81.

KASTELIC, Jože

Simbolika mitov na rimskih nagrobnih spomenikih : Šempeter v Savinjski dolini / Jože Kastelic ; (povzetek prevedel Stanko Kokole). – V Ljubljani : Slovenska matica, 1998. – 725 str. : ilustr. ; 25 cm
Jože Kastelic / Mitja Guštin: na zavihkih.
Dr. Jože Kastelic (1913), rojen v Šentvidu pri Stični, klasični filolog, antični zgodovinar, profesor antične umetnosti, književnik in arheolog, je najprej predstavil poznorimsko umetnost, nato pregled noriško-panonske plastike, v tretjem delu pa so s simbolno interpretacijo razloženi posamezni reliefi. Knjigo spremljajo obsežni indeksi. Knjiga je po vseh plateh 'v slovenski znanosti konca tisočletja izjemna (B. Djurić).

KNAFELJ, Avguštin

Univerzalno duhovno življenje / Avguštin Knafelj. – 3. izdaja. - Grosuplje : (samozaložba A. Knafelj), 1998. – 26 str. ; 21 cm
Avtor v knjižici predstavi različna verstva, posebej pa predstavi učenje Krišne.
Avtor Avguštin Knafelj (1942) živi v Spodnjih Duplicah pri Grosupljem.

KOVIČ, Jurij

Pesem kot načrt in navdih : (šola za pesnike) / Jurij Kovič ; (spremna beseda Ivo Frbežar). – Grosuplje : Mondena, 1998. – 150, (2) str. ; 30 cm

O Šoli za pesnike / Ivo Frbežar: str. (151-152).

Šola za pesnike je izhajala kot tedenska rubrika v Dnevniku, kjer je na zabaven način predstavljana pesniška umetnost.

Kralj, Tone – glej: Sakralna umetnost Toneta Kralja na Primorskem

KRALJ, Tone

Tone Kralj, 1900-1975 : retrospektiva = retrospective : Moderna galerija Ljubljana, 22. januar – 22. marec 1998 / (urednik, besedila (in) seznam del Igor Kranjc ; dokumentacija Jana Intihar-Ferjan ; prevodi Nina Levick, Mika Briški) ; fotografije Fotodokumentacija Moderne galerije). – Ljubljana : Moderna galerija, 1998. – 159 str. : ilustr. ; 30 cm. – 1000 izvodov.

Katalog je izšel ob prvi celoviti predstavitvi del Toneta Kralja. Predstavlja zaokrožen prikaz opusa več kot tristopetdesetih evidentiranih del. V katalogu je dvojezično predstavljena njegova življenjska pot, pomen, posebej še stensko slikarstvo z lokacijami, grafike, plastike in slike. Dodani so še seznami nagrad, razstav, knjižnih ilustracij ter obsežna literatura o umetniku.

Kipar, slikar, ilustrator Tone Kralj (1900-1975) se je rodil v Zagorici v Dobrepolju.

KRIŽMAN, Melitka

Večnost v trenutkih / Melitka Križman. (besedilo in ilustracije) – Ljubljana : Salve, 1998. – 103 str. : ilustr. ; 21 cm.

Avtorica je dijakinja gimnazije v Želimljah (1982), živi v Četežu pri Strugah.

Krka – glej: Po deželi Desetega brata

KUHAR, Boris

Sto značilnih jedi slovenskih pokrajin : slovenska kulinarična dediščina / ((besedilo in) fotografije) Boris Kuhar. – Ljubljana : Prešernova družba, 1998. – 219 str. : ilustr. ; 21 cm.

Avtor dr. Boris Kuhar (1929), etnolog, predstavi 100 izbranih receptov domačih jedi, ki jih je prilagodil današnjemu času. Avtor živi na Grosupljem.

LITURGIA horarum : ad Tertiam et ad Vesperas : diebus 2a ad 4am Octobris 1998 in Abbatia Sitticensi. – (Stična : Cistercijanska opatija, 1998). – (20) str. ; 21 cm.

Knjižica je služila liturgičnemu bogoslužju v okviru praznovanj 2. in 4. oktobra 1998 v stiški baziliki.

LOUIS Adamič – svetovljan : (100–letnica rojstva Louisa Adamiča, 1898–1951) / (uredniški odbor Dare Gabrijel (et al.)). – Grosuplje : Občina, 1998. – 14 str. : ilustr. ; 25 cm. – 300 izvodov.

Ta publikacija je izšla ob praznovanju stoletnice rojstva pisatelja in publicista Louisa Adamiča. Izstopajoča članka sta Louis Adamič in navdih kozmopolitizma Aleša Debeljaka ter Komentar M. Glavan k Adamičevima pismoma Tonetu Seliškarju. Dodan je še izbor proznih in pesemskih prikazov poti slavljenca, ki so jih pripravili učenci po njem imenovane šole.

Magdalenska gora – glej: Frelih, Marko

MISSA sollemnis : editio iubilaris / (notografiral in oblikoval Maksimilijan File). – Stična : Cistercijanska opatija, 1998. – (10) str. ; 32 cm. – 150 izvodov.

Na platnicah slika Marija, kraljica cistercijanov, avtor Martin Findeis.
Missa sollemnis je jubilejna izdaja stare praznične koralne maše v počastitev praznovanj 4. oktobra 1998 v stiškem samostanu.

MITIĆ, Milan

Nevarnosti pri jahanju / Milan Mitić. – Grosuplje : samozal., 1998. – 46 str. ; 20 cm. – 800 izv.
Avtor, strokovnjak v konjskem športu in kaskader, predstavi delo s konji, nevarnosti pri jahanju, vzporedno pa podaja tudi anekdote. Avtor živi na gradu Zavrh pri Spodnji Slivnici. Knjiga je sicer izšla v letu 1999.

MORRIS, Neil

Gorovja / Neil Morris ; ilustrirala Vanessa Card ; (prevod Jean J. Frbežar). – Grosuplje : Mondena, 1998. – 32 str. : ilustr. ; 29 cm. – (Prvih deset na svetu ; 2).
Kaj pa Slovenija? / Jean J. Frbežar: str. 32.

MORRIS, Neil

Reke / Neil Morris ; ilustrirala Vanessa Card ; (prevod Jean J. Frbežar). – Grosuplje : Mondena, 1998. – 32 str. : ilustr. ; 29 cm. – (Prvih deset na svetu ; 1).
Kaj pa Slovenija? / Jean J. Frbežar: str. 32.

MOŽINA, Stane

Obnašanje potrošnikov / Janez Damjan, Stane Možina. – 2. natis. – Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1998. – V, 248 str. : graf. prikazi ; 29 cm. – (EF. Skripta).
Avtor dr. Stane Možina (1927), rojen na Gatini pri Grosupljem, redni profesor na Ekonomski fakulteti v Ljubljani.

MOŽINA, Stane

Poslovno komuniciranje / Stane Možina, Mitja Tavčar, Ana Nuša Kneževič. - 2. natis. – Maribor: Obzorja, 1998. – 511 str. : ilustr. ; 24 cm.

MOŽINA, Stane

Vodenje, vedenje, odločanje — : seznam vaj / Stane Možina. – (V Ljubljani : Ekonomska fakulteta), 1998. – 114 f. : graf. prikazi, tabele ; 30 cm. - (Ekonomska fakulteta. Podiplomski študij).

Muljava – glej: Cerkev Marijinega vnebovzetja
Po deželi Desetega brata

NADRAH, Anton

Kako živimo cistercijani / Anton Nadrah. – Stična : Cistercijanska opatija, 1998. –16 str. ; 16 cm.
Fotografiji na platnicah: Menihi na križnem hodniku in Podpisovanje listine večnih zaobljub.
Kot intervju podana podoba življenja cistercijanov.
Avtor dr. Anton Nadrah (1937), rojen na Mleščevem pri Ivančni Gorici, teolog in opat cistercijanske opatije v Stični.

NADRAH, Anton

Nauči nas moliti. 1, Zakaj molim / Anton Nadrah. – Stična : Cistercijanska opatija, 1998. – 31 str. ; 16 cm.
Avtor je v zbirki Nauči nas moliti podal vzorce in zglede molitev ter posamezna pričevanja. Vse knjižice imajo na platnicah izrez slike Oljska gora, ki jo je 1495 naslikal neznani slikar.

NADRAH, Anton
Nauči nas moliti. 4, Vse Slovence k Bogu dvigaj / Anton Nadrah. – Stična : Cistercijanska opatija, 1998. – 47 str. ; 16 cm.

NADRAH, Anton
Nauči nas moliti. 7, Oče naš / Anton Nadrah. – Stična : Cistercijanska opatija, 1998. – 64 str. ; 16 cm.

NADRAH, Anton
Nauči nas moliti. 9, Jezus nas uči živeti / Anton Nadrah. – Stična : Cistercijanska opatija, 1998. – 31 str. ; 16 cm.

NADRAH, Anton
Nauči nas moliti. 10, Jezus nas uči moliti / Anton Nadrah. – Stična : Cistercijanska opatija, 1998. – 31 str. ; 16 cm.

Nadrah, Anton – glej: Nauči nas moliti

NAJBOLJŠE šale : Mujo & Haso : 2. del / zbral, izbral in uredil, (spremna beseda) Jean J. Frbežar; ilustracije Ivo Frbežar. - Grosuplje : Mondena, 1998. – 127 str. ; 17 cm. – (Zbirka Dionysos ; zv. 8).
Uvodnik / Jean J. Frbežar: str. 7-9.

NAJBOLJŠE šale : najbolj smešne, najbolj neokusne, najbolj nesramne in šoferske šale ; 2. del / zbrala, izbrala in uredila Jean J. Frbežar in Janez Žalik ; (spremna beseda Jean J. Frbežar ; ilustracije Ivo Frbežar). - Grosuplje : Mondena, 1999. – 127 str. ; 17 cm. – (Zbirka Dionysos ; zv. 12).
Uvodnik / Jean J. Frbežar: str. 7-9.

NAJBOLJŠE šale o Dolenjcih / zbrala, izbrala in uredila Jean J. Frbežar in Janez Žalik s sodelavci uredništva Založbe Mondena ; (spremna beseda Jean J. Frbežar ; ilustracije Ivo Frbežar). - Grosuplje: Mondena, 1998. – 127 str. ; 17 cm. – (Zbirka Dionysos ; zv. 11).
Uvodnik / Jean J. Frbežar: str. 7-9.

NAJBOLJŠE šale o možeh in ženah / zbrala, izbrala in uredila Jean J. Frbežar in Janez Žalik s sodelavci uredništva Založbe Mondena ; (spremna beseda Jean J. Frbežar ; ilustracije Ivo Frbežar). - Grosuplje : Mondena, 1998. – 127 str. ; 17 cm. – (Zbirka Dionysos ; zv. 7).
Uvodnik / Jean J. Frbežar: str. 7-8.

NAJBOLJŠE šale o zaljubljencih in vroče šale / zbrala, izbrala in uredila Jean J. Frbežar in Janez Žalik s sodelavci uredništva Založbe Mondena ; (spremna beseda Jean J. Frbežar ; ilustracije Ivo Frbežar). - Grosuplje : Mondena, 1998. – 127 str. ; 17 cm. – (Zbirka Dionysos ; zv. 9).
Uvodnik / Jean J. Frbežar: str. 7-9.

NAUČI nas moliti. 2, Molitve za vsak dan / (zbral) Anton Nadrah. – Stična : Cistercijanska opatija, 1998. – 31 str. ; 16 cm.

NAUČI nas moliti. 3, Molitve z apostolom Janezom / (izbral) Anton Nadrah. – Stična : Cistercijanska opatija, 1998. – 31 str. ; 16 cm.

NAUČI nas moliti. 5, Križev pot / (uredil Anton Nadrah). – Stična : Cistercijanska opatija, 1998. – 70 str. ; 16 cm.

NAUČI nas moliti. 6, Pridi, Sveti Duh / (uredil in priredil Anton Nadrah). – Stična : Cistercijanska opatija, 1998. – 39 str. ; 16 cm.

NAUČI nas moliti. 8, Rožni venec / (uredil in priredil Anton Nadrah). – Stična : Cistercijanska opatija, 1998. – 44 str. ; 16 cm.

NAUČI nas moliti. 11, Zapojmo Gospodu / (izbor in ureditev pesmi Anton Nadrah). – Stična : Cistercijanska opatija, 1998. – 80 str. ; 16 cm.

NAUČI nas moliti. 12, Večerna molitev / uredil in priredil Anton Nadrah. – Stična : Cistercijanska opatija, 1998. – 55 str. ; 16 cm.

OBČINSKI telefonski imenik : 1998/99 : Dobrepolje, Grosuplje, Ivančna Gorica, Trebnje / (urednik Jože Andrej Čibej). – Ljubljana : Slovenska knjiga, (1998). – 157 str. ; 23 cm. - Imenik je sestavljen iz dveh delov. Beli del prinaša imenik po priimkih znotraj vsake občine brez ločitve po naseljih in z osnovnimi podatki predstavi tudi občine ter naselja; rumeni del obsega poslovni imenik.

OTROŠKA ljudska zakladnica / (zbrale Irena Jenko et al.; uredila Slava Wechtersbach ; risbe otroci vrtca Kekec). – Grosuplje : VVZ Kekec, 1998. – 30 str. : ilustr. ; 30 cm.
Vzgojiteljice vrtca so v letu 1997/98 kot vodilo dela izbrale pesem. Tako so zbrale kar nekaj pesmi – bibarij, uspavank, iger s prsti in rajalnih iger. Vsak sklop pesmi uvaja kratek komentar.

PEZDIRC, Zmago

Tričrkovni slovar / Zmago Pezdirc, Robert Kodrič, Boštjan Ovsenek. -Dopolnjena, popravljena in razširjena izdaja. - Šmarje-Sap : Razvedrilo, 1998. – 84 str. ; 21 cm.
84 paginiranih strani, tekst samo do str. 76, strani dalje za beležke.
Založba ima svoj sedež v Šmarju-Sapu.

PO deželi Desetega brata (zloženke) : Ivančna Gorica, Muljava, Šentvid pri Stični, Višnja Gora, Zagradec in Ambrus, Krka, Stična / (avtorji: Tatjana Lampret, Ksenija Medved, Marinka Piškur, Sandi Zalar). – Ivančna Gorica : Občina, 1998. – (8) zloženk : ilustr. ; 21 x 30 cm, zloženo na 21 x 10 cm.
Na ovojni zloženki je na kratko predstavljena občina s kraji, na ostalih pa naslovni kraj, dodane pa so informacije, ki jih turisti običajno iščejo, vse do avtobusnih zvez; povedne fotografije.

POJO naj ljudje : devetindvajseti tabor slovenskih pevskih zborov / (urednik Ilija Bregar). – Šentvid pri Stični : Tabor slovenskih pevskih zborov, 1998. – 43 str. : ilustr. + oglasni del (14) str.; 23 cm.

Polica – glej: Štrubelj, Lojze

Ponova vas – glej: Prostovoljno gasilsko društvo

PREGL – KOBE, Tatjana

Upodobljene besede : (razvoj ilustrirane knjige) / Tatjana Pregl Kobe ; (spremna beseda Milček Komelj). – Grosuplje : Mondena, 1998. – 157 str. : ilustr. ; 19 cm.
Knjiga o ilustraciji in še o čem / Milček Komelj: str. 155-157.
Avtorica umetnostna zgodovinarka je živahno predstavila vlogo ilustracije v knjigi od začetkov do danes. Predstavitev se dotika različnih tem, vse pa so duhovito povezane. Knjiga je tudi ilustrirana s povednimi upodobitvami. Pri nas je ta knjiga prva s to tematiko.

PREŠEREN, France

Poezije doktorja Franceta Prešerna. Ponatis slovenskih pesmi po jezikovni redakciji Janka Kosa / France Prešeren. - Ljubljana : Nova revija, 1998. – 210 str. ; 20 cm, v škatli 22 x 18 x 6 cm. – (Zbirka Feniks ; 1).

Na škatli avtorjev podpis. – 1. natis Poezij po pesnikovi prvotni zasnovi.

Pril. - Poezije dohtarja Franceta Prešérna. – 199 str. ; 21 cm. – Faksimile cenzurno–revizijskega rokopisa Poezij Franceta Prešerna.

Pril. - Nastanek in notranja podoba Prešernovih Poezij / Jože Pogačnik: str. 3-22; Uredniške opombe k novemu faksimilu Prešernovih Poezij / Mihael Glavan: str. 23-26; Beseda založnika / Niko Grafenauer: str. 27-28.

1999 oštevilčenih izvodov

S faksimilom so želeli kulturni javnosti predstaviti rokopis v povsem nepotvorjeni podobi, zato je izdaja veren posnetek pesnikove zasnove. Težo projekta je nosil tudi pri tem faksimilu urednik M. Glavan.

PROSTOVOLJNO Gasilsko društvo Ponova vas

Kronika Prostovoljnega gasilskega društva Ponova vas : 1928-1998 / (uredniški odbor Milka Škufca, Jože Mehle, Franc Škufca). – Ponova vas, Prostovoljno gasilsko društvo, 1998. – 40 str. : ilustr. + oglasni del (16) str.; 23 cm.-500 izvodov.

Knjižica predstavi kraj ter društvo po posameznih obdobjih, dodane so številne fotografije, na koncu pa je seznam članstva.

RUPRET, Viljem K.

Mačji kašelj / Viljem K. Rupret ; (ilustracije Greta Hostnik). – Grosuplje : Mondena, 1998. – 19 str. : ilustr. ; 30 cm.

SAKRALNA umetnost Toneta Kralja na Primorskem / (mentorica Milena Kožuh ; avtorji fotografij I. Popek... et al.). – Ljubljana : Univerza za tretje življenjsko obdobje, 1998. – 77 str., (8) str. barvnih pril. : ilustr. ; 24 cm. – 800 izvodov.

Izbrani poznavalci dela Toneta Kralja: Igor Kranjc, Milček Komelj in Gojko Zupan so predstavili celotno njegovo delo v primorskih cerkvah. Razprave dopolnjujejo številne fotografije fresk.

SLOVENIJA – zamolčani grobovi in njihove žrtve : 1941-1948 : zbornik / (uredniški odbor Franc Perme, Anton Žitnik, Davorin Žitnik). – Ljubljana ; Grosuplje : Društvo za ureditev zamolčanih grobov, 1998. – 277 str. : ilustr. ; 24 cm. – 600 izv.

Podan je poskus prikaza zgodovine od l. 1917 pa do l. 1948 s predstavitvijo posameznih pričevanj in usod, poudarek pa je na posameznikih in krajih naših občin. Dodani so še zemljevidi, preglednice, seznami in statistične preglednice.

SLOVENIJA – zamolčani grobovi in njihove žrtve : 1941-1948 : zbornik / (uredniški odbor Franc Perme, Anton Žitnik, Davorin Žitnik). – (2. izd.). – Ljubljana ; Grosuplje : Društvo za ureditev zamolčanih grobov, 1998. – 287 str. : ilustr. ; 24 cm. – 400 izv.

Zvezek z neoznačeno 2. izdajo je izšel v septembru 1998. Dodani sta pričevanji s Police in Peči ter odlomek iz knjige Zdenka Zavadlava.

STE že vedeli— / (ilustracije Marjan Pečar). – Šmarje-Sap : Razvedrilo, 1998. – 107 str. : ilustr. ; 21 cm.

Zbrane so ugotovitve v stilu: ...da lahko človek zdrži brez tekočine le nekaj dni, brez hrane pa precej dlje.

Stična – glej: Arhar, Vojan Tihomir:
Capitulum Congregationis Augiensis
Frelih, Marko
Ipavec, Avgust
Liturgia horarum
Missa solemnis
Nadrah, Anton
Po deželi Desetega brata
Zahvalna maša

STIČNA ob jubilejih : 1098-1898-1998 : devetstoletnica cistercijanskega reda in stoletnica ponovne naselitve stiške opatije / (uredila Anton Nadrah in France Baraga). – Stična : Cistercijanska opatija, 1998. – 212 str. : ilustr. ; 24 cm.
Zbornik prinaša razprave, ki predstavijo samostan od začetkov (Mlinarič), vedenje o arhitekturi (Zadnikar), zadnjih sto let (Arhar) do sodobnosti (Nadrah, Patzelt) itd. Vezni list prinaša slike Kazimirja Petriča grbov stiških opatov.

STIČNA und seine Jubiläen : 1098-1898-1998 : 900 Jahre Zistersienserorden und 100 Jahre Wiederbesiedlung der Abtei Sittich – Stična / (Herausgeber Anton Nadrah und France Baraga ; Übersetzung Janez Hollenstein und Maja Ficko ; Photographien Franc Markelj und Klosterarchiv). – Stična : Cistercijanska opatija – Zistersienserabtei, 1998. – 198 str. : ilustr. ; 24 cm.
Izvirni naslov: Stična ob jubilejih : 1098-1898-1998 ...(1998).

STOJI učilna zidana...: ob 30-letnici šole v Zagradcu / (uredile Z. Kastelic et al. – (Stična : Osnovna šola Stična) 1998. – 48 str. : ilustr. ; 21 cm. – 350 str.
Ovojni naslov.
Pri zbiranju podatkov za zbornik so sodelovali učenci šolskega zgodovinskega krožka in učitelji. Opisana je zgodovina kraja samega, celovita predstavitev šole skozi čas, dodan je seznam učiteljev ter posamezna pričevanja.

SUMMERS, Anthony
Uradno in zaupno : skrivno življenje J. Edgarja Hooverja / Anthony Summers ; (spremna beseda (in) prevod Leo Šešerko). – Grosuplje : Mondena, 1998. – 500 str. : ilustr. ; 24 cm.
Spremna beseda k slovenski izdaji : Prisluškovanje v Sloveniji ali zasebnost je političen pojem / Leo Šešerko: str. 420-500.

Šentvid pri Stični – glej: Po deželi Desetega brata
Pojo naj ljudje

Šircelj-Žnidaršič, Ivanka – glej: Besedišče

ŠRIBAR, Renata
Medtem ko sem spala / Renata Šribar ; (fotografija Janez Pukšič... et al.) ; ilustracije Radovan Jenko). – Grosuplje : Mondena, 1998. – (64) str. : ilustr. ; 14 x 21 cm.

ŠTEPIC, Lilijana
Ali je angleščina v 1. letniku srednje šole res tako težka? : zbirka vaj za angleški jezik za dijake 1. letnike srednje šole / Lilijana Štepic. – 2. izdaja. - Zgornja Draga : Korekt, 1998. – 201 str. ; 24 cm.
Avtorica živi in dela v Zgornji Dragi pri Višnji Gori.

ŠTEPIC, Lilijana

Ali je angleščina v 2. letniku srednje šole res tako težka? : priročnik za angleški jezik za dijake 2. letnika srednje šole / Lilijana Štepic. – Zgornja Draga : Korekt, 1998. – 193 str. : graf. prikazi ; 24 cm.

ŠTRUBELJ, Lojze

Iz veje drevo : zgodovina župnije Polica / Lojze Štrubelj. – Polica : Župnijski urad, 1998. – 187 str. : ilustr. + 40 str. barvnih pril. : ilustr. ; 21 cm.
Iz veje drevo : dopolnila in popravki / Lojze Štrubelj ; (fotografije Andreja Šircelj). – (1999). – (16) str. : ilustr. Ovojni naslov.
Domoznansko bogato delo prinaša celovit prikaz vasi, verskega življenja, zgodovine in izjemnih posameznikov. Dodatek je izšel v letu 1999.
Avtor jezuit in prevajalec Lojze Štrubelj (1917) je rojen v Paradišču pri Šmarju.

TA drugi deil tiga Noviga testamenta ... / skusi Primosha Truberia Crainza, sueistu preobernenu. – Faksimile. – Ljubljana : DZS, 1998. – (92) str. ; 21 cm.
Bohoričica in gotica. - Faksimile po izvodu NUK R 10064. – Faksimile in spremna študija v škatli 3 x 28 x 23 cm. - Tiskano v 100 oštevilčenih izvodih. – Izvirna izdaja: V Tibingi, 1569.
Trubarjevi prevodi Nove zaveze : (spremna študija) / Mihael Glavan. – 16 str.
Tudi ta faksimile iz slovenske protestantike (izvirnik je ohranjen samo v štirih primerkih) je pripravil in uredil Mihael Glavan.

V Višnjo Goro : (ob 520-letnici mesta Višnje Gore / (glavni urednik Pavel Groznik). – Višnja Gora : Krajevna skupnost in Turistično društvo Višnja Gora, 1998. – 127 str. : ilustr + oglasni del (16) str. ; 24 cm.
Zbornik prinaša celovit pregled zgodovine mesta, kulturnega dogajanja, družbenega življenja, etnologije do pogleda na govor okolja. Zbornik je tudi bogato ilustriran. Knjiga je izšla ob slavnosti v juliju 1998.

VELIKANJE, Jože

Slovenika : katalog poštnih znamk, celin, žigov in telekartic Telekoma Slovenije : 1999 / Jože Velikanje. – (Ivančna Gorica) : Jože Velikanje, (jan. 1999). – 202 str. : ilustr. ; 24 cm.
Ovojni naslov. – 1500 izvodov. – Uvodna beseda / Jože Velikanje: str. (5).
Zajete so na Slovenijo vezane znamke s slikami in z opisi, dodan je seznam dopisnic – celin, tudi žigov prvega dne in telekartic.
Avtor Jože Velikanje živi v Ivančni Gorici.

Višnja Gora - glej: V Višnjo Goro
Vzgojno izobraževalni zavod

VZGOJNO izobraževalni zavod Višnja Gora - 1948-1998 : zbornik ob 50-letnici Vzgojno izobraževalnega zavoda Višnja Gora / (uredniški odbor Vlasta Strmljan, Lado Hočevar, Tanja Zrnič ; spremna beseda Jože Horvat ; teksti Ivanka Kavčič... (et al.) ; slikovno gradivo Arhiv VIZ Višnja Gora, privatne zbirke). – Višnja Gora : Vzgojno izobraževalni zavod, 1998. – 82 str. : ilustr. + oglasni del (8) str. ; 27 cm.
Zbornik celovito predstavi ustanovo od začetkov do danes, povezanost zavoda s krajem in dejavnostmi ter vsebuje seznam zaposlenih.

WECHTERSBACH, Rado
Informatika. Učbenik za 1., 2. in 3. letnik srednjih šol / Rado Wechtersbach in Matija Lokar. - 1. izdaja, 2. natis. - Ljubljana : DZS, 1998. – 187 str. : ilustr. ; 26 cm.
Avtor Rado Wechtersbach živi v Šmarju-Sapu.

WECHTERSBACH, Rado
Pisemska zavozlanka : komunikacijski model pouka slovenščine ob računalniku : vodnik za učitelje v višjih razredih osnovne šole / / Rado Wechtersbach in Ljubica Kovač. - Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport : Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 1998. – 16 str. : ilustr. ; 30 cm. – 1000 izvodov. – (Računalniško opismenjevanje).

Zagradec – glej: Po deželi Desetega brata
Stoji učilna zidana

ZAHVALNA maša = Missa pro gratis Deo reddendis : (1098-1898-1998) / (zbral in uredil Maksimilijan File). – Stična : Cistercijanska opatija, 1998. – 55 str. ; 21 cm.
Vzporedno latinsko ali nemško besedilo in slovenski prevod. Molitvenik je bil namenjen uporabi v stiški baziliki pri sklepnih slovesnostih v oktobru 1998.

Zalar, Sandi – glej: Ahlin, Stanka

ZANIMIVE zgodbe / (ilustracije Marjan Pečar). – Šmarje-Sap : Razvedrilo, 1998. – 180 str. : ilustr. ; 20 cm.

ZAVIRŠEK, Slavko
Utrinki / Slavko Zaviršek. – (2. izdaja). - Grosuplje : Mondena, 1998. – 127 str. ; 20 cm.
Avtorjeva slika na str. (4). Na zadnjih platnicah beseda Tuga Zaletela.
Avtor pesniške zbirke Slavko Zaviršek (1948) živi na Cikavi pri Grosupljem.

ZBORNIK občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje : gospodarska, kulturna in zgodovinska kronika / (glavni urednik Mihael Glavan). – Grosuplje : (izdaja skupina občanov), 1969. – 20, 1998, 279 str. : ilustr. + (23) str. oglasni del ; 23 cm.

ŽORŽ, Mirjan
Kremen in njegovi pojavi v Sloveniji / Mirjan Žorž in Aleksander Rečnik. – Begunje : Galerija Avsenik, 1998. – 63 str. : večinoma barvne fotogr. + (1) zganj. f. pril. ; 21 cm. – 900 izv.
Soavtor dr. Mirjan Žorž živi na Grosupljem.

1999

Adamič, Louis – glej: Simpozij 100. obletnica rojstva

BENHART, František
Prepišno stanje : (kolaž skoraj vseskozi neresnih besedil) / František Benhart – Frivolin) - Grosuplje: Mondena, 1999. – 78 str. ; 21 cm. – (Zbirka Esprit slovène ; št. 5).
O avtorju na zavihku ovitka. Slika zadaj.

BERNARD de Clairvaux, svetnik
Svetloba dni : duhovni koledar / sv. Bernard iz Clairvauxa ; zbrala in prevedla Breda Čop. –

Stična : Cistercijanska opatija, 1999. – 204 str. ; 19 cm. – (Bernardova knjižnica ; št. 16).
Knjigi na pot / Anton Nadrah: str. 5-6

Bricelj, Suzana - glej: Levstik, Fran

BUDISTIČNA modrost / izbrala Richard in Diana St.Ruth ; (prevedla Polona Glavan). – Ljubljana: Mladinska knjiga, 1999. – 48 str. : ilustr. ; 13 cm. – (Zbirka V dar in spomin).
Prevajalka Polona Glavan je rojena v Stični.

ČEBELARSKO društvo Grosuplje
90 (Devetdeset) let Čebelarskega društva Grosuplje / (uredil Avgust Gril). – Grosuplje : Čebelarsko društvo Grosuplje, 1999. – 84 str. : ilustr. + oglasni del (27) str. ; 21 cm. – 600 izv.
Zbornik, ki je izšel ob slovesnosti 25.7., prinaša pregled dejavnosti članov in društva od ustanovitve dalje, spomine in anekdote.

Dobrepolje – glej: Zadružništvo včeraj, danes, jutri

Frbežar, Ivo – glej: Jurčič, Josip
Kasal, Lubor
Prešeren, France

FRBEŽAR, Ivo
Jezikanja / Ivo Frbežar : (spremna beseda Jurij Kovič). – Grosuplje : Mondena, 1999. – 79 str. ; 21 cm. – (Zbirka Lirika ; št. 4).
Jezik brez meja / Jurij Kovič: str. 69-73. Beseda o avtorju na zavihku, s sliko. Avtor, pesnik in založnik Ivo Frbežar (1949) je bil rojen v Šmarju, živi na Grosupljem.

Frbežar, Jean J. – glej: Najboljše šale

GLASBENA šola Grosuplje – 25 let : 1974 – 1999 / (avtorici besedila Suzana Paternost Žužek, Barbara Škrjanc ; fotografije Barbara Škrjanc, Foto Rozman, arhiv šole). – Grosuplje : Glasbena šola Grosuplje, 1999. – 61 str. : ilustr. + oglasni del (10) str. ; 21 cm. – 1000 izv.
Zbornik uvaja pesem bivše učenke Melitke Križman z akrostihom Večnost glasbe. Zbrana je jedrnata kronika, seznam zaposlenih, predstavljeni so oddelki in orkester ter zasedbe in tudi prostorske težave. Zbrano je tudi bogato fotografsko gradivo.

Glavan, Mihael – glej: Kocbek, Edvard
Littera scripta manet
Stiški rokopis
Trubar, Primož

GLAVAN, Mihael
Slovenski pesniški prvenci : prve izdaje pesmaric, pesniških almanahov in avtorskih pesniških zbirk do leta 1899 : razstava ob 100. obletnici izida Cankarjeve Erotike in Župančičeve Čaše opojnosti: Razstavna dvorana NUK, 30. marec – 23. april 1999 / (avtor razstave in besedil Mihael Glavan). – Ljubljana : Narodna in univerzitetna knjižnica, 1999. – 63 str. : ilustr. ; 24 x 10 cm.
V uvodu obravnava slovensko poezijo v 19. stoletju.
Neutrudljivi Mihael Glavan je pripravil odmevno razstavo in katalog zbirk od Pisanic do prve

Cankarjeve oz. Župančičeve pesnike zbirke.

Gluvić, Goran – glej: Verzi z nosilcev zvoka

Grosuplje – glej: Čebelarsko društvo
Glasbena šola
Območna obrtna zbornica
Samec, Marija

GROSUPLJE : karta občine (merilo 1:25 000) : načrt kraja (merilo 1:8000) / Matjaž Kos ; besedilo Saša Galonja ; fotografije Saša Galonja in Iztok Lemajič ; prevod v angleški jezik Špela Gruden. – Grosuplje : Občina ; Ljubljana : Geodetski zavod Slovenije, 1999. – 70 x 66 cm zloženo na 27 x 11 cm (36 str.): ilustr.
Karta predstavlja sodoben zemljevid občine, načrta krajev Grosuplje in Šmarje-Sap ter kratko predstavitev občine s prevodom v angleški jezik.

HAY, Julie
Uspešni na delu : razumevanje naravnanosti in gradnja odnosov / Julie Hay ; prevod Radojka Tul Pucelj. – Grosuplje : Potrditev, 1999. – 183 str. : ilustr. ; 21 cm.

HOČEVAR Mihelič, Duška
Mesečine / Duška Hočevar Mihelič ; (spremna beseda Vlado Žabot). – Grosuplje : Mondena, 1999. – 80 str. : ilustr. ; 21 cm.
Mesečine ali trenutki prebujene duše Duške Hočevar Mihelič / Vlado Žabot: str. 74-76. – O avtorici zapis na zavihku. – (Pesniška zbirka).

JAKLIČ, Fran
Vaška pravda / Fran Jaklič – Podgoričan ; (spremni besedili napisala Milan Šuštar in Milček Komelj ; fotografije Marjan Smerke). – Celje : Mohorjeva družba, 1999. – 206 str., (16) str. pril. : ilustr. ; 26 cm.
Fran Jaklič – Podgoričan / Milan Šuštar: str. 195-200. – Kmečki vitalizem Franceta Kralja / Milček Komelj: str. 201-203.
Pod skupnim naslovom Vaška pravda so zbrane predvsem zgodnejše pripovedi, ki so bile objavljene v Domu in svetu, Ljubljanskem zvonu in Slovencu. Obsežnejše so: Selska slika, Naši vaščani, Vaška pravda in Kako se je ženil Kobaležev Matija, vse pa opisujejo ljudi iz Dobrepoljske doline.
Likovne priloge iz opusa del Franceta Kralja so iz zbirke Milana Šuštarja.

JURČIČ, Josip
Deseti brat / Josip Jurčič ; (spremna beseda Ivo Frbežar). – Grosuplje, Mondena, 1999. – 204 str. ; 17 cm. – (Žepna knjiga Papisa. Slovenska proza ; št. 1).
Opombe: str. 183-187. – Deseti brat : spremna beseda / Ivo Frbežar: str. 189-200. – Josip Jurčič : bibliografija: str. 201-203.
Založnik in urednik skuša oživiti žepno knjigo, zato se je potrudil z nizko, sprejemljivo ceno, dodal pa je tudi spremno besedo.

JURČIČ, Josip

Josip Jurčič / (besedila pripravil in spremno besedo napisal Iztok Ilich). – Ljubljana : DZS, 1999. – 2 zv.; 22 cm . - (Slovenska klasika).

Vsebina.

1: Spomini na deda ; Jesensko noč med slovenskimi polharji ; Jurij Kozjak ; Hči mestnega sodnika ; Deseti brat. – 457 str.

2: Domen ; Sosedov sin ; Kratka proza ; Rokovnjači. – 435 str. – Josip Jurčič in naš prvi romanopisec / Iztok Ilich: str. 429-434.

KASAL, Lubor

Glodavci gladovci / Lubor Kasal ; (prevod in robni zapis Ivo Frbežar ; spremna beseda Jiři Trávníček). – Grosuplje : Mondena, 1999. – 64 str. ; 21 cm. – (Zbirka Lirika ; zv. 3).

Togotnež / Jiři Trávníček ; (prevod Zdenka Škerlj Jermanova): str. 58-62.

Pesniško zbirko je iz češčine prevedel pesnik Ivo Frbežar, živeč na Grosupljem.

KASTELIC, Jože

Literarni klub : 1939-1941 / Ob šestdesetletnici ustanovitve napisala in izdala Jože Dular in Jože Kastelic. – Metlika ; Ljubljana : samozaložba, 1999. - 134str. : ilustr. ; 23 cm.

Delo kluba je predstavil - ob izidu knjige že pokojni - Jože Dular, portrete članov pa je prispeval Jože Kastelic. Knjiga je izšla v marcu 2000.

Kastelic, Jože – glej: Vipotnik, Cene

KOCBEK, Edvard

Dnevnik 1949 / Edvard Kocbek : (izvirni rokopis za tisk pripravil Mihael Glavan) . – Ljubljana : Cankarjeva založba, 1999. – 470 str. ; 21 cm

Dnevnik 1949 / Mihael Glavan: str. (5)-16. – Imensko kazalo: str. 461-470.

Urednik Mihael Glavan je transliteriral 16 zvezkov Kocbekovih dnevniških zapiskov s težko berljivo pisavo. Dodal jim je okoli 700 opomb, ki omogočajo razumljivejše branje.

KOTAR, Marijan

Naše drevesne vrste / Marijan Kotar, Robert Brus ; (barvni posnetki Robert Brus). – V Ljubljani : Slovenska matica, 1999. – 320 str. : ilustr. ; 27 cm.

Z besedo in izbranimi fotografijami sta avtorja predstavila vse, to je kar 71 samoniklih drevesnih vrst na ozemlju Slovenije ter dodala tudi zanimivosti z medicinskega, narodopisnega in mitološkega področja..

Soavtor dr. Marijan Kotar (1941), profesor na oddelku za gozdarstvo na Biotehniški fakulteti v Ljubljani, živi na Grosupljem.

Krka – glej: Zamolčane žrtve druge svetovne vojne

LAINŠČEK, Feri

Hiša svetega Nikolaja / Feri Lainšček ; (spremna beseda Milan Vincetič). – Grosuplje : Mondena, 1999. – 64 str. ; 20 cm. – (Zbirka Lirika ; št. 1).

Feri Lainšček: Hiša svetega Nikolaja / Milan Vincetič: str. 62-63. – O avtorju zapis na zavihku.

LEVSTIK, Fran

Martin Krpan z Vrha / Fran Levstik ; (ilustracije in oblikovanje) Suzana Bricelj. – Ljubljana :

Delo, 1999. – (60) str. : ilustr ; 27 x 37 cm.
Ilustratorka in oblikovalka Suzana Bricelj je novo podobo klasične zgodbe o Martinu Krpanu ustvarila kot diplomsko delo na Akademiji za likovno umetnost. Večina dvostranskih ilustracij nam ponuja novo sožitje likovne in besedne podobe, saj je ob ilustracijah oblikovala tudi tisk, kjer s stopnjevanjem od običajnega pripovedovanja pa vse do vzklikov v mastnih in velikih črkah poudarjeno vizualizira besedilo.
Ilustratorka Suzana Bricelj živi v Šmarju-Sapu.

LEVSTIK, Fran

Martin Krpan z Vrha / Fran Levstik ; ilustracije in oblikovanje Suzana Bricelj. – Ljubljana : Delo, 1999. – 59 str. : ilustr ; 21 cm.
To je posebna darilna publikacija, ki ni bila v prodaji. Ilustracije so črno-bele, poudarki besedila so prav tako izpostavljeni tudi z velikostjo in obliko črk.

LITTERA scripta manet (stenski koledar) : pisana beseda ostane : izbrana slovenska domoljubna misel = Slovene patriotic thought : 2000 / oblikovanje Edi Berk ; fotografije Dragan Arrigler ; besedilo Mihael Glavan ; prevod Paul Morris. – Ljubljana : DZS, 1999. – 1 koledar (8 listov) : barve ; 58 x 38 cm.
Koledar na temo slovenske domoljubne misli.
Avtor besedila Mihael Glavan je izbral in napisal tekst ter opise posameznih izbranih osebnosti, ki so trdno v domovinski zavesti.

MAURER, Neža

Tej poti se reče želja / Neža Maurer ; (spremna beseda Ivo Frbežar). – Grosuplje : Mondena, 1999. – 88 str. ; 20 cm. – (Zbirka Lirika, št.2).
O poteh in željah / Ivo Frbežar: str. 81-83. – O avtorici zapis na zavihku.
Novo (to je drugo) izdajo pesniške zbirke uveljavljene pesnice je urednik in pisec spremne besede Ivo Frbežar uvrstil v na novo zasnovano zbirko Lirika, ki nosi sodoben pečat oblikovnega pristopa.

MOŽINA, Stane

Obnašanje potrošnikov / Janez Damjan, Stane Možina. – 3. izdaja. – Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999. – V, 248 str. : graf. prikazi ; 29 cm. – (EF. Skripta).

MUCK, Kristijan

Imena igre / Kristijan Muck. – Grosuplje : Mondena, 1999. – 431 str. ; 24 cm. – Knjiga vsebuje tri obsežnejše drame oz. trilogijo z uvodom in epilogom.

Muhič, Milan – glej: Zamolčane žrtve druge svetovne vojne

NADRAH, Anton

Nihče nima večje ljubezni : posvetitev Jezusovemu in Marijinemu Srcu / Anton Nadrah, Alojzij Snoj, Adolf Mežan. - Stična : Cistercijanska opatija, 1999. – 120 str. : ilustr. ; 17 cm.

NADRAH, Anton

Posvečevanje življenja : evharistična skrivnost / Anton Nadrah. – Stična : Cistercijanska opatija, 1999. – 208 str. ; 19 cm. – (Bernardova knjižnica ; št. 17).
Članki v knjigi so izhajali v Družini v letih 1997 do 1999 pod skupnim naslovom Evharistična skrivnost. Tu so deloma prilagojeni ter urejeni v tri vsebinske sklope.

NAJBOLJŠE šale o norcih / zbrala, izbrala in uredila Jean J. Frbežar in Janez Žalik s sodelavci uredništva Založbe Mondena ; (spremna beseda Jean J. Frbežar); ilustracije Ivo Frbežar. - Grosuplje : Mondena, 1999. – 127 str. ; 17 cm. – (Zbirka Dionysos ; zv. 14).
Uvodnik : Jean J. Frbežar: str. 7-9.

NAJBOLJŠE šale o Slovencih / zbrala, izbrala in uredila Jean J. Frbežar in Janez Žalik s sodelavci uredništva Založbe Mondena ; (spremna beseda Jean J. Frbežar ; ilustracije Ivo Frbežar). - Grosuplje : Mondena, 1999. – 127 str. ; 17 cm. – (Zbirka Dionysos ; zv. 16).
Uvodnik / Jean J. Frbežar: str. 7-9.

NAJBOLJŠE šale o zdravnikih in medicinskih sestrah : 1. del / zbrala, izbrala in uredila Jean J. Frbežar in Janez Žalik s sodelavci uredništva Založbe Mondena ; (spremna beseda Jean J. Frbežar ; ilustracije Ivo Frbežar). - Grosuplje : Mondena, 1999. – 127 str. ; 17 cm. – (Zbirka Dionysos ; zv. 15).
Uvodnik / Jean J. Frbežar: str. 7-9.

Nučič, France – glej: Zamolčane žrtve komunizma

OBMOČNA obrtna zbornica (Grosuplje)

25 (Petindvajset) let Območne obrtne zbornice Grosuplje s poslovnim katalogom / (glavni urednik Jože Intihar). – Grosuplje : Območna obrtna zbornica, 1999. – 79 str. : ilustr. + oglasni del (30) str. ; 23 cm. – 1700 izv.
Poslovni katalog...: str. 31-77. - Izšlo v oktobru 1999.
Jubilejni zbornik prinaša poglede na ustanavljanje in življenje zbornice, izstopata pa članka o statističnem pogledu na vpetost obrti v čas in prostor ter o praktičnih napotkih za pridobitev obrtnega dovoljenja.

Podgora – glej: Tristo petdeset let cerkve

POJO naj ljudje : trideset let šentviških pevskih taborov / (urednik Ilija Bregar ; avtorji Milan Kučan et al.). – Šentvid pri Stični : Tabor slovenskih pevskih zborov, junij 1999. – 61 str. : ilustr. ; 23 cm.
Knjižica predstavi kroniko vseh dosedanjih taborov ter seznam vseh zborov.

POJO naj ljudje : trideseti tabor slovenskih pevskih zborov / (urednik Ilija Bregar). – Šentvid pri Stični : Tabor slovenskih pevskih zborov, junij 1999. – 27 str. + oglasni del (18) str. ; 23 cm.
Podan je scenarij tabora, seznam sodelujočih zborov ter jubilantov.

POWELL, John

V novo življenje z novim gledanjem / John Powell ; (prevedel Lojze Štrubelj). – Ljubljana : Župnijski urad Ljubljana – Dravlje, 1999. – 131 str. ; 20 cm.

PREŠEREN, France

Poezije / France Prešeren ; (spremna beseda Ivo Frbežar). – Grosuplje, Mondena, 1999. – 189 str. ; 17 cm. – (Žepna knjiga Papisa. Slovenska poezija ; št. 1).
France Prešeren in njegovo pesništvo / Ivo Frbežar: str. 173-186.

RADENSKO polje : izjemna krajina Slovenije : Grosuplje / besedilo Aleš Florjanc in Petra Jernejec-Babič ; fotografije Luka Pintar in Saša Galonja. – Grosuplje : Občina Grosuplje, 1999. – 47 x 62 cm zloženo na 24 str. : ilustr. – 6000 izv.

Izšlo kot priloga Grosupeljskih odmevov, 34, 1999, št. 12 (dec.) (21.12.). – Zemljevid na eni predstavlja lokacijo polja in posnetek iz zraka, na drugi strani pa so povedne fotografije ter tekst, ki opisuje sožitje rastlinstva, živalstva in naravne danosti.

SAMEC, Marija

Turistično društvo Županova jama Grosuplje : 40 let delovanja / Marija Samec. – (Grosuplje : Turistično društvo Županova jama Grosuplje, 1999). – 16 str. ; 21 cm.
Izšlo v decembru 1999 v nakladi 40 izvodov.
Brošura predstavlja strnjen pregled dejavnosti društva.

SILVESTER, Marta

Pot k veselju / Marta Silvester ; (spremno besedo napisal Jožef Kvas). – Stična : Cistercijanska opatija, 1999. – 110 str. ; 19 cm. – (Bernardova knjižnica ; št. 15).

SIMPOZIJ 100. obletnica rojstva Louisa Adamiča – Intelektualci v diaspori (1998; Portorož).

Intelektualci v diaspori : zbornik referatov simpozija 100. obletnica rojstva Louisa Adamiča – Intelektualci v diaspori, Portorož, Slovenija, 1.-5. septembra 1998 = Intelectuals in Diaspora, Portorož, Slovenija, 1-5 September, 1998 / uredila, edited by Irena Gantar Godina : (prevodi, translated by Amidas, Cvetka Puncer, Nives Sulič). – Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU, Inštitut za slovensko izseljenstvo, 1999.- 248 str. ; 24 cm.
Osrednja osebnost in izhodišče srečanja je bil Louis Adamič oz. obeležitev 100. obletnice njegovega rojstva. Razprave štirih strokovnjakov so posvečene obravnavam njegovega dela in stikom z drugimi kulturniki. Primer »Adamič« je bil tudi izhodišče za širšo analizo intelektualca izseljenca, kar obravnavajo ostali sodelujoči.

STIŠKI rokopis : 1428 / (uredil Mihael Glavan). – 2. izdaja. – Ljubljana : Slovenska knjiga, 1999. – (8) str. ; 23 cm. – (Monumenta Slovenica ; 2).
Faksimile po izvirniku, ki ga hrani Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, Ms 141. – Faksimile skupaj s študijo v mapi, 29 cm.
Stiški rokopis. Študije / Mihael Glavan ; (povzetke prevedla Käthe Grah in Alan McConnell-Duff). – V Ljubljani : Mladinska knjiga, 94 str. ; 23 cm.
Urednik Mihael Glavan, ki je čutil nujnost, da se izda že druga izdaja tega rokopisa, je sam pri izdaji poleg uredniškega dela prispeval tudi kompletno bibliografijo omemb in izdaj rokopisa. Drugi sodelavci (Toporišič, Pogačnik, Smolik, J. Snoj) so prispevali prepis in prevod, jezikoslovno obravnavo, slovar, literarnozgodovinske značilnosti ter teološko in muzikološko oznako Stiškega rokopisa.

Šentvid pri Stični – glej: Pojo naj ljudje

Škocjan – glej: Zamolčane žrtve komunizma

ŠTEPIC, Lilijana

Ali je angleščina v 1. letniku srednje šole res tako težka? : zbirka vaj za angleški jezik za dijake 1. letnike srednje šole / Lilijana Štepic. – 3. izdaja. - Zgornja Draga : Korekt, 1999. – 201 str. ; 24 cm.
Avtorica živi in dela v Zgornji Dragi pri Višnji Gori.

ŠTEPIC, Lilijana

Ali je angleščina v 2. letniku srednje šole res tako težka? : priročnik za angleški jezik za dijake 2. letnika srednje šole / Lilijana Štepic. – 2. izdaja. - Zgornja Draga : Korekt, 1999. – 198 str. ; 25 cm.

ŠTEPIC, Lilijana

Angleščina po slovensko : priročnik za osnovnošolce v 5. in 6. razredu : razlaga slovničnih pravil v slovenskem jeziku, vaje z rešitvami za boljše razumevanje slovnice in besedišča / Lilijana Štepic. – Zgornja Draga : Korekt, 1999. – 488 str. : ilustr. ; 30 cm.

Štrubelj, Lojze – glej: Powell, John

TRISTO PETDESET let cerkve sv. Nikolaja v Podgori / (uredila Pavlina Novak ; avtorji Olga Zupan et al. ; fotografije Olga Zupan). – Podgora : Vaška skupnost in Turistično društvo, 1999. – 10 str. : ilustr. ; 21 cm.
Ovojni naslov. - 500 izvodov. – Izšlo ob slovesnosti 18. julija.
Ob 350-letnici cerkve so opravo povsem obnovili, restavrirani so bili vsi trije oltarji, postavili so nove klopi in nov daritveni oltar, prenovljena je tudi zunanjost. Knjižica govori o zgodovini in odrekanju, da so to dosegli.

TURNŠEK, Metod

Božja planina : zgodovinska višarska povest / Metod Turnšek ; za radijsko igro priredil Jože Peterlin ; spremna beseda Taras Kermauner. – Stična : Cistercijanska opatija, 1999. – 80 str. ; 19 cm. – (Zbrana dramska dela Metoda Turnška ; 1).
Zgodovinsko ozadje / France Baraga: str. 67-68. – Kratka vsebina / Alenka Goljevšček: str. 69-70. – Spremna beseda / Taras Kermauner: str. 71-80. – Pojasnilo urednika / (France Baraga): str. (81).
Cistercijan dr. Metod Turnšek (1909-1976) (krstno ime Konrad, redovno Metod), narodopisec in publicist, je svojo študijsko pot začel v stiškem samostanu, kjer je živel do l. 1945, nato pa ga je pot vodila v zamejstvo na italijanski strani in na komendo Rebrco pri Železni Kapli na avstrijskem Koroškem.

TURNŠEK, Metod

Potujoči križ belih menihov: zgodovinska igra za otroško prireditev ob 800-letnici stiškega samostana / Metod Turnšek ; spremna beseda Taras Kermauner. – Stična : Cistercijanska opatija, 1999. – 85 str. ; 19 cm. – (Zbrana dramska dela Metoda Turnška ; 2).
Zgodovinsko ozadje / Metod Turnšek: str. 59-60. – Kratka vsebina / Alenka Goljevšček: str. 61-62. – Spremna beseda / Taras Kermauner: str. 63-72. – Življenje in delo Metoda Turnška: časovna razpredelnica: str. 73-84. – Pojasnilo urednika / (France Baraga): str. 85

VELIKANJE, Jože

Slovenika : katalog poštnih znamk, celin, žigov in telekartic Telekoma Slovenije : 2000 / Jože Velikanje. – (Ivančna Gorica) : Jože Velikanje, 120 str. : ilustr. ; 24 cm.
Ovojni naslov. – 1500 izvodov. – Uvodna beseda / Jože Velikanje: str. (5).
Zajete so na Slovenijo vezane znamke s slikami in z opisi, dodan je seznam dopisnic – celin, tudi žigov prvega dne in telekartic iz let 1998-1999 z opisi.

VERZI z nosilcev zvoka : antologija slovenske rokovske poezije / (izbor) Goran Gluvić ; (spremna beseda Goran Gluvić, Ivo Frbežar). – Grosuplje : Mondena, 1999. – 143 str. ; 21 cm. – Zbirka Esprit slovène ; zv. 6).
Nekaj odstavkov o antologiji »Verzi z nosilcev zvoka« / Goran Gluvić: str. 127-140. – Goran Gluvić / Ivo Frbežar: na zavihkih.
Urednik Goran Gluvić je zbral opazne avtorje in naslove rokovskih songov od Avtomobilov do Ž'Kovačev.

VIPOTNIK, Cene
Drevo na samem / Cene Vipotnik ; (spremno besedo napisal Jože Kastelic ; fotografsko gradivo izbral Matjaž Vipotnik). – Maribor : Obzorja, 1999. – 124 str. : ilustr. ; 21 cm. – (Iz slovenske kulturne zakladnice , 33).
Drevo na samem in njegov pesnik / Jože Kastelic: str. 91-118. – O avtorju: str. 123-124.

WECHTERSBACH, Rado
Informatika. Učbenik za 1., 2. in 3. letnik srednjih šol / Rado Wechtersbach in Matija Lokar. - 1. izdaja, 3. natis. - – Ljubljana : DZS, 1999. – 187 str. : ilustr. ; 26 cm.

WECHTERSBACH, Rado
Listje, regrat in vijolice jezika HTML / Rado Wechtersbach. – Ljubljana : Zavod S-Lara, 1999. – 53 str. : ilustr. ; 30 cm.
Knjiga ponuja nasvete za aktivno sodelovanje na internetu s sestavljanjem svojih spletnih strani.

ZABUKOVEC, Alenka
Na ladji sanj / Alenka Zabukovec ; (spremna beseda Adolf Pušnik). – (Videm–Dobrepolje : samozal.) A. Zabukovec, 1999. – (104) str. ; 20 cm. – 500 izv.
Ocena pesniškega prvenca Alenke Zabukovec / Adolf Pušnik: str. (3).
Ovojni naslov.
Avtorica pesniške zbirke živi v Dobrepolju.

ZADRUŽNIŠTVO včeraj, danes, jutri : zbornik posvetovanja ob 130-letnici rojstva Frana Jakliča, ustanovitelja prve rajfajznovke na Kranjskem / (uredil Milan Šuštar). – Dobrepolje : Občina ; Ljubljana : Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano : Ministrstvo za znanost in tehnologijo, 1999. – 210 str. : tabele ; 24 cm. – 1000 izvodov.
Vseslovensko posvetovanje o zadružništvu je bilo na Vidmu-Dobrepolje, tako je samo nekaj člankov posebej posvečenih domačemu okolju. Župan A. Jakopič predstavi občino, posebej še opozori na poimenovanja krajev; T. Sluga predstavi povezanost F. Jakliča z zadružništvom, I. Ahačevčič zadruge v Dobrepolju, urednik M. Šuštar pa F. Jakliča samega.

Zagradec – glej: Zamolčane žrtve druge svetovne vojne

ZAMOLČANE žrtve druge svetovne vojne 1941-1945 v župnijah Krka, Šmihel in Zagradec / (gradivo zbral in uredil Milan Muhič). – Ambrus : (samozal.) M. Muhič, 1999. – 200 str. : ilustr. ; 21 cm.
V knjigi so po vaseh ter po abecedi urejeni seznami žrtev z opisi in (če je bilo le mogoče) tudi s fotografijami, pogled na domobranstvo ter osebne usode predvsem v letu 1945 in objavljena so tudi pisma bralcev o Ambrusu v letu 1943.

ZAMOLČANE žrtve komunizma v župnijah Velike Lašče in Škocjan pri Turjaku med drugo svetovno vojno in po njej 1941-1947 / (gradivo zbral in uredil France Nučič). – Dobrepolje (Videm) : (samozal.) F. Nučič , 1999. – 196 str. : ilustr. ; 21 cm.
Urednik France Nučič je zbral poglede na domobranstvo nasploh. Žrtve iz župnije Škocjan so zbrane ter podane po vaseh ter v abecednem zaporedju z osnovnimi podatki.

ZUPANČIČ, Jernej
Slovenci v Avstriji = The Slovenes in Austria / Jernej Zupančič ; (prevodi, translations Branka

Klemenc). – Ljubljana : Inštitut za geografijo, 1999. – 246 str. : graf. prikazi ; 23 cm. – (Geographica Slovenica ; 32).
Predgovor / Vladimir Klemenčič: str. 7-9.
Dr. Jernej Zupančič, po rodu iz Ambrusa, je geograf in direktor Inštituta za geografijo. Disertacijo z istim naslovom je sedaj pripravil tudi za tisk.

Na področju vseh treh občin deluje več založb. Največ knjig sta izdali založba Cistercijanskega samostana iz Stične in Mondena iz Grosupljega.

Posebej je treba omeniti še Korekt iz Zgornje Drage pri Višnji Gori, ki izdaja jezikovne priročnike, ter večjo založbo Grafis trade s Spodnjega Blata pri Grosupljem (ki v sozaložništvu z založbo Caligra iz Ljubljane) izdaja izključno prevode lahke proze. Avtorji in teme so iz tujega sveta, prevajalci niso naši občani, zvezki v serijah pa izhajajo mesečno v snopičih. Seznam bi izredno narasel z navajanjem teh zvezkov, zato navajam samo zbirke:

- Serija Ljubezenske zgodbe,
- Serija Klinika dr. Bergerja,
- Serija Larry Kent,
- Serija Lady Thriller,
- Emanuela ter
- Love stories Peggy Gaddis.

BIBLIOGRAFIJA ČLANKOV O OBČINAH DOBREPOLJE, GROSUPLJE IN IVANČNA GORICA 1998-1999

Marija Samec

Bibliografija prinaša izbor člankov iz večine slovenskih časopisov in revij za leti 1998 in 1999. Urejena je po obsežnejših tematskih sklopih, ki se pokrivajo s številčnimi vrstilci po UDK. Izbrani članki se nanašajo na dogajanja v treh, v naslovu naštetih občinah. Znotraj leta in tematske skupine so članki urejeni kronološko, periodika pa abecedno. Ob vsebinskih sklopih pa je izpostavljen ključni (povednejši) naslov. Pogosto citirani časopisi in časniki so navajani s kraticami, ostali s polnim imenom.

Občinska glasila: Naš kraj (Dobrepolje), Grosupeljski odmevi (Grosuplje) in Klasje (Ivančna Gorica) ter druga glasila, ki izhajajo na področju naštetih treh občin: Glasilo GPG, Skavt naj bo, Šmarc, Višnjan , Zrno, šolska glasila... so v celoti domoznansko gradivo, zato posameznih člankov iz njih ne citiram.

Nekateri časopisi, članki, obvestila, ''domače strani''... se pojavljajo tudi na medmrežju – internetu. Teh nisem zajela v svoji bibliografiji, ker se prehitro spreminjajo.

Uporabljene kratice:
D - Družina;
De - Delavska enotnost;
Dn - Dnevnik;
Dl - Dolenjski list;
Gv - Gospodarski vestnik;
Kg - Kmečki glas;
KL - Književni listi v dnevniku Delo;
NDn - Nedeljski Dnevnik;
Nk - Naša kronika (od septembra 1999 dalje le kot četrtkova priloga Dnevnika);
Pn - Primorske novice;
Ps - Primorska srečanja;
Sn - Slovenske novice;
Sp - Slovenska panorama;
Šr - Šolski razgledi;
Vm - Vikend magazin.

Posebni znaki:
// - Začetek novega članka

O SPLOŠNO. Kultura

1998

Zbor je bil duša vsega / L.M(urn). - Dl, št. 4 (29. 1.), str. 10 : ilustr. (Živahno kulturno dogajanje se vrača v Višnjo Goro).

Organizator Jurčičeve poti neznan / L.M(urn). - Dl, št. 5 (5.2.), str. 6 : ilustr. (Do sedaj PD Grosuplje in PD Viharnik, sedaj pa PD Josip Jurčič ali Višnja Gora).

V Beli hiši še ne vedo, da je Jože Borštnik Slovenec / B. Rajšek. - Delo, št. 34 (11.2.), str. 5. (Odgovor Billa Clintona je prišel preko Slovaške na Krko).

Poklonili svoje duhovno bogastvo / L. Murn. - Dl, št. 6 (12.2.), str. 6 : ilustr. (Ob Prešernovem

dnevu podelitev Jurčičevih nagrad na Grosupljem).

Ketteje pesmi - zavijalni papir / J. Primc. - Dl, št. 9 (5.3.), str. 25 : ilustr. (Mira Zakrajšek iz Ponikev je lastnica Kettejevega pisma Otonu Župančiču).

V soboto pohod po krajih Jurčičevih junakov / B. Rajšek. - Delo, št. 53 (5.3.), str. 4. // Za parom kvedrovcev v deželo Desetega brata / J. Alič. - Dn, št. 66 (9.3.), str. 10 : ilustr. // Nadaljujejo delo velikega Muljavca Jurčiča / L. Murn. - Dl, št. 10 (12.3.), str. 24. // Po poti Jurčičevih junakov / B. Rajšek. - Nedelo, št. 4 (8.3.), str. 4 : ilustr.

Potujoči slovenski film / A. Podlogar. - Dn, št. 66 (9.3.), str. 13. // Ambrus za vedno zapisan v Breznu / L. Murn. - Dl, št. 10 (12.3.), str. 24 : ilustr. // Brezno / M. Modic. - Sn, št. 125 (2.6.), str. 21 : ilustr. // Za prgišče gledalcev / F. Robar Dorin. - Delo, št. 142 (22.6.), str. 8. (Slovenski film Brezno so posneli v Ambrusu).

Namesto na policah - v škatlah / L. Murn. - Dl, št. 10 (12.3.), str. 10 : ilustr. // Na tesnem, a sredi mesta / M. Košir. - Dn, št. 76 (19.3.), str. 18 : ilustr. (Knjižnica Grosuplje in njena enota v Ivančni Gorici).

Ob 100-letnici smrti Louisa Adamiča bo njegova hiša ostala zapuščena, spomin nanj pa bledi... / A. Podlogar. - Dn, št. 48 (3.3.), str. 13 : ilustr. / Spomini na brata - Louisa Adamiča / F. Adamič. - Dl, št. 10 (12.3) : ilustr. // Iz Blata v džunglo in nazaj / J. Osti. - Dn, št. 74 (17.3.), str. 23 : ilustr. // V sebi sem čutil Slovenijo in Ameriko/ J. Rogelj. - Delo, št. 65 (19.3.), str. 14 (KL) : ilustr. // Bojevnik v Ameriki / M. Klemenčič. - Dn, št. 48 (21.3.), str. 24-25. // Pokončni mož z Dolenjskega je postal znamenit Američan / B. Pretnar. - Nedelo, št. 11 (22.3.), str. 4 : ilustr. // Spomin na Adamiča zaživel / A Podlogar. - Dn, št. 81 (24.3.), str. 2 : ilustr. // Louis Adamič (1898-1998) / T. Kurent. - Bilten Pošte Slovenije, št. 18 (25.3.), str. 4. (Objave v sl., ang. in nem. jeziku). // V svetu najbolj znan Slovenec / M. Markelj. - Dl, št. 12 (26.3.), str. 10 : ilustr. // Louis Adamič, 1898 - 1951 / T. Kurent. - Rodna gruda, št. 4, str. 8. // Mladi novinarji v spomin Louisu Adamiču / A. Podlogar. - Nk, št. 5 (1.4.), str. 21 : ilustr. (Vrata v muzej so bila zaklenjena, Adamičeva hiša pa vidno propada). // Svoboden človek / M. Kušar. - Pn, št. 42 (24.4.), str. 23 : ilustr. // Ob stoletnici Louisa Adamiča / A.R. - Mladika (Trst), št. 5/6, str. 151. // Junak naše krvi / S. Kumer. - Dn, št. 161 (16.6.), str. 23 : ilustr. // Louis Adamič in mnogi drugi / A. Puhar. - Delo, št. 196 (26.8), str. 6. (Simpozij o razseljenih intelektualcih). // Med tovarišem in gospodom je velika razlika / A. Puhar. - Delo, št. 40 (3.9.), str. 11 (KL). // Avtobiografija Louisa Adamiča / Tine Kurent. - 2000 [Dva tisoč], št. 108, 109, 110 (september), str. 88-91. // The Cosmopolitan Mind of Louis Adamič / A. Debeljak. - Slovenija : quarterly magazine, št. 2, str. 53-55. // Louis Adamič : intelektualci v diaspori / M. Drnovšek. - Annales : Series historia et sociologia, št. 6 (1998), str. 206-208. // Louis Adamic and Vatro Grill: A partnership of equals? / M. Jurak. - Acta neophilologica (Lj.), št. 32, str. 69-76. // Posvečeno Adamiču / M. Trebše-Štolfa. - Ps, št. 217, str. 435-436. // Prireditve ob 100-letnici rojstva Louisa Adamiča / M. Samec. -Dve domovini = Two Homelands, št. 9, str. 219-222.

Ko bom velik, bom... igralec / I. Mager. - Nk, št. 4 (25.3.), str. 20 : ilustr. (Srečanje otroških gledaliških skupin iz vseh treh občin).

Pa se zavrtimo... / M Kačnik. - Nk, št. 6 (8.4.), str. 20 : ilustr. (Prvo srečanje otroških plesnih in folklornih skupin iz vseh treh občin).

Večer s pesniško četverico / Mim. - Dl, št. 16 (23.4.), str. 10 : ilustr. (T. Pavček, J. Menart, C. Zlobec in K. Kovič na literarnem večeru v Višnji Gori).

Sedež sklada naj bo pri nas / B. Rajšek. - Delo, št. 116 (22.5.), str. 5. (Selitev sedeža Sklada za ljubiteljsko kulturo v Ivančno Gorico).

Literati in likovniki na Muljavi / L. Murn. - Dl, št. 22 (4.6.), str. 10 : ilustr. (Osnovnošolski likovni ustvarjalci, pesniki in pisatelji iz vse Slovenije).

Jurčič znova podeljeval nagrade / L. Murn. - Dl, št.22 (4. 6.), str. 6 : ilustr.

Šentviškega tabora se je letos udeležilo 7000 pevcev / I.B. - Delo, št. 142 (22.6.), str. 1 : ilustr. // Občudovanja vredna tradicija / M. Zlobec. - Delo, št. 141 (20.7.), str. 7. // Tik pred tridesetim jubilejem / mk. - Dn, št. 167 (22.6.), str. 13 : ilustr. // Pesem se stisk ne boji / L. Lesar. - NDn, št. 172 (28.6.), str. 7 : ilustr. // Tisoče glasov v ubrani pesmi / L. Murn. - Dl, št. 25 (26. 6.), str. 6 : ilustr. (29. tabor pevskih zborov v Šentvidu pri Stični).

Teater na Muljavi / S. Pezdir. - Delo, št. 149 (1.7.), str. 8. // Sosedov sin pod zvezdami / L. Murn. - Dl, št. 26 (2.7.), str. 10 : ilustr. // Navdušeni nad Sosedovim sinom / A. Jernejčič. - Dl, št. 28 (16.7.), str. 17 : ilustr.

Z besedo, barvo in gibom / M. Markelj. - Dl, št. 26 (2.7.), str. 10 : ilustr. (Na Čandkovi domačiji v Višnji Gori).

Miss Dolenjske je Grosupeljčanka / T. Gazvoda. - Dl, št. 28 (16.7.), str. 24 : ilustr. (Študentka Helena Dremelj z Grosupljega).

Po Jurčičevi poti / Dr. Argo. - Sn, št. 173 (29.7.), str. 15.

Princ Charles v Ivančni Gorici? / B. Rajšek.- Delo, št. 210 (11.9.), str. 5. (V ožji izbor so prišli tudi dolenjski kraji).

Starodavna žlahtnost za prihodnost / I. Merlak. - D, št. 37 (20.9.), str. 3 : ilustr. (Obnovljena obrambni stolp in trg pred cerkvijo v Šmarju-Sapu).

Stiška govorica vesolja / I. Mohorič. - Ndn, št. 290 (25.10.), str. 24 : ilustr.

Revija manjših pevskih skupin / J.P. - Dl, št. 43 (29.10.), str. 5 : ilustr. (V Jakličevem domu).

Knjižni praznik v Ivančni Gorici / L. Murn. - Dl, št. 45 (12.11.), str. 6 : ilustr. (Odprli so novo knjižnico v Ivančni Gorici).

Živo na šentviškem in ivanškem odru / L. Murn. - Dl, št. 51 (24. 12.), str. 10 : ilustr.

1999

Drzne in lepi vse boljši / L. Murn. - Dl, št. 4 (28.1.), str. 10 : ilustr. // Drzni na odru / D. Prijatelj. - Dl, št. 118 (1.7.), str. 21 : ilustr. (Stiška gledališka skupina pripravila predstavo E. Flisarja Kaj pa Leonardo?).

Skrbno vzdrževanje Jurčičevine / L. Murn. - Dl, št. 5 (4.2.), str. 10.

Kultura - naša zavest in samozavest / L. Murn. - Dl, št. 6 (11.2.), str. 5 : ilustr. (Osrednja svečanost ob kulturnem prazniku na Grosupljem).

V soboto že 6. Jurčičev pohod / L.M(urn). - Dl, št. 9 (4.3.), str. 32 : ilustr. // Iz Višnje Gore na Jurčičevino / B. Rajšek. - Nedelo, št. 5 (7.3.), str. 2. // Za Josipom Jurčičem od Višnje Gore do Muljave / A. Podlogar. - Dn, št. 49 (9.3.), str. 30 : ilustr. // Šestič po Jurčičevi poti / A. Podlogar. - Nk, št. 2 (11.3.), str. 7 : ilustr.

Prijeten kulturni večer / L. Murn. - Dl, št. 10 (11.3.), str. 10 : ilustr. (Predstavitev knjig T. Jakšeta - gosta M. Zajc-Jarc in J. Tekavec).

Sumljiva oseba iz Ambrusa / L. Murn. - Dl, št. 11 (18.3.), str. 10 : ilustr. (V lani prenovljeni dvorani so zaigrali Nušičevo komedijo).

Zaigrali mladi Temenčani / L. Murn. - Dl, št. 12 (25.3.), str. 10 : ilustr. (Maja premiera igre Kadar se ženski jezik ne suče).

Jazz koncert v Jakličevem domu / M. Steklasa. - Dl, št. 16 (22.4.), str. 5. (Koncert Big banda Glasbene šole Grosuplje).

Stric Ihta za nove orgle / L. Murn. - Dl, št. 17 (29.4., str. 10 : ilustr. (KD Josipa Jurčiča z Muljave pripravilo Goldonijevo komedijo Stric Ihta).

''Naj potice'' na 10. Jurijevem sejmu / L. Murn. - Dl, št. 17 (29.4.), str. 6 : ilustr. (Okrog 50 gospodinj iz treh občin na muljavskem sejmu).

Babica in dedek pripovedujeta / A Podlogar. - Nk, št. 10 (6.5.), str. 20 : ilustr. (V knjižnici v Ivančni Gorici ob mednarodnem letu starejših).

Konec tedna jubilejni pevski tabor v Šentvidu pri Stični. Teh naših trideset let / kš. - Dn, št. 162 (17.6.), str. 27. // Skupaj bo zapelo kar 6500 pevcev / STA. - Delo, št. 139 (18.6), str. 6. // Deželo visoko častimo / M. Košir. - Dn, št. 166 (21.6.), str. 10 : ilustr. // Jubilejni tabor slovenskih pevskih zborov / tc. - Nk, št. 17 (24.6.), str. 20 : ilustr. // Zapel ''največji slovenski zbor'' / M. Markelj. - Dl, št. 25 (24.6.), str. 10 : ilustr. // Jubilejni šentviški pevski tabor 1999 / I. Barber. - Porabje (Monošter), št. 13 (1.7.), str. 5 : ilustr.

Spomnili so se Trubarjevega rojstva / A. Podlogar. - Nk, št. 16 (17.6.), str. 20. (Škocjan pri Turjaku).

Igre v naravnem amfiteatru / A. Podlogar. - Dn, št. 172 (28.6.), str. 10 : ilustr. // Deseti brat na prostem / A. Podlogar. - Nk, št. 18 (1.7.), str. 21 : ilustr. // Deseti brat pod zvezdami / M. Markelj. - Dl, št. 50 (1.7.), str. 10 : ilustr. // Obujena modrost Desetega brata / B. Rigler. - Kg, št. 35 (1.9.), str. 20 : ilustr.

Galerija po Ferdu Veselu / L.M(urn). - Dl, št. 34 (26.8.), str. 10. (Šentviški likovniki se pripravljajo na praznovanje 140-letnice slikarjevega rojstva).

Otroci že vpisujejo starše / A. Podlogar. - Dn, št. 293 (27.10.), str. 15 : ilustr. (Grosupeljska matična knjižnica postaja občinski informativni center).

Slovene Poetry in the U.S.A.: The case of Ivan Zorman / I. Maver. - Acta neophilologica, št. 32, str. 77-84.

2 VERSTVO

1998

Samostan Stična: Najstarejši samostan na Slovenskem / J. Primc. - Dl, št. 4 (29.1.), str. 18 : ilustr. // Stiški samostan bo praznoval / B. Rajšek. - Delo, št. 64 (18. 3.), str. 5 : ilustr // Praznovanje v Stični se je pričelo / L. Murn. - Dl, št. 12 (26.3.), str. 1 : ilustr. // Dom molitve, dela in pokore / K.H. - D, št. 13 (29.3.), str. 1 : ilustr. // Stična v jubilejnem letu / A. Podlogar. - Dn, št. 48 (2.4.), str. 13 : ilustr. // Cistercijani v Stični / S. Čuk. - Ognjišče, št. 4 (april), str. 37-39 : ilustr. // Pri belih menihih / I. Dimc. - Jana, št. 14 (7.4.), str. 15-17 : ilustr. // 900 let cistercijanov in 100 let ponovne naselitve stiške opatije / V.U. - Nedelo, št. 17 (26.4.), str. 9 : ilustr. // Klepsidra slovenske zgodovine / L. Lesar. - Dn, št. 113 (28.4.), str. 11 : ilustr. // Stoletno žarišče kulture in vere / M. Markelj. - Dl, št. 17 (30.4.), str. 10 : ilustr. // Središče krščanske in evropske Slovenije / B. Štefančič. - D, št. 18 (3.5.), str. 3 : ilustr. // Stoletni jubilej stiške opatije / M. Markelj. - Dl, št. 24 (18.6.), str. 10 : ilustr. // Tišina, ki pove več kot hrup / E. Sulejmanovič. - Demokracija, št. 31-32 (6.8.), str. 19 : ilustr. // Beli menihi v Stični / A. Nadrah. - D, št. 35, 36, 37, 38, 39, 40, str. 10 : ilustr. // 900 let cistercijanskega reda in 100 let ponovne naselitve Stične / J. Tomažič Cvetko. - Bilten Pošte Slovenije, št. 21 (11.9.), str. 2-5 : ilustr. // Vodi ga ljubezen do zvokov in harmonij / L. Lesar. - NDn, št. 37 (27.9.), str. 16 : ilustr. (Avgust Ipavec in praizvedba njegove Maše na polju v stiški baziliki). // Trojno slavje ob jubileju / M. Zlobec. - Delo, št. 227 (11.10.), str. 12 : ilustr. // V stoletjih preizkušena šola molitve in dela / M. Markelj. - Dl, št. 39 (11.10.), str. 20 : ilustr. (Pogovor s stiškim opatom dr. Antonom Nadrahom). // Zlati častni znak samostanu Stična. - Dn, št. 268 (3.10.), str. 5. // V Stični trojno slavje cistercijanskega reda / M. Zlobec. - Nedelo, št. 40 (4.10.), str. 2 : ilustr. // Vsak narod lahko obogati drugega / ce. - D, št. 39 (4.10.), str. 17 : ilustr. // Oživljena tihota Stične / II. - Dn, št. 271 (6.10.), str. 15 : ilustr. // Oratorij v počastitev jubilejev / M. Markelj. - Dl, št. 40 (8.10.), str. 10 : ilustr. // Stična ostaja duhovno središče / L. Murn. - Dl, št. 40 (8.10.), str. 1 : ilustr. // 900-letnica cistercijanskega reda v Stični / M. Zlobec. - Sn, št. 238 (9.10.), str. 13 : ilustr. // Ko tišina zapoje / K.H. - D, št. 40 (11.10.), str. 1 : ilustr. // Zaobljubljeni molitvi in uboštvu / J. Zrnec. - Sn, št. 236 (12.10.), str. 8, 17 : ilustr. // The Centennial of the Return of the Cistercian

Monks to the Stična Monastery / N. Polajnar Frelih. - Slovenija : quarterly magazine, št. 4 (1998), str. 17-20 : ilustr. // Stična - dve obletnici / J. Popov. - Vzajemnost, št. 5 (maj 1998), str. 26 : ilustr.

Gorenje Brezovo / I.Č. - D, št. 1 (3.1.), str. 18 : ilustr (Blagoslov kapelice).

Koledniki v Stični /p.Jn. - D, št. 3 (18.1), str. 7 : ilustr.

Grosupeljski otroci pomagajo vrstnikom / A.Š. - D, št. 5 (1.2.), str. 24 : ilustr. (Dar za Škofijski karitas).

Duhovnik Jože Vovk / J.K. - D, št. 5 (8.2.), str. 24 : ilustr. (Umrl je duhovnik Jože Vovk, rojen na Polici pri Grosupljem).

Ludvik Ceglar, duhovnik / K.C. - D, št. 8 (22.2.), str. 20 : ilustr. (Umrl je duhovnik L. Ceglar iz Stične).

Mostovi med Bogom in človekom / L. Lesar. - NDn, št. 72 (15.3.), str. 5 : ilustr. (Dr. Anton Nadrah).

Cistercijani in Stična / S. Čuk. - Ognjišče, št. 4 (april), str. 37-48 : ilustr.

Zvonik je spet na cerkvi / M.G. - Kg, št. 14 (8.4.), str. 19 : ilustr. (V vasi Polom).

Topel dom pri Očetu za vsakogar / F. P. - D, št. 19 (9.5.), str. 1: ilustr. (Posvetitev župnijske cerkve sv. Jožefa v Ivančni Gorici pri Stični).

Monštranca srebrarske in zlatarske delavnice "F. Harrach & Sohn" iz Münchna v cistercijanski opatiji v Stični / N. Polajnar Frelih. - Kronika, št. 3 (1998), str. 89-92 : ilustr. (Objavljeno tudi v Moj najljubši predmet (str. 46) ob 4. slovenskem muzejskem sejmu).

Ašičeva dediščina zdravilni napoj tudi za cistercijance / B. Maselj. - Delo, št. 113 (19.5.), str. 8 : ilustr.

1000 zidakov in 700 strešnikov iz Grosupljega / L.O. - D, št. 25 (21.6.), str. 3 : ilustr. (Otroci so zbirali denar za akcijo Streha nad glavo).

Pozdravljeni, šentviški zvonovi / K. H. - D, št. 25 (21.6.), str. 24 : ilustr.

Zdravilne rožice stiškega dohtarja / L. Lesar. - NDn, št. 179 (5.7.), str. 14 : ilustr. (Ašičevo delo v Stični nadaljuje magister farmacije Jože Kukman).

Po duši je vsak duhovnik umetnik / J. Zadravec. - D, št. 228 (12.7.), str. 22 : ilustr. (Duhovnik Zvone Štrubelj, rojen v Zdenski vasi v Dobrepolju).

V spomin na umorjenega župnika / B.Š. - D, št. 29 (19.7.), str. 2 : ilustr. (Leto dni od nasilne smrti Viktorja Pristova).

Mala vas pri Grosupljem / H. D. - D, št. 31 (2.8.), str. 4 : ilustr. (Dve obnovljeni kapelici).

Srečanje z misijonarji v Stični / B. Sterle. - D, št. 33 (16.8.), str. 6 : ilustr.

Starodavna žlahtnost za prihodnost / I. Merlak. - D, št. 37 (20.9.), str. 3 : ilustr. (Obnovljena obrambni stolp in trg pred cerkvijo v Šmarju-Sapu).

Mi bomo gradili prihodnost ljubezni in dobrote! / K. H. - D, št. 38 (27.9.), str. 12-13 : ilustr. // Stična se je v soboto pomladila / L. Murn. - Dl, št. 38 (24. 9.), str. 6 : ilustr. (Več kot devet tisoč mladih na 18. srečanju mladine v Stični).

Velika Ilova Gora / A. Z. - D, št. 39 (5.10.), str. 4 : ilustr. (Zamenjava zvonov v cerkvi sv. Trojice).

Zagradec / K. H. - D, št. 39 (5.10.), str. 4 : ilustr. (V obnovljeni cerkvi maševal nadškof F. Rode).

Cistercijan, človek molitve in dela / M. Roš. - Delo, št. 233 (8.10.), str. 16 : ilustr. (Stična - dom enajstih cistercijanov).

Sadovi dela za skupno dobro / B. Š. - D, št. 42 (25.10.), str. 19 : ilustr. (Zahvalno praznovanje v Žalni).

Naravne in večnostne silnice / M. Markelj. - Rast, št. 5 (oktober), str. 492-500 : ilustr. (Pogovor s stiškim opatom dr. Antonom Nadrahom).

Velika in Mala Račna / S. Z. - D, št. 44 (8.11.), str. 21 : ilustr. (Obnovljeno Vrbetovo znamenje).

V tišini samostanskih zidov / T. Bukovec. - NDn, št. 317 (22.11.), str. 14-15 : ilustr. (S Tonetom Planinškom iz Šmartnega pri Litiji v cistercijanskem samostanu v Stični).

Primer Janeza Ljubljanskega / I. Brejc. - Dn, št. 329 (4.12.), str. 25 : ilustr. (Poslikave Janeza Ljubljanskega v muljavski cerkvi).

The Slovene Religious Museum in Stična / N. Polajnar Frelih. - Slovenija : quarterly magazine, št. 1 (1998), str. 18-20 : ilustr.

Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem. Pražupniji Stara Loka in Šempeter pri Ljubljani / Janez Höfler. - Acta ecclesiastica Sloveniae, št. 20 (1998), str. 350-354. (Župnija Marijinega rojstva v Šmarju pri Ljubljani).

Razstava Frederik Irenej Baraga (1797-1868) : Svetost v dejanju na Dunaju / N. Polajnar Frelih. - Etnolog, št. 8 (1998), str. 467-468. (Gostujoča razstava Slovenskega verskega muzeja iz Stične).

1999

900 let cistercijanskega reda in 100 let ponovne naselitve stiške opatije / N. Polajnar Frelih. - Argo, št.1 (1999), str. 103-106 : ilustr.

Konjski žegen v škocjanski fari / J. Zrnec. - Sn, št. 2 (5.2.), str. 8, 17 : ilustr.

Da svet ne bi bil mrzel in trpek... / L. Lesar. - NDn, št. 38 (7.2.), str. 11 : ilustr. (Jože Mrvar, škofijski župnik v Šmarju-Sapu).

Od Stične do Amerike in nazaj domov / L. Lesar. - NDn, št. 97 (11.4.), str. 19 : ilustr. (Karel Ceglar, duhovnik salezijanec)

Plastična operacija ne spremeni srca / M. Pogačnik. - D, št. 16 (18.4.), str. 13 : ilustr. (Teolog in filozof dr. Tone Jamnik, rojen na Mali Ilovi Gori).

Kvadratura kroga / B. Štefančič. - D, št. 16 (18.4.), str. 9 : ilustr. // Kateri ''Jeremija'' bo jokal nad Beogradom / L. Lesar. - NDn, št. 104 (18.4.), str. 5 : ilustr. // Ujetnik balkanske vojne / J. Intihar. - Novi tednik, št. 18 (6.5.), str. 3 : ilustr. // Beograjski nadškof in metropolit Franc Perko / B. Rustja. - Ognjišče, št. 6 (junij), str. 6-10 : ilustr. // ''Na Zemlji več nimam želja'' / M. Lorenci. - 7D, št. 23 (9.6.), str. 14-15 : ilustr. // ''Srbi še vedno potrebujejo dučeja'' / R. Ivelja. - Dn, št. 175 (1.7.), str. 11 : ilustr. (70-letnica naškofa Franca Perka, rojenega na Krki).

Naročilo za manjkajoči zvon / D. Kladnik. - Nk, št. 9 (29.4.), str. 13 : ilustr. (Župnik Ludvik Kuhar načrtuje novo župnišče v Ambrusu).

Orgle - velik projekt / Z. Senković. - Nk, št. 8 (22.4.), str. 13 : ilustr. (Baročna cerkev sv. Kozma in Damijana na Krki še privablja romarje).

Duhovnik Alojzij Groznik / J. K. - 7 D, št. 25 (30.5.), str. 25 : ilustr. (Umrli župnik A. Groznik je bil rojen v Dolenji vasi v župniji Šentvid pri Stični).

Karel Ceglar, biseromašnik / jz. - D, št. 26/27 (27. 6.), str. 33 : ilustr. (Umrl je duhovnik in pisatelj K. Ceglar).

Kako lepo je v Žalni / F. Petrič. - D, št. 26/27 (27.6.), str. 22-23 : ilustr. // Novomašnik, bod' pozdravljen / M. Marinčič Jevnikar. - Kg, št. 28 (14.7.), str. 32 : ilustr. (V župniji Žalna pri Grosupljem nova maša Toneta Zajca).

Kristus na polju / M. Komelj. - D, št. 26/27 (27.6.), str. 4 : ilustr. (Opis slike Franceta Kralja).

Br. Amadej Karlin, cistercijan / an. - D, št. 28 (11.7.), str. 25. (Umrl je redovni brat A. Karlin).

Sv. Nikolaj v novi obleki / B. Š. - D, št. 30 (25.7.), str. 28 : ilustr. (350 let podružnične cerkve v Podgori).

Za kulturo srca pred 555 leti / jz. - D, št. 33 (15.8.), str. 10 : ilustr. (Ob 555-letnici nastanka Stiškega rokopisa).

Prenovljena cerkev spet v vsej lepoti / Š. Štibernik. - Delo, št. 197 (26.8.), str. 7 : ilustr. (Freske Janeza Ljubljanskega in 3 zlati oltarji v cerkvici na Kamnem Vrhu).

Obnovljena cerkev na Selih pri Šmarju / J. P. - D, št. 39 (3.10.), str. 19 : ilustr.

''Dobro polje'' Cerkve na Slovenskem / B. Štefančič. - D, št. 40 (10.10.), str. 17 : ilustr. (Praznično v župniji Videm-Dobrepolje).

Slednji se izpisuje s svojo abecedo / ce. - D, št. 40 (10.10.), str. 11 : ilustr. (Razstava Jožefa Trontlja v prostorih Verskega muzeja v Stični).

Danes smo polni hvaležnosti / J. Krk. - D, št. 35 (5.11.), str. 17 : ilustr. (Obnovljen Sv. Peter v Dobu pri Šentvidu).

Stiški rokopis / Nikolaj Mikhailov. - Frühslowenische Sprachdenkmäler, Amsterdam, 1998, str. 67- 71 in 119-179.

Slovenski verski muzej (št. 49). - Pedagoški programi v slovenskih muzejih in galerijah, str. 70.

Raziskovanje izseljeništva in zdomstva v Baragovi muzejski knjižnici ter arhivu Slovenskega verskega muzeja v Stični / J. Cvetko in K. Medved. - Glasnik SED, št. 3/4, str. 23-27.

34 PRAVO. KRIMINAL

1998

Umor župnika Viktorja Pristova. Osumljenec v priporu / B. Š. - D, št. 1 (4.1.), str. 3. // Opran suma za umor župnika? / M. Kaučič. - Sn, št. 41 (19.2.), str. 3 . ilustr. // Križ za umorjenega, morilec je še neznan / B. K. - Sn, št. 165 (20.7.), str. 3 : ilustr.

Brata se državi smejeta v brk / A. Dvoršak. - Sn, št. 35 (12.2.), str. 3 : ilustr. (Država je v primeru bratov Garbas iz Grosupljega nemočna).

Skrivnostni Solomun / V. Zakrajšek. - Sn, št. 93 (22.4.), str. 4 : ilustr. // Vroči odstavek izpuhtel / V. Zakrajšek. - Sn, št. 94 (23.4.), str. 2. // Dolga zažigalna vrvica. Ne gre za izsiljevanje! / T. Bukovec. - Dn, št. 109 (23.4.), str. 22-3 : ilustr. // Dokument je podpisal zgolj kot zasebnik in ne kot predstavnik vlade / V. Vodušek. - Delo, št. 94 (23.4.), str. 2. // Solomun ponudil v branje nov dokaz, SDS protestira / V. Vodušek. - Delo, št. 96 (25.4.), str. 2. // ''Sovine neresnosti in laži!'' / V. Vasle. - Jutranjik, št. 1 (13.6.), str. 2 : ilustr. (Milan Solomun iz Hrastja pri Grosupljem).

Grubelić po zdravje na svobodo / N. Grabnar. - Dn, št. 175 (22.7.), str. 24 : ilustr. // Sandi Grubelić je za rešetkami zbolel / O. Cvetek. - Delo, št. 150 (22.7.), str. 62. // Grubelić na prostosti / O. Cvetek. - Sn, št. 158 (11.7.), str. 7. // Človek, ki je poskrbel za prvo kapitalistično afero pri nas / B. Videmšek. - Nedelo, št. 47 (22.11.), str. 13 : ilustr.

Sodni dan zaradi gnojnice / I. Dolschon. - Sn, št. 197 (27. 8.), str. 15 : ilustr. (Spor v vasi Četež pri Strugah).

1999

Roparja, našemljena v ''vojaka'' in vampirja / K. D. - Delo, št. 4 (7.1.), str. 11 : ilustr. // Z maskami na pošto, v lisicah na sodišče / ng. - Dn, št. 164 (19.6.), str. 32. (Prijeli so roparja pošte v Višnji Gori).

Veliko izvedo pri Romih ob skodelici kave / D. Franz. - Nk, št. 1 (18.3.), str. 17 : ilustr. (Ekipa Naše kronike je spremljala vodjo grosupeljskega policijskega okrožja).

Prijeli so ''klasične'' vlomilce / D. Franz. - Nk, št. 15 (10.6.), str. 16.

Policija ''ugrabila'' Sandija Grubelića / N. Grabnar. - Dn, št. 187 (13.7.), str. 25. // Sandi Grubelić spet v zaporu / J. Simončič in I. Ropac. - Delo, št. 159 (13.7.), str. 14. // Malce noter, malce ven / Ž. Hojnik. - Delo, št. 160 (14.7.), str. 16. // Sandi Grubelić je spet doma / I. Ropac. - Delo, št. 160 (14.7.), str. 16. // Obsojenec ponovno ''osvobojen'' / N. Grabnar. - Dn, št. 188 (14.7.), str. 25.

Načelnica je gradila na črno / O. Klipšteter in V. Vukovič. - NDn, št. 213 (8.8.), str. 6-7 : ilustr.

Kdo je ukradel štiri nove alfe? / K. D. - Delo, št. 222 (24.9.), str. 13.

Konj na avtocesti zakrivil verižni trk / V. Zakrajšek. - Sn, št. 247 (23.10.), str. 4 : ilustr. // Konjski stampedo na avtocesti / K. D. - Delo, št. 247 (23.10.), str. 19 : ilustr. // Konj ali Dars? /

V. Zakrajšek. - Sn, št. 251 (28.10.), str, 4 : ilustr. (V prometni nesreči na višnjegorskem klancu so bili udeleženi konji).
Ukraden tovor z devetimi avti / B. Grom. - Sn, št. 259 (8.11.), str. 3 : ilustr. // Vroči tovor čisto blizu? / (V.Z.). - Sn, št. 262 (11.11.), str. 2 : ilustr. (V Ivančni Gorici so ukradli tovornjak).
Noč verižnih trkov / mo. - Delo, št. 323 (27.11.), str. 31 : ilustr.
Verbalni delikt v lovski uniformi / V. Luskovec. - Delo, št. 294 (18.12.), str. 9. (Lovska družina Ivančna Gorica).
Policisti na terenu niso dovolj / A. Podlogar. - Dn, št. 348 (22.12.), str. 14.

35 JAVNA UPRAVA

1998

V vsaki številki Dolenjskega lista so na straneh 5 in 6 skoraj redno objavljena poročila o sejah občinskih svetov; za občino Ivančna Gorica jih piše novinarka Lidija Murn, za občino Dobrepolje pa Jože Primc. Prav tako se drobne novice občasno pojavljajo ob robu teh strani pod naslovi Krjavljeve iskrice in Dobrepoljski krompirčki.

Občina - kakšen gospodar?! / A. Likovič. - Demokracija, št. 3 (22.1.), str. 20. (Objavljeno tudi v Kg, št. 7, str. 6 (18.2.).
Lado Ambrožič Novljan ne bo častni občan I. Gorice / B. Rajšek. - Delo, št. 108 (13.5.), str.5.
Na obisku / v Grosuplju, Ivančni Gorici in Dobrepolju. Nekdaj skupaj, sedaj vsak na svojem / P.R. - Profit, št. 10 (20.5.), str. 5-11 : ilustr.
Trgovanje z zemljišči / B. Rajšek. - Delo, št. 143 (23.6.), str. 5. (Na Gosupljem).
Jubilejnih 520 let polževega mesta / L. Murn. - Dl, št. 27 (9.7.), str. 6 : ilustr. (Višnja Gora).
Poslovno-obrtni center v Grosuplju / B. Rajšek. - Delo, št. 208 (9.9.), str. 6 : ilustr.
Zasoljene cene parcel za gradnjo hiš / M. Širnik. - Delo, št. 232 (7.10.), str. 6. (Na Grosupljem).
Avtocesta do Biča čez leto dni? / D. Kocbek. - Delo, št. 278 (1.12.), str. 4.

1999

V Dolenjskem listu do številke 15 (15.4.1999) se na straneh 5 in 6 skoraj redno pojavljajo poročila o sejah sveta občine Ivančna Gorica in Dobrepolje, ki jih pišeta novinarja Lidija Murn in Jože Primc. Prav tako se drobne novice, te pa skozi vse leto, občasno pojavljajo ob robu teh strani pod naslovi Krjavljeve iskrice in Dobrepoljski krompirčki.

Voda je zanetila požar / I. Krasko. - Dn, št. 4 (6.1.), str. 14 : ilustr. (Krajani grozijo, da bodo prekopali vodovodni sistem proti Trebnjem).
Muljava – ne le ceste, tudi Jurčič / L. M.- Dl, št. 4 (28.1.), str. 6 : ilustr. (Načrti nove predsednice KS Muljava Tatjane Lampret).
Novo središče v Grosuplju / A. Podlogar. - Nk, št. 1 (4.3.), str. 3. (Novi poslovni prostori in stanovanja).
Kdo bo lastnik podsmreške graščine? / L. Murn. - Dl, št. 15 (15.4.), str. 6 : ilustr.
Prestavili bi spomenike NOB / A. Podlogar. - Nk, št. 10 (6.5.), str. 7 : ilustr. // Večina občanov se s prestavitvijo ne strinja / B. Rajšek. - Delo, št. 115 (21.5.), str. 7 : ilustr. // Ponovno zoper prestavljanje spomenikov / S. Kovačič. - Nk, št. 20 (4.7.), str. 14. (Grosuplje).
Temeljni kamen za Adamičev center / A. Podlogar. - Dn, št. 173 (29.6,), str. 14. // Temeljni kamen za stanovanja / A. Podlogar. - Nk, št. 19 (8.7.), str. 7. (Na Grosupljem).
Ivančani hočejo od Darsa več / A. Podlogar. - Dn, št. 189 (15.7.), str. 14. // Nezadovoljstvo ob

gradnji avtoceste / A. Podlogar. - Nk, št. 20 (15.7.), str. 7 : ilustr. // Obljube preprečile zaporo / A Podlogar. - Dn, št. 205 (13.7.), str. 12 : ilustr. // ''Ljubljano obvozili, nas pa povozili'' / S. Stojmirovič. - Nk, št. 23 (5.8.), str. 7 : ilustr. // Ivančna Gorica bo le dobila obvoznico / B. Rajšek. - Delo, št. 214 (15.9.), str. 6 : ilustr.

Slovensko-nemška listina o pobratenju / A. Podlogar. - Dn, št. 259 (23.9.), str. 37 (Nk) : ilustr. (Ivančna Gorica in nemški Hirschaid).

Študentska vizija / A. Podlogar. - Dn, št. 294 (28.10.), str. 46 (Nk) : ilustr. (Idejni načrti za ureditev Grosupljega).

Denacionalizacija ovira gradnjo / A. Podlogar. - Dn, št. 352 (27.12.), str. 5 : ilustr. (Gradnja stanovanjskih blokov na Grosupljem).

36 ROMI

1998

Novi predlog za romsko naselje / B. Rajšek. - Delo, št. 3 (6.1.), str. 5. // Kje bo stalo romsko naselje / B. Rajšek. - Delo, št. 143 (23.6.), str. 5 : ilustr.

Cigani (ali Romi) skozi (moj) čas / M. Šircelj. - Delo, št. 19 (24.1.), str. 38.

Z romskimi vprašanji se bodo spopadle stranke / A. Podlogar. - Dn, št. 56 (27.2.), str. 12.

Romi s Kuželjevca so si kupili cisterno za vodo / B. Rajšek. - Delo, št. 92 (21.4.), str. 5 : ilustr. //

Strojanovi zdaj pijejo svojo vodo / L. Murn. - Dl, št. 21 (28.5.), str. 6: ilustr.

Brez zemlje in prijaznih sosedov / pb. - Dn, št. 175 (1.7.), str. 12 : ilustr. // Romi so se zatekli v Grosuplje / B. Rajšek. - Delo, št. 149 (1.7.), str. 5 : ilustr. // Občina ima Rome za norca / T. Pihlar. - Dn, št. 175 (2.7.), str. 13 : ilustr. // Romi taborijo za občinsko zgradbo / B. Rajšek. - Delo, št. 195 (25.8.), str. 4 : ilustr. // Brezdomci še vedno za občino / B. Rajšek. - Delo, št. 196 (26.8.), str. 4. // Grosupeljski Romi spet vznemirjajo / B. Rajšek. - Nedelo, št. 37 (13.9.), str. 2. (Selitev Romov za Dolenjgrad).

Romska problematika zdaj postala ekološka / A. Podlogar. - Dn, št. 245 (10.9.), str. 15 : ilustr.

Ni zemlje za Rome! (in prepir med civili) / I. Kršinar. - Sn, št. 217 (19.9.), str. 4 : ilustr. // Obtožbe med občinskimi svetniki / B. Rajšek. - Delo, št. 219 (22.9.), str. 6.

1999

''Tukaj smo pozabljeni od vseh!'' / A. Podlogar. - Nk, št. 12 (20.5.), str. 12 : ilustr. (Romi za Dolenjgradom).

Romkinji med nami / M. Kaiba. - Šr, št. 13 (4.9.), str. 7. (Vtisi in izkušnje ob delu v prvem razredu).

Občina ureja za Rome naselje Za smrekcami / B. Rajšek. - Delo, št. 208 (8.9.), str. 7 : ilustr. // Sprti Romi na dveh bregovih / A. Podlogar. - Dn, št. 245 (9.9.), str. 14. // Bodo Rome selili s silo? / B. Rajšek. - Delo, št. 215 (16.9.), str. 7. // Odloženo odločanje o zamenjavi zemljišč / B. Rajšek. - Delo, št. 231 (5.10.), str. 7. // Svetniki potrdili sklep o zamenjavi zemljišč / B. Rajšek. - Delo, št. 234 (8.10.), str. 7. // Romska selitev zamrznjena / A. Podlogar. - Dn, št. 319 (23.11.), str. 23.

Poglavar je žalosten / B. Rajšek. - Delo, št. 238 (13.10.), str. 7 : ilustr. (Obisk pri Romih na Kuželjevcu).

Novo leto v romskem naselju / J. Omahen. - Dn, št. 355 (30.12.), str. 37 (Nk) : ilustr.

36 SOCIALNA VPRAŠANJA

1998

Potovanje po svetu osamljenih / B. Karneža. - Sn, št. 109 (14.5.), str. 12 : ilustr. (Delovno-varstveni zavod Prizma Ponikve).

Mami, bom tudi jaz moral umreti? / N. Mavrič. - NDn, št. 290 (25.10.), str. 16 : ilustr. (Košlerjeva družina iz Boge vasi).

Eni bolščijo, drugi se z gnusom obračajo stran / N. Mavrič. - NDn, št. 296 (11.11.), str. 18 : ilustr. (Družina Škufca iz vasi Tržič pri Strugah).

Stiska šestčlanske družine Anžlovar / H. Peternel Pečauer. - Sn, št. 277 (30.11.), str. 3 : ilustr. (Šentvid pri Stični). // Sveti Miklavž pri Anžlovarjevih / H. Peternel Pečauer. - Sn, št. 284 (8.12.), str. 8 + 17 : ilustr.

Groznikovim se je čez noč podrl svet / H. Peternel Pečauer. - Sn, št. 286 (10.12.), str. 3 : ilustr. (Šentvid pri Stični).

1999

Malo je tako srečnih ljudi, kot sem jaz. - Vidove novice, št. 4 (april), str. 15 : ilustr. (Invalid Anton Rozman iz Doma starejših občanov na Grosupljem).

Ustanova za prihodnost / M. Pogačnik. - D, št. 22 (30.5.), str. 3 : ilustr. // Recimo življenju DA! / L. Jerebic . - D, št. 46 (21.11.), str. 21-22. (Naša Karitas) : ilustr. (Materinski dom v Višnji Gori).

Ponikve ne bodo poniknile / I. Mager. - Dn, št. 277 (11.10.), str. 13 : ilustr. (Invalidski zavod Prizma Ponikve).

Pepa v kontejnerju čaka na leto 2000 / D. Mal. - Sn, št. 258 (6.11.), str. 4 : ilustr. (Debeče pri Stični).

Svetniki o žrtvah med ženskami / A. Podlogar. - Dn, št. 314 (18.11.), str. 14. (Kaj ti je, deklica? ali nasilje nad ženskami je naš skupni problem).

Prijetna jesen življenja / J. Omahen. - Dn, št. 321 (25.11.), str. 37 : ilustr. (V domu za ostarele na Grosupljem).

37 ŠOLSTVO

1998

V Stični bodo zgradili šolo šele po letu 2000 / B. Rajšek. - Delo, št.16 (21.1.), str. 5 : ilustr.

Višnjegorski zavod praznuje / B. Rajšek. - Delo, št. 39 (17.2.), str. 5. // Pokazati jim vrednost življenja / L. Murn. - Dl, št. 7 (19. 2.), str. 17.

Šolarji so še marsikje kulturni motor kraja / B. P. - Delo, št. 68 (23.3.), str. 4 : ilustr. (Kulturna prireditev ob stoletnici rojstva Louisa Adamiča).

Otroci ostajajo pred vrati vrtca / L. Murn. - Dl, št. 23 (11.6.), str. 6 : ilustr. // Za vse otroke še premalo prostora / L. Murn. - Dl, št. 43 (29.10.), str. 6 : ilustr.

Veseli v novem okolju / B.P. - Delo, št. 142 (22.6.), str. 4 : ilustr. (OŠ Šmarje-Sap prvo leto v sodobni šoli).

Za učenje kemije niso dovolj retorte in tudi ne (zgolj) odlični profesorji / J. Kontler Salamon. - Delo, št. 202 (2.9.), str. 12 : ilustr. (ŠC Ivančna Gorica).

Zdaj podnevi v šolo in domov / L. Murn. - Dl, št. 36 (10.9.), str. 6 : ilustr. (Nov prizidek k šentviški šoli).

Odrešujoča rešitev z osnovno šolo / L. Murn. - Dl, št. 39 (11.10.), str. 6 : ilustr. (V ŠC v Ivančni Gorici je velika gneča).

1999

Šolarji vdihujejo preveč plina / D. Franz. - Nk, št. 5 (1.4.), str. 7. (Krka, Ambrus, Ivančna Gorica – izpostavljenost plinu radonu).

Več prostora za mlade / A. Podlogar. - Nk, št. 8 (22.4.), str. 20 : ilustr. (Glasbena šola Grosuplje).

Odpira se sezona mini vlaka / ap. - Nk, št. 12 (20.5.), str. 7 : ilustr. (OŠ Šmarje-Sap).

Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora / J. Horvat. - Šr, št. 11 (5.6.), str. 9 : ilustr. (Tudi v Vzgoja, št. 2 (junij), str. 43-44 : ilustr.).

Josip Jurčič ožema starše / V. Zakrajšek. - Sn, št. 151 (3.7.), str. 3. // Naj starši vedo, kaj plačujejo! / V. Zakrajšek. - Sn, št. 166 (21.7.), str.3 : ilustr. (ŠC v Ivačni Gorici).

Otroci, nekaj vzpodbude in že imamo neverjetne stvari / J. Kontler Salamon. - Delo, št. 238 (13.10.), str. 13 : ilustr. (Šmarski učenci pod mentorstvom Dušana Mazaja na festivalu slovenske znanosti).

Nov višnjanski učni hram / A. Podlogar. - Dn, št. 252 (16.9.), str. 37 : ilustr. // Spor zaradi blagoslovitve šole / B. Rajšek. - Delo, št. 244 (20.10.), str. 7.

Gospodarja še iščejo / B. Rajšek. - Delo, št. 232 (6.10.), str. 7 (Upravljanje športne dvorane na Grosupljem).

Srednja šola za gostinstvo in turizem, dislocirana enota Višnja Gora / T. Pal. - Delo, št. 233 (7.10.), str. 16: ilustr. (Mentorica turističnega podmladka).

Ko so otroci hodili še bosi v šolo / J. Zrnec. - Sn, št. 281 (3.12.), str. 8 +17 : ilustr. (Legendarna višnjegorska učiteljica Jožefa Erjavec).

''Najslabše narediš, če ničesar ne narediš!'' / J. Omahen. - Dn, št. 349 (23.12.), str. 37 (Nk). (Ravnateljica OŠ Šmarje-Sap Milena Lunar).

379 DRUŠTVA

1998

Odprti vsem umetnostim / L. Murn. - Dl, št. 5 (5.2.), str. 10 : ilustr. (Predsednica KD Ivančna Gorica Marjana Hočevar o načrtih).

Želne znanja in polne pobud / L. Murn. - Dl, št. 6 (12.2.), str. 9 : ilustr. (Društvo podeželskih žena Ivančna Gorica).

Novo društvo / J. P. - Dl, št. 7 (19.2.), str. 5 : ilustr. // Novo turistično društvo / J. P. - Kg, št. 15 (15.3.), str. 20 : ilustr. (Podgora - Dobrepolje).

Čebelarji ČD Krka-Zagradec smo razvili svoj prapor / J. Rošelj. - Slovenski čebelar, št. 3 (1.3.) : ilustr.

Šentviški planinci znajo poprijeti / L. Murn. - Dl, št. 9 (5.3.), str. 22 : ilustr. (Lavričeva koča).

Nič več zunaj, ampak v domu / L. Murn. - Dl, št. 13 (2.4.), str. 10 : ilustr. (Ambruški kulturniki v novih prostorih).

Potočna postrv prinesla Slanovo sliko / L. Murn. - Dl, št. 14 (9.4.), str. 24 : ilustr. (TD Krka prvič organiziralo Dan ribičev na Krki).

Gasilska prireditev za vso faro / M. M. J. - Kg, št. 19 (13.5.), str. 19 : ilustr. (Zagradec pri Grosupljem).

50 let gasilskega društva / M. M. J. - Kg, št. 28 (15.7.), str. 15 : ilustr. (Vrh pri Višnji Gori).

Dobrepoljski turistični spominek / A. Novak. - Rast, št. 4 (avgust), str. 397-401: ilustr.

Zagradec kulturno živ / L. Murn. - Dl, št. 42 (22.10.), str. 10 : ilustr. (Delujejo folklorna, dramska, recitacijska skupina, pevski zbor; predsednik Stane Kralj).

Korak naprej v urejanju okolja / L. Murn. - Dl, št. 51 (24.12.), str. 6 : ilustr. (TD in KD Višnja Gora sta podelili priznanja za urejenost kraja).

1999

Vedno dobre volje / M. G. - Kg, št. 1 (6.1.), str. 18 : ilustr. (Društvo podeželskih žena Dobrepolje).
Smo dobra skupina / J. Koruza. - Kg, št. 1 (6.1.), str. 13 : ilustr. (Društvo podeželskih žena Ivančna Gorica).
Bodimo v nesreči nekomu v pomoč / L. Murn. - Dl, št. 11 (18.3.), str. 6 : ilustr. (Dan CZ v Ivančni Gorici).
Reševali nepokretne in motene / M. S. - Dl, št. 23 (10. 6.), str. 5 : ilustr. (Sedem gasilskih društev iz Dobrepolja na vaji v Ponikvah).
Obletnica Grosupeljskega TD Županova jama / A. Podlogar. - Dn, št. 161 (16.6.), str. 13 : ilustr. (40 let TD Županova jama Grosuplje).
Novo letališče v Šentvidu / A. Podlogar. - Nk, št. 18 (1.7.), str. 7 : ilustr.
Grosuplje / J.M. - D, št. 29 (18.7.), str. 18 : ilustr. (PGD Grosuplje odkrilo relief sv. Florijana na pročelju gasilskega centra).
Najlepša oselnik in prtiček / J. Primc. - Dl, št. 34 (26.8.), str. 5. (V Dobrepolju so izbrali turistični spominek).
''Lepotno'' tekmovanje hiš / A. Podlogar. - Dn, št. 294 (28.10.), str. 45 : ilustr. (Na tradicionalni prireditvi Zlata jasen je TD Županova jama Grosuplje prejelo republiško priznanje Turistične zveze Slovenije s srebrnim znakom).

39 ETNOLOGIJA

1998

Pust v Ponikvah / J. P. - Dl, št. 8 (26.2.), str. 5 : ilustr.
Dobrepoljska rastlinska imena / B. Lazar. - Slovensko naravoslovno-tehnično izrazje, maj 1998, str. 199-206.
Trle so terice lan / R. Radešček. - NDn, št. 2 (4.1.), str. 37 : ilustr. (Slovenske legende - Kako je propadel grad Vrhkrka).
Zimska obredja v Dobrepolju / J. Primc. - Dl, št. 4 (29.1.), str. 18 : ilustr. (Pripoveduje Ančka Lazar - Vintarjeva).
O Fovčkih, Kozlih in Pipogačkah / J. Primc. - Dl, št. 5 (5.2.), str. 20. (Kako nastajajo vzdevki v Dobrepolju).
Praznične jedi in pogrinjki / J. P. - Kg, št. 16 (22.4.), str. 19 : ilustr. (Dobrepolje).
Kruh zasluži vse spoštovanje / L. Murn . - Dl, št. 17 (30.4.), str. 24 : ilustr. (Na Jurčičevi domačiji razstavili 30 vrst kruha).
''Pojdmo le kosit, pojdmo..'' / L. Murn. - Dl, št. 22 (4.6.), str. 32 : ilustr. // Mrzle rose, ostre kose.. / A Podlogar, Kg, št. 23 (10.6.), str. 16 : ilustr. (50 koscev na 5. občinskem tekmovanju na Lučarjevem Kalu).

1999

Zagoriške mačkare oživele / J. P. - Dl, št. 7 (18.2.), str. 24 : ilustr.
Dobrepoljske mačkare dandanes / J. P. - Dl, št. 9 (4.3.), str. 22 : ilustr.
Praznovanje velike noči / E. Potočnik. - Nk, št. 6 (8.4.), str. 14.(Na OŠ Louisa Adamiča na Grosupljem).
Dan kmečkih spretnosti / S. Stojmirovič. - Nk, št. 15 (10.6.), str. 12 : ilustr. (Na Lučarjevem Kalu so se pomerili v košnji, sečnji in gospodinjstvu).
Beli menihi - Stična : Ukaz neznane ptice. Gospa s Pristave. Prebrisani kloštrski kuhar / P. Škrinjar. - Slovenski miti in legende : (po motivih iz TV nadaljevanke Razpoke v času, povzetih iz knjige Slovenske legende Rada Radeščka). - Ljubljana : DZS, 1999. - str. 94 -104. : ilustr.

502 EKOLOGIJA

1998

Zamenjali zgorele čistilne vreče / L. Murn. - Dl, št. 1 (18.1.), str. // Ne gre tako hitro, kot bi želeli / L. Murn. - Dl, št. 10 (12.3.), str. 6 : ilustr. (V IMP Livar vlagajo ogromna sredstva v ekologijo).

Ivančani zbirajo podpise proti stiški prašičji farmi / B. Rajšek. - Delo, št. 95 (24.4.), str. 5.

Nekaj ''smrdi'' v občini / A. Podlogar. - Dn, št. 121 (7.5.), str. 13 : ilustr. // Smeti in (ne)izpolnjevanje obljub / L. Murn. - Dl, št. 20 (21.5.), str. 6 : ilutr. // Čez mesec dni začasno skladiščenje / L. Murn. - Dl, št. 26 (2.7.), str. 6. // Komunalci uredili začasno smetišče / B. Rajšek. - Delo, št. 208 (9.9.), str. 6 : ilustr.

Nafta v dolini Krke / A. Vilfan. - Dn, št. 288 (23.10.), str. 2-3 : ilustr. (Posledica izlitja plinskega olja v Ortneku).

1999

Ponikovci odločno proti kamnolomu / B. Rajšek. - Delo, št. 28 (4.2.), str. 7. // Nove lokacije pri Ponikvah? / M. Glavonjić. - Dn, št. 51 (23.2.), str. 13 : ilustr.

Sumljiv črn dim iz Mizarstva / ap. - Nk, št. 9 (20.4.), str. 7. (Grosuplje).

Pomen varstva gozdnih potokov na primeru Kosce / L. Kutnar in K. Groznik. - Gozdarski vestnik, št. 4 (junij), str. 196-206 : ilustr.

Izvor imena zelene dolenjske lepotice / F. Bučar. - Dl, št. 25 (24.6.), str. 20 : ilustr.

Težave s prahom, dimom in hrupom / A. Podlogar. - Nk, št. 14 (3.6.), str. 7 : ilustr. (Ekološka sanacija v IMP v Ivančni Gorici).

61 ZDRAVSTVO

1998

Ameriško preverjanje slovenskih diagnoz / Ž. Agrež. - Jana, št. 20 (19.5.), str. 26 : ilustr. (Dr. medicine Vojka Gorjup iz Grosupljega).

Štirinajsto leto na prišitih nogah / J. Zrnec. - Sn, št. 53 (5.3.), str. 13 : ilustr. (Dušan Valentinčič iz Ponove vasi).

1999

Potrebujejo nov zdravstveni dom / A. Podlogar. - Nk, št. 3 (18.3.), str. 7 : ilustr. (ZD Grosuplje).

Pacienti in otroci pod eno streho / A. Podlogar. - Dn, št. 298 (2.11.), str. 11 : ilustr. // Še vedno premalo prostora za paciente / A. Podlogar. - Dn, št. 299 (3.11.), str. 14 : ilustr. (Prostorska stiska v ZD Ivančna Gorica).

63 KMETIJSTVO

1998

Po kakovosti mleka že v Evropi / L. Murn. - Dl, št. 1 (8.1.), str. 6 : ilustr. (Tradicionalno srečanje zbiralcev mleka v Ivančni Gorici).

Zadružništva ne gre zanemarjati / L. Murn. - Dl, št. 4 (29.1.), str. 9 : ilustr. (Milena Vrhovec, direktorica M KZ Stična).

Posušeno domače sadje iz Krjavljevih krajev / L. Murn. - Dl, št. 4 (29.1.), str. 19 : ilustr. // Kjer diši po suhih krhljih / D. Dolenc. - Naša žena, št. 7 (junij), str. 18-19 : ilustr. // Krhlji se vračajo iz

pozabe / J. Zrnec. - Sn, št. 268 (19.11.), str. 8 +17 : ilustr. (Sadjarska kmetija Erjavec iz Gorenje vasi pri Ivančni Gorici).
Več znanja kmetom / J. P. - Kg, št. 12 (25.3.), str. 19 : ilustr. (Kmetijski svetovalec v občini Dobrepolje Jože Erjavec).
Z lesom celo do ''zlate'' ceste / M. Glavonjić. - Dn, št. 90 (2.4.), str. 13 : ilustr. (Zakonca Papež v vasi Polom oživljata kmečki turizem).
Pri Jerkotovih še vedno zori ajda / T. Urban. - Kg, št. 14 (8.4.), str. 16 : ilustr. (Pristava nad Stično).
Mladinski regijski zmagovalec / B. Majstorovič. - Kg, št. 33 (19.8.), str. 21 : ilustr. (17-letni Anton Markovič iz Stične - zmagovalec med mladimi orači).
Čebele poznajo skrivnosti narave / T. Pirš. - Naša žena, št. 8 (avgust), str. 22 : ilustr. (Na obisku pri Fabjanovih v Seču).
Iz zgodovine zadružništva: Sto let dobrepoljskega mlekarstva / F. Adamič. - Dl, št. 40 (8.10.), str. 16 : ilustr. (Pomen Frana Jakliča za zadružništvo).
Poti nazaj ni / D. Sebenik in U. Korbar. - Kg, št. 42 (21.10.), str. 3-4 : ilustr. (Marjan Podobnik pri Samčevih v Kompoljah).
Živinorejka po duši / J. Koruza. - Kg, št. 45 (11.11.), str. 15 : ilustr. (Ana Pavčič).
Znameniti dolenjski čebelarji / F. Adamič. - Dl, št. 46 (19.11.), str. 18. (Ob stoletnici Slovenskega čebelarja).
Kozji sir camembert za zdravje / L. Murn. - Dl, št. 48 (3.12.), str. 23 : ilustr. (Kozjerejstvo in sirarstvo Čepon iz Stične).
Mali kmet steber države / M. Hrovatin. - Kg, št. 50 (16.12.), str. 3. (Zadružništvo včeraj, danes, jutri na Vidmu).
Kmetje spet hočejo v zadrugo / M. Glavonjić. - Dn, št. 342 (17.12.), str. 12 : ilustr. (Fran Jaklič - Podgoričan je pred leti zaoral ledino zadružništva).
Ob 130-letnici rojstva Frana Jakliča / F. Adamič. - Kg, št. 49, 50, 51, 52, str. 10 : ilustr.

1999

Za gurmanske užitke in zdravje / (oglar). - Nk, št. 7 (15.4.), str. 15 : ilustr. (Gobe gojita brata Kadunc iz Sela pri Radohovi vasi).
Paprika ljubi dolenjsko zemljo / J. Zrnec. - Sn, št. 194 (21 8.), str. 4. (Znojile).
Konjski sejem nad Višnjo Goro / S. Šetina. - Dn, št. 266 (30.9.), str. 45 (Nk) : ilustr. (Društvo prijateljev konj na Vrhu nad Višnjo Goro).
Predstavitev sodobnih strojev in inovacij na starih / M. Papež. - Kg, št. 40 (6.10.), str. 9 : ilustr. (Strojni krožek Kmetovalec Grosuplje).
Med - naravna hrana in zdravilo / T. Svete. - Sn, št. 239 (14.10.), str. 15 : ilustr. (Tone Fabjan).
Galone krvi, nobene sledi / V. Jerman. - Sn, št. 274 (25.11.), str. 3 : ilustr. (Medved v Ponikvah).

64 GOSPODINJSTVO

1998

Grofija sladkih dobrot / Ž. Kozinc. - Vm, št. 274 (28.2.-6.3.), str. 65 : ilustr. (Gospodinja Marija Vrhovec s turistične kmetije Grofija nad Stično).
Svinjska rebrca, zelje in štruklji / B. Kuhar. - Vm, št. 277 (21.3.-27.3.), str. 65 : ilustr. (Jerkova, po domače Štrublova domačija na Pristavi nad Stično).
Ta mlada - za ta stare jedi / B. Kuhar. - Vm, št. 279 (4.4.-10.4.), str. 65 : ilustr. (Pri Berčonovih z Obolnega nad Stično).
Pri Obrščaku na Muljavi / I. M. - Dl, št. 29 (23.7.), str. 15.
Dobra in poceni domača hrana / B. Kuhar. - Vm, št. 300 (29.8.-4.9.), str. 65 : ilustr. (Gostilna Jap).

Na dobro župco in piščanca k Froncu / B. Kuhar. - Vm, št. 304 (29.9.-1.10.), str. 73 : ilustr. (Gostilna pri Froncu na V. Mlačevem pri Grosupljem).

1999

Šivanka in kaša za novo leto / B. Kuhar. - Vm, št. 318 (2.1.-8.1.), str. 74 : ilustr. (Perovo pri Grosupljem, gostilna Kramar).

Pri Bedancu / I. Ilovar. - Mladina, št. 38 (20.9.), str. 64 : ilustr. (Lavričeva koča, Gradišče nad Stično).

Pri sočnem žrebičku / I. Ilovar. - Mladina, št. 49 (6.12.), str. 77 : ilustr. (Turistična kmetija Grofija, Vir pri stični).

66/69 INDUSTRIJA IN OBRT

1998

Pustni krofi z zlatim presenečenjem / L. Murn. - Dl, št. 8 (26.2.), str. 17 : ilustr. (V pekarni Gorenc v Ivančni Gorici).

Žiga, žaga na vodni pogon / A. Kek. - Dn, št. 98 (10.4.), str. 12-13 (Moj dom) : ilustr. (Jože Javornik s Krke je ohranil staro venecijanko na vodni pogon).

Prihodnost bo v posebnih sirih / L. Murn. - Dl, št. 17 (30.4.), str. 6 : ilustr. (Sirarna Stična).

Laserski razrez kovin, kamna, plastike... / P.R. - Obrtnik, št. 7-8 (julij-avgust), str. 82 : ilustr. (Podjetje Nautilus z Grosupljega).

Dan po odprtju je Kacin zaprl tovarno / B. Budja. - Sn, št. 252 (30.10.), str. 2. (Grosuplje).

Pekarna Grosuplje novi dobavitelj / (sas). - Dn, št. 329 (4.12.), str. 8 : ilustr. (Pekarna dobavlja kruh za McDonald's).

1999

Poteza, ki zagotavlja preživetje / L. Murn. - Dl, št. 2 (14.1.), str. 6 : ilustr. (Indos iz drage Ljubljane v Ivančno Gorico).

Kakovost je postala že samoumevna / L. Murn. - Dl, št. 3 (21.1.), str. 6 : ilustr. (Ivanško podjetje Armex armature).

V čast tovarne in njenega rešitelja / F. Adamič. - Dl, št. 13 (1.4.), str. 24 : ilustr. (80 - let tovarne Motvoz in platno).

Uspeh brez začetnega kapitala / S. Bole. - Mag, št. 24 (16.6.), str. 75-76 : ilustr. (Robert Hrovat je ustanovil podjetje AQC).

Za denar nimam dovolj časa! / C. Brajer. - NDn, št. 213 (8.8.), str. 2-3 : ilustr. (Igor Arkapovič iz Ivančne Gorice).

Vele - novi trojček / J. Petkovšek. - Delo, št. 185 (12.8.), str. 5. // Trojček v novem tisočletju / J. Petkovšek. - Dn, št. 219 (14.8.), str. 6 : ilustr. // Tri pod enim dežnikom / M. Kačičnik. - Nk, št. 25 (19.8.), str. 4 : ilustr. // Vele in Suma protiutež sosedu / B. Rajšek. - Delo, št. 247 (23.10.), str. 4. (Združitev treh trgovskih družb iz skupine ABC: Kočna, Napredek in Tabor).
Še več in še boljše za svoje kupce / D. Sebenik. - Pet zvezdic, št. 8 (avgust), str. 30-31 : ilustr. (Pekarna Blatnik).

Najstarejša obrtnika še vedno dejavna / I. Brečič. - Nk, št. 28 (9.9.), str. 7. (Ob 25-letnici Območne obrtne zbornice Grosuplje).

Ogenj greje pečnice / M. Poljanec. - Dn, št. 246 (10.9.), str. 49 (Moj dom) : ilustr. (Klasične peči in štedilniki podjetja F & G Podržaj z Grosupljega).

Blatnikov kruh vzhaja podnevi / B. Rajšek. - Delo, št. 213 (19.9.), str. 7 : ilustr. (Nova pekarna v Podgorici).

Po gorivo in na osvežitev / A. Podlogar. - Dn, št. 278 (12.10.), str. 13 : ilustr. (Ob grosupeljski vpadnici gradijo turistično-oskrbovalni center).

Če ne bi slikala, bi verjetno plesala / (jao). - Dn, št. 307 (11.11.), str. 45 (Nk) : ilustr. (Darja Štibernik iz Šmarja-Sapa poslikava lončene izdelke).

7 UMETNOST

1998

Najraje kipari v lesu / L. Murn. - Dl, št. 1 (8.1.), str. 10 : ilustr. (Jože Trontelj, kipar v stiškem samostanu).

Tone Kralj: Nema priča vertikale smisla / (kš). - Dn, št. 20 (22.1.), str. 21 : ilustr. // Petdeset poslikav Toneta Kralja tik pred propadom / M. Zlobec. - Delo, št. 17 (22.1.), str. 7 : ilustr. // Tone Kralj / (U. V.). - Delo, št. 17 (22.1.), str. 12. // V Kraljevem kraljestvu / S. Schrott. - Sn, št. 21 (27.1.), str. 8 +17 : ilustr. // Prva retrospektivna razstava Toneta Kralja v Ljubljani / (Hj). - Novi glas (Trst, Gorica), št. 4 (29.1.), str. 6 : ilustr. // Slikar, ki je moral pozivati javnost, naj ga ne zamenjuje / J. Mikuž. - Delo, št. 33 (10.2.), str. 8 : ilustr. // Ne rdeč ne črn - le svoj! / B. Žokalj - Jesih. - Svobodna misel, št. 3 (13.2.), str. 10 : ilustr. // Iskanje brezčasnega sveta / J. Krivec - Dragan. - Dn, št. 46 (17.2.), str. 25 : ilustr. // Tone Kralj v Moderni galeriji / (S. A.). - Sp, št. 7 (19.2.), str. 7 : ilustr. // Le pitture murali di Tone Kralj espressionista sloveno : nella chiesa parrochiale di Cattinara. - Artecultura (Trieste), 1, 1998, št. 1 (marzo), str. 22 : ilustr. // Kralj v deželi obupancev in zamudništva / M. Zinaić. - Razgledi, št. 5 (4.3.), str. 1+24 : ilustr. // Umetnikove neizbrisne sledi / jz. - D, št. 11 (15.3.), str. 17 : ilustr. // Retrospektiva Toneta Kralja / A. D. - Novi tednik, št. 14 (9.4.), str. : ilustr. // Obsežna razstava Toneta Kralja / B. Gorupič. - Novi tednik, št. 17 (29.4.), str. 17. // V trdi tlaki za naš narod onstran meje / P. Turk. - Zgodovina v šoli, 1998, št 3, str. 67-69 : ilustr. // Zapis ob razstavi Toneta Kralja / I. Gedrih. - 2000 [Dva tisoč], št. 108, 109, 110 (september), str. 317-319.

Neizčrpen likovni motiv / L. Murn. - Dl, št. 14 (9.4.), str. 10 : ilustr. // Radi bi svojo galerijo / L. M. - Dl, št. 31 (6.8.), str. 10 : ilustr. (Šentviški likovniki).

Slika - duša ustvarjalca / L. Murn. - Dl, št. 40 (8.10.), str. 10 : ilustr. (Jože Trontelj).

Zaljubljen v Višnjo Goro / L. Murn. - Dl, št. 45 (12.11.), str. 10 : ilustr. (Janez Kastelic).

1999

Jubilejni extempore / A. Podlogar. - Dn, št. 147 (2.6.), str. 14. (Muljava).

Skrivnost, ki ga še vznemirja / D. Kladnik. - Dn, št. 180 (6.7.), str. 21 : ilustr. // Slepi konec zgodbe / D. Kladnik. - Dn, št. 182 (8.7.), str. 25 : ilustr. // Zasebni detektiv bo iskal sledi za izginulimi grafičnimi ploščami / (dk). - Dn, št. 208 (3.8.), str. 18. // Plošče pod ključem / D. Kladnik. - Dn, št. 181 (7.7.), str. 27. (O izginulih grafičnih ploščah Toneta Kralja).

Vitalni izviri v ljudski umetnosti / J. Krivec - Dragan. - Dn, št. 293 (27.10.), str. 27 : ilustr. (Brata Kralj in poslednji vrhunci religioznega slikarstva na Slovenskem).

Rdeč sij zemeljskega utripa / J. Šutej Adamič. - Delo, št. 256 (4.11.), str. 9 : ilustr. (V ljubljanski galeriji Hest prvič na ogled Kraljeve freske in olja na steklu).

Orla narisala vsem sošolcem / J. Primc. - Dl, št. 51 (23.12.), str. 19 : ilustr. (Slikarka kmetica Malči Zgonc s Ponikev).

78 GLASBA

1998

Pri Marku Vozlju / D. Andelič. - Naša žena, št. 1 (januar), str. 32 : ilustr.

Pesem dobrepoljske doline / jz. - D, št. 19 (10.5.), str. 17 : ilustr. // Jubilej Zagoriških fantov / J. Primc. - Kg, št. 20 (20.5.), str. 19 : ilustr.

S petjem je dan lepši / L. M. - Dl, št. 18 (7.5.), str. 10 : ilustr. (Stiški kvartet).

Zaklad kralja vaškega petja / L. Lesar. - NDn, št. 145 (31.5.), str. 5 : ilustr. (Ivan Kralj).

Žalna / T. O. / D, št. 23 (7.6.), str. 4 : ilustr. (Moški pevski zbor iz Žalne).

Stiški trubadurji / L. Lesar. - NDn, št. 186 (12.7.), str. 23 : ilustr. (Prvič pri nas prevedene črnske pesmi).

Slapovi v Kanadi. - Sn, št. 238 (14.10.), str. 21 : ilustr. // Slapovi iz Kanade v studio / T. Vrabl. - Novi tednik, št. 47 (26.11.), str. 36 : ilustr. // Šumenje poraja navdih / D. Nograšek. - NDn, št. 324 (29.11.), str. 33 : ilustr.

1999

Pesem Zagoriških fantov / L. Lesar. - Rodna gruda, št. 4 (april), str. 12 : ilustr. (Ivan Kralj).

Ubranost Stiškega kvarteta / D. Prijatelj. - Nk, št. 9 (29.4.), str. 21 : ilustr.

Ne, nikoli nisem preveč racionalen / A. R. Kurtović. - Sn, št. 109 (14.5.), str. 14 : ilustr. (Marko Vozelj iz Višnje Gore).

Trdni kot diamanti / T. Turk. - Tv pilot (22.5.-28.5.), str. 52-53 : ilustr. // Pri Slapovih harmonika. - Sn, št. 119 (26.5.), str. 21 : ilustr. (Slapovi so izdali novo ploščo z naslovom Poje spet harmonika).

796 ŠPORT

1998

Rehabilitacijsko-rekreacijski center v Grosuplju / B. Kavčič. - Delo, št. 21 (27.1.), str. 5 : ilustr.

Veslaška velika nedelja / G. Kališnik. - Sn, št. 127 (4.6.), str. 8+17 : ilustr. (22. tradicionalni spust po Krki).

Kdo je kriv pokola? / B.P.,I.U.,P.P. - Sn, št. 166 (21.7.), str. 3 : ilustr. (Martin Črtalič z Grosupljega).

Martin Črtalič / B. Šauta. - Delo, št. 170 (25.7.), str. 27 : ilustr .

1999

Dolina Krke vse bolj znana / L. Murn. - Dl, št. 18 (6.5.), str. 6 : ilustr. (Športno-turistični projekt ''Pot ob reki Krki'').

Odprli letališče v Šentvidu pri Stični / (ap). - Dn, št. 166 (21.6.), str. 10 : ilustr. // Šentvid pri Stični ima letališče / B. Rajšek. - Delo, št. 107 (12.5.), str. 7.

Kolesarski krog treh občin / A. Podlogar. - Nk, št. 11 (13.5.), str. 18 : ilustr.

Štiriindvajset ur po Grosupljem / A. Podlogar. - Dl, št. 17 (24.6.), str. 18 : ilustr. (8. maraton po ulicah Grosupljega).

Osvojil Višnjo Goro / U. Šemrov. - Delo, št. 152 (5.7.), str. 11 : ilustr. (Rally za državno prvenstvo v Višnji Gori).

V Grosuplju se prebuja nogomet / M. Bašelj. - Nk, št. 24 (12.8.), str. 24 : ilustr.

Zora je osvojila turnir v Krki / M. Bašelj. / Nk, št. 27 (2.9.), str. 18 : ilustr. (Turnir v malem nogometu).

902 + 94 ARHEOLOGIJA + ZGODOVINA

1998

Preoblečeni italijanski komunisti dišijo drugače kot preoblečeni slovenski / M. Muhič. - Delo, št. 19 (24.1.), str. 39. (Odgovor na pismo Janeza Šmidovnika o umoru Janeza Tominca Tomaža v Ambrusu med NOB).

Povojna kalvarija / Demokracija, št. 5 (5.2.), str. 23. (Povojne žrtve v Kompoljah).

Slovenec že mori Slovenca brata / J. Primc. - Dl, št. 18 (7.5.), str. 20 : ilustr. (Usoda družine Zakrajšek, občina Dobrepolje, med 2. sv. vojno).

V tiskarni prispevali k zmagi / L. Murn. - Dl, št. 18 (7.5.), str. 20 : ilustr. (Zakonca Mišmaš s Kuželjevca).

Poleg starih cest še grobišče / D. Kladnik. - Dn, št. 211 (6.8.), str. 1+19 : ilustr. // Najdbe, stare dva tisoč let / D. Kladnik. - Dn, št. 222 (18.8.), str. 11+18 : ilustr. // So se po dobro utrjeni cesti prevažali že Rimljani? / J. Šutej Adamič. - Delo, št. 192 (21.8.), str. 6 : ilustr. // Antične najdbe na avtocesti / P. Perc. - Dl, št. 35 (3.9.), str. 10 : ilustr. // Dragocene najdbe v Ivančni Gorici / B. Rajšek. - Delo, št. 249 (27.10.), str. 6 : ilustr. (Arheološka izkopavanja na avtocesti Višnja Gora Bič).

Narod naš dokaze hrani / M. Muhič. - Sp, št. 42 (22.10.), str. 20-21. (O žrtvah iz Ambrusa v Grgičevih knjigah Zločini okupatorjevih sodelavcev).

Spomin ne sme zbledeti / S. Škrabar. / Svobodna misel, št. 20 (23.10.), str. 25 : ilustr. (Proslava ob obletnici bitke na Ilovi gori).

Kako je v resnici bilo v Ambrusu od 16. do 19. marca 1943 / S. Grgič. - Sp, št. 43 (29.10.), str. 22. (Odgovor M. Muhiču).

1999

Krivice sester Bradač / M. Kubelj. - Mag, št. 10 (10.3.), str. 42-44 : ilustr. // Le poslovit se je prišel / N. Grabnar. - Dn, št. 58 (2.3.), str. 27. // Zaradi ''Matjaževe vojske'' in dišečih ''žajfic' za dolgo v zapor / O. Cvetek. - Delo, št. 49 (2.3.), str. 11. (Ano Fekulj in Marijo Rus iz Reteč pri Strugah je sodišče po petdesetih letih oprostilo kaznivega dejanja zoper ljudstvo in državo).

Pod zemljo naj bi bil del rimske ceste / B. Rajšek. - Delo, št. 100 (4.5.), str. 7 : ilustr. (Arheološka izkopavanja na avtocesti Višnja Gora-Bič).

Mrtve je potrebno prešteti / B. Štefančič. - D, št. 25 (20.5.), str. 22 : ilustr. (Pogovor s Francetom Permetom, rojenim v Ponovi vasi, predsednikom Društva za ureditev zamolčanih grobov).

Obletnica krvavih bojev / (jao). - Dn, št. 287 (21.10.), str. 37 : ilustr. (Proslava v spomin na bitko na Ilovi gori).

Iz notesa / H. Jaklič. - Zaveza, št. 34 (september), str. 54-55. (Pripoved o Jakličevih učiteljicah).

908 DOMOZNANSTVO

1998

Ambruške plasti in njihov pomen za interpretacijo neokomskih paleografskih, evstatičnih in tektonskih razmer na območju Suhe krajine / S. Dozet. - Geologija, št. 39, str. 119-131 : ilustr.

Višnja Gora / J. Pirkovič. - Srednjeveška mesta, 1998, str. 127-135 : ilustr.

Magdalenska gora / D. Vuga. - Rodna gruda, št. 1 (januar), str. 48 : ilustr.

Cerkev na perutih angelov / L. Lesar. - NDn, št. 9 (11.1.), str. 22 : ilustr. (Cerkev v Dednem Dolu pri Višnji Gori).

Radensko polje / Ž. Kozinc. - Vm, št. 271 (7.2.-13.2.), str. 66 : ilustr..

Po krjavljevsko odločno se daleč pride / N. Mavrič. - Dn, št. 46 (17.2.), str. 16 : ilustr. (Muljava in

svet Desetega brata privabljata obiskovalce in netita podjetnost).

Lehnjakovi slapovi v dolini Kosce / L. Kutnar in K. Groznik. - Proteus, št. 7 (marec), str. 296-301 : ilustr.

Polževo ostaja žalostna slika / D. P. Podbevšek. - NDn, št. 72 (15.3.), str. 11 : ilustr. (Oživljanje hotela Polževo).

Neupravičeno zapostavljeno Radensko polje / B. Lampič in A. Smrekar. - Geografski obzornik, št. 3 (1998), str. 7-14 : ilustr.

Med grosupeljskimi gradovi / I. Fabjan. - Rodna gruda, št. 4 (april), str. 16 : ilustr. (Čušperk, Radensko polje in Kopanj; Županova jama).

Magdalenska gora / Ž. Kozinc. - Vm, št. 279 (4.4.-10.4.), str. 65 : ilustr.

Samotno križišče narodov / J. Zrnec. - Sn, št.85 (11.4.), str. 8-9 : ilustr. (Križišče pešpoti E6 in E7 pri Mačkovcu; Franc Kanduč iz Velikih Lipljen).

Tako spokojna in letargična / S. Merljak. - Delo, št. 121 (28.5.), str. 59. (Korinj).

Propadajoča graščina pod peskokopom / L. Murn. - Dl, št. 22 (4.6.), str. 24 : ilustr. (Grad Podsmreka pri Višnji Gori).

Višnja Gora / Ž. Kozinc. - Vm, št. 291 (27.6.-3.7.), str. 66 : ilustr.

Pri Obrščaku na Muljavi / I. M. - Dl, št. 29 (23.7.), str. 15.

Ohladitev v Krkini zibelki / J. Zrnec. - Sn, št. 181 (7.8.), str. 8+17 : ilustr. (TD Krka je uredilo jamo in okolico).

Ivančna Gorica / Ž. Kozinc. - Vm, št. 297 (8.-14.8.), str. 66 : ilustr.

Značilni slovenski zgodbi / I. Brejc. - Dn, št. 246 (11.9.), str. 10 : ilustr. (Prenavljanje starega mestnega jedra v Višnji Gori).

Grad Boštanj / I. Jaklič. - Sn, št. 256 (5.11.), str. 14 : ilustr.

Grosuplje / Ž. Kozinc. - Vm, št. 310 (7.-13.11.), str. 74 : ilustr.

Pretrd oreh za strašne Turke / J. Zrnec. - Sn, št. 266 (17.11.), str. 8+17) : ilustr. (Protiturški tabor nad Cerovim).

1999

Načrt ekskurzije v Stično in na Muljavo / Podpadec Olga. - Slovenščina v šoli, št. 1, str. 25-30.

Na robu Suhe krajine / T. Urbas. - Kg, št. 8 (24.2.), str. 16 : ilustr. (Gorenja vas).

Ledena galerija za izbrance / J. Zrnec. - Sn, št. 46 (26.2.), str. 8+17 : ilustr. (Ledeni kapniki v Županovi jami).

Brez kreditov po Polževo / J. Zrnec. - Sn, št. 58 (12.3.), str. 8+17 : ilustr. (Obnova in oživljanje hotela na Polževem).

Lepo jim poje struški zvon / T. Urbas. - Kg, št. 12 (24.3.), str. 16 : ilustr. (Struge).

Grad in dvorec v Višnji Gori / I. Jaklič. - Rodna gruda, št. 3 (marec), str. 52 : ilustr.

Koški slapovi / S. Šetina. - Dn, št. 101 (15.4.), str. 22 : ilustr. (Slapovi Kosce pri Višnji Gori).

Število porok se malce zmanjšuje / D. Kladnik. - Nk, št. 12 (20.5.), str. 13 : ilustr. (Župnik Tone Hostnik govori o Taboru pri Cerovem in o župniji Št.Jurij).

Županova jama mora zaživeti / A. Podlogar. - Dn, št. 190 (26.5.), str. 15. // Županova jama išče naložbenike / A. Podlogar. - Nk, št. 13 (27.5.), str. 7 : ilustr.

Obnovili so protiturško utrdbo / A. Podlogar. - Dn, št. 174 (30.6.), str. 13. // Protiturški Tabor obnovljen / A. Podlogar. - Nk, št. 21 (22.7.), str. 7 : ilustr. // Kakšna je bila videti protiturška utrdba? / Š. Šebenik. - Delo, št. 202 (1.9.), str. 8 : ilustr. (Tabor nad Cerovim).

Neokrnjena narava in prijazni ljudje / K. Hočevar. - D, št. 31 (1.8.), str. 14-15 : ilustr. (Ob izviru reke Krke).

Čas povozil, a ne uničil / J. Zrnec. - Sn, št. 188 (16.8.), str. 8 + 17. : ilustr. (Korinj).

Čez gasilce jih pa ni / T. Urbas. - Kg, št. 33 (18.8.), str. 16 : ilustr. (Najstarejši iz Zdenske vasi obujajo spomine).

Višnja Gora še ni San Marino / D. Kralj. - Sn, št. 208 (.9.), str. 15 : ilustr. (Turizem v Višnji Gori).
Radensko polje / N. Jager. - Svet in ljudje, št. 10 (oktober), str. 20-25 : ilustr.
Zapravljeni zakladi z gore / T. Kristan. / Sn, št. 238 (13.10.), str. 11 : ilustr. (Magdalenska gora).
Magdalenska gora. Muljava. Radensko polje. Stična. Tabor nad Cerovim. Vir pri Stični. Višnja Gora / V: Ž. Kozinc: Lep dan kliče. - Ljubljana : Modrijan, 1999. - str. 160-162, 176-179, 230-231, 276-278, 298-300, 328-329, 330-332 : ilustr. (2 izd.).

929 BIOGRAFJE

1998

Zadnji kovač konja kuje / J. P. - Dl, št. 9 (5.3.), str. 24 : ilustr. (Mirko Gruden, upokojeni kovač s Ponikev).
Zmagal bo razum / P. Grujičić. - Jana, št. 11 (18.3.), str. 5-6 : ilustr. (Lado Ambrožič Novljan).
Pogovor z Martinom Jevnikarjem / I. Jevnikar. - Mladika, št. 4, str. 87-93 : ilustr. (Intervju s tržaškim profesorjem slavistom, doma s Sp. Brezovega pri Višnji Gori, ob njegovi 85-letnici).
Irma Lekan / L. Murn. - Dl, št. 13 (2.4.), str. 32 : ilustr. (Predsednica Društva podeželskih žena Ivančna Gorica).
Vesela sem vsakega dneva, ki ga dočakam / L. Lesar. - NDn, št. 131 (17.5), str. 22 : ilustr. // Pisateljica ob svečah na krušni peči / L. Murn. - Dl, št. 25 (2.7.). (Angelca Škufca, pisateljica iz Dednega Dola pri Višnji Gori).
Darja Groznik / P. Grujičić. - Jana, št. 23 (9.6.), str. 7-9 : ilustr.
Ni bilo lahko živeti ob ustvarjalnem umetniku / J. Šutej Adamič. - Nedelo, št. 4 (14.6.), str. 13 : ilustr. (Mara Kralj, žena Toneta Kralja).
Poslušaj tudi drugo ''stran'' / D. Petrovič. - Jana, št. 34 (25.8.), str. 15-17 : ilustr. (Cerarjevi z Grosupljega so prava pravniška dinastija).
Štirideset let Janeza Janše / B. Grujičić. - Jana, št. 36 (8.9.), str. 15-17 : ilustr. // Vzpon in razvoj misli Janeza Janše / M. Grah. - Mladina, št. 39 (28.9.), str. 22-26 : ilustr. // Janez Janša / V. Vasle. - Mag, št. 41 (14.10.), str. 42-45 : ilustr. // Prvi sem igral golf / G. Repovž. - Delo, št. 276 (28.11.), str. 35-36 : ilustr.
Dr. Marko Gerbec: ''Zrak je prva človeška hrana - alimenti primcipium...'' / V. Velkovrh Bukilica. - Tretji dan, št. 8/9 (sept.- okt.), str. 95-100. (Ob 340-letnici rojstva in 280-letnici smrti zdravnika dr. Marka Gerbca).
Arheologov koncert v molu za nova predjutra / J. Zabukovec. - D, št. 49 (13.12.), str. 10 : ilustr. (Prof. dr. Jože Kastelic).
Iz teve Dnevnika nisem odšla zaradi mračnih sil / P. Pirc. - Sn, št. 281 (4.12.), str. 10 : ilustr. (Voditeljica TV Dnevnika Darja Groznik odhaja na Val 202).
Ljudmila Debeljak in Franc Turk iz Žvirč; Nace Pugelj iz Žvirč; Tone Tekavec z Muljave; Ana in Janez Kralj iz Zagorice; Rezika Župančič iz Kompolj; Karel Ceglar iz Stične; Tone Fabjan iz Predstrug; Mihaela Zajc - Jarc iz Višnje Gore; Jože Žgajnar s Ceste; Janez Rus iz Žalne. – V: Jakše, T.: Naše korenine, Novo mesto, 1998.
Dr. Stanko Vurnik (1898-1932). Ob stoletnici rojstva / B. Rogelj Škafar. – Etnolog, št. 59 (9, 1998) str. 441-461 : ilustr. (Etnolog dr. Stanko Vurnik je bil rojen v Šentvidu pri Stični).

1999

Samotni jezdec našega zgodovinopisja / M. Pavlin. - Sp, št. 2 (14.1.), str. 2 : ilustr. (Franček Saje, živeč na Ilovi Gori - avtor knjige Belogardizem).
Dr. Jože Kastelic: sprehod skozi dve tisočletji. Neznanki, ki ju človeštvo še ni rešilo / B. Žokalj-

Jesih. - Svobodna misel, št. 2 (22.1.), str. 10-11 : ilustr.

Tako žalostno življenje smo imeli mladi! / V. Križan. - Zaveza, št. 32 (marec), str. 25-29 : ilustr. (Marija Adamič - Petrič se spominja vojnih dni v Dobrepolju).

Slovenske učiteljske zgodbe / J. Stanovnik. - Zaveza, št. 32 (marec), str. 30-41 : ilustr. (Učiteljica Nuša Jaklič, hči učitelja in pisatelja Frana Jakliča, in njena usoda med 2. svetovno vojno).

Zdenka Cerar / A. Leskovic. - Delo, št. 65 (20.3.), str. 32 : ilustr. (Generalna državna tožilka, živi v Grosupljem).

Kovačiči na Slovenskem in rod garaških srčnih kirurgov / J. Turk. - Hopla, (26.3.), str. 8-10 : ilustr. (Kirurg dr. Nace Kovačič je po rodu z Vira pri Stični).

Bolezen je rodila pesem / T. Jakše. - Dl, št. 15 (15.4.), str. 17 : ilustr. (Marija Pilko, pesnica in kulturna delavka iz Višnje Gore).

Romantik s Koščakovega hriba / S. Kopušar. - Mag, št. 8 (26.4.), str. 66-68 : ilustr. (Sašo Hribar).

Svetovljan za vse čase / J. Ravenko. - D, št. 17 (25.4.), str. 10 : ilustr. (Utemeljitelj znanstvene medicine dr. Marko Grbec).

Spomini na prastrica / L. Lesar. - Nk, št. 13 (27.5.), str. 21 : ilustr. // Deseti brat na prepihu režimov / L. Lesar. - NDn, št. 137 (23.5.), str. 5 : ilustr. (Ciril Jurčič, pranečak Josipa Jurčiča, Jurčičev nagrajenec).

Romeo je postal Krjavelj / L. Lesar. - NDn, št. 158 (13.6.), str. 5 : ilustr. (Igralec Janez Eržen, rojen v Ivančni Gorici).

Med okopi in zaledjem / J. Markeš. - Mag, št. 29 (21.7.), str. 20-22 : ilustr. (Janez Janša).

Osamljen ''čisti'' lirik / S. Schrott. - Sp, št. 25 (24.6.), str. 16 : ilustr. (Ivo Frbežar).

Hribarjeva osebnost me moti / M. Košir. - Dn, št. 191 (17.7.), str. 22-24 : ilustr. (Sašo Hribar).

Lidija Andolšek - Jeras / H. Meden-Vrtovec. - Delo, št. 174 (30.7.), str. 2 : ilustr. (Prva ženska tajnica SAZU, rojena na Grosupljem).

Pesnik samo še zbiralec - tkalec ostankov / R. Titan Felix. - Večer, št. 200 (30.8.), str. 11. (Ivo Frbežar).

Devet (premalo) znanih Slovencev / D. Kladnik. - Dn, št. 252 (16.9.), str. 22 : ilustr. (Dr. Marko Gerbec, rojen v Šentvidu pri Stični).

Življenje je tragikomično / I. Brejc. - NDn, št. 262 (26.9.), str. 5 : ilustr. (Mara Kralj, žena slikarja Toneta Kralja).

Politika je posel za starejše / M. Vončina. - NDn, št. 262 (26.9.), str. 10 : ilustr. (Metka Mencin Čeplak).

Tone Tekavec, amaterski igralec / M. Hrastar. - Razgledi, št. 18 (29.9.), str. 32 : ilustr.

Zlata šestdeseta zlatega konjenika / R. Repnik. - NDn, št. 290 (24.10.), str. 5 : ilustr. // Poslednji romantik na konju / M. Sattler. - Dn, št. 291 (25.10.), str. 19 : ilustr. // ''Zlati konjenik'' trdno v sedlu / L. Cjuha. - Dn, št. 313 (17.11.), str. 22 : ilustr. (Šestdesetletnik Miro Cerar).

Goran Gluvić / T. Čater. - Otrok in družina, št. 11 (nov.), str. 62-63 : ilustr.

Dvoje hrepenenj / P. Zlobec. - Razgledi, št. 24 (22.12.), str. 45 : ilustr. (Mladenka iz Višnje Gore Lojzka Avayanos, Slovenka in Grkinja, igralka in prevajalka v grščino).

Marija Pilko (živeča v Višnji Gori); Alojz in Vinko Sever (rojena na Bojanjem vrhu). – V: Jakše, T.: Iz takih korenin, Novo mesto, 1999. - str. 353-355 in 365-367 : ilustr.

motvoz

Tekstilna tovarna Motvoz in platno d.d.
Taborska 34, 1290 Grosuplje
Tel.: +386 (0)61 761 311
Faks: +386 (0)61 763 096
ŽR: 50130-601-31002

V tovarni izdelujemo:

- kvalitetne polipropilenske tkanine za embaliranje izdelkov tekstilne, kemične in prehrambene industrije;
- polipropilenske vreče za moko, sladkor, pšenico in razna semena;
- ventil vreče za polnjenje na avtomatskih polnilnicah za sladkor, gnojila in podobno;
- kontejner vreče za večje količine cementa ali drugega granuliranega materiala;
- motvoze in vrvi iz konoplje ali polipropilena, polipropilenska vodila za hmelj ali stročnice, veziva za kmetijstvo in druge podobne namene,

Se priporočamo!

Telekom Slovenije

z nami v

2000

Telekom Slovenije
Cigaletova ulica 15
1000 Ljubljana

IMOS

Holding

IMOS HOLDING, UPRAVLJANJE

POVEZANIH DRUŽB, D.D., LJUBLJANA

DUNAJSKA 56, P.P. 2636, 1001 LJUBLJANA

Naše dobrote
pečemo
z eno samo željo:
da bi Vi pri jedi
tako uživali,
kot mi uživamo
pri pripravi.

Pekarna Grosuplje

Proizvodnja kruha, svežega peciva in slaščic, d.d.
1290 Grosuplje, Gasilska c. 2
telefon: 061/ 766 900
fax: 061/ 764 273

35 let

JAVNO KOMUNALNO PODJETJE

GROSUPLJE d.o.o.

Cesta na Krko 7

1290 GROSUPLJE

telefon: (061) 762 311, 764 551

KOMUNALNE GRADNJE

GROSUPLJE

KOMUNALNE GRADNJE d.o.o.

1290 Grosuplje, Cesta na Krko 7

tel.: (061) 764 400; fax: (061) 762 255

Komunalne gradnje d.o.o., Grosuplje, Cesta na Krko 7 gradi vodovode, kanalizacije, ceste, ureja zemljišča, nudi strojne in prevozne usluge, vzdržuje občinske ceste ter izvaja druga dela po dogovoru.

ZASTOPANJE, DISTRIBUCIJA, VELEPRODAJA, MALOPRODAJA

Muljava 22a
1295 Ivančna Gorica
tel. 061/776-376

www.bomax.si
bomax@bomax.si

CLUB CASUCCI - MALOPRODAJNE ENOTE:

- 01 Muljava 22a, Ivančna Gorica, tel. 061/776-367
- 02 Ribnica, Ljubljanska cesta 1, tel. 061/862-174
- 03 Ljubljana, Bežigrajski dvori, Peričeva 35, tel. 061/136-3093
- 04 Frizerski salon CASUCCI, Muljava 22a, tel. 061/776-386
- 05 Bled, Cesta svobode 10, tel. 064/744-340
- 06 Jurček, Muljava 22a, Ivančna Gorica, tel. 061/776-367
- 07 Šmartno pri Litiji, Pungrt 20, tel. 061/888-408
- 08 Novo mesto, Ljubljanska 26, tel. 068/377-370

K SERVIS

KOVINASTROJ GASTRONOM d.d.

PROIZVODNI PROGRAM

MINI GASTRONOM 600 plinski in elektro štedilniki, friteze, žar plošče, kuhala

GASTRONOM 700
plinski in elektro štedilniki, friteze, vodne kopeli, kotli za kuhanje ...
delovne blok mize, dvostranski in enostranski termični bloki na instalacijskih stebrih

GASTRONOM 900
plinski in elektro štedilniki, friteze, vodne kopeli, kotli za kuhanje ...
delovne blok mize, dvostranski in enostranski termični bloki na instalacijskih stebrih

NEVTRALNA OPREMA
delovne mize, pomivalne mize, pulti ...
omare, odprti regali, viseče omarice ...
večnamenski kuhinjski vozički, točilni pulti

SAMOPOSTREŽNE LINIJE
klasične samopostrežne linije
mobilne samopostrežne linije
solatni bari

INDIVIDUALNA OPREMA
po posebnih naročilih

LASTNI SERVIS IN INŽENIRING

PROJEKTI NA KLJUČ

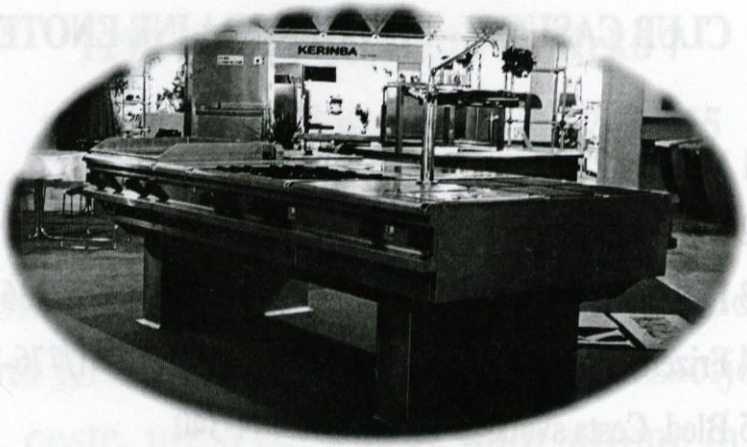

KOVINASTROJ GASTRONOM
Tovarna gostinske opreme d.d.
Grosuplje, Adamičeva cesta 36

h.c.-telefon: 061 / 766 300
faks: 061 / 766 310
prodaja-telefon: 061 / 766 347
faks: 061 / 766 320

KOVINASTROJ SERVIS d.o.o.

Podjetje za montažo, servisiranje in prodajo gostinske opreme

Adamičeva 36,
1290 Grosuplje, SLOVENIJA

Telefon: 061/762 274, 761 411,
e-mail: k.servis@siol.net
Telefax: 061/762 275, Mobitel: 0609/625 081

winterhalter
Gastronom

Winterhalter
Gastronom d.o.o.
Slovenija

Profesionalni pomivalni stroji in sistemi

1290 Grosuplje, Adamičeva 36, p.p. 18
Tel./fax: +386 (061) 763-445, 763-446
Telefax: +386 (061) 762-740, 763-444

BELIMED®
INTERNATIONAL

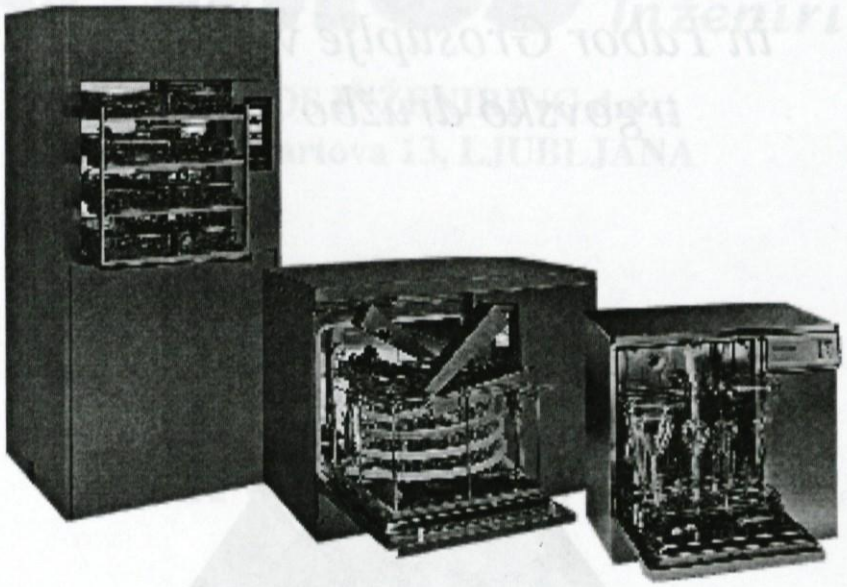

* naprava za čiščenje, dezinfekcijo in sušenje kirurških instrumentov, anestezijskega materiala, OP obuval, endoskopov, nočnih posod, ...
* naprave za pomivanje in dezinfekcijo v lekarnah
* naprave za pomivanje laboratorijske steklovine
* naprave za čiščenje, dezinfekcijo in sušenje v farmaciji
* naprave za pomivanje posode v kuhinjah, ...
* sredstva za pomivanje, dezinfekcijo, izpiranje, nego, ...

neodisher

BELIMED d.o.o., Kosovelova ulica 2, SI-1290 Grosuplje, tel.: +386 61/766-010, fax: +386 61/766-011, E-mail: info@belimed.si

BELIMED®
POMIVALNI SISTEMI

S 1. januarjem 2000 združeni

Napredek Domžale, Kočna Kamnik in Tabor Grosuplje v VELE, trgovsko družbo d.d.

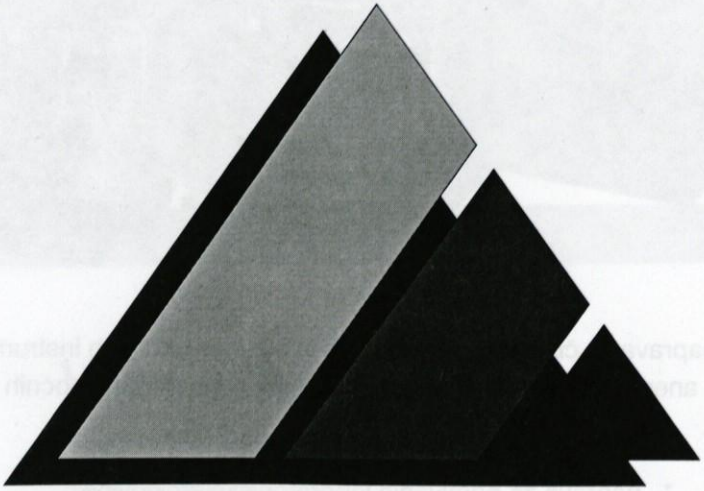

VELE

prijeten nakup

IMOS Inženiring

IMOS INŽENIRING d.d. ,
Linhartova 13, LJUBLJANA

PRIPRAVI
IN URESNIČI
VAŠO
NAČRTOVANO
INVESTICIJO

INFORMACIJE:
IMOS inženiring d.d. Ljubljana, Linhartova 13
telefon: (061) 326 461, fax: (061) 319 184

G-M&M, proizvodnja in marketing, d.o.o.
Brvace 11, 1290 Grosuplje, Slovenija
tel.: n.c. (061)766 - 500, faks: (061) 763-023
E-mail: gmm@g-mm.si http://www.g-mm.si

električno orodje in pribor
vrtno električno orodje
gospodinjski aparati

BLACK& DECKER

električno orodje in pribor
za industrijo in obrt

DEWALT

svedri BBW
za les, kovino, zid in beton
posamezno in v garniturah
hitri, natančni, trajni

BBW BAYRISCHE BOHRERWERKE

varnost za hiše in
stanovanja,
pisarne in delavnice
cilindrični vložki in ključi

DOM®

Vaš ključ.
VARNOSTNI SISTEMI DOM
A BLACK&DECKER COMPANY

ključavnice-obešanke

CORBIN

VARNOSTNA TEHNIKA

precizno električno orodje in
pribor za šolske delavnice,
modelarje, graverje, zlatarje, idr.

MINICRAFT®

sistem 12 V
MiniMax 230 V
precizno ročno orodje

električne in bencinske
rotacijske kosilnice

SANDRI GARDEN

Servis: tel.: (061)766 - 574
Brvace 11, Grosuplje
delovni čas: *ponedeljek – petek: 8. – 18. ure*
sobota 8. – 12. ure

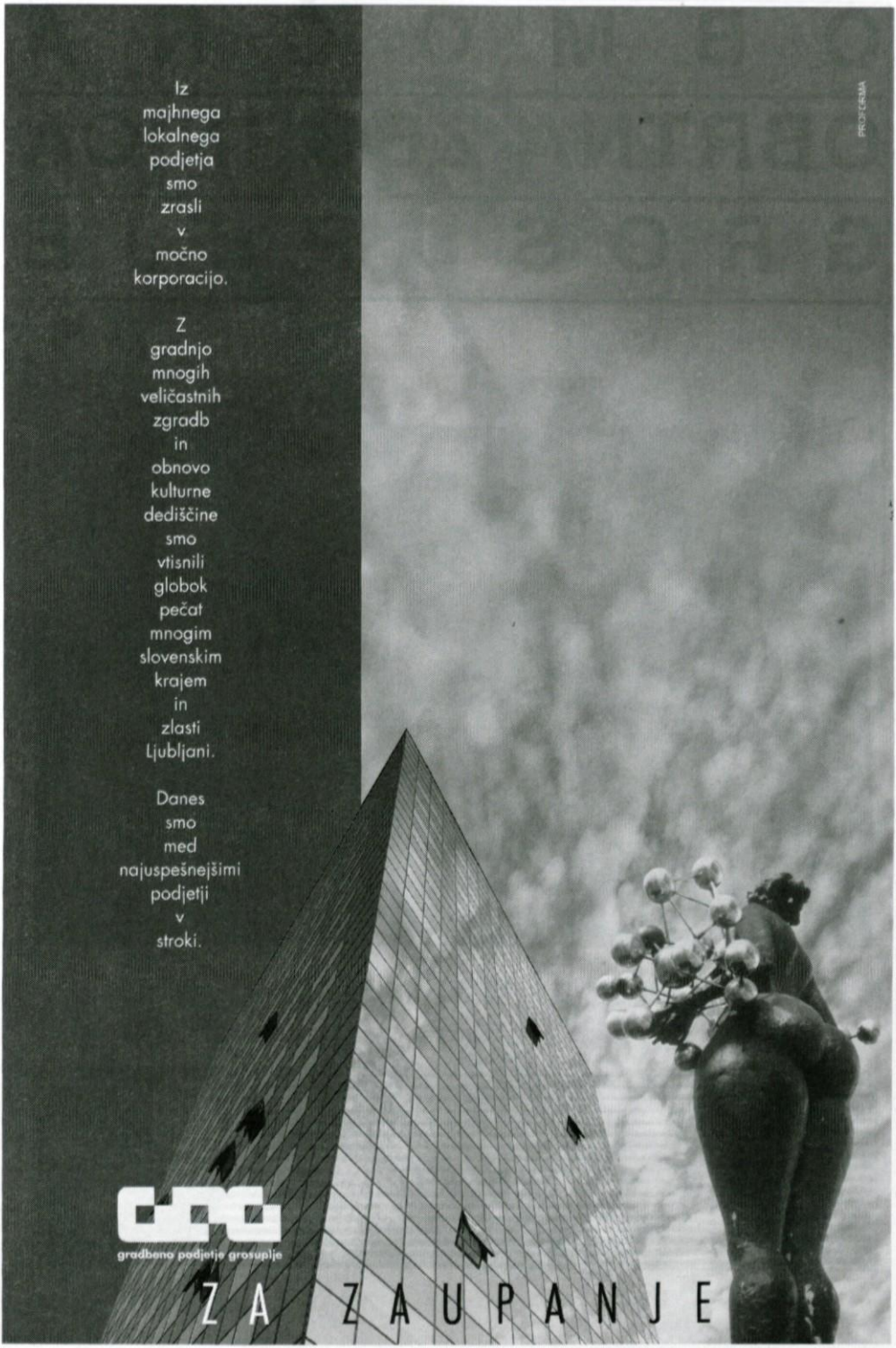
Iz
majhnega
lokalnega
podjetja
smo
zrasli
v
močno
korporacijo.
Z
gradnjo
mnogih
veličastnih
zgradb
in
obnovo
kulturne
dediščine
smo
vtisnili
globok
pečat
mnogim
slovenskim
krajem
in
zlasti
Ljubljani.
Danes
smo
med
najuspešnejšimi
podjetji
v
stroki.
gradbeno podjetje grosuplje
ZA ZAUPANJE

O B M O Č N A
OBRTNA ZBORNICA
G R O S U P L J E

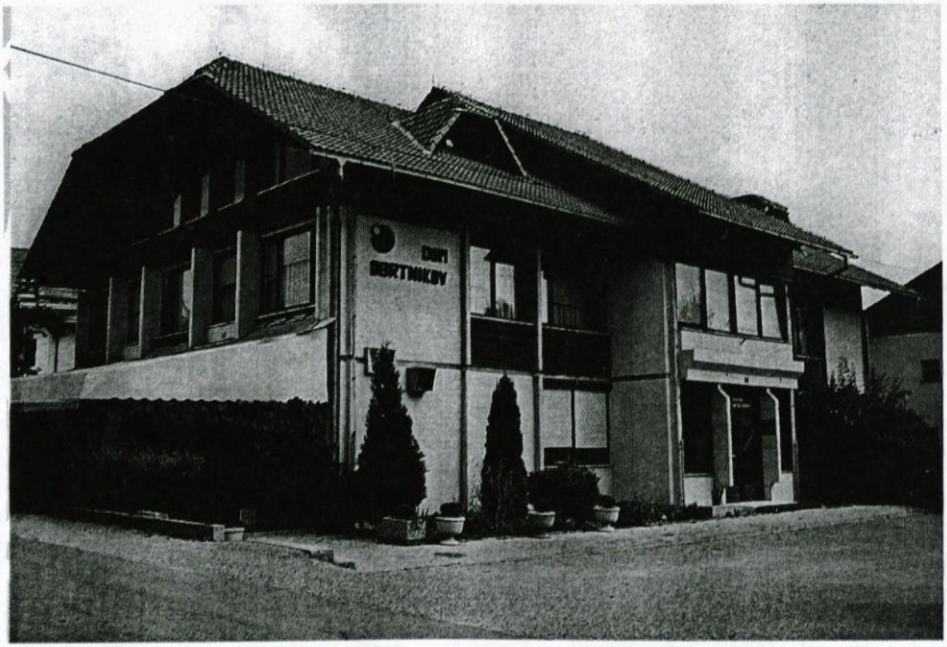

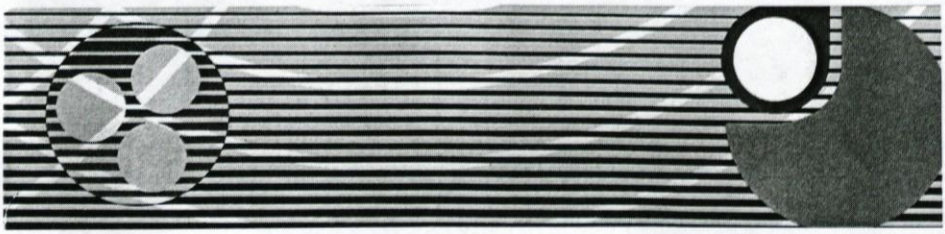

AvtoTransporti Kastelec

Adamičeva 57,
1290 Grosuplje
Slovenija

Tel.: +386 (0)61 761 156, 761 157, 763 280
Fax: +386 (0)61 763 279
E-mail: lado.kastelec@siol.net
Mobitel: +386 (0)609 610 502
GSM: +386 (0)41 610 502

ELEKTROTEHNIŠKO PODJETJE
EPG 1956
• INSTALACIJE
• TRGOVINA
• INŽENIRING
• SERVIS

D.O.O. CESTA NA KRKO 9, 1290 GROSUPLJE
TEL.061/762-622,763-620 FAX.764-621

NUDIMO VAM ZLASTI NASLEDNJE:

STORITVE

- Elektroinstalacije od projekta do izvedbe za vse vrste objektov, po konkurenčnih cenah, zahtevajte naše ponudbe;
- meritve instalacij in izdaja atestov za obratovalnice in proizvodne obrate;
- vzdrževanje instalacij in naprav na objektih, opravljamo redne in pogodbene servise;
- izvajamo računalniške mreže z dobavo in montažo opreme v sodelovanju z vodilnimi podjetji;
- naša ključavničarska delavnica vam izdela vse vrste kovinskih delov, potrebnih pri montažah, razno kovinsko opremo, elektro omare in pulte po naročilu.

TRGOVINA

- Naša nova ponudba je urejena specializirana discontna trgovina za elektroinstalacije namenjena elektroinstalaterjem, vzdrževalcem, samograditeljem, gospodinjstvom;
- v trgovini izvajamo strokovno brezplačno svetovanje;
- izvajamo kataloško prodajo znanih proizvajalcev gospodinjskih strojev in aparatov;
- na željo stranke izvršimo dostavo na dom, izvedemo priklop; brezplačno odpeljemo zamenjani izdelek.

VESELI BOMO VAŠEGA OBISKA V PRENOVLJENI TRGOVINI
***EPG-MARKET**, Cesta na Krko 9, 1290 Grosuplje*

obrtna zadruga

Magro z.o.o.

1290 Grosuplje, Ob Grosupeljščici 1 b
Tel.: 061/766 110, fax: 061/766 124
e-pošta: magro@oz-magro.si

RAČUNOVODSKE STORITVE
- Vodenje poslovnih knjig za majhne in srednje družbe ter samostojne podjetnike
- Izdelava računovodskih izkazov in računovodskega poročila
- Izdelava davčnih bilanc in davčnih napovedi

FINANČNE STORITVE
- Vodenje terjatev in obveznosti z vključitvijo v sistem povezanih podjetij
- Izdelava investicijskih programov
- Svetovanje pri naložbah, financiranju in pridobivanju sredstev

IZVAJANJE GRADBENIH DEL, DAVČNO SVETOVANJE, PRODAJA NERJAVEČE PLOČEVINE

PESKOKOP PODSMREKA d.o.o.

Malo Hudo 4a, Ivančna Gorica

Instalacije · grosuplje d.d.

1290 GROSUPLJE, Adamičeva 51
Telefon: (061) 764 233 Telefax: (061) 763 031
Tekoči račun 50130-601-31182

IZVAJAMO INSTALACIJE:

CENTRALNIH KURJAV, VODOVODA, PLINA, PREZRAČEVANJA IN IZOLACIJE!

zavod za prostorsko, komunalno in stanovanjsko urejanje grosuplje, d.o.o.
taborska 3, 1290 grosuplje

POSREDUJEMO PRI PROMETU Z NEPREMIČNINAMI

- ZAGOTAVLJANJE VARNEGA NAKUPA, PRODAJE IN ODDAJE NEPREMIČNIN
- CELOVITA PONUDBA NEPREMIČNIN ZA NAKUP, PRODAJO IN NAJEM
- SKLEPANJE KUPOPRODAJNIH POGODB IN ZEMLJIŠKOKNJIŽNI PREPIS
- CENITEV NEPREMIČNIN

- **POMOČ PRI PRIDOBIVANJU DOKUMENTACIJE ZA GRADBENO DOVOLJENJE**
- **PROJEKTIRANJE STANOVANJSKIH, POSLOVNIH IN GOSPODARSKIH OBJEKTOV**

Telefon: (061) 763 078
GSM: 041 683 532

Gramat Gril d.o.o.

Proizvodnja in transport, trgovina z gradbenim in kmetijskim materialom, keramika, lovilci maščob in čistilne naprave, pohištvo in tehnična tgovina.

ENOTE:

GROSUPLJE, Rožna dolina 9, 1290 Grosuplje
tel.: 061/763 363, 763 364, 763 365, fax: 061/764 464

SELA PRI DOLENJSKIH TOPLICAH
tel.: 068/65 695, 65 683, fax: 068/65 454

ŠALKA VAS - KOČEVJE
tel.: 061/855 625, fax: 061/854 650

GUMA

DRUŽBA ZA PROIZVODNJO, KOOPERACIJO, ZASTOPANJE TER NOTRANJO IN ZUNANJO TRGOVINO, d.d.

Brezje pri Grosupljem 1c, 1290 Grosuplje

Telefon: Uprava: (061) 762 200,
Prodaja: 763 360, 762 363, 762 163
Računovodstvo: 761 163, 763 402,
Skladišče: 763 166
Telefax: (061) 764 403 - prodaja
(061) 763 362 - računovodstvo

PIL
inženiring d.o.o.
Levstikova c. 24
1290 GROSUPLJE
SLOVENIJA
061/762-090
061/762-089
mobitel: 0609/626-999

FARMA stična d.d.
Stična 1, 1295 Ivančna Gorica
Telefon: 061/ 777 280, 777 748
777 917
Telefax: 777 280

- vzrejamo odojke, bekone, plemenske prašiče
- pridelujemo pšenico, koruzo
- pridobivamo organsko gnojilo Biorast z delovanjem deževnikom

Trimo
Inženiring in proizvodnja montažnih objektov

Fasade in strehe
Streha za stanovanjske hiše
Jeklene konstrukcije
Kontejnerji
Stanovanjske hiše
Protihrupne plošče
TRIMO d.d., Prijateljeva 12, 8210 Trebnje,
Tel.:068 460 200,Faks: 068 44 569
Internet:www.trimo.si, E-mail:trimo@trimo.si

m i z a r s t v o

MIZARSTVO GROSUPLJE
DRUŽBA ZA IZDELAVO NOTRANJE OPREME d.d.

Slovenija, 1290 Grosuplje, Cesta na Krko 24
tel.: +386 61/766 150, 766 151
fax.: +386 61/764 434

Izdelujemo opremo za hotele, gostinske obrate, trgovine, upravne zgradbe.

UNIVERSAL

OBRTNO PODJETJE d.d.
IVANČNA GORICA
Malo Hudo 4 a

telefon (061)
777-043 uprava
784-002 peskokop

se ukvarja

- s pridobivanjem gramoza in peska,
- opravlja prevoze,
- nudi strojne storitve,
- izvaja novogradnje in adaptacije makadamskih vozišč.

LAHTERM

PODJETJE ZA PROIZVODNJO, TRGOVINO IN INŽENIRING d.o.o.

1290 Grosuplje, Murnova c. 3
tel.: +386 61 761-204
fax: +386 61 761-651

PROIZVODNJA

- grelnikov vode
- pregrevalnikov pare
- toplotnih izmenjevalcev
- tlačnih posod
- plinohrami za UNP
- kondenzatorjev
- ekranizacija kotlov - prekurišč
- oprema po naročilu

MONTAŽA IN SERVISIRANJE

- dimnocevnih in vodnocevnih kotlov domačih in tujih proizvajalcev
- elementov kotlovne regulacije
- toplotnih izmenjevalcev in reducirnih postaj
- parnih, vročevodnih instalacij

LIVAR

ISO 9002

IMP LIVAR d.d.
Ljubljanska cesta 43
1295 IVANČNA GORICA
SLOVENIJA

Telefon: +386 61 778 122
Telefax: +386 61 777 381
http:\\www.imp-livar.si
e-mail: uprava@imp-livar.si
e-mail: info@imp-livar.si
e-mail: prodaja@imp-livar.si

Proizvodni enoti:
- Livarna Ivančna Gorica
- Livarna in mehanska obdelava Črnomelj

proizvajamo:
Ulitke iz sive in nodularne litine od 1,0 - 120,0 kg
v kvalitetah GG 15 - GG 30 ter GGG 40 - GGG 60 surove ali mehansko obdelani

naši proizvodi se vgrajujejo v izdelke:
strojne in elektroindustrije: ohišja kompresorjev, osi, vzvodi, ležaji
avtomobilske industrije: zavorni bobni in plošče, ohišja, kolektorji, vztrajniki, pesta
industrije poljedelskih strojev: ohišja, krivine, jermenice
industrije bele tehnike: ohišja kompresorjev
industrije armatur in črpalk: ohišja, pokrovi, zapirala

proizvajamo tudi lasten:
kanalski program v skladu s standardi DIN in EN 124: pokrovi, rešetke, čistilci odpadnih vod

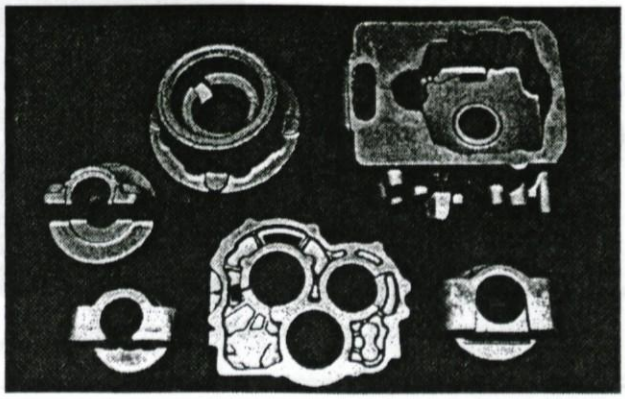

Koraki v varno življenje.

So trenutki, ko pomisliš ... Ali bo trajalo? Ali bo življenje prijazno z mano in z mojimi?
So trenutki, ko znaš mirno pogledati v čas, ki prihaja. Brez strahu, brez tesnobe. Ker veš, da lahko vsaj malo zanesljivosti zagotovis sam. S premišljeno naložbo morda ne moreš preprečiti nepredvidljivega, lahko pa omiliš njegove posledice.
Življenjsko zavarovanje je takšna naložba. Je začetek preudarne skrbnosti. Do sebe in do svojih. Mnogi se zato za življenjsko zavarovanje odločijo takrat, ko pridejo otroci, saj z njihovim zvedavim pogledom postanejo pomembne odraslost, skrbnost, odgovornost.

ŽIVLJENJSKI KROG

Življenjska zavarovanja Zavarovalnice Triglav

zavarovalnica triglav

VETERINA DOBRO-GROSUPLJE

d.o.o. Ljubljanska c. nh., Ivančna Gorica
Telefon: 061/763-170
Žiro račun: 50130-601-258188
pri SDK Grosuplje

- opravlja neprekinjeno dežurno službo zdravstvenega varstva živali,
- odkriva in zatira kužne bolezni živali, opravlja umetno osemenjevanje govejih plemenic, odkriva in odpravlja plodnostne motnje
- opravlja veterinarski sanitarni nadzor v proizvodnji in prometu živali, živalskih proizvodov in živil živalskega porekla,
- neškodljivo odstranjuje poginule živali, ugotavlja vzrok pogina in skrbi za varstvo okolja,
- skrbi za izobraževanje posestnikov živali,
- izvaja pospeševalne programe,
- svetuje imetnikom živali.

TRAIG

TRANSPORTNO PODJETJE d.d.
CESTA 2. GRUPE ODREDOV 15
1295 IVANČNA GORICA

UPRAVA:	centrala (061)	778 321, 777 157
	telefax	778 423
	direktor	777 134
	komerciala	778 097
		778 098
	telefax	778 101
	žiro račun	50130-601-31177

Podjetje opravlja javni prevoz stvari v notranjem in mednarodnem tovornem prometu.

Pri izgradnji ostrešja namenite posebno pozornost izbiri prave sekundarne kritine in parne zapore. Bogato se Vam bo obrestovalo!

Sintex d.o.o.
Župančičeva 34, Grosuplje
tel.: 01 7865 580,
fax.: 01 7865 585

STREHA NI ENAKA STREHI
www.sintex.si

DELTA-VENT, DELTA-VENT S, DELTA-FOL PVG, DRAGOFOL, DELTA-FOXX.. DELTA-FOL REFLEX, DELTA-FOL WS, DELTA-FOL DS..

PARTNER
graf d.o.o.
Kolodvorska ulica 2
1290 Grosuplje
tiskarna
založništvo
poslovne tiskovine
glasila-katalogi
tel.: 01/7861-177
01/7861-587
fax: 01/7861-587

V poslovalnicah Grosuplje, Ivančna Gorica in Videm-Dobrepolje opravljamo naslednje storitve:

za zasebne stranke:
kreditiranje, zbiranje depozitov, prodajo vrednostnih papirjev, plačilni promet v domovini in s tujino

za pravne osebe:
izplačevanje dnevnic v tuji valuti, plačilni promet s tujino

za samostojne podjetnike in malo gospodarstvo v Poslovalnici Grosuplje:
kreditiranje, zbiranje depozitov

Z veseljem vas pričakujemo!

ljubljanska banka

Nova Ljubljanska banka d.d., Ljubljana

Podružnica Moste

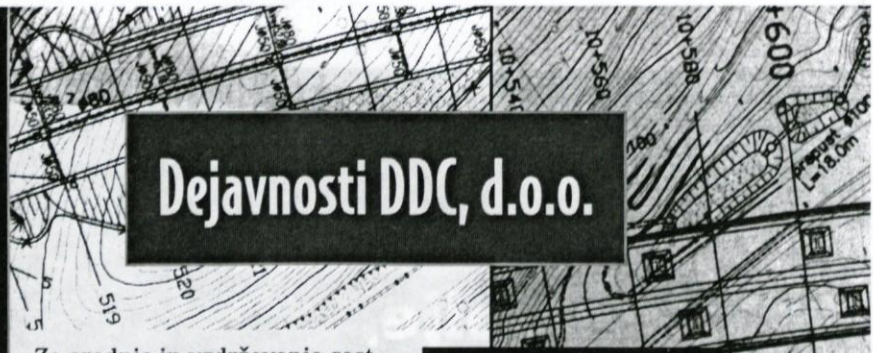

Dejavnosti DDC, d.o.o.

Za gradnjo in vzdrževanje cest, mostov, viaduktov in predorov ter drugih prometnih infrastrukturnih objektov, prometnih površin, energetskih in komunalnih vodov, Družba za državne ceste, d.o.o. vodi in organizira:

Priprave za gradnjo

- *priprava in pregled projektne in prostorske dokumentacije ter druga predhodna dela*
- *prometne, okoljevarstvene in ekonomske študije ter investicijski programi*
- *premoženjsko-pravne zadeve, pridobivanje zemljišč in drugih nepremičnin*

Nadzor nad gradnjo

- *nadzor nad gradnjo prometnih objektov*
- *zagotavljanje kakovosti materialov in izvedbenih del*
- *svetovanje pri izbiri projektnih rešitev, postopkov in materialov*
- *priprava investicijske dokumentacije*
- *priprava razpisne in pogodbene dokumentacije*

Nadzor nad vzdrževanjem prometne infrastrukture

- *sodelovanje pri vzdrževanju in gospodarjenju s cestami in premostitvenimi objekti*
- *nadzor nad popravili, obnovami, rekonstrukcijami in modernizacijami prometnih objektov*
- *zagotavljanje prometne varnosti*

Razvoj, informatika in komuniciranje

- *raziskovalna dejavnost, uvajanje novih materialov, postopkov in tehnologij*
- *razvoj in uvajanje informacijskih sistemov*
- *organizacijsko komuniciranje in odnosi z javnostmi*

DRUŽBA ZA DRŽAVNE CESTE, D.O.O.

Celovite inženiring storitve od ideje do uresničitve.

REPUBLIKA SLOVENIJA

UPRAVNA ENOTA GROSUPLJE

Kolodvorska 2, 1290 GROSUPLJE

Tel.: 061 764 311, 764 238, 762 286 / Fax: 061 762 285

NAČELNICA: NEVENKA DOLGAN, univ. dipl. prav. - tel. št.: 763 106

Upravna enota ima organizirane naslednje oddelke:

Oddelek za upravno notranje zadeve - tel. št.: 761 626

Naloge s področja: javnega reda in miru, prometa in registracije motornih vozil, gibanja in prebivanja tujcev, osebnih in državljanskih stanj, potnih listin, matičnih zadev, registra prebivalstva in osebnih izkaznic.

V okviru oddelka za upravno notranje zadeve sta organizirana še:
Krajevni urad Ivančna Gorica s sedežem na Sokolski 8 v Ivančni Gorici - tel. 777 052
Krajevni urad DobrEpolje s sedežem na Vidmu 35 - tel.: 787 203.

Oddelek za okolje in prostor - tel. št.: 761 360

Naloge s področja: izdajanje lokacijskih in gradbenih dovoljenj, odločb o priglasitvi del, vodnogospodarskih soglasij, denacionalizacija stavbnih zemljišč, naloge s stanovanjskega področja in področja prometa in zvez.

Oddelek za kmetijstvo in gospodarstvo - tel. št.: 763 029

Naloge s področja kmetijstva, zaščitenih kmetij, denacionalizacije kmetijskih zemljišč, gospodarstva, turizma, trgovine, kontrole cen, blagovnih rezerv in regionalnega razvoja.

Oddelek za občo upravo, druge upravne naloge in skupne zadeve -

Naloge s področja vojnih invalidov, vojnih veteranov in žrtve vojnega nasilja, računovodstva, kadrovskih zadev, evidentiranja in arhiviranja gradiva.

URADNE URE:

Uradne ure na sedežu Upravne enote in na Krajevnem uradu Ivančna Gorica so:

v ponedeljek	od 7.30 do 11. ure in od 12. do 15. ure
v sredo	od 7.30 do 11. ure in od 12. do 16.30 ure
v petek	od 7.30 do 11. ure in od 11.30. do 13. ure

V času odmora za malico je zagotovljeno dežurstvo za stranke.

Uradne ure na Krajevnem uradu Dobrepolje so

v torek	od 7.30 do 12. ure in
v sredo	od 12. do 17. ure

Cilj Upravne enote Grosuplje je učinkovito, ažurno in strokovno delo ter zadovoljstvo občanov z njenim delom.